

P

Paběrek, paběrkování, paběrování. Stč. paběrek = co se po sebrání ještě pobere nebo najde [na polích, na vinicích, stromech]. Zákon Mojžíšův nařizoval, aby s ohledem na chudé, *příchozí, vdovy a sirotky majitel polí a vinic nepaběrkoval to, co po žni ještě zůstalo, ale naopak aby zanechal část nepožatou a nesklizenou a pro zapomenutý snop se nevracel [Lv 19,9n; 23,22; Dt 24,19.21; Rt 2,2.16]. Při úhorování sedmého roku mají zůstatí pole i vinice paběrkem pro chudé i polní zvěř [Ex 23,11].

P. v obrazném slova smyslu jsou zbytky lidu izraelského a judského po nastalém Božím soudu, který je přirovnáván ke žni nebo vinobraní [Iz 17,6; 24, 13 sr. Jr 7,6]. Ml 7,1 přirovnává pobožné k p-ům, protože je jich tak málo. Pěkného obrazu užil Gedeon, když zasažení Efraimovo do bojů proti Madiánským v poslední chvíli přirovnal k úspěšnému paběrování, jež bylo dokonce slavnější než vinobraní [t. j. vlastní boje]. Neboť Efraimovi se podařilo chytití madiánská knížata Goréba a Zeba [Sd 8,2].

Pád [stč. onomatop. o zvuku padajícího předmětu, v přeneseném smyslu neštěstí, pohroma; náказа, mor; hřích], padnutí, upadnutí, klesnutí, zřícení. Ve SZ tak překládají Kral. osm hebr. kořenů a jejich odvozenin. Ve vlastním smyslu: padnutí, klesnutí k zemi na jediném místě [*náfal* 2S 1,10]; v přeneseném smyslu: zkáza [*midché* Př 26,28], zlé [*ra'* Ž 71,13.24], zpuštění [*šó'a* Ž 63,10], sklouznutí [*má'ad* Jb 12,5], pošlapání, zničení [*búsá* 2Pa 22,7], zřícenina, ruina, také zdechlina [*mappélet* Př 29,16; Ez 27,27; 32,10]; nejčastěji však sloveso nebo odvozeniny od slovesa *kášal* [klopýtnutí, sklouznutí 2Pa 28,23; Ž 64,9; Př 4,16; Ez 36,15; Př 16,18; Iz 8,14; Ez 44,12; to, co sklouzlo = ruina Iz 3,6]. Jde tu o fyzickou, mravní i náboženskou ruinu, při čemž se současně myslí na tíhu hříchu, jenž přivádí k pádu tak, jako tíže předmětu působí jeho pád.

V NZ máme tři řecké výrazy, které Kral. překládají slovem p.: *rhégma* = zhroucení, zřícení [o domu L 6,49], *ptósis* = zřícení [Mt 7,27]. Tentýž výraz v přeneseném smyslu o člověku, který neuvěřil v Krista a řítí se do věčné záhuby [L 2,34]. Třetím výrazem, který Kral. překládají p. [Mt 6,15; R 5,16.17. 18; 11, 11 n; Ga 6,1], ale také poklések [Mt 6,14] a hlavně *hřích [Mk 11,25; R 4,25; 5,20; 2K 5,19; Ef 1,7; Jk 5,16], je *paraptóma* [= chybný krok, uklouznutí, poblouzení, omyl, zbloudění, přestupek, nepravost, hřích; porážka]. Nejde tu o náhodný chybný krok

nebo o bezvýznamný omyl, jak by naznačoval překlad „poklések“, nýbrž o vědomé sejití s cesty, nedbání normy, zaviněné zřícení, z něhož nás může vysvobodit jen milost odpuštění [R 5,15n]. Je to hřích se všemi svými následky, jimiž trpí ten, kdo se ho dopustil [padne vedle]. Proto R 5,18 staví proti sobě „pád ku potupě“ = k odsouzení a „ospravedlnění [= ospravedlňující čin] k ospravedlnění a životu“. Pád způsobil smrt, porážku, milost působí ospravedlnění a život. Podobný význam má p. v Ga 6,1 [sr. Žd 6,6] a R 11,11. N.

Na R 5,12nn a Gn 3 navazuje křesťanská dogmatika své učení o p-u člověka [*Člověk 4; Adam 2]. Podle Gn 2,17 zakázal Bůh Adamovi jísti se stromu vědění dobrého a zlého. „Nejchytřejší ze všech živočichů polních“, had, probudil však v ženě (sr. Jb 2,9; Kaz 7,26-28) pochybnosti o Božím zákazu, který vysvětluje z Boží závidi, ne-li přímo strachu [Gn 3, 1-5]. Slova: „Budete jako bohové“ [v. 5] lze totiž přeložit také: „Budete jako Bůh“. A právě z této touhy člověkovy být rovný Bohu, být sám Bohem, rodí se hřích. Nelze zákonicky svalovat vinu na Evu a omlouvat Adama. Právě on zklamal svou neposlušností - a v něm lidstvo celé. Starozákonní myšlení s bezvýhradným zapojením jedince do společnosti svým pojetím kolektivní viny a odpovědnosti bylo individualistickým myšlením novodobým sice silně vyzrádněno, ale nepochopíme-li jeho hloubku, nepochopíme ani smysl oběti druhého Adama - Ježíše Krista [2K 5,17]. Také teprve ten, kdo je v Kristu, obejde se bez oněch „věníků z listí figového“ [Gn 3,7], jež si člověk nadělal k zastření nahoty. Po spáchaném hříchu si člověk uvědomil vinu, to je míněno onou zmínkou o nahotě, a ovšem snažil se odčinit vlastní úsilím to, co neposlušností porušil. Jenže nikdo nemůže záslužnými skutky nahradit a znovu si vynutití Boží milost. Ráj je ztracen, člověk klesá níž a níže, jak ukazují následující kapitoly Gn [4nn]. Avšak ne potopa [7n] je posledním slovem Božím. Lidský hřích přes všechnu svou hrůzu nedovede zmařit jeho věčné plány spásitelské, proto uzavírá smlouvu s Noem, Abrahamem, vyvádí svůj lid z Egypta a v plnosti času posílá Vykupitele, aby porušené stvoření svou poslušností až do smrti obnovil [R 5]. Teprve Pavel rozvádí a domýšlí důsledky zvěsti z Gn 3. Ve SZ zdánlivě tento oddíl je ojedinelý a zapadá do celku starozákonního téměř rušivě a cize [Köhler], ve skutečnosti však bychom bez něho naprosto nemohli porozumět sz-mu názoru na člověka a na poměr mezi Bohem a člověkem. Právě Gn 3 je předpokladem, z něhož celá zvěst sz vychází.

Theoreticky se tímto oddílem arci začalo blíže zabývat teprve židovstvo [had = satan atd.] a na jeho pojetí navazuje Pavel, jenž i dotahuje závěry až k novému stvoření v Kristu. *Hřích. B.

Padající s nebe, L 10,18 o satanu, který podle Jb 1,6 má místo jako žalobce mezi „syny Božími“. Podle Zj 12,7-11 bude svržen satan s nebe v „posledních dnech“ a tím dovršena spása. Po zprávě učedníků, že se jim podařilo vymítati ďábly, prohlásil, že „viděl satana, padajícího s nebe“, t. j. že satan jeho příchodem ztratil svou moc [sr. Mk 3,27; Mt 12,29].

Pádan Syrská neboli *Pádan Aram* [Pádan = rovina, planina] jest severozápadní část Mesopotamie při Eufratu, na rozdíl od severovýchodní a severní hornaté části Mesopotamie [Gn 25,20.28; 28,6-7; 35,9.23]. *Aram. *Aram Naharaim.

Padati, padnouti *Pád. Každý Izraelec při vstupu do chrámu učinil hlubokou poklonu, složiv ruce na prsou. Potom poklekl na kolena a sklonil se tak hluboko, že se čelem dotýkal

Zajati semitští a nubijští náčelníci se poddávají faraónovi Ramsesovi Velikému. Reliéf z jeskynního hrobu v Ibsambulu.

země. Při modlitbě se obvykle stálo, ale v době postu nebo zármutku nebo velké úzkosti bylo zvykem padati na tvář k zemi [1S 20,41; Dn 9,18] jako bylo zvykem činiti před králem, jeho zástupcem [Est 3,2] nebo před svrchovaným pánem, který má člověka v moci [Mt 18,26.29] nebo před někým, kdo si zasluhuje naprosté úcty [Mt 2,11; Mk 5,33; 7,25; Zj 22,8]. Pohané před svými modlami padali na zem [Íz 46,6; Mt 4,9]. *Modlitba.

Padesátník, velitel nad padesáti muži [Ex 18,21; 1S 8,12; 2Kr 1,9; Iz 3,3].

Padesátý den [Sk 2,1] *Slavnost téhodnů.

Padnouti *Padati. *Pád.

Páfos, jméno města na jz. pobřeží ostrova Cypru, založeného Řeky, v době Pavlově sídlo římských správců ostrova. Byla zde uctívána páfská bohyně v podobě kamenného sloupu, původu syrského, ač Řeky byla ztotožňována s bohyní Afroditou. Zde Pavel na první misijní cestě po prvé kázal evangelium římskému úředníkovi [Sk 13, 6-12]. Vedle tohoto Páfu [nyní Baffo] bylo ještě jiné město téhož jména jižně od Baffo asi půl hodiny od moře, t. zv. Starý Páfos [nynější Kuklia] původu fénického. Ve 4. stol. byl už zříceninou.

Pahrbek [stč. pa-hrb = malý hrb, vršek, hůrka, kopec]. Tak překládají Kral. hebr. *gib'á*, jež jindy nechávají nepřeloženo, když se domnívají, že jde o jméno místa [*Gabaa, Joz 15,57; Sd 19,13; 1S 10,26; 2S 21,6 aj.], nebo překládají výrazem vrch [na př. Sd 7,1]. Poněvadž však p. bývá spojován s bohoslužbou nebo s modloslužbou, bude na místě, když budeme aspoň některé sz pahrbky pokládati za kultistě, někdy i uměle navršené. Je jistě příznačné, že truhlu Hospodinovu vnesli do domu Abinadabova „na pahrbek“ [1S 7,1; 2S 6,3], že Izrael měl příkaz, aby zničil p-y [Dt 12,1], že Jozue obřezal syny Izraelské na p-u [Joz 5,3], že na p-cích byly zřizovány *háje [1Kr 14,23], v nichž se páliho kadidlo [2Kr 16,4; Pis 4,6]. Proroci přirozeně kázali proti p-ům [Iz 65,7; Jr 2,20; 3,23] a stavěli proti nim *horu Hospodinovu [Iz 2,2.11-14]. - „Pahrbek Boží“ [1S 10,5] se obvykle vykládá jako Gabaa, bydlíště Saulovo [1S 22,6], ale i zde je vidět, že šlo o místo na posvátném pahrbku, kde měli proroci žáci svou „školu“ [sr. 1S 10,10] a kde byla umístěna filištinská stráž [sr. 1S 13,3; 14,4]. - „P-y věčné“ [Gn 49,26; Dt 33,15; Ab 3,6] znamenají snad „prastaré p-y“ na rozdíl od p-ů umělých, navršených.

Pahu [= ? zhluboka vzdychající, bečící], sídelní město edomského krále *Adada [Gn 36,39; 1Pa 1,50]. LXX čte Peor = Fégor.

Páchat Moáb [= vládce Moábův], zakladatel čeledi, z níž někteří přečkali zajetí babylonské [Ezd 2,6; 8,4; Neh 7,11]. Někteří z nich na ponoukání Ezdrášovo propustili své pohanské manželky [Ez 10,30] a podepsali za svou čeleď smlouvu s Hospodínem [Neh 10,14]. Chasub, potomek P. M-ého, opravil část zdi jerusalemské [Neh 3,11].

Pachole, stč. = výrostek, chlapec, mládenec, panoš, páže [Gn 37,30; 42,22; 43,8; 1Kr 11,17; Př 20,11; Pl 5,13; Za 8,5 aj.].

Pacholek, stč. = sluha, prostý voják [2Pa 28,10; Mk 1,20; J 18,18].

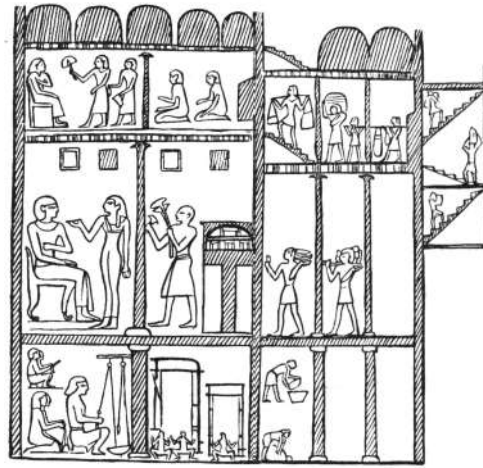
Pacholik, stč. = výrostek, chlapec [Gn 17,14; Ex 1,17; Lv 12,2; Jb 3,3 a j.].

Palác. Starověké p-e byly většinou větší domy [na př. p. taanacký z předizraelské doby měl 9 místností na ploše 18.60x20.08 m, jež zabírala i chodbu a dvůr] různého typu [egyptského, assyrského, babylonského a per-

[582] Palác-Pálal

ského] a zařízení. V některých byla vedle špiže a záchodu i koupelna. O perských palácích nám podává jakýsi názor kniha Ester [1, 5.6.9; 2,3.14; 5,1n; 7,7]. P. Šalomounův na hoře Mona stál v prostoru mezi nynější mešitou Omarovou a mešitou Aksa. Byl zbudován z tesaného kamene a z dříví libanonského v době třinácti let, zatím co stavba chrámu trvala jen sedm let [1Kr 6,38; 7,1]. Žel, že si nedovedeme přesně představit, jak vypadal. Rekonstrukce, které podle vykopávek provedli Stade, Galling a Benzinger, se od sebe značně liší. Podle 1Kr 7,1-12 měl p. dvě nádvoří, na nichž stál především „dům lesu libánského“ [v. 2-5], nazývaný tak pro 4 řady cedrových sloupů. Jeho délka byla 100 loket, šířka 50 loket a výška 30 loket o třech poschodích a 45 komnatách. Tato budova byla současně zbrojnicí a pokladnicí [1Kr 10,17.21; Iz 22,8]. Jakousi čekárnu tvořila sloupová síň 50 loket dlouhá a 30 loket široká [1Kr 7,6]. Vedle „domu lesu libánského“ a sloupové síně byla síň soudní [1Kr 7, 7], jež byla současně trůnní síní, ozdobená trůnem ze slonoví kosti a obloženým zlatem [1Kr 10, 18-20]. Za trůnní síní byly obytné místnosti včetně ženského oddělení s domem dcery faraonovy [1Kr 7,8].

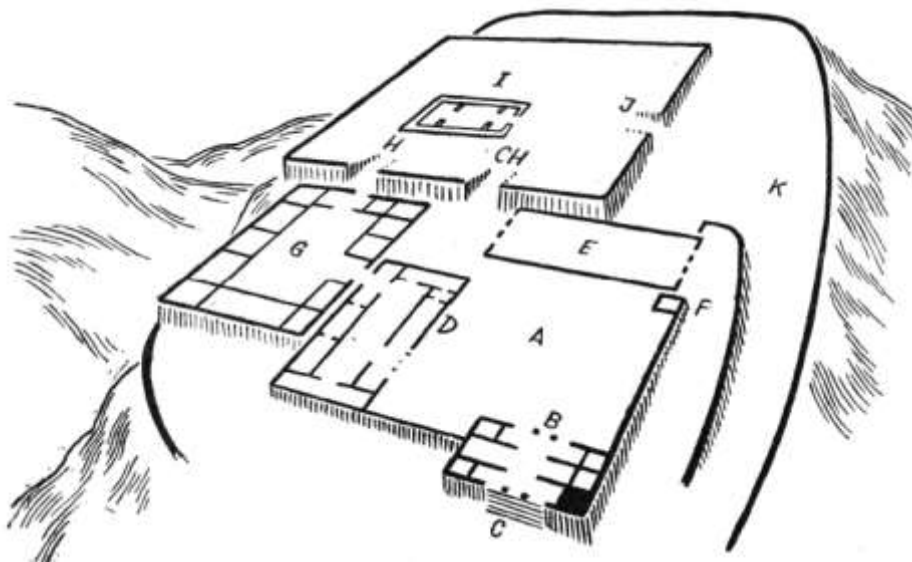
Podobný palác byl vykopán ve zříceninách samařských, vybudovaný postupně králi Amrim, Achabem a Jeroboámem II. a chráněný dvěma věžemi. - P. Herodův byl spíše hradem než p-em, umístěným v sz. rohu horního Jerusalema se třemi pevnostními věžemi. Byl postaven r. 24 nebo 23 př. Kr.

Rez egyptským palácem z doby Hyksů (?). V přízemí jsou hospodářské místnosti, kde se varí, váží zboží a tkají látky. V prvním poschodí je obydlí žen a jejich služebnictva. V druhém poschodí přijímá pán domu návštěvy a dary.

V obrazném smyslu má i Bůh své p-e na vodách [Ž 104,3], t. j. na oblacích, a na nebesích [Am 9,6]. Ale pozemské p-e jako výraz lidské pýchy nenávidí [Am 6,8] a předpovídá jim zkázu [Iz 32,14; Jr 17,27; 22,13; Pl 2,5; Oz 8,14; Am 1,7].

Pálal [= (Bůh) usoudil, rozhodl], syn

Polohový plán jeruzalémského paláce. A. První nádvoří. B. Síň sloupů. C. Schodiště hlavního vchodu. D. Soudní síň s trůnem E. Síň lesu libánského F. Násep vjezdu G. Nádvoří žen H. a Ch. Schodiště k nádvoří chrámu. I. Budova chrámu. J. Hlavní chrámová brána. K. Hlavní cesta k chrámu. Podle Gallinga.

Uzaiúv, který pomáhal opravovat zed' jerusalemskou [Neh 3,25].

Pálati, stč. = hořeti, pláti, plamen vydávati, planouti, rozpáleno býti. V přeneseném smyslu o prchlivosti [Jr 15,14], hněvu, ale také o lásce.

Palec. Podle Sd 1,6 zutínali Izraelci poraženému králi Adonibezekovi palce na rukou i nohou, čímž mu učinili totéž, co on sedmdesáti králům [Sd 1,7]. Nejspíše tu šlo o takové zmrazení, které činilo krále neschopným k boji a tudíž i ke kralování. Podle Ex 29,20 při svěcení Arona a jeho synů byl krví pomazán „konec pravého ucha a palce na pravé ruce i noze“ [sr. Lv 8,23n]. Podobně se dalo i při očišťování uzdraveného malomocného [Lv 14,14.17.25.28] pravděpodobně na znamení, že pomazáním palce bylo posvěceno celé tělo jako pomazáním rohů oltáře byl posvěcen celý oltář.

Palestina [Ž 60,10; 108,10; jinak též „země Filištinská“, Iz 14,29.31; „končiny Filištinské“ Jl 3,4 a j.] jest jižní polovice vápen-covité vysočiny mezi Sýrií a Arábií, rozdělená řekou Jordánem od severu k jihu na dvě polovice: Východojordánsko [Zajordání] a Západojordánsko [Předjordání]. Jižní hranici tvoří Egyptský potok čili údolí Aríš [vadi el-ariš Joz 15,4], na východě poušť arabská. Severní hranici tvoří pohoří Hermon, dolní tok řeky Litani [Nahr el-Kasimije] a jižní úpatí Libanonu a Antilibanonu až k Tyru. Největší šířka země na jihu je asi 130 km, nejmenší na severu 60-70 km, největší délka od Dan až do Bersabé 230 km. Plocha činila v době staré 25.000-27.000 čtv. km., t. j. přibližně velikost země Moravsko-slezské. V době rozmachu izraelská říše *zabírala* i Emat a Damašek až k řece Eufratu, dále území Ammon, Moáb a Edom.

1. Jméno. Staří Izraelci nazývali část Palestiny záp. od Jordánu Kanaan [Kral.: Kanán Nu 34,2; Joz 14,1; Sk 13,19] na rozdíl od Galádu v. od Jordánu. V dopisech z Amarny ze 14. stol. př. Kr. je Kanaan označení i pro Fénicii. Obyvatelé její sluli podle toho Kananejští. Podle Gn 12,7 byla tato země zaslíbená potomkům Abrahamovým, proto slově také „zaslíbená země“ [Žd 11,9], ale již v době Soudců užívalo se pojmenování P., t. j. země Filištinská. Po obsazení Izraelci byla P. nazývána zemí Izraelskou [IS 13, 19; 1Pa 22,2; Mt 2,20], ale po rozdělení země bylo toto jméno přisuzováno severní části. - Jméno „svatá země“ má Palestina od dob křesťanských na památku toho, že v ní žil Spasitel světa [sr. Za 2,12].

2. Přírodní podmínky. Biblická Palestina je přírodou rozdělena na tři zřetelně oddělené části: 1. rovinu přímořskou, skládající se z roviny Sáronské od Karmelu až k Jaffě v délce asi 100 km [1Pa 27,29; Pis 2,1], z pahorkatiny *š'félá* [od Jaffy až ke Gáze] a nezdřavé a bažinaté úžiny Akkoské sev. od Karmelu, 2. západojordánskou vysočinu a 3. východojordánskou vysočinu, které byly odděleny od sebe roklí jordánskou. Geologický útvar této

vysočiny je totožný s útvarem vysočiny západojordánské. Z toho se uzavírá, že původní souvislá planina křídového útvaru byla prolomena, čímž povstala puklina, táhnoucí se poříčím Orontu a Jordánu až k Rudému moři, ba přes ně dál až k velikým jezerům africkým.

Jordán pramení na jižním úpatí hory Hermon [2860 m *džebel Šejk*], protéká bahnitě jezero Meromské a potom jezero Geneza-retské [Galilejské, Tiberiadské], jež bylo jevištěm rybářské činnosti apoštolů [Betsaida] a kazatelské činnosti Ježíšovy. Kafarnaum je v sutinách [Mt 11,23]. Jediným zbytkem staré slávy je Tiberias [Tabarije], proslulé horkými lázněmi El Hammam [asi 20 minut od Tiberiady] z pramenů až 55° C horkých. Na dolejší konci údolí jordánského leží na pravém břehu Jericho, nyní *Er Riha*. Jelikož leží 250 m pod hladinou Středozemního moře, má toto město subtropické až tropické podnebí, jež spolu s dobrou zemí umožňuje značnou úrodu. Zahrady a palmové háje zdobí rovinu jerišskou. Hladina Mrtvého moře, do něhož Jordán ústí, leží 394 m pod mořem Středozemním.

Západojordánsko začíná na severu pahrbkovitou, průměrně 600—1600 m vysokou krajinou galilejskou, oblastí to, jež kdysi patřila pokolení Asser, Neftalím, Zabulon a Dan. Území to příkrě klesá k Jordánu, k jezeru Genezaretskému a na jihu k rovině Jezreel. Galilea má úrodná údolí vedle strmých horských útvarů, zakončených na severu Hermonem. Na dolním okraji vystupuje do výše 562 m osamělá, kuželovitá hora Tábor křídového útvaru s šumnými lesy a pěknou vyhlídkou. Arabové ji nazývají svatou horou [*džebel et Tur*]. Podle tradice je tato hora památná proměněním Páně. Nedaleko odtud jsou Nazaret, vystavěný na svahu pahorku Nebi Sain [350 m], Kana a Naim, jež se dochovaly jako vesnice.

Jižně od Galileje rozkládá se rovina Jezreel, již protéká potok Kison [dnešní *Nahr el Mukatta*], oblast patřící kdysi pokolení Izacharovu. Daří se zde výborně ječmenu a pšenici i bavlně. Kdysi byla rovina jezreelská dějištěm mnohých bojů [Sd 5,21.27]. Jižně od ústí Kisonu vystupuje až do moře hora Karmel do výše 552 m. Četné jeskyně na Karmelu bývaly sídlem proroků, poustevníků a mnichů. Rád karmelitánů má zde svůj mateřský klášter. Na severním úpatí Karmelu je přístav Haifa [*Hefa*].

Jižně od roviny Jezreelské zdvihá se krajina opět do výše západojordánské vysočiny pohořím Efraimským. Je to oblast někdejšího pokolení Efraim a polovice Manasses. Po assyrském zajetí byli zde usazeni cizí kolonisté, kteří se zbytky domácího obyvatelstva vytvořili Samaritány. Pro nečistotu rasy a hlavně náboženství byli Samaritáni nenáviděni od Židů. Nablus je dnes vzrůstajícím mohamedánským městem. Je to starobylé Sichem, první tábořiště Abrahamovo v zaslíbené zemi. Na jih od tohoto města

[584] Palestina

se zdvívá hora Garizim [868 m], na sever hora Hebal [938 m]. Čtyři hodiny od Sichem na jih leželo Sílo, kde byla delší dobu archa úmluvy.

Jižní krajina judska, oblast pokolení Benjamin, Juda, Simeon a přechodně též Dan, jest pahrbkovitá planina, na východ srážně klesající do údolí Mrtvého moře. Pohoří zde vystupuje do výše 1027 m. Jerusalema, „svaté město“, dříve tvrz Jebuzejských, leží na výběžku pohoří. Sluje dnes arabsky *El-Kuds* = Svaté [totiž: Město]. 7 km jižně od Jerusalema je Betlem a ve vzdálenosti 39 km od Jerusalema v témže směru Hebron [*El Chalil*]. Z Jerusalema do Bersaby je 85 km.

V rovině přímořské najdeme Jaffu, někdejší Joppen, 55 km od Jerusalema; dále na severu leží Caesarea, královské město Herodesa Velikého, nyní ves El-Kaisarije. Z pěti měst fílištinských zachovala se pouze Gáza [*Azzá*].

Východojordánská vysočina je úrodná planina většinou přes 900 m nad mořskou hladinou, přecházející do Syrské pouště. Je rozdělena údolím říčky Jabbok na část jižní s horami Nebo [806 m] proti Jerichu a horou Ozeášovou [1096 m], a severní, jež je proryta korytem řeky Jarmuk, vlévající se do Jordánu j. od jezera Genezaretského. Tato vysočina byla od řeky Arnon, vlévající se do Mrtvého moře, zabrána pokoleními Ruben, Gád a Manasses.

3. Spoj. Důležitým činitelem pro dějiny na půdě palestinské byly obchodní a vojenské silnice a cesty, jež spojovaly západ s východem a sever s jihem. Z Egypta šla jedna hlavní cesta přes Gázu po pobřeží do Magedda přes rovinu Jezreelskou kolem jezera Genezaretského až do Emat. Odbočka z Azoru pod jezerem Chule vedla do Damašku a odtud do Mesopotamie. Jiná cesta vedla z Egypta vnitrozemím přes Bersabé, Hebron, Jerusalema, Betel, Sichem do roviny Jezreel. Východně od Jordánu šla cesta z Aziongaber do Damašku. Bylo zde ovšem ještě mnoho jiných spojovacích cest, zapojených na tyto tři hlavní vojenské a obchodní „silnice“.

4. Podnebí. Podle ročního počasí lze rozeznávat období deštivé a bezdeštné, čili zimu a léto. Podle teploty můžeme rozeznávat v Palestině tři pásma: a) teplé, b) horké, c) subtropické až tropické v údolí jordánském u Jericha a Engadi na záp. břehu Mrtvého moře - nepočítáme-li pohoří Hermon, jež je stále pod sněhem. Průměrná teplota v Jerusalemě v nejhladnějším měsíci lednu bývá udávána na 6.9°-9.5° C, největší zima dosahuje tam až -3.3° C, zatím co v srpnu je průměrná teplota 22.8°-26.4° C, nejvyšší teplota 33.3° C-40° C ve stínu. V Jerichu v červenci bývá teplota 37.7°, v srpnu až 47.7° C. Nesnesitelná vedra mírní suché pasáty od severu až k severozápadu, zatím co v zimě antipasáty přinášejí deště od jihozápadu až západu. *Dešť trvá od konce října do počátku května. Střední výška srážek v Jerusalemě jest 582 mm. V krajinách níže položených sklízí se obilí již ke konci

května, ve vyšších polohách v první polovici června, takže o letnicích mohla být slavnost žňová. Ke konci října začíná dešť raný. Rozmoči půdu tak, že je schopna orání a setí. Prosinec je deštivější. Na horách padá sníh. Leden a únor jsou studené a tvoří vlastní zimu. Na počátku března celá příroda v Palestině se zazelená t. zv. pozdním deštěm. Pak nastává doba sucha. Jediným zdrojem vláhy jsou pak rosa [Gn 27,28; Dt 33,16; Z 133,3], *cisterny, studny nebo větší říčky, z nichž ovšem jen některé nevysychají [Iz 58,11; Jr 15,16]. V době izraelských králů i v době Ježíšově byla Palestina opatřena umělými vodovody a nádržemi. Horké a suché léto je znepríjemňováno parnými východními větry, jež vanou z arabské pouště [široko, jež spaluje rostlinstvo, u lidí vyvolává malátnost, bolení hlavy a nespavost, přichází hlavně v dubnu, květnu a říjnu. Sr. Iz 40,7]. I jižní větry jsou horké. Vlhkými jsou pouze větry od moře [západní], sr. IKr 18,45; L 12, 54. Severní větry jsou vždycky studené. Noci jsou i v létě mnohem chladnější než den. U jezera Chulského bylo na př. naměřeno ve dne 42° C, v noci 26° C.

5. Květena je v Palestině neobyčejně bohatá už proto, že tato země zahrnuje vlastně všechna podnebí. Badatelé zjistili v P-ě 850 rodů rostlin, zastoupených 3500 druhy. Daří se tu pšenice, ječmen, proso, kukuřice, hrách, boby, čočka, olivy, fíky, víno, moruše, pomeranče a citrony. Zvířena vykazuje vlka, šakala, hyenu, divokou kočku, gazely, kozorožce, zajíce, netopýra a j. Medvěd je už jen na Hermonu. Lev vyhynul [1S 17,34; IKr 13,24]. Z dravých ptáků jmenujeme supu, orla vedle množství menších dravců. Z domácích zvířat nutno na prvním místě jmenovat velblouda, krávu, ovce, koně, mezky, vepřový dobytek, pěstovaný ovšem pouze křesťany.

6. Praobyvatelé Palestiny bydleli v jeskyních a děrách. Bible z těchto praobyvatel jmenuje Enaky [Joz 11,21n], Refaimské [Gn 14,5], Emimské, Horejské a Zamzomimské [Dt 2,10-23]. Pod Libánem byla nalezena jeskyně 160 m dlouhá se zbytky nosorožce, divokého koně, medvěda, jeskynního lva a kozy. Nástroje z pazourku a nádoby z hlíny zřejmě ukazují na pravěkou kulturu v Palestině. Neandertálský člověk je v P-ě reprezentován t. zv. pračlověkem galilejským a karmelským ze staré doby kamenné [asi před 100.000 lety]. Ze střední doby kamenné pochází t. zv. natufský člověk, [asi 8000 let př. Kr.], který se zabýval už rolnictvím. Z mladší doby kamenné [od r. 5000 př. Kr.] máme už hliněné nádoby a první města. Praobyvatelé Palestiny stavěli chaty z bláta, v údolích z cihel, významnější stavby však i z kamene.

7. Historické období. Od druhého tisíciletí nese země stopy nejrozmanitějších kultur. Souviselo to s hornatým charakterem země, rozryté hlubokými údolím. Země spíše rozdělovala než spojovala. Ovšem, jak už bylo poznamenáno, z Mesopotamie vedla hlavní cesta do Egypta právě Palestinou, takže se

tato země stala pojítkem mezi severní a jižní kulturou. Se západem pak spojovalo moře. Už počátkem 3. tisíciletí bylo v Palestině zastoupeno semitské obyvatelstvo zvláště v pevnostech Mageddo, Jerichu, Gázer, Lachis, Jerusalemu. Byli to příbuzní Amorejských, kteří v třetím tisíciletí přebývali kolem Libánu, tlačíce se odtud na východ k Eufratu. S Amorejskými jsou velmi pravděpodobně totožní semitští Kananejci [Sr. Bič I. 57n]. Při vpádu Izraelově do Palestiny [v t. zv. pozdní době bronzové] bydleli Amorejští kolem Sichem [Gn 48,22; Sd 1,34] a Gabaa [2S 21,2]; vytlačili tak Moabské na východ od Jordánu [Nu 21,21]. Tehdy stála Palestina pod značným vlivem eufratské kultury.

Z jihu uplatňoval svůj vliv Egypt, jak to dokazují keramické nálezy z Gazer, Jerusalema a roviny Jezreel. Už ve 3. tisíciletí podnikali Egyptané válečné výpravy do Palestiny. Ovšem kulturní vliv Mesopotamie byl větší. O tom svědčí jednak hrazení měst, jednak zbraně i písmo starých dokumentů, nalezených v Palestině. I když ve 2. tisíciletí politicky ovládali Egyptané, kulturně vedl i v Palestině stále Babylon.

Snad kolem r. 2000 př. Kr. protlačili se do Palestiny *Hetejští, indoevropský to národ, jehož hlavním sídlem byla Malá Asie. Kolem r. 1600 př. Kr. způsobili pád první babylonské dynastie. V letech 1460-1200 vybudovali velký stát v Malé Asii s vysokou kulturou. Kolem 1400 vládli nad Sýrií a Palestinou. V Jerusalemě byl dokonce hetejský princ, který měl jméno po churrijském božstvu Ghepa. I když hetejská říše byla vyvrácena za stěnování námořních kmenů, k nimž patřili i Filištinští, pronikajících z egejské oblasti, vliv hettitské kultury zůstal zvláště ve státech severosyrských uchován. Ve Starém Zákoně se mluví o Uriáši hetejském, o Achimelechovi [1S 26,6], o hetejských ženách Šalomounových [1Kr 11,1] atd. Ezechiel [16,3,45] jmenuje dokonce matku Jerusalema Hetejskou.

Kolem r. 1700 stojí Palestina pod kulturním vlivem obyvatel Kyperských, Krétských a Egejských. V polovině 2. tisíciletí trpěla Palestina nájezdy cizích kmenů, jež mají v amarnských textech jméno Chabiru, ohrožujících palestinské městské krále na jihu i na severu. Tyto nájezdy začaly koncem 15. a počátkem 14. stol. př. Kr. Pro pozdější dobu viz heslo *Izrael. Podrobnější popis různých vlivů na Palestinu najdeš v Bičovi I., 82 až 129.

8. Města. Základem obyvatelstva Palestiny byli aspoň od 5. tisíciletí rolníci, ale země poskytovala i možnost života nomádského. Střediskem kultury byla města, zakládaná obyčejně na pahorku u nějakého pramene. Bývala opevněna zdí, původně o jediné bráně [Sd 16,3]. Ulice byly úzké, domy nesloužily bydlení, nýbrž jen ochraně před sluncem, deštěm a nočním chladem. Společenský život se odehrával především v branách. Každé město tvořilo samostatnou obec, již podléhaly otevřené vesnice v okolí. Ve Starém Zákoně jsou tyto ves-

nice nazývány dcerami, jimž město bylo matkou, sr. i řecký výraz metro-pole! Nad městy vládli králové [sr. Sd 8,6]. Král jedná, jménem lidu a za lid, který nemá práva rozhodovati sám. Králové se nazývají navzájem „bratřími“ [Sd 9,3], uzavírají smlouvy, ale podléhají zase egyptskému faraónovi, nazývají se jeho psy, podnoží, blátem pod jeho nohama, čeledíny jeho stáje. V dopisech amarnských, pocházejících z doby kolem r. 1400 př. Kr., ujišťují tito palestínští králové egyptského faraóna, že se mu klanějí 7 x 7krát., t. y. 49 x až k zemi. Faraó je božstvo, je sluncem, vycházejícím nad zemí, je nazýván „můj pán, můj bůh, mé slunce“. Faraó uděluje božskou sílu malým králům, má své prostředníky, kteří obstarávají styk s palestinskými králi, urovnává mezi nimi spory atd. Králové palestínští museli do Egypta odváděti dary na znamení že uznávají jeho nadvládu. Proto nebylo konce karavanám, vezoucím produkty palestinské do Egypta. Ovšem i faraó musel dávat dary králům na znamení své přízně. Vrátil-li se některý král bez obdarování, znamenalo to, že ztratil trůn. Teprve od Davida byla města zapojena do jednotné a později rozdvojené říše, v níž pochopitelně jejich svéráz zanikl. V Izraeli však vždy byly skupiny lidí, vidoucích v městech zdroj nevěry lidu a jeho odpadu od Hospodina. *Rechabiti.

9. Izrael. Vnější ráz prostředí, do něhož přišel Izrael, je nejlépe patrný z amarnských listů. Městští králové tvoří menší koalice, podléhající nebo spolčující se proti panovníkům světové říše egyptské. Avšak před Davidem nebylo v Palestině jednotné říše v tom smyslu, že by se všichni městští králové spojili pod jednou správou a jedním zákonem. Jinak tomu bylo na př. v Babylonu. Tam už kolem 3000 př. Kr. máme pevné zřízení státní a sociální, probíhající v této stupnici: král, šlechtici, svobodní a otroci. Vztah mezi jednotlivci byl spravován přesnými zákony, vyrůstajícími ze zásady odvety nebo odškodnění. Kulturně zapadal i Izrael do prostředí své doby, ale přesto zůstal vždy „lidem zvláštním“ [sr. Ex 19,5], odlišeným od ostatního starého Orientu svým náboženstvím, z něhož vyrostl jeho největší dar lidstvu: Kniha knih. Hodnoty časné ustupovaly před ní v zájmech Izraelových do ústraní. Odtud rozumíme, že Starý Zákon varuje ustavičně před „skutky země Kananejské“ [Lv 18,3]. Mezi soudobými kulturami vskutku hájil i uhájil Izrael svůj zvláštní charakter. Sr. *Izrael a Bič I. 151-328!

10. Dnešní Palestina. Od první světové války podle smlouvy sévreské z 10. srpna 1920 patří k dnešní Palestině jen Předjordánie, jež se po druhé světové válce stalo samostatným státem: *'Eres Jisrael*. Zajordánsko tvoří samostatný arabský stát Transjordanie s hlavním městem Ammánem [biblické Rabbat Ammon].

Palice, stč. = hůl, kyj, obušek [Ž 74,6].
Palič [Ž 57,5]. Hebr. výraz, jehož je tu

[586] Páliti Památka

užito, znamená žhnouti, pálití, plápolati [sr. Ž 104,4], zapáliti [Dt 32,22; Iz 42,25]. Kral. v Poznámkách vykládají: „paliči, kteří svým sočením a pomluvami kráic podněcují“.

Páliti, obyčejně ve spojení s obětí ať zvířecí [Lv 1,9; Am 4,5 a j.] nebo lidskou [Jr 7,31], ale také s pohřebním obřadem při smrti králů, kdy byly páleny vonné pryskyřice [2Pa 16,14; 21,19; Jr 34,5].

Páliti se, hořeti [Zj 16,9]. V přeneseném smyslu: šířiti se vášní [1K 7,9], býti rozhořčen [2K 11,29]. Na tomto posledním místě líčí Pavel své soucítění s jednotlivými sbory v jejich slabostech. Žilka překládá: „Kdo kde cítí slabost, abych ji necítil také já? Kde je kdo vydán svodu, aby mne to nepálilo?“ Pavel tu myslí na ty, kteří byli pohoršováni a sváděni ke zlému. I to jejich pohoršování cítí jako své.

Pálivati [Jr 34,5] *Páliti.

Pálivost = žár, požár [Dt 28,22; Žd 10,27; 2Pt 3,10].

Palma vyskytuje se v tropických krajinách v četných odrůdách. V Palestině byla kdysi nejrozšířenější palma datlová [*Phoenix dactylifera*] podle níž byla prý řecky nazývána Fénicie [palma = řecky *foinix*]. Pravděpodobněji však jméno Fénicie vzniklo z domorodého názvu místního semitského obyvatelstva, jenž se nám sice nedochoval přímo, přes egyptské Fenchu jasně ukazuje na řecké Fénicie. Stala se symbolem Palestiny. S obilním klasem zdobila židovské mince. Po vyvrácení Jerusalema

Rub penize císaře Vespasiana, který byl ražen na paměť dobytí Jerusalema r. 70 po Kr. Nápís *Judaea capta* (= Judstvo zajato) a písmena *SC* (*Senatus consulto* = se svolením senátu).

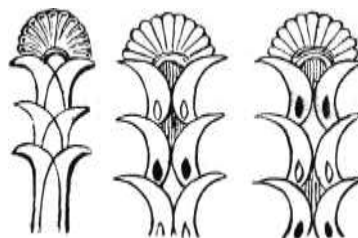
dali Římané raziti mince s truchlící ženou, sedící pod palmou. Dnes však je pěstována už jen v pobřežních nížinách přímořských. Je to štíhlý strom 15-20 m vysoký, s kmenem stejné síly od země až po korunu, skládající se z peřenodílných, dvoumetrových listů. Poskytuje chutné plody a náleží k nejužitečnějším palmám. Může dosáhnout věku až 200 let. V Písmě sv. je zřejmá zmínka o palmách na těchto místech: 1. Elim [tábořiště Izraelců mezi Egyptem a Sinai], kde bylo 12 studnic a 70 palem [Ex 15,27; Nu 33,9]. - 2. Jericho,

Část svatebního průvodu s palmovými ratolestmi. Z egyptského hrobu v Thebách.

město palem [Dt 34,3; Sd 1,16]. - 3. Betany při hoře Olivetské [J 12,13]. - Palma, jejíž listí neopadá, byla často obrazem duchovního života [Z 92,13; Zj 7,9] a krásy [Pís 7,7n]. Palmové „ratolesti“ bývaly odznakem vítězství a pokoje. Pro tyto symbolické náznaky byly p-y zpodobňovány na řezbách chrámových výzdob [1Kr 6,29.32.35] a užíváno jich při náboženských slavnostech [Lv 23,4p; Neh 8,15; J 12,13], nejde-li tu o nějakou souvislost mezi p-ou a prorockou činností [sr. Sd 4,4n] anebo o babylonský vliv, kde p. byla stromem života [sr. Žj 2,7; 22,2]. Dříví palmového se užívá při stavbě. Z některých palem se těží olej, cukr i lihovina (arak), ratolestí se užívá ke krytí střech, vláken ke zhotovování provazů, tkanin a rohoží. I z rozemletých datlových pecek se zhotovuje potrava pro velbloudy. Mohamedáni užívají listů palmových při pohřebních průvodech a ke zdobení hrobů.

Památka (stč. = vzpomínka; znamení, jímž se vzpomínka obnovuje). Tak překládají Kral. hebr. výrazy *masséba*, *zéker*, *zikkáron*, *azkárá* a příslušná slovesa Hebr. *masséba* je při tom překládáno různě: brzy památka (Gn 28,22; 31,45), znamení pamětné (Gn 28,18; 35,14.20), brzy kámen (Gn 31,13), jindy sloup [Gn 31,51n; Ex 24,4; 2S 18,18; Iz 19,19] nebo sloup pamětný [Ez 26,11], brzy obraz [Ex 23,24; Dt 12,3; Oz 10,1n] nebo modla [Dt 16,22; Oz 3,4]. Tyto různé překlady souvisí s významem, který byl hebr. výrazu přikládán. Šlo obyčejně o kamenný sloup, vysoký až 3 m, buď osamělý nebo v celých skupinách, kterých

Stylisované palmy. První je z reliéfu paláce v Persepoli, druhé z polévaných cihel paláce v Susách.

bylo v posledním století vykopáno velmi mnoho jak v Palestině, tak i jinde. Některé z nich byly jakési pomníky, jež si po vítězství stavěli panovníci v dobytých zemích, aby tak „zvelebili své jméno“ [sr. 2S 8,13] a tak si zajistili, že jejich památka nezanikne smrtí. Jiné byly označením hrobů. Jiné patřily ke kultickým předmětům. Některé představovaly ztopořený mužský úd a měly své uplatnění v místních kultech plodnosti. Jindy snad šlo původně o napodobení slunečních paprsků, tedy o symbol božstva, jemuž byla přinášena oběť v podobě oleje, vylévaného na temeno sloupu. Jindy snad šlo také o nejstarší podobu oltáře nebo domnělý příbytek podzemních duchů [duchů zemřelých], kteří přicházeli, aby byli syceni buď olejem nebo krví obětního zvířete. Proto SZ nic nenamítá proti sloupům, postaveným jako p-a buď osoby [Gn 35,20] nebo události [Gn 31,44nn; Joz 24,27; 1S 7,12; Joz 4,7], zvláště zjevení Božího [Gn 28,18,22; 35,14], ale co nejpřísněji zakazuje a odsuzuje modlářské zneužívání „památníků“, stojících zvláště vedle oltářů patrně jako symbol božstva. Tu mluví Kral. překlad o obrazech [Ex 23,24; Dt 12,3], jež mají být zničeny, nebo o modlářích [Ex 34,13; Dt 16,22; Oz 3,4]. Ovšem, tento zákaz byl znovu a znovu přestupován v sev. říši izraelské [Oz 3,4; 10,1n] a dokonce i v Judstvu [Mi 5,13]. Že nemusilo vždy jít o objekty modloslužebné, vyplývá z Iz 19,19, kde se předpovídá, že věřící v Egyptě vzdělají Hospodinu oltář a sloup.

Hebr. výrazy *zeker*, *zikkaron* a *'azkara* jsou odvozeny z kořene *zkr* = mysliti na něco, vzpomínati si, připomínati. Jsou tedy označením něčeho, co něco připomíná [Oz 14,7], znovu v srdci vyvolává, nikoli však jen jako představu, nýbrž jako podnět k jednání [třebas kultickému]. Neboť hebr. *zkr* znamená, že bylo uchváčeno nejen myšlení, ale i vůle a cit, takže může znamenat i počátek jednání. Proto je p. spravedlivého požehnaná [Př. 10,7]. Jestli tedy Bůh označuje své jméno jako památku, znamená to, že jeho jméno má být podnětem k činům víry [Ex 3,15. Na toto místo snad navazuje Ž 30,5, takže by mu bylo rozuměti jako výzvě ke vzdání díky svatému jménu Božímu [sr. Ž 103,1; 106,47; 145,21], jež si svými vysvoboditelskými činy vzbuzuje p.]. P. takřka zpřítomňuje toho, o němž svědčí. Bůh se svými činy postaral o to, aby jeho p. byla od národu do pronárodu [Ž 102,13]. Také různé náboženské slavnosti znovu staví před oči činy Hospodinovy a jako p. mají působit na vůli a rozhodnutí [Ex 12,14]. P. je určitý liturgický úkon při těchto slavnostech. Ž 111,4 mluví přímo o tom, že Bůh zřídil [Kral. způsobil] p-u svých skutků, t. j. ustanovil ráz kultické slavnosti - snad slavnosti fáze [sr. Ex 20,24]. Slaviti p-u je výzva k určitému jednání. Tak podle Lv 2,2,9 je památka term. tech. pro vhození hrsti mouky a kadidla na oheň oltáře. V pozadí je ovšem myšlenka, že tento čin bude Bohu připomínkou lidské poslušnosti [sr. Sk 10,4]. Tam, kde je slavena p. jména Hospodi-

Památka -Pamatovati [587]

nova, je současně zaslíbení, že Bůh sám přijde a udělí požehnání [Ex 20,24]. Nekvašené chleby měly být p-ou, t. j. podnětem k tomu, „aby zákon Hospodinův byl v ústech tvých“ [Ex 13,9], stejně kameny v Jordánu [Joz 4,7]. Kameny na nárameníku veleknězově měly být „na p-u před Hospodinem“ [Ex 28,12,29], t. j. měly Boha přiměti k ustavičnému jednání ve prospěch Izraelův [sr. Ex 30,16; Nu 31,54]. „Vepsati něco do knih na památku“ [Ex 17,14] neznámá jen pouhý záznam události, nýbrž stálou připomínku, že se něco děje, že Bůh je při práci, jež má udávat směr lidské činnosti [sr. Ex 17,14 s Dt 25,19]. P. je tedy jednání, jímž se něco zpřítomňuje, znovu přivádí do paměti [Nu 10,10 se to děje na př. troubením]. Nu 5,15 výslovně praví, že oběť „uvozuje v paměť nepravost“, proto sluje pamětná [sr. Žd 10,3; Lv 24,7].

Pro hebr. myšlení je příznačné, jak p. souvisí se jménem [sr. Ex 3,15], jak na to upozorňuje Pedersen [Israel, I-IL, str. 245-59]. Vyhladit jméno = vyhladit památku = zničit [Ex 17,14; Ž 34,17; 109,13]. Neboť ve jméně je podstata lidské duše. Proto Izraelcům tolik záleželo na tom, aby měli mužské potomky. Neměli-li potomků, stavěli si někteří, jako Absolon, aspoň sloup [massébu], aby „zůstala paměť jeho jména“ [2S 18,18]. Je-li zapomenuto jméno, znamená to, že kmen nebo rodina přestaly existovat [sr. Joz 7,9; 2Kr 14,27].

Na pozadí SZ pochopíme lépe výrok Ježíšův L 22,19 a 1K 11,24: „To čiňte na mou památku“, jímž se patrně vědomě navazuje na Ex 12,14. Nejde tu jen o vzpomínku na Krista, nýbrž o zvěstování [sr. v. 26] jeho smrti určitými kultickými úkony, jež on sám zřídil. „Zpřítomnění“ Pána, jenž Večeři Páně stanovil a svou smrtí uzavřel novou smlouvu, je cílem a obsahem lámání chleba a pití vína. Církev opakuje to, co činil Ježíš a jeho učedníci v předvečer jeho smrti. Tak se jeho výkupná smrt sice neopakuje, ale stává se nově přítomnou. Neboť Kristus mocí neopakovatelné oběti, přijaté od Boha jednou provždy, je skutečně přítomen tam, kde věřící lámou chléb a piji víno v poslušnosti jeho ustanovení a zřízení [sr. Ž 111,4. Viz výše!].

Pamatovati [stč. = v paměti udržeti; připomínati si; slaviti památku; oslavovati; uvažovati]. *Památka. *Připomínati. *Rozpomenouti se. Pamatování na spasitelné činy Boží, na jeho divy a mocná díla patří ke vděčné víře [Ex 13,3; Dt 5,15; 16,3; Neh 4,14; 2 63,7; 78,42; 106,7], jež se nejdokonaleji projevuje poslušností, takže pamatování může mít význam poslušnosti [Ž 103,18; Mal 4,4], uznání svrchovanosti Boží a přiznání se k němu. Památku těch, kteří v tomto smyslu nepamatovali na Hospodina, vyhladí Bůh ze země [Ž 109, 15n sr. Iz 47,7; Pl 1,9]. Věřící je ovšem přesvědčen, že i Bůh na něho pamatuje, a když Bůh pamatuje, znamená to vždycky činnost - buď spasitelnou nebo soudcovskou [Ž 105,8,42;

[588] Pamět-Pán

136,23; Oz 7,2]. Proto se věřící dovolává pamatování Hospodinova [2Pa 6,42; 106,4; býti pamětliv: Neh 1,8; 5,19; 13,14; Ž 8,5; 25,7; 111,5; 132,1; L 1,54] a těší se z toho, že bere ohled, pamatuje, že jsme pouhé tělo [Ž 78,30; Jb 10,9].

I v NZ se klade důraz na pamatování ve smyslu spasitelného vzpomínání [J 15,20; 16,4; Mt 16,9], zvláště slov a činů Ježíšových [Sk 20,35; 2Tm 2,8], ale i činů a slov jiných lidí [Mk 14,9 = Mt 26,13], zvláště apoštolů [1Te 2,9; Ko 4,18; 2Pt 3,2, sr. Žd 13,7]. Křesťan má ovšem pamatovat, vzpomínat i na to, čím byl před poznáním Krista, aby tím více pochopil milost Boží a byl puzen k vděčnosti [Ef 2,11nn]. Pamatovat účinně na chudé [Ga 2,10] je samozřejmou křesťanskou povinností; je to výraz našeho přiznání k nim jako k bratřím, kteří patří do Kristovy rodiny.

Pamět [nč. paměť, stč. = vzpomínka, památka, připomínka; dobrá nebo zlá pověst, jméno]. *Památka. *Pamatovati. *Rozpomínati se.

Pamětliv býti *Pamatovati.

Pamětné, hebr. *'azkárá* [od *zakar* = pamatovati], ona část oběti suché [hrst z mouky zkropené olejem, několik pražených zrn a aspoň jeden chléb], kterou kněz s trochou soli spálil na oltáři. Toto p. mělo Bohu připomenout obětníka [odtud jméno] a jeho obět, jež zůstala majetkem kněží, a svolati na něho požehnání [Lv 2,16; 5,12; 6,15; Nu 5,26]. Pravi-li se u Oz 12,5, že p. Boha zástupů je Hospodin, navazuje se tu na Ex 3,15. Jméno Hospodin je připomínkou všeho, co učinil od svého zjevení Mojžíšovi. *Památka.

Pamětný [stč. = sloužící k upamatování]. O oběti suché, která měla být přinášena při podezření ženy z cizoložství a jež je nazývána obětí pamětnou, se výslovně praví, že „uvozuje v paměť nepravost“ [Nu 5,15.18]. Ez 26,11 mluví o pamětních sloupech tyrských. Kral. v Poznámkách připojují, že jde o pomníky, postavené na památku rekovských činů. Snad jde o dva proslulé sloupy v chrámu tyrského Herkula, z nichž jeden byl potažen zlatem a druhý byl zhotoven z malachitu. Podle Mal 3,16 je před Hospodinem psána „kniha pamětná“ ve prospěch těch, kteří se „bóji Hospodina a myslí na jeho jméno“ [sr. Ž 6,9; Dn 7,10; Est 6,1].

Pamflický [Sk 27,5] *Pamfylie.

Pamfylie, pobřežní krajina na jihu Malé Asie, hraničící na východě s *Cilicií, na západě s Lycií, na s. s *Pisidií. Za dob Pavlových římská provincie, k níž císař Klaudius připojil i Lycii a snad i větší část Pisidie. Země je chráněna před severními větry neschůdným pohořím, dobře zavodňována řekami, plynoucími z Tauru. Bažiny způsobují do dnešního dne malarii, takže tato část Malé Asie je velmi řídké obydlena. Ve starých dobách byla P. proslulá loupeživými hordami, bydlícími v pohoří na severu. Nejdůležitějším městem bylo Pergé,

přístavní náboženské středisko, ležící na řece Gestru. Druhým důležitým městem tu byla *Attalie. Pavel a Barnabáš na své první misijní cestě vystoupili v Pergé na půdu maloasijskou. Zdá se však, že šli z tohoto města přímo do Antiochie Pisidické, zvláště když je opustil Jan Marek [Sk 13,13; 15,38]. Teprve na zpáteční cestě, dříve než vstoupili na loď do Attalie, kázali v tomto městě, uctívajícím bohyni Artemis [Sk 14,25]. Křesťanství zde zapouštělo kořeny jen velmi zvolna. Vidíme to na př. z toho, že 1Pt 1,1 nečiní o Pamfyllii vůbec zmínky. Snad to souviselo s tím, že zde bylo málo židovských obyvatel [Sk 2,10].

Pán I. O člověku [Hebr. *'ádón*] společensky, autoritou a mocí výše postaveném [opak služebníka], o veliteli proti podřízenému, o majiteli otroků [Gn 24,9.12.27; Mt 18,25; L 16,8; Ef 6,5]. *Adón* znamenalo původně „vládce“, „velitele“ [Gn 45,8]. Podle Ž 8,7 je člověk p-em přírody [sr. Gn 1,26]. Při oslovení bylo slovo p. výrazem úcty [Gn 24, 18; 31, 35; 44,18; Nu 11,28] a podřízenosti [Gn 32,18]. Na rozdíl od hebr. *ba'al* [= vlastník, Kral. hospodář Sd 19,22n; muž ve smyslu manžel Ex 21,32; Dt 24,4; 2S 11,26; Př 12,4 a j.], je *ádón* absolutní p. [Gn 45,8n; Ex 21,4; Ž 105,21]. Je jistě výjimkou, když Sára nazývá Abrahama svým p-em [Gn 18,12], takovou výjimkou, že ještě v NZ je připomínána [1Pt 3,6]. Výrazem p. byl oslovován král [1S 24,9; 26,17; Ž 12,5; Jr 22,18; 34,5], ale tu už záhy proniká do titulu vliv staroorientální představy o božnosti králů. V Egyptě na př. byl král pokládán za vtělené božstvo a ještě v době prvokřesťanské byly tam přinášeny oběti Augustovi, „božstvu a císařskému pánu“. První římské císařové si zakazovali titul p. na západě, na východě však se s ním museli smířit. Teprve se vzrůstem absolutní moci císařovy se dostával tento titul, spojený s názorem o božnosti panovníků, i na římský dvůr. Pronásledování křesťanů souviselo také s tím, že odírali božnou úctu císařům.

V NZ je podobně jako ve SZ užíváno většího výrazu *kyrios* (= pán), v některých případech *despotés* [1Tm 6,1n; 2Tm 2,21; Tt 2,9; 1Pt 2,18] k vyjádření svrchované moci, jednak k označení p-a v protikladu k otroku [Kral. služebníku Mt 6,24; 10,24n; 15,27; L 12,46; Sk 16,16.19; Ga 4,1; Ef 6,5.9; Ko 3,22; 4,1; 1Tm 6,1; Tt 2,9], jednak k označení majitele, vlastníka [Mt 15,27; 20,8; Mk 12,9; 13,35; L 19,33], jednak toho, jenž má pravomoc nad něčím [Mt 9,38; Mk 2,28] a konečně k vyjádření úcty v oslovení [Mt 21,30; 27,63; J 12,21]. Festus nazývá římského císaře svým p-em [Sk 25,26]. Poněvadž šlo o Římana, neměl patrně tento titul žádného náboženského přízvuku. Poněkud jiné je to už v titulu „páni“, který dává strážný žaláře ve Filippis Pavlovi a Silovi [Sk 16,30 sr. v. 29; Gn 19,2]. Anděl je osloven „Pane“ [Sk 10,4; Zj 7,14, sr. Gn 19,2; Joz 5,14]. Tu však už přicházíme k náboženskému významu výrazu p., s nímž se setkáváme už ve SZ. N.

2. O Bohu. Ve SZ se setkáváme s trojí představou Božího panství. Theologicky nejzávažnější je ta, již vyjadřuje hebrejský výraz ^a*dónáj*, ve skutečnosti plurál, tedy = moji Páni ve smyslu moje Panstvo, k vyjádření neobsáhlosti velikosti Boží lidskou řečí. V židovstvu zatlačilo nadobro jméno Hospodinovo [*Jahve*], vyskytující se ve SZ asi 6700 x. Bylo vyslovováno místo něho, ba později, když byly zavedeny též značky pro samohlásky [původně se v hebrejštině psaly jen souhlásky!], byly k souhláskám od *Jahve* [*JHVH*] připojovány samohlásky od [^a*dónáj*] z čehož vznikl nikdy neexistovavší a Židy neužívaný netvar *Jehova*. Septuaginta na tuto praxi židovstva navazuje a překládá téměř bez výjimek jméno *Jahve* řeckým *Kyrios* = Pán, jehož se v NZ pak užívá o Kristu k vyjádření jeho jedinečného, božského poslání. S hlediska SZ pak lze říci o Hospodinu, že vskutku je Pánem, a to ve smyslu velitele, který vládne nad tím, co si vydobyl. Sr. už vyvedení lidu z Egypta [Ex 3nn]. Kraličti proto nejjednoduše správně místo Pán překládají Panovník, zvláště ve vazbě Panovník Hospodin [na př. Abd 1] na zdůraznění jeho panovnických nároků [sr. Abd 21]. V tom se stýká představa Hospodina-Pána [^a*dónáj*] s druhou představou, kdy uplatňuje svoje panství jakožto Král [*melek*]. Tato představa mohla v Izraeli zdomácnět až po usazení v zemi Kananejské, zvláště pak po vytvoření vlastního státu. Náběhy z doby soudců [kralování Abimelechovo, Sd 8n] spíše ukazují, že šlo tehdy ještě o představy Izraelovi celkem cizí. Představa Hospodina-Krále obsahuje dvoji významný rys: jednak oddaluje Boha z všednosti každodenního života [i k lidskému králi se poddaný uchyluje jen výjimečně!], jednak zdůrazňuje svrchovanost jeho nároků, vyžadujících naprostou poslušnost [s orientálními králi se nedalo vyjednávat!]. Titul Boha-Krále si zjednáva pevné místo v kultu [čti Iz 6 a často v Ž], zvláště v novoročních nastolovacích slavnostech [sr. Bič II. 161n], odkud přechází do nadějí eschatologických a byl převzat i křesťanstvím. - Naproti tomu třetí typ panství, spojený s označením *ba'al* [Bál], se pro Hospodina neudržel. Tento hebrejský výraz sice znamená pána ve významu vlastníka, ale byl příliš těsně spjat s náboženstvím kananejským s jeho uctíváním přírodních sil, kde rozdíl mezi božstvem a přírodou mizel a stvořitel splýval se stvořením [pantheismus], takže nutné jeho užívání o Hospodinu se pravověrným kruhům jahvistickým jevílo jako nebezpečí pro čistotu víry a vskutku zásluhou proroků bylo vymýceno. Proto jen ze starší doby po usazení v Palestině [ne předtím!] výjimečně nacházíme vlastní jména složená s božským jménem *ba'al* [Ezbál 1Pa 8,33], jež později nahrazováno potupným *bóšet* [kralický *bozet*, = ostuda, hanba; Izbozet 2S 2-4]. - Všude tam, kde Hospodin předstupuje před svůj lid jako Pán, stojí věřící před ním jako služebník, přesněji jako otrok [hebr. *ebed*]. Sloužití Bohu, uctívání jej vyjadřuje se

v hebrejštině stejným slovesem jako otročiti, t. *abad*. Bázeň Boží, t. j. bázeň před ním, jest základem všeho [Př 1,7]. Toto nevidět znamená nerozumět Starému Zákonu. Neděvejme se ovšem na věc očima dnešního člověka, kterému jakákoli představa otroctví je tak protimyslná. Ne tak starému Izraelci, zvláště když si uvědomíme, že Bůh jako svrchovaný Pán byl jeho největší nadějí ve všech souzeních a úzkostech. [Z 46,2 a často]. Panství zavazovalo i jeho, aby se svého lidu zastával. To vyjadřuje SZ zvláště představami Hospodina jako soudce a vjevůdce. Obojí tato činnost v posledu byla souznačná s vysvobozením — a tak plným právem i NZ užívá označení Pán [řec. *Kyrios*] o Vykupiteli Kristu. B.

NZ na základě řeckého překladu SZ [LXX] převzal výraz *kyrios* [= Pán], jímž LXX tlumočí jednak hebr. *'ádón*, ^a*dónáj*, jednak *Jahve* [Hospodin], k označení Boha především v citátech ze SZ [Mk 1,3; 12,36; L 4,18n; J 12,38; Sk 2,20n.25; 4,26; 13,10; R 4,8; 9,28; 11,3.34; 1K 1, 31; 3,20; 10,26; 2Te 1,9; Žd 1,10; 7,21; 8,8-10; 10,30; 12,5n; 13,6; Jk 5,11; 2,3; 3,12 a j.], při čemž je někdy připojen výraz „praví Pán“ [R 12,19; 2K 6,17; Žd 8,9.10; Zj 1,8], ale i v běžných obrazech jako „ruka Páně“ [L 1,66; Sk 11,21; 13,11], „anděl Páně“ [Mt 1,20.24; 2,13.19; 28,2; L 1,11; 2,9; Sk 5,19; 8,26; 12,7.23], „jméno Páně“ [Jk 5,10.14], „duch Páně“ [Sk 5,9; 8,39]. Několikrát je Bůh oslovován jako *despótés* [= svrchovaný Pán, Stvořitel, L 2,29, sr. Sk 4,24; Zj 6,10]. Podle evangelií Ježíš jen zřídka mluvil o Bohu jako o Pánu [Mk 5,19; 13,20; sr. Mt 11,25]. I v 1K 10,9 čtou lepší řecké texty Pán ve smyslu Bůh [ne Kristus]. Na Boha myslí i 1Tm 6,15; 2Tm 1,18; Žd 8,2; Jk 1,7; 5,11; 2Pt 3,8; Ju 5; Zj 1,8; 4,11; 18,8. Tak jako ve SZ, tak i v NZ je Bůh jako Pán označením toho, který má svrchovanou moc na nebi i na zemi [Mt 11,25]; je Pánem panujících, tedy ředitelem dějin [1Tm 6,15], jako Stvořitel je Pánem vesmíru [Sk 17,24], a tudíž jemu samému přísluší sláva a čest i moc [Zj 4,11]. Je Pánem i misijní činnosti [Pánem žně Mt 9,38], jenž vyvoluje pracovníky podle své vůle [Sk 1,24].

Ovšem, větší část NZ vyhrazuje titul Pán pro Ježíše Krista, a to nikoli teprve pro zmrtvýchvstalého a oslaveného. Tak u L je toto označení v Kral. textu desetkrát [L 7,13; 10,1; 11,39; 13,15; 17,5n; 18,6; 19,8; 22,61; 24,34], v řeckém třináctkrát; u J šestkrát [J 4,1; 6,23; 11,2; 20,2.13]. Ježíš je oslovován jako Pán [Mt 7,21; Mk 7,28; 9,24; L 5,8; 6,46; 7,6; 9,54; 11,1; J 6,34.68; 9,38; 11,21.34; 13,13], ale zdá se, že většina těchto oslovení má vyjádřit pouze uctivý postoj, jaký byl obvyklý mezi učitelem a žákem. Nesmíme však zapomínat, že evangelia byla napsána těmi, kteří prožili anebo uvěřili zmrtvýchvstání Ježíšovu, že tedy měli před očima zmrtvýchvstalého Pána, když psali o jeho pozemském životě.

[590] Pán Bůh-Panenství

Ježíš sám ovšem dvakrát vstáhl na sebe povědění Ž 110, kde se o Mesiáši mluví jako o Pánu [Mk 12, 35nn; 14,62]. Jisto je, že na některých místech v titulu Pán už za pozemského života Ježíšova prokmitá úcta, která bývá prokazována jen Bohu [L 5,8n; Mk 9,24; L 23,42; J 6,68; 9,38]. Také Pavel mluví o pozemském Ježíšovi jako o Pánu [1K 7,10; 12,25; 9,5.14; Ga 1,19; 1Te 4,15. Podobně Sk 11,16; 20,35; Žd 2,3].

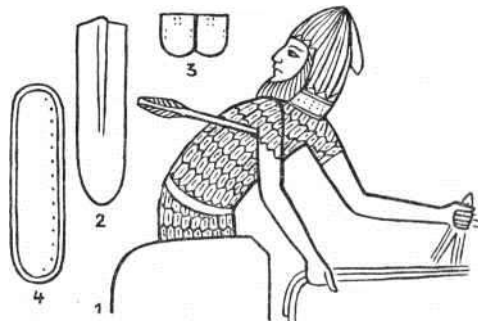
Většinou však je titulem Pán [*kyrios*] označován zmrtevýchvstalý Kristus. [Dvakrát jde o překlad řeckého *despotés*, 2Pt 2,1; Ju 4 v polemice proti bludařům]. Podle F 2,6-11 Bůh sám dal Kristu toto »jméno nad každé jméno« v odpověď na jeho poslušné ponížení až do smrti na kříži [sr. Sk 2,36; Žd 2,9; Zj 5,12], aby se ve jménu Ježíše »sklánílo každé koleno bytostí nebeských, pozemských i podzemních«, t. j. aby mu byla prokazována božská úcta a pocta ke slávě Boha Otce [v. 11]. Vzkříšením mu byla dána všelická moc na nebi i na zemi [Mt 28,18], od té chvíle sedí na pravici Boží jako spoluvládce [Sk 2,34nn; Ef 1,20; 1Pt 3,22]. On je hlava všeho »knížatstva i mocnosti« [Ko 2,10], on jest přede vším a všechno jím stojí [Ko 1,17], on panuje nad živými i mrtvými [Ř 14,9], skrze něj Bůh vládne tímto světem [1K 15,27], až jej konečně usmířený a ovšem také souzený položí k nohám Otcovým, aby Bůh byl všechno ve všech [1K 15,28].

Tento zmrtevýchvstalý Pán je hlavou těla církve [Ko 1,18] a svrchovanou autoritou každého jejího úda [»bude-li Pán chtít«, 1K 4,19; 16,7 sr. Jk 4,15]. Na něm jsou věřící naprosto závislí [1K 8,5n], takže u nich přestává závislost na těch, kteří »slovou božové na nebi i na zemi«. Jemu věřící slouží [Ř 12,11] podle darů, které obdržel [1K 3,5; 7,17; 12,5; 2K 10,8; 13,10; Ko 3,23], v jeho očích věřící stojí nebo padá [Ř 14,4-8], v něm žije a pracuje [Ř 16,12.22; 1K 15,58], jemu obětuje sama sebe [2K 8,5], a to i v soukromém životě [1K 7,39], v něm přijímá pracovníky v církvi [Ř 16,2], kteří jsou jeho služebníky a konají jeho dílo [1K 16,10]. On svým pracovníkům otvírá dveře [2K 2,12 sr. Zj 3,8]. Tohoto Krista jako Pána zvěstoval Pavel [2K 4,5], a to jako toho, který opět přijde [1Te 4,15nn; 1K 11,26; F 4,5] jako soudce [1Te 4,6; 2Te 1,9; 2K 5,10n; sr. 1K 4,4; 11,32]. K tomuto vyvýšenému Pánu, jenž je Duchem [2K 3,17], se Pavel modlí [2K 12, 8]. Pavel ovšem ví, že vyznání »Ježíš je můj Pán« je možné jen tomu, kdo má Ducha sv. [1K 12,3]. Ale Ježíš Kristus jako Pán je společným vyznáním církve [»Pán náš« Ř 15,30; 16,18; 1K 1,7.8.10 a j.], i když Pavel dovede říci také »Pán můj« [F 3,8], aby naznačil své osobní spojení s tím, jenž ho za věrného soudil, aby ho postavil v službu [1Tm 1,12]. Toto společné vyznání, jež je výrazem, že církev přijala Krista za jediného Pána, zavazuje k vzájemné službě [Ř 15,30; 1K 1,10], ale také odděluje od těch, kteří Kristu neslouží [Ř 16,17n].

Pán Bůh *Bůh. *Pán.

Páně večere *Večere Páně.

Pancíř [stč. z lat. *pancera*, brnění, jež původně chránilo břicho a prsa, později označení zbroje na celé tělo] se skládal obvykle ze dvou částí, z nichž jedna chránila prsa a břicho, druhá záda. Egyptské p-e bývaly z kožených pásů spojovaných měděnými spojkami. Goliáš měl p. brněný, t. j. z kovových šupin, spojovaných kroužky [1S 17,5]. Jeho váhaje udávána na 5000 lotu [asi 81.85 kg, podle jiných jen

Assyrský pancíř. Podle rytiny v Chorsabadu. 2. Bronzová šupina s otvory pro spojení pancíře dráty nebo řemínky. 3. Jiné, 5 cm dlouhé šupiny. Z helénistické doby. 4. Destička dlouhá 24 cm s otvory po straně. Destičky se asi překrývaly jako tašky na střeše. Podle Gallinga.

60 kg]. Podmínkou dobrého pancíře bylo, aby vážil co nejméně. U Římanů bylo pravidlem, aby celá váha výzbroje nepřesahovala 26.19 kg [z toho se počítalo na p. se 17,6 kg]. Jiné p-e byly zhotoveny z prošívaného lnu, vlny nebo houně, zpevněných kovovými součástkami železnými, bronzovými i zlatými [zbroj železná u Jb 20,24; Zj 9,9.17]. Římané znali už pancéřovou košili z kovových řetězků. Jednotlivé součásti p-e byly spojovány sponkami nebo háčky [1Kr 22,34]. U Izraelců byly p-e z počátku výsadou vojevůdců [1S 17,38] a králů [2Pa 18,33], teprve Uziáš ozbrojil p-em všechno vojsko [2Pa 26,14].

Obrzně mluví Iz 59,17 o Boží spravedlnosti jako o p-i, který si oblékl Bůh, aby hájil svůj lid proti nespravedlnosti [sr. Am 5,7; Iz 5,16; Ž 5,9; 22,32; 89,17; 98,2; 145,7]. Obléci se v p. = připravit se k boji. V podobném smyslu mluví Pavel v 1Te 5,8 o p-i víry a lásky, jímž se mají ozbrojit křesťané k poslednímu boji. Nejde tu ani tak o zdůraznění ochrany jako připravenosti. Jinak je tomu v Ef 6,14, kde jde o ochrannou zbraň [»p. spravedlnosti«] jako součást celého »odění Božího [Ef 6,13]. Je to spravedlnost před Bohem nebo od Boha [Ř 3,22], v níž jsou věřící chráněni proti útokům zlých mocí [Ř 8,38n, *Ospravedlnění], dovedou-li jí ve statečném boji správně užívat.

Panenství. Tímto výrazem je popisován

stav dospělé dívky, která nepoznala pohlavního spojení s mužem [Gn 24,16; Nu 31,18; Sd 11,39]. Velekněz si směl vzít za manželku pouze pannu [Lv 21,13]. P. bylo ve SZ chráněno přísnými tresty [Ex 22,16n; Dt 22, 23-29], zvláště byla-li panna zasnoubena. Obžaloval-li muž svou ženu po svatbě, že nebyla pannou, a mohou-li rodiče zakrvácenou poslámkou nebo košilí ze svatební noci dokázat její p., musí pomluvačný manžel zaplatit rodičům 100 *lotů stříbra a ztrácí právo rozluky [Dt 22,16-17]. Toto ověřování p. je dodnes obvyklé v Orientě. Dopustila-li se dcera některého kněze smilství, měla být upálena [Lv 21,9]. Patrně tu šlo o dívky zasvěcené kultu. Podobně snad nutno rozumět zmínce o dceři Jeftově, jež „plakala panenství svého na horách« dřívě, než se zavázala k trvalému p. jako vestálka při svatyni [Sd 11, 30-40]. Snad i »dcery Sílo« [Sd 21,21] byly podobné vestálky, jež tkaly chrámová roucha a sloužily při bohoslužebném zpěvu [»zpěv vysoký« 1Pa 15,20]. *Panna.

Pánev. Tak překládají Kral. tři hebr. výrazy: *kijjór* [= umyvadlo, vlastně kotel k vaření, 2Kr 16,17; sr. Ex 30,18. 28; 31,9; podle 2Pa 6,13 se postavil Salomoun na výstupek, podobný obrácené páni, čímž získal ozvučnici k zesílení hlasu]; *mach^abat*, naše ploché p. k smažení a pečení [Ez 4,3, sr. Lv 2,5; 7,9; 1Pa 23,29], a *chabitiim* [menší pánev 1Pa 9,31].

Paní, hebr. *g*birá* = ta, která rozkazuje, vládne. Tak jako byl manžel „pánem“ [ba'al] své manželky, tak zase manželka byla

Egyptská princezna při toaletě. Služebník nalévá olej, paní drží zrcadlo a nádobku s voňavkou, otrokyně upravuje účes. Nástěnná malba z Theb.

paní domácnosti a otrokyň [Gn 16,4.8.9; 1Kr 17,17; 2Kr 5,3; Ž 123,2; Př 30,23; Iz 24,2]. Kral. toto slovo překládají někde královna [2Kr 10,13; 2Pa 15,16; Jr 13,18; 29,2]. Obrazně o světovém hlavním městě Iz 47,5.7 [Babylonu]. »Vyvolená p.« [2J 1.5] je označení sboru, jemuž je adresována epištola. Sbory navzájem jsou sestrami [v. 13] a členové sboru syny [v. 4 a 13]. Tento titul je výrazem

úcty, protože sbor je dílem Božím a nevěstou Páně.

Panic *Kleštěnec. *Komorník. Řecky *eunuchos* = eunuch. V některých orientálních kultech, zejména maloasijských, se předpokládalo, že přední kněží se zsvěcují božstvem nejen duševně a duchovně, nýbrž i tělesně tím, že se operací zbaví rozplodovací schopnosti, aby se tak co nejvíc podobali božstvu a mohli s ním vstoupiti do mystického spojení. Vykleštěný kněz je vyřazen z oblasti tohoto světa a stává se novou bytostí, oddanou jen božstvu. Požíval jako kulticky čistý a svatý mimořádné úcty. Ve SZ naopak byl kleštěnec vyloučen z bohoslužby [Dt 23,1]. Teprve Iz 56, 3-5 připuštěním eunuchů k bohoslužbě vyzdvihuje neomezenou dobrotu Boží [sr. Sk 8,2 7nn], zahrnující i dřívě vyloučené, t. j. pohany. Rabínské židovství trvá na tom, že ani kněz ani rabin na základě Lv 22,24 nesmí být kleštěncem. Je zatím znám jen jediný případ neženatého rabína, z této doby, který odůvodňoval své panictví slovy: „Má duše lpí na Zákonu; tu na manželství nezbývá času; necht' je svět udržován jinými“. Ale ostatní rabíni počínání svého druhu ostře kárali. Jen Bůh sám může osvobodit v mimořádných případech od závazku z Gn 1,28.

Mt 19,22 rozeznává tři druhy panictví: 1. ty, kteří byli od narození zkomoleni; 2. ty, kteří byli vykleštěni lidmi; 3. ty, kteří se oddali panictví pro království nebeské. Poněvadž si nedovedeme představit, že by Ježíš stál pod vlivem orientálních kultů, chápeme toto slovo obrazně jako zřeknutí se pohlavního styku a manželství pro plné soustředění na práci království Božího. Snad tu myslel na Jana Křtitele, snad i na sebe. Člověk musí být ochoten ve výjimečných případech zřici se pro evangelium všeho. Apoštol Pavel pokládá panictví za zvláštní dar [charisma] od Boha [1K 7,7nn sr. Zj 14,4, kde je užito v řečtině výrazu *parthenos*]. Staří vykladači chápali Mt 19,12. jednak obrazně, jednak doslovně. Je známo o Origenovi, že se sám vyklestil, později však toho litoval. Stará křesťanská církev dochovávala sz tradici, že ke kněžskému úřadu směl být připuštěn jen člověk nijak nezkomolený.

Panictví *Panic.

Pankhart [podle Jungmanna z lat. *pancharta*, železný list, který byl dáván dětem z nemanželského lože jako výzva, aby se staly řádnými; podle novějších novočeské *panchart* je odvozeno z něm. *Bankhart* — dítě, zrozené na tvrdé lavici, nikoli na řádném loži manželském]. Přezdívka [Za 9,6], která se vztahuje na ty, kdo jsou nemanželského původu [»syn postranní« Dt 23,2] a na kleštěnce. Měli býti vyloučeni ze společných shromáždění až do desátého pokolení. Za 9,6 chce říci, že v Azotu bude bydleti chátara ze všech možných národů. Targum však toto místo vykládá tak, že Azot bude obydlen Izraelci, kterými Filištinští pohrdají jako cizinci.

[592] Panna—Panování

Panna [stč. = device, mladice; nevdaná žena, která neokusila pohlavního styku, neporušená dívka]. Tak ve SZ překládají Kral. dva hebr. výrazy: *b^etulá* [panna] a *'alma* [mladice]. Prvního výrazu se užívá o dívkách, jež si uchovaly *panenství [Gn 24,16; Dt 22,23.28; Sd 21,12; 2S 13,2; Iz 62,5; Pl 5,11]. Jr 2,32 připomíná jako něco přirozeného, že p. nezapomíná na své ozdoby, zatím co lid Boží zapomněl na Hospodina. Pro dobu vykoupení předpovídá Jr 31,13, že p. se bude veselí s plesáním [tancem, sr. Za 9,17]. Často je užito výrazu p. ve významu obrazném o kraji nebo lidu: p. Izraelská [Jr 18,13; 31,4.21; Am 5,2], p. dcera Siónská [2Kr 19,21], p. dcera Babylonská [Iz 47,1], p. dcera Egyptská [Jr 46,11]. Jl 1,18 překládají Kral. tentýž hebr. výraz slovem mladice, protože zasnoubená panna, již zemřel ženich, platila za vdovu.

Iz 7,14 má v hebr. řídký výraz *'alma* [Ex 2,8 překládají Kral. »děvečka«, Pís. 1,3; 6,7 »mladice«]. Arabský kořen znamená »být zralý« [ke sňatku]. Někteří novější vykladači tvrdí, že Izaiáš tu užívá běžné mytologické tradice o božské matce [*Naroditi se].

V NZ je tak přeložen řecký výraz *parthenos*, jehož lze užít i pro označení *panice [Zj 14,4]. Mt 1,23 mluví o p. těhotné, L 1,27 o p. zasnoubené, Mt 25,1 o desíti pannách-družičkách. Ap. Pavel prohlašuje v 1K 7,25, že nemá přímého příkazu Páně o panenství, doporučuje však při zachování křesťanovy svobody pro »nastávající tíseň« [Kral. »potřebu«] před příchodem Kristovým, aby každý zůstal v tom stavu, ve kterém je [1K 7,28.36-38]. Ve 2K 11,2 přirovnává Pavel sebe k družbovi a korintský sbor k nevěstě, kterou přistrojil a zasnoubil jako čistou p. nebeskému ženichovi, Kristu. Nyní opatruje a chrání tuto nevěstu, aby ji jednou neporušenou ve víře a mravech mohl předvésti Ježíši Kristu v den jeho druhého příchodu [sr. Ef 5,25], bojí se však, aby nebyla svedena jako Eva chytrostí falešných učitelů [2K 11,3-6]. Ve Sk 21,9 se mluví o čtyřech dcerách Filipových jako o pannách-prorokyních. Na toto místo se odvolávají neprávem pozdější »řády panen«, když panenství bylo ceněno výš než manželství.

Panování, panovati. *Moc, mocen, mocný. *Mocnost. *Království Boží. *Pán. Výrazem panování překládají Kral. tři různé hebr. nebo aram. kořeny a jejich odvozeniny [*šrt*, *šit*, *mši*], aby tak vyjádřili jednak moc, autoritu, kterou kdo má nad někým [na př. nebe nad zemí Jb 38,33; sr. Gn 1,16], jednak oblast, která spadá pod něčí moc nebo správu ve smyslu panství, říše, ovládaného území [o Bohu Jb 25,2; Ž 103,22; 114,2; 145,13; Dn 3,33; 4,31; 6,26; o Mesiáši Za 9,10; o člověku 1Kr 9,19; 2Pa 8,6; o Izraeli Mi 4,8; sr. Dn 11,4n; 2Kr 20,13], a konečně vládcovský úřad, udělovaný investiturou [slavnostním oděním roucha a pasu Iz 22,21].

Pro Izraelec bylo panování Boží základním

kamenem jeho víry. Bůh, Stvořitel nebe i země, »panuje nade vším« [1Pa 29,12], »nad světem« [Ž 66,7], jeho panování je »od národu do pronárodu« [Dn 3,33] a nad každým pokolením [Ž 145,13] a národem [Ž 22,29], je věčné [Dn 4,31; sr. Gn 21,33; Ex 15,18] a nebude nikdy zrušeno [Dn 6,26]. Bůh jako Stvořitel panuje nad dějinami [2Pa 20,6; Dn 4.14], skrze jeho moudrost panují »knížata, páni a všichni soudcové zemští« [Př 8,16 sr. 1Tm 6,15]. A stejně bude panovati i Mesiáš, až jednou bude panování Boží patrné ve všechněm. Už v t. zv. posledních slovech Davidových [2S 23,1-7] se ozývají tyto tóny, ale v t. zv. královských žalmech [2, 21, 45, 72, 110] se plně rozezvučely [sr. Iz 9,6; Za 6,12nn]. Mesiáš bude panovati »od moře až k moři« [Ž 72,8; Za 9,10; Iz 11, sr. Nu 24,19], k němu se pohnou národové [Iz 2,2nn; 19,23; 40,3n], především však Izrael, který je od samého počátku na základě smlouvy a prostřednictvím Zákona oblastí jeho panování [Ž 114,2; Iz 63,19; Mi 5,1n]. I truhla smlouvy ve stánku [Joz 3,11] a v chrámě, snad i Boží hůl a losy urim a thumin byly výrazem Božího panování, jež bude vyvrcholeno a zjeveno v posledních dnech, kdy pod jeho panováním bude obnoven ráj [Iz 40,3nn; 41,18nn; 43,19nn; 55,1.13; 60,13.19n] a Duch Hospodinův povede vyvolený lid [Iz 63,12n]. Jeho panování je totožné se spásou a spravedlností [Iz 51,6.11; 54,10, sr. Ž 103,15-19] pro ty, kdo se mu podrobí, ale hrůzou pro ty, kdo se mu vzpírají [Jb 25,2].

Tak jako Bůh panuje nade vším, co stvořil, tak má člověk panovati nad přírodou, nad zvířaty, rostlinstvem a zemí [Gn 1,26.28]. Byl ustanoven za pána nad dílem Božích rukou [Ž 8,7nn], sám však se má varovat, aby uznával nad sebou jiného pána než Boha [sr. Gn 4,7; Ž 119,133; Př 16,32]. Za ideál pokládá SZ panování s Bohem, je-li překlad Oz 11,12 správný. Proto Izrael tak těžce nesl panování druhých nad sebou a pokládal je za Boží soud [Lv 26,17; Ž 19,14; Př 29,2; Iz 3,4.12; Pl 5,7n]. Př 22,7 nařiká, že »bohatý nad chudými panuje«, a Kaz 8,9 konstatuje skutečnost, že »časem panuje člověk nad člověkem k jeho zlému«. Ale Lv 2,43.53 připomíná, že Izraelec nemá panovati tvrdě, prorok Jeremiáš pak považuje za něco nepřirozeného, když kněží panují skrze lživé proroky a lid to ještě miluje [Jr 5,31]. Celý SZ očekává, že přijde čas, kdy toto lidské panství přestane a Bůh bude vládcem sám prostřednictvím Mesiáše a jeho »knížat« [Iz 26,13n; 32,1n; 40,10; Mi 5,2; Za 6,13].

Je příznačné, že Ježíš [Mt 20,25n; L 22, 25n] staví v protiklad panování knížat a životní poslání učedníků jako příklad nepravé a pravé velikosti. Pohanská knížata užívají a zneužívají své svrchované moci a podmaňováním a znásilňováním druhých se stávají velkými, učedník Kristův však vidí velikost v sebeobětavé, vykupující službě. »Panovati nad dědictvím« v 1Pt 5,3 = počínat si jako dědičný pán, tyran. »Panovati nad něčí věrou« [2K 1,24] = znásil-

ňovat, mistrovat víru jako někdo, kdo svrchovaně stojí nad svými spolubratry u víře a necítí se pokorným spolupracovníkem ke společné radosti z víry.

Ap. Pavel zná dva násilníky, kteří mají moc [panují] nad člověkem: Zákon [Ř 7,1] a smrt [Ř 6,9]. Ale *Zákon, který odhaluje člověku, že je bezmocným otrokem hříchu, ztratil svou moc nad těmi, kteří u víře zemřeli s Kristem [Ř 7,4-6] a vstali s ním k novému způsobu života v duchu. Proto může Pavel věřící vyzývat, aby hřích nekraloval [Kral. »nepanoval«] v jejich smrtelných tělech [Ř 6,12]. A jako smrt už nepanuje nad Kristem [Ř 6,9], tak také ztratila svou moc nad věřícími v Krista. Zákon, hřích a smrt byly přemoženy smrtí a zmrtvýchvstáním Krista [Ř 6,10—23; 8,31-39], jemuž bylo dáno, aby panoval nad živými i mrtvými [Ř 14,9] a byl nadějí i pohanů [Ř 15,12].

Panovník, o zemském vládcí [hebr. *móšél* *Panovati, Gn 45,8; Ž 105,20n; Př 28,15; Iz 16,1; Jr 30,21] nebo o Mesiáši [Mi 5,2]. O Bohu nebo Mesiáši je užito hebr. *'ádón* [Ex 23,17; Joz 3,11; Za 4,14; Mal 3,1] nebo *'dó-náj* [Gn 15,2; Dt 9,26; 2S 7,18.20.28; Ž 71,16 aj.]. *Pán. *Hospodin.

Panovník Hospodin *Panovník.

Panství [Dn 6,26; 7,14.26.27]. *Panování. Ju 8 je tak přeloženo řecké slovo *kyriotés*, které Kral. v 2Pt 2,10 překládají vrchnost. Nejspíš tu jde o označení Božího majestátu a tím samého Boha, jimž bludaři vědomě pohrdají. Jiní vykladači mají za to, že jde o označení světských panovníků, jiní zase myslí na andělské bytosti. *Panstvo.

Panstvo. Tak překládají Kral. množ. č. řeckého výrazu *kyriotés* [*Panství] v Ko 1,16 [v Ef 1,21 jde o jedn. č.]. Jde tu o označení členů jedné andělské třídy [podle Slovanského Enocha v sedmém nebi přebývalo toto p. vedle archandělů, mocí a knížat, cherubinů a serafinů; podle jiných obývalo p. páté nebe], kteří byli podle Ko 1,15n stvořeni skrze Krista a pro něho a nemohou tudíž škodit těm, kdo věří v Krista [Ř 8,38n sr. Ef 2,2; 6,12]. Neboť Kristus vládne i nad nimi [Ef 1,19-22.] Někteří vykladači mají za to, že tu jde pouze o mytologické znázornění přírodních a duševních sil, jež mají vliv na člověka.

Panovník-Papír [593]

Pant, z něm. Band, kovová spona u dveří. V 1Kr 7,50 jde snad o dveřní závěsy, jež byly zhotoveny ze zlata.

Pánvice, plochá nádoba, jaké užívají do dnešního dne beduini v Sýrii k prudkému pečení pokrmů, koláčů, pokroutek a livanců [Lv 2,5; 2S 13,9; 1Pa 23,29].

Papír, z řeckého *papyrus* a to opět z egyptštiny k označení rostliny, z níž se ve starověku vyráběl papyrus. Podle českého egyptologa Černého jméno papyrus je odvozeno z egyptského slova p'-pr-', t. j. faraónova [věc, rostlina], označující tak královský monopol výroby papyru. Jde o papyrovou třtinu [*Cyperus papyrus* nebo *Papyrus antiquorum*], hebr. *góme'* [sr. Jb 8,11; Iz 35,7; Kral. někde překládají síť, Ex 2,3; Iz 18,2], jejíž trojhranná lodyha dosahuje až 3 m výše. Ve starověku rostla hojně na březích Nilu [dnes už velmi zřídka], v Palestině pak v rovině Sáronské, u jezera Genezaretského a v bažinách jezera Chule. Užívalo se jí k výrobě střevců, košů, lehkých člunů ap.Z pruhů dřevě byl vyráběn papyrus na psaní. Pruhy byly na sebe kladeny příčně, takže po jedné straně běžely vodorovně, po druhé svisle. Obě vrstvy byly spojovány kličem, za horka lisovány a pak hlazeny. Tak vznikaly archy [řecky *chartés*, 2J 12], jež byly podélně spojovány v dlouhé pruhy [až 15-40 m] o výšce 25-37 cm. To jsou t. zv. papyrové svitky, na něž se psalo ve sloupcích tak, aby ke čtení stačilo rozvinouti jen část svitku. K oběma koncům bývaly snad jako u pergamenových svitků připevňovány tyčinky; s jedné se papyrus odvínoval, na druhou se přečtená část navínovala. Svitky byly svazovány a zapečetovány [Iz 8,16]. Egypt byl dodavatelem papyru od 3. tisíciletí př. Kr. do 10. stol. po Kr. do celého Středomoří. I stará Palestina užívala tohoto materiálu ke psaní. Byly nalezeny objednávky papyru z palestinských měst v Egyptě. Na papyru byla snad napsána kniha Jeremiášova [Jr 36,23]. Avšak vlhké podnebí palestinské působilo nepříznivě na papyrus, takže se nám dochovalo jen málo rukopisů. Zato Egypt svým suchým podnebím byl příznivější pro uchování neporušených svitků [nejstarší z nalezených tu svitků biblických je t. zv. papyrus

Trhání a příprava papyru. Podle egyptské malby z Theb.

[594] **Paprslek-Partští**

Nash snad ze sklonku 2. stol. př. Kr., obsahující Desatero podle Dt 5,6-21 a vyznání víry Dt 6,4n. Ovšem na kůži psaný rukopis knihy Izaiášovy, nalezený r. 1947 v Ain Fašcha u Jericha, je snad ještě starší. Od počátku druhého křesťanského století byl papyrus skládán po arších a svazován v t. zv. kodexy, jež byly předchůdci našich knih. Ve středověku se začalo psát převážně na pergamen, na němž se psávalo už ve starověku. Jméno papyrus bylo přeneseno na skutečný papír z Číny, vyráběný tam z odpadků hedvábí; do Evropy byl přenesen Araby [nejprve lněný ve Francii ve 13. stol.].

Paprslek, novoč. paprsek (Mal 4,2).

Paralipomenon [Neh 12,23], řecky podle LXX *Paraleipomena*, dvě knihy »opominutých« [zpráv], jako by šlo o doplnění zpráv, jež byly v knihách Samuelových a Královských »opominuty« a vynechány. V hebr. mají jméno *dibré hajjámim* [= události dnů], t. j. anály. Hieronymus doporučil pro ně název Chronika [= kronika celé božské historie]. Původně tvořily obě knihy jeden nedílný celek [teprve LXX je rozdělila a hebr. vydání až od r. 1448 po Kr.], souvislý těsně s knihami Ezdráš-Nehemiáš. Thematem jejich je ukázati, jak se vyvíjel lid Boží na této zemi od Adama až po obnovení tohoto lidu za Ezdráše a Nehemiáše. Proto úvod ke knihám P. vypisuje rodokmen od Adama po Davida [1Pa 1-9], kap. 10-29 obsahují události doby Davidovy. 2Pa 1-36 líčí »dějiny« kmene Judova od Salomouna [2Pa 1-9] a od rozdělení říše až po zjetí babylonské [2Pa 10-36]. Dílo pochází z levitsko-kněžských kruhů, které měly zájem na zprávách kultovních [proto se zálibou vypočítávají kultická nařízení královská, líčí důkladné přípravy Davidovy ke stavbě chrámu a jeho organizační činnost při hudebně-zpěvní části bohoslužeb] a o rodu Davidově [proto vynechávají vše, co by mohlo čistotu Davidovy postavy nějak potřísniti, na př. 2S 9-20]. Vedle Davida jsou hlavními postavami Šalomoun, stavitel chrámu, Jozafat se svým úsilím o Zákon Boží [2Pa 17,7-9; 19,4-11], Ezechiáš a Joziaš, kteří reformovali kult. Rodokmeny jsou pisatelům důkazem Božího vyvolení, statistika a číslo symbolem Boží moci a slávy. Málodke je myšlenka Božího zasahování do událostí [na př. 2Pa 20,1-30] a Boží odplaty v dějinách tak vyzdvížena, jako v knihách P. Neposlušnost Boha je neštěstí, zbožnost je podle těchto knih požehnání pro člověka. Dlouhá vláda bezbožného Manasses je vykládána jeho obrácením v Babylóně [2Pa 33,10nn]. Deset severních kmenů izraelských pokládají pisatelé knih P. za předchůdce Samaritánů. Proto se o nich zmiňují jen letmo. Dobu, kdy bylo těchto knih užíváno bohoslužebně, možno podle jmen v rodokmenech Davidovců a jiných známek klásti do let 432-400 př. Kr. Dílo předpokládá v nějaké podobě existenci knih Gn až 1 a 2Kr, podle nichž pak uvádí patrně

už neexistující knihy o králich izraelských a judských [1Pa 9,1; 2Pa 27,7], knihu o králich izraelských [2Pa 20,34; 33,18], knihy Chozai [2Pa 33,19] a j., o nichž není nic bližšího známo. Účelem knih P. bylo vštípití navráťivším se Izraelcům bohoslužebný řád a vědomí mimořádné Boží přízně, jež povzbuzuje k následování příkladných činů minulosti a k zachovávaní Božího Zákona.

Pardus [z lat.], pardál nebo levhart [*Felis pardus* nebo *Leopardus*], kočkovitá šelma se srstí červenožlutou s okrouhlými tmavými skvrnami [Jr 13,23], pokládána ve starověku za křížence lva a pardála. Je domovem v Africe a j. Asii. Živí se zvěří [Iz 11,6], někdy napadá i člověka [Oz 13,7n] v blízkosti lidských příbytků [Jr 5,6], nejčastěji však se zdržuje v horách [Pis 4,8]. V pohoří Libánu, jakož i v ostatních horách syrských, zvl. v krajině vých. od Jordánu, není levhart ani dnes vzácností. Kral. jednou překládají tentýž hebr. výraz slovem rys [Ab 1,8]. U Dn 7,6 je p. symbolem ukrutné říše, nejspíše Persie. Ve Zj 13,2 má šelma, symbolisující podle Dn spojené mocnosti světa, tělo pardovo, nohy medvědí a hlavu lva.

Pargamén, novočesky *pergamen.

Parimasta, staropersky = nejprvnější. Jeden z desíti synů Amonových [Est 9,9], kteří byli Židy vyvražďeni.

Páriova podlaha [Est 1,6] ze vzácného, žlutobílého mramoru z ostrova Paros v Egejském moři [záp. od ostrova Naxu]. Dosud jsou zde mramorové lomy, spojené drahou s přístavem. Nevíme však, zda Kral. správně překládají hebr. výraz *dar*, vyskytující se pouze na tomto místě. Slovníky doporučují překládat »perlový«, t. j. perle podobný kámen nebo lasturovitý mramor. Jiní překládají: »Na podlaze z červeného, modrého, žlutého a černého mramoru«. Šlo patrně o mosaiku.

Parménas, jeden ze sedmi diákonů, »mužů dobropověstných, plných Ducha svatého a moudrosti« [Sk 6,5], pečujících o řecky mluvící křesťanské vdovy. Podle tradice zemřel ve Filippis smrtí mučednickou za vlády Trajanovy.

Parsandata, staropersky: zvědavý. Jeden z desíti synů Amanových, které Židé vyvražďili [Est 9,7].

Partští, národ, jenž v nejstarších dobách obýval v krajině mezi Kaspickým mořem a řekou Indem s rozsáhlou pouští uprostřed. R. 521 př. Kr. se vzbouřili proti Peršanům, byli však znovu podrobeni. Později se jich zmocnil Alexander Veliký a pak Seleukovci. Ale r. 247 př. Kr. jejich král Arsaces I. svrhl jho Seleukovců a jeden z jeho nástupců Mithridates I. [174-138 př. Kr.] rozšířil říši tak, že její záp. hranici tvořil Eufrates s hlavním městem Ktesifon na Tigridu. Partská říše se dostala do sporů s Římany pro Arménii. Od r. 64 př. Kr. do r. 226 po Kr. tvořila hranici říše římské na východě. V letech 40-37 př. Kr. napadli Partští Malou Asii a Sýrii, vyplenili Jerusalema a dosadili na trůn posledního Hasmoneovce Anti-

gona. R. 226 byli podrobena Peršany. Ve Sk. 2,9 jde o židovské obyvatele říše Partské, kteří byli přítomni v Jerusalemě o svátcích svatodušních. *Persie.

Paruach [= kvetoucí], otec Šalomounova nakupovače potravin Jozafata, jenž měl na starosti území Izachar [1Kr 4,17].

Parvaim, neznámé místo nebo krajina na východě [snad ve vých. Arábii, kde se dodnes vyskytuje jméno *Sak el-Farvain* poblíž hory Sammar], odkud pocházelo zlato, upotřebené k výzdobě Šalomounova chrámu v Jerusalemě [2Pa 3,6 sr. Ž 72,15].

Parvarim, oblast chrámového nádvoří na záp. straně hned za budovou chrámovou, kde byly místnosti pro úředníky nebo kněze slunečního božstva [2Kr 23,11]. Totéž hebr. slovo v 1Pa 26,18 překládají Kral. výrazem »strana zevnitřní«. Jde tu o jakýsi příhrádek [přístavek] na záp. straně nádvoří [sr. Ez 41,12].

Pařez, to, co po kácení stromu zůstane v zemi i s kořenem. U Iz 11,1 symbol vyvráceného rodu Davida, který znovu ožije [sr. Jb 14,8n; Iz 40,24].

Pás [hebr. nejčastěji *ézor a ch'gór*, zbytek jakési zástěrky, někdejšího prvotního oděvu vůbec] tvořil na východě podstatnou část oděvu mužů i žen. Obyčejný pás byl kožený [2Kr 1,8; Mt 3,4; Sk 21,11]. Dodnes nosí beduíni kožené pásy. Jemnější pás byl zhotoven ze lnu [Jr 13,1] nebo z kmentu [Ez 16,10], vyšíván stříbrem i zlatem [Dn 10,5; Zj 1,13; 15,6] a vykládán zlatými, perlovými nebo jinými ozdobami z drahokamů. Takový pás byl odznakem královského úřadu [Iz 22,21], ale také andělů [Zj 15,6 sr. Dn 10,5] a Krista [Zj 1,13]. Výroba pásů byla zaměstnáním žen [Př 31,24]. K zapínání se užívalo zlatých nebo stříbrných přezek anebo prostého vázání s převislými konci, jak je vidíme na př. na sochách v Persepolis. I vojáci nosili pásy kolem beder k upevňování mečů a jiné zbraně [Sd 3,16; 2S 20,8; Ž 45,4]. Věta »kterýž se pasem opasati může« [2Kr 3,21] je označením boje schopných mužů. Za pasem byl nošen i sáček na peníze [Mt 10,9], ale také kalamář a pero [Ez 9,2n]. Odznakem smutku byl pás z pytloviny nebo žíní [1Kr 21,27; 2Kr 6,30; Iz 3,24; 22,12]. Kněží nosili pás [hebr. *abnet*] na čtyři prsty široký z bílého hedvábí [Ex 28,4.39; 29,5.9; 39,29; Lv 8,7.13; 16,4] přesukovaného, s modrými krajkami [v Kralické bibli „postavec“], šarlatu a červce dvakrát barveného, s vyšíváními květinovými ozdobami. Objímal několikrát tělo a svazoval se tak, že oba konce visely až ke kotníkům. Pás k nárameníku [Ex 28,8] byl zhotoven podobně.

V přeneseném slova smyslu znamená p. co nejužší spojení. Hospodinovi je p-em Izrael [Jr 13,11], ale propadne soudu, protože se k ničemu nehodí [Jr 13,10]. Zlořečenství se drží bezbožného jako p. [Ž 109,19]. Síla je p-em Hospodinovým [Ž 65,7]. Spravedlnost a pravda bude p-em Mesiášovým [Iz 11,5]. Bůh přepasuje udatností [Ž 18,33.40 sr. 2S 22,40], veselostí [Ž 30,12] a plesáním

Paruach-Pásti (se) [595]

[Ž 65,13]. *Opasek. *Podpásati se. Přepásati se,

Pasach, Asserovec, syn Jafletův z rodiny Beriovy [1Pa 7,33].

Pasdammim [1Pa 11,13] *Dammim.

Paseach [= chromý]. - 1. Judovec z rodiny Chelubovy [1Pa 4,12; Neh 7,51]. - 2. Otec jakéhosi Joiady, jenž opravoval starou bránu jerusalemskou [Neh 3,6] a patřil k zakladatelům rodiny Netinejských, jejich členové se vrátili ze zajetí [Ezd 2,49; Neh 7,51].

Paschur [prý egypt. »podíl Horův«]. 1. Syn Malkiáše, královského prince [Jr 38,6], žijící v době krále Sedechiáše, přední kníže a dvorní hodnostář [Jr 21,1; 38,1; Neh 11,12]. Sedechiáš jej poslal o radu k Jeremiášovi v době obležení Jerusalema Nabuchodo-nozorem. P. o něco později žádá krále, aby dal Jeremiáše usmrtiti jako vlastizrádce [Jr 21,1; 38,1].

2. P., syn Immerův, kněz, přední správce domu Hospodinova [Jr 20,1-6] za vlády Joakimovy. I tento P. choval se k Jeremiášovi nepřátelsky. Ubil Jeremiáše a dal ho do vězení v bráně Benjaminově. Pro tuto nevažnost k prorokovi nazval ho Jeremiáš *Magor missabib, t. j. »strach všude vůkol«, jako by řekl: »který se všude báti a lekati musíš, jsa úzkostmi víc než otočen« [Kraličti ve Výkladech]. Předpověděl mu, že bude odveden do zajetí babylonského a tam zahyne.

3. Otec Gedaliáše, odpůrce Jeremiášova [Jr 38,1].

4. Zakladatel kněžské rodiny, jejíž členové se vrátili z babylonského zajetí [Ezd 2,38; Neh 7,41 a snad také 1Pa 9,12]. Někteří z jeho potomků na podnět Ezdrášův zapudili své pohanské manželky [Ezd 10,22].

5. Kněz, jenž jménem své rodiny stvrdil nařízení, zakazující sňatek s cizinkami nebo cizinci, a přikazoval zachovávání Zákona [Neh 10,3].

Past [R 11,9] *Osídlo.

Pastevní = přicházející přímo z pastvy, o dobytku [1Kr 4,23].

Pásti (se). Ve vlastním slova smyslu o činnosti *pastýřů [Gn 37,13; 1S 16,11; L 17,7; 1K 9,7 a j.] a pastýřek [Gn 29,9]. V přeneseném smyslu o vedení a vládnutí knížat [2S 5,2; 7,7; 1Pa 11,2; 17,6; Jr 23,2], o moudré péči a prozřetelném vedení Božím, jenž svému lidu zjednává právo a spásu, utlačeným poskytuje pomoc a vede k mesiášskému vysvobození [Z 23,1; 28,9; 78,71n; 80,2; Iz 40,11; Ez 34,10.23; Mí 5,4; 7,14; Za 11,4nn; Mt 2,6; Zj 7,17], v němž dojde k naprostému pokoji i v přírodě [Iz 65,25], a konečně o starostlivé a ochranné službě těch, kteří jako následovníci Kristovi se stali pastýři sborů, aby pečovali o jejich udržení ve stavu spásy [Sk 20,28n; 1Pt 5,2 sr. J 21,16; Jr 3,15; 23,4]. Odsouzení dojdou ti, kteří pasou sami sebe [Ju 12 sr. Jr 6,3; Ez 34,2].

»Rtové spravedlivého pasou mnohé« [Př 10,21] = učí, spravují prospěšně a užitečně. —

[596] Pastva-Pastýř

»Dcery Siónské pasou očima« [Iz 3,16] = koketují. - »Pásti se popelem« [Iz 44,20] = kochati se na modlách, věnovati jim důvěru a lásku přesto, že jsou v podstatě něčím, co může shořeti na popel. — »Pásti se větrem« [Oz 12,1] = pásti se něčím, co nemůže vyživovat, mítí zálibu v něčem, co nepodporuje život. Oz myslí na modlářství sev. Izraele. Honit se za větrem východním znamená činit věc marnou, vedoucí k zahynutí.

Pastva, jídlo, potrava, píce, obrok, ale také pastviště, travnaté místo. Kral. tak překládají hebr. výrazy, jež jednak souvisí s činností pastýřskou [Gn 47,4; 1Pa 4,39n; Jb 39,8; Ez 34,14; Jl 1,18; Ž 74,1; 79,13; 95,7; 100,3; Iz 49,9; Jr 23,1 a j.], jednak označují zavodněné místo [Ez 45,15], vhodné místo pro odpočinek i pastvu [Ž 23,2], jednak trávu [Dt 11,15] a potravu vůbec [Jb 9,26; 40,15].

Pastvisko, pastviště [Jr 23,10; 25,37; Ž 65,13; Iz 7,25; 30,23; Jr 9,10 a j.]. *Pastva.

Pastýř. Podle bibl. zpráv už Ábel byl p-em ovcí [Gn 4,2] a praotcové Izraelců od Abrahama přes Jákoba a jeho syny se zabývali pastýřstvím [Gn 13,1-6]. Palestina a okolní země poskytovaly k pastýřství výborné podmínky. Ze záliby v pastýřském životě usadila se tři pokolení v krajně Zajordánské, bohaté na pastviny [Nu 32,1-5]. Podle Nu 31,32 odňali Izraelci Madiánským 675.000 ovcí, podle 2Kr 3,4 platil moabský král Mesa roční daň 100.000 beránek, Job měl 7000 ovcí [Jb 1,3] a Nabal 3000 ovcí [1S 25,2]. To vše ukazuje, že Palestina byla pastýřskou zemí. Poněvadž s ročním počasím se měnila i pastviska, byli p-i odkázáni na nomádský život ve stanech, aby našli příhodná místa pro svůj dobytek [Gn 4,20; 13,2n; 20,1; sr. Jr 35,6-10]. Chovem dobytka se zabývala obyčejně celá rodina, nejen synové, ale i dcery [Gn 29,6; 30,29n; 37,12n; Ex 2,16n]. Bohatí majitelé ovčínů bydleli v městech nebo vesnicích. Jejich stáda na různých pastvinách opatrovali najatí p-i [Gn 30,31n; 1S 25,2n.7.15n; Za 11,12; J 10,12] nebo členové rodiny [Gn 37,2.12-17; 1S 16,11.19]. P. ručil majiteli za ztrátu ovcí [Gn 31,39]. Mojžíšův Zákon bral v ochranu toho, kdo ztrátu nezavinil svou nedbalostí [Ex 22,10-13].

P. nosil zvláštní pastýřský plášť z ovčí kůže, do něhož se mohl zabalit za špatného a chladného počasí [Jr 43,12]; vedle pláště mival pytlík nebo tlumok na potravu, prak [1S 17,40], pastýřskou hůl nebo berlu, na jednom konci zahnutou, aby jí mohl řídit stáda, případně vytahovat zapadlé ovce z roklin [Ž 23,4; Mi 7,14; Za 11,7] a neposlušnost trestat. Pomocníkem p-ů byl za všech dob pes [Jb 30,1].

Úkol p-e nebyl jednoduchý. Byl především strážným každé jednotlivé ovce, z nichž mnohým dával zvláštní jména [J 10,4]. I tehdy, přenocovalo-li několik stád v jednom ovčíně, znalo každé hlas svého p-e [J 10,2-5].

Jakmile se ozval, hrnuly se ovce za ním na pastvu. Večer pak p. rozptýlené ovce shledával [Ez 34,12.16; L 15,4, sr. Mt 15,24]. Zvláštním obřadem bylo večerní »prohnání pod holi«, t. j. počítání ovcí [Lv 27,32; Ez 20,37]. Na noc uléhal p. do dveří ovčince, aby byl pohotov k obraně [J 10,3] proti dravé zvěři a lupičům [1S 17,34; Iz 31,4; Am 3,12; Gn 31,39]. P. musel být s ovcemi ve dne v noci [Gn 31,40; L 2,8]. Ne nadarmo byly u pastvisek stavěny strážní věže [2Pa 26,10]. Ale p. musel být i vůdcem ovcí. Neboť ovce nelze pohánět, nýbrž jen vést. P. vždy kráčel před stádem, až je dovedl na příhodné pastvisko [Ž 23,2n; J 10,3n]. P. byl dále lékařem ovcí [Iz 40,11; Ez 34,4.16; sr. Za 11,9] a doslovně jejich živitelem, protože ovce si nedovede sama vyhledat pastvisko ani vodu [Gn 29,7; Ex 2,16; Ž 23,2; Ez 34, 2-3]. Dobrý p. své stádo miloval a proto ochotně snášel tvrdost a odloučenost pastýřského života [Gn 31,40], jeho ustavičné putování a bydlení ve stanech [Iz 38,2], případně i v jamách [Sof 2,6].

Není divu, že SZ učinil pojem p-e symbolem nejvyšších služebníků Božích. Mojžíš je nazýván v Iz 63,11 p-em; Jozue byl zřízen na p-e lidu [Nu 27,17], kněz byl nazýván p-em [Jr 2,8; 23,1] právě tak jako prorok [Jr 17,16; Amos nebyl pastýřem přes Am 1,1 *Amos], král [1Kr 22,17] i vojévůdce [Jr 6,3]. Dokonce i Kyros [bibl. Gýrus] je nazýván p-em Hospodinovým [Iz 44,28], aby bylo patrné, čím mají být ti, kteří zastávají nějakou službu od Boha [Ez 34,2n; Za 10,3]. Bůh sám je nazýván p-em [Ž 23,1; 28,9; 80,2; Ez 34,11nn], který přinese spásu. Dříve než se sz lid odvážil myslet na Boha jako na svého Otce, nazýval ho svým pastýřem. I Mesiaše si představovali jako p-e. Když proroci kritisovali nehodné krále, srovnávali je s Pastýřem, kterého zaslíbil Bůh [Iz 40,11; Jr 3,15; 23,4; Ez 34,23 ;37,24]*

Na toto očekávání navázal Ježíš, když se nazývá »dobrým pastýřem« [J 10,11.14] ve smyslu skutečný, pravý p., jenž jediný má právo nazývat se p-em. Myslí tu především na odpuzující příklad těch, kteří se lidu vydávali za p-e [J 10,8, sr. Mt 9,36], možná však i na hellenistická pastýřská božstva [Attise, Anu-bise, Dionysa a Herma - »bude jedno stádo a jeden pastýř« J 10,16]. Jeho oprávnění tak se nazývat spočívá na skutečnosti, že nasazuje život za ovce [J 10,11], zeje zná, t. j. uvádí do svého společenství a tím i obecnství s Otcem [J 10,14n] a tak překonává nebezpečí jejich ztracenosti. Na toto sebeoznačení Ježíšovo navazují Žd 13,20, když mluví o vzkříšení z mrtvých »pastýře ovcí velikého pro krev věčné smlouvy« [Žilka], a 1Pt 2,25, kde Kristus je nazýván pastýřem [jenž způsobil spásu] a biskupem [jenž je opatruje, sr. Sk 20,28; 1Pt 5,2] duší. 1Pt 5,4 nazývá Krista »knížetem p-ů«, t. j. arcipastýřem těch, kteří se ve službách Kristových stali pastýři duší, pečující o uchování stavu spásy [Ef 4,11].

Je příznačné pro starou církev [poapoštolskou], že se v ní nejvíce ujalo poslání Ježíše

Krista jako p-e. Svědčí o tom nejen spisek Pastýř Hermův, jenž se málem dostal do sbírky knih NZ, ale i mnohé nástěnné kresby v katakombách, na kališích, lampách a prstenech, na stěnách domů, na destičkách a sarkofágech. Víra v dobrého P-e byla stručným vyznáním této církve.

Pata. Gn 3,15 mluví o Božím soudu nad hadem, který se spojil s Evou proti Bohu. Od té chvíle se toto spojenectví promění ve vzájemné nepřátelství mezi hadem a člověkem po všechny věky. Budou se chtít navzájem zničit. Símě hadovo bude chňapat po patě člověka, simě ženy bude drtit [oboji hebr. *šuff*] hlavu hadovu. Kalvín poznamenává: »Podle mého výkladu to prostě znamená, že vždy bude nepřátelský boj, nyní zcela patrný, mezi lidským pokolením a hady; neboť člověk si je z tajemného přirozeného pudu oškliví«. V dalších řádcích ovšem Kalvín široce vykládá, že had je satan. Jiní reformátoři, mezi nimi i Čeští bratři, v semeni ženy vidí Krista, který potře hlavu satanovu, a celý verš pokládají za první zvěst evangelia [protoevangelium] v Písmě sv. Jiní zase chápou smysl tohoto verše tak, že potomci ženy celý svůj život budou muset zápasit s hříchem. - »Na paty něčí našlapovati« [Jb 13,27] = těsně za někým jíti, pronásledovati. - »Od paty až do vrchu hlavy« [2S 14,25] = na celém těle, postavě. - »Pozdvihnouti paty proti někomu« [Z 41,10; J 13,18] = vykročiti k provedení nepřátelského činu, nepřátelsky vystupovati.

Patara [Sk 21,1], přístavní město na jz pobřeží Lycie nedaleko levého břehu řeky Xantu naproti ostrovu Rhodu. Pobřeží je hornaté a drsné. Město mělo proslulou věštinu Apollonovu. Pavel zde vstoupil na loď na své poslední cestě do Palestiny.

Pátek veliký. Tak překládají Kral. u Mt 27,62 řecký výraz *paraskeúe*, který jinde překládají »den *připravování« [beránka]: Mk 15,42; L 23,54, nebo »pátek před velikonočí« J 19,14.

Patmos [Zj 1,9], ostrov ve skupině ostrovů Sporadských v moři Egejském [nynější Patino], 41 km² veliký, většinou skalnatý, bez stromů, málo obdělávaný. Na tento ostrov Římané vypovídali své odsouzence. Tak se sem dostal za císaře Domitiana i Jan, pisatel Zjevení. Na dolejší části ostrova na hoře je pověstný klášter, kde ukazují jeskyni, v níž prý Jan měl svoje vidění.

Patriarcha [z řeckého = arciolec, praotec], označení hlavy rodové čeledi, který za ni jednal, když jako nejvyšší kněz přinášel oběti [Jb 1,5], spravoval společný majetek, trestal provinilce, které směl i usmrtni [Gn 38,24], vedl války [Gn 14,14n] a synům a dcerám čeledi vyhledával vhodné nevěsty a ženichy [Gn 24,1n]. Kdokoli se z jakýchkoli důvodů přidal k jeho čeledi, uznal jej za svého praotce, i když s ním nebyl pokrevně příbuzný. Vše, co se dělo s otcovskou čeledí, bylo připisováno praotci a soustředěno kolem jeho jména, takže je ve sz vypravováních velmi těžko rozeznat,

kdy jde o patriarchu jako o jednotlivce a kdy o celou čeleď. Pravomoc p-ů nebyla ovšem absolutní. Při důležitých rozhodováních museli dbát rady *starších. V NZ je příznan titul p. Abrahamovi [Zd 7,4], synům Jákobovým [Sk 7,8-9] a Davidovi [Sk 2,29]. Obyčejně však se mluví o Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi jako o patriarchách lidu Izraelského [Ex 32,13 sr. Dt 9,5]. Jejich požehnání přecházelo s pokolení na pokolení, zvláště požehnání, které od Boha obdržel praotec Abraham [Gn 12,1-3]. Ostatní požehnání, které Bůh dal, byla jen důsledkem a potvrzením přísahy Boží Abrahamovi [Gn 26,3]. Jakými zbytkem patriarchálního zřízení v pozdější době máme tam, kde se mluví o hlavě nebo knížeti čeledi nebo pokolení [1Pa 24,5; 27,22; 2Pa 23,20; 26,12]. V dobách poapoštolských užívali tohoto titulu biskupové hlavních měst, zvl. Alexandrie, Antiochie, Cařihradu a Jerusalema.

Patrně = očividně, zřetelně, jasně [1S 2,27; Pl 1,9].

Patrný = jasně viditelný, zřetelný [Jb 16,8; 41,23; Z 111,2; Jr 2,22 a j.], ale také znamenitý, slavný [Př 31,23].

Patrobas, křesťan v Římě [Ř 16,14], jemuž apoštol Pavel posílá pozdrav. Má se za to, že P. jako i jiní uvedení v Ř 16 byli z domu císařova.

Patros, část horního, t. j. jižního Egypta, patřící čeledi mizraimské [Ez 29,14]. Podle Iz 11,11 šlo o krajinu mezi Egyptem a zemí Chus [Ethiopií]. Zde sídlil první historický faraó egyptský Menes, ježto dolní Egypt sev. od jezera Merišského byl tehdy ještě bažinatý. Iz 11,11 [sr. 7,18] předpovídá rozptýlení a pak i shromáždění Izraele až do země a ze země P. Po rozboření Jerusalema Nabuchodonozorem se židovští uprchlíci usadili v P. [Jr 44,1.15].

Patřiti. Tak překládají Kral. ve SZ šest různých hebr. výrazů a větných formulací [na př. »oči mé k tobě, na tebe« 2Pa 20,12; 2 25,15; 33,18; Jr 5,3, jež podle smyslu doplňují slovesem p.], z nichž většina znamená pozorně se dívat [Ex 3,6; Nu 23,21; Z 34,6; 119,15; Př 4,25; Iz 66,2], všimati si [Jb 35,13], pozorovati [Oz 14,8], toužebně se dívat, vyhlížeti [Iz 17,7], toužiti [Iz 26,8], dívat se [Z 17,2], viděti [Z 138, 6] a j. Stč. p-i = hleděti, dívat se, pozorovati, míti ohled, zachovávat [Z 119,117], vztahovati se k čemu [Ez 12,27]. Český čtenář si musí podle smyslu vybrat příslušný význam.

Podobně je tomu v NZ, kde Kral. překládají výrazem p. nejméně sedm různých řeckých sloves, jež znamenají všimati si, všimnouti si [L 12,24], podívat se [Sk 7,32], hleděti [L 21,29], záležeti na někom [Mt 22,16], upřeně hleděti [Sk 6,15], míti zřetel [2K 4,18], dávat pozor, hleděti si, navštěvovati [Zd 2,6], zaměřiti zrak [Zd 12,2], nakloniti se, aby člověk lépe viděl, popatřiti [1Pt 1,12]. *Popatřiti.

[598] Páv-Pavel

Páv [*Pavo cristatus*] byl jednou ze zvláštností, jež přivázely lodi Šalomounovy a Chiramovy z ciziny [1Kr 10,22; 2Pa 9,21; Jb 39, 13]. Vyskytoval se hojně v Indii. Jiní mají za to, že hebr. výraz *tukijim* je původu egyptského a znamená druh opice. Tito vykladači předpokládají, že Ofir, odkudž byla tato zvířata přivážena, leželo v Africe proti arabskému Jemenu.

Pavel. 1. Prameny. Apoštol P., židovským jménem Saul, je nám ze všech postav prvotního křesťanství svými životními osudy i svým myšlením nejlépe znám, protože NZ přináší celou sbírku jeho listů [*epištól] a mimo to v druhé části knihy *Skutků apoštolských je P. hlavní postavou, takže máme vylíčení důležitého období jeho života i obraz jeho misijní činnosti. Je však třeba, abychom si uvědomili vlastní povahu těchto pramenů poznání P-a. Ne všechny listy, které mají jeho jméno, jsou v dnešní podobě vsutku od Pavla. Zcela jistě pozdějšího původu je epištola *Židům, kterou ostatně teprve poměrně pozdní církevní tradice pokládá za pavlovskou. S největší pravděpodobností není z ruky P-ovy ani dnešní znění t. zv. pastorálních epištól [1Tm, 2Tm, Tt], a vážné pochybnosti byly předneseny i o pavlovském původu epištoly *Efezským. Zbývá 9 listů, které je podle dnešního stavu kritického bádání třeba pokládat za dílo apoštola Pavla. V nich máme obsáhlý obraz P-ovy víry, zvěsti i bohoslovec-kého myšlení a nejednu podrobnost o jeho životě a díle. Je ovšem třeba pamatovat, že v nich nejde o soustavné výklady celého jeho učení, nýbrž o skutečné dopisy, jimiž apoštol zasahoval do konkrétní situace jednotlivých sborů a odpovídal na zvláštní otázky, které se mu odtud podávaly. Nesmíme zejména bez další otázky předpokládat, že způsob P-ova misijního kázání se ve všem shodoval s obsahem epištól, které byly přece určeny sborům, tedy lidem, kteří už uvěřili v Ježíše Krista a žili v jeho církvi.

O P-ově životě se z listů dovídáme jen příležitostně. Jsou to zprávy kusé a leckdy málo jasné, i když pro svou bezprostřednost a původnost nadmíru hodnotné. Ucelenější obraz některých období P—ova života podává kniha Sk. I zde však schází mnoho z toho, co velice zajímá novodobého historika a životopisce, na př. jakékoli zprávy o jeho mládí i zase o konci života. Autor Sk se zřejmě nezajímá o soukromou lidskou osobnost ani o osobní osudy osob, o nichž podává zprávy, nýbrž toliko o jejich službu v díle svědectví o Ježíši Kristu, jinak řečeno: o jejich funkci ve vítězném pochodu evangelia z Judstva přes Samaří do posledních končin země [1,8]. Proto kniha zcela přiměřeně končí vypravováním, jak P., jakožto přední svědek Kristův, dospěl až do Říma, hlavního města a středu říše, a tam přes svůj osobně nepříznivý osud vězně mohl kázat o království Božím a o Pánu Ježíši Kristu se vši

doufanlivostí bez překážky [Sk 28,31]. Na tom jediném doopravdy záleží, další osobní úděl apoštolův je ve srovnání s tím vedlejší, a proto o něm Sk mlčí. - Ve Sk [9]; 13-28 je zužitkována řada zpráv o P-ově činnosti, zejména významné oddíly, v nichž některý z průvodců P-ových píše jako očitý svědek některých úseků jeho cest v 1. osobě množného čísla [hlavně Sk 16,10-17; 20, 5-16; 21, 1-18; 27,1-28,16]. Přes to nesmíme mít za to, že Sk aspoň z doby velkých misijních cest zaznamenávají všechny události, které by se nám zdály důležitými. Na př. jen malý úlomek příběhů, stručně vypočítaných 2K 11,23-27, je ve Sk nějak doložen nebo ilustrován. Autor Sk se od svých zpravodajů a pramenů zřejmě nedověděl všechny důležité jednotlivosti, nehledě na to, že jeho měřítko důležitosti bylo jiné než naše. Aby podal celkový obraz P-ovy misijní činnosti, vybíral si patrně jen některé příběhy, které pokládal za typické, jsa přitom veden i rozmanitými naučnými a obrannými záměry. Chtěl na př. prvokřesťanství ukázat ve světle příznivém s hlediska římského státu, v jiném směru pak zdůrazňoval to, co spojovalo P-a s jeruzalémskými apoštolý, a rozdíly mezi nimi ukazoval jako vedlejší a přechodné. Sledování této tendence přispívá k tomu, že v podání Sk poněkud vybledávají výrazné osobité rysy P-ova poselství a myšlení. Pro naznačené důvody je nutno obraz P-ova života i díla, jak jej podávají Sk, doplňovat a kriticky revidovat ve světle epištól.

2. Život a misijní činnost. Podle Sk 9,11; 21,39; 22,3 *rodištěm* P-ovým byl Tarsus [Tarsos], hlavní město římské provincie *Cilicie [Kilikie] v jv Malé Asii, město starořávné a kulturně dosti významné. Byl tedy Židem z diasporý, i když stará, avšak nezaručená tradice tvrdí, že jeho rodina před nédávném přišla do Tarsu z galilejské Gischaly. Jisté je, že si tato rodina byla dobře vědoma svého izraelství a že věrně zachovávala všechny židovské tradice [F 3,5; 2K 11,22]. Výraz »Hebrejec z Hebrejců« [Kral. »Žid z Židů« F 3,5] snad chce říci - zcela jistě to není - že se v jeho rodině udržovala i znalost hebrejského jazyka, po př. že se v ní i v diasporním, jazykově počítelém, prostředí doma mluvilo aramejsky. Na druhé straně jeho listy dosvědčují, že dokonale ovládal obecnou řečtinu své doby [t. zv. »koiné«]. Také SZ cituje v řeckém překladu, povětšíně shodném se LXX, aniž se prokazatelně opírá o původní hebrejské znění. Znal pravděpodobně už od svého mládí dva jazyky. Podle Sk 16,37; 22,25-29 atd. měl už po rodičích hodnost římského občana, v 1. století mezi obyvateli podrobených provincií ještě poměrně vzácnou. I to je dokladem, že jeho rodina došla jistého pevného místa v tehdejší řecko-římské společnosti. Tato jeho *příslušnost ke dvojímu světu*, na jedné straně k uvědomělému a věrnému izraelství, na druhé straně k světové civilizaci, formované římskou vládou a nesené řeckým jazykem, projevovala se i v tom, že jako mnozí tehdejší Židé i jiní

orientálci patrně už od mládí používal *dvojiho jména*: tradičního, jazykově hebrejského Saul, které kdysi náleželo prvnímu králi Izraele, pocházejícímu jako on z pokolení Benjamina, a světoobčanského jména Pavel, které je římského původu [lat. Paulus, znamenající vlastně »malý«, vyskytovalo se v Římě už odedávna jako rodinné příjmení zejména ve významném rodu Aemiliů]. Jistá zvuková podoba obou jmen bývá obvyklá i u jiných případů podobné dvojjmennosti ve starověku. Někdy se říká, že nahrazení židovského jména Saul latinsko-řeckým P. bylo výrazem jeho obrácení k Ježíši Kristu. Není však přesvědčivě opory pro tento názor. Vždyť ve Sk 9, ano ještě 13,1.2.7 se i po obrácení nazývá Saulem, a teprve od 13,9 nastupuje P., které jediné se vyskytuje v epištolách. Spíše než s obrácením by vystřídaní jména mohlo souviset s nástupem soustavného misijního díla v širokém pohanském, řecky mluvícím světě.

O *době* Pavlova narození nemáme zpráv ani podkladů k přesnému výpočtu. Z neurčitých údajů [»stařec« Fm 9, tedy aspoň padesátník, »mladík« Sk 7,58, tedy muž asi 24letý?] lze odhadnout, že se narodil snad někdy před rokem 10 po Kr. Celá *chronologie* P-ova života je vůbec velice nejistá, protože časové údaje Sk jsou povětšinou neurčité, údaje Ga jen poměrné a v důležitém bodě nejednoznačné: máme tři léta Ga 1,18 připočítati ke čtrnácti podle Ga 2,1, či je do nich zahrnouti? Spolehlivých vnějších dat, o něž bychom mohli opřít své dohady, je také málo. Nastoupení *Festovo v úřad prokurátora judského [Sk 24,27] se obyčejně klade do roku 59/60, ale není vyloučeno datování asi o 4 roky dřívější. Před nějakým časem byl nalezen pamětní nápis, podle něhož je možno rok *Gallionova prokonsulství v Korintu položit do r. 51/52 [údaj 53 na str. 184 je třeba považovat za přepsání]. Na základě všech těchto údajů lze zkusmo sestavit chronologické schéma, podle něhož se P. narodil někdy před r. 10, obrácení u Damašku bylo někdy kolem 32/33, velká misijní činnost; [»cesty«] někdy v letech 47-55, zatčení v Jerusalemě asi 55, příchod do Říma asi 58. Všecko je však velice nejisté, jednotlivé časové intervaly lze odhadovat také jinak a celé schéma lze také o několik let tím neb oním směrem posunout.

Důležitější je věnovat pozornost tomu, co se můžeme dovědět o P-ově *výchově* a orientaci v mladých letech. Podání Sk 23,6: 26,5 se s F 3,5 shoduje v tom, že P. od mládí patřil ke směru *farizejskému a že se vyznačoval mimořádnou horlivostí v myšlení i životě podle učení tohoto »nejpřesnějšího« [nejrigorosnějšího] směru židovského. Podle Sk 22,3 se připravoval k úřadu zákoníka [rabína], odborného bohosloveckého i právního vykladače Zákona, a to u Gamaliela, vynikajícího farizejského učitele v Jerusalemě. K přípravě k úřadu zákonického patřilo také vyučování některému řemeslu, neboť rabini neměli přijímat odměny za své odborné porady, i když

snad směli přijímat jisté příspěvky od mladých mužů, které soustavně vyučovali. Ze Sk 18,3 víme, že řemeslem P-ovým bylo »hotoviti stany«, t. j. patrně šiti stanové dílce z vhodných tkaniv nebo koží. Z epištol víme, že se P. i jako apoštol Kristův pro svou osobu držel zásady vydělávati si na živobytí řemeslnou prací [Sk 20,34; 1Te 2,9; 1K 4,12; 9,6-18; 2K 11,7-11], i když stroze neodmítal všechny hmotné dary, bylo-li patrné, že jsou projevem upřímné lásky a oddanosti evangeliu [F 4,10-19].

Z *farizejského školení* si P. trvale podržel nejen obeznamenost se SZ, nýbrž i dovednost ve vykládání biblických textů rabínským způsobem a v jejich používání při bohoslovecké argumentaci. Příkladem takového formálně rabínského způsobu výkladu je na př. použití sz vypravování o Abrahamovi, Sáfe a Agar Ga 3-4, i když ovšem obsah P-ova výkladu, t. j. vztahení všeho ke Kristu, je myšlenka nová, v této podobě farizeům cizí. - V některých směrech se P. pravděpodobně odchyloval od běžné rabínské tradice. Na př. zůstal trvale svobodný, ač podle podání talmudu bylo povinností každého rabína, aby se co nejdříve oženil. Je ovšem třeba pamatovat, že talmud pochází teprve z doby značně pozdější, takže s jistotou nevíme, zda tyto a podobné rysy stejně platily už před r. 70 po Kr.

P-ova horlivost ve farizejském zákonictví se projevovala také prudkým *nepřátelstvím k obci vyznávající* mesiášství ukřižovaného Ježíše. V tom souhlasí svědectví Sk 7,58; 8,1; 9,1-3 i Ga 1,13; 1K 15,9; F 3,6. Toto nepřátelství se činně projevovalo horlivou účastí při opatřeních, jimiž se židovské úřady pokoušely potlačit činnost i existenci oné obce vyznavačů Ježíšových: P. byl nad jiné horlivý pronásledovatel církve. Zvláště iniciativní podíl měl při organizaci zákroku proti vyznavačům Ježíšovým v Damašku. K líčení Sk 9,1-3 je třeba připomenout, že jerusalemské synedrium arci nemělo přímé správní pravomoci mimo území judské, že však bylo uznáváno za ústřední náboženskou autoritu veškerého židovstva a že při soustavě dalekosáhlé kmenové samosprávy v raném římském císařství mohlo zasahovat i do událostí v mimopalestinských židovských obcích. Roli P-ovu v té věci je si třeba pravděpodobně představit tak, že měl podnítit a zorganizovat akci místní synagogy damašské proti vyznavačům Ježíšovým v jejím středu a že se měl pokusit, aby vůdčí osoby této »cesty« [Sk 9,2] byly předvedeny před tribunál synedria. Důležitější je, jaké pohnutky vedly mladého rabína P—a k tak prudkému nepřátelství k nejstarší církvi. Jistě to nebyla sama o sobě její víra v příchod Mesiáše; jej očekávali a s jeho možná brzkým příchodem aspoň v teorii počítali i farizeové. Jak je patrné z 1K 1,23, byla vlastním kamenem úrazu zvěst, že Mesiášem je ukřižovaný, touto potupnou smrtí tedy z klamu, ano z prokletí Bohem [sr. Dt 21,23; Ga 3,13] usvědčený Ježíš. Tím byly popírány

[600] Pavel

všechny představy o mesiášské slávě a moci, na které Židé i farizejského směru chtěli mít podíl. V souvislosti s tím k prudkému odporu dráždilo tvrzení prvotních vyznavačů Ježíšových, že pravý Mesiáš je znám právě jím, kteří nepatřili k uznaným vůdcům Izraele ani k jeho úzkostlivým farizejským učitelům, nýbrž spíše k lidem, jejichž zákonická přesnost byla při nejmenším podezřelá, neměli-li dokonce být počítáni k hříšníkům Zákona neznalým a nedbalým. Pavel si pravděpodobně zřetelněji než většina jeho farizejských druhů a jistě ostřejší než sami učedníci Ježíšovi uvědomoval, že přiznání k mesiášství Ježíšovu je neslučitelné s nejvladnější podstatou farizejské snahy dojít spravedlnosti a vykoupení Izraele vlastním úsilím o nejpřesnější pochopení a nejúzkostlivější zachovávání Zákona. Mezi farizejskou cestou a cestou vyznání mesiášství Ježíšova viděl tedy jen výlučný a nesmiřitelný protiklad, a proto pronásledoval církev s takovou neúprosností. Odsud však lze také pochopit, proč po svém obrácení P. mnohem pronikavěji i než ostatní učedníci pochopil, v čem je zvláštnost a převratná síla viry v Ježíše Krista a jaké důsledky z ní nutně plynou pro život i myšlení církve i každého věřícího.

Před branami Damašku, kde chtěl provést nezhodnější zákrok proti vyznavačům Ježíšovým, stala se s P-em událost, která zcela převrátila celý jeho život. Vypravuje se o ní třikrát v knize Sk na doklad její důležitosti [9,1-19; 22,6-16; 26,12-18], a také ve svých listech se o ní P. sám několikrát zmiňuje [Ga 1,15-16; 1K 9,1; 15,8; sr. 2K 4,4-6]. Všecky zprávy se shodují v tom, že se s ním tehdy setkal *Ježíš Kristus*, kterého až dosud pronásledoval, ve své nadzemské slávě a se svým prikazujícím hlasem, takže do Damašku vešel jako nepřítel už jen bývalý, protože vnitřně zdolaný, s touhou dojít plného poučení o novém Pánu a odevzdat se mu cele do služby. P. svědčí o tom, že to pro něho byla událost zcela nečekaná a převratná, že skutečně viděl Ježíše Krista, Pána našeho [1K 9,1] stejným způsobem jako dřívější apoštolští svědkové jeho vzkříšení [1K 15,8], že se s Ježíšem Kristem setkal v jeho osobní, od neurčitých vytržení ducha zřetelně rozpoznatelné tváři [sr. 2K 4,6]. Zprávy Sk a Ga 1,16 se shodují i v tom, že tímto zjevením oslaveného Pána byl Pavlovi uložen úkol být zvěstovatelem Mesiáše Ježíše obzvláště pro mimoizraelské národy [»po-hany«]. Proto Pavel o zjevení u Damašku opírá svou apoštolskou hodnost a autoritu [1K 9,1, sr. Ga 1,1] a jmenovitě právě své poslání k pohanům [Ga 1,16, sr. 2,7-8; Ř 11,13]. Náhlost a převratnost události damašské je ve Sk 9 i 22 vyjádřena i vypravováním o dočasném oslepnutí P-ově, které pomíjí, teprve když ho osloví a vloží na něj ruku Ananiáš, zastupující obec vyznavačů Ježíšových. Sk 9,18 také výslovně zaznamenávají, že P. byl přijat do církve Kristovy křtem.

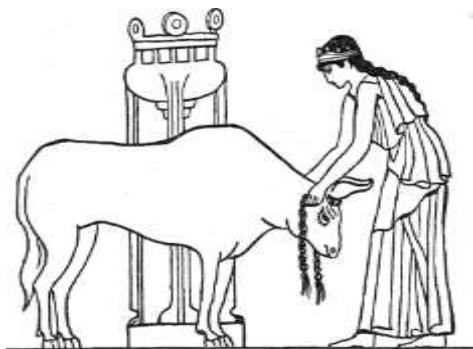
Ze souhrnných a patrně i zkratkovitých zpráv Sk 9 je patrné, že P. takřka hned po svém obrácení začal zvěstovat *Ježíše jako pravého *Krista*, a to nejprve v synagogách. *Damašek* se tak na nějaký čas - pravděpodobně na celé tři roky, uvedené Ga 1,18 - stal prvním střediskem misijní činnosti P-ovy, odkud zasahoval i sousední Arábii, t. j. t. zv. nabatejskou říši, jež sahala až k bránám Damašku [Ga 1,17]. K prosté zvěsti připojoval P. i disputace, při nichž používal svého zákonického vzdělání, aby z Pisem dokazoval kristovství Ježíšovo [Sk 9,22]. Není divu, že tím v židovské obci damašské způsobil nejen údiv [21], nýbrž po nějakém čase i prudký odpor, vedoucí k pokusu odstranit ho [v. 22-25, sr. 2K 11,32-33]. P. všem úkladům unikne, a podle Sk 9,26 odchází ponejprv do *Jerusalema*. Podle Ga 1,18 bylo účelem této návštěvy seznámit se s Petrem, uznanou hlavou Dvanácti, a tak navázat osobní styky a utvrdit bratrskou jednotu s prvotními svědky Ježíše Krista. Přitom však P. zdůrazňuje, že své základní apoštolské poslání nepřijal z rukou Jerusalemských, nýbrž přímo od Ježíše Krista. Sk i Ga ukazují, že se v Jerusalemě nejprve setkal s nedůvěrou pro své nedávné pronásledovatelství. Tuto nedůvěru mu podle Sk pomohl rozptýlit **Barnabáš*, ale z dalšího běhu událostí je patrné, že se v Jerusalemě proti němu brzo vyvinula nedůvěra jiného rázu, vyvěrající právě z radikálního P-ova rozchodu s tradicemi farizejskými. Poměr k Jerusalemským zůstal jedním z hlavních problémů P-ova života, zejména jeho misijní činnosti.

Podle Sk 9,29 P. i v Jerusalemě zvěstoval Pána Ježíše a theologicky disputoval s diasporními, řecky mluvícími Židy, čímž na sebe upozornil a vzbudil nepřátelství vedoucích židovských kruhů jerusalemských, které potom až do konce jeho života neustalo. Vzniklému nebezpečí unikl tím, že odešel do svého rodiště *Tarsu* v Cilicii [Sk 9,30 sr. Ga 1,21]. O trvání ani náplni pobytu v Tarsu nemáme přímých zpráv, jistě však i tam plnil úkol, k němuž byl u Damašku povolán, zvěstovati Krista Ježíše, a to pravděpodobně nejen místním Židům, nýbrž i pohanům. Je tedy třeba pokládati Tarsus po Damašku za druhé středisko P-ovy misijní činnosti. Potvrzením toho je i zpráva Sk 11,25, že P. byl po nějakém čase Barnabášem získán pro odchod do Antiochie v Sýrii, když tam vznikla příhodná misijní situace; předpokládá to přece, že se P. už v Tarsu osvědčil jako úspěšný zvěstovatel evangelia. Pravděpodobně tam strávil značnou část těch 14 [či 11?] let, o nichž mluví Ga 2,1.

V **Antiochii*, hlavním městě římské provincie syrské a jednom z největších měst římské říše, žil tehdy již poměrně početný sbor vyznavačů Ježíšových, který se stal vedle Jerusalema jakýmsi druhým střediskem prvotní církve a vyznačoval se zejména živou zvěstnou činností, také mezi Řeky, t. j. mezi nežidovským jazykově počítaným obyvatelstvem [Sk 11,20]. V této činnosti měl P. brzo vynikající podíl, jak

vysvítá nejen ze Sk, nýbrž i z Ga 1,21-22. Antiochie se tak stala třetím střediskem jeho misijní činnosti, a v jistém smyslu jim zůstala trvale, neboť i jeho další práce v mnohem rozsáhlejší oblasti [t. zv. velké misijní cesty] se dala za duchovní podpory antiochijského sboru.

Nejzřetelnější je to při t. zv. *první cestě*, o níž máme zprávu ve Sk 13-14. K ní byli P. a Barnabáš sborem v Antiochii přímo vysláni a oddělení postem, modlitbou a vzkládáním rukou [13,2-3] a po návratu zase podali zprávu o své činnosti [14,27]. Jako pomocníka si vzali synovce Barnabášova Jana *Marka, který se ovšem dříve než v polovině cesty vrátil zpět. Cesta sama zasáhla oblasti poměrně blízké k Antiochii: ostrov *Cypr a některé kraje jižní Malé Asie. Větší část této maloasijské oblasti v římském správním rozdělení patřila k provincii *Galatii, takže je možné, ač ne příliš pravděpodobné, že adresáty listu *Galatským máme hledat ve sborech v Pisidii a Lykaonii, založených na této první cestě. Podrobnosti cesty lze snadno najít ve Sk 13-14. Zde sluší

Řecká kněžka zdobí býka k oběti (srov. Sk 14,13). Z t. zv. Polygnotovy řecké vázy.

upozornit na některé zásadnější věci. Svou zvěstnou činnost zaměřoval P. s Barnabášem už zde na důležitější městská střediska, což bylo trvale příznačné pro jeho metodu. Podle Sk navazoval pravidelně na místní židovské synagogy, v nichž vždy nejprve zvěstoval Ježíše jako pravého Mesiáše. Bylo to ve shodě s jeho přesvědčením, že Ježíš je předně Mesiášem Izraele, i když spasení jím přinesené není omezeno na Izraele podle těla [sr. R 9-11]. Dalším důvodem tohoto postupu bylo, že se kolem synagog tvořily skupiny pohanů, kteří byli pod vlivem sz učení o jediném svrchovaném Bohu, i když se vždy nestávali plnými údy Izraele [t. zv. proselyty]. Kruhy těchto t. zv. »nábožných« [Sk 10,2; 13,16.26.43.50; 16,14; 17,4.17; 18,7] byly obzvláště vnímavé pro zvěst, která v Ježíši Kristu nabízela účast na pravé smlouvě Boží s Izraelem, aniž vyžadovala připojení se k národní pospolitosti židov-

ské. Právě tato bezvýhradně universální stránka zvěsti P-ovy ovšem vyvolávala odpor u Židů, takže zpravidla docházelo k prudkému rozchodu, a další zvěstná činnost se obracela k pohanům [viz Sk 13,45-50 a j.]. – Délka zvěstné činnosti v jednotlivých místech při této cestě asi zřídka kdy překračovala několik týdnů, to však stačilo k tomu, aby byly zakládány a organisovány sbory [14,23], sotva příliš početné, přesto však schopné být nástrojem další zvěstné činnosti, i když potřebovaly, aby byly nadále utvrzovány a ujasňovány ve víře [14,22; 15,36].

Uspěch zvěsti mezi pohany vyvedl na světlo nesnadný problém, který byl v pozadí celé misijní činnosti P-ovy i důležitých stránek jeho myšlení. Nejstarší učedníci zřejmě většinou patřili k lidem málo uspokojivým s hlediska strohého židovského zákonictví, přesto se však vědomě a zásadně se zákonickými tradicemi nerozešli. Mimo to v Jerusalemě v mesiášství Ježíšovo uvěřili i někteří *farizeové [Sk 15,5], kteří se tím ještě nevzdali farizejských zásad. Jim bylo samozřejmé, že Mesiáš je pravým králem Izraele, a že každý, kdo chce být účasten jeho království, musí se i vnějším způsobem připojit k lidu izraelskému. Proto pohany, kteří uvěřili v Ježíše Krista, nechťeli arci vylučovat, ale žádali od nich, aby se řádným způsobem, t. j. *obřízkou a převzetím všech závazků *Zákona, připojili k Izraeli. Toto stanovisko uplatňovali prostřednictvím zvláštních poslů i v Antiochii, středisku misie mezi pohany, kde se podobné požadavky na pohany nevzkládaly. Ne všichni v Antiochii si byli vědomi celého dosahu této otázky, ale P. s Barnabášem zásadně odpírali onomu požadavku, který nejen stavěl citelnou hráz působivosti misijní zvěsti, nýbrž také zastíral svrchovanost a postačitelnost díla Ježíše Krista. Diskuse o této otázce byly prudké a řešení bylo hledáno v tom, že se P. s Barnabášem z pověření celého sboru antiochijského vypravili do Jerusalema, aby s tamními bratřími celou věc osobně vyřešili. To je smysl t. zv. *apoštolského koncilu*, o němž máme zprávu jednak Sk 15, jednak Ga 2,1-10. Srovnáváním těchto zpráv vzniká ovšem řada otázek. Předně Ga 2,1 jasně říká, že tato cesta k dojednání zásadních otázek byla teprve druhou návštěvou P-ovou u jerusalemského sboru, kdežto podle Sk to byla návštěva třetí, neboť 11,30; 12,25 je záznam o cestě, při níž P. s Barnabášem donesli do Jerusalema dar sboru antiochijského. Je nesnadné vyložit tento rozpor jinak než předpokladem, že autor Sk jednu z těchto cest nepřesně zařadil, anebo snad z nesprávného pochopení ne dosti jasných zpráv svých pramenů rozdělil na dvě cesty události, které se ve skutečnosti zběhly při cestě jediné. Závažnější jsou rozdíly obou zpráv v líčení rázu a obsahu jerusalemského jednání. V Ga 2 klade P. důraz na to, že šel do Jerusalema dobrovolně, jen na Boží pokyn, že s jerusalemskými apošt-

[602] Pavel

toly jednal jako rovný s rovným [podali si pravice], a že obsahem dojednání bylo plně vzájemné uznání apoštolského poslání bez výhrad a podmínek, jen s dobrovolným slibem Pavlovým, že bude pečovat o to, aby solidarita misijních sborů s prvosborem jerusalemským byla vyjadřována pravidelnými podporami chudým v Jerusalemě. Ve Sk 15 rukopisy t. zv. západního typu textového [viz *Nový Zákon, odd. 7] naznačují, že zástupci antiochijského sboru byli do Jerusalema předvoláni, a i větší nový text líčí věci způsobem, podle něhož sbor apoštolů a starších jerusalemských byl instancí, která ve svých rukou měla konečné rozhodnutí a před níž se Antiochijsťi v jistém smyslu musili ospravedlňovat. To snad lze ještě pochopit jako rozdílně zdůrazněný obraz téže ještě plně nevyjasněné situace. Rozdíl však jde ještě do podstatnějších věcí. Podle Sk 15 bylo v Jerusalemě sice uznáno, že od pohanů v Ježíše Krista uvěřivších nemá být požadována obřízka, bylo jim však uloženo, aby na sebe vzali závazek zachovávat i jisté minimální požadavky zákonné, mezi nimiž též zdržovat se »krve a udáveného«, t. j. masa z dobytčat zabitých jinak než vykrvácením. Toto rozhodnutí bylo podle Sk 15,22-30 do Antiochie a všem sborům v Sýrii a Cilicii sděleno slavnostním dopisem [t. zv. »apoštolský dekret«], který byl odevzdán zvláštní delegací, jejímž členem byl i P. To vše je nesnadno srovnat nejen s Ga 2, nýbrž na př. i se Sk 21,25, kde se P. teprve mnohem později, za své poslední návštěvy v Jerusalemě, dovídá o obsahu t. zv. apoštolského dekretu. I v této věci tedy autor Sk 15 pravděpodobně slučuje v jedno události, které byly ve skutečnosti oddělené, aby tak ilustroval zásadní jednotu církve. V Jerusalemě byla pravděpodobně ve skutečnosti dojednána toliko zásadní otázka: uvěřivší pohané nejsou povinni dáti se obřezat. Jiné věci byly patrně ponechány otevřené, zejména také prakticky významná otázka, zda a za jakých podmínek mohou obřezaní a neobřezaní údobě církve společně stolovat a tedy i slavit stůl Páně. Nedůsledné počínání Petrovo za jeho brzké návštěvy v Antiochii [Ga 2,11-14] dosvědčuje, že tato otázka opravdu nebyla jasně rozhodnuta, a příchod »některých od Jakuba« [Ga 2,12] ukazuje, že aspoň někteří Jerusalemsťi se pokoušeli dodatečně prosadit takovou úpravu, která by obřezaným umožnila při styku s neobřezanými zachovat aspoň hlavní předpisy rituálního zákona. To je patrně také poslání zmíněných požadavků »apoštolského dekretu«. Pavel v nich patrně viděl jistou nedůslednost a zatemnění svobody v Kristu, jak vysvítá z Ga 2, ale nepovažoval to zřejmě za tak podstatné popření Kristovy svrchovanosti, jakým byl požadavek obřízky, a proto v zájmu jednoty lidu Kristova neprotestoval do krajnosti. Rozličným drobným nesnázím pak ušel tím, že svou činnost nadále přenesl do vzdálenějších oblastí, kam už příliš nezasahoval

t. zv. apoštolský dekret, původně přece adresovaný toliko do Sýrie a Cilicie. Velkým zásadním sporům arci ani v oněch vzdálených krajínách plně neunikl, jak je patrné z Ga, 1K i 2K. V Jerusalemě totiž stále byli činitelé, kteří neuznávali dohodu s Antiochijskými a agitovali i v misijních oblastech pro požadavek obřízky.

Ve své další činnosti se P. rozešel s Barnabášem, snad netoliko pro neshodu o osobu Jana Marka [Sk 15,39], nýbrž i pro svou větší rozhodnost při uplatňování universalnosti evangelia. Z líčení Sk lze také usoudit, že nadále poněkud uvolnil svůj vztah k Antiochii a konal svou zvěstnou práci samostatně, na základě svého vlastního apoštolského pověření, i když se ještě vracel do Antiochie [Sk 18,22] a nepřerušil ovšem nikdy ani svazek se sborem jerusalemským, pro nějž podle svého slibu s velkou energií konal sbírky ve svých misijních sborech [Ga 2,10; 1K 16,1-3; 2K 8-9; Ř 15,25-31], aby tak znázornil podstatnou jednotu církve Kristovy přes všechny neshody v jednotlivostech.

Bývá obvyklé další zvěstnou činnost P-ovu dělit na *druhou* [Sk 15,40-18,22] a *třetí* [18,23-21,17] *misijní cestu*, při čemž výchozí diskem i cílem je Antiochie, po př. Jerusalema. Přiměřenější než toto formální rozdělení je všimnouti si, že tato zvěstná činnost, při níž P-ovi pomáhali Silas a později celá řada dalších pomocníků [Timoteus, Titus, Epafras, Tychikus a j., viz epištoly], po rychlé cestě Malou Asii se nejprve soustředila na důležitější střediska v Makedonii a Recku. Vypravování Sk 16,9-10 ukazuje, že si P. byl dobře vědom závažnosti okamžiku, v němž zvěst o Ježíši Kristu byla vnesena do těchto vzdálených krajín, které byly domovem vlastní tradice řecké. V hlavním kulturním středisku řeckém, *Athénách, nedošlo misijní úsilí P-ovo, projevené i diskusemi s představiteli řecké filosofie, většího úspěchu [Sk 17,15-31], za to však v *Korintu, důležitém přístavním a obchodním městě, působil P. půldruhého roku a založil tam významný sbor, který byl základnou další misijní práce v Recku. V celé této pozdější fázi P-ovy misijní činnosti je zřejmé, že apoštol postupoval promyšleným a velkorysým způsobem, pokoušeje se založit silné sbory v důležitých střediscích a připravit v nich řadu spolupracovníků, kteří by za jeho návodu a dozoru mohli sami zvěstovat evangelium v okolních oblastech. S tím patrně souvisí, že P. sám své misijní pole přehlíží a rozděluje zpravidla podle úředního římského rozdělení na provincie [Sýrie, Cilicie, Asie, Makedonie, Achaia atd.]. – Po Korintu byl dalším, již posledním velkým střediskem P-ovy misijní činnosti maloasijský *Efezus, kde pobyl přes dva roky [Sk 19,10]; tento pobyt tvoří podstatnou část t. zv. třetí cesty. — Z vypravování Sk vychází najevo, že při své činnosti P. často narážel na překážky a protivenství. Odpor se nejednou ozýval z řad pohanů, kteří byli nějak poškozeni důsledky evangelia [Filipis, Efezus],

zvlášť tuhým nepřátelstvím ho však pronásledovali a velké potíže mu chystali židovští fanatici, kteří v něm viděli odpadlíka a zrádce. Autor Sk však zdůrazňuje, že u římských úřadů P. docházel spíše ochrany, že sám neměl zásadního nepřátelství k římskému státu [sr. Ř 13,1-7!] a že se na svou ochranu nejednou dovolal práv, která poskytovalo římské občanství. Není však pochyby, že Sk nepodávají úplného obrazu všech nebezpečností a příkoi, s nimiž se P. setkával. Výrok o boji se šelmami v Efezu [1K 15,32; sr. i 2K 1,8-9] dává na př. tušit, že ohrožení v Efezu bylo ještě mnohem vážnější, než vysvítá ze zprávy Sk 19,23-40 o bouři zlatníků. Někteří badatelé mají za to, že P. byl v Efezu po nějaký čas vězněn. – Měl také nesnáze jiného druhu. Ve sborech, které založil, nešlo vždy všechno bez poblouzení, zmatků a otřesů, jak pro nehotovost členů, tak pro nevídané zásahy některých provokřesťanských vůdčích činitelů, k P-ovi nedůvěřivých nebo nepřátelských. Mnohé z podobných potíží řešil svými listy, ale na př. z údajů 1K a 2K vychází najevo, že v době prudkých zmatků ve sboru korintském vykonal z Efezu krátkou cestu do Korintu, o níž není ve Sk zmínky. Také není ve Sk žádné zprávy o tom, jakým způsobem P. naplnil evangelium dokonce též Illyricum, t. j. dnešní Dalmácii [Ř 15,19]. Musíme tedy počítat s tím, že ve zprávách Sk jsou vážné mezery.

Jisté je, že na sklonku svého pobytu v Efezu považoval P. svou činnost v Malé Asii i na

Tribun lidu na soudní stoličce. Římský relief. Podle Miklika.

Balkáně za skončenou, protože v těchto oblastech byla rozprostřena už dosti hustá síť sborů, a že proto pomýšlel na další výboje pro evangelium v končinách dalekého západu, konkrétně v *Hispanii [Ř 15,24]. Východiskem a jakousi základnou pro tuto další misijní práci měl být sbor v *Rimě*, už od dřívějšíka existující v tomto hlavním městě říše. Aby tento sbor naklonil pro svůj záměr a čelil vlivu zpráv šířených o něm jeho odpůrci, napsal P. do Říma svůj slavný nejobsáhlejší list, v němž soustavně vykládá své pochopení evangelia, které určuje jeho misijní dílo, pro něž má nadále být oporou římský sbor.

Dříve však než se dostal k práci v této oblasti, podnikl P. cestu do *Jerusalema*, aby tam osobně odevzdal výtěžek sbírky misijních sborů v čele jejich delegace [Ř 15,25-31; Sk 20,4]. Tato cesta do Jerusalema je vylicena Sk 20-21. Z Ř 15,31 i ze Sk 20,22-25; 21,4.11-12 je patrné, že si P. byl dobře vědom toho, jak velké osobní nebezpečí ho čeká v Jerusalemě. Další oddíly Sk [počínaje 21,27] vypravují, jak se toto nebezpečí stalo skutkem. Jeho neúprosní židovští nepřátelé ho před zástupem ve vnějším nádvoří chrámovém obvinili, že je nejen zásadním protivníkem chrámu, nýbrž že jej dokonce znesvětil tím, že do něho proti výslovnému a římskými úřady uznanému zákazu uvedl pohana, t. j. neobřezaného křesťana. Bylo to obvinění nepravdivé, stačilo však k tomu, aby vzbouřilo dav k nebezpečnému útoku, od něhož byl uchráněn jen zákrokem římské posádky. Další události, jeho výslech před synedriem, úklady se strany židovských fanaticů, eskorta před prokurátorský soud v *Cesarei*, dvouleté věznění za dvou prokurátorů, *Festa i *Felixe, občasně výslechy a konečné odvolání k tribunálu císařskému, jsou živě vyliceny ve Sk 21,27 až 26,32. K správnému pochopení tohoto líčení je třeba poněkud znáti dobové pozadí. Palestina byla s hlediska římské správy už dlouho územím velice obtížným, ale tehdy, před r. 60, se už všechno chýlilo a chystalo k velké vzpouře židovské, která vypukla r. 66. Poslední prokurátoři římské před vzpourou byli většinou velice brutální, ale také úplatní a ochotní sjednat s jednotlivými činiteli židovskými všelijaké dohody a obchody. Na straně židovské bylo mnoho směrů od radikálních povstaleckých skupin, které už tehdy namnoze ovládaly partyzánským způsobem venkov, až k velekněžským a aristokratickým kruhům, které byly velice opatrné, i když také nenáviděly římské panství. Občas byly pak všechny kruhy židovské ochotny použít římské moci pro své cíle, jako zase na druhé straně se prokurátoři někdy smlouvali i s povstaleckými družinami a dali jimi odstranit nepohodlné osoby. Za takového stavu obecné nejistoty hraničící na zmatek je pochopitelné, že římský velitel v Jerusalemě podezíral Pavla, že je povstaleckým vůdcem [21,38], že se po zjištění jeho římského občan-

[604] Pavel

ství snažil dojít jasnosti dotazem u synedria, že proti P-ovi mohly být připravovány nebezpečné úklady, k jejichž zmaření bylo potřebí vojenského oddílu v síle 470 mužů [23,23], že se zástupci synedria pokoušeli zbavit se P-a očerněním nejen z náboženských, nýbrž i politických přestupků [bouří Židy po všem světě, rozhodl uniknout z této džungle rostoucího palestinského chaosu úplatností [Felix] nebo neschopnosti [Festus] prokurátorů odvoláním do Říma. Použil tu výsady římských občanů, tehdy mezi provinciály ještě nečetných, která mu umožnila, aby i po příchodu do Říma po dobrodružného, ale milosrdným Božím řízením cestě [Sk 27], byl držen v t. zv. čestném vězení, které mu dávalo dosti volnosti, aby se stýkal, arci za dozoru strážce stále k němu řetězem přikovaného, se svými přáteli i jinými lidmi, a dokonce snad aby mohl i vycházet, a tak zvěstovat Ježíše Krista [Sk 28,30-31].

Bičování žáka římské školy. Malba z *Herculaneae*.

O konci jeho života po uplynutí dvou let uvedených v závěru Sk nevíme nic jistého. Stará tradice, narázkou uvedená už v listu Klemeňa římského z r. 95 [1Klem 5,5-7], tvrdí, že byl císařským soudem – císařem byl tehdy Nero – odsouzen a sřat. Je to dobře možné, ano pravděpodobné, ale je jistě významné, že NZ o tom ani kladně ani záporně nic neřká. Naznačuje tím, že osobní osud největšího prvokřesťanského zvěstovatele zcela ustupuje do pozadí za obsahem jeho zvěsti. V tom je bytostný rozdíl apoštola od Ježíše Krista, jehož smrt a vzkříšení podle nz svědectví mají ústřední význam, jsouce základem a podtržením významu jeho slov.

3. Zvěst a učení.

a) Význam P-ův pro prvotní církev spočívá nejen v tom, že byl nejenergičtějším a nejúspěšnějším zvěstovatelem Ježíše Krista mezi pohany, který vskutku hojněji než všichni ostatní pracoval [1K 15,10], nýbrž nadto v tom, že důsledněji než ostatní apoštolé domyslel, co znamená vyznání mesiášství a panství Ježíšova pro víru a život církve; i sám vnější úspěch jeho činnosti ostatně souvisel

s jeho myšlenkovou pronikavostí. Právě spojením zvěstné horlivosti s theologickou jasností P. totiž, lidsky řečeno, položil pevné základy k stavbě církve, která by byla vskutku univerzální a přitom nepřerušila živou souvislost se smlouvou Hospodinovou s Izraelem.

Thema P-ova theologického myšlení mu bylo dáno zvěstí, kterou nesli učedníci před ním a které se kdysi úporně bránil, aby ji po setkání damašském přijal s obzvláštní oddaností a s mimořádným pochopením. Tuto zvěst o mesiášství a panství ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Ježíše P. převzal již v podobě jistých poměrně ustálených souhrnných zvěstných formulí, které někdy výslovně cituje [na př. 1K 11,23nn; 15,1nn] a které jindy nutno předpokládat jako pozadí některých jeho výroků [na př. R 1,1-4; F 2,5-11, kde snad jde o citát prvokřesťanského hymnu]. Při domýšlení smyslu a důsledků této zvěsti působila P-ova základní zkušenost naprostého přeryvu, jímž pro jeho život i myšlení bylo setkání u Damašku. Proto P. měl jasné pochopení zásadní novosti, převratnosti, nevyrovnatelné slávy a na všechno stačící moci evangelia o Ježíši Kristu. Do služeb tohoto myšlenkového díla vstoupilo i jeho odborné bohoslovecké školení, jehož došel u farizejských učitelů zákona, a nadto ovšem jeho osobní vybavení myslí schopnou nadmíru ostrého pojmového rozlišování a odvážného vyvozování nezvyklých důsledků.

b) P. byl myslitel pronikavý a důsledný, nikoli však školsky soustavný. Svě myšlenky rozváděl v dopisech, v nichž odpovídal na konkrétní otázky, které mu byly předkládány, nebo čelil zmatkům, bludům a poruchám, s nimiž se setkával ve sborovém životě. Příkladem může být 1K, kde po řadě probírá otázky související se stranickými rozbroji, životními potluženými a věroučnými neujasněnostmi v korintském sboru. I osobní otázky jeho vlastního vztahu ke sborům, zápas o uznání jeho autority a o důvěru k jeho osobě, anebo zase zcela praktické problémy, jako na př. uspořádání sbírky pro jerusalemský sbor, mohou býti podnětem pronikavých poukazů na smysl víry v Ježíše Krista a tedy podkladem významných theologických formulací, jak ukazuje na př. 2K i první část Ga. Toto spojení nejkonkrétnějších otázek se samou podstatou zvěsti a víry tvoří osobitost a sílu P-ova myšlení. Jeho činnost nebyla nikdy pouze praktická ve smyslu náhodnosti a oportunistu, jeho myšlení nebylo jen theoretické ve smyslu neživotné abstraktnosti. V tom, že obě stránky tvořily nerozlučnou jednotu, je právě založena příkladnost a závaznost jeho myšlenkového díla.

V množství jednotlivých otázek, které řešil ve svých listech, lze najít dva hlavní okruhy či dvě fronty, na nichž se vyrovnával se základními problémy křesťanské zvěsti.

aa) Na jedné straně je jeho velké vyrovnávání s farizejským zákonictvím. P. se tu vypořádává se svou vlastní minulostí – proto je zde zápas obzvláště úporný – zároveň však řeší nej-

palčivější otázku církve své doby a klade pevný základ pro celé misijní dílo. Jde o otázku, v jakém vztahu je Ježíš Kristus k Abrahamovi a Mojžíšovi, církev k Izraelovi, víra ke skutkům zákona, kjest k obřizce. Na konkrétně položenou otázku, zda se pohan uvěřivší v Ježíše Krista má v Izraele věleniti *obřizkou, P. jasně odpovídá: nejen nemusí, nýbrž nesmí [Ga 5,2], aby nebyla zatemněna dostačitelnost Kristova. Tato odpověď byla rozvedena v ústřední P-ovo učení o *ospravedlnění, jež je myšlenkovým vyjádřením jednoty církve z Židů i pohanů a tím i podkladem universální, na žádné přechodné podmínky nevázané misijní zvěsti. Přitom však radikálnost této P-ovy odpovědi neznamená přerušeni souvislosti se starou smlouvou. Naopak, Ježíš Kristus je právě simě Abrahamovo [Ga 3,16], jeho věřící praví dědicové všech zaslíbení staré smlouvy [Ga 3,29], v Kristu je dána pravá obřizka [F 3,3; Ko 2,11]. Na SZ se tu tedy navazuje velmi energicky, ale tak, že nás s ním nyní spojuje výlučně jediné pouto, Ježíš Kristus svou osobou i dílem. Všecky dřívější způsoby účasti na smlouvě Hospodinově — zákon, obřizka, obřadní systém — jsou nyní Kristem absorbovány a tím ve své dřívější samostatné úloze zrušeny. Jestliže pak vedle církve Kristovy, pravého lidu Božího, dosud dále trvá Izrael podle těla, lid židovský, ve své zvláštnosti a ve svém tvrdošijném odporu proti pravému Mesiáši, je to hluboké tajemství Boží, tajemství jeho soudu nad propastnou zatvrzelostí lidskou i jeho nekonečného milosrdenství, v němž zavržení Izraele obrátil ve smíření světa, aby v budoucím obráčení lidu izraelského přichystal konečné vykoupění, vzkříšení z mrtvých [Ř 9-11, zejména 11,11-12]. To vše má pronikavý důsledek pro osobní život každého jednotlivce. Znamená to, že nesmí spoléhat sám na sebe, na své *skutky, že se nesmí *chlubit svými výkony a zjištěnými přednostmi, nýbrž že všecko to má zahazovat a od toho utíkat, a chápat se toliko toho, co k němu přichází a co je mu dááno v Ježíši Kristu [F 3,4-15; sr. Ř 3,27; 5,1-5; 1K 1,29; 3,21; Ga 6,14]. Jinak řečeno, člověk žije jedině z milosti Boží v Kristu, z jeho odpuštění. Tato skutečnost je základním pravidlem celého života, zákonem víry [Ř 3,27] čili zákonem Kristovým [Ga 6,2], který také určuje náš vztah k bratřím: máme jeden druhé přijímat [Ř 15,7] jako bratra, za kterého Kristus zemřel [Ř 14,15], proto se máme navzájem spášet a odpouštět si [Ko 3,13], pomáhati si [Ř 12,10.13], solidárně nést provinění jeden druhého a i při nezbytném napravování si s tichostí uvědomovat vlastní křehkost [Ga 6,1-5], ano i s protivníky se setkávat bez mstivosti a s hledáním pokoje [Ř 12,14.17-21]. Takto tedy zvěst o spravedlnosti v Ježíši Kristu není jen naukou o církvi nebo o cestě osobního spasení, nýbrž srdcem apoštolského napomínání, jeho ethiky. Je vskutku ústřední zvěstí, která odhaluje člověka, jak se jeví ve světle Božího zjevení v Ježíši Kristu.

bb] Druhá fronta, která určuje P-ovo myšlenkové dílo, je vyrovnávání s vlivy pohan-ského, řecky mluvícího [hellenistického] světa. V tomto světě se jevíly mocné spekulativní, mystické a *gnostické* sklony, t. j. snahy dojít pravého vztahu k božstvu přímým poznáním, které je prý možno najít jednak přemítáním o tajemstvích jsoucna, jednak nořením do nejhlubší podstaty lidského nitra. Tyto směry se často opíraly o tradice a obřady starých orientálních náboženství [egyptského, maloasijských atd.], a vyznačovaly se přesvědčením, že božská spása je dáána v podobě tajemných božských látek, které v oněch obřadech přecházejí na člověka a přetvářejí jej, takže je předmětně, zjištělně zbožštěn a zejména nadán podstatnou nesmrtností. Je srozumitelné, že některé stránky zvěsti o Ježíši Kristu mohly být v pohanském prostředí snadno pochopeny ve smyslu představ těchto t. zv. *mystérií*. Vírou a křtem je člověk účasten smrti a vzkříšení Ježíše Krista, je vštípen v jeho tělo, jimž je církev, má účast na Duchu, jimž už do tohoto věku zasahuje dokonalost věku budoucího, a má zaslíbení a ujištění budoucí účasti na vzkříšení Kristově [sr. Ř 6; 8]. Což není nasnadě rozumět tomu tak, že člověk chodící podle Ducha [Ř 8,1], člověk duchovní [1K 2,15], je jakoby přírodně proměněn, že je jakýmsi novým druhem člověka, dokonalým také v tom smyslu, zeje vyňat ze vsí lidské bída a hříšnosti? Ovšem že je velice snadné porozumět křesťanské zvěsti v takovém smyslu. Apoštol P. sám nebyl v tomto směru tak úzkostlivý, aby ze strachu před takovou možností nějak oslaboval novotu a moc, s jakou Kristus vstupuje do našeho života. Velice mu záleželo na tom, aby bylo jasně řečeno, že se s člověkem stane opravdu něco na výsost skutečného a převratného, když se skrze víru a křest stane účastným Krista. Je vskutku novým stvořením [2K 5,17], chodí podle Ducha, ano Duch Boží v něm přebývá [Ř 8,1-9], je mu dáno, aby poznával hlubokosti božské, t. j. ty věci, které jsou nám od Boha z milosti darovány [1K 2,10.12]. Není dovoleno něco z toho zatemňovat nebo znevažovat. Přesto však je zřejmé, že novota života [Ř 6,3], jež je skutečností v Ježíši Kristu, nemá povahu přírodní předmětnosti. Ukazuje se to na př. na P-ově rozhovoru s některými korintskými bratřimi, kteří svůj nový duchovní stav pojímali v tom smyslu, že se považovali už za vzkříšené v plném, definitivním slova smyslu, a tedy už za vyňaté z lidské smrtelnosti. Proto je velice mátló, že mnozí z jejich spoluvěřících odcházejí smrti; znamená to snad, že nikdy nebyli opravdu Kristovi? Jim P. v 1K 15 ukazuje, že ve skutečnosti poslední akt vykupitelského dění Božího, jimž dojdou plně dokonalosti, totiž vzkříšení, na nás teprve čeká, a že jsme ho zde a nyní účastni toliko v jistotě víry a poslušnosti. Podobně se obrací proti lidem domněle silným ve víře, kteří ze své účasti na Ježíši

[606] Pavel

Kristu vyvozovali samozřejmě právo nejen jíst maso jakéhokoli původu bez ohledu na rozpaky bratří u víře slabších, nýbrž dokonce se s jakousi bravurou účastnit i hostin v pohanských chrámech. Nikoli, ukazuje apoštol, účast na Kristu a síla jím darovaná není nějaká věc, již bychom mohli podle své libosti disponovat a o ni se bez jakýchkoli ohledů a závazků opírat, nýbrž ji máme jen ve vyznávající a poslušné víře, která nás zasazuje do obecnství církve: jak bychom ji mohli mít, jestliže pohrdáme bratry a přihlašujeme se k modlářskému kultu? [1K 8-10; sr. *Korintským 5, c-d]. A ještě v četných jiných oddílech ukazuje, jak novota života je arci darem, jak však tento dar můžeme přijmout jen tak, že se nám okamžitě stává závazkem [Ř 6, sr. Ř 8,12; Ga 5,25 a j.]. Nejde tu o věci, nýbrž o osobní příchod Boží k nám v Ježíši Kristu, jež můžeme přijmout jen tak, že se mu osobně odevzdáme a poslušně jdeme cestou, kterou on nám ukazuje. To je také smysl toho, že P. na důležitých místech vystihuje Boží jednání pojmem Božího promluvení čili *slova, jímž jsme zváni a vybuzeni k osobnímu rozhodnutí [sr. jeň 1Te 2,13; 1K 1,18; 14,36; 2K 2,17; 4,2; 5,19; Ř 9,6 a j.]. Proto také má u něho tak ústřední místo pojem *víry, stavěné někdy výslovně proti *vidění [2K 4,18; 5,7; sr. 1K 13,12; Ř 8,24]. V podstatě jde o to, že není možné, abychom se Božího daru zmocnili v tom smyslu, aby přešel do naší svémocné dispozice, abychom se jím chlubil, abychom jej měli jinak než jako přijímající a stále znovu na něj odkázání. Vyrovnávání s předmětností, příznačnou pro hellenistická mystéria, má tedy v jádře týž smysl jako vyrovnávání s farizejským zákonictvím. Obraz běhu F 3,12-15 platí v obou případech: spravedliv jsem jen jako ten, kdo utíká od vlastní spravedlnosti k spravedlnosti Kristově; dokonale jsem jen jako ten, kdo se neshlíží ve vlastní dokonalosti a nechce ji zjistit jako nějakou svou přirozenost nebo vlastnost, nýbrž kdo snažně běží k té dokonalosti, která je před ním v cíli Božího povolání shůry. Na obou frontách rozvíjí tedy P. tutéž zvěst, totéž pochopení lidského bytí před Bohem, tutéž teologii.

c) Ve směru tohoto dvojjediného zápasu o čistotu a vnitřní přiměřenost všech výrazových prostředků P. promyslel všechna základní témata křesťanské zvěsti. Bylo by možno o nich soustavněji pojednat v přehledném pořadí; nakonec takový přehledný výklad nastíníme jen zcela stručně, abychom přitom odkázali na některé jiné články tohoto slovníku, v nichž je možno hledati bližší poučení:

1. *Christologie* [učení o Ježíši Kristu]. P. velice zdůrazňuje nadzemskou, božskou stránku *Kristovy bytosti [*Syn, *Pán], jeho podstatnou funkci nejen v díle vykoupení [*Spasitel], nýbrž i v samém *stvoření [viz *Kolossen-ským], aniž však o něm přímo užívá označení Bůh [ani Ř 9,5 nemá tento smysl, viz Žilkův překlad] a ovšem aniž zastírá jeho skutečné

lidství. Naopak, právě P. podrobně propracovává obecnou prvokřesťanskou zvěst o významu Kristova *kříže, jeho *smrti za hříchy naše [sr. na př. Ř 3,23-26; 5,6-8; 2K 5,14-21; Ko 1,20-22 a j.] i jeho *vzkříšení pro ospravedlnění naše [Ř 4,25; 1K 15; F 3,10 a j.].

2. **Eschatologie*. Budoucí věk *království Božího je nerozlučně nesen Ježíšem Kristem. Proto je přítomen ve skutečnosti jeho kříže i vzkříšení a v daru Ducha, ale zároveň zůstává budoucí v jeho očekávaném příchodu, v němž budou dokončeny všechny skutky Páně, aby nakonec Bůh byl všechno ve všech [1K 15,28]. Toto poznání, že v Kristu je eschatologická [konečná, vykupitelská] skutečnost zároveň přítomná i budoucí, je jakoby perspektivním rámcem, v němž P. vidí celé bytí člověka; odsud nabývají plastického smyslu pojmy víra, Duch, spasení, církev, odsud pochází dynamické napětí, které vyznačuje a hýbe celý život křesťana na zemi.

3. **Církev* je lid Kristův, nový *Izrael, dědička zaslíbení Božích, čekatelka budoucího království Božího, zároveň pak bratrské obecnství víry, lásky a naděje. Je svolávána zvěstovaným slovem, konstituována vštěpováním věřících skrze *křest, vždy znovu ve své nejvlastnější podstatě manifestována v obecnství stolu Páně.

4. *Ospravedňující víra*: viz výše a článek *Ospravedlnění, dále viz *Víra, *Zákon, *Smíření, *Vyvolení, *Svoboda.

5. *Člověk ve světle víry*: viz *Člověk 6, *Tělo, *Hřích, *Duše, *Duch.

6. *Apoštolské napominání [ethika]*. Základem P-ovy ethiky je svrchovanost milostivého Otce Ježíše Krista. Prvním požadavkem je opravdu přijmout jeho odpouštějící milost a žít z ní, zejména ve vztahu k bližním, v němž přední místo má odpouštění a nemstivost. Náplní tohoto života víry je tedy láska, která se uplatňuje nejprve v obecnství stejné víry v církvi, ale nezastavuje se na její hranici, nýbrž nás váže ke všem [Ga 6,10; sr. Ř 13,8-10; 1K 13; Ga 5,14]. Žít takto znamená být svobodou od vnějšího zákona a ztrnulých předpisů. P. v této souvislosti mluví i o tom, že věřící ve svém *svědomí může jako přikázanou cestu postihnouti něco, co není určeno druhému [sr. 1K 8,7-12; 10,25-29]. Apoštol totiž počítá s tím, že Bůh ve své svrchovanosti jednotlivým lidem vskutku vyměřuje rozličnou míru víry [Ř 12,3], vede je rozličnými cestami a dává jim rozmanité úkoly, jež se mají snažit rozpoznat ve svém svědomí usměrněném vírou a poslušností. Je to konkrétní stránka svobody od zákona, která plyne z P-ovy zvěsti *ospravedlnění. Tato *svoboda víry, založená na svrchovanosti Boží, není však totožná s anarchickou libovůlí. Jsa svobodou od ztuhlých předpisů a zákazů, majících často jakoby fetišistickou povahu, je věřící zcela vázán poslušností k Otci Ježíše Krista a proto i láskou k bratřím. Obě, svoboda víry i vázanost lásky, je zřetelně vyloženo Ř 14. Jakýmsi horizontem či rámcem, který věřícím pomáhá při orien-

taci, jsou i úkoly a závazky, které nalézá ve svém umístění v přirozených vztazích a rádech celkové lidské pospolitosti: v rodině [Ko 3,18-4,1; Ef 5,22-6,9], v práci [2Te 3,12], ve státu [Ř 13,1-7]. V těchto svazcích nevidí P. ovšem nejvyšší normu života, ale je dalek toho, aby jimi anarchicky pohrdal, jak k tomu měli sklon ti entusiasté v prvotních sborech, o nichž jsme mluvili svrchu v oddílu b)-bb). Kdo nezapomíná, že na konečné vykoupení ještě čeká, nebude anarchicky zanedbávat své konkrétní úkoly na této zemi.

4. Vliv díla P-ova v životě nejstarší církve byl v mnohém směru rozhodující. Vybojoval universální dosah křesťanské zvěsti, jednotu církve z Židů i pohanů, svobodu od národních mezí židovských i od ceremoniálně pojatého Zákona. Stará církev je, lidsky řečeno, do velké míry jeho dílem, což se zrcadlí i v tom, že jeho listy tvoří tak podstatnou část nz kánonu. Také po formálnějších stránkách bylo jeho působení veliké. Svými listy vytvořil literární druh, *epištolu, jímž se v nejstarší církvi jednaly důležité otázky. Některé pozdější epištolu mají dokonce jeho jméno [pastorální, Zd], jiné aspoň napodobují jeho způsob, a některé [mající jméno Janovo] jsou formálně jiného rázu. Přes to se vlastní podstatě P-ovy osobité zvěsti a myšlení v nejstarší církvi vždy dobře nerozumělo. Jeho evangelium svobody od Zákona, a očekávání milostivého rozhodnutí Božího se zdálo příliš smělé. Někteří mu opravdu rozuměli falešně, odvozující odtud možnost přijímat milost v pouhé nečinnosti a nezávaznosti. Možnost podobného falešného pochopení se vynořuje už na některých místech jeho listů, kde apoštol takové zvrátnosti prudce odmítá [sr. Ř 3,8; 6,1]. V době poněkud pozdější Jk 2,12-26 ukazuje, že zákon svobody nesmí vést k »mrtvé« víře, která nese žádné ovoce skutků, a ještě později 2Pt 3,16 upozorňuje, že je snadno možno P-ovi rozumět falešně. Brzo se v církvi stále více prosazoval proud, který podobným nebezpečím chtěl čelit strohou a ustálenou formulací závazku platného pro křesťany a nadto pevnou autoritou církevního učitelského úřadu. Už v t. zv. pastorálních epištolách jsou první předzvěsti takového moralismu a hierarchické autoritativnosti, která počátkem II. století už církev takřka ovládala, takže se pavlovská svoboda víry a Ducha do velké míry z církve vytrácela. Pravý P. však nepřestal působiti jako znepokojující kvas, byl v dějinách církve vždy znovu objevován a působil jako mocná síla k její obnově. Největším z těchto návratů k P-ovi byla reformace, zejména Lutherova. I při ní se ovšem potvrdilo, že P. je myslitel pro svou smělost nebezpečný, protože může být pochopen nevyváženě, ale že P. správně pochopený je velkou silou očisty církve a víry ode všech druhotných nánosů a lidských nálezků, jinak řečeno: je po všechny věky věrným a účinným služebníkem Pána, o jehož svrchovanosti a svobodě od všelikých lidských podmínek a nároků tak mocně svědčil. S.

Pavel Sergius *Sergius.

Pavéza [z ital. pavese = druh štítu, vyráběný v Pavii]. Ve vojenské terminologii součást starověké vojenské výbroje v podobě čtvercového, obdélníkového nebo vejčitého těžkého štítu s vykrojenými podélnými stranami. Vyroben byl z kůže nebo ze dřeva, někdy i z proutí, na zevní straně byl potažen koží, na okrajích měl měděnou obrubu. V jasu slunce se

Assyrská pavéza. Podle rytiny ze Sendžirli.

leskl jako zlato. Byl nošen na levém rameni na řemenu přes plece zavěšeném. Na vnitřní straně byla rukojeť k snadnějšímu ovládnutí pavézy při boji. Kral. tak většinou překládají hebr. *mágen* [snad menší štít 1Kr 10,17; 14,26; 2Pa 12,10; Neh 4,16; Iz 21,5; 22,6; Jr 46,3; Ez 23,24; 27,10; 38,4; Na 2,8] nebo *sinná* [těžký štít Ž 91,4] nebo *kidón* [IS 17,6.45] nebo *šelet* [Jr 51,11]. Tytéž výrazy však překládají také povšechným štít. U husitského vozového šiku měly pavézy důležitou úlohu při obsluhování děl. Byly stavěny po obou stranách děla v jakýsi ochranný kryt, který chránil střelce. V náboženské terminologii znamená p. obranu a ochranu Boží [Gn 15,1; Dt 33,29; Ž 33,20; 59,12; 84,10.12; 119,114; Př 2,7]. *Pravda Hospodinova je štítem a pavézou [Ž 91,4] pro věřící.

Pavézník je vojín, ozbrojený pavézou [2Kr 19,32; Ez 26,8], tedy těžkooděncem, štítonoš.

Pavlač. Tak překládají Kral. čtyři různé hebr. namnoze nejasné výrazy [*rahat, ráhit, jásia, séla*]. Stč. p. je odvozeno z pa-vláci, t. j. to, čím se »povláci« budova, tedy ochoz [ale i lešení], přístavek dřevěný nebo zděný na domě, besídka, postranní světnice, krytá

[608] Pavouk-Pecen

chodba kolem hradu nebo chrámu [1Kr 6,5.10; Ez 41,5.7.9]. V Pis 1,17 jde asi o trámy. Nejasné je mínění Pis 7,5. Je zde popisována krása hlavy a vlasů. Podle Kral. překladu i král, dívající se s pavlači, je jat [Kral. »přivázán«] krásou. Jiní soudí, že jde spíš o kučery, kudrny vlasů: »I král byl jat kučerami«. Tentýž hebr. výraz *rahat* překládají Kral. jinde »koryto« [Gn 30,38.41; Ex 2,15].

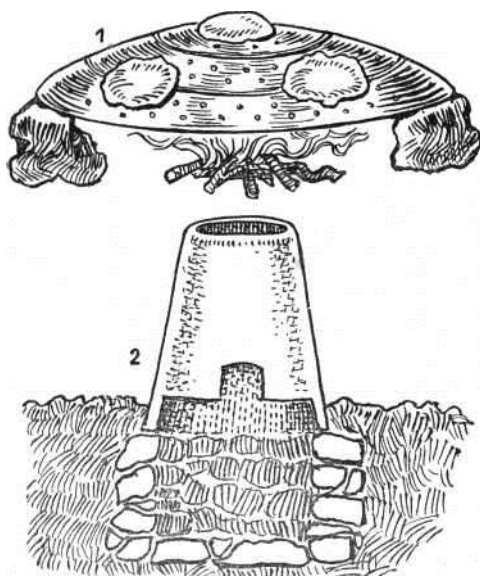
Pavouk. Hebr. *'akkábíš*. V Palestině je ho 600 až 700 druhů. Bible připomíná snadnou porušitelnost pavučin, kterou přirovnává k marnému doufání [Jb 8,14] a zbytečné práci [Iz 59,5]. Př 30,28 má v hebr. jiné slovo [*s'mamit*], jež Kral. překládají p. s výkladem, že »koná svou povinnost, žádného se nic, ani krále, neostýchaje, ač ho král nerad vidí«. Jiní myslí na veverka, jiní opět na nějakou ještěrku.

Pazdeří, odpadky lnu, dřevnatá část stonku [Joz 2,6].

Pazour, dráp [Ž 10,10; Dn 4,30; 7,19].

Pe [= ústa]. Sedmnácté písmeno hebr. abecedy, jímž začíná sedmnáctý oddíl Ž 119 [v. 129]. Každý verš tohoto oddílu [v. 129-136] začíná v hebr. slovem, jehož první písmenou je p.

Pec. V bibli je zmínka o různých pecích: 1. P. na pečení chleba [hebr. *tannūr*] byla podle velikosti přenosná i nepřenosná [Iz 31,9],

Pec na pečení. 1. Bronzová vypouklá mísa s vyklepanými důlky a rýhami k zachycení těsta, které se připláclo na rozpálený povrch. Z nálezů v Tanaachu. 2. Hliněná pec s ohništěm v zemi. Po rozpálení se těsto lepilo na vnitřní stěnu kuželu pece. Vpředu je otvor pro tah. Z nálezů v Megiddu. Podle Gallinga.

Ohnivá pec. Zajatí nepřátelé jsou upalováni. Relief tepaný do bronzu na vratech assyrského krále Salmansara II. v Balavatu.

podoby komolého kužele s pohyblivým víkem, jenž se rozpálil uvnitř. Chléb nebo jiné pečivo bylo dovnitř kladené na žhavý popel [Ex 8,3; Lv 11,35; 26,26; Ž 21,10]. – 2. P. tavěcí [na tavení kovů z rudy, hebr. *kūr*, Dt 4,20; 1Kr 8,51; Jr 11,4; *Železo]. – 3. Tyglík na přečišťování zlata, stříbra, mědi, cinu a olova [hebr. *kūr*; Kral. mají v Př 17, 27,21 »teglík«; Iz 48,10; Ez 22,20]. – 4. Hliněná p. zlatnická [hebr. *'lil* Ž 12,6]. – 5. Vápenice [hebr. *kibšán*, Gn 19,28; Ex 19,18]. – 6. P. hrnčířská a cihlářská [hebr. *'attún*, Dn 3,6.22.23; *malbén* 2S 12,31; Kral. mají cihelna u Jr 43,9; Na 3,14]. Peršané užívali některých z těchto pecí k popravám.

P. slouží často za obraz Božích zkoušek [Př 17,3; Iz 48,10] nebo souzení [Dn 4,20; 1Kr 8,51; Jr 11,4] nebo Božích soudů [Ž 21,10; Mal 4,1; Mt 6,30; 13,42.50]. Boží přebývání v Jerusalemě je přirovnáno k p-i, jež bude nepřítelům lidu Božího hrůzou [Iz 31,9, sr. Žd 12,29]. Jindy je hříšná vášeň přirovnávána k rozpálené p-i [Oz 7,4.6n], kdežto Boží výmluvnost [= slova] jsou jako stříbro, sedmkrát v hliněné p-i přehnané a zprubované [Ž 12,7]. Zj 9,2 líčí, že po zatroubení páteho anděla bude otevřeno podsvětí [Kral.: studnice propasti], sídlo uvězněných démonů [sr. L 8,31; Zj 20,3]. Z této studnice vyrazí dým jako při otevření velké pece. Je to obraz d'ábelského smýšlení [nenávisť, zášť, zlomyslnost], které zavalí svět a bude příčinou mnoha hrůz.

Pecen, pecník. Mouka pšeničná, u chudiny ječmenná, s vodou nebo olejem byla hnětena v dřevěné nádobě na těsto [Ex 8,3; 12,34], k němuž se přidalo trochu zákvasu z posledního zadělávání [sr. Ex 12,15], a když těsto vykynulo, bylo upraveno do bochníků [Sd 7,13] a pečeno buď jako *chléb podpopelný,

pečený na rozpálených kamenech a při pečení zahrnutý žhavým popelem [Gn 18,6], anebo chléb pečený v *peci [Lv 2,4] nebo na plotně [Kral. páncvi Lv 2,5]. Chléb mival podobu kulatou, ale p. nebyl tak vysoký jako náš. Proto nebyl krájen, nýbrž jen lámán [Mt 14,19].

Péče, pečování, pečovatí. Stč. význam těchto výrazů je velmi bohatý: starost o něco, obavy před něčím, strach, bedlivost, ochrana, opatrování, úsilí o něco [opak: o něco nedbáti, něco ignorovati] a j. Ve SZ je tak přeloženo mnoho různých hebr. výrazů, které významovou šířkou stč. pojmů péče, pečovatí jen dovtvrzují. Sd 13,12 je výrazem péče přeloženo hebr. *mišpát*, které může znamenat rozhodnutí, řízení, soud Boží [sr. Př 16,33; Ex 28,15], ale také způsob [2Kr 1,7]. Manue se ptá, jaký bude způsob dítěte, aby bylo správně vychováno [sr. Př 22,6], a jaké bude jeho povolání. U Jb 21,21 je tak slovem péče přeloženo hebr. *chéfes* [= libost, zájem, sr. Ž 1,2]. Hebr. *šamar* v Dt 4,15 znamená hlídati, opatrovati, ostrážiti [Dt 4,9; Jr 31,10], býti na stráži. Hebr. *daráš* [= znovu a znovu šlapati cestu, vyhledávati, hledati Lv 10,16; Am 5,14; Jr 29,7; ptáti se Dt 22,2; starati se] překládají Kral. v Dt 11,12 pečovatí. Stejně hebr. *šit leb* = přiložiti, zaměřiti srdce v Jb 7,17; Př 27,23. Hebr. *jáda'* [= znáti] je přeloženo v Př. 12,10 výrazem pečovatí. Stejně hebr. *bakaš* [= hledati, toužiti, žádati] v Př 29,10. Hebr. *chárad* [= trásti se Ex 19,18, lekati se Rt 3,8] překládají Kral. v 2Kr 4,13 pečovatí. A konečně v Ž 40,18 tak překládají hebr. *chášab* = mysliti, přemýšleti [»Pán myslí na mne«]. Všecky tyto výrazy vyjadřují to, co míníme pojmem starost o něco, úzkost o něco nebo před něčím, silný zájem o něco. Nejen člověk má starost, ale i Bůh [Dt 11,12; Jb 7,17; Ž 40,18].

NZ má několik řeckých výrazů, jež Kial. překládají pečovatí, pečování, péče: 3. os. sing. *melei* = záleží na něčem 1K 9,9; 1Pt 5,7; sr. L 10,40; v 1K 7,21 překládají Kral. totéž sloveso »nedbej na to«, Žilka »nic si z toho nedělej«, sr. Sk 18,17; *epimeleisthai* = starati se o něco nebo někoho, L 10,34n; 1Tm 3,5; *fronein* = míti zájem na něčem, pamatovati na někoho, F 4,10; Ko 3,2; *pronoiein* = předvídat se starati, mysliti předem, 1Tm 5,8; hlavně *merimna* = starost, úzkost [Mt 13,22; L 21,34; 2K 11,28; 1Pt 5,7]; *merimnán* = míti úzkostlivou starost [L 10,41; 1K 7,32nn], usilovati o něco s úzkostí [Mt 6,25-34], zvl. vzhledem na budoucnost [Mt 6,34].

Mt 6,25-34; F 4,6; 1Pt 5,7 varují jednak před falešným zaměřením lidského úsilí a pečování, jednak před nedůvěřivou úzkostí v oprávněném usilování a pečování. Mt 6,33 se svým »nejprv« ukazuje, kterým směrem se má brát lidské úsilí a jak máme těmto výstrahám rozumět. NZ staví proti sobě »pěči o to, což jest Pán« a pěči »o věci tohoto světa« [1K 7,32nn; »pečování tohoto světa«, Žilka »časné starosti«, Mk 4,19; »pečování o tento život«, Žilka »starosti o živobytí«, L 21,34], ale ne v tom smyslu, že se věřící vůbec nemá starat o záležitosti

všedního života [sr. 1K 4,12; Ef 4,28; 1Te 2,9; 4,11; 2Te 3,10.12], nýbrž že že nemá úzkostlivě pečovat o »život svůj« ani o »tělo své« [Mt 6,25]. Souzen bude ovšem podle toho, jak pečoval o život a tělo druhých [Mt 25,35-45; 1K 12,25; 2K 11,28; F 2,20; 1Tm 5,8]. Ale to už patří do oblasti onoho »úsilí«, hledání království Božího a jeho spravedlnosti, o němž je řeč u Mt 6,33. Není v tom ovšem všecko, ale péče o život a tělo druhých je jedním z důsledků tohoto hledání. »Usilovat« o království Boží znamená v podstatě žít jistotou, že patříme už nyní onomu budoucímu věku, jenž se v Kristu prolomil do tohoto světa [sr. L 7,29-31] a jehož plné zjevení očekáváme [L 21,34]. Kristus je zárukou toho, že nám budou dány všechny věci, kterých potřebujeme [R 8,32]. Proto je křesťanova »péče« zbavena vši úzkostlivosti a strachu. Nejen proto, že je si vědom své bezmocnosti a marnosti při vyměřování a zajišťování života [Mt 6,25.27, sr. L 12,15-21] a že úzkostlivou starostí propadá tomuto světu [Mk 4,19; L 21,34], ale hlavně proto, že smí pro Krista uvrhnouti všecku starost s důvěrou na toho, který jako Otec pečuje o všecko v přírodě; jak by mu nezáleželo na těch, kteří uvěřili evangelium? [Mt 6,30; F 4,6; 1Pt 5,7]. On sice nezaručuje, že budou splněna všechna naše přání [Mt 7,7-11], ale ví lépe než my, čeho potřebujeme [Mt 6,32]. Věřící člověk se má spokojit s tím nejnětnejším [L 10,41n].

Pečet' [často ve smyslu pečetítko]. Připojování p-i patřilo k nejstarším způsobům ověřování důležitých listin. V Babylóně byla pečetítka už ve čtvrtém tisíciletí př. Kr. Na východě

Pečetní váleček z Tanaachu. Smíšený nápis egyptský a klínový.

žádná listina nebyla pokládána za pravou, nenesla-li p. Užívalo se jí místo podpisu. Negativ p-i býval vyryt do malého hliněného a vypáleného válečku, který byl nošen zavěšený na šňůře kolem krku nebo ruky [Pis 8,6]. Jindy byl vryt [Ex 28,11.21.36; 39,6] do prstenního kamene a nošen na pravé ruce [Gn 38,18.25; Jr 22,24]. V Palestině byla nalezena také pečetítka v podobě skarabea, posvátného egyptského brouka, a malých kuželů. Znaky na pečetítkách bývaly různé od obrazců až po

[610] Pečlivě, pečlivý-Pedaiáš

jména majitelů. P. mívali obyčejně muži, z žen snad jen vdovy, jež převzaly mužův majetek. Z palestinských nálezů bylo zatím – podle Biče I., 198 – jen o šesti prokázáno, že náležely ženám [vyobrazení tamtéž tab. 18]. Jako odznak hodnosti nebo moci je připomínán pečetní prsten v Gn 41,42; 1Kr 21,8; Est 3,10; Dn 6,17. Chtěl-li farao nebo král ustanovit svého zástupce, předal mu svůj pečetní prsten. Proto býval král označován za p-ní prsten na ruce Boží, t. j. jeho zástupcem [Jr 22,24; Ag 2,24]. P. bývala přitiskována nejen na listiny [1Kr 21,8; Jr 32,11] a knihy [Iz 29,11; Zj 5,1], nýbrž i na váčky s cennostmi [Jb 14,17] na vězení [Dn 6,17; Zj 20,3], studny [Pís 4,12], nádoby, hroby [Mt 27,66] a někdy i brány. V tom případě byla voskem připevněna stuha na otvírací části a na obou stranách přitisknuta p., takže každé otevření znamenalo porušení p-i. P. byla znamením neporušenosti obsahu [tak na př. na nádobách, v nichž se dodávalo víno dvoru nebo chrámu].

Výrazů p., zapečetiti bývá užíváno často obrazně. »Položím mne jako pečeť na srdce své, jako pečetní prsten na ruku svou« [Pís 8,6] = nechť se ti nikdy neztratím z mysli; nechť žiji stále v tvé blízkosti jako tvá ozdoba. P. je výrazem zabezpečení: tak Job nařiká, že Bůh zapečetil jeho přestoupení jako v peněžním váčku a stále do něho přikládá nové doklady jeho hříšnosti [Jb 14,17 sr. Dt 32,34]. Bůh zapečetuje hvězdy, takže nemohou vyjít [Jb 9,7]. Čistá žena je přirovnávána k zapečetěné studnici [Pís 4,12]. O tyrsém králi se praví u Ez 28,12, že »zapečetuje sumy«. Podle Výkladů Kral. to znamená, že má ve své moci uzavírání kupních smluv. Podle jiných se má překládat: »Připojuješ p. ke své dokonalosti«, domníváš se, že jsi výlupek vši moudrosti a krásy, že v sobě uzavíráš všecku dokonalost.

Zapečetiti knihu, proroctví, vidění znamená, že kniha je ukončena a nic už k ní nebude přidáno [Dn 9,24; 12,4.9 sr. Zj 22,18] až do určitého času, kdy se vyplní. Zapečetěná kniha nemůže být čtena [Iz 29,11]; »zapečetili zákon mezi učedníky« [Iz 8,16] znamená, že prorokova zvěst se nesmí dostat na veřejnost a že má být sdělována jen učedníkům. Ve Zj 5,1-5 pláče vidoucí nad tím, že »kniha je zapečetěna sedmi pečeti«, t. j. že proroctví jsou sice sepsána, ale doposud se nesplnila. Teprve

lev z Judy, v němž je uskutečněno eschatologické očekávání, tyto pečeti zlomil a knihu otevřel [Zj 6,1-12; 8,1]. Podle Zj 22,10 nemá vidoucí zapečetovat proroctví, protože jejich splnění se bezprostředně uskuteční.

Zapečetiti dokument znamená potvrditi, že to, co je v něm obsaženo, je potvrzeno a osvědčeno [1Kr 21,8; Jr 32,10.11.14.44; sr. Neh 9,38; 10,1; Est 8,8.10]. Tak Korintští jsou p-i, t. j. osvědčováním Pavlova apoštolství [1K 9,2]. Věřící v Krista »spečeťují«, t. j. osvědčují, potvrzují věrnost, spolehlivost a pravdivost Božích slibů [J 3,33n], jež byly uskutečněny v Kristu [2K 1,22].

V 2K 1,22; Ef 1,22; 4,30 Kraličti slovem *znamenati překládají řecké „zapečetiti“ (sr. i Zj 7,3-4). Jde zde o dílo Ducha sv., který nás zřetelně označil za majetek Boží. Podobně i „potvrdil“ J 6,27 vlastně znamená „zpečetil“: Otec Ježíše mocně označil za svého Syna. Je možné, ano pravděpodobně, že obraz „pečeti“ v těchto místech měl velmi konkrétní smysl: myslelo se při něm na křest, který je oddělením od dosavadního života, odevzdáním Bohu a zároveň chvílí, kdy je dáván Duch sv. xx

P-i bývá označeno majetnictví toho, komu p. patří. Tak »p-i Boha živého« je označeno 144.000 těch, kteří měli dojit spásy [Zj 7,2-4]. Právě proto, že obdrželi tuto pečeť živého Boha, byli určeni k životu [sr. Zj 9,4]. *Potvrditi. *Znamenati. *Znamení. *Obřízka.

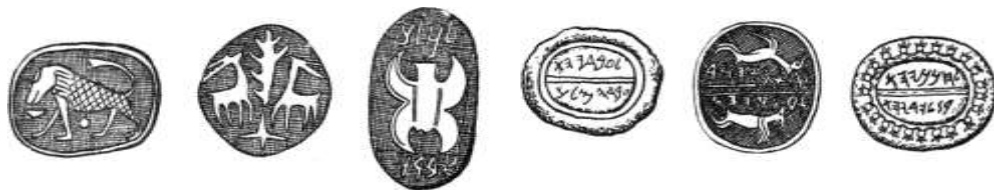
Pečlivě, pečlivý. Ž 37,7 mluví o pečlivém očekávání na Boha. Je tak přeloženo sloveso, jež znamená vytrvale, trpělivě očekávat. U Mt 6,27 jde o starostlivé, úzkostlivé přemýšlení, v Ř 8,19 o toužebné očekávání. V ostatních bibl. místech jde o starostlivost: Nebýt pečlivý = nestarati se [Mt 10,19; L 12,22; F 4,6]; »Marta byla pečlivá při mnohé službě« [L 10,40] = zaměstnávala se samou obsluhou. Žilka: běhala sem a tam samou službou. *Pěče.

Pečování *Pěče.

Pečovati *Pěče.

Pedai [= (Hospodin) vykoupil] 1. P. z Ruma, otec Zebudy, matky krále Joakima [2Kr 23,36]. – 2. Otec Zorobabelův, syn vězně Jekoniáše [1Pa 3,17-19].

Pedaiáš [= Hospodin vykoupil]. 1. Otec Joelův, kníže nad polovicí pokolení Manasse-ova, žijící za krále Davida [1Pa 27,20]. 2. Syn Farosův [Neh 3,25], který pomáhal

Otisky starověkých pečetítek. 1. Egyptský skarabeus z Tanaachu. 2. Kuželovité kamenné pečetítko z Tanaachu. 3. Pečeť na uchu džbánu. Nápis zní: Krále z Hebronu. 4.-6. Palestinská pečetítka s hebrejskými nápisy: Obadjahu, sluha krále. Netanjahu ben Obadjahu. Chananjahu ben Asarjahu.

Nehemiášovi při znovuvybudování zdí jerusalemských. – 3. Kněz, který stál po levici Ezdrášově, když shromážděnému lidu četl zákon [Neh 8,4]; – 4. Předek Sallův z pokolení Benjaminova [Neh 11,7]. – 5. Levita, jeden z těch, kteří byli ustanoveni za správce skladů, žijící v době Nehemiášově [Neh 13,13].

Pehulletai. Syn Obededomův, levita, jeden z vrátných při chrámu [1Pa 26,5].

Pekach [(Bůh) otevřel (oči?), vidí?]. Syn Romeliův [2Kr 15,25.27], hejtman krále izraelského *Pekachia, proti němuž se spikl s Argobem a Ariášem, zabil jej v Samaří a sám se dosadil na trůn. Založil tak novou, osmou dynastii králů izraelských. Podle bible panoval dvacet let [2Kr 15,27]. Jde tu však asi o opisovačskou chybu anebo je třeba hebr. textu rozumět jinak. P. totiž byl nějak ve spojení s Galádkými [2Kr 15,25], což může znamenat, že byl náčelníkem Galádu a Galileje po zmatcích, nastalých po smrti Jeroboáma II. [† 744 př. Kr.], a že si udržel svou moc i za Manahema, dokud Tiglatfalazar III. »neutvrdil« kralování Manahemovo [2Kr 15,19]. Snad potom se stal P. hejtmanem králů Manahema a Pekachia. V souhlase s assyrskými nápisy, popisujícími události té doby, panoval P. v Samaří jen asi od r. 734 [733]-731. »Činil to, což jest zlého před očima Hospodinovými« [2Kr 15,28], t. j. přidržel se modloslužby, nedbaje zákona Hospodinova a pokládaje se za svrchovaného zástupce Božího na zemi jako už Jeroboám I. Spojil se s Rezinem, králem syrským, proti Assyrským. Ke spolenectví chtěli patrně donutit i judské krále Jotama a Achasa. Rezin táhl proti Jerusalemu z východu [2Kr 16,5n], P. ze severu. Prorok Izaiáš však předpověděl zkázu obou spojenců [Iz 7,1-13] a vyzýval k důvěře v Boží pomoc. Ale Ahas raději volal na pomoc Tiglatfalazara III. [2Kr 16,7], který zamířil přes Galileu do území Filištinského [2Kr 15,29] r. 734 a donutil oba krále k ústupu. P. přes to vlek s sebou množství judských zajatců. Avšak na naléhání proroka Odéda zajatce propustil [2Pa 28,5-15]. R. 731 Ozee zabil P-a a pomocí krále assyrského se stal panovníkem izraelským, když předtím svolil k odtržení celého Zajordání a severní části Palestiny [větší části Galileje] od říše Izraelské ve prospěch Assyrie. Mnoho obyvatel odvedl Tiglatfalazar III. do zajetí assyrského [2Kr 15,29].

Pekachia [= Hospodin otevřel (oči?)], sedmnáctý král izraelský, syn a nástupce Manahemův. Nastoupil vládu r. 734. Ve vzpouře následujícího roku byl zabit Pekachem, synem Romeliovým. Panoval něco málo přes rok [2Kr 15,22-26].

Pekař. Pečení chleba a jiného pečiva bylo obstaráváno ženami v domácnosti [Gn 18,6; 1S 28,24 a j.]. Jen zámožnější rodiny a panovníci měli otroky a otrokyně, jimž byla svěřena pekařská práce [Gn 40,1nn.17; 41,10; 1S 8,13]. Později však, zvláště v Jerusalemě, kam byl o svátcích přival poutníků, byly i pekařské ulice [Jr 37,21]. Neh 3,11; 12,38 mluví o věži

Pehulletai-Peklo [611]

Tannurim, t. j. věž pecí, patrně pekařských. *Pec. *Pecen.

Pekelný *Peklo.

Peklo, hebr. *š'ól*, řecky *hadés* nebo *geenna* [z aram. *géhinnám*, z hebr. *gě'b'né-hinnóm* Joz 15,8], jež Kral. překládají brzy p.

Egyptští pekaři nesou koše pečiva. Reliéf z hrobu v Thebách.

[Dt 32,22; Jb 11,8; Př 15,24; Iz 14,9 a j.], brzy hrob [Jb 14,13; 17,13; Iz 57,9; Ez 32,21 aj.], jindy jáma [Ž 86,13], brzy smrt [2S 22,6], brzy propast [Jb 26,6; Př 27,20; sr. Zj 9,1nn], ale vždy znamená říši mrtvých. Neboť hrob, jáma, propast a pod. souvisí s »onim světem« [hebr. *tachtijjá*, *tachtijjót* = podsvětí, záhrobí, Kral. »nižiny« Iz 44,23; »největší hlubokost« Ž 63,10; »nejnižší strany země« Ez 26,20 a p.], do něhož podle starověkých názorů sestupují zemřelí [Ž 30,10]. Jsou sice pochováni v hrobě, ale *š'ól* nelze oddělit od hrobu. Je to jakýsi »prahrob« [Pedersen I., 462], který se viditelně individualisuje v každém jednotlivém hrobě tak jako Moáb se individualisuje v každém jednotlivém Moabanovi. Kde je hrob, tam je *š'ól* a kde je *š'ól*, tam je hrob. Kdo zemře, sestoupí do *š'ól*-u právě tak, jako je za normálních poměrů uložen do hrobu. Dátan a Abiron sestoupili »za živa do pekla« [Nu 16,30nn], když je pohltila země. *š'ól* je oblast, do níž sestupují a v níž se setkávají bez rozdílu všichni [Ž 89,49], kdo vstoupili do hrobu [Ez 32, 22.24.26n.29]. Sestoupit do hrobu [do *š'ól*-u] za synem [Gn 37,35] je totéž jako »spáti s otcí« [Gn 47,30]. *š'ól* je nejhlubší oblast světa [sr. Mt 11,23; L 10,15; R 10,7] právě tak

[612] Pekodští-Pelaiáš

jako nebe je oblast nejvyšší [Iz 7,11; 57,9]. Podle 2S 12,23; Jb 7,9; 10,21; 16,22 se nikdo z této oblasti nevrátí, leda na čas kouzelnickými zaklínacími praktikami, jež byly v Izraeli přísně zakázány [1S 2,6; 28,7nn; Dt 18,9-11; Iz 8,19]. Izraelec cítil hrůzu před tímto podsvětím, jež mu připomínalo nenasytnou obrodu se širokým hrdlem [Př 27,20; 30,16; Iz 5,14; Ab 2,5]. Jindy mu připomínalo hrůzyplně paláce s mnohými skryšemi [Jb 17,16; Př 7,27] a branami [Jb 38,17; Ž 9,14; 107,18; Iz 38,10; sr. Mt 16,18; Zj 1,18].

Tato hrůza před *š'ól*-em souvisela s představou, že je to oblast zkázy [Jb 17,14; Iz 38,17], takže byla též nazývána »zahynutím« [Jb 28,22; Ž 88,12], »zatracením« [Jb 26,6; Př 15,11], v němž zemřeli jsou »zemdlení« [Iz 14,10], tápají a klopýtají [Iz 59,10]. Jsou nazýváni *r'fá'im*, t. j. malátní [Kral. »mrtví« Ž 88,11; Iz 14,9], neboť »není práce ani důmyslu ani umění ani moudrosti v hrobě« [*š'ól*-u, Kaz 9,10], »v zemi zapomenutí« [Ž 88,13], v oblasti zla, bolesti, úzkosti, sevření a truchlivosti [Ž 116,3]. Je to propast někde u úpatí hor, ponořených v bahnitém oceánu [Jb 26,5; Jon 2,6n; sr. Ž 40,3; 69,3.16; 71,20; 88,5n; 2S 22,5]. Hlubina, jáma, nejnižší strana, pustina – to vše jsou znaky *š'ól*-u [Ez 26,19-21], k nimž přistupuje ještě temnota [Jb 10,21n], mrákota, stín [Jb 38,17; Ž 88,13], v nichž není světla [Ž 49,20; 88,7].

To všecko jsou obrazy, jimiž SZ vyjadřuje přesvědčení, že v *š'ól*-u přestává jakýkoli styk s Bohem. Bůh na mrtvé nevzpomíná [Ž 88,4-6], nečiní před nimi zázraků [Ž 88,10-13]. Bůh je sice Pánem i *š'ól*-u [Ž 16,10] a nelze tam před ním uniknout [Ž 139,7-12; Am 9,2-3], ale je to místo mlčení. Mrtví neoslavují Boha [Ž 115,16 až 18; Iz 38,18n] a nevzpomínají na něho [Ž 6,6]. »Bůh není Bůh mrtvých, ale živých« [Mt 22,32]. Právě proto se do *š'ól*-u jako do svého domova vracejí ti, kteří na Boha zapomněli [Ž 9,18; Př 5,5-6; 7,27]. Kdo jednou vstoupil do *š'ól*-u, už se z něho nedostane [Jb 7,9n; 16,22; Kaz 12,5; Iz 26,14].

To nejhorší pro Izraelece bylo, když se octl v *š'ól*-u už za svého pozemského života, když se k němu přiblížil [Jb 33,22], na př. v nemoci nebo v utrpeních a p. [Ž 88,2-19; Jon 2]. Vytržení z těchto soužení oslavuje Izraelec jako vysvobození ze *š'ól*-u [Jb 33,28-30; Ž 30,2-4; 40,3; 69,2.4.15-16 sr. Ž 71,20; 116,2-4.8n]. Bůh může uchránit před *š'ól*-em nebo z něho vytrhnout – to bylo přesvědčení žalmistů i proroků [Oz 13,14]. Proto se v žalmech ozývá tolikrát prosba za vytržení z hrobu. Ale jen dvě sz místa mluví jasně o životě po smrti, který je protikladem stínového života v *š'ól*-u, nepočítáme-li nejasné místo u Jb 19,25n. Obě místa pocházejí z pozdní doby sz literatury: Iz 26,19 a Dn 12,2. Jedni procitnou »k životu věčnému«, druzí »ku pohanění a potupě věčné«. Toto přesvědčení rostlo současně s apokalyptickým a eschatologickým názorem, že Bůh

ospravedlní a odmění ty, kteří prošli krutým pronásledováním. Spravedliví, ač mrtví, neztratí svou odměnu, stejně jako bezbožní neujdou trestu. V době mezi SZ a NZ panoval názor, že i *š'ól* má dvě oddělení, jedno pro spravedlivé [*Ráj], druhé pro bezbožné, *š'ól* v užším slova smyslu [»žalář« pro nepovolné duchy 1Pt 3,19 sr. Zj 20,7]. Mezi oběma je nepřekročitelná propast. Vypravování o boháči a Lazarovi [L 16,19-31] zřejmě navazuje na tento rabínský názor. Nesmíme však zapomenout, že toto vypravování nás nechce poučit o podrobnostech posmrtného života, nýbrž o povinnosti, kterou máme v tomto životě.

Ježíš užíval běžných tehdy představ, když chtěl zdůraznit závažnost života na této zemi. Zná jednak, jak bylo uvedeno, představu o *š'ól*-u [řecky *hadés*] jako oblasti, kde žijí spravedliví vedle bezbožných v oddělených prostorech [L 16,23.26], na druhé straně však navazuje také na představu, běžnou v dia-sporním židovstvu, podle níž bezbožní sestupují do Hádu, místa odsouzení, spravedliví však ihned po smrti přecházejí do *ráje, »oněch věčných stanů« [L 16,9; 23,43; sr. 2K 5,8 »přijít k Pánu«, F 1,23 »býti s Kristem«, Zj 6,9 »pod oltářem«, Zj 7,9 »před trůnem«]. Pobyt v Hádu je časově omezen vzkříšením [Zj 20,13n], kdy »peklo« bude zničeno. NZ je ovšem přesvědčen, že věřící v Krista jsou chráněni před pekelnými branami [Mt 16,18] a že po smrti odcházejí k Pánu [L 23,43; F 1,23]. Kristus je Pánem i pekla mocí svého vzkříšení [Sk 2,31; Zj 1,18]. Tato víra byla vyjádřena představou o Kristově vstoupení do pekel [1Pt 3,19nn; 4,6].

Místo odsouzení bezbožných po vzkříšení a posledním soudu má v NZ jméno *geenna* [Kral. peklo Mt 9,43 *Hinnom]. O tomto p-e se mluví často obrazem »ohně«, »ohnivé pece«, »jezera ohnivého«, »připraveného od věčnosti d'áblu i andělům jeho« [Mt 25,41; sr. 13,42.50; Zj 19,20; 20,10.14n], »synům zatracení« [Žilka: »syn gehenny« Mt 23,15], těm, kteří se provinili proti bratrské lásce [Mt 5,22; sr. Jk 3,6]. Těmito obrazy nejsme však nikterak poučováni o přirozené povaze trestu po smrti, jak se domnívala středověká církev, která spíš navazovala na knihu Ethiopského Enocha [22,1-14] než na NZ – NZ nechce ukojit naši přirozenou zvědavost, nýbrž slavnostně varovat, abychom nebrali vážnost Božího soudu na lehkou váhu. Bůh je přísným a spravedlivým soudcem právě proto, že je svatá láska.

Pekodští, mocný aramejský kmen Pukúdu, který obýval v nížině v. od Tigridu poblíž jeho ústí do moře. V době Ezechiellově patřil pod vládu Nabuchodonozorovu [Ez 23,23]. U Jr 50,21 je totéž slovo přeloženo výrazem »obyvatelé pomsty«. Jde o obyvatele Pekodu.

Pelaiáš [= Hospodin je divuplný]. –1. Jeden z levitů, který pomáhal Ezdrášovi vykládat Zákon [Neh 8,7] a podepsal smlouvu s Hospodinem [Neh 10,10]. – 2. Jakýsi judský potomek Sechaniův [1Pa 3,24], jehož jméno se vyskytuje ve výčtu rodiny Davidovy.

Pelaliáš [= Hospodin soudil], kněz z doby Nehemiášovy [Neh 11,12] z rodu Malchiášova.

Pelatia [= Hospodin osvobodil]. – 1. Syn Chananiášův, vnuk Zorobábelův [1Pa 3,21], snad totožný s tím, jenž jménem lidu stvrdil za Nehemiáše smlouvu s Bohem [Neh 10,22]. *Pelatiáš. – 2. Jeden ze synů Simeonových, žijící za krále Ezechiáše, kteří vedli válečnou výpravu na horu Seir, aby vyplnili ostatek těch, kteří ušli z Amelachitských [1Pa 4,42].

Pelatiáš [= Hospodin osvobodil]. – 1. Jeden z vůdců lidu a otec čeledi, který spolu s Nehemiášem podepsal smlouvu [Neh 10,22]. – 2. Syn Banaiášův, kníže lidu, proti němuž bylo namířeno prorocství Ezechielovo [Ez 11,1-13]. Během prorocství náhle zemřel.

Peleg [= rozdělení], syn Heberův a bratr Jektanův [Gn 10,25; 11,16]. Práví se o něm, že »za dnů jeho rozdělena byla země«; od této události pochází jeho jméno. Čeď Heberova se rozděčila tak, že mladší větev Jektanova se vystěhovala do jižní Arábie, kdežto starší zůstala v Mesopotamii [1Pa 1,19,25].

Peleš [= pelech, komůrka, doupě, brloh, jeskyně]. Tak překládají Kral. po každé jiný hebr. nebo řecký výraz: *ereb* místo, kde divoká zvěř číhá na svou kořist [Jb 38,40; Kral, Jb 37,9 překládají skrýše]; – *návě* [pl. *ná ot*], místo, kde se usadili nomádi, protože zde nalezli pastviny, bydliště [Ž 74,20; Iz 35,7]. Jinde totéž slovo překládají Kral. ovčinec [2S 7,8], pastviště [Iz 65,10], pastva [Ž 23,2], bydliště [Jr 10,25], salaš [Am 1,2], příbytek [Iz 27,10] a jinak; – *m^e óná*, bydliště [Am 3,4; Pís 4,8]. Jinde překládají příbytek [Jr 21,13], obydlí [Ž 76,3], doupě [Ž 104,22], skrýše [Jb 37,8; 38,40], ochrana [Dt 33,27]. – *Rec. spēlajon* = jeskyně, jež slouží za skrýši lupičů [Mk 11,17]. Jindy totéž slovo překládají výrazem jeskyně [Žd 11,38; Zj 6,15].

Peletejští tvořili jádro vojska Davidova a jeho osobní stráž [2S 8,18; 15,18; 20,7,23; 1Pa 18,17]. Zůstali věrni Davidovi i v nástupnických zmátcích jeho posledních let [2S 15,18-22; 20,7]. Byli osobní stráží i Šalomounovou [1Kr 1,38,44]. Snad jde o zkomoleninu jména Filištinští [1S 30,14], protože Peletejští vystupují skoro vždy současně s Gheretejskými, kteří jsou kmenem filištinským. Slovo *Cheretejští je patrně zkomolenina slova Krétští. Podle Am 9,7 Filištinští skutečně přišli z Kréty [= Kaftor].

Pelikán [*Pelecanus anocrotalus*], hebr. *ká'át* uvádí se mezi nečistými ptáky [Lv 11,18; Dt 14,17]. Žije u potoků a bažin; jeho nohy jsou opatřeny plovacími blanami, má velký, rýhovaný zobák, opatřený vakem, do něhož sbírá rybky pro svá mláďata. Dosahuje výše až 1.80 m, rozpětí křídel až 4 m. Ojedinele se vyskytuje ještě dnes u jezera Genezaretského, hojně u mělkých jezer egyptských, na Nilu a v jv. Evropě. Lkající a opuštěný žalníka porovnává se s pelikánem na poušti [Ž 102,7]. Známkou zpuštění země Idumejské jest usídlení pelikánů, vyrů a kalousů v bývalých

Pelaliáš-Peněžoměnc [613]

lidských sídlech [Iz 34,11]. Podobná pohrůzka je vyslovena proti Ninivetským [Sof 2,14]. Patrně vnější zjev pelikánův v orientálii vzbuzoval dojem smutku a těžkomyslnosti.

Pelonský Ghelez [1Pa 11,27; 27,10], nazývaný v 2S 23,26 Ghelez Faltický. Nevíme, od čeho je odvozeno slovo P. Někteří se domnívají, že existovalo místo Bethpelet v nejj jižnější části Judstva. Odtud české Faltický. Ale Pelonští patřili k Efraimovi. *Chelez.

Pelyněk, keřnatá rostlina [*Artemisia absinthium*], obsahující velmi hořkou šťávu, které se v mírných dávkách užívá jako léku, ve větších dávkách je škodlivá [Zj 8,11].

V Písmě znázorňuje hořkost soužení, trampot a nesnázi [Př 5,4; Jr 9,15; Pí 3,15,19]. O nespravedlivých soudcích se praví, že »proměňují v pelyněk soud« [Am 5,7; 6,12]. Jméno hvězdy, která po zatroubení třetího anděla spadla na řeku a studnice, bylo Pelynek [Zj 8,11].

V Palestině rostou čtyři druhy pelyňku: *Artemisa nilotica*, *A. Iudaica*, *A. fruticosa*, *A. cinerea*.

Penenna [= korál], jedna z obou žen Elkánových [1S 1,2,4].

Peněžoměnc, směnárník, který v době Ježíšově vyměňoval za určitý poplatek [aram. *kollybos* = 12 zrn stříbra; odtud řecké *kollybistés* Mt 21,12] běžné mince cizího [pohanského] původu, na př. i císařské mince římské, za peníze domácí. Podle Ex 30,12-15 musel totiž každý Izraelec, který dosáhl dvaceti let, při sčítání lidu zaplatiti »půl lotu svatyně« jako výplatu své duše v oběť pozdvižení Hospodinu [sr. 2Kr 12,4; 2Pa 24,6]. Později se musela tato daň platiti jednou ročně, za Nehemiáše byla však snížena na třetinu lotu [Neh 10,32]. Vedle toho však přinášeli Izraelci dobrovolné dary [Mk 12,41], jež byly vhazovány do pokladnice v nádvoří žen. Bylo tedy třeba peněžoměnců, zvláště o velkých svátcích, neboť v chrámě smělo být placeno pouze domácími palestinskými penězi, které z valné části obíhaly ještě z doby samostatného státu židovského [t. zv. říše makkabejské čili hasmoneovské]. P-i měli stánky v městě, ale o svátcích jim bylo dovoleno postavit si své stoly [řecky *trapeza*, odtud

Peněžoměnci. Římský reliéf z vatikánského musea.

[614] Peníze

Peníze z biblické doby: 1. Dareikos. 2. Šekel z r. 66 po Kr. Na líci „Krásná brána“ chrámu [Sk 3,2] s nápisem „Jerusalem“, na rubu stylisace palmové ratolesti a citronu s nápisem: „První rok vykoupení Izraele“. 3. Šekel Šimona bar Kochby z r. 135 po Kr. s nápisem: „Druhý rok vykoupení Izraele“. 4. Šekel císaře Hadriána z r. 136 na oslavu poroby Jerusalema, přebudovaného na Aelia Capitolina. Na rubu spřežení volů rozorává zříceniny jerusalemského chrámu. 5. Půl šekelu z doby Makka-bejců. Na líci: „Ve čtvrtém roce“ (vzpoury), na rubu „Vykoupení Siona“. 6. Čtvrt šekelu z doby Makka-bejců. 7. Stater císaře Augusta. Na líci bohyně vítězství. 8. Tetradrachma (čtyři drachmy) Alexandra Vel. Na rubu Jupiter s holubicí míru. 9. Denár císaře Tiberia. 10. Denár císaře Augusta. 11. Sestercius (čtyři asy) císaře Augusta. Písmena SC = Senatus consulto, t. j. se svolením senátu.

peněžoměnec = *trapezités* Mt 25,27] ve vnějším nádvoří chrámovém. Ježíš vyhnal tyto peněžoměnce z chrámu a jejich stoly převrátil, protože uráželi posvátnost místa. Znesvěcovali tak prostor, který sice nebyl určen vlastní bohoslužbě, který však jakožto t. zv. »nádvoří pohanů« měl znázorňovat, že chrám je domem modlitby pro všechny národy [Mk 117]. Tím rušili poslání chrámu znázorňovati vládu Hospodinovu nade vším světem a nad celým pokolením lidským [Mt 21,12n; 25,27; Mk 11,15; J 2,14-16].

Peníz. Tak překládají Kral. řecké *dénarion* [Mt 18,28; 20,2; 22,19; Mk 6,37; L 7,41; 10,35; J 6,7; Zj 6,6], stříbrná mince, zavedená Římany v Palestině. Denár měl hodnotu denní mzdy polnohospodářského dělníka [Mt 20,2.9.13]. Za 200 peněz bylo možno nakoupiti chleba pro 5000 lidí [Mk 6,37], t. j. za 1 denár pro 25 lidí. *Peníze.

Penize. V nejstarších dobách se vedl obchod pouze výměnný. Je to patrné i z pozdějšího názvu peněz, na př. latinské *pecunia* [= peníze] je odvozeno z *pecus* [= skot], hebr. *k'súta* je překládáno *ovce i peníz, což ukazuje, že kus dobytka byl kdysi základem výměnného obchodu. Později se užívalo stříbra a zlata v různém tvaru [pruty Joz 7,21.24; prstence, kotouče, malé cihly a p.]. Tyto kusy drahých kovů byly váženy, takže »platiti« znamenalo totéž co »vážit« [Gn 23,16; 43,21]. Poměr mezi zlatem a stříbrem byl 1:13½. Platidlem bývala i měď. Poměr mezi stříbrem a mědí byl 1:60. Základní vahou byl stříbrný *šekel* [*lot; *váhy]; někdy je v hebr. textu prostě jen »stříbro« [Kral. peníze 2Kr 12,4 a j.]. Za dva *šekely* bylo možno koupit v době Levitika 1 skopce [Lv 5,15], za Elizea 24 l pšenice nebo 48 l ječmene [2Kr 7,16]. Abraham koupil jeskyni Machpelah za 400 stříbrných lotů [Gn 23,16n], Josef byl prodán izmaelským kupcům za dvacet stříbrných [Gn 37,28]. Ovšem, že kupní hodnota se v různých dobách měnila. Podle Herodota první ražené mince se objevily v 8. stol. př. Kr. v Malé Asii, a to v Lydii, zatím co v ostatní Asii a v Egyptě se drahé kovy odvažovaly. Darius I. [521-485 př. Kr.] podle téhož Herodota dal raziti zlaté a stříbrné mince pro Persii. Jde o t. zv. *dareikos*, na jehož jedné straně byl obraz vousatého muže s korunou na hlavě [*dára* = král], klečícího na koleně a třímajícího pravíci kopí, levíci luk [*káman* = luk]. Na druhé straně byl nepravidelný čtverec pravděpodobně od upevnění v razidle. Kral. tlumočí jméno tohoto penize slovem drachma [Ezd 2,69]. Královský peníz byl obvykle zlatý [1Pa 29,7] a vážil 8,4 g; stříbrné mince byly v různých dobách různě těžké a mohlyjsi je volně raziti jednotlivé provincie. Tak se Židé seznámili s raženými penězi. Po pádu perské říše se začalo i v Palestině užívat řeckých peněz různého druhu [*Hřivna] podle toho, zda vládli Ptolemejci nebo Seleukovci. Podle 1Mač 15,6 dal syrský král Antiochus VII. Sidetes Šimonovi Makka-bejskému [kolem r. 139 př. Kr.] právo raziti

Peníz-Peníze [615]

vlastní peníze. Zachovaly se mince, které snad pocházejí z této doby, ač o tom není plně jistoty. Na jejich líci byla nádoba v podobě kalicha [snad kaditelnice nebo nádoba na mannu] a kolem nápis: »Šekel izraelský«. Na rubu pak byl rozkvetlý prut Aronův a nápis:

Peníze z biblické doby: 12. Peníz (Kral. šart) Herodesa I. Velikého. 13. Peníz (šart) Pontského Piláta. 14. Římský quadrans (Kral. halěr). Na rubu kloun (špice lodí) čtyřveslice.

»Svatý Jerusalema«. Měděné mince měly jiné výzdoby a nápisy. Od dalšího hasmoneovského vladaře, Jana Hyrkana [135-105 př. Kr.], i od jeho nástupců jsou zachovány jen měděné mince. Alexander Jannaeus [103-76 př.] vydal peníze s nápisem hebrejským a řeckým, kdežto Herodovci vydávali měděné peníze už jen s řeckým textem. Mezi ně patřil i měděný penízek, nazývaný v řeckém NZ *lepton* [Kral. šart, Mk 12,42], snad z doby Jana Hyrkana nebo jiného Makkabejce. Vedle toho však byly v oběhu i dále řecké peníze: *Drachmé* [Kral. groš L 15,8], stříbrný peníz 6 g stříbra. *Statér* [Kral. groš Mt 17,27] znamenal obvykle minci v hodnotě 4 drachem. Byly však také statéry zlaté v hodnotě 20 drachem. Statér míval na jedné straně hlavu Minervy s přílbicí, na druhé straně sovu a nápis; byl ražen řeckými městy v Sýrii a Fenicii. *Mná* [Kral. *hřivna, L 19,13] se rovnala 100 *drachmám*; *talanton* [Kral. hřivna, Mt 18,24] = 6000 drachem. Nebyla to vlastně mince, nýbrž váha, [36 kg stříbra], po př. počítací hodnota, kterou zavedl Alexander Veliký pro celou svou říši. *Didrachma* [Kral. plat Mt 17,24], stříbrný peníz platící 2 *drachmy*. Byla to roční chrámová daň každého Izraelce v době Ježíšově,

[616] Penízek-Pentateuch

rovňající se polovině *šekelu*. Když se Římané stali pány východu, dali do oběhu i římské peníze. Nejobvyklejší z nich byl denár [*dénarion*, Kral. *peníz], stříbrná mince o něco menší než řecká drachma [asi 4 g stříbra]. V době císařské byla ozdobena hlavou císařovou nebo některého člena císařské rodiny. Touto mincí bývala placena státní daň [Mt 22,19n]. Dále to byl *as*, řecky *assarion* [Kral. penízek Mt 10,29; L 12,6], malá, měděná mince, mající hodnotu $\frac{1}{10}$, od r. 217 př. Kr. $\frac{1}{16}$ denáru. Čtvrtinu hodnoty *assarionu* [asu] měl t. zv. *quadrans* [řecky *kodrantés*, Kral. halěr, Mt 5,26]. Ale i římsí prokurátoři [vladaři] v Judstvu vydávali peníze, někdy s obrazy císařů, ač pokyny z Říma zněly, aby se vystříhali všech figurálních námětů, a s různými nápisy. Hojně bylo užito vyobrazení ze světa rostlinného. Složitosti oběživa v Palestině si vysvětlíme potřebu *penězoměnců. Za prvního [66-70 po Kr.] i druhého židovského povstání [132-135 po Kr.] razili Židé opět své vlastní mince různé podoby s různými ozdobami a nápisy, zhotovené z mědi nebo ze stříbra. Po vyvrácení Jerusalema r. 70 po Kr. byly v oběhu mince s obrazem a jménem císaře Vespasiana, na rubu pak je pod palmou postava ženská, znázorňující Judstvo, a nápis: *Judea devicta* [Judstvo poraženo]. Herodes II. Agrippa, král nad částí Galileje a východního území za mořem Galilejským, razil i po pádu Jerusalema vlastní měděné mince.

Poměr Písma sv. k penězům [*Bohatství, *Mammona] je patrný z mnoha výroků jak ve SZ, tak v NZ. Především Zákon stanovil, že jen ve výjimečných případech je možno půjčovat na úrok [*Lichva, Dt 23,19n]; úrokování mezi Izraelci zavrhuje [Ex 22,25; Lv 25,36; sr. Př 28,8; Iz 24,2; Ez 18,8.13.17]. Bible blahoslaví toho, jenž »peněz svých nedává na lichvu« [Z 15,5] a jasně ukazuje, že ten, »kdo miluje peníze, nenasytí se penězi« [Kaz 5,10] a že nashromážděné bohatství je ke zlému jeho majetníka [Kaz 5,13] právě proto, že »peníze ke všemu dopomáhají« [Kaz 10,19]. Zvláště proroci vidí nebezpečí a svůdnost peněz, jež vedou k nespravedlnosti, bezohlednosti, krutosti a bezcharakternosti [Am 2,6; 8,6; Mí 3,11]. Ale to nejvzácnější, spása, nemůže být koupena za p. [Iz 52,3; 55,1].

NZ vykládá tragedii Jidášovu jeho láskou k penězům [Mt 26,14n; Mk 14,11; J 12,4nn]. S penězi souvisí i tragédie Ananiáše a Zafiry [Sk 5,1-10] a 2Tm 3,2 připomíná, že »v posledních dnech« nastanou zlé časy, ovládané lidmi »chtivými peněz«, bez srdce. Zásadní hledisko máme v perikopě o *mammoně [Mt 6,24nn], již Ježíš klade v protiklad k Bohu. Vidí v ní takové nebezpečí, že na ně člověk svou přirozenou mravní silou nestačí [Mt 19,16-26]. Je příznačné, že Ježíš neilustruje neschopnost přirozeného člověka k dobrému na pohlavním pudu, jak to dělala středověká církev, nýbrž právě na nezdatelné touze po

penězích. Právě bohatému mládenci, který se směl chlubit i před Ježíšem bez jakéhokoli jeho protestu, že zachovával přikázání druhé desky Zákona, ukazuje jeho neschopnost milovati Boha z celého srdce na skutečnosti, že se nedovede odříci mamonu. Peníze činí člověka tvrdým, chladným, požívačným, násilným a a nevěřícím, není-li jejich svůdnost přemožena Boží silou [Mt 19,26]. Je příznačné, že Ježíš vysílá učedníky na misijní cestu bez peněz [Mt 10,9; L 9,3], aby ukázali, že plně spoléhají na pomoc Boží. Na druhé straně však neváhá užítí obrazu o hospodaření s penězi, aby naznačil odpovědnost a věrnost, kterou se má vykázat každý člověk před Bohem ve využívání svěřených darů. Odpověď na otázku, co s mamonem, najdeme u L 16,9nn. Zkráceně lze říci, že podle NZ tam, kde nevládne Bůh, vládnou peníze, a jen tam, kde vládne Bůh, nemohou vládnout p. [Mt 6,24].

Penízek *Peníz *Peníze.

Pentateuch [Pět knih Mojžíšových]. Pentateuch je řecké slovo, které značí česky »Pětidílka«. Židé nazývají tyto knihy názvem, jenž by se dal přeložit »Pět pětiněk Zákona«. Častěji však užívají výrazu »*tórá*«, t. j. Zákon, nebo »Zákon Mojžíšův«. Tohoto výrazu je použito v užším smyslu již ve SZ [2Kř 14,6; 2Pa 30,16; Ezd 10,3; Neh 8,3], zatím co v knize Dn [9,11.13] značí tento výraz již souhrn těchto pěti knih. I NZ mluví o Zákoně, při čemž míní Pentateuch [Mt 5,17]. Výraz »knihy Mojžíšovy« se též několikrát vyskytuje: 2Pa 25,4; 35,12; Ezd 6,18; Neh 13,1, v Mk 12,26 je takto uveden citát z Ex.

Dělení na pět částí je již z doby před přeložením SZ do řečtiny [LXX], tedy před 3. stol. př. Kr. Židé označují tyto části vždy začátečním slovem té které knihy: 1. *B'réšít*, 2. *Semot*, 3. *Vajjikrá*, 4. *Bammidbár* [nebo *Vajj'dabbér*], 5. *D'barim*. Nám jsou však běžnější názvy převzaté prostřednictvím latiny z řečtiny: 1. Genesis [Gn – Stvoření], 2. Exodus [Ex – Vyjití], 3. Leviticus [Lv – Kniha levitská], 4. Arithmoi – Numeri [Nu – Sčítání, čísla], 5. Deuteronomium [Dt – Opakování Zákona].

P. obsahuje souvislé dějové pásmo, které je však přerušováno někdy velmi rozsáhlými vložkami rázu zákonodárného, po př. bohoslužebného.

Přehled obsahu:

Gn 1-11 Stvoření světa, první lidé.

Gn 12-50 Praotci: Abraham, Izák, Jákob, Josef.

Ex 1-18 Izrael v Egyptě, vyvedení k hoře Sinai.

Ex 19,1-40,38, Lv 1-27, Nu 1,1-10,10 Pobyť Izraele pod horou Sinai [v této části je málo děje, avšak rozsáhlé vložky zákonodárné]:

Ex 20,1-17 Desatero.

Ex 20,23-23,19 [33] Kniha Smlouvy.

Ex 25-31, 35-40. Lv 8-9 Zřízení stánku

a bohoslužebného náčiní.

Ex 34 T. zv. bohoslužebné desatero.

Lv 1-7 Předpisy o obětech.

Lv 11-16 Předpisy o očišťování a dnu smíření.

Lv 17-26 Zákon svatosti.

Lv 27 Sliby a desátky.

Nu 1-4 Sčítání synů izraelských.

Nu 5,1-10,10 Různé předpisy bohoslužebné a pod.

Nu 10,11-36,13, Dt 1-34 Tažení Izraele od Sinaie až do stepi Moabské, smrt Mojžíšova.

V tom vloženo :

Nu 18 Povinnosti a práva kněží a levitů.

Nu 28-29 Obětní kalendář.

Dt 1-30 Veliká řeč Mojžíšova.

Ačkoliv SZ sám nikde neříká výslovně, že celý soubor Pěti knih Zákona byl napsán Mojžíšem, přece jen židovští staří autoři Filon Alexandrinský a Josephus Flavius tvrdí, že celý P. byl napsán Mojžíšem. Talmud s tím souhlasí, avšak posledních osm veršů o smrti Mojžíšově prý napsal Jozue. Toto židovské podání o P. jako jednotném díle, které Mojžíš sám napsal, bylo pak převzato i křesťanskou církví.

Avšak již židovští vykladači 11. a 12. stol., Izák z Toleda, Šelómó Jischákí a Ibn Ezra, podle různých míst zcela oprávněně soudili, že tyto knihy celé Mojžíš napsat nemohl [Gn 36,31-39; Gn 12,6; Dt 1,1 a j.]. Podobně Karlstadt, reformátor v 16. stol., soudil podle slohu, že tato kniha není původu jednotného. Vynikající filosofové 17. stol. Hobbes a Spinoza vyslovili též oprávněně pochybnosti o uvedení židovsko-křesťanském podání.

Hildesheimský evangelický farář Witter již r. 1711 přišel na to, že Gn je složena nejméně ze dvou různých »pramenů«, které užívají různých jmen Božích, avšak teprve když o této otázce uveřejnil pojednání r. 1753 Jean Astruc, lékař Ludvíka XIV., ujalo se toto rozlišení i mezi theology, kteří ho pak použili velmi platně k rozboru těchto knih. Astruc sám, jakož i němečtí starozákonníci konce 18. stol. Eichhorn a Ilgen, měl za to, že zde bylo použito několika starších psaných dokumentů, zatím co o málo pozdější badatelé Angličan Geddes a Němec Vater měli za to, že jádrem P. byly zákony, a ostatní vyprávění se postupně kolem nich seskupila. V 1. polovici minulého století soudili Ewald, Bleek a j., že podkladem P. byl jeden základní spis, který byl doplněn z druhého rovnoběžného spisu a rozhojněn o další dodatky. V polovici minulého století byla zase obnovena theorie o »dokumentech«, které byly jako celky pojaty a zařazeny do P.

Na základě těchto prací a názorů byla pak vypracována theorie, která se spojuje se jménem německého profesora theologie a pak semitské filologie Julia Wellhausena [1844-1918], avšak jako jeho předchůdci si zaslouží být uvedeni Alsasan Reuss, Němec Graf a Holanďan Kuenen. Wellhausen však shrnul jejich přípravné práce ve svých spisech o kompozici Hexateuchu [t. j. P. a kniha Joz] a o dějinách Izraele. Podle Wellhausena byly čtyři

veliké »prameny«, z nichž se pak sestavil P.: t. zv. Jahvista asi z 9.-8. stol. př. Kr., t. zv. Elohist z 8.-7. stol. př. Kr., Deuteronomium v užším slova smyslu z r. 622 př. Kr., a t. zv. Kněžský kodex z doby zajetí babylonského nebo po něm. Toto datování bylo umožněno tím, že již r. 1805 de Wette zjistil, že předpisy o sjednocení bohoslužby v Dt souhlasí s reformou krále Joziáše [2Kr 22-23], a tak mohl právem předpokládat, že ona kniha nalezená při opravě chrámu byl právě základ naší knihy Dt [kap. 1-30], po př. jen zákony v nich obsažené. Wellhausen dovedl toto pojetí podat způsobem myšlenkově i slohově velmi přesvědčivým, takže téměř všichni sz badatelé ho následovali a dále rozvíjeli jeho teorii.

Koncem minulého století zahájil berlínský profesor Gunkel zkoumání jednotlivých slovesných druhů, písní, prorockých výroků, zákonů, vyprávění a pod., avšak vše to konal na půdě uvedené theorie o čtyřech »pramenech«. Jiní pokračovatelé zase se pokoušeli uvnitř jednotlivých »pramenů« najít dvojí rovnoběžná pásma.

Ovšem i proti této teorii byly a jsou vyslovovány námitky se strany učenců jak konservativních, kteří usilují udržet staré podání o tom, že Mojžíš byl autorem těchto knih – k nim patří i český katolický bohoslovec Sanda: Mojžíš prý Gn napsal sám, ostatní čtyři knihy nadiktoval Jozuovi –, tak i tradici nevázaných. Někteří třeba popírají, že by byl t. zv. Elohist samostatným »pramenem«, jiní podávají jiné literární teorie, někteří, jako Holanďan Eerdmans a prof. jerusalemské university Gassuto, popírají možnost užití rozličných jmen Božích jako hlediska pro rozlišení »pramenů«. A konečně skandinávská škola sz přináší mnohá nová hlediska, ovšem nedovedla dosud podat vypracovanou teorii, která by mohla teorii Wellhausenovskou nahradit. Kodaňský filolog Pedersen poskytl cenné podněty, které mohou rozlišit části původně izraelské od částí rázu již hodně kananejského, uppsalský theolog Engnel po jeho příkladu zdůrazňuje též význam ústního podání vyprávění i zákonů, avšak jeho vývody mnohdy jdou příliš daleko.

I čeští evangeličtí badatelé o SZ profesori Daněk a Bič [III.181nn] vyslovili své námitky proti teorii o čtyřech »pramenech« P. Avšak převážná většina sz badatelů Wellhausenovy theorie v různé úpravě dosud používá jako základu, i když v jednotlivostech má výhrady. Zastánci i odpůrci této theorie zdůrazňují v poslední době náboženskou motivaci, kultovou tradici i anonymitu sz literatury, což jsou veličiny jiného rázu a nelze jich použít pro řešení literární otázky o existenci t. zv. pramenů. Bude tedy s prospěchem, když český písmák pozná tuto teorii důkladněji.

Theorie o »pramenech« P-u není jen nějakým chvilkovým nápadem, je to výsledek dvou století pilné a důmyslné práce filologické a

[618] Pentateuch

theologické. Některé jednotlivosti jsou a mohou být právem kritizovány, avšak ten, kdo by chtěl celou teorii popřít, musí místo ní podat nějakou celkovou lepší, a nelze říci, že by se to doposud někomu podařilo, naopak, zdá se, že další zkoumání spíše onu teorii v jejích základech posiluje.

Každý čtenář bible si může povšimnouti, že některá vyprávění se s malými obměnami opakují: na př. Abraham v Egyptě Gn 12, 10-20 a v Geraru Gn 20,1-18, Izák v Geraru Gn 26,1-11. Nebo na př. v Gn 6,19 je psáno, že Noé vzal do archy po jednom páru od každého druhu zvířat, zatím co o něco dále [7,2] čteme, že vzal od zvířat čistých po sedmi párech a od nečistých po jednom páru. Nebo v Gn 37,25 se vypráví, že Josef byl prodán Izmaelitským, zatím co podle v. 28 byl vzat z cisterny Madiánskými. Vyprávění o stvoření v Gn 1,1-2,4 je jiného rázu než souběžné vyprávění v Gn 2,4-25. Takovéto zjevy vedly ke zkoumání příčin, a tu se zjistilo, že v některých oddílech Gn a Ex 1-5 je Bůh jmenován *Jahvé*, což překládáme do češtiny Hospodin, zatím co v jiných oddílech je jmenován *'Elóhím*, což značí Bůh. Vysvětlení je podáno přímo v SZ: viz Gn 4,26; Ex 3,15; 6,3. [Že byly určité důvody, proč se někdy používalo toho jména Božího a jindy zas jiného, je patrné i ze srovnání Ž 14 s 53, viz v. 5-7]. T. zv. Kněžský kodex užívá do Gn 17 výrazu Bůh, do Ex 6 [Bůh] Všemohoucí, a nadále pak Hospodin.

V jedné části se pro horu, kde dostal Mojžíš Zákon, užívá názvu Sinai, kdežto jinde je nazývána Oréb, v odpovídajících místech jsou pohanští obyvatelé Palestiny nazýváni Kananejští, zatím co jinde se užívá pro ně názvu Amorejští. Různé části mají i různé názvy na př. pro otrokyni, pro výraz »uzavření smlouvy« a pod. Takových jazykových odlišností, které však se navzájem sdružují, jsou stovky.

Zatím co v některých částech – v t. zv. Kněžském kodexu – je slavnostní, poněkud jednotvárný sloh, časté výpočty, rodokmeny a pod., t. zv. Jahvistický »pramen« vypráví velmi živým a názorným způsobem.

Ruku v ruce s těmito jazykovými a slohovými rozdíly jdou i rozdíly obsahové, náboženské, bohoslužebné a mravní. Ve vyprávění o Agar je dvojitá míra vzdálenosti mezi Bohem a člověkem: v Gn 16,4-14 sestoupí Boží anděl na zem, zatím co podle 21,8-21 Agar slyší jen Boží hlas s nebe. Zatím co vyprávění o Abrahamovi v Egyptě [Gn 12] nikterak se nepozastavuje nad Abrahamovým jednáním, souběžné vyprávění [Gn 20] již Abrahama omlouvá: on nelhal, neboť skutečně byla Sára jeho poloviční sestra [v. 12]. Zvláště výrazné bohoslužebné motivy vidíme v Dt, které žádá naprosté soustředění bohoslužby na jedno místo. T. zv. Kněžský kodex veškeru bohoslužbu odvozuje od Mojžíše, oběti byly možné až teprve, když skrze něho se dostalo Izraeli poučení o nich [Lv 9 a dále]. Proto také tento »pramen«

neuznává oběti v době před Mojžíšem, a tudíž také ne rozdíl mezi živočichy čistými, které je možno obětovat, a nečistými [sr. Gn 6,19 podle tohoto »pramene« s Gn 7,2].

Z uvedeného přehledu je patrné, že různé teorie o vzniku P. různě kladly důraz buď na souvislé nitě vyprávění, nebo na zlomkovitost součástí, avšak je přece jasno, že lze zřetelně rozeznat v podstatě čtyři výrazné a od sebe odlišné »prameny«. Patrně si je nemůžeme představovat každý z nich jako souvislé knihy, jež pak redaktoři sestavovali. Avšak nebylo by asi též výstižné, nazývat je vrstvami, neboť toto slovo budí představu nějakých vodorovných celků, které se postupně na sebe ukládají. Uvedené čtyři základní »prameny« vznikly sice v různé době, avšak byly souběžně tradovány a zpracovávány. Konečná redakce je spojila tak, aby se ze žádného žádná cenná část neztratila. [Podobně jsou zpracovávány t. zv. harmonie čtyř evangelií, počínaje Tatianovým Diatessarónem z 2. stol. přes harmonii Komenského až do nynější doby].

Uvedené »prameny« byly patrně dlouhou dobu tradovány ústně, a teprve později písemně zachyceny. Avšak ústní tradice ve starověku, kdy lidé tolik nespolehali na psané záznamy, byla velice spolehlivá, takže můžeme počítati i v době ústní tradice s určitými »prameny«.

Nelze ovšem rozlišit celý P. na uvedené »prameny«, jak se činilo v dřívější generaci s přesností až na verše a půlverše, avšak přece jen s přesností na kapitoly nebo na několika-
veršové oddíly je možno tuto práci se zdarem provést. Rozlišení je provedeno podle měřítek jak jazykových a slohových, tak i obsahových a theologických. Filologie vykonala svou práci již dosti důkladně; theologickému výkladu jednotlivých »pramenů« a jejich skloubení bude nutno věnovat ještě mnoho úsilí. V následujícím přehledu podáváme nástin těchto hlavních výsledků, ovšem i tam je nutno mít na paměti, že je to konstrukce sice poměrně spolehlivá, avšak přece ne naprosto jistá.

Jahvistický »pramen« pochází prý z Judstva, neboť v něm hraje významnou roli postava Judova, svatyně Hebronská a jiné osoby a místa judská. Tento »pramen« pochází asi z 10.-8. stol. př. Kr. Užívá pro horu Zákona jména Sinai, praotce Jáкова nazývá počínaje Gn 32,29 Izraelem. Má určité oblíbené výrazy, jako na př. »naléztí milost«. Oběti podle něho byly již od nepaměti, rovněž rozlišení živočichů čistých a nečistých. Nikterak se nepozastavuje líčit Boha výrazy zcela lidskými. Vyprávění jeho je živé, názorné a bezprostřední. Někteří badatelé rozlišují v tomto »prameni« ještě »pramen« starší, původu laického [Eissfeldt], po př. dokonce mimoizraelského, seirského [Pfeiffer].

K »prameni« jahvistickému náleží zhruba tyto části P. [v závorkách jsou uvedeny ty oddíly, kde tento »pramen« je zastoupen několika verši, po př. propleten s některým pramenem jiným]:

Gn: 2,4b-4,26; 6,1-8; [7-11]; 12-13; [15-16; 18; 21]; 26; [27-34; 37]; 38-39; [40-42]; 43-44; [45-48]; 49-50.
 Ex: [1-5; 7-16; 19; 24; 32-34].
 Nu: [10; 11; 13; 14; 16]; [20-22]; 24; [32].
 Dt: [34].

Pozdější knihy SZ se celkem na tento »pramen« neodvolávají, proroci jeho tradic neuzivají. Avšak právě ty části, které se vykládají ve vyučování náboženství a v bohoslužbách pro děti a které jsou dětem nejsrozumitelnější a nejbližší, náležejí většinou k tomuto »prameni«.

Elohstický »pramen« užívá v Gn a Ex 1-2 pro Boha výrazu *ʾēlōhīm*, pro horu Zákona jména Oréb, jména Jákob užívá i po Gn 32. Má se za to, že je původu severoizraelského, neboť velikou roli v něm hrají Josef, Jozue, svatyně Bételská, město Sichem. Je pravděpodobné, že pochází z doby královské a že se v něm odrážejí zápasy proroků o čistotu bohoslužby v 9. a 8. stol. př. Kr. Je na něm patrné že byl stále znovu zpracováván. Proroci, pokud se odvolávají na vyprávění o praotcích, uvádějí údaje buď shodné nebo podobné jako Elohisty, avšak odlišné od Jahvisty. Tato určitá nejednotnost »pramene« elohstického vedla některé badatele k závěru, že to nebyla samostatná vyprávěcí nit, nýbrž jen úprava starší látky jahvistické, při čemž byly některé věci upraveny. I Mojžíš má za prostředníky Arona a Marii. Tak v tomto »prameni« se nikdy nezjevuje Bůh přímo, nýbrž skrze sny a proroky. Zatím co Jahvista klidně se zmiňuje o různých činech praotců, které jsou rázu poněkud pohanského, Elohisty tato vyprávění nepodává, a jeho souvislá dějová nit začíná teprve v Gn 15 a pokračuje pak:

Gn 20; [21; 22; 24; 27-36]; [37; 39-45; 46; 48; 50].
 Ex [1-5]; [10; 13, 14]; [15]; [17-19]; 20,1 až 24,18; 32; [33].
 Nu [11]; 12; [13-14]; [20-22]; 23; [25]; [32].
 Dt [27]; 33; [34].

Zatím co jahvistický »pramen« nenalézal v kruzích prorockých dosti ohlasu, lze říci, že pramen elohstický byl v prorockém hnutí rozvíjen, a že právě na jeho základě a v prodloužení jeho linií vznikly pak »pramen« deuteronomistický a t. zv. Kněžský kodex.

»Pramen« deuteronomistický. Již r. 1805 poznal de Wette, že požadavky, které klade Dt na sjednocení a úpravu bohoslužby, souhlasí s opatřeními, která provedl na základě knihy nalezené v chrámu jerusalemském r. 622 judský král Joziaš [viz 2Kr 22,3-23,24]. Zákony obsažené v Dt pocházejí asi z doby nedlouho před jeho nalezením, projevují se v nich sociální tendence podobné jako v současném proroctví Sofoniášově. Soustředění bohoslužby na jedno místo je důsledkem jednosti Boží. Bylo pak nutno postarat se o levity, kteří touto úpravou ztratili své povolání i příjmy, nahradit asyly ve zrušených svatyních městy útočištnými a pod. Zákony [kap. 12-26] jsou zarámovány do Mojžíšovy řeči na rozloučenou, jež

opakuje příkazy orébské [kap. 5-11; též 27-38]. Kap. 1-4 a 29-34 tvoří dějový rámeček této řeči. I Dt má své zvláštní výrazy a sloh, které se pak výrazně projevují v rámcích dalších t. zv. dějpravných knih [Joz, Sd, 1.2S, 1.2Kr].

Soudí se, že Dt mělo vlastně nahradit t. zv. Knihu smlouvy [viz dále, Ex 20,23 až 23,19]. Projevují se v něm snahy prorocké a je v něm zdůrazněna láska Boží i láska k Bohu [6,5; 7,9]. Avšak celý rámeček spíše ještě utužuje zákonické zaměření. »Pramen« deuteronomistický zahrnuje celé Dt s výjimkou některých částí v kap. 32-34.

Kněžský kodex [značí se v odborné literatuře písmenou P podle něm. Priesterkodex]. Pokračuje v linii Elohisty a Deuteronomisty, jako celek jej můžeme odvodit až z doby zajetí babylonského či ještě o něco pozdější [6.-5. stol. př. Kr.], ale přitom obsahuje tento »pramen« velmi mnoho materiálu starého.

Jeho vyprávění je souvislé, je přesně rozděleno [»rodové«, t. j. děje nebes a země Gn 2,4, synů Noé Gn 10,1, podobně Gn 11,10.27; 25,12.19; 36,1], je zařazeno do chronologického rámce počínajíc stvořením světa. [Židé dosud užívají tohoto základu pro svůj letopočet.] I Kněžský kodex má své zvláštnosti v uvádění jména Božího [viz výše str. 618], v užívání určitých výrazů [na př. stvořiti] a obrátů. Jména krajin uvádí vždy ve spojení se slovem »země« [na př. země Egyptská Gn 47,11-28]. Styl Kněžského kodexu je formulkový, rád uvádí seznamy, rodokmeny a čísla. S velkým zájmem vypráví o věcech bohoslužebných, ovšem teprve od doby Mojžíšovy, předtím nikoliv.

Ke Kněžskému kodexu přibližně náleží: Gn 1,1-2,4a; 5; 6,9nn; [7-9]; [10; 11]; 17; 23; [25; 27]; [34-35]; 36; [46; 48; 49]. Ex [1]; [6]; 8; [9; 11]; 12; [14; 16]; 25-31; 34,29-40,38.

Lv celý.
 Nu 1-10; 13; [14]; 15; [16]; 17,1-20,13; 25,6-31,54; [32]; 33-36.

Dt něco málo v kapitolách 32 a 34.

Kněžský kodex tvoří rámeček a základ P-u, jak jej my známe, je z jeho »pramenů« nejpozdější, ale vlastně nejvýznamnější a rozhodující.

V P-u jsou obsaženy i různé oddíly, zvláště zákonodárné, které jsou starší než jednotlivé »prameny« a které byly možná částečně teprve dodatečně zapojeny do některého z nich.

K těmto důležitým zákonným částem náleží:

*Desatero, Ex 20,1-17 zařazeno do »pramene« elohstického, poněkud odlišně v Dt 5,6-18, zařazeno do »pramene« deuteronomistického.

T. zv. jahvistické desatero Ex 34, 10-27 není možná jednotného původu, takže počet deseti příkázání může zde být náhodný. T. zv. dvanáctero sichemské Dt 27,15-26 bylo asi liturgií při uzavírání smlouvy. Kniha

[620] Peň-Pereš Uza

smlouvy [Ex 20,23-23,19] je zařazena do »pramene« elohistického. Obsahuje mnohá velmi stará ustanovení jednak ve formě t. zv. kasuistické, t. j. ve větách podmíněčných [na př. Ex 21,22-22,20] nebo ve formě kategorické, t. j. příkazem [na př. Ex 22,18.21n.28n; 23,1-3 a p.]. V Knize smlouvy jsou zachyceny zákony z doby předkrálovské, počítá se v ní s bohoslužbou na různých místech. Srovnání se zákoníky sumerskými, babylonskými a assyrskými ukazuje, že poměry hospodářské a kulturní ve starém Izraeli byly sice primitivnější, ale přitom se kladl poměrně větší důraz na stránku mravní.

Zákon svatosti tvoří kap. 17-26 knihy Lv, v nichž se často opakuje příkaz »svatí buďte, nebo svatý jsem, já Hospodin Bůh váš« [Lv 19,2; 20,7n; 21,6 a d.]. Tento soubor byl asi uspořádán v době zajištění babylonského, avšak s použitím materiálu velmi starého.

V »pramenech« P-u, zvláště v jahvistickém a elohistickém, jsou zařazeny též části poetické, písně, výroky ve formě básnické, věštby a p. Tyto části patří zcela jistě k nejstarším. Neboť právě v době ústního podání se většinou věci hodné pamatování upravovaly do veršů, aby se lépe pamatovaly.

Takové kratší básnické části jsou: píseň Lámechova Gn 4,23n, výroky Noémovy 9,25-27, další viz *Píseň, výroky Balámovy Nu 23,7-16.18-24; 24,3-9.16-19. Většími celky jsou píseň o Rudém moři Ex 15,1-18 a patrně dosti pozdní píseň Mojžíšova Dt 32. Kromě aronského požehnání Nu 6,24-27 je v P-u dvojitý požehnání dvanácti pokolením izraelským, Jákobovo [Gn 49 asi z doby soudců], a Mojžíšovo [Dt 33 z konce doby soudců nebo z rané doby královské, které má rámeček na způsob žalmů].

Zvláštní místo zaujímá 14. kap. Gn. Její některé výrazy upomínají na pozdní kněžský kodex, avšak přitom některá jména a zmínky mají ráz velmi starobylý. Lze předpokládati, že je to pozdní vyprávění, které však použilo velmi staré, asi ještě předizraelské tradice o králi *Melchisedechovi, sr. Ž 110 a p.

Doposud nejrozšířenější pojetí o konečné úpravě P-u je asi takovéto: Někdy v době před zajištěním babylonským byl »pramen« jahvistický rozšířen o vyprávění elohistické; asi kolem r. 500 př. Kr. do tohoto souboru bylo zařazeno Dt a někdy asi v době Ezdrášově pisatel Kněžského kodexu zároveň uspořádal s použitím předcházejících tří »pramenů« P.

Avšak »prameny« pozdější chtěly patrně vytlačít z užívání »prameny« starší, nikoli je doplnit. Za každým »pramenem« byla určitá skupina lidí, možná po př. soustředěná kolem některé svatyně, a snažila se, aby její podání ovládlo. Avšak podání jahvistické bylo v době prorockého boje proti pohanství zatlačeno dalšími podáními, která ostřeji bojovala proti pohanství, vtírajícímu se do náboženství izraelského, a přesněji vytyčovala obsah víry i závazky

z něho plynoucí. Teprve po zajištění babylonským, když zdecimovaný i duchovně oslabený Izrael budoval svou novou existenci, použil k tomu všeho starého náboženského podání, které se zachovalo, a utřídil je v jeden celek.

Má se za to, že kniha zákona Mojžíšova, kterou četl Ezdráš v Jerusalemě asi r. 444 př. Kr. [v. Neh k. 8], byl již Pentateuch zhruba v té podobě, kterou máme dnes. Při nálezů hebrejských rukopisů v jeskyni u Mrtvého moře r. 1947 se přišlo též na malé útržky z Lv 19 a 20, které jsou psány písmem užívaným v Palestině v době před zajištěním babylonským. Avšak v náboženských spisech se často používá písma staršího, než je obvyklé [na př. Transcius tištěný švabachem], takže tyto nálezy nepomáhají určit dobu vzniku Pentateuchu, neboť pocházejí snad až ze IV. stol. př. Kr., tedy z doby, kdy i podle jiných hledisek můžeme již počítat s hotovým celkem.

Zidě vždy velmi zřetelně odlišovali Pentateuch od dalších knih SZ, můžeme však sledovat, jak některé rysy přecházejí i do t. zv. dějpravných knih. Rámec knih Joz, Sd, 1-2S, 1-2Kr je výrazně deuteronomistický. I v těchto knihách se jeví rozdílné prameny [na př. dvojí podání o ustanovení Saule králem: 1S 8,1-22; 10,17-27, na rozdíl od 9,1-10,16; k. 11], avšak je otázkou, zda a do jaké míry souvisí s »prameny« Pentateuchu. Doba Mojžíšova byla směřodátná, zaslíbení této doby zachycené v P. jsou pak naplněna, a svědectví o tom je v uvedených dějpravných knihách.

P., Zákon Mojžíšův, byl a je základem židovství. Na něm a podle něho se budovalo společenství židovské po návratu ze zajištění babylonského, i ti, kteří zůstali daleko od chrámu, měli v něm pevný základ náboženského života, který obstál i ve všech pozdějších otřesech. Samaritáni mají dosud jen P., ostatní knihy sz nepřevzali. Zákoníci dále rozvíjejí příkazy a zákazy tohoto Zákona; svodem této práce je Mišna z II. stol. po Kr., jež rozhojňuje o diskuse zákonické i jiné tvoří základ palestinského i babylonského talmudu. Později byly z tohoto velkého souboru pořizovány výtahy k praktické potřebě, na př. v XV. století »Šulchan aruch« [= »prostřený stůl«].

Pro křesťany není P. poměrně tak významný; spolu s knihami prorockými, žalmy a j. je jednou z rovnocenných částí SZ. [*Zákon, Starý Zákon]. Sgt.

Peň = kmen stromu [špalek, kláda] na rozdíl od kořene a koruny [Jb 14,8]. Jinde překládají Kral. pařez [Iz 11,1; 20,24].

Perazim, jméno hory, vyskytující se toliko u Iz 28,21; snad je to místo, totožné s *Bálperazim, kde David porazil Filištínské [2S 5,20; 1Pa 14,11]. Z okolností, že místo je zeměpisně neurčitelné a že *p^razim* znamená česky »lomy«, které velmi často souvisely s modloslužbou, dalo by se souditi na to, že jde o nějaké tehdy známé modloslužebné lomy Bálavy.

Peres Uza = [lom Uzův], jméno, které dal David humnu Náchonovu na památku

náhlého úmrtí Uzy při převážení archy úmluvy [2S 6,8; 1Pa 13,11 mají Kral. Pereš Uza]. Viz předcházející heslo.

Perez *Peres Uza.

Pergamén [2Tm 4,13], nč. pergamen, je nevydělaná, zvláštním způsobem ke psaní upravená zvířecí kůže, telecí, oslí, kozi, ovčí, jehněčí a j. Nejvzácnější p. je oslí. Kůže je zbavena srsti, vyprána ve vápenné vodě, na obou stranách oškrabána tak, až zůstane tenká blána, která se napíná na rám, je sušena, pemzou vyhlazena a případně i bělobou natřena. Vynález p-u je prastarý. Již kolem r. 2900 př. Kr. vyskytuje se egyptská zmínka o kůži, na níž bylo psáno. Nejstarší dochovaný egyptský p. pochází asi z let 1900-1800 př. Kr. a obsahuje matematické texty. Vůbec se zdá, že p. byl vynalezen na několika místech současně. Jméno má snad od Pergamu, maloasijského města, kde došla jeho výroba zvláštní dokonalosti, zvláště když Ptolemeus I. ze žárliivosti nad knihovnou pergamského krále Eumena [197-158 př. Kr.] zakázal vývoz papyru z Egypta do Malé Asie. Již Izraelci měli knihy svinuté z p-u. Nejvyšší kněz Eleazar poslal Ptolemeovi Filadelfskému Pentateuch, psaný na p-u tak jemně, že se Ptolemeus tomu podivuje. Talmud prikazuje, že p. ke psaní Zákona musí být vyroben z kůže kulticky čistých zvířat nebo ptáků. P-u z vepřové kůže je užíváno k vazbě knih. Náhražka p-u je pořizována z papíru nebo z tenké bavlněné látky. I po vynálezu tisku byly vzácné knihy tištěny na p-u, který je trvanlivější než papír. *Pergamon.

Pergamenský [Zj 2,12] *Pergamon.

Pergamon, město na západním pobřeží Malé Asie proti Lesbu, položené na návrší. Stejnojmenná říše P. povstala na troskách světové říše Makedonské. Její trvání se datuje od r. 282 až do 133 př. Kr. Král Attalus I. porazil Gally a usadil je v oblasti, jež od té doby má jméno Galatia. Tentýž král a jeho syn a nástupce Eumenes II. podporovali vědy a umění, hlavně v sídelním městě P., kde založili proslulou knihovnu, vyzdobenou sochami spisovatelů a bohů. Měla prý 200.000 knih v podobě svitků [Charta Pergamena]. Když egyptští faraónové zakázali vývoz papyru, byla v Pergamu založena intenzivní výroba jiné látky, vhodné ke psaní. Odtud má jméno »pergamen«. Král Attalus III. Filometer odkázal říši r. 133 Římanům. P. se stalo římskou provincií. Římský triumvir Markus Antonius věnoval celou pergamskou knihovnu Kleopatře, která jí rozmnožila proslulou knihovnu v Alexandrii. Hlavní město proslulo jednak akropolí s obrovským oltářem Diovým a chrámem Athéniným, jednak množstvím chrámů a svatýň, v nichž se konala chlipná modloslužba. Ale i lékařství bylo zde provozováno se značným úspěchem. V chrámu Aeskulapově [Aeskulap, Asklepios, syn Apollonův, bůh lékařství, jehož znakem byl had] byli nemocní léčeni čerstvým vzduchem, sluncem, vodou a tělocvikem. Roku 1928 bylo započato s vykopávkami Asklepionu,

Perez-Péro [621]

t. j. jednak chrámu Asklepiova, jednak lázni. Svatyně Asklepiova byla založena ve 4. stol. př. Kr., rozbořena Bithynským králem a pak znovu obnovena a rozšířena Římany. Nemocní se museli třít blátem, běhati v košili podle lékařova předpisu kolem chrámu a pak spát v tmavé chodbě, k níž se šlo 80 m dlouhým tunelem. Divadlo, zřízené pro 5000 osob, pečovalo o rozptýlení pacientů. I hypnotismu bylo užíváno k léčebným účelům. V době byzantské byl chrám Aeskulapův zničen zemětřesením. Později na základech chrámu byla vybudována křesťanská svatyně. Ač obyvatelé Pergamu uctivali také Dia, Athénu i Dionysa, přece byl Aeskulap považován za hlavní božstvo pergamské. Židé i křesťané pokládali Pergamon za »stolici satanovu« [Zj 1,11; 2,13]. Církvi pergamské se klade za vinu, že má členy, kteří se drží učení Baláмова [Zj 2,14 *Balám], jedí modlám obětované a dopouštějí se smilstva. Patrně tu šlo o kult Dionysův a Afroditin. Dnešní P. se jmenuje Bergama.

Perge, hlavní město v římské provincii Pamfylíi na řece Cestros, vzdálené od moře 60 stadií [11 km]. Za starověku proslulo uctíváním bohyně Artemis [Diany], známé pod jménem královna Pergenu. Pavel a Barnabáš navštívili toto město dvakrát na své první misijní cestě [Sk 13,13n; 14,25].

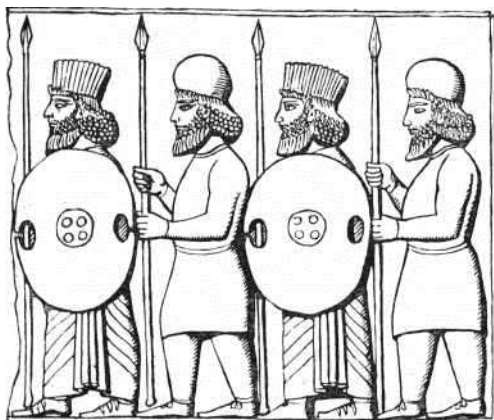
Perla, výměšek těla perlorodky a velevruba, který vzniká vniknutím cizího tělesa, na př. zrnka písku, do dutiny mezi lasturu a pláště. Tento cizí předmět dráždí perlorodku k vyměšování ochranné mázdry, jež se osazuje kolem vniknuvšího předmětu jako jádra. Nejvzácnější perly jsou ty, které hrají duhovými barvami, mají stříbrojasný lesk a tvar kulovitý. Loví se hlavně na Ceyloně, v Perském zálivu, v Rudém moři a j. Jsou to t. zv. perly orientální na rozdíl od perel sladkovodních, jež nemají takovou cenu. V Řecku byla známa p. teprve po dobytí Orientu Alexandrem Velikým, v Římě teprve v I. stol. př. Kr. Zato v Egyptě sloužila perla k ozdobě náhrdelníků zvláště v době Ptolemeovců a byla považována za tak cennou, že se stala obrazem toho nejvzácnějšího ve světě. Ve SZ však [Jb 28,18; Př. 20,15; 31,10] nejde asi o perlu, nýbrž o korál. NZ zná perlu jednak jako drahocennou vzácnost [Zj 18,12] a tedy vhodný obraz království Božího [Mt 13,45n], jehož hodnoty nesmějí být vydávány v nebezpečí znesvěcení nehodnými lidmi [Mt 7,6 sr. 1Tm 5,22], jednak jako vzácnou ozdobu [1Tm 2,9; Zj 17,4; 18,16], a konečně jako prostředek k vyličení nádhery budoucího Jerusalema, jehož dvanáct bran bude zhotoveno z obrovských perel [Zj 21,21].

Péro [hebr. 'ét], kovové rydlo [Ž 45,1; Jr 8,8; 17,1], »rafije« [Jb 19,24] k vyrývání nebo vytesávání písmen do kmene nebo na olovené destičky nebo destičky dřevěné, potažené voskem [L 1,63]. V době Jeremiášově se už psalo p-em z rákosu, ježto Jr 36,23 mluví o »škriptorálu«, t. j. perořízku. Je však více než

[622] Persie, Perský

pravděpodobně, že se takovým p-em psalo mnohem dřív. Písaři z povolání nosili za pasem i kalamář [Ez 9,2n]. Ve 3J 13 [sr. 2J 12] jde o p. z rákosu.

Persie, Perský. P. jest západní část starého Iranu. Vlastní P. byl kraj nevelké rozlohy při Perském zálivu, dosud známý pod jménem *Farsistan*, zkomoleným starým pojmenováním [*Parsa, paršua*]. Hraničila na sz na Susianu čili Elam, na jz na Perský záliv a na východě na Carmanii [nyní Kerman]. Ale obyčejně si představujeme P. v době rozkvetu jinak ohraničenou, když Perská říše sahala od Indu na východě až po Egypt na západě, kdy k ní patřily části Evropy j. od Dunaje i Afriky a celá západní Asie, s Černým a Kaspickým mořem a Kavkazem na severu, Arabskou pouští, Perským zálivem a Indickým oceánem na jihu [Est 1,1; 10,1], takže dosahovala asi poloviční velikosti Evropy. Vlastní Persie je z větší části hornatá, místy písčitá; má horké podnebí; místa, která mají hojnost vláhy, jsou úrodná i krásná. Obyvatelstvo bylo indoevropské, příbuzné Médům, vysokého, ušlechtilého vzrůstu a zdravého rozumu; byli to udatní válečníci s nedostatkem kázně a s náběhem k velkodušnosti. Mnohoženství bývalo tam obyčejem. Náboženství nejstarších Peršanů bylo polytheistické, ale čím dál tím více se stávalo dualistickým. Jeho zakladatel Zoroaster [podle starověkých řeckých spisovatelů žil kolem r. 1100 př. Kr., podle novějších badatelů až v 6. stol.] učil, že jsou dvě největší bytosti, jedna dobrá, druhá zlá, a že se mezi nimi vede neustálý boj. Bůh dobrý slul *Ormuzd* [Ahura mazda = pán moudrý] a bůh zlý *Ahriman* [Angromainjus = zlý duch]. Všecko dobré ve světě pochází od Ormuzda [světlo, teplo, úroda, zdraví, pravda, ctnost]. Všecko zlé [temno, zima, sucho, poušť, nemoc, lež, nepravost] pochází od Ahrimana. Ormuzd

Perští vojáci. Barevný reliéf z paláce v Persepoli.

stojí v čele sedmi hlavních duchů [bohů] dobrých, a Ahriman v čele duchů zlých. Povinností člověka jest pomáhati Ormuzdovi v boji proti duchům zlým. Proto udržuje posvátný oheň, vede život ctnostný, mluví pravdu, pečuje o zdraví a čistotu, hledí si polního hospodářství i dobytčářství. Vedle Ormuzda jakožto hlavního boha byli ještě bohové vedlejší: *Mithras*, bůh slunce, *Atar*, bůh ohně, *Armaiti*, bohyně země, *Anahita*, bohyně vody a úrody. Duše člověka spravedlivého vejde po smrti do ráje Ormuzdova, zlého v propast pekelnou, kde vládl Ahriman.

Peršané dělili se na několik kmenů, z nichž přední byli Pasargadové z rodu Achaimenova. Peršané byli poplatní nejprve králům elamským, potom králům medským. Kyros [bibl. Kýrus] nastoupiv na trůn r. 558 př. Kr., svrhl jeho medské v bitvě u Pasargad r. 550 př. Kr. Medii připojil k své říši a vůbec své panství rozšířil, takže jeho říše sahala od Perského zálivu k moři Kaspickému a k řece Halysu. Dobyly Lydie v Malé Asii r. 546, Babylonu r. 539. Židům v zajetí babylonském dovolil, aby se navrátili do Palestiny, jak se vypravuje v první kapitole knihy Ezdrášovy. Palestina byla spravována místodržiteli a tvořila součást satrapie »za řekou« [Ezd 8,36; Neh 2,7], k níž patřily Syrie, Fenicie i Cypr. Kyros zemřel r. 529 v boji proti turanským Massagatům. Kambyses [529-522], syn Kyrův, porazil u *Pelusia* r. 525 egyptského faraóna Psameticcha III. a dobyl Memfidy. Kambyses je snad biblický *Asverus [Ezd 4,6]. Zatím co Kambyses meškal v Egyptě, jakýsi mág Gaumáta, podobný zavražděnému bratru královi Smerdovi, vsedl na trůn perský. Kambyses na zpáteční cestě do domova zemřel [r. 522]. Gaumáta zapověděl Židům pokračovati ve stavbě chrámu [Ezd 4,7-22]; na štěstí panoval jen sedm měsíců, jeho podvod byl odhalen, byl zabit a na trůn dosedl nejbližší příbuzný Kambysův, Darius, syn Hystaspův [521-485].

*Darius I. byl nejslavnější král perský, dal říši ústavu, rozšířil ji až k Dunaji a Židům dovolil, aby nejen ve stavbě chrámu pokračovali, ale i poručil, aby jejich podnik byl podporován z královských důchodů [Ezd 6,1-15], takže stavba mohla být dokončena v šestém roce jeho panování. Darius podnikl výpravu proti Řekům r. 492, která se nezdařila. Loďstvo bylo u Athosů rozbito bouří. Také druhá výprava r. 490 skončila porážkou u *Marathonu*. Po Dariovi nastoupil na trůn r. 485 jeho syn Xerxes, bibl. *Asverus [Est 1,1 a snad i Ezd 4,6], nejprve pokořil Egypt a vrátil se potom proti Řecku, dobyl Athén a spálil je. Než potom utrpěli Peršané porážku v průlivu Salamském a vrátili se s nepořízenou do Asie. Po další porážce jeho vojevůdce Mardonie u Plataií r. 479 bylo znáti, že říše Perská upadáva. Xerxes byl r. 465 zavražděn a jeho syn *Artaxerxes Longimanus [Dlouhoruký] ho ve vládě následoval. Panoval 40 roků a choval se příznivě k Židům [Ezd 7,11-28]; je to poslední perský král, o němž je v bibli zmínka [Neh

2,1-9]. Potlačil povstání Baktrů, podmanil znova odpadlý Egypt [462-459] a zemřel r. 424. Následoval ho jeho syn Xerxes II., ale již po 54 dnech zavraždil ho jeho syn Sogdianos a zmocnil se vlády, byl však již r. 423 jiným královským levobočkem Ochosem odstraněn; ten nastoupil na trůn pod jménem Darius II., zemřel r. 404. Následoval jeho syn Artaxerxes Mnemon [404-359], potom Artaxerxes III. Ochos. Byl otráven kleštěncem Bagoou; další nástupce na trůnu perském byl Darius III. Kodomanos 336, který již nemohl zadržet blížící se pád říše. Snad je to onen »Darius Perský«, jenž jest jmenován v Neh 12,22. Byl poražen nad řekou Granikem 334, potom Alexandrem Velikým v bitvě u Issa a Gaugamel. Tím skončila řada králů první perské říše r. 331. Hlavními městy Persie byly střídavě Persepolis, Susa [Neh 1,1; Est 1,2], Achmeta [Ekbatana [Ezd 6,2] a Babylon [Ezd 6,1]. Při rozdělení říše po smrti Alexandra Velikého připadla Persie Seleukovcům; jejich vláda trvala do r. 64, kdy se říše seleukovská stala římskou provincií. Již za Seleukovce Antiocha II. odpadla r. 250 značná část jejich držav a v Parthii založil novou říši Arsakes I. Ta se rozšířila přes celý Iran a na západ až k Eufratu. Panství parthské vyvrátil r. 226 po Kr. perský kníže Ardašir [Artaxerxes] z rodu Sasanovců, jenž založil za císaře Alexandra Severa na Iranu mocnou říši novoperskou r. 208 po Kr. Ta tvořila hranici tehdejší říše římské na východě. Posledním králem této říše byl Jazdagird III. [637-641 po Kr.], který byl poražen arabskými mohamedány.

Persis, křesťanská žena v Římě, již apoštol Pavel posílá pozdrav [Ř 16,12].

Peřestost, peřestý [stč. = strakatost, strakatý]. Tak překládají Kral. dva různé hebr. výrazy *ch^abarbúnôt* = skvrnitost, pruhovanost [o levhartu Jr 13,23] a *nákód* = strakatý [o ovcích Gn 30,32; 31,8].

Peří ve vlastním smyslu [Ez 17,3; Dn 4,30]; v přeneseném smyslu jako perutě, křídla [2S 22,11; Ž 104,3; Iz 40,31]. V hebr. textu je užito tří různých výrazů pro tyto pojmy.

Pes. Bible popisuje psa jako polodivoké zvíře, které se potuluje po ulicích a kolem bydlíšť [Ž 59,7.15] jako nepřijemný příživník, živící se odpadky [Ex 22,31], mrtvolami [1Kr 14,11; 16,4; 21,23n; 2Kr 9,10.35n; Jr 15,3] a prolitou krví [1Kr 21,19; 22,38; Ž 68,24], sdružující se ve smečky [Ž 22,17.21]. Není tudíž divu, že byl p. pokládán za kulticky nečisté zvíře [Iz 66,3]. Zdomácněn [Mk 7,28] sloužil p. člověku jako hlídač domu [Iz 56,10] i stáda [Jb 30,1] a bylo ho používáno i při honbě zvěře.

Být nazván psem, mrtvým psem, psí hlavou bylo pokládáno za výraz nejhlubšího opovržení, sebeponížení a za nadávku [1S 17,43; 24,15; 2S 3,8; 9,8; 16,9; 2Kr 8,13]. Být sežrán psem nebo ptáky na poli bylo znamením zvláště těžkého Božího soudu [1Kr 21,19; 22,38]. L 16,21 uvádí psy, lízající vředy žebráka, jako doklad ubohosti tohoto člověka,

kteřý se nemohl ani bránit dotyku nečistého zvířete, takže se zdálo, že už naprosto propadl Božímu soudu. [Jiní vykladači vidí v této podrobnosti protiklad soucitu němé tváře a bezcitnosti boháčovy.]

Bezbožní protivníci jsou přirovnáváni ke smečce psů [Ž 22,17.21] právě tak jako falešní vůdcové lidu, kteří jako němi psi ne varují a nebdí, na druhé straně však jsou hltaví a nenasytní [Iz 56,10n]. *Blázen, který znovu a znovu opakuje svá bláznovství, je připodobňován psu, jenž se vrací k tomu, co zvrátil [Př 26,11, sr. 2Pt 2,22]. Také kultičtí prostitutí byli nazýváni psy [aspoň u Feničanů ne ve smyslu

Lovci s honičními psy. Na ramenou nesou sítě na zvěř. Assyrský relief v Ninive.

hanlivém], což nám vysvětluje zákaz přinášení »mzdu psa« do domu Hospodinova [Dt 23,18]. Bylo zakázáno zužitkovati zvíře, určené k oběti, t. j. zasvěcené Bohu [odtud označení tohoto zvířete jako »svaté«, »svatá věc«, sr. Ex 29,33; Lv 2,3; 22,10-16] za potravu psům ani tehdy, jestliže zvíře před obětí zdechlo. Takové zvíře muselo být zakopáno. Židé v době Ježíšově dávali název p. pohanům jako kulticky nečistým. Bylo zakázáno svěřovati jim zvěst Zákona, jenž je tajemstvím vyvoleného lidu.

Na toto ustanovení Zákona i tradice navazuje Ježíšovo slovo u Mt 7,6 [»nedávejte svatého psům«]. Učedníci nemají soudit bratra [Mt 7,1-5], ale jejich úsudek nesmí být natolik otupen, aby nedovedli rozeznat bratra od těch, kteří jsou neschopni ocenit to, co je vznešené a svaté, a pohrdají evangeliem. Stará církev vztahovala toto slovo výslovně na svatosti [sr. 1Tm 5,22].

F 3,2 označuje Pavel judaisty, kteří se vzpi-

[624] Petachiáš-Petr

rají svobodě evangelia a chtějí nutit členy církve k obrizce jako k něčemu, co je nutné ke spáse, za psy, rozřracející sbor [sr. Ž 59,7n.15]. Podle jiných vykladačů varuje Pavel před těmi, kteří byli vyloučeni z křesťanského obecnství. Užívá tu ironicky názvu, jež Židé přikládali pohanům. 2Pt 2,22 přirovnává křesťana, jenž po nabytí známosti upadl opět v blud a hřích, ke psu, jenž se vrátil k svému vývratku.

Zj 22,15 líčí, že z nebeského svatého města jsou vyloučeni psi [= modloslužebníci, ne zvířata!], čarodějníci, smilníci, vražedníci, modláři, zkrátka »každý, kdož miluje a činí lež«. Jde tu o označení těch, kteří se vzepli poselství o Boží milosti v Kristu a propadli lži. *Stěně.

Petachiáš [Hospodin otevřel (život nebo oči?)]. 1. Kněz z třídy devatenácté za krále Davida [1Pa 24,16]. – 2. Levita, který na naléhání Ezdrášovo propustil svou manželku cizozemku [Ezd 10,23]. O téhož muže jde snad i v Neh 9,5. – 3. Syn Mesezabelův ze synů Záry [Neh 11,24].

Petor, město na záp. břehu Eufratu j. od Charkemisu v Mesopotamii Syrské, bydliště Balámovo [Nu 22,5; Dt 23,4]. Salmanazar II. je vzal Hetitům. Vyskytuje se i v egyptském seznamu syrských měst za Thutmose III.

Petr, přízvisko Simonovo [2Pt 1,1], znamenající »skála« či »skalník«, aram. Céfaz [Kěfā]. Ježíš jím chtěl naznačiti budoucí sílu Simonovu, založenou na víře v Ježíše Krista. [J 1,42n; Mt 16,18n; Mk 3,16]. Kdykoli později Petr projevil nějakou slabost, Ježíš ho vždy pojmenoval starým jménem Simon, aby ho vyburcoval k bdělosti [L 22,31; Mk 14,37; J 21,15-17; sr. 1Pt 5,8].

Byl synem jakéhosi Jonáše [Mt 16,17; J 21,15n], bratr Ondřejův [J 1,41], oba byli druhy synů Zebedeových Jakuba a Jana a učedníky Jana Křtitele; všichni byli rybáři [Mt 4,18; Mk 1,16; L 5,3]. Simon i Ondřej pocházeli z Betsaidy, malého rybářského městečka nedaleko Kafarnaum na moři Tiberiádském [J 1,45]. Později bydlel se svou rodinou v Kafarnaum [Mt 8,14; Mk 1,29; L 4,38]. Byl pravděpodobně učedníkem Jana Křtitele. Jeho bratr Ondřej přivedl jej k Ježíšovi [J 1,35-42], který jej přijal za učedníka, později za svého stálého průvodce [Mt 4,19; Mk 1,17; L 5,10] a konečně za apoštola [Mt 10,2; Mk 3,14; L 6,13n]. Petr byl rozhodně, horlivě, aktivní a vznětlivé povahy, provázen chvilkovou malomyslností a nerozhodností [Ga 2,11]. Byl mluvčím apoštolů [Mt 16,13-23; 17,1-8] a náležel se syny Zebedeovými k užšímu kroužku důvěrníků Ježíšových. První uvěřil a vyznal, že Ježíš je Kristus, t. j. zaslíbený Mesiáš [Mt 16,13-23; Mk 8,27-38]. S Jakubem a Janem byl svědkem proměnění Páně [Mk 9,2n]. V seznamech apoštolů je vždy jmenován na prvním místě, jako by tím měla být naznačena důležitost v kruhu učedníků Ježíšových

[Mt 10,2-4; Mk 3,16; L 6,14; Sk 1,13]. Když byl Ježíš v zahradě getsemanské ohrožen zbrojnoši velekněžskými, Petr jej bránil i mečem [J 18,10-11].

Smutným bodem Petrova života bylo trojí zapření v paláci nejvyššího kněze [Mt 26,69-75; Mk 14,66n; J 18,12-17]. Činil ovšem opravdové pokání [Mt 26,75; L 22,61] a bylo mu také odpuštěno [L 24,34; 1K 15,5], ale na svůj pád nikdy nezapomněl.

Vynikající postavení mezi apoštoly, které měl Petr za života Ježíšova, zůstalo mu i po Ježíšově smrti a zmrtvýchvstání v církvi apoštolské [Sk 1,15n; 2,14; 3,4.12; 4,8; 5,3.8]. Pavel jej 1K 15,5 uvádí na prvním místě mezi svědky vzkříšení, podobně L 24,34. On to byl, jemuž bylo zjeveno, že i pohanům Bůh otvírá přístup do svého království [Sk 10]. Když Pavel po třech letech po svém obrácení přišel do Jerusalema, chtěl především poznat Petra [Ga 1,18]. Za jednání t. zv. apoštolského koncilu [Ga 2,1-10] označuje Pavel Petra, Jakuba a Jana za »sloupy« církve. Později ustupuje P. do pozadí před Jakubem, bratrem Ježíšovým [Sk 12,17; 15,13; 21,18; Ga 2,9.12], a Pavlem, jenž se stal apoštolem pohanů [Ga 2,7], kdežto P. káže Židům i za hranicemi Palestiny. Podle tradice působil Petr nejen v Pontu, Galatii, Kapadocii, Malé Asii a Bithynii, nýbrž i v Antiochii [Ga 2,11], snad i v Korintu [1K 1,12], a zvláště v Římě. V Korintě postala dokonce i strana Petrova [1K 1,12; 3,22]. Toto vůdčí postavení Petrovo je potvrzeno i vypravováním Skutků ap., jejichž první část staví Petra do popředí [Sk 1,15-26; 2,14-41; 3,1-4.22; 5,1-11.12-16; 8,14-25; 9,32-43; 10,1-11.18; 12,1-24; 15,7-11]. Od kap. 15 zprávy o Petrovi mizejí. Na cestách prý ho provázel Jan Marek, kteréžto okolnosti máme co děkovati za sepsání evangelia *Markova.

Legenda vypravuje o rozsáhlém působení Petrově v Makedonii, na březích Černého moře, v Itálii, ve Španělsku, Británii, Babylonii, Persii a jinde. Legenda ví také velmi mnoho o pobytu Petrově v Římě, který nelze bezpečně popírat. Zato se vši rozhodností lze popřít, že Petr pobyl v Římě 25 let, jak tomu chce římská církev na základě apokryfických vypravování z kruhů kacířských Ebionitů. Nesouhlasí s tím jednak chronologie jeho života, jednak i ta okolnost, že Pavel v ep. k Římanům nečiní o Petrovi žádné zmínky. Pověst tvrdí, že manželka Petrova Perpetua, která jej všude doprovázela [1K 9,5], byla v Římě umučena dříve ještě než Petr v době neronského pronásledování. Za rok mučednické smrti Petrovy je udáván r. 68. Prý byl ukřížován hlavou dolů, protože sebe nepokládal za hodna téhož způsobu smrti, kterou zemřel jeho mistr. Někteří badatelé tvrdí, že Petr zemřel v Babylonii.

Petr-skála. Mnoho sporů mezi protestanty a katolíky způsobil výklad Mt 16,18 o Petrovi jako skále, na níž Ježíš vzdělá svou církev. Římská církev na tomto slově staví své

Petrovy epištoly [625]

učení o t. zv. apoštolské poslušnosti, podle níž moc duchovního panování přechází s Petra na domnělé jeho nástupce. Ve skutečnosti praví toto místo pravý opak toho, co vykládá římská církev. Ježíš chtěl říci toto: Ty, Petře, jsi skála. Na této skále vystavím církev, kterou nepřemohou brány smrti, třebaš pohlcovala vždy nové a nové řady lidí. Výkladem tohoto slova Ježíšova je 1Pt 2,4nn, kde se mluví o duchovní stavbě: dějiny církve jsou ustavičnou stavbou. Ale i Bůh staví svým způsobem. Kámen, kterýž zavrhl stavitelé, člověk, kterého stavitelé světových dějin zničili, byl od Boha učiněn úhelným kamenem. Na tomto duchovním kameni buduje Bůh duchovní dům, skládající se ze živého kamení, ze živých osobností, zasvěcených Bohu. Boží stavba je popisována i v Ef 2,20n [základ je Kristus, na něm spočívají apoštolé, pak proroci atd.]. Základní kameny nesou další vrstvy, ty zase další atd. Tentýž obraz je ve Zj 21,14, kde se mluví o dvanácti základních kamenech, apoštolech Ježíše Krista. Jde tedy o vrstvy, jež jsou kladeny na sebe. P. obdržel úkol, který není nikterak dědičným ani přenosným ani opakovatelným. Je jen prvním v první vrstvě základních kamenů. Na ní spočívají vrstvy ostatní. Ale zplnomocnění Boží není přenosné ani odkazatelné. Boží plnomocenství platí jen té osobě, již bylo původně určeno. Je neopakovatelné.

Někteří protestantští theologové [na př. Harnack] na podkladě Diatessaronu Tatiana z r. 172 po Kr., kde Mt 16,18 je uvedeno jinak než v našem textu, soudí na úmyslné porušení tohoto místa v Římě.

Petrovy epištoly náležejí k t. z v. obecným [katolickým] epištolám, protože nejsou určeny jen jednomu sboru, nýbrž obracejí se na celou církev.

1. Obsah I. Petrovy a její charakteristické výroky: Napomenutí k posvěcení života s ohledem na nekřesťany a na ubližování s jejich strany.

1,1-2,10: *Všeobecný úvod:*

1,1-2 adresa a pozdrav.

1,3-12 pisatel vzdává chválu Bohu za znovuzrození k živé naději i uprostřed utrpení. [Požehnaný Bůh, kterýž znovu zplodil nás 1,3.

Kteréhož neviděvše, milujete 1,8.]

1,13-21 napomíná k střízlivému, svatému životu, jenž by odpovídal skutečnosti vykoupění.

[Dokonale doufejte v té milosti 1,13.

I vy svatí ve všem obcování buďte 1,15.

Věduce, že ne porušitelnými... 1,18.]

1,22-2,10 Křesťanský sbor v bratrské lásce je domem duchovním a lidem Božím.

[Duše své očistili jste poslušností pravdy 1,22.

Znovu zrození jsouce skrze živé slovo Boží 1,23.

Jako kamení živé vzdělávejte se v dům duchovní 2,5.

Vy jste rod vyvolený 2,9.]

2,11-3,12: *Zvláštní napomenutí ke křesťanskému životu uprostřed pohanstva.*

2,11-12 všeobecně.

[Obcování své mezi pohany majíce dobré 2,11.]

2,13-17 vůči státu.

[Poddání buďte všelikému lidskému zřízení 2,13.

Jako svobodní 2,16.

Všecky ctěte 2,17.]

2,18-25 jak se mají chovati otroci podle příkladu Kristova.

[Poddání buďte ve své bázni pánům 2,18.

I Kristus trpěl za nás, nám pozůstaviv příklad 2,21.

Kterýž hříchu neučinil 2,22.

Jehož zsinalostí uzdraveni jste 2,24.

Neboť byli jste jako ovce bloudící 2,25.]

3,1-7 jak se mají chovati mužové a ženy.

[Skrze pobožné obcování žen bez slova získání 3,1.

Ozdoba budiž ne ta zevnitřní 3,3.]

3,8-12 výzva k bratrské lásce vůči všem.

[Neodplacujte zlého za zlé 3,9.]

3,13-5,14. *Posvěcování života i uprostřed utrpení, způsobeného pohanem.*

3,13-22 s dobrým svědomím podle příkladu Ježíše Krista.

[Pána Boha posvěcujte v srdcích svých 3,15.

Hotovi vždycky k vydání počtu 3,15.

Majíce dobré svědomí 3,16.

Lépe, abyste, dobře činíce, trpěli 3,17.

I Kristus za hříchy trpěl, spravedlivý 3,18.

Kristus těm, kteříž jsou v žaláři, duchům, kázal 3,19.

Křest, modlitba k Bohu o dobré svědomí (Žilka) 3,21.]

4,1-6 Boj proti tělu ve smyslu Kristově.

[Proto je zajisté i mrtvým kázáno evangelium 4,6.]

4,7-11 modlitbou a vzájemnou službou.

[Všemu se přibližuje konec 4,7.

Láska přikryje množství hříchů 4,8.

Jeden každý vespolek sobě přísluhujte 4,10.]

4,12-19 utrpením pro Krista, jež je ctí.

[Z toho, že jste účastní utrpení Kristových, radujte se 4,13.]

5,1-11: *Povinnosti starších a mladších.*

[Paste stádo Boží 5,2.

Když se ukáže kníže pastýřů 5,4.

Bůh pyšným se protíví 5,5.

Pokořte se pod mocnou ruku Boží 5,6.

Všelikou péčí svou uvrhnuce na něj 5,7.

Bůh všeliké milosti dokonalé vás učiní 5,10.]

5,12-14: *Závěrečný pozdrav.*

2. Vznik I. Petrovy. Thematem této první epištoly Petrovy, jak už bylo naznačeno, je křesťan a křesťanská obec v utrpení. Účelem listu bylo povzbuditi křesťany, bývalé to pohany [1,14.18; 2,9-10; 4,3-4], kteří se teprve nedávno obrátili ke Kristu [sr. 1Pt 2,2], k vytrvalosti ujištěním, že »milost Boží, v kteréž stojí« [5, 12], je pravá. Proto jim sestavuje také

[626] Petuel-Pevně, pevný

jakýsi seznam pravidel [domáci řád 1Pt 2,18-3,12; 5,1nn]. Čtenáře nutno hledati v sev. části Malé Asie [Pontus, Galatie, Kappadocie, Asie a Bitynie], a to v oněch územích, kam Pavel nezasáhl svou misijní činností [sr. Sk. 16,7]. Odtud lze vysvětliti, že 1Pt se o Pavlovi vůbec nezmiňuje. Také se zdá, že pisatel epištoly nezná osobně ty, jimž píše. Tim spíše musel být známou autoritou.

Badatelé jsou na rozpacích, zda mají přimouti autorství Petrovo při této epištole. Mnozí ukazují, že poměry předpokládané v epištole ukazují na dobu kolem r. 100 po Kr. Pisatel zná dobře Pavlovy epištoly [1Pt 2,4-8, sr. Ř 9,32n; 1Pt 2,13-17, sr. Ř 13,1-7], osvojil si Pavlovy formule [na př. »v Kristu« 3,16; 5,10,14 a j.], zná Jakobovu epištolu, zná úřad starších, který sváděl k ziskuchtivosti [1Pt 5,2], cítí, že poměr mezi starší a mladší generací je porušen. Epištola předpokládá, že křesťané na celém světě [5,9] procházejí těžkým utrpením, jsouce pronásledováni jako křesťané a snášejíce dokonce rozsudky smrti [4,19]. Babylon, o němž se pisatel zmiňuje, je patrně Řím [sr. Zj 14,8] z doby císaře Domitiana [panoval 81-96]. Slovo »všetečný« v 4,15, které Žilka překládá »pletichář«, lze také překládat i slovem »udavač« před soudem. Mimo to se některým badatelům zdá, že je v epištole příliš málo o pozemském životě Ježíšově, předpokládáme-li, že ji psal Petr, který s Ježíšem chodil po Palestině [sr. 1Pt 1,8; 5,1]. Kromě toho je nápadné, že SZ je citován vesměs podle LXX. Z těchto důvodů se domnívá Jülicher, že 1Pt je přepracovaná řeč nějakého římského učitele k přestoupilým, snad řeč Silvánova, kterou někdo připsal Petrovi, když ve sborovém archivu našel poznámku »Po Silvánovi«, nebo nějakého neznámého učitele [Harnack], anebo nějakého Petra a Silvána z 2. stol., kteří měli náhodou společná jména s apoštolem a jeho pomocníkem. Do původního potěšujícího dopisu maloasijským křesťanům byla vpracována křesťní řeč [1,3-4,11, podle Bornemanna prý na text Ž 34, sr. 1Pt 2,3; 3,10nn].

Tyto důvody nepřesvědčují však celou řadu jiných autorit, které pokládají 1Pt za dopis apoštolův z Říma, napsaný před červencem r. 64. Poukazují na to, že se pisatel dovolává často příkladu Ježíše Krista, zvláště jeho utrpení [2,21nn; 3,18nn; 4,1; 5,1], jeho zmrtvýchvstání [1,3nn.11.21; 3,21], jeho příchodu v slávě a k soudu [4,5.13; 5,1.4.10], že se zmiňuje o svém vztahu k Markovi [5,13] a že epištola je osvědčena už listem Polykarpovým [† 155]. Zprostředkující stanovisko zaujímá Feine. Tvrdí, že epištolu napsal Silvánus, který vykonával jen přání Petrovo. Petr dal Silvánovi několik pokynů o tom, co má psát, ale provedení úkolu nechal už Silvánovi. Tak prý lze vyložit i jednak stopy petrovské, jednak pavlovské, ježto Silvánus byl průvodcem Pavlovým na druhé misijní cestě.

3. Obsah II. Petrovy. Účelem epištoly

je upevniti víru v druhý příchod Kristův poukazem na souhlasné svědectví proroků a apoštolů.

Kap. 1.: Pozdrav 1,1-2.

Napomenutí ke vzrůstu ve ctnosti a poznání 1,3-11.

[Božského přirození účastni 1,4.

Přičinějte k víře své ctnost 1,5.]

Odůvodnění epištoly 1,12-21.

[Máme přepevnou řeč prorockou 1,19.

Duchem svatým puzeni byvše, mluvili svatí Boží lidé 1,21.]

Kap. 2.: Proti falešným prorokům.

Kap. 3.: Proti popěračům Kristova druhého příchodu 3,1-7.

Boží velikost a dlouhoshovivavost 3,8-13.

[Nechtě, aby kteří zahynuli 3,9.

Nového pak nebe a nové země čekáme 3,13.]

Závěrečná napomenutí k bdělosti 3,14 až 18.

[Mezi (Pavlovými) epištolami některé jsou nesnadné k vyrozumění 3,16.]

4. Autor II. Petrovy. I konservativní protestantští bohoslovci se vzdali myšlenky, že by 2Pt pocházela od apoštola Petra přes nadpis epištoly [2Pt 1,1], přes dovolávání se očitého svědectví [2Pt 1,16nn] a tvrzení, že jde už o druhý spis [2Pt 3,1]. Formou i obsahem liší se od 1Pt. Na místo naděje z 1Pt nastupuje »známost«. O pronásledováních se tu nemluví, závislost na Judově epištole je patrná [2Pt 2 je parafrází Ju 3-18], mnoho pochází z Pavla, mnoho z I. Klementova listu, mnoho z apokryfního Zjevení Petrova. Vliv hellenismu je patrný ve výrazech »ctnost«, »poznání«, účastenství na Boží přirozenosti« a j. Zásadními popěrači druhého příchodu Kristova byli teprve gnostikové z 2. stol. Hlavním důvodem však proti autorství Petrovu je, že se dovolává sbírky Pavlových epištol, již ovšem užívali i gnostikové k popření učení o druhém Kristově příchodu. Je také příznačné, že se ve 2. stol. objevila celá řada pseudonymních spisů Petrových: Petrovo evangelium, Petrovo zjevení a Kázání Petrovo. Teprve Origenes [† kolem 251] se zmiňuje o 2Pt jako o sporném spise [Petr »hlaholí dvěma polnicemi svých listů«]. Církev syrská nepřijala 2Pt do svého kánonu. I Hieronymus [† 420] poznamenává, že někteří pravost tohoto listu popírají. Místem vzniku byla asi Malá Asie.

Zprostředkující názor zastává R. A. Falconer v *Hastingově Bible Dictionary*, který tvrdí, že epištolu napsal nějaký žák Petřův, který si vzpomněl na způsob, jakým jeho mistr bránil sbory palestinské proti saducejskému sensualismu a libertinizmu, když se octl sám tvářív v tvář podobné situaci v Malé Asii. Kato-liční bohoslovci o Petrově autorství epištoly ne-pochybují.

Petuel, otec proroka Joele [Jl 1,1].

Pevně, pevný [stč. tuhý, tvrdý, netekutý, nesyypký; trvalý, nepohnutelný, stálý; jistý, ubezpečení]. »Pevně stojící« [Ž 39,6] o člo-věku, který stojí zpřima [sr. Gn 37,7, kde je užito téhož hebr. slovesa *nissáb* o snopu] u vě-

Pevnost [627]

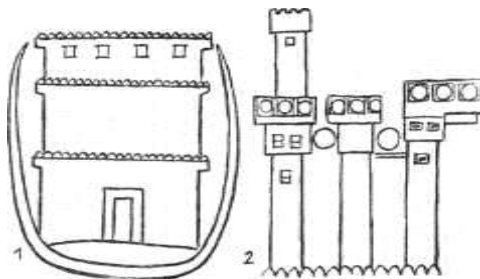
domí své bezpečnosti. Jinde překládají Kral. trvanlivý [o Božím slovu Ž 119,89]. Jiný hebr. výraz [ʿaz, ʿoz, máʿoz] znamená silný, opevněný, bezpečný ve smyslu fyzické síly [Nu 21,24; Ž 31,3; Př 10,15; 18,10n., sr. 2S 22,33 o Bohu jako síle]. Hebr. *cházák* ve smyslu tvrdý [o skále Ez 3,19] a *básúr* ve smyslu nepřístupný, strmý, neproniknutelný [o zdech Dt 28,52; Iz 2,15; Jr 15,20]. Skutečně pevné ve smyslu biblickém je jen to, co nějak souvisí s Bohem anebo co Bůh sám *utvrdil [Boží trůn, t. j. Boží panování Ž 93,1n; trůn Davidův Ž 89,37n; srdce Ž 112,7n, sr. Žd 13,9].

V NZ jde o tři řecké výrazy. *Bebaios* = bezpečný, spolehlivý. O křesťanské naději, jež je přirovnávána k bezpečné a p-é kotvě duše [Žd 6,19]. Spoluúčast na Kristu, t. j. úzké spojení s ním a spoludědictví na jeho slávě, je podmíněna p-ým zachováním té víry, kterou jsme měli na počátku, Žd 3,14 [víra je totiž počátkem našeho ospravedlnění Žd 11,1]. Je třeba se jí pevně chopit jako bezpečného základu. Žilka překládá: »Vždyť jsme se stali účastníky Krista, jen když až do konce pevně zachováme počáteční předsevzetí«. Škrabal: »Zachováme-li si ovšem přesvědčenost, jaká byla na počátku, pevnou až do konce«. Sýkora-Hejčl-Col: »Jestliže ovšem pevně až do konce zachováváme víru, kterou jsme měli na počátku« [sr. Ko 1,23, kde je užito řeckého výrazu *hedraios*]. Ve 2K 1,6 prohlašuje Pavel, že má o čtenářích pevnou, t. j. neochvějnou naději, protože je s nimi v Kristu spojen jak v utrpeních, tak v útěše. V Ř 4,16 má výraz p-y tentýž význam jako platný, zajištěný [pro potomstvo]. V podobném smyslu se mluví v 2Pt 1,19 o »přepěvné řeči prorocké«, t. j. spolehlivé a platné, působivé i dnes [sr. Žd 2,2n]. *Utvrzovati, potvrzovati, upevňovati.

Druhý řecký výraz, překládaný Kral. pevně, pevný, je *hedraios* [= pevně usazený, neotřesitelný, stálý]. 1K 7,37 mluví o pevné vůli křesťanského askety, jež je naprosto odolná proti pudům [1K 7,9.36.38]. Pavel tuto pevnost pokládá za zvláštní dar od Boha [1K 7,7], udělovaný jednotlivcům. Všichni však, kteří jednou uvěřili v Krista a byli smířeni

s Bohem, mají být pevní u víře [Ko 1,23 sr. Žj 2,7n], stálí a nepohnutelní v práci [1K 15,38] v tom vědomí, že Bůh přemohl smrt a má s tímto světem, v němž postavil církev jako »sloup a utvrzení pravdy« [1Tm 3,15; Žilka: pevnost pravdy], ještě své plány.

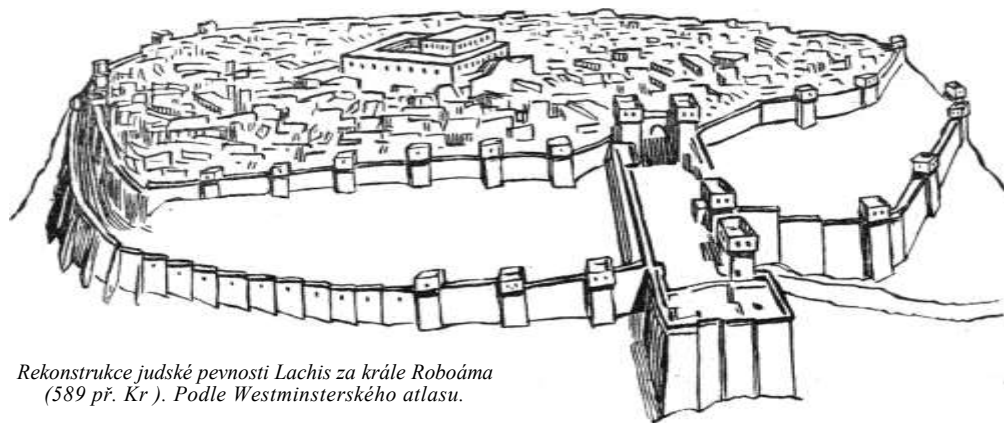
Třetí řecký výraz, překládaný Kral. pevný, je *stereos* [= pevný, hutný, na rozdíl od tekutého Žd 5,12.14, kde Kral. mají »hrubý«], silný, trvalý. 1Pt 5,9 vyzývá čtenáře, aby byli

Pevnosti. 1. Kanaanské město Tunip, obklopené vodním příkopem. Egypťský reliéf z Medinet Habu. 2. Opevněné hradby města Lachise. Ze Senacheribova paláce v Ninive.

»pevní u víře« [Kral. »silní« u víře; Žilka: »Vzepřete se mu pevně vírou«]. 2Tm 2,19 líčí marné úsilí bludařů pod vrátití církev. Její základ je nepohnutelný a má dva nápisy [podobně jako staré chrámy a veřejné budovy]: Nu 16,5 [sr. Ž 1,6] a Iz 52,11 [sr. Ž 1,1]. *Potvrditi. *Stálost, stálý.

Pevnost [2Kr 8,12; Iz 17,3; 25,12; Dn 11,39 a j.]. V nejstarších dobách šlo o místa, ohrazená vysokým hliněným náspem, vyztuženým někdy velkými, neotesanými balvany, jaké byly nalezeny v sev. Galileji a v Zajordání, později i tesanými kameny a cihlami [Nu 13,29; Dt 1,28; Joz 19,29.35]. Izraelci po svém

Rekonstrukce judské pevnosti Lachis za krále Roboáma (589 př. Kr.). Podle Westminsterského atlasu.

[628] Pevný-Pijavice

nastěhování do Palestiny se skrývali před početnějším nepřítelem pouze »v jeskyních, ohradách, skalách, horách a jamách« [1S 13,6]. Teprve David si dal postavit *hrad [*Hrad Sion, 2S 5,9 *Mello], zdokonalený za Šalomouna fenickými staviteli, kteří snad opevnili také Azor, Mageddo, Gázer, Betoron, Baalat a Tadmor [1Kr 9,15.17n]. Aza opevnil Gabaa Benjaminova a Masfa [1Kr 15,21n; 2Pa 14,6n], Jeroboám pak Sicheu a Fanuel [1Kr 12,25]. Nejproslulejší p-i v sev. říši bylo *Samaří, jež dvě léta odolávalo Assyřanům [724-722 př. Kr.]. Jeruzalem byl opevněn od pradávna a byl znovu a znovu zdokonalován jako p. [2Pa 26,9]. Cylindr, na němž je zpráva o tažení Senacheribově do Palestiny r. 701 př. Kr., mluví o 46 pevnostech, jichž dobylo Senacheribovo vojsko [sr. 1Kr 4,13]. Branám v opevněných městech byla věnována zvláštní péče [Dt 3,5; 33,25; Iz 45,1n], aby odolávaly nepříteli co nejdéle. Z 2S 18,24 se dovídáme, že město mělo vnitřní a venkovní bránu a že na ochozu brány hlídal strážný. Zdá se, že tu šlo také o dvojí hradby. Určitě o nich čteme v 2Pa 32,5. Také zdi s cimbuřím bývaly silné, aby znemožňovaly práci obléhacích beranů [*Beran válečný], a křivoláké, aby útočník mohl být napaden i s boku [Kral. »úhly« 2Pa 26,15]. Vcelku byly palestinské p-i napodobeninou p-i egyptských a zvláště babylonských, zejména pokud se týče pevnostních věží [Ez 26,4; 27,11]. Z Ez 27,11 a Pis 4,4 snad můžeme uzavírat, že bylo zvykem upevňovat věže štíty a pavézami. Zdi byly opevněny ještě navršenými valy [Iz 26,1; násypy 2S 20,15], na zdech postaveny různé válečné stroje [2Pa 26,15]. Kolem p-i býval hluboký, obyčejně vyzděný příkop, naplňovaný v čas nebezpečí vodou [Na 3,8]. Uprostřed p-i býval hrad nebo věž, do nichž se uchylovali bojovníci, když se nepřítelům podařilo prolomit hradbu [Sd 9,46-51]. Důležitou otázkou pro bezpečnost obléhané p-i byla voda. Kananejci proto stavěli p-i nad studnicemi anebo prokopávali z p-i tunely, jimiž bylo možno dostat se k vodě. I starý Jeruzalem měl podobný tunel [Kral. »žlab«, 2S 5,8n], jímž se Davidovi podařilo vniknout do města [podrobnější popis p-i najdeš v Bičovi I., 243nn.249].

Pevný *Pevně. *Stálý.

Pěkně, pěkný [na pohledění libý, krásný; příjemný k slyšení; dobrý, přívětivý; žádoucí, dobrý]. Tak překládají Kral. většinou hebr. *tób* [= dobrý, příjemný na pohled, krásný] [Gn 41,5.26; Joz 7,21; Sd 15,2; 1S 9,2]. Ale i tam, kde hebr. užívá dvou výrazů k označení krásných tvarů nebo krásného vzezření, říkají Kral. prostě p-ý [Gn 29,17; Est 2,7; Gn 41,2; Jr 46,20]. »Zacházejte mi p-ě se synem« [2S 18,5] = zacházejte mírně, jemně. Hebr. *tif'árá* [= ozdoba; sláva, čest] překládají Kral. v Př 28,12 opisem »velmi to pěkně sluší« [když plesají spravedliví]. »Pěkné perly« [Mt 13,45] = krásné perly.

Pěkný břeh [Sk 27,8]. *Břeh.

Pěstoun, hebr. *'ómen* [o mužích], *'ómenet* [o ženách] = ten, který vychovává, vychovatel nebo chůva [Nu 11,12; 2S 4,4]. Iz 49,23 předpovídá, že se lidu Božímu nabídnou králové za pěstouny a královny za *chovačky, ne aby panovali, ale aby sloužili. P. v NZ je překladem řeckého *paidagógos*. Tento výraz označoval původně otroka, jenž vodil hochy z domu do školy, později »vychovatele«, jenž dožíral na děti a držel je v kázní. Pavel v 1K 4,15 staví proti sobě p-a a otce v Kristu. Ti, kdo přišli do Korintu po Pavlovi, jsou nanejvýš p-i [»v křesťanství« Žilka], ale Pavel je otcem, duchovním zakladatelem sboru [sr. Ga 4,19; Fm 10; 1Te 2,11], což mu dává vůči sboru i určitá práva a sboru povinnost napodobit svého duchovního otce [sr. 1K 11,1]. V Ga 3,24n srovnává Pavel Zákon s p-em ke Kristu [Žilka: »pro Krista«]. Toto pěstounství přestává, jakmile se dítě stalo zletilým [Ga 4,1] a dostalo se mu práva synovství [Ga 4, 1-6]. Neboť zletilý syn ochotně a dobrovolně koná to, co jako nezletilý konal ze strachu před p-em pod přísným dohledem. Nejde tu už o poměr mezi dítětem a p-em, nýbrž mezi synem a Otcem [sr. Žd 12,5-10; 1J 2,1n]. Přijetím Krista se syn stal zletilým a Zákon, který jej na toto přijetí připravoval, přestal mít úlohu kázeňského dozorce.

Pěstounka *Chovačka. *Pěstoun.

Pěstovati [stč. v rukou nositi, hýčkat, chovati; vychovávat]. Tak překládají Kral. čtyři různé hebr. výrazy, jež označují pozornou péči o dítě nebo lid od zavinování do plenek [Pl 2,22?] přes nošení na rukou [Iz 46,7] a podpírání [Iz 63,9] až po výchovu [Př 8,30].

Pět knih Mojžíšových *Pentateuch.

Pětmecítma [stč., pův. pětmecidesietma, pětmeczetma] = pětadvacet [J 6,19].

Píd'. Stč. míry délkové byly zrno, prst, dlaň, píď, loket, krok, sáh, prut atd. P. byla délka mezi palcem a malíkem při rozevřeně ruce nebo délka desíti prstů položených těsně vedle sebe. Nejmenší mírou délkovou u Izraelců byl palec, jenž se rovnal šíři mužského palce [Kral. prst Jr 52,12;], šíře čtyř prstů ruky těsně spojených byla dlaň [1Kr 7,26]; píď [hebr. *zeret*] byla třikrát větší než dlaň; měřila 12 palců [Iz 40,12; Ez 43,13]. Další mírou byl *loket a *prut [Ez 40,3n].

Pich [stč. = náčiní ke stloukání, tlouk, tlukadlo]. Ječmen se ve stoupách otlouká [stč. opichává] pichem na kroupy [Př 27,22].

Pijan, stč. = piják, opilec [Př. 23,20; Mt 11,19; L 7,34; 1Tm 3,3; Tt 1,7, sr. 1Tm 3,8; Tt 2,3].

Pijavice koňská [*Haemopsis sanguisuga*] a pijavice lékařská [*Hirudo medicinalis*] vyskytují se v Palestině [hebr. *'aluká*] ve velkém počtu v pramenech, cisternách, potocích a způsobují lidem i zvířatům značné obtíže. Jako malí červíčky usazují se v ústech pijícího, dostávají se do hltanu i hrtnanu, kde teprve vyrostou a žijí po mnoho měsíců. Nejsou-li však odstraněny, způsobují nedokrevnost a často i smrt.

Př 30,15 užívá p. a jejich dvou dcer jako obrazu neuhasilné žízně nebo touhy po něčem. Její dcery jsou snad jmenovány ve v. 16 [peklo a život neplodně]. Hebrejský výraz však může označovat také mythologickou příšeru, vyssávající krev [upír], arabsky 'aulak, 'alúk [= zlý duch, živící se krví].

Pila, ozubený nástroj k řezání dříví nebo kamene [1Kr 7,9; Iz 10,15]. Egyptské p-y byly jednodřadlové, obvykle bronzové, arabské p-y byly železné dvoudřadlové. Byly už známy také cirkulárky. Podle 2S 12,31 a 1Pa 20,3 dal David rozřezat zajatce z Rabby pilou. Byl to krutý trest, obvyklý u Egypťanů, Peršanů a Římanů [sr. Žd 11,37]. Možná však, že jde pouze o záměnu dvou podobných písmen v hebr. slovese a že 2S 12,31 lze, jak se domnívají badatelé, překládat: »Lid, který v ní [Rabbě] byl, dal vyvést a zaměstnal ho na pile, u železných nožů a u železných zubů«. Jiní se domnívají, že jde o jména nějakých míst, nikoli o jména nástrojů [T. K. Gheyne].

Pilát Pontský [lat. = ozbrojený ostěpem nebo ten, jenž nosí *pilleus*, t. j. plstěnou čapku, odznak propuštěného otroka], pátý prokurátor judský v době Ježíšově [asi v l. 26-36 po Kr., sr. Mt 27,2; Mk 15,1; L 3,1], který nastoupil po Valeriovi Gratovi. Násilnickými způsoby vyvolával časté nepokoje v Jerusalemě. Prvním jeho činem bylo, že dovolil proti všem dosa- vadním zvykům římské posádce, aby do Jeru- salema vpochozovala s korouhvemi, stříbr- nými orlicemi a malými obrazy císařovými, ač doposud bylo zvykem nechávat tyto korouhve před branami města, aby nebyl urážen nábo- ženský cit obyvatelstva, jež v obrazech císařových vidělo modloslužbu. Židé ihned vyslali deputaci do sídla Pilátova v Cesareji se žádostí o odstranění tohoto zneuctění svatého města. Po pětidenním vyjednávání Pilát dal deputaci obklíčiti žoldněří s hrozbou, že dá pobiti všechny, nedají-li mu v té věci pokoje. Židé pro- hlásili, že raději podstoupí smrt. Tu teprve Pilát povolil, ale vzápětí dal vsaditi na palác Herodův v Jerusalemě tabulky, označené jménem císařovým, ale bez jeho obrazu. Židé si stěžovali do Říma. Císař Tiberius nařídil, aby tabulky byly odstraněny. Pilát dal také zříditi v Jerusalemě vodovod za chrámové peníze, zasvěcené Bohu. I to vyvolalo vzpoudu, při níž padlo za obět' několik lidí rukama přestroje- ných vojáků, kteří se vmísili mezi demon- stranty. Vodovod byl dokončen, ale za cenu nenávisti k Pilátovi. L 13,1 se zmiňuje o krve- proliti, způsobeném na Galilejských přímo u oltáře. Po jiných krvavých činech a po stí- žnostech Samaritánů, mezi nimiž způsobil krve- proliti, když putovali na horu Garizim, byl Pilát na pokyn římského legáta nad Syrii Vitellia předvolán do Říma k odpovídání, ale dříve než se dostavil, Tiberius zemřel [r. 37] a Pilát byl vypověděn do Vienny na Rhoně v j. Francii, kde prý spáchal sebevraždu. Le- genda opředla jeho smrt pověstmi. Jeho tělo prý bylo vhozeno do Tibery; výsledek toho bylo neustálé rozvodnění této řeky. I byla prý

Pilátova mrtvola vylovena a převezena do Švýcarska. Zde byla vhozena do jezera, jež od té doby má jméno Pilátovo. Mrtvola Pilátova prý dodnes způsobuje na tomto jezeře velké bouře.

Přes všecku Pilátovu špatnost evangelia přece jen ukazují na jeho dobrou vůli osvobodit Ježíše, ježto obvinění, jež přednesli Židé, se mu zdála býti nedokázaná [J 18,28-32]. I to, že se Ježíš činil králem [L 23,2], pochopil Pilát spíše jako duchovní panování stoických filosofů [J 18,33-38]. Proto posílá Ježíše nejprve k He- rodovi Antipovi, který byl o svátcích v Jerusa- lemě a jemuž Ježíš jako příchozí z Galileje po právu podléhal. Touto slušností chtěl Pilát ulo- miti také hrot nepřátelství, které mezi oběma vládci panovalo. Herodes byl totiž pokládán za zvěda císařova. Ale ani Herodes si s věcí Ježí- šovou nevěděl rady [L 23,6-12]. Poslal Ježíše zpátky. Pilát chtěl tedy propustiti Ježíše na základě zvyku, podle něhož o svátcích veliko- nočních bývali propouštěni někteří vězňové. Ale i tento pokus ztroskotal [L 23,13-19; Mt 27,15-21; Mk 15,6-11; J 18,39-40]. Konečně se snažil působiti na cit žalobců tím, že dal Ježíše zmrskati [Mt 27,24-25; L 23,16.22]. Na křik Židů, že se Ježíš činil synem Božím [J 19,7], a po sňu své ženy [podle tradice Klaudie Prokuly, Reky uctivané za svatou] činí Pilát znovu pokus o osvobození, protože podle řecko-římské mythologie v možnost přebývání bohů na zemi snadno uvěřil [sr. Mt 27,19]. Ale na křik Židů, že není přítelem císařovým, propustí-li Ježíše, konečně povolil a Ježíše jim vydal [J 19,12; sr. Sk 4,27n; 13,27n]. Neboť kdyby byl u Tiberia obžalován z velezrady, mohlo ho to státi život. Pilát byl slaboch, podléhající náladám lidu, byl špatným místo-držitelem, protože od samého počátku se ani nesnažil vniknouti do smýšlení podrobeného národa. Byl antisemita, který se nejméně hodil do Judstva za místodržitele. Jeho okřídlená otázka »Co jest pravda?« [J 18,38] je vykláda- na jako výraz ironické skepse, ale možná, že jí »Pilát odmítá výzvu uznat pravdu Ježíšem přinešenou a podrobit se jí, ale nechce se ani roz- hodnout proti němu. Hájí pro sebe právo neutrality v této otázce poslední pravdy« [J. B. Souček, Utrpení Páně str. 151nn].

Pilen, pilně, pilný [stč. = býti bedliv; snažně, bedlivě, pozorně; ustavičný při práci, snažně pracovati; býti p. = starati se o něco; důrazně, výslovně]. »P-ě se vyptával« = dů- kladně, podrobně se vyptával [Gn 43,7; Mt 2,7n]. »Hleděti p-ě« = dáti si pozor, varovati se [Dt 2,4n], dívat se upřeně [Sk 3,12]. »P-ě hledati« u Jb 7,21 = hned za jitra, časně hledati [Př 8,17, sr. Jb 24,5; Z 63,2; Iz 26,9]. »P-ě ostříhati« [Ž 119,4] = bedlivě ostříhati. »P-ě se varovati« = míti se na pozoru [Mt 7,15], »p-ě se šetřiti« = varovati se [Mk 8,15]. »P-ě přikázati = přísně přikázati [Mk 5,43]. »Býti p-n« = dbáti o něco, na co [2Kr 10,31], věnovati se [Sk 6,4; 1Tm 4,13], býti

[630] Pilcha-Písař

bedliv na něco, dávatí pozor na něco [Sk 20,28; 1Tm 4,16], osvědčiti se, býti dobře znám něčím [1Tm 5,10]. »Býti pilný« = míti rozhodný zájem, býti horlivý [2K 8,22].

Pilcha. Jeden z těch, kteří za Nehemiáše stvrdili smlouvu s Bohem [Neh 10,24].

Pilník. Miněny jsou patrně kovářské kleště. Slovo p. je uvedeno v pův. textu Kralické bible z r. 1613 u Iz 44,12: »Kovář pilníkem dělá při uhlí.« Šestidílka má slovo p. jen v poznámkách, kdežto text, který je tištěn v dnešních biblích jako text z r. 1613, je ze Šestidílký. Je zajímavé, že toto slovo docela vypadlo Karafiátovi, když prováděl úpravu Kralického textu z r. 1613 pro Biblickou společnost r. 1887.

Pilnost [stč. = péče, snaha, horlivost]. »Vyučen s p-í« = přesně [Sk 22,3]. P. ve smyslu horlivost Ř 12,8; 2K 7,12; Žd 6,11.

Piltai [= vysvobození]. Kněz, hlava otcovské čeledi Moadiášovy v době velekněze Joiakima [Neh 12,17].

Pinta [stč. z něm. = máz, asi 1,9 l], hebr. *hin*, míra na tekutiny, přibližně 6 l [Lv 19,36].

Písař. Už v t. zv. Gilgamešském eposu se mluví o velikomocném, který má za pasem písařskou tabulku. Božstvo Naba je znázorňováno s písařskou rafíjí stejně jako egyptské božstvo Thot. Každý i menší kananejský král městský měl svého školeného písaře, který mu vedl korespondenci a archiv. V době soudců [Sd 8, 14] zajal Gedeon nějakého mládence, který mu sepsal seznam knížat sochotských. Od dob Davidových uměli aspoň někteří vzdělání Izraelci čísti a psát [2S 11,14; 1Kr 21,8]. Státní písaři měli postavení vyšších úředníků. Ne nadarmo překládají Kral. hebr. *sófér* [= písař] na některých místech kancléř. Byl to vlastně státní sekretář [Jr 36,12nn]. Už v Sd 5,14 je úřad písařský spojen s nějakou funkcí vojenskou. Za králů Davida a Šalomouna čteme o písařích Saraiášovi [2S 8,17], Seiášovi [2S 20,25], Elichorefovi a Achiášovi [1Kr 4,3]. Byli to tajemníci královi, kteří měli na starosti královy dopisy, dekrety a předpisy a spravovali jeho peněžní záležitosti [sr. 2Kr 12,10; Ezd 4,8]. Zvláště levitě se zabývali písařským uměním [2Pa 34,13]. Jejich úkolem bylo opisování Zákona [Jr 8,8]. Písaři mívali

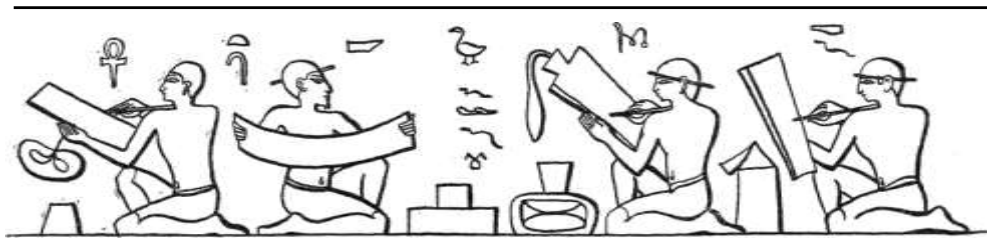
také úřad ve vojsku, sepisující branné síly [Iz 33,18]. Zapisovány byly především zákony do kamene nebo do cihel a ukládány na posvátném místě [Oz 8,12; Iz 10,1; Dt 27,8; Joz 8,32; 1S 10,25; Ex 34,1n; Joz 24,26]. Při každé svatyni [Ofra, Dan, Sílo, Sichem, Gabaon, Masfa atd.] museli být písaři k zapisování liturgie, udílených orakulí a chrámové kroniky. Pečetní prsteny [Gn 38,18] jsou svě-

Egyptský písař. Vpravo nahoře „kalamář“. Malba z Beni Hassan.

dectvím o tom, že už v nejstarších dobách bývaly spisovány smlouvy obchodní a jiné [Jr 32,12]. Písaři královští zapisovali také dějiny říše [Nu 21,14; Joz 10,13; 2S 1,18], různá rčení lidová a zaklínací formule [Př 25,1]. K potřebě těch, kteří psát neuměli, propůjčoval se zvláštní cech písařů, kteří chodili po městech a dědinách, nosíce za pasem psací potřeby [Ez 9,2], jak je tomu na východě dodnes. Někteří z nich vynikali jako rychlopisci [Ž 45,2]. Proroci mívali někdy soukromé písaře [Jr 36,4.18.32].

Až do dob Jeremiášových se psalo na ka-

Egyptská písařská dílna při práci. Náhrobní malba v Thebách.

menných destičkách anebo hliněných cihlách [Iz 30,8; Ab 2,2; Jb 19,24]. Vedle toho však už od dob královských se psalo na *papyru a hlazené zvířecí kůži. Ke psaní na papyru a kůži se používalo inkoustu [Ez 9,2]. – Spisy měly podobu svitků, opatřených na obou koncích hůlčičkami k snadnějšímu držení a rozvinování. [*Kniha. *Písmo.] Ve Sk 19,35 jde o městského p., jakéhosi tajemníka, jehož úkolem bylo také předsedati veřejným shromážděním. Byl vlastně výkonným orgánem městské správy. *Psání.

Píseň. Izraelci zpívali od nejstarších dob při všech příležitostech tak jako všichni orientálcí. Veselí i zármutek, práce i odpočinek, láska i svatba, hostiny i důležité události dějinné a p. byly provázány a zachycovány písněmi, doprovázenými hudbou na loutny nebo harfy [Sd 9,27; Ž 150; Iz 5,11n; 16,10; Am 5,23; 6,4nn] a zpravidla i tancem. »Světské« p-ě ovšem v dnešním biblickém zařamování lze už těžko rozlišit od písní náboženských, zvláště proto, že proroci užívali často »světských« p-i jako prostředku k vyjadřování duchovních pravd a celý život byl tak úzce spojen s kultem, že lze těžko říci, kde běží hranice mezi »světským« a kultickým. Český čtenář Kralického překladu také sotva postřehne rozdíl mezi prosou a p-i, která měla určitý styl a rytmus [viz níže!]. Lehkomyslnou pijáckou píseň cituje na př. Iz 22,13 [»Jezme, pijme, nebo zítra zemřeme«] a 56,12. Posměšné p-ě [m^ošalim, Kral. »přísloví«; dostati se do přísloví = státi se předmětem posměchu] máme na př. Sd 5,28nn [sr. podobnou amorejskou posměšnou p. nad porážkou moabského krále Nu 21,27-30. Sr. také Jb 30,9; Ž 69,13; Pl 3,14]. Proroci často užívali formy posměšné p-ě, když líčili Boží soud nad nepřáteli Božího lidu [Iz 37,22-29; 47]. Při kopání studní byla zpívána t. zv. p. o studni [Nu 21,17n]. Při tom dělníci povzbuzují nejen sebe, nýbrž vyzývají i vodu, aby vystoupila. Také při žních a vinobraní se zpívalo [Jr 25,30, kde mají Kral. »křik přesovníků«; sr. Jr 48,33; Iz 9,3], ovšem Izrael při tom děkoval Bohu [Ž 65 a 67]. *P. Šalomounova byla snad původně sbírkou p-i svatebních, jež byly nábožensky přeznačeny na poměr Hospodinův k vyvolenému lidu [sr. Iz 5,1-7]. P-ě pohřební snad souvisely s pohanským kultem mrtvých [opěvování umírajícího a znovu oživujícího božstva přírodního Tamuze, Adonise a j.], jak tomu snad nasvědčuje i ta skutečnost, že k tomu byli najímáni kvíleči a kvílečky z povolání [Jr 9,17-21; Am 5,16]. Izrael měl tyto zvyky zakázány a tak se vyvinula »světská« pohřební píseň, jež s pohanským kultem mrtvých neměla nic společného [2S 1,19-27; 3,33n]. Proroci ovšem i do těchto pohřebních p-i vložili motivy náboženské, zvláště když oplakávali pád Jerusalema [Pl 1; 2; 4] nebo izraelského lidu [Am 5,2; posměšné písně pohřební nad nepřáteli Božího lidu máme na př. Iz 14,4-21; Ez 27,2nn; 28,11nn; 32,2-16]. Při dvorech panovnických

bývali zpěváci a zpěvačky, jejichž úkolem bylo opěvovati krále a jeho činy [2S 19,35]. Zvláště David byl oblíbeným předmětem podobných zpěvů [2S 23,1 sr. 1S 18,7]. Ovšem u Izraele ustupuje král do pozadí před Hospodinem, jak je patrné z t. zv. královských žalmů, jež byly zpívány při nastolovací slavnosti královské [Ž 2 a 110]. Král izraelský je Hospodinovým králem, po případě jeho zástupcem; jeho vítězství a sláva jsou především Božím vítězstvím a slávou [sr. Ž 18,20n]. Izraelský král však není středem uctívání [na rozdíl od králů egyptských a jiných], nanejvýš šlo o promítnutí slov, určených korunovanému králi, do daleké budoucnosti, od níž byl očekáván Mesiáš. Ale forma těchto nastolovacích písní královských byla přejata i do písní, jež oslavovaly nastolení Hospodinovo [viz níže!]. Válečné písně, jimiž měla být povzbuzena bojovnost vojska, máme na př. Ex 17,16; Nu 10,35; Joz 10,12n; Sd 5. P-ň vítězná je zaznamenávána nebo je o ní zmínka v Ex 15,20n; Sd 11,34; 1S 18,6n. Podobné p-ě byly sbírány ve sbírky, z nichž SZ jmenuje dvě: *»Knihu Uprímého« [Joz 10,13; 2S 1,18] a *»Knihu bojů Hospodinových« [Nu 21,14]. Už titul této knihy naznačuje, že mezi »světskou« a náboženskou p-i byl jen nepatrný rozdíl. Na druhé straně však skutečnost, že se tyto sbírky nedostaly do Písma, svědčí o tom, že jejich obsah nebyl převážně náboženský.

Většina sz p-i je totiž čistě náboženská [po př. kultická]. Jejich úkolem bylo vyjádřit touhu po Hospodinu, zapuditi zlé mocnosti [1S 16,16; Ž 91,5] a příznivě nakloniti Boha těm, kteří se zpěvu účastní. Jde tu především o hymny [hebr. *hillim*] k oslavě Boží, jež byly vedle oběti podstatnou součástí bohoslužeb jako prostředek pokorného a oddaného zpřítomnění Božího. Předzpěvák a sbor se při tom střídali za doprovodu hudby. Celé shromáždění bylo snad rozděleno ve skupiny, jež vpadávaly do hymnu podle stanoveného pořadí [Ž 135,19-21]. Při zpěvu těchto hymnů prožíval sz věřící minulost i eschatologickou budoucnost jako přítomnost. Boží moc a velikost ve stvoření, přírodě i dějinách byla předmětem těchto p-i zvláště od dob t. zv. Deuteroizaiáše [Iz 40-55], který jim dal universalistický rámeček svým pojetím, že všichni národové a dokonce i neživá příroda [Iz 44,23] vzdávají Bohu chválu za jeho milost i soudy. I t. zv. p-ě siónské [Ž 46; 48; 76], které se vztahovaly původně na Jerusalema, mají eschatologický výhled. Ž 103 a 104 pak ukazují, že v těchto hymnech bylo dost místa i pro osobní zbožnost, jež ovšem byla výrazem zbožnosti celku.

S hymnem je příbuzný t. zv. chvalo zpěv, t. j. děkovaná p. [hebr. *tódá*, na př. Ž 136; sr. Jr 33,11], jež byla původně zpívána při děkované oběti za doprovodu hudby [Ž 43,4] a v přítomnosti pozvaných hostí [Ž 118, sr. Ž 22,23nn] u příležitosti uzdravení, záchrany a prožití pomoci Boží [Ž 30]. Během doby se

[632] Píseň Šalomounova

odpoutala děkovaná p. od oběti a někde ji i nahradila [Ž 40,7], proměnila se v soukromou děkovanou modlitbu. Podobně je tomu i s p-ěmi poutnickými [»písně stupňů« Ž 120nn], jež byly zpívány při společném putování z odlehlých míst ke svatyni [Ex 23,17; 34,23; Dt 16,16; Iz 2,3; Jr 31,6], nakonec však se proměnily v p. jednotlivce [Ž 84; 122,1.8n], toužícího po společném shromáždění.

Vedle hymnů a chvalo zpěvů máme ve SZ také zvláštní písně, jež byly zpívány při t. zv. *nastolovacích* slavnostech Hospodinových [Ž 47; 93; 96-99, sr. 2S 6,5; 1Pa 13,8], jež dle některých badatelů byly pořádané – podobně jako v Babyloně – každého nového roku. Patrně tu šlo o slavnostní procesí, při němž byla truhla Boží vnášena do chrámu.

Dalším druhem sz písní jsou t. zv. žalozpěvy, kolektivní i individuální, jež také souvisely s kultem [sr. 1S 1,10nn], takže i v čistě individuálních žalozpěvech je užito kultických pojmů [Jr 11,18-23]. Tak jako při chvalo zpěvech se oblékal zpívající ve slavnostní roucho, tak při žalozpěvech se odíval žinici, posypával hlavu popelem, postil se, činil pokání a sliby [Jl 1,13n; 2,15nn]. Příklad kolektivního žalozpěvu máme na př. Ž 44; Oz 6,1-6; 14,3-9; Pl 5 [v politické tísní], Jl 1-2 [při hladu a kobylkách]; Jr 14,7-10.19-22 [v době sucha]. Ve všech těžkostech prožíval Izraelec vzdálenost od Boha a žalozpěvem vyjadřoval touhu po novém navázání styku s ním, po milostivé jeho pomoci a novém ujištění jeho přízně, takže mnohé žalozpěvy přecházejí v píseň naprosté důvěry v Boha a jeho vedení [na př. Ž 3; 4; 11; 16; 20,7nn; 27], jakých máme ve SZ mnoho [Ž 27,1-6; 121; 125; 131]. Mezi žalozpěvy se počítají t. zv. modlitby obžalovaných, pronášené prý při Božích soudech [podle Schmidta na př. prý Ž 7, jehož závěr od v. 13 se přednášel až po osvobozujícím rozsudku].

Vyhnanstvím v Babyloně, kde byl obětní kult znemožněn, nastalo odloučení náboženských p-í od kultu, a tím se dostalo p-i čistě duchovního obsahu.

Podle mínění některých badatelů k nejstarším částem SZ patří tyto písně a prúpovědné výroky: a) P. Lámechova [Gn 4,23n] na oslavu krevní msty. – b) Prúpovědi Noemovy [Gn 9,25nn]. – c) Prorocství o praotcích [Gn 12,2n.7; 13,14-17; 25,23; 26,4; 27,27-29.39; 48,22]. – d) Požehnání Jákobovo [Gn 49]. – e) Píseň Mojžíšova [Ex 15,1-18]. – f) Kratší p-ě a prúpovědi z doby putování po poušti [Ex 17,16; Nu 6,24-27; 10,35n; 21,17n]. – g) Balámovy prúpovědi [Nu 23,7-10.18-24; 24,3-9.16-19]. – h) Požehnání Mojžíšovo [Dt 33]. K náboženské poesii patří nejen žehnací, ale i proklínací formule [Joz 6,26]. Některé z těchto písní a rytmických prúpovědí jsou starší než jejich nynější historické zarámování, některé jsou mladší. Přesné datum už nelze zjistiti.

Nejdůležitějším znakem hebr. poesie není rým, ač se k němu dají najít nepatrné náběhy, nýbrž t. zv. *parallelismus membrorum*, t. j. spojení dvou nebo tří poměrně stejně dlouhých vět, opakujících různými slovy tutéž myšlenku [Gn 4,23; Ž 22,20] nebo rozvíjejících a doplňujících myšlenku první věty [Gn 16,12; Jb 3,17; Ž 29,5] anebo konečně obsahujících její protiklad [Gn 4,24; Př 10,1n]. Badatelé rozpoznali v hebr. poesii i rytmus, jenž zvl. v žalozpěvech byl pravidelný [3 + 2 přízvuky, t. zv. kulhající verš, hebr. *kíná*], takže už na poslech každý Izraelec věděl, že jde o nárek. Liturgický přednes v synagoze předpokládal určitý rytmus. Jiní badatelé se snaží rozeznat v hebr. poesii také určité metrum, t. j. pravidelné střídání dlouhých a krátkých slabik podle určitého vzorce. Strofy v hebr. poesii jsou rozeznatelné podle refrénu [na př. v Ž 42 se po určitém počtu veršů opakuje »Proč jsi smutná, duše má?« Sr. Ž 43]. Máme také písně abecední, v nichž každý verš nebo jejich skupina začíná postupně písmenou hebr. abecedy [tak na př. v Pl 1-3 každému písmenu připadají tři řádky, v Ž 119 vždy osm].

I v NZ se zpívalo v křesťanských shromážděních. Snad už Sk 2,47 naznačuje nějaký zpěv. Ko 3,16; Ef 5,19 mluví o žalmech, zpěvech a písničkách duchovních. 1Tm 3,16 je snad zbytek prakřesťanské písně o Kristu. Také chvalo zpěvy na Beránka a Boha ve Zj 4,11; 5,9n.12n; 11,17n; 15,3n; 19,2nn mají ráz liturgického zpěvu. Píseň Mariina [t. zv. Magnificat L 1,46nn] a Zachariášova [t. zv. Benedictus, L 1,68nn] nám naznačují, jakého druhu byla *nz* poesie.

Píseň Šalomounova, v hebr. originále označovaná »Píseň písní«, t. j. »Píseň nejpřednější«, »Velepíseň«, je spojena se jménem Šalomounovým, jednak pro zmínky o něm [1,5; 3,7.9.11; 8,11], jednak proto, že prý Šalomoun složil 1005 písní [1Kr 4,32], z nichž tato by byla vybrána jako na ukázkou. V Kral. bibli je zařazena podle příkladu biblí řeckých a latinských mezi t. zv. knihy vyučující, spolu s knihami Jb, Ž, Př a Kaz, a to na místo poslední. V hebr. biblích je ve třetí skupině knih v t. zv. svatých spisech a tvoří spolu s knihami Rt, Kaz, Pl, Est soubor pěti t. zv. svitků. Tyto knihy se čítaly o pěti největších židovských výročních svátcích. V hebr. biblích jsou seřazeny buď podle pořadí jakoby historického: Rt, Pís, Kaz, Pl, Est [toto pořadí je v podstatě doloženo talmudem] anebo podle pořadí svátků v průběhu roku: 1. Pís k svátkům velikonočním, 2. Rt na letnice, 3. Kaz na svátek stánků, 4. Pl k výročí zboření chrámu a 5. Est k svátku losů [Purim]. Toto pořadí je doloženo až někdy od 9., po př. 12. stol. po Kr., ale můžeme se domnívat, že uvedených knih bylo používáno při bohoslužbě o těchto svátcích již od dob mnohem starších. Pís tedy zaujímá v souboru těchto pěti svitků místo buď první nebo druhé.

Je pozoruhodné, že Pís není vůbec citována v NZ, podobně jako Kaz, Est, Ezd a Neh.

Píseň Šalomounova [633]

Podle svědectví Mišny [zač. 2. stol. po Kr.] byla Pís spolu s knihou Kaz zařazována mezi knihy sporné, o nichž nebylo nejistoty, zda mají patřit do souboru biblických knih či zda mají být z něho vyloučeny. Ze stejné doby máme svědectví, že rabbi Akiba proklínal ty, kdo si prozpěvovali Pís ve vinárnách, tedy někteří lidé té doby rozuměli Pís jako světské písní milostné.

Je otázkou, jaké důvody vedly tedy pořadatele sz kánonu k zařazení této knihy. Jisté zde mělo roli jméno Šalomounovo. Patrně přispěl i alegorický výklad, že milá v písní byla přirovnávána k Moudrosti. Vůbec sz knihy, týkající se Moudrosti, jsou spojeny se jménem moudrého Šalomouna [Př, Kaz], a pro toto pojetí patrně svědčí i některá místa v sz apokryfech [Moudrost Šalomounova 8,2; Sirach 14,23; 15,2]. Závažným důvodem asi bylo, že se této knihy užívalo při bohoslužbě o velikonočních svátcích, třebaš to je doloženo až z doby o několik století později.

Pís patrně není dílo jednotné, je těžko najít v něm jednotné pojetí, a nedaří se ani pojímati ji jako dílo dramatické, jak navrhol jíž církevní otec Origenes, a jak staré řecké rukopisy uvádějí u jednotlivých částí osoby, které je měly pronášet. Některé malé části se opakují [2,6n = 8,3n; 2,17 = 4,6, po př. 8,4]. Zdá se, že je zde soubor asi 25 krátkých písní, které jsou uspořádány za sebou zcela vnějškově podle nějakého slova, které se v jednotlivých krátkých písních vyskytovalo, na př. Libanon [4,8.11.15]. Toto zjistil již církevní otec Theodor z Mopsuestie ve 4. stol. a toto poznání pak uplatnil v 18. stol. theolog a básník Herder.

V dnešní podobě pochází tento soubor písní asi ze 3. stol. př. Kr., neboť jeho jazyk je velmi pozdní, a vyskytují se tam i slova perská, ba dokonce řecká. Avšak mnohé z jednotlivých písní mohou být mnohem starší.

Tato forma písní odpovídá i původnímu a nynějšímu užití Pís a podobných zpěvů. Při arabských svatbách v Palestině, v Sýrii a v přílehlých územích se dodnes, jak svědčí záznamy Wetzsteinovy, Dalmanovy i našeho krajana Musila, takových písní používá. Den před svatbou se tančí mečový tanec, k němuž diváci zpívají t. zv. *uasf*, t. j. líčení krás nevěsty. V týdně po svatbě jsou novomanželé oslavováni jako král a královna, za trůn jim slouží obrácený smyk užívaný k mláčením obilí, jenž se umístí na humně. [O svatebním týdnu viz též Gn 29,27; Sd 14,12-17; Iz 61,10. O korunování ženicha a nevěsty je též zmínka v Mišně].

Svatební obřady a zvyky se obyčejně udržují ve stejné podobě po dlouhé doby, i na Moravě a zvláště na Slovensku jsou některé takové zvyky zcela jistě ještě z dob pohanských.

Máme doklady o »svatých svatbách« boha a bohyně ze starého Egypta, Babylonie a Sýrie. Obřad této svatby byl prováděn na jaře a měl působit jako kouzlo zaručující dobrou úrodu a plodnost. S tím možná souvisí, že Pís byla

spojena právě s jarními svátky velikonočními, či přesněji se svátky přesnic. Podobných obřadů jako při těchto svatbách bohů se pak používalo i při svatbách králů [sr. Ž 45], a pak i při svatbách velmožů a s postupující »demokratisací« obřadu se dostaly tyto zvyky i mezi lid, kde se udržely dodnes.

Nezdá se však, že by vědomí o tomto jejich pohanském bohoslužebném původu bylo důvodem pro zařazení sbírky do souboru svatých knih židovských, spíše by to byl důvod pro jejich vyloučení. Do souboru svatých spisů byla pojata Pís už chápaná alegoricky, nejprve patrně byla milá srovnávána s Moudrostí [viz výše], v pozdějším židovském pojetí se zde vidí vztah Hospodina a Izraele [Ez 16; Oz 1 a 3 a j.]. V křesťanské církvi byla chápána Pís jako oslava lásky mezi Kristem a jeho církví, tak ji vykládají i bratři Kraličtí. Avšak i jiné výklady alegorické se vyskytly, že je zde řeč o poměru Boha a věřící duše, nebo v katolické církvi byla milá z Pís ztotožňována s pannou Marií. V katolické církvi je alegorický výklad závazný, i v některých kruzích evangelických je považován za jedině správný.

I oprávněné námitky proti němu byly církevními institucemi dříve trestány. Církevní otec Theodor z Mopsuestie byl dlouho po své smrti prohlášen koncilem Cařihradským r. 553 za kacíře, Castello byl r. 1545 dán Calvinem do klatby a musel opustit Ženevu, Luis de Leon byl r. 1567 odsouzen katolickou inkvisicí.

Počínajíc 18. stoletím se však mezi evangeliky uplatňovalo přirozené pojmání Pís, ať už byla považována za soubor volných písní nebo za útvar dramatický, nebo i za pozůstatek starobylého obřadu.

Pís pro své umělecké krásy se těšila vždy značnému zájmu překladatelů, básníků [u nás zvl. K. H. Mácha, viz Pís 2,12], hudebníků i výtvarníků.

A pojmáme-li Pís i jen jako knihu, která pojednává o pozemské lásce, t. j. v jejím přirozeném smyslu, přece nás pozvedá k Bohu, neboť i vztah mezi mužem a ženou má své místo před ním [Ef 5,23-25.28]. Dánský theolog Bentzen uzavírá své pojednání o Pís slovy: »Proč neděkovat Bohu, že mezi svatými knihami nám dal také slova lásky?«

Obsah [podle M. Hallera]:

Kap. 1.: 1-4 chvála milované, 5-6 »jsem černá...« 7-8 rozhovor, 9-17 vzájemné líčení krás.

Kap. 2.: 1-7 růže Sáronská, 8-14 jaro a láska, 15 lištičky, 16-17 odevzdanost.

Kap. 3.: 1-5 milostná touha, 6-11 svatební průvod.

Kap. 4.: 1-7 líčení krás přítelkyně, 8 volání. 4,9-5,1: rozhovory.

5,2-7: zkouška lásky.

5,8-6,3: líčení krás přítele.

Kap. 6.: 4-7 líčení krás přítelkyně, 8-9 jediná holubička, 10-12 milá v zahradě.

[634] Pisidie-Písmo

Kap. 7.: 1-6 popis tanečnice, 7-10 hovory, 11-14 láska na vinici.

Kap. 8.: 1-4 »ó bys byl bratr můj...«, 5-7 »silné jako smrt«, 8-10 sestřička, 11-12 vinice Šalomounova, 13-14 v zahradě.

Sgt.

Pisidie jest hornatá krajina západního Tauru v Malé Asii. Za doby římské náležela nejprve k provincii Galatii, později se stala samostatnou provincií. Hraničila na vých. na Lykaonii, na jihu na Pamfylíi, na záp. na Lycii a Karii, na sev. na Frygii. V sev. části Pisidie jsou velká solná jezera. Obyvatelstvem P. byli udatní, svobody milovní horalé, kteří svými výpady znepokojovali sousední krajiny a nikdy nebyli plně podrobeni ani Peršany ani Římany. Hlavním městem P. byla *Antiochie Pisidická. Ap. Pavel na první misijní cestě prošel s Barnabášem dvakrát P. na cestě z Perge do Ikonie [Sk 13,13.14] a zpět [Sk 14,21.24.25]. Možná, že i na druhé misijní cestě prošel severní částí této krajiny [Sk 16,6] ač není výslovně jmenována. Někteří se domnívají, že zmínka »v nebezpečnosti od lotrů« [2K 11,26] se vztahuje na pobyt v Pisidii. Křesťanství zde zapustilo kořeny až kolem roku 300 po Kr.

Pískati. Mt 11,17 kárá Ježíš svéhlavost svého pokolení tím, že je přirovnává k dětem, jež při hře nejsou s ničím spokojeny: píská-li se k veselému tanci, nemají chuti se zúčastnit; zanotuje-li někdo pohřební naříkání, jsou také ne spokojeny. Ježíš svou radostností se jim nelíbí právě tak jako Jan Křtitel svou asketičností. Nejde tu o věcné důvody, ale o dětinskou náladovost. V 1K 14,7 přirovnává Pavel mluvení jazyky k hudbě hudebních nástrojů, při níž nelze rozoznat melodií, protože není zachován rytmus a intervaly tónů.

Písmo. *Písař. *Napsán. Už v dobách předhistorických užívali lidé různých znamení, značek a symbolů, jež jim umožňovaly připomenout si určité události, označit své nástroje a dorozumět se s osobami nepřítomnými a vzdálenými. Nejlépe se k tomu hodil obrázek. A právě z obrázků, představujících určité předměty, vyvinulo se p. Podle B. Hrozného vzniklo nejstarší obrázkové p. mezi Šumery a semitskými Akkadány, kteří od 4. tisíciletí př. Kr. zaplavili dolní poríčí Eufratu, obydlené tehdy Šumery, jejichž obrázkové písmo upravili a přizpůsobili semitštině. Obrázky [t. zv. ideografy] původně představovaly celá slova, později však jen slabiky bez ohledu na původní význam. Poněvadž pak vyrývání obrázků do hliněných destiček bylo příliš namáhavé a zdoluhavé, byly vyrývány jen základní znaky obrázků pomocí písátka. Tak vzniklo t. zv. písmo klínové, skládající se z různě položených klínků, vzniklých vtisknutím písátka do hliněné tabulky [podrobnější popis najdeš s obrázky u Biče III., 17nn+obraz. přílohy]. Toto písmo, během doby zjednodušené, rozšířilo se po celém předním Orientu a psalo se jím až do

1. stol. př. Kr., dávši podnět ke vzniku klínového písma perského [koncem 6. stol. př. Kr.], jež bylo směsicí znaků částečně hláskových, částečně slabikových. Nejvíce zjednodušili klínové písmo západní Semité ugaritští. [Ugarit bylo město na pobřeží severosyrském proti ostrovu Kypru (bjbl. Cypr.) vykopané r. 1929 na pahrbku Ras Šamra.] Jde tu už o skutečné písmo hláskové, mající jen 29 znaků většinou pro souhlásky. Ovšem, toto písmo z 15. stol. př. Kr. sloužilo jen ugaritské svatyni, takže se mu nedostalo nikdy většího rozmachu ani trvání.

Obrázkovým písmem, vzniklým kolem r. 3000 př. Kr., byly také t. zv. egyptské hieroglyfy, t. j. posvátné znaky, jež kryly stěny chrámů a hrodek. Pro denní potřebu se užívalo zjednodušeného písma t. zv. hieratického, jež se dalším vývojem v polovině 1. tisíciletí proměnilo v písmo demotické, jímž se psalo až do 3. stol. po Kr. Na půdě palestinské se vyskytovalo písmo klínové, jímž si dopisovali dokonce egyptští faraónové se svými syrsko-palestinskými vasaly [sr. el-amarnské dopisy], i hieroglyfické v dobách nadvlády egyptské. V Taanaku [Joz 21,25 Tanach] byl nalezen pečetní váleček z počátku 2. tisíciletí s písmem klínovým i hieroglyfickým. Klínové písmo převládalo v diplomatickém styku ještě dlouho po pádu Babylonie.

Skutečnou »abecedu« zavedli syropalestinští Kananejci se 22 znaky pro souhlásky [samohlásky psány nebyly, což znesnadňovalo čtení, ale usnadňovalo psaní různých nářečí tímiz znaky], jež v rozličných úpravách převzali Řekové, Římané i Slované. Důležité je, že už nemalují svou řeč, nýbrž pro určitý zvuk mají určitý znak, který se ovšem vyvinul z písma obrázkového. Písmo starokananejské bylo rozšířeno koncem 2. tisíciletí př. Kr. po celé Syropalestině a v prvních staletích 1. tisíciletí rozšířilo se i mezi Aramejce, kteří je proměnili konečně v t. zv. písmo kvadrátní [každé písmeno bylo možno vepsati do čtverce], jímž Židé píší dodnes. Vedle toho ovšem až do 4. stol. po Kr. psali také písmem starokananejským, ale nejstarší nyní známý rukopis knihy Izaiášovy [snad z 2. stol. př. Kr.] je psán už písmem kvadrátním v hebrejštině. Aramejšťina ještě r. 701 př. Kr. byla v Judstvu jen málo známa [sr. 2Kr 18,26, kde Kral. »syrsky« = aramejsky]. V době politické nadvlády Assyřanů byla sice znovu vnučována akkadština [»písmu lidské« proti písmu božskému, jímž byla psána svatá písma uložená v chrámě, Iz 8,1 sr. Ex 32,16; Dt 31,26; 1S 10,25], ale už se neujala. V dalším století před vyvrácením Jerusalema byla většina judského lidu už dvoj-jazyčná [starokananejská a aramejská], po návratu ze zajetí babylonského někteří Židé už »neuměli mluvit židovsky« [Neh 13,24, sr. Ezd 4,7]. Ježíšovou rodnou řečí byla aramejšťina, ale Zákon a Proroci byli čtení v hebrejštině [t. j. ve starokananejštině, sr. Iz 19,18, posvátném jazyku proti obecnému jazyku aramejskému], psané aramejským písmem kvadrátním.

PIKTOGRAF	PRIMITIVNÍ FORMA PÍSMÁ				BABYLON- SKÉ CHAMMURAPI	NOVO- ASSYRSKÉ KLASICKÉ	SUMER- SKÁ HODNOTA	VÝZNAM
	URUK	JAMDAT NASR	UR	ŠURUPAK				
							GUD	VŮL
							UDU	OVCE
							SAG	HLAVA
							ME	JAZYK
							DA	RAMENO
							ŠU	RUKA
							ŠE	OBILÍ
							UTA	SLUNCE
							KUR	HORA
							APIN	PLUH
							A	VODA

Vývoj klínového písma z původního písma obrázkového. Piktograf je znak pro celé slovo. Později byl psán v poloze ležaté, otočen o 90°, snad aby se lépe ryl písátkem do hliněné tabulky. Psalo se shora dolů a zleva vpravo ve sloupcích. Ještě později byly obrysy stylisovány tak, že písaři původní piktograf složili z více vrypů, vtisků klínového písátka (stylus) do hliněné tabulky. Časem se podoba znaku zjednodušovala, počet vrypů se měnil. Současně však písmo přecházelo od slovního k slabikovému, t. j. výslovnost slova sice zůstala, ale obraz pozbyl svého původního významu a klesl na znak slabiky. Pak skládal s jinými znaky nová slova, v nichž předponami a příponami byly označovány časy, pády a třídy slov. Názvy v tabulce značí naleziště klínových destiček, na nichž se znak vyskytuje. Podle Driverova.

POZNÁMKA K OBRÁZKŮM NA STR. 636 a 637

Theorie o vzniku abecedního písma podle Driverova a Chiery. Vývoj šel pravaěpoaobně dvojí cestou: jednak od hieroglyfu, který byl původně znakovým, později slabikovým, přes písma kanaanská k hebrejskému, a jednak přes písma kanaanská k fénickému a odtud k řecké a latinské abecedě. Spojovací články však nebyly ještě všude určeny.

POZNÁMKA K OBRÁZKU NA STR. 638

Ukázky různých tvarů hebrejské abecedy. Elefantinské papyry obsahují aramejsky psané dokumenty o židovské kolonii v Egyptě okolo r. 410 př. Kr. Ossuarie jsou hrobní schránky na kosti. Papyrus Nashiv (podle majitele), útržek asi z 2. stol. po Kr., obsahuje hebrejské Desatero s částí požehnání podle Dt 6. Ain Fašcha je místo nálezů svitků asi z 2-1. stol. př. Kr. Přehled sestaven s pomocí Orientálního ústavu.

EGYPTSKÉ HIEROGLIFY	VÝZNAM	SINAJSKÉ	GEBAL I	GEBAL II	GEBAL III	GEZERSKÉ LACHIS
	VŮL					
	DŮM, DVŮR					
	ROH, HÁZETI					
	DVEŘE					
	VYSOKÝ RADOVATI SE					
	VAHADLO, ZÁVĚS					
	SANĚ, ŠÍP					
	ÚVAZEK, UZEL					
	—					
	TŘTINA					
	PROVAZ, HŮL					
	VODA					
	HAD					
	RYBA					
	OKO					
	ÚSTA					
	KOBYLKA					
	(OPICE)					
	HLAVA					
	HORY					
	?					

AIN ŠEMS	FENICKÉ BYBLOS	SILJSKÝ NÁPIS	HEBREJSKÉ	HODNOTA	RANNÉ ŘECKÉ	LATINSKÉ
𐤀	𐤀𐤀𐤀𐤀	𐤀 𐤀	א	·	Α Δ	A
𐤁	𐤁𐤁𐤁𐤁	𐤁 𐤁	ב	b	Β Β	B
	𐤂	𐤂	ג	g	Γ Γ	CG
	𐤃	𐤃	ד	d	Δ	D
𐤄	𐤄𐤄	𐤄𐤄	ה	h	Ε Ε	E
𐤅	𐤅𐤅𐤅	𐤅 𐤅	ו	w	Υ Υ	FV
𐤆	𐤆𐤆𐤆	𐤆	ז	z	Ζ	(Z)
𐤇	𐤇𐤇	𐤇𐤇	ח	h	Θ	H
	𐤈		ט	t	⊗	(Th)
	𐤉	𐤉 𐤉	י	j	Ϛ ϛ	I
	𐤊	𐤊	כ	k	Ϝ ϝ	(K)
𐤋	𐤋𐤋𐤋𐤋	𐤋	ל	l	Ϟ ϟ Ϡ	L
	𐤌	𐤌𐤌	מ	m	ϡ Ϣ	M
𐤍	𐤍𐤍	𐤍 𐤍	נ	n	ϣ Ϥ	N
	𐤎	𐤎	ס	s	ϥ	X
	𐤏	𐤏	ע	·	ο	O
𐤐	𐤐𐤐𐤐	𐤐	פ	p	ϧ Ϩ	P
	𐤑	𐤑	צ	s	ϩ ϩ	(S)
𐤒	𐤒𐤒	𐤒𐤒	ק	q	ϫ Ϭ	Q
	𐤓	𐤓	ר	r	ϭ Ϯ	R
𐤔	𐤔	𐤔𐤔	ש	š	ϯ ϰ	S
	𐤕	𐤕 𐤕	ת	t	Τ	T

ELEFANTIN- SKÉ PAPYRY	OSSUARIA	PAPYRUS NASHŮV	IZAIÁŠ (AIN FAŠCHA)	STŘEDOVĚKÉ RUKOPISY	VÝZNAM
א א	א א א	א א	א	א	א
ב	ב ב ב	ב	ב	ב	ב
ג ג			ג	ג	ג
ד	ד ד	ד ד	ד	ד	ד
ה ה	ה ה	ה ה	ה	ה	ה
ו	ו ו ו	ו ו	ו	ו	ו (w)
ז	ז	ז	ז	ז	ז
ח ח	ח ח ח	ח ח	ח	ח	ח
ט		ט	ט	ט	ט
י י	י י	י י	י א	י	י (j)
כ כ	כ	כ כ כ	כ כ	כ	כ
ל	ל ל	ל ל	ל	ל	ל
מ	מ מ מ	מ מ מ	מ מ מ	מ מ מ	מ
נ	נ נ נ	נ	נ	נ	נ
ס	ס ס ס		ס	ס	ס
ע	ע ע	ע	ע	ע	ע
פ	פ פ	פ פ	פ פ	פ פ	פ
צ	צ צ	צ צ צ	צ צ	צ צ	צ
ק	ק ק	ק ק	ק	ק	ק
ר	ר ר	ר ר	ר	ר	ר
ש	ש ש	ש ש	ש	ש	ש
ת	ת ת ת	ת ת	ת	ת	ת

O člověku, který dovedl číst a psát, se říkalo že »zná písma« [Iz 29,11n], »umí písma« [J 7,15]. Ovšem, u Izraelců školní vzdělání úzce souviselo se znalostí *Písma sv., takže umět písma = znát Písmo sv.

Písmo svaté, písma svatá, svatá písma. Tohoto označení [»svaté knihy«] pro biblické spisy je po prvé užito v IMak 12,9 a ovšem u rabinů, nikoli však ve SZ. Také v NZ je přívlastku »svatý« k označení bibl. knih užito jen zřídka. V evangeliích se mluví prostě o písmu nebo písmech [Mt 21,42; L 4,21; sr. 1Pt 2,6; 2Pt 1,20]. Jen Pavel v Ř 1,2, když mluví o evangeliu, praví, že bylo zaslíbeno skrze proroky a v písmích svatých [sr. Ř 7,12; 2Tm 3,15]. »Písmo, písma« v NZ je jednak označením SZ [Mt 22,29; 26,54; Sk 17,2.11; 18,24.28; Ř 15,4; 1K 15,3n; Ga 3,8.22; 2Tm 3,16], i když někdy je myšleno na jednu ze tří jeho částí [Zákon, Proroci, Spisy], na př. Mt 26,56; Ř 16,26; jednak označení určitých biblických výroků [Mk 12,10; 15,28; L 4,21; 24,27.32.45; snad také J 5,39; jistě J 7,38; 13,18; 19,24.36.37; Sk 1,16; 8,32.35]. Mezi vykladači NZ jsou spory o to, zda na určitých místech znamená výraz písma celý SZ nebo jen některý z jeho výroků. Ale vždy jde o označení autoritativní vůle Boží, obsažené v celém SZ, takže Pavel v Ga 3,8.22 může Písmo personifikovat jako vtělení vůle Boží [sr. Ř 11,32 s Ga 3,22]. S tohoto hlediska snad nutno chápat výraz »aby se naplnilo písma« [J 19,24.28.36], i když je uveden sz citát, který se naplnil [sr. J 17,12; 1Pt 2,6; 2Pt 1,20]. Písmu jako písmem zachycené vůli Boží je nutno věřit [J 5,47]. Později byl tento pojem Písma jako autoritativního vyjádření vůle Boží přenesen i na NZ. *Bible. 3. *Litera.

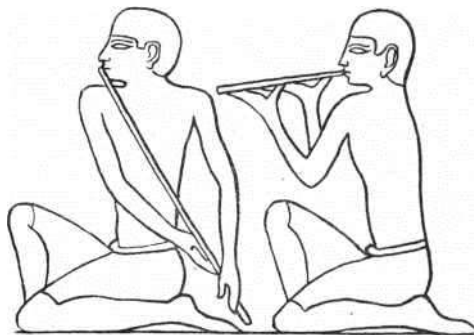
Písnička *Piseň. Ve smyslu posměšném Jb 30,9; Ž 69,13; Pl 3,14. Jinak většinou píseň [Nu 21,17; Ž 28,7; 42,9; 137,3; Př 25,20] nebo chvalozpěv [Ž 118,14; 119,54; Iz 24,16; Sk 16,25]. O Šalomounovi se praví, že složil 1005 písniček [1Kr 4,32].

Píson je řeka, vytékající jako rameno hlavní rajske řeky [Gn 2,11], která obchází všecku zemi Hevilah, kdež je zlato, »bdelium a kámen onychin«. Které území se tím míní a o kterou řeku jde, je dosud neznámo. Bylo by zbytečné vypočítávat rozmanité theorie o tomto předmětu. *Eden.

Píst [hebr. *gab*], stč. náboj, silný a dutý díl kola, který se točí okolo nápravy [osy] a do něhož jsou nabity špice [1Kr 7,33].

Pístec, píšťala, píšťalka. Výrazy píšťala, píšťalka překládají Kral. dvě hebr. slova [’*ügáb* a *chálil*] a jedno řecké [*aulos*]. ’*ügáb* [přeložené v Gn 4,21 »nástroj hudebný« a u Jb 21,12 »muzika«] byl nejstarším hudebním nástrojem foukacím, zhotoveným z rákosu. Užíváno ho bylo hlavně pastýři, ale také chrámovými hudebníky a k soukromé potěše nebo k vyjádření zármutku [Jb 30,31]. Někdy užívali píšťal dvojitých [šalmaj] nebo spojených v jakési varhánky [Ž 150,4 překládají Kral. »varhany«]. Foukalo se buď zředu nebo se

strany, a to někdy současně do dvou píšťal ne- stejně dlouhých. *Chálil*, asi naše flétna, větší než píšťalka a z pevnějšího materiálu [1S 10,5; Iz 5,12; 30,29]. Užívalo se jí nejen při radost- ných událostech, nýbrž i při smutku [Jr 48,36; Mt 11,17]. Hebr. *máchól*, které Kral. v Ž 149,3; 150,4 překládají píšťala, znamená ve skutečnosti tanec, rej. Totéž slovo překládají *»plésání« [Ž 30,12; Jr 31,13; Pl 5,15, sr. Jr 31,4]. Pavel srovnává mluvení jazyky s pís- káním na píšťalku [1K 14,7], jež se musí držeti určitých hudebních pravidel, aby vynikla melodie. Zj 18,22 předpovídá, že Babylon

Egyptští flétnisté. Malba z Theb.

bude tak dokonale zničen, že se v něm neozve hlas »kytaristů, pěvců, píšťců a trubačů; ne nějakém umělci kteréhokoli umění nebude v něm ani památka« [překlad Žilkův].

Píštěti = švitořiti [o vlaštovce Iz 38,14],

Pitel, stč. = pijan [Iz 24,9].

Píti, pítí *Nápoj. *Opilec.

Piton, potomek Jonatův [1Pa 8,35; 9,41], syn Míchův.

Pivnice, stč. špižirna, sklep, L 12,24.

Plac, stč. [z něm.] = prostranství, náměstí, prostor [1Kr 22,10; Neh 3,25; Ez 41,11]. Ve Sk 19,29 tak překládají Kral. řecké *theatron* = divadlo, v němž se také konala veřejná shromáždění.

Plácek, prostor, chodba [Ez 42,4].

Pláč *Kvílení, kvíliti. *Naříkání, naříkati. Pláč bývá přirozeným výrazem bolesti při úmrtí někoho drahého [Gn 50,1; Dt 21,13; 2S 3,32; Mk 5,38n; L 7,13.32; J 11,31.33; 20,11.13.15; Sk 9,39 a j.] nebo při loučení [Rt 1,9.14; Sk 20,37n; 21,13] a úzkostném zármutku [Gn 21,16], při namáhavé a často marné práci [Ž 126,6, i když tu snad jde, jak se domnívají někteří vykladači, o kultický pláč; sr. Ž 80,6], při nespokojenosti [Nu 11,4.10] a p. P. bývá výrazem vnitřního otřesu [1S 1,7; F 3,18], zvláště pak hanby a pokání [Sd 2,4; 2S 15,30; Pl 1,16; Mt 26,75; L 7,38], ale také nečekané radosti [Gn 46,29]. Bible zná všechny druhy a příčiny lidského p-e. Klade proti sobě

[640] Pláč Jeremiášův-Plášť

p. a smích [Kaz 3,4], ale na rozdíl od mimo-biblické klasické literatury už SZ ví také o p-i, který je výrazem pokorné odevzdanosti Bohu a jeho spravedlnosti [2Kr 20,3.5; Iz 38,3; 2Kr 22,8nn.19, sr. Sd 16,28, kde je výraz »volal«; Oz 12,4 a Ž 69,11].

Odtud pochopíme některá místa NZ, kde se mluví o p-i jako nynějším znaku těch, kteří uvěřili v Krista [L 6,21; 23,28; J 16,20; Jk 4,9] a budoucní stavu těch, kteří ho nepřijali [L 6,25; Jk 5,1; Zj 18,9nn]. P. věřících je výrazem pokorné odevzdanosti Bohu, od něhož člověk vše očekává, na nějž se cele spoléhá, protože právě zná svou duchovní a mravní bídu. Je to opak sebejistoty člověka, jenž se staví vedle Boha a proti Bohu u vědomí své síly a soběstačnosti [L 18,11nn]. Tak jako se promění p. věřících v Krista v radost a smích [L 6,21; Zj 21,4], tak se promění smích nevěřících v pláč [L 6,25; sr. 16,19nn; 18,14; 1,51nn] až Bůh a Kristus zjeví před celým světem svou moc a vládu [Zj 18,9nn], kdy už nebude možno získati milost Boží, jež byla za tohoto života tak lehkomyšlně odmítána. Tento p. je spojen se skřípěním zubů, aby tak bylo naznačeno marné a zoufalé pokání, jež zachvátí celého člověka [Mt 8,12; 13,42.50; 22,13; 24,51; 25,30; L 13,28].

Zeny, plačící nad Ježíšem, který jde na smrt [L 23,27n], dokazují svým nářkem, že nepochopily jeho poslání v Božím plánu, jemuž je nutno se podrobit, a tak doznávají vinu lidu na jeho kříži. Ježíš jejich p. nad sebou odmítá [sr. Jr 22,10] a vyzývá plačící, aby plakaly nad sebou a svými dětmi, jež ponесou následky odmítnutí Boží nabídky v Kristu. Je to poslední výzva Ježíšova k pokání, výzva, již před časem sám provázel svým p-em [L 19,41n].

Pave[?] vyzývá věřící, aby »plakali s plačícími« [R 12,15]. Tato výzva je příznačně v oddíle, jenž mluví o poměru křesťana k nevěřícím [R 12,14-21], kteří jej pronásledují. Ani vůči nim nemají být křesťané lhostejní, nýbrž soucítěním i s nimi mají plnit příkaz lásky [Mt 5,44n; 7,12; 22,39] a tak dokazovat své synovství v Bohu. Soucit vůči věřícím je pro křesťana samozřejmý [J 13,34n; R 12,10; 1Te 5,15].

Pláč Jeremiášův *Jeremiášův Pláč.

Plachta [2S 17,19; lodní plachta Sk 27,17.40]. U Iz 33,23 a Ez 27,7 jde o lodní vlajku [sr. Ex 17,15; Ž 60,6, kde Kral. totéž hebr. slovo *nés* překládají korouhev].

Plachý, stč. = divoký, zdívočelý, rozčilený, neklidný; lehký, nevážený. Žilka v 2Tm 3,3 překládá řecký výraz *anēmeros* nevládný. Hejčl: neurvalý, Škrabal: zatvrdilý.

Plakati, plakávati. *Naříkati. *Kvíletí. *Pláč.

Plamen, plamenný *Oheň.

Planety, hebr. *mazzalót* a *k^esilím*, snad hvězdy zvěřetníku, ačkoli badatelé se značně různí ve výkladu. Jde o *hvězdy, které podle starověkých názorů ovládaly osud člověka, a

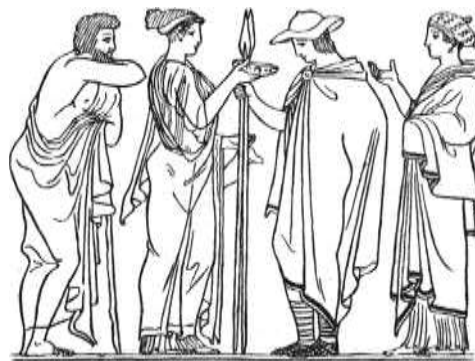
proto byly uctívány jako božstva vedle slunce a měsíce [2Kr 23,5; Iz 13,10].

Planetáři [Dt 18,14; Mi 5,12], astrologové, hvězdopřavci, kteří věřili, že osudy lidské lze předvídati z postavení hvězd na základě nauky, že celý vesmír a všechny věci v něm jsou v jakési vnitřní sympatii. Svět jim byl živou bytostí, organismem, v němž ze změn na jednom orgáně [hvězdách] bylo lze soudit na změny v druhém orgáně [životě lidském]. Tento názor je prastarý, jak ukazuje klínopisné dílo ze 16. stol. př. Kr. v knihovně Assurbanipalově. Za časů Alexandrových proniklo planetářství do Egypta a Recka. U starého Izraele nacházíme polemiku proti planetářství v Sd; Jb 38,33; Iz 47,13. Planetářství zde totiž bylo zakázáno [Jr 27,9]. Mudrci od východu [Mt 2,2] patřili k tomuto druhu hvězdopřavců.

Planetník *Planetář.

Planý, stč. = pro vyschlost neúrodný, vyprahlý [o poušti Jb 30,3; 38,27], divoký [opak: štěpný], neúrodný, nesoucí plané ovoce [Jr 2,21; R 11,17.24].

Plášť. Kral. tak překládají většinou hebr. *m^e’il* [Ex 28,4; 29,5; 1S 15,27; 18,4; 24,5; 28,14; Jb 29,14; Ž 109,29; Iz 61,10], označující svrchní tuniku, jež se natahovala přes hlavu. Mimo chrámový personál jej nosili i příslušníci královského rodu. Zde si všimneme pouze výrazů, neuvedených v hesle *Oděv, a označujících různé druhy svrchního oděvu. Tak *’adderet* byl jednak p., jenž býval odznakem proroků [1Kr 19,13.19; 2Kr 2,8.13n], obvykle se srstí [Za 13,4, kde Kral. mají »sukně«,] jednak bohatě vyzdobený p., jaký našel Achan mezi jerišskou kořistí. Snad byl dovážen z Babylona [Joz 7,21]. Mi 2,8 vytýká vůdcům lidu, že vydřeli nejen oděv, ale i p. [sr. Ex 22,26]. – *begeđ*, svrchní oděv, který nosily i ženy [Gn 24,53; vdovské šaty Gn 38,14]. Obrazně o zlořečenství [Ž 109,19], o hněvu a pomstě [Iz 59,17], o spasení [Iz 61,10, kde mají Kral. roucho], které kdo obléká nebo v něm je oblečen. – Aram. *sarbál* překlá-

Řecké pláště (*himation, chiton, chlamys*) na řecké váze zvané „loučení bojovníka“.

dají Kral. u Dn 3,21.27 výrazem p., který sahal od krku až k nohám. – »Vztáhnout křídlo p-ě na ženu« = vzít si za manželku [Rt 3,9; Ez 16,8].

V NZ je výrazem p. obvykle přeloženo řecké *himation*, jež označuje přehoz [Mk 10,50; Sk 12,8] přes spodní šat, nošený bezprostředně na těle [řecky *chiton*, Kral. sukně Mt 10,10; L 3,11]. Mt 5,10 má na mysli soudní spor, při němž odpůrce žádá méněcenný spodní šat. Ježíš radí, aby mu jeho učedník nechal i vzácnější p. U Mt 23,5 jde o modlitební p. [sr. Nu 15,38]. Ozdobou věřící ženy nemají být nádherné šaty [Kral. pláště 1Pt 3,3], nýbrž mírný a tichý duch.

Řecké *chlamys* je červený, šarlatový [Kral. brunátný] p. jako odznak vojenského velitele nebo císaře, je-li mimo Itálii. Také vojáci měli šarlatový přehoz, upevněný na levém rameni. Právě tento válečný přehoz římského vojína měl být náhražkou císařského p-ě, do něhož žoldníci oblékli knížete pokoje [Mt 27,28; sr. 21,5], protože nepochopili nárok Ježíšův. *Šarlat.

Pláštěk, hebr. *ma'táfot* [Iz 3,22], roucho s dlouhými rukávy.

Plat, poddanský poplatek, *daň, odváděný buď v penězích, zboží nebo uhrazený robotou. Ukládali jej králové podrobeným národům [Dt 20,11; Sd 1,28; Ezd 4,13; Neh 5,4; Mt 17,25 a j.]. Př 12,24 praví: »Ruka pracovitých panovati bude, lstivá [= lenivá] pak musí dávat p.«, t. j. bude podrobena nucené práci [sr. Joz 9,21.23; 1Kr 9,21; Př 9,29]. U Mt 17,24 tak překládají Kral. řecké didrachma [*Peníze], půl šekelu, jež v době Ježíšově musel odvádět ročně každý Izraelce mužského pohlaví nad 20 let na udržování chrámové bohoslužby [sr. Ex 30,11-16; Neh 10,32n]. Po pádu Jerusalema museli Židé po celé říši platit tuto didrachmu na udržování modloslužby Jupitera Kapitolského v Římě. Bylo to pro ně největší ponížení, ježto už prostá státní daň římskému císaři byla jim problémem [Mt 22,17].

Plátno. Není pochyby o tom, že už staří Izraelci vyráběli různé druhy p. nejprve ve vlastních domácnostech prací žen, později se tomu věnovali tkalci z povolání [sr. 1Pa 4,21]. Různé druhy p. byly označovány různými hebr. výrazy, jež Kraličtí překládají brzy *kment, [roucho] lněné, brzy *šarlat a j. Ani jeden výraz, jež Kral. ve SZ překládají p., není p-em v našem slova smyslu. V Př. 31,24 jde o jemnou lněnou košili [Sd 14,12; Iz 3,23 překládají tentýž výraz slovy *čechl, *čechlík]. U Iz 59,5.6 označují tak tenká vlákna pavučiny, a v Ez 27,7 jde o to, co se roztahuje jako lodní plachta [ve stč. výraz p. znamená také lodní plachtu]. U Mt 27,59; Mk 15,46 jde o překlad řeckého *sindón*, jemného tkaniva, dováženého původně z Indie, později se jím označovalo p. vůbec nebo lněná košile [Mk 14,51n]. Řecké *othonion* znamená lněné obinadlo. Podobnými obinadly bylo obvinuto tělo Ježíšovo [L 24,12; J 19,40; 20,5nn; Kral.: prostěradla].

Platnost [stč. = síla, moc, účinek; užitek,

Pláštěk-Plésání, plésati [641]

cena]. Ko 2,23 praví, že asketické předpisy »nejsou v žádné p-ici [Kral.], t. j. nemají ceny, jsou bezcenné [Škrabal].

Plavec, námořník, lodník [Ez 27,8.27-29; Jon 1,5; Sk 27,27]. *Lod.

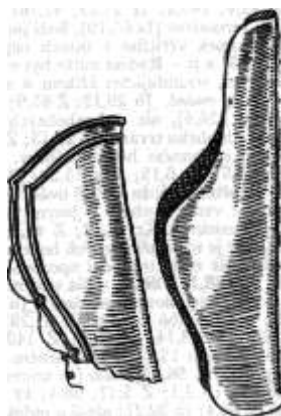
Plavení, plavba [Sk 27,9n]. Plavba pro námořní lodi doby Pavlovy byla velmi nebezpečná po Středozemním moři od počátku října, ježto v této době začínaly prudké bouře. Proto bývala na čas vůbec zastavena.

Plaviti se = jeti na lodi nebo jiném plavidle [Ž 107,23; Mt 14,13; J 6,22; Sk 13,4 a j.].

Plavý [z lat. *flavus*, stč. = temně žlutý, medové neb voskové barvy, jakou mají mrtvoly nebo nemocní lidé]. Jezdec na p-ém koni, za nímž šlo peklo, měl jméno Smrt [Z] 6,8].

Plece, u člověka široká část zad nad lopatkami, záda, rameno [Jb 31,22; Iz 49,22], u zvířete hofejší část přední nohy [Ex 29,27; Lv 7,32; 1S 9,24 a j.]. *Pozdvižení. *Oběť.

Plechovice, plechové brnění k ochraně nohou [1S 17,6].

Plechovice z Cypru (z Enkomi) a z Karchemiše. Podle Gallinga.

Plejtev, plejtva, stč. = ploutev [Lv 11,9n; Dt 14,9n].

Pleniti, pléniti, stč. = hubiti, kaziti, vytínati; loupiti [Ž 101,8; Jr 1,10; 12,17; 45,4; Ml 6,13; Ab 2,10 a j.].

Plésání, plésati, zplésati, stč. = tleskati rukama; radostí poskakovati, velmi se radovati; tancovati, skákati. Tak překládají Kral. nejméně 19 hebr. výrazů [11 slovních kořenů], jimiž SZ zahrnuje všechny projevy radosti, ale také kultického veselí [2S 6,14n], jež se vyvrchovalo tancem, na př. při slavnosti vinobraní [Sd 21,21, kde Kral. hebr. *chul* = tančiti překládají plésati]. Sd 21,21nn naznačuje, že se tohoto »plésání« zúčastňovaly pouze ženy. Přirozeně, že se »plésalo« [= tancovalo]

[642] Plésti-Pleva

zvláště tehdy, když Bůh dopřál vítězství [Sd 11,34 plesající = tančící; 1S 18,6; sr. Ex 15,20nn, kde prorokyně Maria řídila tanec žen za zvuku bubinků. Kral. hebr. »tance« překládají *»píšfaly«] anebo na památku vysvobození, zvl. z Egypta. Tancem, zpěvem a recitací příběhu byla tato událost bohoslužebně dramatisována v náb. procesích. Ještě Jr 31,4 zaslibuje judským zajatcům, že »panna Izraelská se bude obveselovati bubny a vycházeti s houfem plésajících«, kdežto Pl 5,15 nařiká, že plésání [= rej] se proměnilo v kvílení. Jiné sloveso, označující smích a tanec, spojený s hudbou a zpěvem, je *sáchak* [2S 6,21; »veselící se« Jr 30,19]. Jde zkrátka o veřejné vyjádření radosti, o jakousi radostnou demonstraci. Slovy plésati, plésání je nejčastěji přeloženo hebr. *gíl, gílá* = radovati se, jásat, jáсот: o člověku na př. Ž 13,5; 14,7; Za 9,9; o neživé přírodě 1Pa 16,31; Ž 96,11; 97,1; Iz 35,1n; 49,13. Předmětem plésání může být úroda [Iz 16,10], spása [Ž 13,6; 14,7; Iz 25,9], Bůh [Ž 43,4; 149,2; Iz 29,19; 41,16; 61,10; Ab 3,18], Jerusalema [Iz 65,19], Boží jméno [Ž 89,17], poklesk věřících v ústech nepřítelových [Ž 13,5] a p. – Radost může být vyjádřena i jásavým, triumfujícím křikem a zpěvem [hebr. *ránan, r'ánáná*, Jb 29,13; Ž 65,9; 71,23; 81,2; 84,3; 126,6], ale u bezbožných nemá tento jáсот dlouhého trvání [Jb 29,13; Ž 94,3]. O pokřiku, radostném hřmotu [hebr. *r'ru'á*] mluví 1S 4,5; 2S 6,15; 1Pa 15,28; Jb 8,21; Ž 43,4]. Je příznačné, že Ž 27,6 uvádí toto pokřikování ve vztah k oběti. – Jiným výrazem radosti je tleskání [2Kr 11,12; Ž 47,2; 98,8; Iz 55,12, kde je užito tří různých hebr. sloves]. Na hlasitý křik nebo troubení upozorňuje sloveso *rua'* [Jb 38,7; Ž 66,1]. – Na vnitřní radost ukazuje víc hebr. sloveso *sáméach* [Jb 3,22; Iz 25,9; o škodolibé radosti Jb 31,29], dále snad *álaz* [Sof 3,14; Ž 68,5; Ž 149,5; Př 23,16; Ab 3,18; Jr 15,17; v přeneseném smyslu o plesu přírody Ž 96,12], *álas* [= triumfovati, rozveseliti se 1S 2,1; Ž 5,12; 68,4; Př 28,12] a *sús, síš* [Ž 68,4; Jb 39,21; jde-li o radost Boží, překládají Kral. toto sloveso nikoli plésati, nýbrž veseliti se Dt 28,63; 30,9; Jr 32,41 nebo radovati se Iz 62,5; 65,19; Sof 3,17]. Všecky uvedené hebr. výrazy překládají Kral. také jinak [veseliti se, radovati se, poskakovati, hráti, zpívati, křičeti, pokřikovati a p.], takže z Kral. překladu není jasné, o který hebr. kořen jde. Připomeňme, že pojem plésání je často ve spojení s *eschatologickou radostí, jež je chápána jako kultická slavnost na památku toho, že se Bůh ujal vlády [Ž 96,11n; 97,1.8; 126,2.5n; Iz 12,6; 25,9 a j.]. Dokonalé plésání bude známkou budoucího eonu, v němž Bůh utvrdí své kralování.

V NZ překládají Kral. výrazem p. dva řecké pojmy: *agalliásthai* a *psallein*. První z nich odpovídá hebr. *gíl, súš* a *hálal* [= velebiti, chváliti] a znamená radost, jež se viditelně projevuje. Kraličtí toto sloveso překládají vět-

inou výrazem *veseliti se [Mt 5,12; L 1,14; J 8,56; 1Pt 1,8 a j.]. Jen L 1,44 překládají »zplésati«, když mluví o tom, že Jan Křtítel, předchůdce Ježíšův, zplésal [Žilka: poskočil s plesem] ještě jako »nemluvně v životě« své matky, když se setkala s matkou Ježíšovou. Eschatologická radost se začala v této chvíli uskutečňovat. V kázání Petrově pak [Sk 2,14-36] je výrok Davidův [Ž 16,9nn] chápán jako výrok Mesiášův, jenž musel být splněn a byl splněn v Ježíši Kristu. Jeho srdce se rozveselilo a jazyk zplésal radostnou jistotou, že Pán nenechá duše jeho v pekle [Sk 2,26]. – Druhý výraz odpovídá hebr. *zámar* = zpívati žalmy [Ž 18,50], oslavovati Boha zpěvem a hudbou [Ř 15,9; Ef 5,19]. Proti nesrozumitelnému a neuvědomělému mluvení jazyky staví Pavel v 1K 14,15 uvědomělé plésání duchem a rozumem [Kral.: myslí]. *Radost, radovati se. *Veseliti se.

Plésti. Mi 7,3 mluví o tom, že kníže, soudce a boháč splétají své zločiny proti chudým v jeden provaz, aby se zdálo, že jde o něco pevného a nezměnitelného [Kral. »v hromadu ji, t. j. převrácenost, pletou«].

Plésti se. Tak překládají Kral. tři různé hebr. výrazy a jeden řecký. Ve 2Kr 14,10 jde o provokování, vyzývání, popuzování neštěstí [sr. 2Pa 25,19]. Totéž hebr. slovo [*gára*] překládají Kral. jinde popouzeti [Dt 2,9], dráždit [Dt 2,5], potýkati se [Jr 50,24]. – Hebr. sloveso *gála'*, užitá v Př 18,1, znamená podle slovníku »začínati spor, zaplésti se do sporu« [sr. Př 20,3]: »se všim se dostává do sporu«. Avšak překladači už od LXX a Vulgáty až po novodobé badatele vykládají tento verš tak různě, že se posud nedosáhlo jednoty. – Hebr. *chára* [Jr 22,15] se obyčejně překládá žhnouti [hněvem], rozhněvati se [Ex 4,14; 22,24], rozpáliti se hněvem [Gn 4,5n; Ab 3,8], ale snad také závoditi, soupeřiti. Pak by smysl Jr 22,15 byl: »Zdaliž kralovati budeš, že závodíš [s předky, sr. 1Kr 22,39] ve stavění cedrových paláců?« Jiní překládají: »Zdali kraluješ proto, že horlíš pro cedrové dřevo?« [Graf]. – 2Tm 2,4 praví, že žádný voják ve službě se nezaplétá do záležitostí se živobytím, t. j. nevykonává žádné jiné zaměstnání, které by ho odvádělo od plnění vojenských povinností. O jeho živobytí je ve vojenské službě postaráno. Tak i ten, kdo se zasvětil službě Kristově, nemá vyhledávat takovou činnost, která by ho zdržovala od plnění povinností vůči Kristu [sr. 2Pt 2,20].

Pleva. Obilí bylo ve starověku mláceno [*Mlácení] různým způsobem a rozmanitými nástroji a pak přehazováno, aby zrna byla oddělena od »řezanky« [krátké rozlámané slámy, jež vznikne po přejíždění starověkých mlátiček po obilí] a plev, t. j. obilních šupin. Zrna byla navršována do »stohů« [Rt 3,7; Pís 7,3], t. j. polokulovitých hromad; »řezanky« se užívalo jednak ke krmení dobytka [Kral. hebr. *teben* překládají jednak sláma Gn 24,25.32; Sd 19,19; 1Kr 4,28, jednak plevy Iz 11,7; 65,25], jednak k utužování cihlářské hlíny [Ex 5,7.10-13]; plevy [tři různé hebr. výrazy] byly

ponechány na pospas větru [Ž 1,4] nebo spáleny [Iz 5,24; 47,14] nebo míchány s hnojem [Iz 25,10]. Není divu, že hříšníci jsou přirovnáni k p-ám [Ž 35,5; Iz 17,13; 40,24; Jr 13,24] právě tak jako kázání falešných proroků [Jr 23,28, sr. 1K 3,10-13] na rozdíl od zdravého zrna Božího slova. Také Boží soud je přirovnáván k pálení plev [Mt 3,12; L 3,17].

Plinouti, plítí [stč. = plivnouti, plivati]. Plivnutí do tváře je jedno z největších pohanění [*Hanba], jež může Izraelec utrpět nebo způsobit. Každé pohanění působí pohromu člověka [sr. Ž 69,21], ale plivnutí do tváře vylučuje ze společenství nejen tehdy, když ten, kdo se tohoto činu dopustil, byl kulticky nečistý [Lv 15,8], ale i tehdy, stalo-li se tak »obřadně« jako výraz opovržení nad člověkem, jenž odepřel svou příbuzenskou povinnost [Dt 25,9]. Takový člověk byl vyloučen ze společenství až na sedm dní [Lv 15,8; Nu 12,14; Jb 30,10]. To nám vysvětluje hloubku pohanění, jež před svým ukřižováním snášel Ježíš [Mt 26,67; 27,30; Mk 15,19; sr. Iz 50,6]. Na druhé straně byla ve starověku slina pokládána za léčivou. Starověcí lékaři užívali tohoto prostředku velmi často. Dějepisec Tacitus vypravuje dokonce o císaři Vespasianovi, že v Alexandrii uzdravil slepého použitím sliny. Tohoto způsobu užil i Ježíš, snad aby utvrdil víru nemocných [Mk 7,33; 8,23; J 9,6].

Pln, plný [vrchovatě, dokonale naplněný; mající náležitou míru, náležitý počet, celý, dokonalý, úplný]. Zemřítí »stár a pln dnů« [Jb 42,17] bylo pokládáno za doklad Boží přízně [sr. Gn 15,15; 25,8; 35,29; Ex 23,26; Sd 8,32; 1Pa 29,28]. Neboť plnost dnů znamenala naplnění ovocem života, dosažení všeho, čeho si člověk od tohoto života může přát [Ž 92,13-15; Jr 17,8; sr. Jb 5,26], kdežto násilná nebo předčasná smrt znamenala zlořečenství [1Kr 2,6]. – Vtělené Slovo, jediný Syn od Otce, je podle J 1,14 naplněn božskou *milostí a [tím i] *pravdou. To je nejstručnější vyjádření významu Ježíše Krista pro věřícího [sr. J 1,16]. – Zatím co věřící jsou naplnění Duchem sv. [Sk 6,3; sr. Ef 1,23] a tudíž také věrou [Sk 6,5], dobrými skutky [Sk 9,36], dobrotou [R 15,14], ovocem spravedlnosti [F 1,11], jsou nevěřící plni vši lsti, nešlechtnosti [Sk 13,10], závisti, vražd, svárů, zlých obyčejů [= podlosti, R 1,29]; oči mají plné cizoložnic [2Pt 2,14]. Evangelium je zvěstováno proto, aby věřícího posluchače naplnilo dokonalou [plnou] radostí [J 15,11; 16,24; 17,13; 1J 1,4; 2J 12] a věřící kazatel musí zápasit v modlitbách, aby ti, mezi nimiž pracuje, plnili dokonale ve všem vůli Boží [Ko 4,12 překládá Škrabal: »Abyste byli naplnění veškerou vůlí Boží«, Žilka: »Abyste stáli jako dokonalí a přesvědčení, ať je vůle Boží jakákoliv«, sr. Ko 1,9] a tak se blížili »k míře vzrůstu Kristovy *plnosti« [Kral. »v míru postavy plného věku Kristova« Ef 4,13]. Ko 2,10 podle Kral. jsou věřící v Kristu »doplnění«, t. j. Kristem naplnění [Žilka: »V něm jste i vy dosáhli plnosti«, sr. Ef 1,23; 3,19]. K tomu je ovšem třeba plné jistoty víry

Plinouti, plítí-Plnost [643]

[Žd 10,22, sr. 1Te 1,5; Žd 6,11], aby i skutky byly úplně, dovršené před Bohem [Z] 3,2, sr. 2K 10,6], a člověk mohl přijmouti plnou mzdu [Kral. odplatu 2J 8]. I věřící totiž je v nebezpečí, že mu srdce naplní satan [Sk 5,3].

Plniti [= splniti, dodržeti, uskutečniti, činiti, vykonati]. Tak překládají Kral. tři hebr. výrazy, nejčastěji *šalam* [býti neporušen, zachovalý, úplný, dokonalý] o dodržení a splnění slibů [Jb 22,27; Ž 22,26; 50,14; 66,13; 76,12; 116,14,18; Kaz 5,5; Nah 1,15], učiněných Hospodinu. Neplnění slibů pokládá Písmo za bláznovství [Kaz 5,4n] a hřích [Dt 23,21nn, sr. Lv 27,2; Nu 27,3]. Bůh sám své sliby dodržuje [Ab 2,3; 2Pt 3,9; sr. 2Pa 10,15]. Hebr. *ásá* [činiti, prováděti, uplatňovati, jednati] je užito u Jr 1,8, kde se mluví o plnění slov smlouvy s Hospodinem. [V 2Kr 23,3 je tvar hebr. slovesa *kúm* ve smyslu »dát něčemu povstati«, t. j. uskutečňovati]. Většinou však Kral. překládají tentýž hebr. výraz slovesem činiti [činiti přikázání Dt 15,5, soudy Ez 36,27, slovo Ž 103,20, vůli Ž 103,21, ustanovení Lv 18,3 a p.]. Na plnění Zákona závisí život toho, jenž stojí s Bohem ve smlouvě [Lv 18,3; Ez 20,11]. Pavel ovšem poznal, že člověk, který neuvěřil v Krista, na plnění Zákona nestačí, takže se Zákon stal vlastně zlořečenstvím [Ga 3,12n]. Kristus však přišel, aby za nás Zákon naplnil [Mt 3,15, kde je užito řeckého *plérún* ve smyslu naplniti, uskutečniti, sr. Mt 5,17,20; R 8,3n] a tak nás zbavil jeho zlořečenství. Jen ten, kdo uvěřil v Krista, může skutečně plnit jeho přikázání [Mt 7,24,26; 1J 5,3]. Néstí břímě druhého je dokonalým splněním Kristova přikázání [Ga 6,2; sr. Jk 2,8; R 13,10].

Plniti se *Naplněn.

Plnost [= vyplnění, hojnost, sytost, na př. hojnost Ez 12,27; R 15,29, sytost veselí Ž 16,11; sytost chleba Ez 16,49; obsah, kterým je co naplněno Ž 24,1; náplň Ž 50,12; 88,12; 1K 10,26], to, čím je co naplněno, náplň [sr. Ez 19,7; Ž 98,7]. Poněvadž Ježíš Kristus je sám naplněn milostí, mohou věřící v něho z této plnosti čerpati [J 1,16]. »V něm se rozhodla veškerá božská plnost usídliti« [Žilka, Ko 1,19], takže v něm celá přebývá tělesně [Ko 2,9, sr. J 1,14], aby právě skrze něho mohli věřící dosáhnouti dokonalosti, plnosti, zralosti [Žilka Ko 2,10; Kral. »a v něm jste doplnění«] a tak i smíření [Ko 1,20]. Možná však, že tu Pavel užívá odborného výrazu *pléróma* [= plnost], aby čelil koloským bludařům, kteří tvrdili, že Kristus je jen jedním z mnoha částečných projevů božství, mezi něž patří »knížatstva a mocnosti« a p. [Ko 1,16], jež teprve dohromady vystihují »plnost« Boží. Pavel naproti tomu tvrdí, že Bůh ve své celosti se zjevil v Kristu a že tedy není potřebí žádného jiného doplnění tohoto zjevení. Křesťanská církev má usilovat o to, aby se sama stala inkarnací této plnosti, dokonalosti Kristovy [Ef 4,13], a to tak, že ji prostoupí plnost [milosti a darů], jež vyvěrá z Boha [Ef 3,19]. Podle Ef 1,23 je církev tělem

[644] Plný-Poběhlec

Kristovým, a plností, dokonalostí Kristovou, a jeho jakýmsi doplněním, t. j. dává mu možnost pokračovat ve spásném díle. Církev zjevuje podstatu bytosti Kristovy. Jiní chápou výraz »plnost« v trpném smyslu a vykládají: Církev je naplněna Kristem, t. j. jeho milostí. Podle toho vypadají různé překlady: »Církev, jež jest jeho tělo, jako náplň toho, jenž si všechno vším naplňuje« [Zilka]; »Jeho tělo, doplnění toho, který má ze všech celou náplň« nebo »který si všechny vším naplňuje« [t. j. má životní vliv na všechny údy; Škrabal].

»Plnost času« [Ga 4,4] = naplnění, dovršení onoho času, který vyměřil Bůh pro seslání svého Syna [sr. Za 14,7; Sk 1,7] a splnění konečného plánu se světem [Ef 1,10]. »Plnost [Izraelova]« je označením konečného připojení všeho Izraele k církvi Kristově [Ř 11,12], kdy Izrael se stane plně skutečným lidem Božím. Podobně »plnost pohanů« [Ř 11,25] označuje onen cíl spásy, k němuž Bůh vede pohanstvo, po případě konkrétněji souhrn všech pohanů, kteří jsou určeni za údy nového pravého lidu Božího. – »Plnost Zákona«, t. j. nejvladnější obsah Zákona, jeho souhrn a jeho uskutečnění je láska [Ř 13,10].

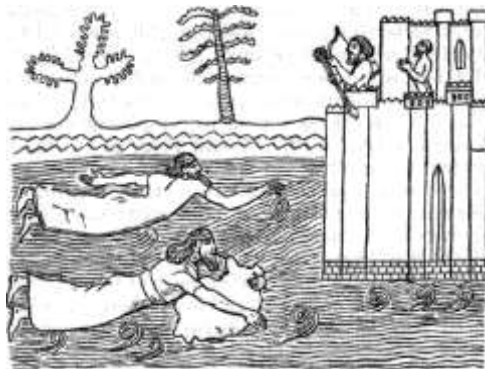
Plný *Pln. *Naplněn. *Plnost.

Plod = potomek, potomstvo, zárodek [Gn 30,2; Dt 7,13; 28,18; 1S 1,11; 2Kr 19,3; Ž 29,9; L 1,42], ovoce [Iz 4,2; Mt 26,29]. »Všeliký p.« = všeliký druh [Mt 13,47].

Plodivý, stč. = plodný [Iz 17,6; 55,10].

Plovatí. Umení plavecké bylo známo už dávno ve starověku. Iz 25,11 popisuje pohyby plovoucího. Dochovala se zobrazení plovoucích lidí. K usnadnění plování se často užívalo nafouknutých měchů z kozích nebo ovčích koží. O obyvateli Egypta se u Ez 32,6 praví, že plove ve své zemi. Snad se tu myslí na nilské zátopy, jež pravidelně přicházejí, ale Božím soudem budou proměněny v zátopy krve [sr. Ex 7,19n].

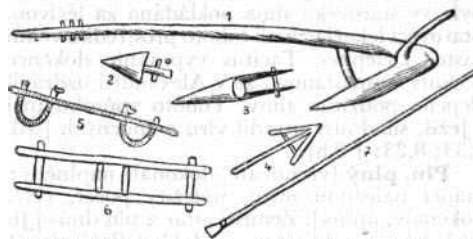
Plození dětí, t. j. mateřství, prohlašuje

Uprchlíci přeplavávají řeku pomocí nafouknutých kozích měchů. Assyrský reliéf z Ninive.

1Tm 2,15 v oddíle, v němž vylučuje ženu z veřejné činnosti v církvi, za prostředek její záchrany [Kral. spásy] z následku hříchu, jehož se dopustila Eva. Smysl tohoto výroku je asi ten, že rození dětí, jehož bolest Gn 3,16 považuje za trest, se může proměnit v požehnání, rodí-li žena děti, jež vyrůstají ve »víře v Krista, v lásce, v posvěcení a počestnosti«. Mateřství samo o sobě není ovšem prostředkem spásy, ježto pisatel 1Tm přidává, že se jeho výrok týká jen té ženy, jež setrvává »u víře, v lásce, v posvěcení a středmosti [= zdrženlivosti]«. Je zřejmo, že 1Tm byl napsán v jiné době a za jiných okolností než 1K 7,25nn.

Pluh se vyvinul ze starověké *motyky, jež byla zasazena do kolu, takže se proměnila v radlici s rukojetí. Takto upravený p. byl přivazován k oji, na jejímž jednom konci se přivazovalo *jho. V nejstarších dobách bylo vše ze dřeva, v době královské bývala radlice z kovu. Možná, že pluchy zavedli v Palestině Filištinští [1S 13,20]. P. byl poměrně lehký

Starověký pluh podle egyptských maleb. 1. Úplný pluh. 2.-4. Různé tvary rádel. 5.-6. Jha pro zapřažení dobytka. 7. Osten k pobízení dobytčete.

[radlici bylo možno zhotoviti z meče, sr. Iz 2,4], stačil vlastně jen k povrchnímu zbrzdění půdy. Při tom z ní mohl snadno vyběhnout, takže se oráč nemohl ohlížet [L 9,62; sr. Sk 15,37n; 2Tm 4,10n], nýbrž se musel plně soustředit na svou práci, nechtěl-li p. pokazit. Elizeus oral s dvanáctem spřežení volů, t. j. snad s dvanácti pluchy, z nichž každý byl obsluhován jedním mužem [1Kr 19,19n].

Plvání, plvatí [Iz 50,6; Jb 30,10; Mk 14,65] *Plinouti, plítí.

Plzkost, plzký [kluzkost, šlizkost; hladký, kluzký]. O kluzkých cestách [Z 35,6; Jr 23,12] a místech [Ž 73,18].

Poběhlec, poběhlík [stč. = tulák; kdo opustil své místo, utekl, přeběhl k nepříteli, zběh; odštěpenec, odpadlík]. Ve smyslu uprchlík Sd 12,4 [sr. Gn 14,13; Ez 24,26n; 33,21n; Am 9,1]; ve smyslu přeběhlík, zběh 2Kr 25,11; Jr 39,9; 52,15; ve smyslu odpadlík, vzbouřenec Am 4,4 [hebr. *pš*, přestoupiti, zhrěšiti]. Žd 10,38 a 39 je užito slovesného tvaru *hypostellein*, *hypostolé* [= stáhnouti se zpět, ustoupiti, zbaběle zamlčeti; malomyslnost]. Zilka překládá: »Jestliže by ochabl, nemá v něm má duše zalíbení. My nejsme lidé ochablosti.« Sýkora-Hejčl: »Skrývá-li se ze strachu, nemá v něm zalíbení má duše. My

však nepatříme k těm, kdož se skrývají.« Škrabal: »Jestliže by se odtahoval... My přece nepatříme k těm, kteří se odtahují.«

Poběhnouti, stč. = dáti se na útěk, odpadnouti; opovrhnouti, hebr. *nádad* = utíkat [Iz 21,14n; 22,3], vzdáliti se [Na 3,7], opustiti, míti v ošklivosti [Oz 7,13], toulati se [Oz 9,17].

Pobloudivý, pobloudivý, poblouzení. Těmito výrazy překládají Kral. téměř vždy hebr. kořen *šgg* = nevědomky zhřešiti, zmýliti se, zblouditi, unáhliti se. Jde o t. zv. hříchy z poblouzení, jež byly spáchány bez vědomí a chtěné účasti duše, tedy z nedopatření [Nu 22,34; 35,11,15; Joz 20,3,9; Kaz 5,6], nikoli »z pychu svévolně« [Nu 15,30]. Takový hřích lze odčinit jednak náhradou a zastíučiněním tomu, proti němuž byl spáchán, jednak obětí [Lv 4 a 5; Nu 15,25,27n]. Žalmista prosí Boha, aby jej očistil od těchto tajných, nevědomých hříchů [Z 19,13], neboť kdo postřehne [rozpozná] poblouzení? [Kral.: »Poblouzením kdo vyrozumí?«]. Z 58,4 upozorňuje na to, že bezbožník od samého narození bloudí [hebr. *tá'á* = blouditi, potáceti se], odchyluje se od Božího Zákona [sr. Z 95,10; Ez 44,10; 48,11]. Hebr. výrazu *káčhad* [= skrýti se, utajiti se, býti skryt] je užito u Za 11,16, kde Kral. překládají »pobloudivý« [sr. Z 69,6; 139,15; Oz 5,3]. Jde o ovce, jež se skrývají [ze strachu nebo z poblouzení či ze studu]. Zlý pastýř je nevyhledává. Zato však dobrý pastýř právě takové vyhledává, protože je miluje [Mt 18,12n].

NZ užívá dvou výrazů pro bloudění: *plannasthai* = sejíti s cesty, odchýliti se od něčeho [Jk 5,19 od pravdy na cestu bludu] a *astochain* = zblouditi, zřít se něčeho. Falešní učitelé zbloudili od jediného cíle, lásky, a přiklonili se k pošetilému mluvění, prázdnému řečnění [1Tm 1,6], a tak propadli pochybnostem o víře [1Tm 6,21 Kral. »pobloudivý od cíle ze strany víry«] a sešli s cesty pravdy [2Tm 2,18]. Poblouzení ve smyslu blud, svod, oklamání, máme v Ju 11.

Pobočnice, poboční stěny domu nebo oltáře [Ez 41,22].

Pobožně [= bohobojně]. Tak překládají Kral. dva řecké pojmy, z nichž první [*hieroprepés* Tt 2,3] znamená takové jednání, jež se hodí do svatyně a odpovídá vědomí Boží přítomnosti. Tt 2,3 přikazuje starým ženám, aby žily p. [sr. 1Tm 2,9n]. Věřící ženy patří Bohu – to je vyjádřeno obrazem svatyně – a podle toho mají žít a toto své zasvěcení Bohu brát vážně. – Druhý výraz, který tak Kral. překládají, je *eusebós* [2Tm 3,12; Tt 2,12] = zbožně, v bázni Boží, uctivě před Bohem. Tak je možno žít pouze »v Kristu Ježíši« [z jeho síly] ze spásitelné milosti Boží. *Pobožnost. *Pobožný.

Pobožnost. Kral. ve SZ mají tento výraz pouze jednou, a to v Rt 3,10. Překládají tak hebr. *chesed* [= přízeň, laskavost, dobrota, ale i láska k Bohu Jr 2,2]. Rut svým činem prokázala svou lásku k Božím ustanovením a tím

Poběhnouti-Pobožnost [645]

i ke svému zemřelému muži ještě krásněji než dříve, protože se snažila podle levirátního práva [*Levirátní sňatek] dosáhnouti potomka pro svého zemřelého muže od staršího příbuzného.

Jinak se vyskytuje výraz p. pouze v NZ, a to ještě v pozdních jeho spisech. Jde tu o překlad řeckého *eusebeia*, *theosebeia* nebo slovesa *eusebein*. Jsou to výrazy příznačné pro řecké [hellenistické] ovzduší, neboť soustřeďují pozornost na lidskou stránku vztahu k Bohu v mnohem větší míře, než je tomu na př. u pojmu víra, poslušnost a pod. *Theosebeia* je v LXX někdy překladem sz výrazu *bázeň Boží [Gn 20,11; Jb 28,28; ač častější je překlad jiný [*fobos Kyriú*]; označuje původně to, co dnes nazýváme náboženství na rozdíl od pověry a atheismu. Ženy, které se přiznávají ke křesťanství, mají osvědčiti tuto svou p. [= zbožnost] dobrými skutky [1Tm 2,10; sr. J 9,31 kde *theosebés* je přeloženo »ctitel Boží«, jenž se právě vyznačuje činěním vůle Boží]. P. je tedy to, čím se víra v Boha projevuje navenek ve skutcích i slovech. Podobně je tomu s výrazem *eusebeia*, jenž v klasické řečtině označuje kulturně správný a Bohu milý život. 1Tm 2,2 vyzývá věřící k modlitbě za vrchnost, aby se nemusili se svou p-i [= zbožností] skrývat. V tomto osvědčování p-i se má cvičit a posilovat i Timoteus [1Tm 4,7n], aby se stal dobrým služebníkem Ježíše Krista, vykrměným slovy víry a pravého učení, jež se právě projevuje a osvědčuje mravně-náboženským životem [1Tm 6,3] a je na něm založeno. Známost spásitelné pravdy má právě směřovat, vést k p-i [Tt 1,1]. Tato p., jež přináší bohatství v Bohu [sr. L 12,21], projevuje se také spokojeností s tím, co člověk má. Jejím opakem je milování peněz [1Tm 6,6-11]. Milování peněz je jednou z mnoha známek, podle nichž lze rozeznat, zda p. je jen na oko, jen maskou či skutečností [2Tm 3,1-5]. Na praktickou stránku zbožnosti ukazuje i napomenutí vdov, aby především svou vlastní domácnost proměnily v dům Boží [1Tm 5,4; Žilka: »(Dívky) nechať se především naučí, že jest zbožně sloužiti vlastní rodině«; Hejčl-Sýkora: »Ať se ony učí nejprve povinností k své vlastní rodině«; Škrabal: »Ať se nejprve učí míti ve zbožně uctě vlastní rodinu«; J. Weisz-F. Koehler: »(Vdovy) ať se především naučí uplatňovat zbožnost ve vlastním domě«]. 2Pt 1,6 a 7 staví p. do těsné blízkosti s trpělivostí a milováním bratrstva, s nimiž je spjata v jeden řetěz křesťanských ctností, začínajících horlivostí a končících láskou. »Svatý život a zbožnost« jsou podle 2Pt 3,11n dokonce s to »urychliti« příchod dne Páně [Kral. »chvátající ku příští dne Božího«; Hejčl-Sýkora: »urychlovati příchod dne Páně«. Podobně Škrabal, Bousset a j.]. Ovšem, tato praktická zbožnost má svůj základ, své tajemství, svou tajemnou podstatu v tom, který se »zjevil tělesně, byl ospravedlněn Duchem, ukázal se andělům, hlásán pohanům, vírou

[646] Pobožný-Poctivě

uznán ve světě, vzat v slávu« [Žilka 1Tm 3,16]. Tímto směrem ukazuje i 2Pt 1,3, jež vyzdvihuje, že »všechno potřebné k zbožnému životu [Kral. »k životu a pobožnosti«] darovala nám božská moc poznáním toho, jenž nás povolal vlastní slávou a ctností [= mocí, mocným činem].

Pobožný. Ve SZ tak překládají Kral. jednak hebr. *tám* [= dokonalý, úplný, Ž 37, 37], jež jindy tlumočí výrazy upřímný [Ž 64,5; Př 29,10], sprostý [Jb 1,1.8; 2,3], prostý [Gn 25,27], jednak *chásid* [= laskavý, milosrdný, dobrotvivý; zbožný Mi 7,2], jež se stalo odborným názvem pro t. zv. *chásidim*, t. j. svatě Boží [1S 2,9; Ž 30,5; 31,24; 37,28], zbožné, kteří v době Makkabejské tvořili přísnou židovskou sektu, jež podporovala Judu Makkabejského. *Anšé-chesed* [= muži pobožní] podle Iz 57,1 odcházejí [umírají] na znamení toho, že se blíží něco zlého, ač si toho málokdo povšimne [sr. 2Pt 2,9]. V NZ jde o překlad tří řeckých výrazů: *eusebés*, nábožný [o Kornelioví, přívrženci židovství, proselytovi, jenž zachovával určité židovské předpisy a zúčastnil se synagogálních bohoslužeb Sk 10,2 (Kral. překládají »nábožný«) a o jednom z jeho vojáků Sk 10,7 (Kral. »pobožný«)]. V 2Pt 2,9 jde o pobožného ve smyslu toho, co bylo řečeno v hesle *pobožnost. – Druhý výraz, překládaný Kral. »pobožný«, je řecké *eulabés* [= opatrný, mravně svědomitý, uctivý, zvl. v náboženském smyslu]. Kral. toto slovo překládají také výrazem »nábožný« [L 2,25; Sk 2,5]. Jde o označení zbožných Židů, kteří v posvátné úctě zachovávají Zákon [Sk 8,2; 22,12]. – Třetí výraz, jenž tvoří podklad pro Kral. »pobožný«, je v 1K 11,19 řecké *dokimos* [= vyzkoušený, osvědčený, spolehlivý, ryzí, přečištěný]. Ten, kdo se osvědčil jako věřící v životě a bude za takového prohlášen při posledním soudu, je nazýván *dokimos*. Nejen utrpení jsou prostředkem vyzkoušení věrnosti [K 5,3n; 1K 3,13; Jk 1,12], ale i kacířstva [1K 11,19].

Pobratí má v bibli různý význam: vzítí, odejmouti, obdržeti [Gn 31,1; 1Kr 20,6; 2Kr 12,18; Ez 36,24; Oz 2,9], zmocnití se [1Pa 18,4], zajmouti, dobýtí [Jr 48,41], odvléci [2S 5,21], shromáždití, požití, sklidití [Ž 39,7], vyloupiti [Mt 12,29 sr. Mk 3,27], [zvednouti a] odnésti [L 17,31]. Ježíš slibuje svým učedníkům, že zase přijde a »pobere je k sobě samému« [J 14,3; Žilka: »Vezmu vás k sobě«]. Je tu užito řeckého slovesa *paralambanein*, jež označuje přijetí do důvěrného obcenství, jaké bývá .mezi. učitelem a žákem.

Pocestný *Cizí. *Host. *Pohostinu. *Příchozí. Pohostinnost k pocestným, a potřebným patřila k základním ctnostem celého starověku. Pocestný byl podle starověkého názoru pod zvláštní ochranou božstev, takže přijímání pocestných bylo náboženskou povinností. Ani v Izraeli tomu nebylo jinak. Když Gabaonitští nejen nepřijali pocestného levitu, nýbrž nadto

zneuctili jeho ženinu, bylo to považováno za něco, »co se nikdy nestalo od toho času, jakž vyšli synové Izraelští ze země Egyptské« [Sd 19,1-30]. Povinnost ohleduplnosti k pocestnému byla někdy pocíťována tak silně, že zatlačila i povinnou ohleduplnost k sousedu [2S 12,4]. Abraham [Gn 18,1nn], Lot [Gn 19,1nn], Rebeka [Gn 24,15-25] a Job [31,32] byli vzory sz pohostinnosti k pocestným. I v NZ je pohostinnost pokládána za samozřejmou povinnost [*Host], jejímiž pohnutkami byly láska k Ježíši Kristu, jenž sám byl hostem [Mt 25,35.43] a stále může být hostem »v přestrojení« [Žd 13,2 sr. Mt 10,40], dále zvláštní charisma [1Pt 4,9n], vědomí bližícího se konce [1Pt 4,7nn], a ovšem nade vše služba evangeliu, neboť prvokřesťanská misie závisela na pohostinnosti vůči cestujícím kazatelům [3J 8, sr. Mt 10,11nn]. Diotrefovi je vytykáno, že tyto pocestné bratry nepřijímá a druhým jejich přijímání nedopouští [3J 9n]. Neboť přijímání pocestných bylo pokládáno za zvláštní průkaz vhodnosti k úřadu biskupskému a vdovskému [*Vdova] v církvi [1Tm 3,2; 5,10; Tt 1,8].

Pocestný, který přichází nečekaně, byl také obrazem chudoby [Př 6,11]. Jr 14,8 nařiká nad tím, že Hospodin si počíná v Izraeli jen jako »p., stavující se na noclehu«. Co se mní »kamenem pocestných« [1S 20,19], není známo. Snad tu šlo o nějaké znamení na rozcestí. Badatelé mají za to, že jde o přepisovačskou chybu. LXX má: »U tohoto pahrbku«, t. j. u navršené hromady kamení [snad oltáře].

Pocta. Tak překládají Kral. hebr. *minchá* = dar [Gn 32,13; 1S 10,27; Ž 72,10], jež může znamenat i druh *oběti [Lv 6,16], *šochad* [Př 21,14] = úplatek [Iz 1,23], dar [Mi 3,7] a *kófer* [Am 5,12] = výkupné [výplata Kral. Ex 30,12]. *Dar.

Poctíti = prokázati čest, oslaviti, vyznamenati [Sd 13,17; 1S 2,30; Est 6,3.6n.9.11; Př 27,18]. *Ctíti. Ex 8,9 překládají někteří: »Pochlub se mnou«. Kral. v Poznámkách připouští tento překlad a vykládají: »Měj ode mne tu čest, ulož mi, jak chceš, krátký čas«. Jiní to pokládají za zdvořilostní formuli jako naše »račiž« [mi uložiti]. Kdo přijme [obejme] božskou moudrost, bude jí přiveden ke cti [Př 4,8, sr. 1S 2,30]. Ten, kdo bude následovat Ježíše jako jeho služebník i na cestě utrpení, bude poctěn od Otce [J 12,26, sr. 14,3; 17,24; L 23,43].

Poctivě, poctivost, poctivý. Ve stč. mají tyto výrazy širší obsah než dnes. Poctivě = ctně, počestně, šlechetně. Poctivost = prokazování cti i sama čest prokázaná, úcta; úřad, důstojenství, počestnost mravní, nevinnost; dobré jméno u lidí. Poctivý = kdo dělá čest, čestný, ctnostný, na cti zachovalý; pořádný, náležitý. Téměř všechny tyto významy najdeme v hebr. a řeckém textu bible. Ve SZ je tak nejčastěji překládán kořen *kbd* [= býti těžký, přeneseně: míti význam; čest, pocta; vzdávati čest, úctu]. Tak 2S 10,3; 2Pa 32,33; Pl 1,8. Ukončiti svár je ke cti [Př 20,3]. Ve stánku

Hospodinově smí přebývat pouze ten, kdo ctí ty, kdo se bojí Hospodina [Kral. má jej] »v poctivosti« [Ž 15,4]. Jiného hebr. výrazu je užito v Est 1,20 [= prokazovat čest, vzdávat úctu], jiného v Est 9,3 [= nésti, sr. Iz 63,9; vyvýšiti, sr. Ž 28,9, a tedy podporovati, pomáhati, sr. Ezd 1,4; 8,36], jiného v Pl 5,12 [= ozdobiť, ctíti, sr. Lv 19,32]. U Jb 30,8 je tak přeložen výraz »beze jména« [Kral. »bez poctivosti«].

V NZ jde nejčastěji o překlad výrazu *euschémōn* [= uctyhodný, pořádný, slušný; vznešený, počestný, vážený, dobrého chování]. Křesťané mají žít životem slušným [Kral. »pocivě«] v očích lidí, kteří stojí mimo církev [1Te 4,12], aby nebyli překážkou v získání nekřesťanů, kteří by mohli oprávněně kritizovat způsob jejich života. Co míní Pavel touto slušností [Kral. poctivostí], je nejlépe patrné na Ř 13,13, kde vypočítává její opak: hodo-vání, opilství, smilstvo, chlípnost, svár a závist [sr. Mt 5,16]. Ve smyslu vážený, významný je užito tohoto výrazu a jeho odvozenin v 1K 12,23n. Právě odstrčeným údům v těle dal Bůh větší vážnost [Kral. poctivost]. Ve smyslu vznešený a snad i zámožný je toto slovo ve Sk 13,50 a 17,12. – Jiné řecké výrazy, jež Kral. překládají poctivost, poctivý, býti poctivý, mítí v poctivosti jsou *timé*, *timán*, *entimos*, *timios*, jež označují vše, co nějak souvisí s úctou a vážností. Ježíš sám osvědčil, že prorok ve své vlasti nemá vážnosti [Kral. »není v poctivosti« J 4,44]. Pavel vyzývá křesťany, aby se předstihovali vzájemně v uctivosti [Ř 12,10], aby se stýkali s vlastními ženami svatě a čestně [t. j. aby ovládali své pudy a varovali se všeho, co by porušilo mravní čistotu, 1Te 4,4. *Osudí], zvláště pak aby měli v úctě ty, kteří v práci pro Krista dovedli dát i svůj život v sázku [F 2,29]. 1Tm 6,1 napomíná křesťanské otrocky, aby se chovali ke svým pánům s veškerou uctivostí, protože by se jinak mohli stát urážkou Boha a jeho učení. 1Tm 5,3 vyzývá, aby *vdovám ve sboru byla prokazována úcta. Podle 1Pt 2,17 mají křesťané prokazovat úctu králi jako představiteli vrchnosti, a to kvůli Pánu, »neboť jest vůle Boží, abyste dobrými činy umlčovali nevědomost nerozumných lidí«. Poněkud jiný význam má *timé* v 1Pt 2,7. Mluví se tu o Kristu jako vyvoleném, vzácném kameni úhelném. Žilka překládá: »Pro vás, kteří věříte, je to vzácnost« [Kral.: »pocivost«]. Lze ovšem také překládat: »Vám tedy, kdož věříte, je ctí« [kámen, zavržený od stavitelů]. *Timios* v Žd 13,4 lze překládati počestný i vážený. Katol. překlady mají: »Manželství budiž ve všem počestné«, Žilka: »Manželství budiž u všech váženo« [Kral.: »Pocivěť u všech manželství«]. Řecké *semnos* [= uctyhodný, ušlechtilý] máme ve F 4,8 o věcech; Žilka: »Uvažujte o všem, co je pravdivé, co čestné...«, o diákoněch [jáhněch] v 1Tm 3,8, o jejich manželkách 1Tm 3,11, o starcích Tt 2,2 [Kral. tu překládají »vážní«, Žilka »mravní«]. Podle 1Tm 3,4 má biskup své děti držeti v poslušnosti a ve vsí

Pocvičen-Počátek [647]

počestnosti [semnotés = důstojnost, Kral. poctivost, ale totéž slovo překládají v 1Tm 2,2 šlechtnost, v Tt 2,7 vážnost]. – V Tt 3,8 je slovem poctivý přeložen řecký výraz *kalos* = krásný, dobrý; Tt 2,3 praví, že starší ženy mají učit poctivým věcem [kalodidaskalos], t. j. mají být učitelkami dobrých mravů nebo dobrého. – Ve F 2,16 má Kral. poctivost význam chlouby [řecky *kauchéma*: »k mé chloubě ke dni Kristovu«]. – 1K 11,15 mluví o dlouhých vlasech ženy jako o okrase [Kral. poctivost; řecké *doxa* = čest, sláva], kdežto pro muže jsou v souhlase s tehdejšími názory dlouhé vlasy jedním přírodou, jež dala ženě dlouhé vlasy, jednak místně a dobově podmíněného mravu a zdravého úsudku Korinťanů o tom, co je slušné.

Pocvičen. Tak překládají Kral. dvě řecká slova. *Gymnazein* [= cvičiti nahý nebo v lehkém oděvu]; 1Tm 4,7: »Gvič se k pobožnosti« v protikladu proti jednostrannému cvičení těla [sr. 1K 9,24-27; F 2,12; 3,12nn]. I kázeň [Kral. trestání] může být prostředkem takového pocvičení [vycvičení], i když se pro okamžik nezdá radostná, ale krušná. Pří-náší však pokojné ovoce spravedlivého života [Žd 12,11]. Ovšem, je také možno vycvičit se v hrabivosti [2Pt 2,14]. – F 4,12 užívá kultického odborného výrazu *myeisthai* [= býti zasvěcen do mystérií]. Pavel prohlašuje, že je zasvěcen [Kral. pocvičen] vůbec do všeho: býti syt i hladověti – všecko dovede v tom, který ho zmocňuje. Právě okolnosti všedního života jsou místem, kde prožívá »zasvěcení«, t. j. okouší moc Kristovu. *Cvičení [Doplňky: *Cvičiti].

Počat [Mt 1,20] *Naroditi se.

Počátečně naučen. Tak překládají Kral. řecké *katéchēmenos* [= prošlý vyučováním], aby naznačili, že šlo pouze o poučení o prvních základech křesťanství, jaké se udělovalo přístupujícím před přijetím křtu [sr. Žd 5,12; 6,1]. Teprve po křtu byli noví křesťané vyučováni [řecky: *didaskein*] v hlubších souvislostech křesťanské víry. NZ však ještě tento rozdíl mezi oběma řeckými výrazy důsledně neprovádí.

Počátek [stč. začátek, původ; příčina; princip, z něhož jsou vyvozovány jiné pravdy] označuje většinou onen okamžik, v němž něco začalo, zrodilo se, vzniklo, co tedy také bude mít svůj konec. Proto Bůh »při p-u oznamuje dokonání« [Iz 46,10] a Kaz 7,8 staví v protiklad p. a konec [sr. Jb 42,12]. Bůh pečuje o svou zemi od »p-u roku až do konce jeho« [Dt 11,12]. Izraelský »církevní« rok měl p. patnáctého dne sedmého měsíce [Lv 23,39, později desátého dne téhož měsíce Ez 40,1], kdežto »občanský« rok začínal o šest měsíců dříve [Ex 12,2; Lv 23,6]. P. ve smyslu začátek má královská vláda [Jr 26,1; 27,1; 28,1; 49,34], p. ve smyslu první zárodek má i veleříše [Gn 10,10]. »P. síly a moci« = první a nejlepší

[648] Počestný-Počet

výplod mé síly [Gn 49,3; Dt 21,17; Ž 105,36, sr. Ž 78,51]. »P. cesty« = první výplod činnosti [Př 8,22, sr. Jb 40,14]. P. ve smyslu nejlepší z něčeho« [Nu 24,20; Kral. obvykle překládají »prvotina« Dt 33,21; Jr 2,3; Ez 48,14]. P-em moudrosti a umění, t. j. jejich základem, principem, je bázeň Hospodinova [Ž 111,10; Př 1,7; 9,10]. Ale i tu lze překládat »Nejlepší plod moudrosti a umění je bázeň Hospodinova«. Blázen, t. j. nevěřící v Boha, mluví nesmysly od počátku do konce [Kaz 10,13].

Praví-li bible, že Bůh na p-u stvořil [*Stvořiti] nebe a zemi [Gn 1,1], chce tím říci, že nebe a země vznikly v tom okamžiku, kdy Bůh stvořitelsky zasáhl. Stvoření nebe a země byl počátek času a spasitelného díla Božího, jež dojde svého konce [sr. Iz 48,12n s Iz 65,17]. »Od počátku«, »z počátku« se pak stalo odborným výrazem pro dobu od stvoření světa [Mt 19,4.8; 24,21; Mk 10,6; J 8,44; Žd 1,10; 2Pt 3,4; 1J 3,8]. V tom smyslu jest snad rozuměti i 2Te 2,13, kde se mluví o Božím vyvolení ke spáse »od p-u«. [Někteří vykladači zde myslí na narození, tedy: »od samého zrození«]. Sr. Zj 13,8, kde novější překlady mají: »Jehož jméno není od stvoření světa zapsáno v knize života toho zabitého Beránka« [Zilka, Hejčl-Sýkora, Škrabal]. »Prve než byla země, před p-em« byla zplozena Moudrost [Př 8,22nn]. Na to snad navazuje J 1,1 [sr. 1J 1,1; 2,13n], když označuje Krista, vtělené Slovo, jako toho, který byl »na p-u«, o němž tedy je nemožná časová výpověď [sr. Žd 7,3], protože při stvoření už byl. To je t. zv. učení o preexistenci Kristově. Podle Ko 1,16 »skrze něho a pro něho je všecko stvořeno«, t. j. v něm všecko stvořené má svou normu a cíl, on byl přede vším a v něm má veškerenstvo své bytí [Ko 1,17]. Proto také je počátkem zmrtychvstání, aby měl ve všem prvotnost [Ko 1,18]. V tom smyslu snad jest rozuměti i Zj 3,14 [sr. 1,8; 21,6; 22,13].

Ostatní nz výroky o p-u jsou většinou označením určitého okamžiku, určité doby, kdy něco začalo nebo začne: První vystoupení Ježíšovo [Mk 1,1; sr. Žd 2,3; L 1,2; J 15,27; 16,4], první doba víry v Krista [1J 2,7.24; 3,11; 2J 5n; sr. J 6,64; Sk 26,4], začátek jerusalemského sboru [Sk 11,15], první čas kazatelské činnosti Pavlovy [F 4,15], začátek strastí [Mt 24,8], počáteční důvěra, přesvědčenost víry [Žd 3,14 »počátek podstaty«]. Žd 5,12 mluví o opětné potřebě čtenářů, aby byli »učeni prvním počátkům výmluvností Božích« [Zilka: »začátečním základům Božích slov«; Luther: »prvním písmenkám Božích slov«; amer. nový překlad: »prvním principům Božích slov«, »elementární slovo o Kristu«, sr. Žd 6,1].

Počestný. Tak překládají Kral. hebr. *tób* [= dobrý, Př 19,22] a *n'e'sú'paním* [= ctěný, vážený Iz 3,3], v NZ *euschémón* = vznešený, zámožný, vážený [Mk 15,43].

Počet [stč. = množství; cifra, číslo; účet.

úctování]. Primitivní člověk za všech dob počítal pomocí prstů, kamínků, uzlů na provazu, dřívěk nebo zářezů do stromu nebo dřeva. Latinské *calculus* [= kamének; kamének na počítání; sr. naše kalkulovati] ukazuje na primitivní doby, kdy se počítalo pomocí kamínků. Teprve později poznal primitiv určitou zákonitost ve vztahu čísel, jež ho naplňovala posvátnou básní, a naučil se počítat abstraktněji, i když šlo vždy o účely praktické. Vzhledem k počtu prstů se záhy ujala soustava desítková, ale pod vlivem astronomie i soustava šedesátková [12 obrazů zvířetníku]. Izraelci znali sčítání [Nu 1,22n; 26,7nn], odčítání [Lv 27,18], násobení [Lv 25,8] i dělení [Lv 25,27.50]. Nejvyšší čísla, uvedená v bibli, jsou deset milionů [tisíce desetitisíců Gn 24,60, kde Kral. mají jen tisíce tisíců; podobný případ máme v Ju 14] a jedna miliarda [10x1000x100.000 Dn 7,10; Zj 5,11], jenže toto obojí není míněno doslovně, nýbrž naznačuje prostě nekonečné číslo [»zástup veliký, kteréhož by žádný přečísti nemohl« Zj 9,7, sr. Gn 13,16]. Odpustiti 70x7krát znamená odpustiti vždycky [Mt 18,22]. Podle 1Pa 21,5 měl David 1,100.000 vojáků ze sev. části země, z Judstva pak 470.000. Podle 2S 24,9 jich bylo [jen] 800.000+500.000. Zerach Mouřenin měl podle 2Pa 14,9 jeden milion vojáků. Jozafat měl pět armád o síle 300.000, 280.000, 200.000, 200.000 a 180.000, dohromady 1,160.000 [2Pa 17,12nn]. Počet synů Izraelských při druhém sčítání po vyjití z Egypta a putování pouští byl 601.730 [Nu 26,51]. Smysl všech těchto i podobných číselných údajů ve SZ není míněn matematicky doslovně, nýbrž spíše symbolicky jako náznak velikého množství.

Jak bylo uvedeno v hesle *Číslo, užívali Židé, zvláště v pozdější době, souhlásek hebr. abecedy k označení jednotlivých čísel. Prvních devět písmen [a, b, g, d, h, v, z, ch, t] označovalo číslice od 1-9, dalších devět písmen [j, k, l, m, n, s, 'e, p, s] desítky od 10-90, zbývající čtyři pak stovky [k = 100, r = 200, š = 300, t = 400]. Ostatní čísla byla naznačena složením příslušných písmen, při čemž se dbalo na to, aby nepřišla dohromady písmena, jež by tvořila začátek jména Hospodinova. Tak patnáctka by byla písmenami označena *jh* [10+5], to však by se mohlo čísti také *Jah*[vé] a proto se raději psalo *tv* [9+6]. Podobně i Řekové označovali číslice písmenami řecké abecedy. Při podobnosti různých písmen docházelo často k omylům v číselných údajích [d (= 4) a r (= 200) se v hebr. psaly téměř stejně]. Tak podle hebr. textu, přijatého synagogou [t. z v. Masora] byl Matuzalém stár 969 let, podle Samaritánského jen 720 let. Podle některých řeckých rukopisů Sk 27,37 bylo s Pavlem na lodi 276 lidí, podle jiných jen 76.

Židovští vykladači Písma si záhy povšimli, že každé jméno má určitou hodnotu číselnou [Mesiáš = 358, had (*nácháš*) = 358; Eliezer = 318]; z toho vznikla exegetická metoda, zvaná *gematria* [z řeckého *geometria*], která

Početí-Počítán, počítati [649]

z číselné hodnoty jmen vyvozovala různé theologické důsledky, na př. že Mesiáš a ďábel, jenž užil hada za svůj nástroj, budou bojovat jako rovný s rovným [majíce tutěž číselnou hodnotu], ale zvítězí Mesiáš, protože jeho jméno je psáno v hebrejštině čtyřmi písmeny, kdežto had jen třemi. Číselné hodnoty jména se užívalo tam, kde se jméno nechtělo vyslovit nebo napsat. Na př. 888 bylo krycím číslem pro Ježíše [psaného řecky]. Podobné zvyky byly i u Reků a jiných národů. V Pompejích na stěně bylo nalezeno vyznání lásky v tomto znění: »Miluji dívku, jejíž jméno má číselnou hodnotu [= počet] 545«.

Některá čísla ve SZ naznačují jen zaokrouhlenou hodnotu, zvláště jde-li o vyznačení malého množství [Lv 26,8; Iz 17,6] anebo příliš velkého počtu [2Pa 17,12nn]. Orientální fantasie si ráda hrála s velkými počty zvl. porážek nepřátel. Zaokrouhleným číslem byla čtyřicítka a její násobek [2S 5,4]: Izák a Ezau se ženili ve čtyřiceti, 40 let trvalo putování po poušti, 40 let trvá potření Egypta [Ez 29,11], 40 dní strávil Mojžíš na hoře, 40 dní se postil Ježíš a p. Je to jakési střední číslo mezi malým a velkým počtem.

Ve Zj 13,18 je podle jedněch rukopisů udán počet šelmy 666, podle jiných 616. Výklady se velmi rozcházejí. Někteří mysli na císaře Galigulu [Gaia Caesara, od 37 do 41], jehož jméno má číselnou hodnotu 616. To by však znamenalo, že Zj vzniklo někdy v této době, což se badatelům zdá být nemožné. Jiní mysli na římskou říši [Lateinos = 666], jiní na císaře Domitiana, což je i z jiných důvodů poměrně nejpravděpodobnější, jiní na Nerona, jehož jméno Neron Cesar = 666, Nero Cesar = 616, jiní obecně na Antikrista, jiní na chaos pravěku a p. Potíž je už v tom, že nevíme, zda číselná hodnota se má počítat podle hebr. nebo řecké abecedy, a mimo to je v každé abecedě celá řada možných kombinací, t. j. jmen, jejichž číselná hodnota dá dané číslo. Žádné z dosavadních řešení proto plně neuspokojuje. Jisto je, že aspoň někteří čtenáři Zj z kruhů pisatelových jeho náznaku rozuměli. Možná však, že celé místo nutno chápat eschatologicky v tom smyslu, že Bůh sám v pravý čas na »konci dnů« dá věřícím vědět, o koho v tomto tajemném čísle jde.

Jiné výrazy: »Míti v počtu« [Ž 56,9; L 12,7] = mítí v záznamu, v patrnosti. – »Nevím počtu« [Ž 71,15] = neumím to spočítat. – »Vydávati počet« [Dn 6,2; Mt 12,36; L 16,2; R 14,12; Žd 13,17; 1Pt 3,15; 4,5] = odpovídati se, složití účty, býti odpověden. »Žádati počet« = žádati vyúčtování [2Kr 12,15].

*Mnoho, mnohý, množství. *Sčísti, sčítati.

Početí. Žd 11,11 překládá Hejčl-Sýkora: »Pro [svou] víru i [neplodná] Sára dostala sílu státi se matkou«, Žilka: »Vírou dokonce Sára přijala sílu, aby se v ní ujalo símě«.

Počínání [= oplozování]. Gn 3,16 lze překládati také takto: »Rozmnožím bolesti tvé při tvém oplození«.

Počínati = začínati [Sd 19,25; Rt 1,22;

2S 21,9]; počítati, otěhotněti, býti oplozen [Gn 30,38; Lv 12,2; Sd 13,5; Ž 51,7; L 1,36]. V přeneseném smyslu o početí lidu [Nu 11,12], sužování [Jb 15,35], bolesti [Ž 7,15], žádosti [Jk 1,15]; Iz 33,11 mluví o tom, že Assyřtí počnou slámu, t. j. plány, jež v sobě nosí, jsou tak neplodné jako sláma a hodí se jen za potravu ohni [sr. Iz 5,24], takže výsledek jejich plánů bude strniště po požáru.

Počísti = vypočítati, spočítati, napočítati; započítati [L 14,28; Sk 19,19]; počísti se s někým = zúčtovat s někým, vyrovnati se s někým [Lv 25,50.52].

Počítán, počítati, počten. Ve SZ je tak většinou překládáno hebr. *chášab*, jež Kral. jindy tlumočí výrazy mysliti [2S 14,13; Mi 2,3], domnívati se [1S 1,13], smýšletí [Ez 11,2], smysliti, vymysliti [Ex 35,32; Est 8,3; Mi 2,1], obmýšletí [Za 8,17], pečovatí [Z 40,18] a p. České počítati, počten může mít několikery význam: spočítati [Lv 25,27.50.52; sečísti Lv 27,18.23], pokládati, považovati za něco [Gn 31,15; Lv 25,31; Nu 18,27.30; Jb 18,3; 41,20.25; Př 27,14; Iz 29,17; 40,15.17; Pl 4,2], držeti za něco [Dt 2,11.20; sr. Mi 7,3], býti kladen na roveň [Ž 88,5; Iz 53,12, kde je užito hebr. *máná* ve smyslu býti připočten, zahrnut mezi někoho], započísti, připočísti, přidělití [Gn 15,6; Ž 106,31], připočítavati, připisovati na ztrátový účet [Ž 32,2 sr.

Egyptští písaři počítají a zapisují ruce utaté poráženým nepřátelům. Náhrobní malba Ramsesa II. z Theb.

2S 19,19], počítati [hebr. *máná* 1Kr 8,5; správně počítat Ž 90,12], podrobiti sčítání [hebr. *pákad* = navštívití, prohlížeti, Nu 1,47.49; 1Pa 21,6], zapisovati [hebr. *sáfar* Jb 14,16]. Poněkud nejasný je význam Gn 40,20, kde je užito slova *násá'* [= zdvihnutí, povýšiti]. Kral. v Poznámkách mají »povýšil«, ale do textu dali »počítal« ve smyslu rozpomenul se [podle LXX] a v Poznámkách dodávají: »Přehlédaje služebníky své, vzpomenu na ty u vězení«.

V NZ jde o překlad řeckého *hegeisthai* [pokládati se za něco Sk 26,2], *ellogeisthai* [= býti připsán na něčí konto, účet R 5,13] a *logizesthai* [= zúčtovat, započítati; 2Tm 4,16 ve smyslu dávati vinu, přičítati za vinu]. Tohoto posledního slovesa je užito hlavně ve vztahu k Gn 15, 6 [R 4,3nn.9nn. 22nn; Ga 3,6; Jk 2,23]: »Uvěřil Abraham

[650] Počítí-Poddán (býti)

Bohu, a bylo mu to počítáno za spravedlnost« [Žilka], nebo »Uvěřil Abraham Bohu, a bylo mu to připočteno k spravedlnosti [Hejčl-Sýkora] nebo »Bylo mu to započteno jako spravedlnost« [Škrabal]. Při tom je otázkou, zda je tu víra pokládána za zásluhu [sr. Ž 106,31, kde pomsta Finesova je pokládána za zásluhu] anebo zda i tu jde o svobodné rozhodnutí Boží, které se uplatnilo už při vyvolení Abrahama: Bůh pokládal víru Abrahamovu za projev *spravedlnosti, protože chtěl [*Ospravedlnění]. Židovští vykladači se klonili k prvnímu výkladu [sr. 1Mak 2,52], NZ stojí rozhodně na přesvědčení, že víra není zásluhou, nýbrž darem, který zavazuje k činu [Jk 2,21nn]. Zvláště Pavel propracovává tuto myšlenku, když rozeznává mezi započtením z povinnosti [podle zásluhy] a připočtením z milosti [Ř 4,3n]. Abrahamova spravedlnost je mu příkladem připočtení z milosti: věřícímu je spravedlnost přidělena ze svrchované milostivé vůle Boží a jen věřící je ochoten žít z této Boží milosti. Tímto Božím uznáním víry se člověk stává v očích Božích skutečně spravedlivý. Bůh jej prohlašuje za spravedlivého. Tato spravedlnost pak není jen pomyslná, fiktivní, ale skutečná. Věřící se stává novým stvořením, obdarovaným Duchem svatým [Ga 3,2-6, kde ospravedlnění = přijetí Ducha sv.]. Obsahem víry, kterou Bůh uznává, je kříž Kristův [Ř. 4,23n]. V něm Bůh prohlašuje za spravedlivého toho, kdo věří, že Kristus byl vydán pro hříchy naše a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše. Neboť tomu, kdo věří v tento spasitelný čin, v němž se Kristus za nás stal hříchem, Bůh nezapočítává jeho hříchy [2K 5,19, sr. Ř 4,8; Ž 32,2]. V tom smyslu jen takto věřící »se počítají« k potomstvu Abrahamovu [budou pokládáni za jeho potomstvo, »símě« Ř 9,8].

Počítí = učiniti začátek, začítí [Gn 6,1; 2Pa 34,3; Mt 4,17; Ga 3,3 a j.].

Počítí = otěhotněti *Počinati.

Počítí = pocítiti, ucítiti [Jb 14,9].

Počten *Počítán.

Podál, stč. = v dáli, daleko [L 14,32].

Podati ruku znamenalo potvrdití slib [Ez 17,18], uzavřítí smlouvu [2Kr 10,13; Př 6,1; Jb 8,20; Pl 5,6]. Podle Pedersena [Israel I, 303n] jde prý při tom o tělesný dotyk, který spojuje i psychicky obě osoby a přenáší pozhnaní z jednoho na druhého.

Praví-li se Mt 18,24, že králi, jenž začal účtovat se svými služebníky, »podán byl jeden«, míní se tím, že mu byl předveden. – »Podatí pokoj« [Dt 20,10] = nabídnouti, provolati pokoj.

Podati se, stč. jíti, odebrati se, odtáhnouti, vyraziti [Gn 12,8], ale také dobrovolně se rozhodnouti pro něco, býti hotov k něčemu, projevití ochotu [Neh 11,2, sr. Sd 5,2,9; 2Pa 17,16]. – Podávati se [Žd 12,7] = jednati, setkávati se, nakládati, chovati se.

Podávati *Podati.

Podávati se *Podati se.

Poddán (býti), býti něčemu nebo někomu podroben; podříditi se komu nebo čemu, poslouchati, býti poslušen. O dvanáctiletém Ježíši se praví, že byl p. rodičům [L 2,51], t. j. v účt, která přísluší podle příkázání rodičům, se jim podroboval. 1Pt 5,5 vyzývá mládence, aby byli p-i starším, při čemž poddanost charakterisuje pokoru. Žd 12,7-9 chápe poddanost jako ochotné přijímání a snášení kázně rodičů i Otce duchů [sr. 1Tm 3,4]. – Ženy mají být poddány mužům s odůvodněním, že se tak sluší na ty, kdo »jsou v Pánu«, t. j. přísluší ke Kristu jako úd těla k hlavě [Ko 3,18 sr. 1K 14,34]. Ef 5,22-24 tuto poddanost odůvodňuje tím, že poměr mezi mužem a ženou je obdobou poměru mezi Kristem a církví [sr. Tt 2,5; 1Tm 2,10nn], kdežto 1Pt 3,1-6 má na mysli smíšený sňatek mezi křesťankou a pohanem a poddanost, t. j. odevzdané sebezpodřizování pokládá za misijní prostředek k získání muže pro Krista [sr. 1K 9,19nn], a to »bez slova« [jen chováním]. Při tom je kladena Sára jako vzor a duchovní pramáti křesťanských žen, tak jako Abraham je duchovním praotcem křesťanských mužů [Ř 4; Ga 3]. Nazývala svého muže *pánem [Gn 18,12], poslouchala ho a nebyla přestrašena. Nevíme, na co tu pisatel navazuje. Někteří vykladači myslí na Gn 12,11nn; 20,1nn. Snad se tu myslí na strach před hrubým zacházením pohanských mužů anebo dokonce na jejich udušáctví. – Otroci mají být p-i pánům, nejen dobrým, nýbrž i zlým, ke vši spokojenosti, nic neodcizovat, neodmlouvat, projevovat věrnost, a to zase s účelem misijním [Tt 2,9n], po případě s vědomím, že snášením křivd ze křesťan přibližuje příkladu Ježíše Krista, který spasitelně trpěl za nás [1Pt 2,18nn]. O poměru křesťanských pánů k otrokům viz *Otrok. – V oddíle, který pojednává o zásadním hledisku Pavlova ke světské vrchnosti, praví se: »Každý člověk ať je poddán vládnoucí moci« [Škrabal, Ř 13,1]. Apoštol tu nepřičítá světské vrchnosti absolutní, svrchovanou autoritu – není na př. správné vyvozovat odsud, že by tím bylo předem odmítnuto jakékoli právo na revoluci – ale odmítá anarchistické přehlížení závazků, které i pro věřícího křesťana plynou z toho, že ještě patří do pozemské pospolitosti, organisované vrchnosti. V tomto smyslu lze říci, že podle apoštola má býti člověk p. vrchnosti z důvodů náboženských. S tím je spojena myšlenka, že vrchnost patří k Božímú záchovnému řádu [sr. Ř 2,14-16], jehož se netřeba bát, dokud člověk jedná dobře. »Kdo se protiví vrchnosti, staví se proti Božímú řádu« [Žilka Ř 13,2]. Křesťan se tedy má podrobovat vrchnosti nejen ze strachu před trestem, ale pro svědomí, t. j. aby nezadal svému svědomí, jež žádá poslušnost toho, co Bůh zřídil pro naše dobré [Ř 13,5]. Toto stanovisko Pavlovo je v nápadném rozporu se stanoviskem pravověrných židovských současníků, kteří v římském právu viděli ztělesnění satanské moci a byli náchylní ke

vzpourám [sr. Mk 12,14; Sk 5,37; 17,6n; 18,2; 21,37n]. Pavel sice také radí, aby si křesťané své rozeprě nevyřizovali před světskými soudy [1K 6,1-6], ale to nikterak neodporuje stanovisku z R 13. Toto stanovisko nelze také vykládat tím, že Pavel sám několikrát prožil dobrodruží světského řádu [Sk 19,35nn; 21,31nn; 22,30; 24,10; 25,10n; 26,30nn] anebo že ještě nevypuklo pronásledování křesťanů za Nerona, ač snad by pak formulace těchto rad byla jiná, ale Pavel zde zásadně řeší poměr křesťanův ke státu [sr. Tt 3,1]; podle 1Tm 2,1nn doporučuje modlitby za vrchnosti, »abychom mohli vésti tichý a klidný život v samé zbožnosti a čestnosti« [Žilka], ovšem zase s misijním odůvodněním, že Bůh chce, aby »všickni spaseni byli a k známosti pravdy přišli« [Podobným hlediskem je nesena i rada v 1Pt 2,13-15]. Pavel ovšem nezapomíná na to, že i tato poddanost světské vrchnosti musí plynout z vyššího poddanství Bohu [sr. Mt 22,21; Sk 5,29], jak ostatně je patrné z jeho vývodů v R 13,1-6. Vždyť Pavlovi v celé jeho činnosti šlo o to, aby »všelikou mysl jal [uvedl] v poddanost Kristu« [2K 10,5], t. j. v poslušnost víry [R 1,5], má radost z toho, když se v jeho sborech projevuje »poddanost k evangelium« [2K 9,13 podle Žilky: »že jste se opravdu podřídili evangelium Kristovu«], a varuje před tělesným smýšlením [opatrností těla R 8,7], které není poddáno zákonu Božímu a ani to nedovede. To, co Pavel vytýká Židům, je právě jejich nepoddanost, nepodřízenost, nepodrobenost a neposlušnost, spravedlnosti Boží [R 10,3], jež se osobně zjevila v Kristu. Jen z poddanosti Kristu může plynout ono dobrovolné a ohleduplné podřizování jednoho druhému, ať jde o pracovníky v církvi [1K 16,16 sr. 14,32] nebo o kteréhokoli úda církve Kristovy [Ef 5,21 sr. 1Pt 5,5]. Jen falešným učitelům Pavel ani na chvíli neustoupil a nepoddal se [Ga 2,5]. Jk 4,7 pak poddanost Bohu klade do těsné blízkosti vzpoury proti ďáblu, jako by chtěl říci, že jen ten, kdo se podřídí Bohu, může se vzepřít ďáblu.

Podle R 8,20 je všechno stvoření p-o marnosti [= pomíjitelnosti a všemu utrpení, jež z toho plyne] ne z vlastní vůle, ale vinou Adamovou [jeho pádem], který strhl zlořečenství na celou přírodu. Současně však ze skutečnosti Kristovy vyvozuje Pavel i jásavou naději pro stvoření v budoucnosti. Neboť Bůh svým rozhodnutím poddal [podřídil] Kristu všechno [1K 15,27; Ef 1,22; Žd 2,5.8], zatím však je toto panství Kristovo patrné v církvi [Ef 5,24] a v tom, že se učedníkům poddávají duchové [L 10,17.20]. Jednou však Kristus pokoří všechny nepřátele pod své nohy - i posledního nepřítele, smrt —, a odevzdá království Bohu a Otcí a »sám se podřídí tomu, kdo mu všechno podřídil, aby Bůh byl všechno ve všech« [1K 15,26-28].

Poddanost *Poddán.

Poddaný [Tt 2,5]. *Poddán, *Poddati se.

Poddati = podrobiti [R 8,20; 1K 15,27n; Žd 2,5]. *Poddán.

Poddanost—Podivení [651]

Poddati se, poddávati se = v moc se dáti, podvolovati se. O pohlavním styku ženy se zvířetem [Lv 18,23], k němuž docházelo v pohanických kultech a jež u Izraelců bylo přísně zakázáno [Lv 20,15]. - O podrobení se nepříteli [Jr 21,9; 50,15]: stát se vasalem a přijmout poddanské povinnosti [dávký, roboty a p]. *Poddán.

Podějiti, podjiti [v Ga 2,4 tvar podešlý], stč. = jiti až pod něco, přiblížiti se až k čemu; vlouditi se uskokem, zaskočiti. Ga 2,4 mluví o judaistech [t. j. křesťanech z bývalých Židů, kteří pokládali obřízku a zachovávání Zákona Mojžišova za nutnou podmínku křesťanství] jako o podešlých falešných bratrích, kteří se nepoctivým způsobem vloudili do sboru, aby vyšpehovali, jak se to má se svobodou v Kristu, a aby křesťany původu pohanského ztročili.

Podešlý *Podějiti.

Podělování = podíl, úděl. Podle Žd 2,4 byla spása dosvědčována znamením, záznaky, rozmanitými divy a tím, že mezi jednotlivce byly rozdělovány různé duchovní dary [charismata] Ducha sv. [sr. R 12,3nn; 1K 12,4nn; 14,1nn].

Podíl, vykázané území, kus země, přidělený losem [sr. Joz 14,2nn, odtud hebr. *chelek*, jež znamená los i kus země] a vyměřený provazem [odtud hebr. *chebel*, jež znamená provaz]. I to, co jím bylo odměřeno, Joz 19,9; Ž 105,11] nebo něco pevně stanoveného, přidělená práce, úkol, pensum [hebr. *chok*, Př 31,15, sr. Ex 5,14] nebo konečně v přeneseném smyslu úděl, osud, los, sudba [Jb 20,29; 27,13; Kaz 3,22; Mi 2,4], užitek [Kaz 2,10.21]. Podle ustanovení Mojžišova každá rodina dostala určitý podíl země, který nesměla prodati, nanejvýš zastaviti do příštího milostivého léta [Lv 25,13-16.23], aby se tak zabránilo hromadění půdy v jedné ruce a slabší rodiny neupadly v nevolnictví [sr. Iz 5,8]. Dt 33,21 velebí Boha, že rozšířil moc válečnického kmene Gáda [sr. Gn 49,19] a opatřil jej »prvotinami«, t. j. nejlepším územím, a to už před Jordánem, kde dostal Mojžišem, vydavatelem Zákona, přidělený podíl, zatím co většina ostatních kmenů musela čekat až na přechod přes Jordán. Jiní hebr. *m^cchókék* [Kral.: vydavatel Zákona] vykládají jako vůdce a překládají: »Tam byl zabezpečen podíl vůdcův«. Gád totiž táhl dále, aby pomohl v dobývání země. Jeho podíl však byl pro něho posvátně zabezpečen. V Sd 5,15 má p. význam oddíl kmene. Hospodin podle Jr 12,10 pokládá Izraele za svůj p., velmi milý majetek, dědictví, které bude zničeno ničemnými pastýři [sr. Jr 6,3, pravděpodobně Nabuchodonozor a jeho vojevůdcové]. *Díl.

Podívati se ve smyslu pohleděti, hleděti [Ž 92,8; Mi 4,11; 7,10], uhlídati, uviděti [výsledek něčeho, stč. podívat se čemu Dt 32,50], rozvažovati, uvažovati, dáti na něco pozor [Jb 37,13, sr. Ž 119,95].

Podivení [stč. úžas, podív, ale také podívaná ve smyslu »na podívanou«; ku p. = im-

[652] Podiviti se-Podobenství

ponující: o člověku 2S 23,21; o oltáři Joz 22,10]. Kral. tak někdy překládají hebr. *šarak*, *š'réka*, *š'riká*, jež znamená pískání na posměch [vypískání] a pak posměch vůbec, opovržení [2Pa 29,8, sr. 1Kr 9,8; Jr 18,16; 19,8; 25,9.18; 29,18, kde Kral. mají buď ckáti (*Ckání) nebo na *odivu; Mi 6,16, kde Kral. mají posměch]. Tam, kde jde o hebr. kořen *pl'* [nebo příbuzné kořeny, jako *šmm*, *s'r*, *jr'* a pod.], jde většinou o úžas, podiv a úlek, nikoli jen nad něčím mimořádným, neočekávaným a náhlým, nýbrž o úděs nad něčím, co Izraelci prozrazovalo přítomnost, zásah nebo podivuhodné vedení Boží [*Děsiti se, *Hrozný, *Zázrak], Kral. proto překládají zmíněné kořeny výrazu podivení [Dt 28,59; Ab 1,5], hrůza [Dt 4,34; 34,12], strach [Dt 26,8; Jr 32,21], divný [2Pa 26,15; Jb 5,9; Z 31,22], div [Jb 37,15], děsiti se [Jb 18,20], ztrnouti [Lv 26,32; Ez 27,35], diviti se [Doplňky *Diviti se] a p. Jde tu o předivné vedení a zachovávání lidu Božího [Jl 2,26], které vzbuzuje až hrůzu, zvláště u nepřátel tohoto lidu [Z 48,6].

Podobně i v NZ výrazy diviti se, podiviti se, děsiti se a pod. jsou převážně výrazem toho, že s Ježíšem a jeho činy [zvl. odpuštěním Mk 2,12; L 5,26] přišel na svět Boží řád, dlouho očekávaný, ba Bůh sám [L 8,25 »podivili se«, Mk 6,51 »děsili se a divili«, sr. Mt 14,33, kde tento údiv je vyjádřen obratem »klaněli se jemu«, Doplňky *Diviti se]. I odpůrci Ježíšovi podléhali tomuto podivení [Mk 15,5.44], za nimž byla hrůza z božské přítomnosti [sr. J 19,8] anebo neochota podrobit se božskému [L 11,38; sr. Sk 13,41]. Snad i podivení Ježíšovo nad vírou setníkovou [Mt 8,10; L 7,9] patří do této oblasti úžasu nad tím, že pohan v něm postřehl někoho, kdo má božskou moc nad životem a smrtí, právě tak jako jeho podivení nad nevěrou [Mk 6,6] bylo výrazem hrůzy nad ďábelskou mocí, jež vedla k zatvrzelosti.

Podiviti se *Podivení [Doplňky *Diviti se].

Podjeti Sk 27,7 ve smyslu podplouti. »Odpluli jsme pod Krétu k Salmoně«, »pluli jsme pod Krétu«.

Podjítí, stč. = znenadání přijítí, podskočítí, napadnoutí. Podsel všechny strach = pojal, přepadl všechny strach [Jb 18,20; Iz 33,14; Jr 8,21; L 7,16]. V Ju 4 má p. význam vloudití se.

Podklonití [Neh 3,5] = sklonití.

Podkopatí, podle řeckého vlastně prokopatí. Domy ze sušených, nikoli pálených cihel, nebo z hlíny nebo z volných kamenů bylo lze snadno prokopat, aniž bylo nutno odstraňovat okenice nebo násilím otvírat dveře [Ex 22,2; Jb 24,16]. Podobenství Ježíšovo u Mt 24,43 srovnává Ježíše s člověkem, který se prokope do domu, když je nejméně očekáván. Je to výzva k bdělosti [1Te 5,2.4; 2Pt 3,10; Zj 3,3; 16,15]. Někteří vykladači Mt 24,43 chápou jako výstrahu před ďablem.

Podkopávání, podkopávati *Podkopatí.

Podlaha, hebr. *gág* — plochá střecha domu [1S 9,25; sr. Dt 22,8; Joz 2,6.8]. Naše podlaha je hebr. *karkas* [1Kr 6,15n.30]. »Od jedné podlahy až do druhé« [1Kr 7,7] = od podlahy ke stropu. Obyčejné domy měly p-y pouze z udupané hlíny, zřídka kdy dlážděné. Podlaha znamená ve stč. také patro [v domě].

Podlážení = podláždění [1Pa 26,16] nebo potažený koberci [snad Mk 14,15; L 22,12].

Podložiti pod nohy [Z 8,7; 110,1; Mt 22,44] = podmaniti [Zd 2,8].

Podmaněn, podmaniti, podmaňovati = podroben, státi se pánem, uvéstí pod moc [Nu 24,18; Joz 18,1; 1Pa 22,18; 2S 22,48; Ž 18,48]. »Podmaniti nepravosti« [Mi 7,19], doslovně: pošlapati [nevšímáti si; podrobiti, potlačiti]. V oddíle, v němž Pavel ukazuje, že tělo věřících je chrámem Ducha svatého [1K 6,12-20], odpovídá na falešné pojetí křesťanské svobody, která říká »Všecko je mi dovo-leno« [Kral. »všecko mi sluší«], docela jasným: »Ale já se nesmím dáti ničím ovládnout« [Kral. »žádné z těch věcí v moc nebudu podmaněn« 1K 6,12]. Každá svoboda má svá nebezpečí. Ud Kristův se může stát údem nevěstky; dostává se pod její moc [1K 6,15n]. V 1K 9,27 je v řečtině užito slovesa, jež znamená »udeřiti do oka, v tvář« [L 18,5 mají Kral. »uhaniti«]; je to výraz vzatý z pěstních zápasů [1K 9,26]. Pavel tím naznačuje, jak udržuje své tělo v nejpřísnější kázní, aby mohl být příkladem druhým. — F 3,21 ukazuje na křesťanovu radost a důvěru, že Kristus má moc podříditi si všecko, takže i naše ubohé tělo při svém příchodu promění v tělo oslavené.

Podměstí [stč. = pole pod městem, předměstí]; hebr. *migráš* označuje pastviny, vyhrazené levitům k pastvě dobytka [Lv 25,34; Nu 35,2-5.7; Joz 21,2.1 1-19.21-37.39n; v 1Pa 6,40n se rozlišuje mezi městskými poli, vesnicemi a podměstím], ale také předměstí, vyhrazená za levitská bydliště [1Pa 13,2]. Ez 45,2; 48,17 má tento výraz smysl prostranství.

Podniknouti, stč. = pod něco vjíti, podstoupiti, vzítí na se něco [Ž 105,18].

Podnož, podnoží, podnožní stolička, stupa-dlo. *Trůn Šalomounův měl zlaté p-e [2Pa 9,18]. V přeneseném smyslu jsou chrám. [1Pa 28,2], země [Iz 66,1; Sk 7,49, sr. Mt 5,35], truhla smlouvy [Ž 99,5; 132,7; Pl 2,1] p-i noh Hospodinových. »Položití nepřátele za podnože noh« = podmaniti nepřátele [Z 110,1; Mt 22,44; Mk 12,36; L 20,43; Sk 2,35; Zd 1,13; 10,13].

Podoba =vzhled, vzezření, tvar [Iz 53,2].

Podobenství L [stč. = podoba, obraz],

1. Hebr. *d'mút* = napodobenina, kopie, vyobrazení, podobizna [2Kr 16,10; 2Pa 4,3; Iz 40,18], vzezření, tvárnost [Ez 1,10.28; 10,21], postava [Ez 1,5], podoba [Ez 1,16], jev [Ez 1,22; 8,2], vzhled [Ez 10,1]; hebr. *š'múná* = obraz, vypodobnění [Ex 20,4; Dt 4,16.25; 5,8; sr. Dt 4,12; Ž 17,5]. Hebr.

tabnit = model, vzor [Ex 25,9.40], forma [2Kr 16,10; 1Pa 28,11.12], podoba [Joz 22,28; Ž 144,12; Dt 4,16-18; Ez 8,10], podobizna [Ž 106,20]. Jakékoli zpodobňování Boha bylo v Izraeli přísně zakázáno [*Obraz, sr. Ex 20,4n] a je stíháno sžíravou ironií u Iz 44,6-20 jako jeden z nejhrošších hříchů, protože vede k uctívání Bohem stvořených věcí místo Stvořitele a je kořenem úpadku náboženského i mravního [R 1,20nn; sr. Ga 5,20; 1Te 1,9].

2. Podle Gn 1,26n stvořil Bůh člověka »k svému obrazu« a »podle svého podobenství«. Pisatel tu zřejmě zápasí o výraz, kterým by vyjádřil, že člověk, ačkoli stvořen, přece jen svou podstatou patří do vyšší oblasti než ostatní tvorové. Při tom užil běžné formule mesopotamské mythologie, podle níž si božstvo před stvořením člověka udělalo na hliněnou tabulku nejprve jakousi skizzu a pak stvořilo svůj protějšek, podobenství, obraz. Mezi vykladači byly spory o to, zda tu jde o podobnost převážně duchovní či tělesnou. Při tom jedni z výrazů v Gn 1,26n rozsuzovali na »osobnost« člověka, na jeho svobodné já nebo na jeho důstojenství nebo na schopnost užití svobodně mravních schopností [*Člověk]. Že sz pisatel myslil převážně na fyzickou podobnost [čti *Člověk 6., bible zná člověka jen jako nedílný celek, neštěpí jej jako řecká filosofie na tělo a duši!], aniž při tom dělal závěr na fyzickou podobu Boží [i když Nu 12,8 předpokládá viditelnost Boží], je patrné zvl. z Gn 5,1nn, kde se mluví o tělesných potomcích Adamových, zrozených k jeho podobenství a obrazu. Podobně Gn 9,6 zakazuje zabít člověka s odůvodněním, že byl učiněn k obrazu Božím. Jak sz člověk rozuměl formuli z Gn 1,26n, je patrné ze Ž 8,6n, kde »sláva« podle pojetí M. Bubera označuje prý vnější podobu, kdežto »čest« jeho významnost, snad bychom mohli říci: »to, co z něho vyzáruješ, jeho závažnost, jež jinak patří jen Bohu. Člověk byl oblečen silou [sr. Ecclesiasticus 17,1nn], potřebnou k opanování všeho ostatního stvoření [Gn 1,26.28; 9,2]. Příroda se neobejde bez tohoto lidského panství v zastoupení Božím. I pozemští vládcové staví své obrazy tam, kde nemohou osobně vystupovat. Tak také člověk je pověřencem Božím na tomto světě. Tak se stává jeho »obrazem a podobenstvím«. Oběma těmito výrazy je myšleno vlastně jedno a totéž. Že by člověk toto p. Boží ztratil, o tom SZ nic nepraví. Teprve židovská theologie, která stála pod vlivem řecké filosofie [v 1. stol. př. Kr] a podobnost Bohu vykládala jako neporušitelnost [Kniha Moudrosti 2,23; »Bůh stvořil člověka k neporušitelnosti a k obrazu svému vlastnímu učinil jej«, mluví o ztrátě této podobnosti, způsobené »závistí ďábelskou« [Kniha Moudrosti 2,24]. Církevní Otcové rozlišovali mezi obrazem, který člověk ani pádem neztratil, a podobenstvím, t. j. tím, k čemu byl člověk určen; tomuto svému určení se člověk stal nevěrný. Ale Gn 1,26n těmito dvěma výrazy vyjadřuje jen jedinou skutečnost, že člověk

Podobenství II. [653]

svou podstatou je něco neskonale vyššího než ostatní stvoření. Jk 3,9 upozorňuje na to, že ten, kdo zlořečí člověku, obrací se tím přímo proti Bohu, jenž stvořil člověka k svému p. -

3. O p. mluví Žd 8,5 [řecky *hypodeigma*] a Žd 9,23n [Kral. příkladové], když stánek, který viděl Mojžíš na hoře [Ex 25,40], nazývá typem [Kral. podobenství], praobrazem, zatím co stánek, který zhotovil Mojžíš podle tohoto vzoru [řecky *typos*] je jen jeho stínovým obrazem, napodobeninou, udělanou rukama, jež ovšem odkazuje jako jakýsi »odraz« [řecky *antitypos*, Kral. figura] k nebeskému pravzoru. Sz kult má podle toho jen tenkrát nějakou hodnotu, odkazuje-li na nebeskou svatyni, do níž vešel jednou pro vždy Kristus, aby tam byl přítomen před Bohem v náš prospěch. — »Zhřešiti ku p. přestoupení Adamova« [Ř. 5,14] = zhřešiti podobným přestoupením jako Adam.

4. Kral. překládají výrazem p. také hebr. *másál* [Nu 24,3.15.20n.23; Ž 78,2; Ez 17,2], které jindy překládají pojmem »příslovní« [Nu 23,7.18; Ž 49,5; Iz 14,4], »řeč« [Jb 27,1; 29,1]. Hebr. výraz znamenal původně kouzelný výrok, mocné, dynamické slovo, od něhož se očekával jistý účinek. Zehnání a zlořečení bylo takovým *másál*. Př 26,7.9 mluví o tom, jak nebezpečné je *másál* [Kral.: řeč, přísloví] v ústech blázna a opilého. Výrok božstva byl *másál*. O Balámovi se praví [Nu 24,2], že byl nad ním duch Boží, když »vzal p. své«, t. j. když začal pronášet své mocné výroky, prorocství o Izraelovi. Tyto výroky měly obyčejně formu rytmickou, takže později označení *másál* bylo přeneseno i na jiné slovesné útvary, zvláště na výrazné výroky, úsloví, *příslovní a *podobenství II. v literárním, našem slova smyslu [Ez 17,2; 24,3].

*Podobný. *Příklad.

Podobenství II. [v literárním smyslu], řecky *parabole*, česky vlastně přirovnání, příměr, jenž »zjišťuje nějakou podobnost mezi známou skutečností ze zkušenosti a mezi nějakou duchovní, abstraktní, náboženskou, mravní pravdou; je to obraz vybraný ze všedního života, obraz, kterým se něco nového, méně známého znázorňuje, ilustruje něčím známějším, je to shledávání platnosti zákonů Božích stejně v přírodě jako ve světě ducha« [Žilka, Podobenství Ježíšova, 1930].

1. Už ve SZ máme náběhy k p. Nejvýraznější z nich je Nátanovo p. o malé ovečce chudásově a bohatci, který mu ji vzal k pohostění hosta [2S 12,1-14]; dále o vdově, jejíž jeden syn zabil druhého [2S 14,4-20], o vojínu, jenž nechal uprchnouti zajatce [1Kr 20, 35-42] o vinici [Iz 5,1-7], o dvou orlicích [Ez 17,1-10] o lvím mláděti [Ez 19,1-9], o Aholé a Aholibě [Ez 23,1-49], o vřícím hrnci [Ez 24,1-14]. Sd 9,8-20 o stromech, jež si zvolily krále, je však spíše alegorie než podobenství.

2. Podobenství Ježíšova nejsou alegorie

[654] Podobenství II

[jinotaje], t. j. nejsou to smyšlené příběhy, při nichž nezáleží na některé pravděpodobnosti, jen když skrytý, hlubší, domněle pravý duchovní smysl je dobře vyjádřen. V alegorii každá jednotlivá podrobnost obrazného vyprávění má skrytý, jinotajný smysl. V pravém podobenství se obrazný příběh rozvíjí samostatně, podle své vnitřní zákonitosti, a je toliko v jednom bodě přirovnáván k hlubšímu, duchovnímu smyslu. V praxi ovšem jsou časté smíšené typy, t. j. podobenství s některými alegorickými rysy. Za časů Ježíšových Židé ovšem namnoze vykládali alegoricky téměř celý Starý Zákon. Na př. pobyt lidu izraelského v Egyptě, domu služby, býval chápán jako alegorický příběh duše ztotočené hříchem, strádající pod jeho tyranstvím a konečně milostí Boží vykoupené a uvedené do stavu svobody. I když některá podobenství Ježíšova přecházejí do alegorie [na př. Mt 21,33-41; 22,2-14; 25,14-30], přece v celku p. Ježíšova alegorie nejsou. Ježíš sám nepokládal svá p. za nějaký druh tajuplného, esoterického, t. j. jenom pro »vnitřní« kruh zasvěcenců určeného učení. Vždyť se sám diví [Mk 4,13], jak je možno, že učedníci nechápou věci tak jasné, když přece jim jest dáno znáti »tajemství« království Božího. Ovšem, téměř všechna p. jednájí o království Božím. A tato zvěst o království Božím byla jistě jedním z nejtemnějších předmětů Ježíšova kázání. Je to mystériem, tajemství. Je dějinnou skutečností, že současníci nepochopili tohoto poselství vůbec anebo si je nesprávně vykládali. Na tuto skutečnost se vztahují záhadná slova u Mk 4,11; Mt 13,10-16. Zdá se, že byla dvě období v Ježíšově užívání p. jako zvěstovatelského prostředku. Mluvil sice v p-ch v celé šíři své působnosti [Mk 3,23; L 6,39; 7,40-50], ale od určité doby užíval tohoto prostředku převážně [Mt 13,3; Mk 4,2]. Podle Mt 13,34n proto, že tak bylo předpověděno skrze proroka [sr. Ž 49,4n; 78,2n], podle Mt 13,10-16 proto, aby nekající posluchači, kteří nepřátelsky číhali na každé jeho slovo, opravdu nepostihli plný dosah duchovní pravdy, kterou vykládal svým učedníkům v soukromí [Mk 4,33n]. Nesmíme také zapomínat, že u Mk 4,9-11 jde o citát Iz 6,9n, jenž mluví o zatvrzení a zavržení; snad na tento případ myslel Ježíš i u Mt 11,25. Království Boží samo o sobě bylo »tajemstvím«. A tak se mnohým zatvrcům i p. o Božím království stala tajemstvím.

3. Je zajímavé, že Janovo evangelium nemá p. Ani tento výraz se v něm nevyskytuje. Co Blahoslav v J 10,6 překládá slovem »podobenství«, zní v řečtině nikoli *parabole*, nýbrž *paroimia*, t. j. příměr. Je to arci příbuzný druh, ale přece odlišný. Janovské příměry - jsou to vedle drobnějších hlavně dva: pastýř a ovce v kap. 10 a vinný kmen s ratolestmi v kap. 15 - jsou spíše alegorie. Ještě příměr o vinném kmeni se nejvíce blíží synoptickým p-m, ale již začátek »Já jsem vinný kmen pravý a Otec

můj vinař jest«, naznačuje patrně, že zde není příběh nebo přírodní proces jako obraz duchovního dění, nýbrž jinotajné vyličení nebo spíše naznačení intimního, mystického vztahu mezi učedníky a jejich Mistrem. Druhý příměr pak o pastýřích a ovcích již mnohostí a rozmanitostí rysů - dveře, zloděj a námezdný pastýř, vlk, ovčinec, jiné ovce atd. - a spleť obrazu a věci ukazuje zřejmě, že máme před sebou jiný literární útvar, alegorii.

4. V křesťanské literatuře p. vznikla a zanikla s Ježíšem. On je přivedl na vrchol, takže nebyla napodobena, poněvadž ve své tvořivosti a kráse jsou nenapodobitelná. Pokusil-li se Pavel o něco podobného v obrazu o ušlechtilé štěpné olivě, jejím koření a větvích z plané olivy [Ř 11,16-24], nevytvořil jadrné p., nýbrž běžnou alegorii. P. Ježíšova vynikají názorností, jednoduchostí a průzračností. Od většiny tendenční rétoriky se liší svou jemnou, taktí nevtíravostí, jejich mravní poučností nekřičí, nepíchá do očí, nebolí a tím neodpuze. Ježíš bere materiál ke své obrazné zvěsti z nejrůznějších oblastí; půda s trním, bodlácím, kamením, kvítí a stromy, obilí a koukol, hořčice a fik, vinařství a sadařství, úroda a neplodnost, ptáci, psi a ovce, sůl a světlo, poklad a perla, lampa a kvas, rodina a svatba, lékař a soudce, peníze a obchod, stavba a válka, hostina a pohřeb, přátelství a zloba, ztráta a zisk, pán a otrok, věřitel a dlužník, děti a vdova, pastýř a zahradník, rozsévač a žnec, majetník a nájemce, boháč a chudáč, král a žebrák, rodiče a děti, kněz a levita. Mnohé z těchto obrazů ovšem jsou připraveny už použitím starozákonním a mají ze SZa určité smysl.

F. Žilka rozřídil p. a obrazné výroky Ježíšovy podle jejich obsahu do šesti skupin. Uvedeme je, připomínající ovšem, že je možné třídit a zařazovat také jinak, protože toto zařazení je založeno na jistém pojetí a výkladu p., který není ve všem nesporný. Tento přehled však jistě pomůže i tím, že ukazuje, která z p. a obrazných výroků jsou obsažena v jediném nebo ve dvou nebo ve všech synoptických evangeliích.

1. Podobenství o zákonech království Božího.

1. Poklad a perla [Mt 13,44-46]. 2. Stará záplata [Mk 2,21-22; Mt 9,16-17; L 5,36-39]. 3. O rozdílné půdě [Mk 4,3-9.14-20; Mt 13,3-9.19-23; L 8,5-8.11-15]. 4. Simě samočinně rostoucí [Mk 4,26-29]. 5. Hořčičné zrna [Mk 4,30-32; Mt 13,31-32; L 13,18-19]. 6. Kvas [Mt 13,33; L 13,20]. 7. Koukol mezi pšenicí [Mt 13,24-30]. 8. Sadba [Mt 15,13]. 9. Síť [Mt 13,47-50]. 10. Oheň a meč [Mt 10,34-35; L 12,49-51]. 11. Brána a cesta [Mt 7,13; L 13,24]. 12. Kříž [Mk 8,34; Mt 16,24; L 9,23]. 13. jako děti [Mk 10,15; Mt 18,3]. 14. Uchem jehly [Mk 10,25; Mt 19,24; L 18,25]. 15. Děti a štěňata [Mk 7,24-28; Mt 15,21-27]. 16. K ovčím ztraceným [Mt 15,24; 10,6]. 17. Ztracené, hledané, nalezené statky [Mt 18,12-14; L 15,4-32]. 18. Dva bratři

[Mt 21,28-32]. 19. Neúrodný fik [L 13,6-9]. 20. O hostině a nehodných pozvaných [Mt 22,1-14; L 14,15-24]. 21. Dělníci na vinici [Mt 20,1-16]. 22. O pronajaté vinici [Mk 12,1-12; Mt 21,33-45; L 20,9-19].

II. Podobenství o vztahu k Bohu.

23. Služba dvěma pánům [Mt 6,24; L 16,13]. 24. Dva dlužníci [L 7,41-43]. 25. Pán a služebník [L 17,7-10]. 26. Svěřené hřivny [Mt 25,14-30; L 19,12-27]. 27. Synové prosby [Mt 7,9-11; L 11,11-13]. 28. O prosícím příteli [L 11,5-13]. 29. Vdova a nespravedlivý soudce [L 18,1-8].

III. Podobenství o lidském životě.

30. Sůl [Mk 9,49-50; Mt 5,13; L 14,34-35]; 31. Lampa na svícnu [Mk 4,21-22; Mt 5,15-16; L 8,16-17]. 32. Město na hoře [Mt 5,14]. 33. Strom a ovoce [Mt 12,33; L 6,43-44]. 34. Pokladnice srdce [Mt 12,34-35; L 6,45 sr. Mk 7,15-20]. 35. Pokladna se starými a novými věcmi [Mt 13,52]. 36. Na skále a na písku [Mt 7,24-27; L 6,47-49]. 37. Pošetilý boháč [L 12,16-21]. 38. Boháč a Lazar [L 16,19-31]. 39. Příprava na stavbu a na válku [L 14,28-33]. 40. Trám v oku [Mt 7,3-5; 6,41-42]. 41. Cestou k soudu [Mt 5,25-26; L 12,58-59]. 42. Také druhou tvář [Mt 5,39-41; L 6,29]. 43. Rozdvojenost [Mk 3,22-27; Mt 12,22-30,43-45; L 11,17-26].

IV. Podobenství o posledních věcech.

44. Fik na jaře [Mk 13,28-29; Mt 24,32-33; L 21,29-31]. 45. Blesk [Mt 24,27; L 17,24]. 46. O desíti družičkách [Mt 25,1-13]. 47. Zloděj v noci [Mt 24,43-44; L 12,39-40]. 48. O bdělých služebnících [Mk 13,33-37; L 12,35-38]. 49. Věrný a nevěrný služebník [Mt 24,45-51; L 12,41-48]. 50. Osidlo [L 21,34-35]. 51. Mrtvola a supí [Mt 24,28; L 17,37].

V. Obrazné příběhy.

52. O nepoctivém správci [L 16,1-12]. 53. Hostina [L 14,8-14]. 54. Necitelný věřitel [Mt 18,23-35]. 55. Milosrdný Samaritán [L 10,25-37]. 56. Farizeus a celník [L 18,9-14].

VI. Obrazné výroky.

57. Nemocný lékař [L 4,23]. 58. Lékař pro nemocné [Mk 2,17; Mt 9,12-13; L 5,31-32]. 59. Přítomnost ženichova [Mk 2,18-20; Mt 9,14-15; L 5,33-34]. 60. Oko světlem těla [Mt 6,22-23; L 11,34-36]. 61. Perly [Mt 7,6]. 62. Míra [Mk 4,24; Mt 7,2; L 6,38]. 63. Komár a velbloud [Mt 23,24]. 64. Slepí vůdcové [Mt 15,14; L 6,39]. 65. V ovčím rouně [Mt 7,15]. 66. Ovce bez pastýře [Mk 6,34; Mt 9,36]. 67. Ovce mezi vlky [Mt 10,16; L 10,3]. 68. Jako hadi a holubice [Mt 10,16]. 69. Kvočna a kuřátka [Mt 23,37; L 13,34]. 70. Žák a učitel [Mt 10,24-25; L 6,40]. 71. Trtina [Mt 11,7-8; L 7,24-25]. 72. Žeň a dělníci [Mt 9,37; L 10,2]. 73. Ve tmě a na světle [Mt 10,27; L 12,3]. 74. Hrající a plačící děti [Mt 11,16-17; L 7,31-32].

Při výkladu p. je třeba především pokusit se zjistit, pokud je to možno, do jakého rámce a do jaké souvislosti je zařazeno a jakou kon-

Podobizna-Podobný [655]

kretní situaci předpokládá, a pak vystihnout základní zvěst, již p. na tuto situaci odpovídá. Potom můžeme pochopit, co je trvale platný smysl p. i pro jiné, pozměněné situace. Mnohá p. měla původně smysl útočného, usvědčujícího důkazu [Mt 21,28-32,33-43; L 7,36-48; 10,25-37] pro nepřátele Ježíšovy, mnohá byla prvotní církví zařazena tak, že odpovídala na její změněné postavení. Nesmíme také zapomínat na to, že mnohá p. jsou výrazem t. zv. realizované eschatologie, t. j. zvěstují království Boží, jak bylo už uskutečněno v Ježíši Kristu.

Podobizna, stč. = podobenství, obraz, vyobrazení, napodobenina. »P. zadků« [1S 6,11] = napodobení oteklín na řiti, hemoroidů. Z 106,20 tak překládá hebr. *tabnit* [*Podobenství I.].

Podobnost *Podobenství I. *Připodobněn připodobnění. Právě-li Pavel Ř 8,3, že »Bůh poslal svého Syna v podobnosti těla hřícha« [Žilka: »v podobě hříšného těla«], chce tím zdůraznit jednak to, že Ježíš Kristus byl skutečným člověkem, konkrétní lidskou osobností, mající lidskou podobu, jednak to, že přes všecku lidskou podobu Kristus sám nepodléhal lidské zátěženosti hříchem. Proto právě neříká Pavel, že se Kristus zjevil v těle hřícha nýbrž v podobě hříšného těla. Hřích, jenž lpěl na jeho lidském těle, neměl nad ním moci. Tímto tělem se stal bezhříšný Kristus představitelem hříšného člověčenstva. Zničením jeho těla na kříži bylo uskutečněno odsouzení hříchu a tím i jeho odstranění. Podobně nutno rozumět F 2,7n. Žilka překládá: »Přijal podobu služebníka, narodil se v podobnosti s lidmi, zjevem se ukázal jako člověk«. Kristus se zřekl božské podoby a přijal podobu lidskou jak co do myšlení a citění, tak co do vnějšího zjevu. Snad bychom mohli říci, že Kristus přijal podobu »původního člověka«, jenž se vyznačoval poslušností. Slovo se stalo tělem [J 1,14]. "Nebylo to zdánlivé, nýbrž skutečné tělo, jež se stalo schránou nebeského Krista.

Podobný, mající stejnou podobu, téhož druhu, při čemž se vyzdvihují shodné rysy, rovnocenný, nikoli však *rovný, totožný, shodný [trojúhelníky jsou vzájemně podobné, nemusejí být vždycky shodné]. Ve SZ je tak většinou přeloženo hebr. *k'mó* [= jako], na př. Ex 9,14; Dt 33,29; Oz 7,4, nebo prostě porovnávací *ké* [= jako], na př. Gn 41,38; Ex 15,11; Dt 4,32; Jb 16,2; 30,19; Ž 49,13,21; Iz 66,8, nebo konečně slovesný tvar hebr. *dámá* [Ž 89,7; 144,4; Iz 1,9; cit. Ř 9,29; Iz 46,5; Ez 32,2] nebo *másal* [Ž 28,1; 143,7]. *Podobenství I. Bůh je tak naprosto odlišný od čehokoli a kohokoli, že mu není nikdo podoben a k ničemu nemůže být připodobněn. Nelze jej vystihnout pozemsky lidskými prostředky [Ex 9,14; 15,11; 1Kr 8,23; 2Pa 6,14; Ž 35,10; 50,21; 71,19; 86,8; 89,7; Iz 40,25; 46,5; Jr 10,6n; Mi 7,18 sr. Sk 17,29]; také Izrael jako lid vyvolený skrze Hospodina je něčím tak

[656] Podolek

mimořádným, že není nikomu přirovnatelný [Dt 33,29 sr. Jr 10,16; 51,19], leda stromu, vštípenému při vodách [Jr 17,7n; sr. Ž 1,3; Ez 47,12] nebo hoře Siónu [Ž 125,1]. Zato člověk nebo lid vzdálený od Boha je p. prachu a popelu [Jb 30,19], marnosti [Ž 144,4], trávě [Iz 51,12], vřesu na pustině [Jr 17,6], Sodomě a Gomoře [Iz 1,9; Jr 23,14], pelikánu na poušti [Ž 102,7], těm, kteří sestupují do hrobu [Ž 28,1; 143,7]. - Nabuchodonozor podle Dn 3,25 viděl v ohnivě peci vedle tří mládenců kohosi čtvrtého zjevem [Kral. na pohledění] podobného Synu Božímu, t. j. jedné z postav, jež zdobily stěny královského paláce, jakýchsi polobohů, synů božstev. Někteří vykladači myslí na babylonské božstvo ohně [Iz-bar] a v aramejském *bar* [= syn] vidí zkomoleninu tohoto babylonského jména. LXX překládá anděl, Theodotion [opravený překlad LXX z 2. stol. po Kr.] »syn Boží«. Rozhodně však nelze ztotožňovat tuto postavu s postavou toho, jenž byl podobný »Synu člověka« [Dn 7,13 *Syn člověka]. Viz níže!

V NZ jde o překlad řeckých výrazů *homoiōs* [= téhož druhu], *homoiūn* [= připodobnění, přirovnání; pass. = býti podoben]. Uváděna jsou tak *podobnost [II.] Ježíšova o království Božím [Mt 13,24; 18,23; 22,2; 25,1 a j.], jež osvětlují skutečnosti tohoto království něčím příbuzným, co bylo posluchačům známé z běžného života [Mk 4,30; L 13,18-21]. Ježíš přirovnává své současníky k hrajícím dětem, jež co chvíli mění předmět svého zájmu [Mt 11,16; L 7,32], člověka však, jenž vnímá jeho slovo a činí je, připodobňuje tomu, jenž postavil svůj dům s hlubokými základy ve skále [Mt 7,24; L 6,47nn]. Podle Mt 13,52 je »každý učitel umělý v království nebeském« [Zilka: »učenec, který se stal učedníkem království nebeského«; Škrabal: »vykladač písma, který je zběhlý v učení o nebeském království«; Hejčl-Sýkora: »učitel vyučený v království nebeském«] podoben hospodáři, který vynáší ze své zásoby věci nové i staré. Ježíš podle J 8,55 prohlašuje, že by byl p. Židům, t. j. Ihařem, kdyby řekl, že nezná Boha.

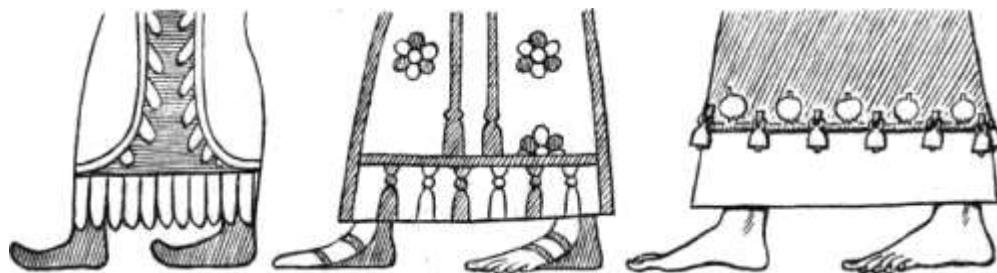
Všude tu jde o přirovnávání, obvyklé v podobnostech a příměrech [sr. Mt 23,27].

Výraz »podobný Synu člověka« [Zj 1,13; 14,14] je u Dn 7,13 označením říše svatých v protikladu ke čtyřem světovým říším, znázorněným čtyřmi zvířaty. Ježíš toto označení vztáhl na sebe [Mt 8,20; 9,6; 10,23; 12,8.32.40; 16,13.27; 17,9; 25,13 a j.; Mk 8,31.38; 13,26; L 6,22; 9,56; 12,8 a j.] a pro pisatele Zj je výraz »podobný Synu člověka« odborným označením Mesiáše, vyvýšeného k božské slávě. 1J 3,2 vyslovuje jistotu, že věřící v Krista, kteří se touto věrou z Ducha sv. stali syny Božími už na této zemi [J 1,12; R 8,14], mají před sebou ještě vyšší stupeň dokonalosti. Až se Kristus zjeví v slávě, budou mu svou podstatou podobní, takže jej budou moci vidět tak, jak jest [sr. J 1,14; 1K 13,12; Mt 5,8]. Tak jako Kristus byl při svém prvním příchodu učiněn podobný lidem [F 2,7 *Podobnost], aby se stal jejich věrným nejvyšším knězem [Žd 2,17], vyzkoušeným ve všem podobně jako my [s výjimkou hříchu Žd 4,15], tak i věřící budou jednou podobni jemu. Příchod Kristův ve slávě dá věřícím to, co Bůh obmyslel při stvoření a co pádem člověka bylo zmařeno [sr. Gn 3]. Někteří vykladači totiž myslí přímo na příbuznost s Bohem a překládají: »Nyní jsme Božími dětmi, a ještě se neukázalo, co budeme. Víme, že až se [to] ukáže, budeme mu podobni, protože ho budeme vidět tak, jak je« [Škrabal].

Ve smyslu »téže hodnoty«, »rovnocenný« je užito »podobný« u Mt 22,39, kde se praví, že příkaz lásky k bližnímu a příkaz lásky k Bohu jsou významem a závazností tak úzce spojeny, že jsou vlastně jediným dvojpříkazem, na němž spočívají celý Zákon a Proroci. V tomto dvojpříkazu je celý obsah SZ. Kdo jej zachovává, naplňuje Zákon [sr. Mt 7,12; R 13,10]. Zilka překládá: »Miluj svého Pána Boha... To je největší a první příkaz; druhý je s ním stejný: Miluj svého bližního...« Snad by bylo možno oba příkazy srovnat se spojitými nádobami, aby byla patrná jejich rovnocennost.

*Podobnost. *Připodobněn.

Podolek, stč. = nejdolejší část roucha, sukně, košile; kraj sukně lemovaný nebo tře-

Podolek. 1. Assyrský ze severozápadního paláce v Nimrudu. 2. Assyrský královský ze středního paláce v Nimrudu. 3. Rekonstrukce izraelského velekněžského podolku.

pěný; třepení. Podle Nu 15,38n měl každý Izraelce mít široké třepení na podolcích [hebr. *sísít*] svých oděvů, nad třepením pak modrou šňůrku. Třepení i modrá šňůrka jim měly připomínat přikázání Hospodinova. Třepení bylo přidělaváno obvykle k plášti [hebr. *símlá* *Oděv], velkému to čtyřhrannému kusu látky, spínanému na rameni sponou. Izraelci se tak měli rozeznávat od pohanů a později od Samaritánů. Třepení bylo obvykle z nití bílých [čistota] a modrých [nebe]. Roucho veleknězovo [nárameník, efod] bylo podle Ex 28,33n; 39,24-26 zdobeno na podolku [hebr. *šíl* = vlečka u šatů; sr. Iz 6,1; Pl 1,9] zrnatými jablky z hedvábí modrého, šarlatu a červce. Mezi těmito ozdobami byly zlaté zvonečky. U Iz 3,24 překládají Kral. hebr. *p^tígíl* [pravděpodobně cizí slovo] také p., ač tu jde o jakousi přepychovou halenku žen. »Odkrytí p.« je výraz pro nehlubší pohanu [Jr 13,22.26; Na 3,5]. » Vytřásti p.« [hebr. *chósen* = klín, náruč; záhyby šatů] je symbolem zapuzení z náboženské obce [Neh 5,13]. Ž 133,2 líčí utěšenost bratrské jednomyslnosti a přirovnává ji k masti výborné, jež stéká s hlavy na bradu, dokonce až k otvoru na šatech, jímž se prostrkuje při oblékání hlava [Ex 28, 32 »obojek«]. Hebr. »až k ústům roucha jeho«. U Za 8,23 překládají Kral. hebr. *kánáf* [= křídlo, sr. Ag 2,12] jako p. Jde o okraj roucha, jehož se chopí příslušníci pohanských národů bez ohledu na jazykové rozdíly, aby tak vyjádřili touhu po obecnosti a výsadách lidu Božího [sr. Iz 4,1]. Hieronymus vidí v »jednom Židu« tohoto prorocství Mesiáše. Žena, která trpěla dvanáct let nemocí, dotkla se aspoň podolku, t. j. třásní roucha Ježíšova [Mt 9,20; L 8,44], aby se dostala do styku s uzdravující mocí Ježíšovou. Bylo možné učinit to tajně, zvláště visely-li třásně z přehozeného pláště na zádech. Ježíš uznal i tuto pověřivou víru a ženu uzdravil [Mk 5,25-34].

Mt 23,5 staví Ježíš na pranýř okázalou zbožnost farizeů, kteří prodlužovali třásně na svých pláštích, aby tak naznačili, že si váží Božího Zákona více než ostatní, a vystavovali na odiv svou dokonalost.

Podpásati loď [Sk 27,17] = podvázati ji provazy, lany nebo řetězy, a to kolmo na kýl, aby se prkna lodi v bouři neuvolnila. »Podpásati bedra« = přepásati, pasem opatřiti [sr. Ž 18,33; 2S 22,40; Ž 30,12; Iz 11,5 sr. Gn 15,6; Ab 2,4], což je symbolem síly a připravenosti. Odtud porozumíme Ef 6,14, které navazuje na Iz 11,5, ale to, co zde bylo řečeno o Mesiáši, je tam aplikováno na věřící. Pavel tu snad myslí na kalhotovou zástěru římského vojáka. *Pravda, kterou se má věřící p., označuje zde podle jedněch vykladačů evangelium, podle jiných přesvědčenost o spolehlivosti Boží skutečnosti, se kterou má věřící plně počítat ve svém boji proti zlému.

Podpopelný chléb, t. j. chléb, upečený pod popelem. V nejstarších dobách se užívalo k pečení horkých kamenů [1Kr 19,6], rozpálených dřívím. Když byly kameny dostatečně

Podpásati-Podstata [657]

žhavé, byl na ně položen chléb a zahrabán do popela. Po nějaké chvíli byl popel znovu rozhrnut, chléb obrácen a znovu zahrabán [Nu 11,8; 1Kr 17,12].

Podpora, to, čím se něco podpírá, stč. = opora, pomoc, zastání [v právním smyslu]. Tak je Hospodin p-ou [2S 22,19; Ž 18,19], doubí je p-ou náspu právě tak jako símě svaté je p-ou země [Iz 6,13 podle Kral.]. U Iz 3,1 se mluví v hebr. textu o holi chleba a vody, kterou Bůh odejme. Míni se tím, že Bůh odejme základní podmínky lidského života [sr. Iz 3,7; Ez 4,16].

Podpůrce, t. j. ten, kdo podpírá, podporuje, stč. také ručitel [Ž 54,6 překládá Duhm: »Hle, Hospodin jest mi pomocníkem; Pán je mezi těmi, kteří podpírají mou duši«, t. j. kteří mne podporují].

Podroben, podrobiti, v hebr. i řečtině doslova zotročen, zotročiti, vésti do otroctví, podmaniti [Gn 15,13; Sk 7,6; 2Pt 2,19], pasivně : vydati se v otroctví [Kral.: vydati se v službu, 1K 9,19]. Pavel praví o Židech, že byli podrobeni v službu živlům světa, t. j. přírodním silám, slunci, měsíci, jež určovaly židovskou bohoslužbu, ale v plnosti času Bůh skrze svého Syna vykoupil lidi z tohoto otroctví [Ga 4,3n], a ovšem, podle Žd 2,15, i ze strachu před smrtí, protože přemohl ďábla, který měl moc nad smrtí. Právě proto vytýká judaistům, že chtějí věřící znovu zotročiti Zákonem [2K 11,20; Ga 2,4]. V 1K 9,27 prohlašuje Pavel, že podobně jako závodníci »týrá své tělo a zotročuje je« [Kral.: »podmaňuje a v službu podrobují«,] aby mu nepřekáželo ve vykonávání vznešeného úkolu a nepřivedlo ho přes všechno horlivé kázání druhým ke konečnému zavržení od Boha. *Jho.

Podruh, stč. = nájemník; cizí, bydlící pohostinnu, host. Kral. tak překládají hebr. *tôšáb* [= přistěhovalec bez občanského práva v tom místě, přichozí, host na návštěvě. Lv 22,10; 25,23.35.40; Nu 35,15; Ž 39,13]. Jindy tentýž výraz překládají přichozí [Gn 23,4; Ex 12,45; Lv 25,6], obyvatel [1Kr 17,1], host [Lv 25,47; 1Pa 29,15]. U Jb 19,15 tak překládají hebr. *gér* [= cizí, zvl. o cizincích, neizraelcích, kteří se usadili mezi Izraelci]. Citovaná místa ukazují, jakým výsadám i omezením podléhal p. mezi Izraelci. *Cizí. *Přichozí.

Podstata, stč. podstat, na čem stojí jiné věci jako na základu; to, co jest, věc, bytnost, tělo; to, co zůstává přes všechny proměny; závažnost a j. Kral. tak překládají hebr. *j^ckúm* [Gn 7,4.23], t. j. to, co tu stojí, co existuje, žije. Totéž slovo překládají v Dt 11,6 »statek« [stč. = zboží, majetek]. V NZ pak překládají výrazem p. řecké *hypostasis*, které označuje podstavbu, základ, ale také jmění, majetek, to, co opravdu existuje v protikladu k pouhé pomyslnosti, tedy skutečnost; základní hledisko; ale také důvěru, přesvědčenost. Ve smyslu skutečnost je tohoto výrazu užito v řeckém

[658] Podstatný-Podzimní děšť

textu v Žd*1,3, kde Kral. sice překládají »osoba«, ale Žilka a jiní »podstata«. Syn je pro nás dokonalou manifestací Boží tvůrčí i spasitelné skutečnosti. V Žd 3,14 [Kral.: »Jestliže ten počátek podstaty až do konce pevný zachováme Žilka: »Jen když až do konce pevně zachováme počáteční předsevzetí«; Škrabal: »Zachováme-li si ovšem přesvědčenost, jaká byla na počátku, pevnou až do konce«] jde o důvěru, přesvědčenost, pevné stanovisko, jeví se v jednání i v utrpení. Jde tu o opak odpadlictví [Kral. odstoupení] od Boha [Žd 3,12], tedy o věrnost, která byla získána věrou, již začíná křesťanství. Víra to je, jež dává člověku pevné stanovisko, pevný základ [Kral. podstatu] [opak malomyslnosti, ochablosti, odpadlictví, Kral. *poběhlec, Žd 10,39] vzhledem k věcem, v něž doufáme a jež ještě nevidíme [Žd 11,1].

Podstatný, stč. co má podstatu, zdůvodnělost. Pavel se důvěřivě chlubil horlivostí achajských křesťanů mezi Makedoňany. Povzbuzuje Achajské k připravenosti, aby se nemusel stydět za svou jistotnou důvěru v ně [Kral. »podstatnou chloubou« 2K 9,4]. Podobně jest rozuměti 2K 11,17, kde Škrabal překládá: »Když se vychloubám s takovou jis-totou« [Kral.: »ze strany této podstatné chlouby«].

Podstavec, podstavek, to, co se pod něco podkládá, na čem něco stojí. Šalomoun ulil pro chrám deset menších umyvadel, z nichž každé se skládalo z měděného, čtyřhranného p-ce se čtyřmi měděnými koly a z měděných mis [1Kr 7,27-39; 2Pa 4,6]. Boční stěny měly lištování a byly zdobeny lvy, býky a palmami. Podstavci sloupů [Pis 5,15; Jr 27,19; 52,17] říkáme dnes pata, patka.

Podtrhnouti, stč. přivést k pádu [na př. nastavením nohy], podraziti; oklamati, ošiditi, podvésti [Jr 9,4]. Hebr. sloveso 'akab znamená doslovně chytiti, držeti za patu [Gn 25,26; Oz 12,3].

Podvázati, dole zavázati, přivázati [sandály Sk 12,8].

Podveseliti se = trochu se rozveseliti [Est 1,10].

Podvésti = ošiditi, oklamati [Gn 13,13; 27,36; 1S 19,17; Jr 20,10]. Bůh sám může dát podnět k takovému oklamání člověka, jehož srdce je od něho odvráceno [1Kr 22,20nn]. Jr 4,10 dokonce mluví o tom, že Bůh podvedl lid i Jerusalema. Je to výraz nejtěžšího pokušení a nejhlubšího zmatku. Ř 7,11 navazuje Pavel na Gn 3,4n.13 [sr. 2K 11,3; 1Tm 2,14] a dovozuje v důsledku svého učení o *Zákoně, že hřích [který si zde představuje jako démonickou bytost] zneužil Zákona, jenž sám o sobě byl svatý a spravedlivý, jako podnětu a zbraně proti člověku. Tak člověka, jenž se těšil Zákonem, podvedl, oklamal a uvedl pod panství smrti. Zákon sám o sobě je svatý a spravedlivý, ale nemá moci, aby člověka učinil svatým a spravedlivým, naopak dodává hřichu [ve

shora uvedeném smyslu] vždy novou životní potravu [sr. Ř 5,20; 7,13]. Jen milost v Ježíši Kristu může dát člověku sílu, aby umřel hříchu a tím i Zákonu.

Podvod, klam, lest, iluze. Modly jsou podle Jr 10,15 *marností a dílem podvodů. Podle 2Te 2,10 přijde *Antikrist v moci satanově s divy, lživými zázraky a »se všelikým p-em nepravostí«, t. j. vším, co vypadá jako projev božské moci, ale vede k nepravosti [sr. Mt 24,24]. Ovšem, tyto p—y budou působit jen na ty, kteří jsou určení k záhubě za to, že nepřijali lásku k Pravdě. Právě proto na ně nechá Bůh působiti sílu klamu [Kral. »mocné dílo p-ů«; Žilka: »působivost bludu« 2Te 2,11; v řečtině je tu užito jiného výrazu než ve v. 10], aby uvěřili lži. V 1Te 2,3 praví Pavel, že jeho napominání nebylo »z podvodu«, řecky »z omylu«, z falešného názoru [Žilka: poblouzení; Hejčl-Sýkora: »z podvodných nebo z nekálých úmyslů nebo ze lsti«]. Naráží tu na potulné učitele své doby, kteří za peníze šířili své »vědy« a z touhy po zalíbení u posluchačů užívali často nečestných prostředků, i když věděli, že vědomě klamou. Pavel naopak věděl, že hlásá pravdu.

Podvodně činit [L 3,14] ve smyslu křivě udávat, vydírat. Téhož řeckého slovesa je užito L 19,8. Kral. zde překládá »oklamati« ve smyslu lstivě vymáhati, zmocniti se [sr. Gn 27,12.35; Ezd 6,9].

Podvodný *Podvod. *Podvodně.

Podvoj, stč. veřeje; nebo spodní práh u dveří, nebo vyhloubená podložka pro čep. Tak překládá Kral. dva různé hebr. výrazy. První ['ajil] snad je odborný stavitelský výraz, označující t. zv. náslopí s vlysem a římsou [1Kr 6,31] nebo hlavní římsu, pravděpodobně podoby trojúhelníka, takže s veřejemi a prahem měl vchod do svatyně podobu pětiúhelníka. Jiní vykladači mají za to, že se hebr. textu [Kral.: »podvoje i s veřejemi byly pěti-hranné«] má rozumět jinak: P. měřil jednu pětinu stěny, každá z veřejí rovněž jednu pětinu. Počítáme-li výšku stěny 20 loket [1Kr 6,16], znamená to, že dveře měly podobu čtverce o 4 loktech každé strany [sr. 1Kr 6,33]. — Výraz 'ammá [Iz 6,4] může znamenat čep, stěžeje, ale i kovový podklad dveřního čepu.

Podvracetí, podvrátiti = od spodu vyvrátiti [Gn 19,25; 2S 20,15; Jb 9,5; Ž 9,7; 146,9; Am 4,11 a j.]. převracetí [sr. Jb 8,3; 34,12], zkriviti [sr. Kaz. 7,13], nespravedlivě zacházeti [Ž 119,78. Kral.: »lstivě chtěli mne podvrátiti«, Zeman: »Křivdili pro křivou příčinu«; Jb 19,6], vyhubiti, zničiti [Ex 15,7; Ž 28,5], převrhnouti [Ag 2,23] a j. Kral. tak překládá počet různých hebr. výrazů, jejichž smysl naznačují uvedené překlady. Pavel ve 2K 10,5 praví, že podvrací, t. j. boří všeliké rady [Žilka: rozumové úvahy; Škrabal: rozumování; Hejčl: klamné mudrování] a každou stavbu [Kral.: vysokost], která se zdvihá proti poznání Boha [Kral.: »proti umění Božímu«].

Podzimní děšť čili raný [hebr. móré]

v říjnu a listopadu, t. j. po začátku izraelského nového roku, napájí vyprahlou půdu před obděláním. Nejvíce však záviselo na pozdním dešti dubnovém [hebr. *malkóš*], bez něhož by obilí v letním žáru bylo nadobro sežehnuto a který tudíž byl ještě důležitější než zimní lijavce [*gešem*], sr. Bič I. 31 [Jr 5,24; Oz 6,3; Jl 2,23; Jk 5,7]. V Jr 3,3 je tak přeloženo hebr. *r^ebibím*, jež značí prostě dešť [Dt 32,2; Jr 14,22; Ž 65,11; 72,6]. *Děšť.

Poesie *Píseň.

Poeta [Sk 17,28], básník. Pavel tu cituje nejspíše první polovinu hexametru stoického básníka Arata [asi 310-245 př. Kr.], žijícího při makedonském královském dvoře, nebo stoika Kleanta [asi 301-232 př. Kr.], který žil přímo v Athénách.

Pohádka, stč. hádanka, podobenství; spor, hádka, dispute; otázka; vtipná průpověď; hebr. *chidá*, aram. *chidá*, hádanka [Sd 14,12-19], podobenství [Ez 17,2-24], záhada [1Kř 10,1; Dn 5,12], tajemná průpověď [Př 1,6], průpovídka [Kř. přípovídka Ž 49,5; 78,2], jejíž smysl nutno objevit úsilným přemýšlením. Účelem p. bylo právě vzbuditi pozornost a vyvolat přemýšlení. Ve Sk 23,29 značí výraz p. sporné otázky [o Zákoně].

Pohan, stč. odvozeno z církevní slovanštiny [staroslovenštiny], jež tak přetvořila lat. *paganus* = venkovan, obyvatel kraje [*pagus*], kde se udržela ještě modloslužba. Kř. tak důsledně ve SZ překládají hebr. *gój*, zvláště mn. číslo *gójim*, které označuje člověka nebo skupinu lidí, nepatřících k vyvolenému lidu [hebr. *am* *Lid, *Národ. 2Kř 16,3; 17,15; 1Pa 16,24; Ž 44,3,12; 111,6; Iz 11,10,12; 61,6; Jr 10,2; Ez 5,6n a j.]. Totéž slovo ošsem překládají také »národ« [Gn 10,5; Ž 2,1; Jr 10,25; Ez 34,28; 36,6n,15], zvláště tam, kde jde o zdůraznění panství Božího nad celým lidstvem [Dt 32,8; Jr 10,7] nebo kde jde o konečnou spásu i pohanů [Gn 17,4; 18,18; 22,18; 26,4; Iz 2,2-4; 66,17-21; Mí 4,1-3 a j.]. V prorockém kázání jsou p-é vykonavatelé Božího soudu vůči hříšnému Izraelovi [Ž 106,41; Oz 8,10]. V NZ překládají Kř. výrazem p. řecké *ethné* [= národové], *ethnikos* [= cizozemský, pohanský] na některých místech, kde jde o označení neizraelců [Ga 3,8, sr. Ef 2,12; 4,17; Mt 4,15; 6,7,32; 10,5; 20,19; L 21,24; Sk 13,46; 14,16; Ř 2,14; 3,29n; 11,25; Ga 2,14; 3,14] nebo nekřesťanů [1Kř 5,1; 12,2; 1Te 4,5; 1Pt 2,12; 3J 7], neboť křesťané byli pokládáni za pravého Izraele. Pavel ovšem i křesťany původu pohanského nazývá p-y [Ř 11,13; Ef 3,1] a staví se rozhodně na jejich stranu [Ga 2,14], protože Žid jako pouhý příslušník národa [nepravého Izraele] mu nikterak nestojí nad p-em, příslušníkem jiného národa, tím méně nad takovým p-em, který se u víře stal příslušníkem pravého Izraele, t. j. církve Kristovy [sr. Ř 10,12; 1Kř 12,13; Ga 3,27n]. P. a *publikán jsou stavění vedle sebe u Mt 18,17 jako ti, kteří nepatří do církve. Mt 5,47 má v některých řeckých textech výraz p., nikoli publikán.

Poesie—Pohanění [659]

U Mk 7,26 překládají Kř. řecké *Hellénis* [= Řekyně] výrazem pohanka. Je tím naznačen nežidovský původ této ženy [Mk 7,27n], ale také její nepříslušnost k tělesnému Izraeli [sr. Mt 8,5,10; J 12,20nn, kde ovšem jde o řecky mluvící proselyty]. Stejně překládají *Hellén* [= Řek] u J 7,35, kde se však mluví jednak o Židech, rozptýlených mezi *Řeky [»rozptýlení pohanů«], jednak o skutečných Řecích [»pohanech«] nebo lidech, mluvících řecky a bydlících mimo Palestinu. Podobně Sk 21,28 mají Kř. p-é, zatím co v řeckém textu je *Hellénes* [= Řekové]. Zdá se, že *Hellén* je odborný název pro člověka řeckého původu a jazyka nebo šířeji pro onu část obyvatelstva římského císařství, která se řečí, původem a kulturou odlišovala od Židů [*Řek]. Podobně je výraz p. překladem slova *Hellén* v Ga 2,3. Jde tu o neobřezaného neizraelce řeckého původu.

Pohanění *Hanba. *Hanění. P. je opakem *slávy, požehnanosti [*Požehnaní], síly, vítězství, úspěchu. Neplodnost byla pokládána za p. [Gn 30,23; L 1,25] právě tak jako znetvoření těla [1S 11,2, sr. Sd 1,6n] nebo násilné smilstvo [2S 13,13]. I pouhá slova mohou způsobiti p., jež ochromí sílu člověka [1S 17,10, 25n; 25,39]. Izraelec cítil p. jako drtící moc [Ž 69,21], jež nějak souvisí s pouhou lidskou existencí [Jr 20,18]; proto prosil Boha za to, aby odvrátil od něho p. [Ž 74,22; 119,39; Iz 4,1] nebo aby p-ím stihl nepřátele [Neh 4,4]. Neboť zbožný Izraelec byl přesvědčen, že ve skutečnosti je jeho p. namířeno vlastně proti Bohu [Ž 69,8,10; Jr 15,15]. Proto od spásy očekával i vysvobození z p. [Iz 25,8; Jl 2,17,19]. Při tom je si Izraelec vědom, že p. nějak souvisí s hříchem a že jeho podstatou je narušený poměr k Bohu [Jr 3,25, sr. Př 14,34; Ž 79,4; Iz 43,28; Oz 4,7].

Pisatel Žd 11,26 uvádí v souvislost p. [*oneidismos*], jež se rozhodl Mojžíš snášeti s Izraelem, s budoucím p-ím, t. j. utrpením Kristovým, jako by chtěl naznačit, že všechna utrpení mají své místo ve spasitelném plánu Božím. Při tom je rozhodnutí Mojžíšovo hodnoceno jako čin víry. Podobně se mluví o p. Kristově v Žd 13,13. Tak jako Ježíš trpěl »vně za ohradou« [Kř. »ven ze stanů«], tak i křesťané se mají oddělit od nesvatého světa a při tom nésti p., jež s takovým počínáním je spojeno. »P. Kristovo« je utrpení, jež věřící musejí nést právě jako křesťané. Toto p. spojuje věřící s Kristem v nerozlučnou jednotu a v úzké občanství [sr. Mt 5,11; L 6,22; 1Tm 4,10], jež. dává podíl i na Kristově slávě [1Pt 4,14, sr. Ř 15,2n]. Ovšem, toto p. musí být skutečně kvůli Kristu. Jinak vyzývá 1Tm 3,7, aby křesťanský biskup neupadl v p. u lidí pro svůj, nepříkladný život. Má naopak míti dobré svědectví od těch, kteří nepatří ke křesťanskému, společenství.

Ještě jiné dva řecké výrazy překládají Kř. pojmem p. *Atimia* [= ne-čest, 2Kř 6,8;

[660] Pohanka-Pohoršení

Hejčl-Sýkora: »docházíme-li cti nebo potupy«, jež jinde překládají »ohyzda« [1K 11,14; Žilka: potupa; Hejčl-Sýkora: ne ke cti; Škrabal: na hanbu], »nesličné« [1K 15,43; Žilka: potupné; Hejčl-Sýkora: v necti; Škrabal: nevzhledné], »ku potupě« [R 9,21; Žilka: k nečestnému účelu; 2Tm 2,20; Žilka: pro všední užívání], »zahambování« [2K 11,21; Žilka: »k své hanbě«; Hejčl: »hanebné náruživosti«]. *Hybris* [= zpupnost; v trpném smyslu = pohana, urážka, zlé nakládání]. Pavel si libuje v utrpených p-ích [2K 12,10; Žilka: násilnosti; Hejčl: příkoří], protože tak tím více může při něm vystoupiti moc Kristova. *Utrhati. *Zlořečiti. *Rouhání. *Potupa.

Pohanka, pohanský, pohanstvo *Pohan.

Pohlavkování. Ježíš před synedriem [nejvyšší radou] byl potupen i p-ím, jehož se podle L 22,63 zúčastnily jen podřízené strážní orgány, podle Mk 14,65 také členové synedria [sr. 1Kr 22,24]. Jde tu o naplnění toho, co bylo prorokováno o *Služebníkovi Božím [Iz 50,6n; 53,7; sr. Mi 4,14]. Snad na tyto scény před nejvyšší radou myslí 1Pt 2,20n, kde jsou křesťané napomínáni, aby snášeli p., ale aby svým hříchem nebo proviněním nezavdávali k tomu příčiny. Také Pavel mezi svjm utrpením, snášeným v práci pro Krista, jmenuje p. [Kral. »poličkování«, 1K 4,11]. *Zašijkovati.

Pohliti, pozítí, spolknouti. Tenké klasy ve vidění faraónově pohlitily sedm klasů plných [Gn 41,7; sr. Ex 7,12 »pozítí«; 15,10.12; Př 1,2 »sehliti«]. Podle Kral. jsou kníže i prorok pohlčeni od vina [Iz 28,7]. Je tu sice užito hebr. slovesa *bl'* jako ve svrchu uvedených citátech, ale toto sloveso znamená také zmásti [Ž 55,10; podobně Iz 3,12, kde Kral. mají: »Cestu stezek tvých ukrývají«, Heger správněji: »Cestu stezek tvých matou«]. Podle Iz 28, 7 jsou kníže i prorok vinem tak obluzeni, že nedovedou správně vykládat vidění a vynášejí falešný soud [sr. Iz 5,11.22n]. V Př 20,25 je užito hebr. slovesa *bl'*, které znamená »něco neprozřetelně, unáhleně vysloviti«. Podle Kral. textu je člověku osidlem »pohliti věc posvěcenou«. Myslí se tu snad na požití věci, zasvěcených Bohu [prvotiny, jež patří kněžím]. Jini však mají za to, že »věc posvěcená« je totéž jako korban [Mk 7,11] a že se tu varuje před unáhleným zasvěcováním věcí Hospodinu [sr. Kaz 5,2.4]. Je to totéž jako učiniti slib a nesplnití jej [Dt 23,21].

V 1K 15,54 cituje Pavel s některými úpravami Iz 25,8 [»Sehlí i smrt u vítězství«, podle hebr. textu »Sehlí i smrt na vždy«] a Oz 13,14, aby dal výraz svému přesvědčení, že při vzkříšení z mrtvých bude zničen i poslední nepřítel, smrt [1K 15,26; sr. Zj 21,4], pod nimž doposud úpíme [2K 5,4].

Pohnouti se [= dáti se do pohybu], o střevech [Gn 43,30; 1Kr 3,26; Oz 11,8], vnitřnostech [Pís 5,4], duchu [Nu 5,14], srdci [Iz 7,2], kostech [Jr 23,9] k vyjádření hlubokého hnutí myslí, jež zachvacuje celého člověka

[sr. Jr 4,19; Iz 16,11; Pl 1,20; 2,11; 2K 6,12; F 1,8; 2,1; Ko 3,12; Fm 20; 1J 3,17]. *Střeva. O věřících se praví [Ž 15,5; 16,8; 21,8; 62,3; 112,6; Př 10,30], že se nepohnou, t. j. nezakolísají. K tomu Kral. u Ž 15,5 přidávají výstižnou poznámku: »Nepraví, kdo tyto věci zná, čte neb zpívá a káže jiným, ale kdož činí. Ten se nepohne, t. ten bude věčným měšťanem nebeského Jerusalema, žádného bezpráví a nebezpečnosti se neboje, Takť i Kristus Pán dí: znáte-li tyto věci, blahoslaveni jste, budete-li je činiti [J 13,7].« - P. se ve smyslu zneklidněti, rozechvěti se [Iz 32,11], hnouti se s místa [Ez 38,20 aj.].

Pohnutelný [Žd 12,27], to, čím lze pohnouti, otřásti. Země i nebe budou jednou proměněny třesením, aby zůstaly ty věci, které nemohou být otřeseny [království Boží].

Pohnutí [Jr 10,22; Ez 38,19], doslovně třesení [1Kr 19,11n; Ez 12,18], ale také hrčení kol válečných vozů [Jr 47,3; Na 3,2] a válečný ryk a hřmot vůbec [Ez 3,12n].

Pohodlí, pohodlný. Hebr. *tób* [= dobro, příjemné opatření, dobrodíní, užitek], Kaz 4,8; 5,18; Pl 3,17. V NZ tak Kral. překládají čtyři různé řecké výrazy: *epimeleia* [= opatření, péče]. Žilka překládá Sk 27,3: »A od těch aby se mu dostalo péče«; Hejčl: »a zaopatřiti si potřebné«, Škrabal: »a ošetřiti se« *Apolausis* [= požitek, požívání, sr. 1Tm 6,17]. V Žd 11,25 o Mojžíšovi, který raději zvolil trpěti spolu s lidem Božím, než míti chvilkový hříšný požitek [Kral. »pohodlí«]. Ve 2Tm 1,16 je užito slovesa *anapsychein* [= nechat oddechnout, povzbudit, potěšit]. Žilka: »Mě často povzbudil«. 1Tm 2,2 vyzývá čtenáře, aby se modlili za všechny, kteří zaujímají vynikající místo, »abychom pohodlný a pokojný život vedli«. V řečtině je výraz *éremos* [= tichý, klidný].

Pohoršení, to, co přivádí někoho k pádu nebo ke zničení, oč klopýtne, tedy nástraha, léčka, řecky *skandalon*. LXX tak překládá hebr. *makšéla* [Sof 1,3], *mikšol*, které Kral. tlumočí výrazy úraz [Lv 19,14; Jr 6,21], překážka [Iz 57,14], urážka [Ž 119,165; Iz 8,14; Ez 7,19; 14,4.7], příčina pádu [Ez 44,12], a *mokš*, jež snad označuje dřevo [lovecky odborně: západka], na němž je umístěna návnada nad pastí, jež uvede v pohyb smrtící kámen nebo uzavře past. Kral. toto slovo překládají výrazy léčka [Ž 140,6; Iz 8,14; Am 3,5], síť [Ž 69,23], úraz [Joz 23,13; Jb 34,30], nejčastěji *osidlo [Ex 23,33; 34,12; Dt 7,16; Sd 2,3; 8,27; 1S 18,21; 2S 22,6; Ž 64,6; Př 18,7; 20,25; 22,25 a j.].

Skandalon v NZ označuje ve smyslu sz nástrahu, jež vede k duchovnímu pádu a staví se proti spasitelné vůli Boží [Mt 16,23; 18,7; L 17,1; R 14,13; 16,17; 1J 2,10; Zj 2,14]. Ve zvláštním smyslu sám ukřižovaný Kristus se stal Izraelovi »kamenem urážky [t. j. příčinou duchovního ztroskotání] a skálou pohoršení« [Ř 9,32n; sr. 1Pt 2,8; Iz 8,14; Ř 11,9; Ž 69,23], t. j. důvodem k nevěře [ukřižovaný Mesiáš jim byl důkazem nemesiášskosti Ježíšovy], ačkoli

v Božím spasitelném plánu právě kříž Kristův je prostředkem spásy. »Tentýž vrcholný projev Božího zjevení jest zároveň základem víry i důvodem nevěry, podle toho, jak se člověk k tomuto projevu postaví ve svém rozhodnutí« [Souček, Bláznovství kříže, 1932, str. 13]. Pavel káže Krista ukřižovaného, což je pro Židy p. [právě kříž Kristův jim byl dokladem, že Ježíš u Boha upadl v nemilost a tudíž prohlášen za falešného Mesiáše], a pro pohany bláznovství, protože potupná smrt Ježíšova jako spásný prostředek se nedá vysvětlit rozumově pochopitelně [1K 1,23; Ga 5,11], ale pro věřící je kříž Kristův Boží moc [síla] a moudrost [pravda]. *Pohoršiti, pohoršovati.

Pohoršiti, pohoršovati [t. j. činiti horším], podle původních hebr. a řeckých výrazů [*k'ší* a *skandalizein*] takové jednání, jež vede k něčemu pádu a zkáze [*Pohoršení]. Pouze v Sd 2,19 je užito tvaru slovesa *šcht*, jež znamená zkazit, zhoršiti, porušiti, hůře si počínati [sr. Gn 6,12; 18,28; Dt 4,16; 31,29; Ž 14,1; Sof 3,7]. V NZ jde vždy o podnět k protibožskému jednání a tím i k záhubě [Mt 18,8n, sr. Mt 5,29n *Horšiti; Mk 9,43.45.47; 1K 8,7-13; sr. také Mt 17,27; J 6,61]. U Mt 18,6 je zdůrazněna zálužnost takového počínání, jež druhého vede od Krista na cestu zkázy [sr. Mk 9,42n; L 17,2]. Sloveso »pohoršit se« může znamenat totéž, co urážeti se [R. 14,21], rozhněvati se [sr. Mt 15,12, Kral. »zhoršiti se« nad zdánlivým ruhačstvím Mt 9,3; 13,57; Mk 6,3; L 7,23], ale v pozadí je myšlenka, že tímto »pohoršením« si člověk přivozuje duchovní pád. *Urážeti se.

Pohostinný. Výrazu p. užívají Kral. k označení člověka, který se jako cizinec [přechodně] zdržuje na nějakém místě. Hebr. *gér* [= cizinec, *cizí, Ez 14,7; 22,7, *Host]. Věřící v Krista jsou podle 1Pt 2,11 na této zemi »přichozí a pohostinní« t. j. podle Žilky »přistěhovanci bez občanství«, protože jejich občanské právo je v nebesích [sr. F 3,20], pro něž byli vyvoleni [1Pt 1,2]. Proto jsou vyzýváni, aby se zdržovali toho, co určuje život na této zemi [»tělesných žádostí«], a stali se svými dobrými činy misijnáři mezi pohany. Též řeckého výrazu [*par-epidemos*] je užito už v 1Pt 1,1, kde Kral. překládá »přichozí«. Podle Žd 11,13 měli toto vědomí přistěhovalecťví na této zemi už sz praotcové [sr. Gn 23,4]. Ovšem, nesmíme tomu rozumět tak, jak to chápala řecká filosofie nebo pozdější hellenistické židovstvo, jež lidskou duši považovaly za cizince na světě a v těle, z nichž se touží vystěhovat. Podle bibl. názoru je člověk před Bohem pouze »přichozím a hostem« [1Pa 29,15; Ž 39,13; 119,19], a proto nemá vůči Bohu žádných nároků kromě těch, jež příslušejí každému přichozímu a hosti«. Izrael byl přijat jako »přichozí a podruh« Boží ve »svaté zemi«, jež patří Bohu. Bůh je vlastně jediným jejím plnoprávným občanem. Proto Izraelec tuto zemi nesmí prodávat [Lv 25,23]. Ale právě jako »přichozí a podruh« Boží působí Izrael na svět jako něco cizího. Neboť svět je Bohu odcizen [Ef 4,18;

Ko 1,21] a nemůže pochopit to, co souvisí s Bohem. Ježíš sám byl cizincem na této zemi [J 6,42; 8,14.25n; 9,29n] a jeho království nebylo z tohoto světa, t. j. bylo cizí tomuto světu [J 18,36]. Stejně je to s učedníky Kristovými, kteří »nejsou hosty a přichozími, ale spoluměšťany svatých a domácí Boží« [Ef 2,19; Žd 12,22n; 13,14; Ga 4,26]. Jakmile uvěřili v Krista, obdrželi občanství Božího města [Ef 2,12n; F 3,20; Žd 11,10.16] a tím nastalo vůči světu jakési odcizení [1J 4,5n; J 15,19; 17,14.16], jež se strany světa může se projevit jako nepřátelství [sr. Mt 10,16; 1Pt 4,4]. Proto právě jsou křesťané na tomto světě jen »přistěhovanci a pohostinní«, kteří zde žijí jako dočasní poutníci [1Pt 1,17; sr. 2K 5,6nn], kteří jsou vždy připraveni opustiti své přebývání na zemi [sr. Žd 11,8nn,13; Sk 7,6; 13,17]. *Podruh. *Pohostinu býti.

Pohostinu býti = bydleti v cizí zemi bez domovského a občanského práva [Gn 15,13; Ex 2,21; 18,3; dále Gn 12,10; 19,9; 35,27; 47,4; Ex 6,4; Sd 17,8n; Rt 1,1; 2S 4,3; 2K 8,1; Jr 44,14 a j.]. V 2K 5,6nn mluví Pavel o tom, že křesťan »je pohostinu« [Zilka: v domově] v těle, t. j. podléhá cele tělesné oblasti, Kristus však přebývá v jiné oblasti, takže křesťan žije »vzdálen od Pána«. Ale toto křesťanovo přebývání »v cizině« není naprosté, neboť křesťan má závdavek Ducha, z něhož pochází víra. Právě víra to je, jež překonává tuto vzdálenost, ale víra současně probouzí touhu opustiti tělesný domov a odebrati se do domova u Pána, kde bude choditi »u vidění«. Pro pobyt v oblasti tohoto těla dává Pavel radu: líbiti se Pánu. To znamená, že křesťanova existence na této zemi má svůj střed v Kristu. I při pobytu v »cizině« horlivě se přičiňuje, aby se líbil Pánu. Nejde tu o protiklad těla a duše ve smyslu řecké filosofie, nýbrž spíše o protiklad »těla tělesného« a těla »duchovního« [1K 15,44; 2K 5,1nn]; jde tu o naprostou změnu existence pozemskosti v existenci, jež ničím nenarušuje obecenství s Kristem.

Pohráti. Kral. Šestidílka má ve 2S 2,14 místo tohoto slovesa výraz »harcovati«, t. j. nepříteli na oči vyjízďeti, na sebe dorážeti. Snad tu jde o označení bojového turnaje k němuž bylo vybráno po dvanácti z každé nepřátelské strany. Hebr. výraz znamená žertovati, hráti [Př 8,30n; o dětech Za 8,5], tancovati za doprovodu strunného nástroje [1S 18,7; 2S 6,5]. *Hráti.

Pohrávati [Gn 26,8; Iz 11,8]. *Hráti.

Pohrbený od úzkosti, bolesti a starosti [Ž 38,7].

Pohrdání, pohrdati, pohrdnouti. Kral. tak překládá aspoň pět hebr. kořenů, nejčastěji *bvz* [*búz, búzá*] ve smyslu podceňovati, nedoceňovati [Za 4,10], zlehčovati [sr. Gn 38,23], opovrhovati, míti za nic [Gn 25,34], nedbáti, potupiti [sr. Ž 119,22; 123,3n]. Izrael velmi těžce nesl jakékoli pohrdání [*Hanba. *Hanění, *Pohanění], protože podle jeho

[662] Pohroma

názoru pohrdlivý poměr druhého byl nebezpečně účinný [sr. 1S 17.10.25n.36; Neh 4,4]. Vylévá-li Bůh p-i [= opovrzení] na knížata [Z 107,40, sr. 2Kr 19,21; Iz 37,22], znamená to, že jejich sílu ochromuje [sr. Jb 12,21.24]. Kdo někým pohrdá, ochromuje jeho moc [1S 10,27, sr. 11,12], protože uvádí potupu na jeho hlavu [sr. Ž 123,3n; 119,22]. Za něco nepřirozeného, ano bláznivého [sr. Př 23,9] bylo pokládáno pohrdati matkou, zvláště v jejím stáří [Př 15,20; 23,22; 30,17 sr. Př 1,7], stejně jako p. bližním [Př 11,12]. Bezbožnost je stavěna do souvislosti s p-ím [Př 18,3] a p. Bohem [1S 2,30] nebo slovem Božím [Př 13,13; 14,2], jeho příkazy [2S 12,10] nebo těmi, které vyvolil [Iz 49,7, sr. L 10,16], bylo pokládáno za jeden ze základních hříchů [sr. Iz 53,3]. Na druhé straně Bůh nepohrdá [t. j. nepokládá za nicotné, nehodné pozor] trápením ztrápeného [Ž 22,25] ani modlitbou poníženého [Ž 102,18; sr. Neh 1,6.11; 2,8]. - Jiný hebr. výraz [*má'as*], překládaný p., znamená »mít k něčemu nebo někomu odpor« [Jb 5,17], »ošklivit si« [sr. Jb 10,3; Jr 4,30], »nechtít o někom ani slyšet« [Nu 11,20], »mít za nic« [Sd 9,38; Iz 30,12; Jr 6,19; 8,9], »nevážiti si« [sr. Iz 33,8; Oz 4,6], »zavrhnouti« [1S 8,7; Ž 53,6; Iz 8,6; Ez 5,6; Oz 9,17], »zamítati« [Př 3,11 sr. Žd 12,5]. - Sloveso *ná'as* stupňuje toto p. až k posměchu, potupě a rouhání [1S 2,17; Ž 107,11; Př 1,30; 15,5; Iz 1,4; Jr 33,24]. - Na jednom místě tak Kral. překládají hebr. *gá'al* = poskvřniti, znečistiti [Mal 1,12, na př. krvi, sr. Iz 59,3; 66,3]. - Také hebr. *'azab* [= opustiti, sr. Gn 2,24; 28,15] překládají Kral. v Př 10,17 výrazem pohrdati. Konečně i hebr. *kálas* [= zesměšniti, posmívati se, sr. 2Kr 2,23; Ez 22,5; Ab 1,10] překládají u Ez 16,31 výrazem pohrdati.

Také v NZ jde o překlad osmi různých řeckých výrazů, nejčastěji *athetein* [= dáti stranou, odložit; prohlásiti za neplatné, zrušiti; zavrhnouti, odmítnouti]. Kdo pohrdá [t. j. odmítá, zavrhuje] Ježíšovými učedníky, zamítá samého Ježíše [L 10,16], a kdo zamítá, Ježíše a nepřijímá jeho slov, odmítá věčný život a přivozuje si odsouzení při posledním soudu. Právě jeho slova budou jeho soudci [sr. J 3,17nn; 5,24.45]. Neboť pohrdl [= odmítl] povoláním [sr. 1Te 4,7n] a milostí Boží [sr. Ga 2,21]. Už tím, že farizeové a zákoníci se nedali pokřtiti od Jana Křtitele, pohrdli [Žilka: »zmařili úmysl, ježž Bůh s nimi měl«; Hejčl-Sýkora: »Pohrdli úradkem Božím«] spasitelnými Božími záměry. Toto pohrdání vyvrcholilo tím, že odmítli i Ježíše, úhelný kámen Božích spasitelných úmyslů [L 20,17, kde je užito řec. slovesa *apodokimazein* = prohlásiti za nepotřebného, bezcenného; odmítnouti, sr. Žd 12,17; zavrhnouti Mt 21,42; 1Pt 2,4.7; sr. zvláště Žd 10,28n]. Právě-li se o Herodovi, že »pohrdl Ježíšem« [L 23,11, řecký výraz *exúthenein* = nevážiti si L 18,9; za nic pokládati Ř 14,3.10; 1K 1,28], míní se

tím, že jej vydal v znevážení urážlivému zacházení vojáků [Kral. rytířů], aby si z něho tropili bláznů [řec. *empaizein*, Kral. »naposmívav se«]. Výrazu *exúthenein* jako podkladu pro překlad pohrdati je užito také v 1Te 5,20: »Proroctvím [t. j. darem prorokování] nepohrdejte« [1K 14,1nn, *Prorok, prorokování]. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v Ga 4,14 »býti málo vážen«. Žilka tlumočí srozumitelněji: »Vy jste mnou nepohrdli pro můj tělesný stav, ač byl pro vás pokušením, a neodvrátili jste se ode mne [Kral. »aniž jste pohrdli«] s ošklivostí«, doslovně: »Neodplivli jste přede mnou«. Řecké *ekptyein* = vyplivnouti, odplivnouti si je zde však výrazem nikoli ošklivosti, nýbrž průvodního počinání, jež mělo odvrátiti nebezpečí nákazy nemocí nebo ohrožení demony. Nemoc byla pokládána za výsledek ďábelského působení. Starověký člověk se domníval, že se odplivnutím uchrání před tímto působením. Plival do moře, aby zapudil demony mořské. Pavel mezi Galaťany onemocněl, a tato nemoc je uvedla v pokušení vidět v něm člověka, napadeného zlým duchem. Oni však tomuto pokušení nepodlehli, ale přijali jej jako anděla Božího, ba jako samého Krista Ježíše. - Hebr. *búz*, *búzá* je v LXX překládáno řeckým výrazem *katafronein*, *perifronein*. V NZ máme tyto výrazy v R 2,4, kde Pavel varuje před pohrdáním, znevažováním a nesprávným výkladem bohatství Boží dobroty, projevující se trpělivostí a shovívavostí. Toto bohatství laskavosti má vést k pokání, nikoli k bezstarostné samolibosti. Tentýž Pavel v 1Tm 4,12 [sr. Tt 2,15] napomíná vůdce sboru k takovému chování, aby jim nikdo nepohrdal pro jeho mladost. Tentýž řecký výraz překládají Kral. v 1Tm 6,2 slovesem »zlehčovati«. Tak jako lze zlehčovati lidi, tak lze zlehčovat, znevažovat si i Boha kvůli mammoně [Mt 6,24; L 16,13]. Kdo se stal otrokem mammony, nebude si vážit Boha, a obráceně. Vrchností, již někteří pohrdají, je snad míněna vláda Kristova [2Pt 2,10; ale sr. Ko 1,16; Ef 1,21]. - Pohrdnouti ve smyslu odvrátiti se [*apostrefein*] je užito v Žd 12,25. *Potupovati.

Pohroma, ve stč. odvozeno od slovesa hřmítiti ve smyslu znamení na těle, vypálené bleskem, ale také hřimání, hřmot, pohrom [= útok, shluk, sr. pogrom], pokřik, a tudíž náhle příšle neštěstí. Kral. tak překládají u Jr 18,11 hebr. *mach'sábá*, odvozené od slovesa *chášáb* [= mysliti, zamýšleti], které jindy překládají výrazem myšlení [ve smyslu úmysly Ž 94,11; Př 12,5; Iz 55,8n; 66,18], přemýšlování [Ž 33,10], usouzení [Boží Jr 51,29], úklad [Est 8,3.5], chytrost [ve smyslu zálužnost Jr 49,30] a j. Nevíme, jakou p-u vymyslel Hospodin proti Judským a Jerusalemským v Jr 18,11. V Palestině docházelo k mnohým přírodním pohromám, k nimž nutno počítati především *kobyly, sucho a neúrodu [2S 21,1; 1Kr 17,1], hady, zeměřesení, písečné bouře zvláště ve vých. Zajordání, a ovšem i sluneční úpal [Ž 91,6; 121,6]. P-ou bývaly i nájezdy loupeživých beduinů a válečné výpravy sousedních říší.

Pohřůžka, vyhrůžka, pohroziti. Tak překládají Kral. ve SZ dva hebr. výrazy [*massá* a *šéma*], z nichž první [2Kř 9,25] překládají také výrazem *břímě [Iz 13,1; 15,1] nebo prorocství [Iz 14,28]. Jde o výrok Boží [Ab 3,2], který je tak závažný, že je současně vyhrůžkou Božím soudem při neposlušnosti člověka. V NZ je tak překládáno řecké subst. *apeilé* [= hrozba, vyhrůžka; Sk 9,1 překládá Žilka: »Soptil hrozbami a proléváním krve«; Sk 4,29; Ef 6,9: »Zanechejte vyhrůžek«] a sloveso *apeilein* [= pohroziti Sk 4,17] a *epitimán* [= přísně naříditi, přikázati, důtklivě napomenouti Mt 12,16; Mk 8,30].

Pohřben jest [o Ježíšovi]. Tento článek t. zv. apoštolského vyznání víry je založen na výslovných výrocih Ježíšových [Mt 26,12; Mk 14,8; J 12,7] a skutečnostech, zmíněných v NZ [Mt 27,57nn; Mk 15,43nn; L 23,51nn; J 19,38nn]. V 1K 15,4 právě pohřbení Ježíšovo je Pavlovi dokladem lidské, pozemské složky celého spasitelného dění a snad i skrytou polemikou proti těm, kteří mluvili o zdánlivém těle a zdánlivé smrti Ježíšově. Ovšem, skutečnost pohřbení Ježíšova tvoří pozadí pro neuvěřitelnou událost vzkříšení, jež je Pavlovi naprostou jistotou víry. V Ř 6,4 je křest popisován jako spoluzemření a spolupohřbení s Kristem jako předpoklad nového života věřícího. Neboť ten, kdo zemřel a byl pohřben s Kristem, zemřel a byl pohřben starému životu; a jako Kristus

vstal z mrtvých, tak povstávají k novému životu ti, kdo s ním byli pohřbeni u víře [sr. Ko 2,13n].

Pohřeb je odevzdání mrtvých lidských těl do *hrobu nebo ke zpoulnění, spojené s náboženskými obřady. U Izraelců byly mrtvoly spalovány jen ve výjimečných případech, hlavně z trestu [Lv 20,14; 21,9; Joz 7,25; 1S 31,11—13]. Hroby byly na východě vykopávány v zemi nebo vytesávány ve skalách. I jeskyně, patřičně upravené, sloužily za skalní hrob. U starých Izraelců bylo mrtvé tělo pokládáno za nečisté. Proto se kněží měli svědo-mitěji než ostatní chrániti doteku mrtvoly. Směli pochovávat jen svého otce, matku, syna, dceru, bratra, svobodnou sestru a pokrevního přítele [Lv 21,1-4; sr. Nu 19,11]. Ježto dotyk mrtvoly znečišťoval na sedm dní, spěchalo se s p-y co nejvíce. Konaly se hned v den úmrtí na pohřebišti, pokud možno vzdálené lidských obydlí [Ez 39,15] nebo v zahradách při domech [2Kř 21,18] nebo u veřejných cest [Gn 35,19] nebo na horách [2Kř 23,16]. Jen hroby králů a jiných významných osob bývaly uvnitř města [1Kř 2,10; 16,6.28; 2Kř 10,35; 13,9; 2Pa 16,14; 28,27; 1S 25,1; 28,3; Neh 2,3], ano i ve chrámě [Ez 43,7]. Hroby vůdců a proroků byly chovány ve velké úctě: Mojžíš zemřel na hoře Nebo [Dt 34,5n], Aron

Egyptský pohřeb. Rakev, tažená na saních bílými voly, je ozdobena po stranách lotosovými květy. Za ní jdou nosiči, před ní kněží s kadidlem, vínem k oběti a olejem k pomazání. Před tažným dobytkem je zástup „pláček“ a přátel. Před nimi pisař čte z papyru modlitbu za mrtvého. U hrobu v podobě pyramidy drží bůh Anubis (s šakalí hlavou) mumii, kterou oplakává klečící žena. Dva služebníci vystavují dary, které budou pohřbeny s mrtvolou. Kněz je žehná kadidlem. Podle hrobní malby v Beni Hassan.

[664] Pohřeb-Pochlebenství

na hoře Hor [Dt 32,50], Abrahamovo dědičné pohřebiště bylo v jeskyni Machpelah u Hebronu [Gn 23]. Pro bezejmenný dav musily stačit hromadné hroby. Význačné osoby bývaly pochovávány poblíž památných stromů [Gn 35,8]. Izraelci kladli na řádné pohřbení velkou váhu [Gn 49,29; 50,5; 2S 2,4; Mt 8,21]. Jen těla odsouzců a poražených ve válce nebývala pohřbívána [1Kr 14,11; 16,4; 2S 21,9-14; Iz 14,18nn; Jr 16,4; Zj 11,8n] a kosti už pohřbených úhlavních nepřátel [přesněji: nepřátel Hospodinových!] bývaly dodatečně rozmetány [2Kr 23,16; Jr 8,1n], aby se tak naznačilo jejich věčné zavření. Jinak však Zákon zajišťoval i zločinci p. [Dt 21,23]. Izraelci zpravidla nebalzamovali těla mrtvých. U Jákoba a Josefa rozhodoval egyptský zvyk [Gn 50,2,26]. Nebožtíci bývali nejprve umyti [sr. Sk 9,37], pomazáni vonnými mastmi [Mk 16,1; J 12,7; 19,39] a obvinuti plátnem [Mt 27,59; J 11,44]. Rakve byly jen výjimečným zjevem už proto, že hroby nebyly zasypávány po našem způsobu [sr. 2Kr 13,21]. Do hrobu bylo dáváno koření, myrrha a aloe [2Pa 16,13n]. Část koření byla k uctění zesnulého spálena při p-u [Jr 34,5]. Mrtvola byla nesena k pohřebišti na mářách [2S 3,31; L 7,14]. Dt 26,14 snad naznačuje, že při p-ech byly přinášeny i oběti [sr. 2S 3,35; Oz 9,4], ale proroci prohlašovali popohřební hostiny »chléb kvilících« za znečišťující, snad proto, že šlo o vliv cizích kultů. Apokryfní knihy mluví o zvyku dávat dary na hrob spravedlivého [Tob 4,17n], což Sir 30,18n zavrhuje.

Zármutek nad úmrtím byl proječován dvojím způsobem: vůči Bohu pokorným umlknutím, jež bylo symbolisováno položením ruky na ústa [Jb 1,20n; Ž 39,10]; vůči příbuzným hlasitým nářkem, jenž byl stupňován umělým pláčem [*Nařikání] najatých truchličů. Čím těchto truchličů bylo více, tím byl p. slavnosnější. Bylo zvykem odívat se žíněným rouchem a posypávat hlavu popelem nebo hlinou [2S 1,2; 15,30; Iz 15,3]. O tlučení v prsa, trhání oděvu, postu, posypávání hlavy popelem, nošení pytloviny jako výrazu zármutku čteme u Iz 32,12; 2S 3,31; 1S 31,13; 2S 3,35; 12,20]. Zakázáno bylo sebezraňování, stříhání vlasů a holení brady, zvl. kněžím [Lv 19,28; 21,5; Dt 14,1], nejspíše proto, že to byly složky pohanských kultů. O pohřebním nařikání čteme ve 2S 1,17-27; 3,33n; Mi 1,8; Mk 5,38; o kondolenci přátel Jb 2,11nn. Výkřiky, o nichž čteme v 1Kr 13,20; Jr 22,18, jsou doposud zvykem na východě. Jejich původ jest hledati nejspíše v kultu Adonisově [v pláči nad umírajícím božstvem]. O najatých truchličích jsou zmínky u Jr 9,17n; Am 5,16. Smutek nad smrtí příbuzného trval obyčejně týden [Gn 50,10], u vynikajících osob 30 dní [Nu 20,30; Dt 34,8]. Ježíš varuje před okázalým truchlením, spojeným s postem [Mt 6,16nn]. Stejně ap. Pavel [1Te 4,13].

Křesťané již z oposice k pohanům pohřbívali do hrobů, ovšem ne proto, že věřili ve zmrtvýchvstání, jež je stejným záznakem jak při pohřbu do země nebo žehem, ale proto, že pochovávání do hrobů považovali za starší a tradicí osvědčený zvyk. Při jejich pohřbech byly zpívány písně a žalmy a byly dávány dary ve prospěch sborů a církve. Reformace odstranila modlitby za mrtvé. K p—úm od dob reformacních přistoupila pohřební kázání.

Pohřeb osličí [Jr 22,19] bylo prosté pohození mrtvoly v polích, kde se stala potravou divoké zvěře a žalmy a byly dávány dary [sr. 1S 17,44-46; Jr 8,2]. *Osel.

Pohřiziti (se), stč. potopiti [se], pohřizovati [se] = potápěti [se], 1Kr 22,38; 2Kr 5,14; Jb 9,31; Ž 69,3,15; Mt 18,6; L 5,7. 1Tm 6,9 praví o těch, kteří chtějí být bohatí, že upadají v mnoho nerozumných a škodlivých žádostivostí, které »pohřizují lidi v zahynutí«, t. j. vrhají je do naprosté záhuby. Snad se tu myslí na peklo.

Pohubení, pohubiti = záhuba, zahubení, zahubiti [Jr 9,19; Pí 1,16; 1Kr 22,11; 2Pa 7,13; Iz 42,14; Oz 2,12]. Ř 9,28 překládají Kral. řecké *logos* [= slovo ve smyslu úraderk Boží] ve velice volném překladu celé věty výrazem pohubení s ohledem na Iz 10,22n, kde se mluví o tom, že Izrael, ač na něm bude splněno zaslíbení z Gn 32,13, přece jen okusí i spravedlivé uložení Boží, podle něhož odřezání budou ti, kteří podle neomylného Božího soudu nepatří k Izraeli [sr. Iz 5,16; 26,9n; 4.1,2; 51,1]. Zatvrzení Židů je podle Božího uložení právě tak spravedlivé jako povolání pohanů k víře.

Pocházející, pocházeti, pochoditi, stč. ve významu procházeti se, potulovati se, dále jíti. Tak překládají Kral. u Za 5,5n hebr. *jásá'* [= vycházeti, na př. o slunci Ž 19,6]. Je to řečeno o míře *efi, naplněné vrchovatě bezbožností. V Poznámkách na okraji vysvětlují, že tato efi je žádostivá »vždy dále pocházeti [t. j. dále jíti] a rozšiřovati se«. Lid izraelský se vrátil z Babylona, odkudž si přinesl kramářské nectnosti [Za 5,4] a protibožské chování i kulty. Prorok ve vidění spatřuje, jak tato bezbožnost je v nádobě odnášena tam, kam patří [do země Sinear, t. j. do Babylona], aby si tam vystavěla dům [= chrám] a neznečišťovala Palestinu.

Pocházeti ve smyslu vycházeti, míti původ [Mt 15,11,18; J 8,42; 15,26; Jk 3,10], působiti, vésti k něčemu [1Tm 1,4], zroditi se [1Tm 6,4]. Řečtina tu užívá aspoň čtyř různých výrazů, jež Kral. překládají p.

Pocheret Hazebaim [= vazačka gazel?], jméno skupiny Šalomounových služebníků, jejichž potomci se vrátili z babylonského zajetí [Ezd 2,57; Neh 7,59].

Pochlebenství, pochlebně, pochlebný, pochlebovati. Tak překládají Kral. ve SZ několik hebr. výrazů, znamenajících bezobsažnost, marnost, nicotu, lež, faleš [šáv'; Ž 41,7 překládá Zeman: »Přijde-li kdo na návštěvu, mluví věci plané«, t. j. předstírá účast], svůdné lichotky [pátá = lichotkami oklamat,

Ž 78,36], něco hladkého, kluzkého, libého, lahodného [chlk Jb 17,5; Ž 36,3; Př 29,5; Iz 30,10; Dn 11,34 »připojí se pochlebně« = ze lsti, na oko]. V Ž 10,3 je tak přeloženo hebr. *báarak* [= žehnati]; Zeman uvádí tyto překladatelské možnosti: »Bezbožník žehná zistnému, Hospodinu se rouhá« nebo »Zištý žehná [a] rouhá se [současně] Hospodinu«, nebo »Lakomec si pochvaluje, Hospodinem povrhuje«.

Pavel v 1Te 2,5 hrdě prohlašuje, že ve své práci nikdy nepoužil nízkých prostředků ani lichotivých slov po způsobu hellenistických řečníků, protože mu nešlo o zalíbení lidem, ale Bohu [sr. Ju 16 s Lv 19,15; Dt 10,17; Jb 22,8].

Pochlubiti se. *Chlouba.

Pochodně. V nejjednodušší podobě kus pryskyřnatého, jasně hořícího dřeva [smolnice] nebo klubko plovitých látek, nasáklých olejem nebo smolou a upevněných na držadle nebo v úzce kuželovité hliněné nádobě. P-i se užívalo k osvětlování domácností [sr. Sk 20,8]. Ve svatebním průvodu, který se konal večer, byly nošeny planoucí pochodně, zatím co dívky měly lampy na krátkých hůlkách [Mt 25, 1n]. Snad tu šlo původně o prostředek k odhánění démonických sil podobně jako při úmrtích [aspoň v pohanství, kde p. byla součástí zasvěcovacích obřadů]. Ve vojenském měly p. důležitou úlohu při nočních pochodech [sr. Sd 7,16,20; J 18,2] a zvláště při obléhání měst. Obránci vrhali p. na útočníky, útočník však užíval vedle zápalných šípů i p-i, meta-ných do obleženého města válečnými stroji. Samson nalapal 300 lišek, svázal je po dvou za ohony a připevnil k nim hořící p. k zapálení úrody [Sd 15,4n].

O Bohu a jeho moci se mluví symbolicky jako o zdroji ohně a v obrazech ohně; z jeho úst vycházejí p. [Jb 41,10nn]. Při jeho zjevení Abrahamovi se ukázala pec kouřící a p. ohnivá, která šla mezi polovinami rozřatých obětních zvířat [Gn 15,17; sr. Ex 20,18; Dt 4,24; Ez 1,13,27]. Také trůn Boží podle Zj 4,5 je obklopen sedmi lampami [řecky *lampades* = pochodně] ohnivými, hořícími. Také při zatroubení třetího anděla »spadla s nebe hvězda veliká, hořící jako p.« [Zj 8,10]. Vítězové nad Ninivem, které posílá Bůh, mají podobu a pálivost p-i [Na 2,3n]. Ale i judské vůdce v době spásy učiní Bůh »podobné ohni, zanícenému mezi dřívím, a p-i hořící mezi snopy« [Za 12,6], takže zničí nepřátele lidu Božího. Oči Božích poslů, andělů, jsou podobny hořícím p-im [Dn 10,6 sr. Mt 28,3]. Všemi těmito obrazy se chce naznačiti šířající moc Božích soudů.

Pochopiti ve smyslu uchopiti [Mt 9,18; Sk 8,39; 19,29], ve smyslu *chápati [Jb 4,12; Mt 19,12]. Ř 1,20 vyzdvihuje Pavel neomluvitelnost pohanů, že »směnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka«, protože [podle Žilkova překladu] »neviditelná podstata Boží se od stvoření světa myšlením spatřuje [řecké *kathorán* (= spatřovati) překládají Kral. výrazem pochopiti] na tom, co učinil, totiž jeho věčná moc a bož-

Pochlubiti se-Pochybnost [665]

skost«. Nejde tu o pouhé pozorování toho, co Bůh učinil, nýbrž o rozumné pozorování, jehož možnost byla dána Bohem [sr. R 1,19] i přirozenému člověku, aspoň čas od času. Nejde tu také jen o pozorování přírody, nýbrž o rozumné uvažování hlavně o Božím vedení jednotlivců i dějin [Michaelis]. Vina pohanů spočívala v tom, že tohoto rozumového pozorování vůbec neužívali.

Pochotný [Dn 10,3], stč. = chutný [jsouci po chuti], příjemný, libý, milý, rozkošný.

Pochovati *Pohřeb.

Pochvala, pochváliti *Chvála, chváliti.

Pochybítí, stč. omýliti se, poblouditi, nepodařiti se, neuroditi se [Ab 3,17; Mal 3,11]. chybětí, nedostávati se [Oz 9,2], ale také pochybovati, upadnouti v pochybnost [2S 12,15; 2K 1,8], nemíti úspěchu, zklamati, nespłniti se [Joz 23,14; 1S 2,3; 2Kr 10,10]. V Kaz 2,20 je tak přeloženo hebr. *já'aš* = zoufati [si].

Pochybnost, pochybování, pochybovati.

Kral. překládají řecké sloveso *aporein* [= býti v nejistotě, na rozpacích, nevědět si rady] výrazem pochybovati [stč. = nemíti jistoty] J 13,22; Sk 25,20; Ga 4,20, kdežto L 24,4 totéž sloveso překládají »užasnouti se«, u Mk 6,30 »mnoho i činil« [Žilka: »Byl velmi na rozpacích«, ve 2K 4,8 »jsme vrtkáni« [Žilka: »Nevíme si rady, ale nejsme bezradní«]. — Ostatní řecké pojmy, jež Kral. překládají pochybnost, pochybovati, jsou vyslovené anebo mlčky protikladem *víry. Tak *diakrínesthai* [= rozlišovati, váhati mezi dvěma soudy, kolísati] označuje určitý stav duchovního života věřícího: má před očima Boží zaslíbení a spoléhá se na ně tím, že řekne hoře, aby se zdvihla a vrhla do moře, přesto však pokládá za nemožné, anebo za nejisté, že to, co žádá, se skutečně stane [Mt 21,21; Mk 11,23]. Je rozpolcen v srdci: věří a současně nevěří. Takový stav je protikladem pravé víry [sr. Mk 4,40; 9,14-29, zvl. v. 19 a 23]. Jk 1,6 líčí názorně pochybojícího modlitebníka: je »dvoji mysli«, podobný mořským vlnám, neustálený ve všem svém počínání. Na druhé straně Abraham je Pavlovi [Ř 4,20nn] příkladem nepochybující důvěry v Boží zaslíbení. Jinde Kral. tentýž řecký výraz překládají »rozpakovati se« [Ř 14,23, Žilka: »pochybujec«; Sk 10,20], »činiti rozdí« [Jk 2,4, Žilka: »Zdaž jste se sami v sobě nerozdvojili«]. Jde o stav rozpolcenosti, v němž člověk nejedná výhradně a jednoznačně podle své víry a připouští ve své mysli i jiná měřítká. A tato rozpolcenost člověka, jenž na půl přisvědčuje, na půl popírá, je podle Pavla hříchem. Neboť pochybnost pochází v podstatě z narušeného nebo přerušeno obecnství s Bohem; Boží milost si činí nárok na neprostou víru člověka. Nesnese kolísání mezi srdečnou vírou a rozhodnou nevěrou. - Podobný význam má i řecký výraz *distazein* = pochybovati [Mt 14,31; 28,17], při čemž se bere zřetel na okolnosti, bránící víře. Ale ani tu nejde o pochybnost rozumářského rázu [skep-

[666] Pochytiti-Pokání

ticismus]. — F 2,14 užívá řeckého výrazu *dialogismos* [= uvažování, rozvažování, myšlení spíše praktické než theoretické, sr. L 2,35; 5,22; Ř 1,21, a z něho plynoucí nejistota a váhavost, sr. L 24,38, a určitá roztržitost, sr. 1Tm 2,8]. Hejčl-Sýkora překládá: »Všecko číňte bez reptání a bez průtahu«, Škrabal: »Bez rozumování«.

Pochytiti, uchvátiti, chytiti, zmocnit se [na př. Dt 9,17; 2Kr 9,24; Jb 30,16]. V Ž 50,22 překládají tak Kral. poněkud nejasně hebr. *táraf* [= roztrhnouti, rozsápati, sr. Ž 22,14 o lvu; Am 1,11 o lidech; ale jde-li o Boha, překládají také »uchvátiti«, Oz 6,1, nebo »pochytiti«]. Duhm překládá: »Uvažte to přece, zapomenutí od Boha, abych nerozchvátí« [sr. Ž 7,3]. Má za to, že tu jde o výstrahu, určenou t. zv. *ch^asídím* [Kral. »svatí«], kteří s Bohem uzavřeli smlouvu při obětech [Ž 50,5], ale nepřerušili styky s bezbožníky a navzájem se pomlouvali.

Pojednou, stč. = zároveň, současně [Joz 10,42], najednou [Př 28,18]; náhle, hned [Ž 148,5; Iz 66,8; Mt 21,19; Sk 9,3; 16,26]; lehce, snadno; v okamžiku [L 4,5; 1K 15,51].

Pojišťovatí, stč. = ujišťovatí, ubezpečovatí. Z 36,2 zní podle LXX, jež mění proti mazoretskému textu jen samohlásky, mnohem srozumitelněji: »Hříšník praví: Být bezbožníkem tkví hluboko v mém srdci. Není žádné bázně Boží před jeho očima«. Hříšniku je bezbožnost druhou přirozeností. Ovládá jej, je jí inspirován. Zeman vysvětluje: »Přestoupení mluví k bezbožníkovi „v nitru jeho srdce“«. Kral. výrazem »pojišťovatí« překládají hebr. *n^eum* [= výrok], které jindy překládají »rekl«, »řikák«, »pravík«, »dí« [Gn 22,16; 2S 23,1; Am 6,14; 9,13].

Pojítí (pojdu), stč. jednak sejítí [stářím], zhynouti [Gn 27,1; Dt 34,7; 1S 4,15; 1Kr 14,4; Jb 17,7], jednak vzejítí, *vyjítí [1K 14,36], mítí původ, *pocházeti [1Pa 1,12; 2,53; Za 10,4; J 8,42; Žd 7,14; 2Pt 1,21]. Kral. tak překládají různé hebr. a řecké výrazy.

Pokání v bibl. slova smyslu znamená nejen změnu smýšlení a citění a lítost nad hříchem, nýbrž proměnu celého života a přijetí nových norem mravních a náboženských, odvrácení od hříchu a obrat k spravedlnosti, k Bohu. Už pouhé nahlédnutí do české konkordance ukazuje, že SZ nemá vlastně odborného výrazu pro to, co jmenujeme p. Kraličtí tak překládají dva hebr. pojmy: především *nchm* [Jr 31,19], který však většinou překládají výrazem želeť, a to dokonce i tenkrát, jde-li o Boha, přes výrok v Nu 23,19, který mluví o neproměnlivosti Božích úradků [1S 15,29.35; Ž 106,45; 110,4]. Dále jde o výraz *jóšer* [Jb 33,23], který však znamená upřímnost [1Kr 9,4; Ž 25,21; Př 14,2] nebo povinnost. Ale nemá-li SZ odborného výrazu pro p., neznámá to, že nezná věc samu. Slavnost *postu [hebr. *sóm*] je v podstatě slavností pokání, jež byla vyhlášena v dobách nějaké nouze nebo neštěstí

[porážka, sucho, hlad, mor, rez, kobylky, nepřítel a p. 1Kr 8,33nn, sr. Sd 20,26] anebo tvořila pravidelnou součást liturgického roku. Půst měl odvrátit Boží hněv, jenž se právě projevil tímto způsobem. Obvykle byl vyhlášen *púst všeobecný, protože se cítilo, že všechen lid nese vinu. Podle Jl 1,14 vyhlášovali púst kněží a svolávali shromáždění všeho lidu od maličkých až ke starcům [Jl 2,16]. Mezi předstíni a oltářem chrámovým měli spustiti pláč a volání patrně v pevných liturgických formulacích [sr. Jl 2,17n], jež obsahovaly vyznání hříchů [1S 7,6; Ezd 9,6nn; Neh 1,5nn; Oz 6,1nn; 14,2nn], prosbu za odpuštění a ujištění o odpuštění [Jr 3,21-4,2; Dn 9,4-19]. Při tom byl oblékán smuteční oděv [1Kr 21,27; Neh 9,1; Dn 9,3; Jl 1,8; Jon 3,6.8]. 1S 7,6 naznačuje, že ve dnech pokání byla vylévána i voda. Nevíme však, co tento obřad znamenal. Je příznačné, že tu nejsou zmínky o obětech. Snad proto, že oběti byly určeny pro lid, který stál ve smlouvě s Bohem, a ne pro ty, kteří se proti této smlouvě prohřešili [*Obět], anebo byly, jak se domnívají někteří vykladači, mlčky předpokládány [sr. Iz 1,10-14; Mí 6,6n]. V době zajetí byly vyhlášovány postní dny na památku smutných událostí z posledních okamžiků Jerusalema [Za 7,3.5; 8,19]. I v době po zajetí byl den pokání pravidelným zjevem [sr. Neh 9] aspoň čtyřikrát do roka [čtvrtý, pátý, sedmý a desátý měsíc]. Při pravidelně opakovaných, liturgicky pevně stanovených dnech p. se ovšem mohlo stát, že vnější obřady nabyly převahy nad modlitebním duchem a upřímným vyznáváním hříchů. Prorocká kritika to jasně ukazuje. Tak na př. Iz 58,5-7 pravý púst vidí nikoli v sebetřýznění a ve svěšování hlavy, nýbrž v rozvázání pout ničemnosti, v roztrhání provazů bezpráví, v osvobození ztýraných, v sycení hladových, v opatření příbytků pro ty, kteří jsou bez přístřeší, a obleků pro nahé [sr. Za 7,5nn]. Pravé pokání musí vést k roztržení srdce, nejen rouch [Jl 2,13]. Proroci neodmítali každou vnější formu pokání [Iz 22,12n; Jl 2,12], ale žádali, aby forma opravdu vyjadřovala smýšlení srdce a byla počátkem nového poměru k Bohu, k jeho vůli, a tudíž i k bližním. Pro tento druh p. užívali proroci výrazu *šúb* [= vrátiti se (Jr 8,4), odvrátiti se (Iz 59,20; Ez 18,26; 33,18), obrátiti se (Neh 9,29), *Obrácen]. Nejde tu jen o nápravu a odčinění toho neb onoho provinění nebo bezpráví, nýbrž o změnu celého osobního postoje k Bohu. Neboť hřích je v podstatě nevěrnost k Bohu [Oz 1-3], odpadnutí od Boha [Iz 1,2], opuštění Boha [Jr 1,16; 2,13.17.19; 5,7.19], takže pravé p. je návrat k Bohu celou bytostí. Znamená to novou poslušnost Boží vůli, kterou je ovšem nutno znát [Oz 6,3.6; Jr 26,3-5], novou a výhradní důvěru v Boha [Oz 14,3; Jr 3,22n; Iz 10,20n], naprosté odvrácení od zlého a všeho protibožského [Jr 25,5n; 26,3; 36,3]. Proroci jsou si ovšem vědomi toho, že i p. je výsledkem působení Boží milosti. Napřed přichází obrat v situaci nevěrného lidu

a člověka, způsobený milostivou věrností Hospodina, Pána smlouvy. Tomuto vykupitelskému obratu odpovídá nový počátek, obrácení v stanovisku a životě lidu i jednotlivce, čili p. Přirozený člověk není s to změnit se svou vlastní silou právě tak, jako moučenin nemůže změnit barvu své kůže [Jr 13,23]. Nepravosti člověka jsou tak závažné, že mu nedopouštějí obrátit se k Bohu [Oz 5,4 podle překladu Karafiátova a Poznámek Kral.]. Bůh sám musí zasáhnout svou vykupitelskou mocí, aby se »ostatkové lidu obrátili« [Lz 10,20nn; 44,22; Jr 31,33, sr. Ž 51,12]. Právě Boží soudy mají za úkol připravit lid k pokání [Oz 2,8-14; 14,5-7]. Soud Boží nemůže být odvrácen ani p-ím, přesto však Boží soud není slepým osudem, narušujícím Boží mravní řád. Právě proto vyzývají proroci k p. [Am 5,14n; Jr 4,1n; 26,3; 36,3] a stavějí před oči vyhlídku na zachování života [Ez 18,21,27; 33,11n.14]. Právě proto zvl. exilní a poexilní proroci zdůrazňují duchovně-pastýřskou odpovědnost jednotlivců za jednotlivce, jež však ve svých účincích je závislá na Bohu, na novém srdci a novém duchu [Ez 18,31], který je darem Božím [Ez 11,19; 36,26].

Je pochopitelné, že v různých dobách byly zdůrazňovány různé prvky p. a že ne vždy bylo udrženo hluboké a plné pojetí p., jak je známe u velkých proroků. Brzy byla vyzdvižována kulticko-ceremoniální stránka p. [Jl 2,12-18; Jon 3,8-10], brzy poctivost při odevzdávání desátků [Mal 3,7n] a j. O Joziášovi se praví, že »nebylo jemu podobného krále, kterýž by se obrátil k Hospodinu celým srdcem svým a celou duší svou i všemi mocmi svými podle všeho zákona Mojišova« [2Kr 23,25, sr. Dt 30,2,10; Neh 9,29]; odvrát od cizích kultů bývá pokládán za základní rys p. [1S 7,3; 1Kr 13,33; 2Kr 17,9nn]. - Učení velkých proroků se vrací v nz pojmech *metanoia* a *metanoein*, jež jsou řeckými překlady hebr. výrazů *š'šubá*, *š'šub*.

Ovšem nz výzvy k p. jsou o to naléhavější, oč bezprostředněji stál Izrael před velkým obratem v dějích Božích s lidmi, t. j. před nastávající, eschatologickou skutečností království Božího a Božího soudu [Mt 3,2,10]. Podle Jana Křtitele jedinou naléhavou povinností a možností všeho lidu izraelského v kraťoučkém mezidobí je činit p. [Mk 1,4; Mt 3,2,8; Sk 13,24; 19,24], a to nejen ze zřejmých hříchů [L 3,12nn], nýbrž z celého života [Mt 3,8,10]. P. se měli podrobiti i ti, kteří se pro svou zbožnost domnívali, že ho nepotřebují [Mt 3,7nn]. S výzvou k p. spojil Křtitel »křest pokání«, jímž Bůh působí jednak p. [Mt 3,11], jednak odpuštění hříchů [Mk 1,4].

Ježišova výzva k p. se odlišovala od Křtitele tím, že její naléhavost byla dána naplněním času, t. j. přítomností eschatologického království Božího v jeho osobě [Mt 4,17; Mk 1,15]. Bylo-li u Jana Křtitele p. spojeno se křtem, u Ježíše Krista byla proměna srdce vyvolána Duchem sv., jenž působil v jeho přítomnosti a jeho přítomností [Mt 3,11, sr. L

5,8; 19,1-10]. Vše, co Ježíš činil a mluvil, mělo za cíl vyvolat p. [L 5,32]. I jeho divy [Mt 11,20nn]. Neboť p. je radikální obrat, proměna srdce [podstaty člověka Mt 12,33nn; 23,26; Mk 7,15], naprostý odvrát od zlého a od všeho toho, co překáží návratu k Bohu [Mt 5,29n; 6,19n; 7,13n; 10,32-39; Mk 3,31nn; 10,21; L 14,33; sr. Sk 3,26; 8,22; Žd 6,1], a rozhodný, bezpodmínečný obrat k Bohu [sr. Sk 20,21; 26,20] v naprosté poslušnosti [tedy: ne jen lítost] je jedinou cestou spásy. Proto je v nebi radost nad jedním kajícím hříšníkem větší než nad 99 spravedlivými, kteří se domnívají, že nepotřebují p. [L 15,7.10.17nn]. Kdo nejde cestou p., spěje k zahynutí [L 13,3.5]. Odvrát od zlého je negativní stránkou p., víra je jeho pozitivní stránkou. Obojí jde spolu současně. P-ím se člověk stává přijímajícím dítětem, odkázaným na Boží milost a moc [Mt 18,3, sr. Mk 10,27; Sk 20,21]. Je ovšem možno bránit se proměňující moci Boží [sr. Mt 11,20nn; Zj 2,21n; 9,20n; 16,9.11] a tudíž i p. Kdo však se dá proměnit, má na své straně Kristovo zaslíbení Mt 11,28nn, takže mu život v poslušnosti není břemenem, ale radostí.

P. tvoří základ a východisko celé nz zvěsti. Už za svého pozemského života vyslal Ježíš učedníky, aby kázali p. [Mk 6,12]. Také jako zmrtvýchvstalý je pověřil tímto úkolem [L 24,47]. Sk pak jsou svědectvím o tom, jak apoštolové plnili toto poslání [Sk 2,38; 3,19; 5,31; 8,22; 11,18; 17,30; 20,21; 26,20] a jak ve starokřesťanské praxi bylo p. spojováno se křtem [Sk 2,38]. I apoštolům bylo p. darem Božím [Sk 5,31, sr. 3,26; 11,18; Zj 2,21] v Kristu Ježíši [Sk 5,31nn], a to nejen Židům, nýbrž i pohanům [Sk 11,18; 17,30, sr. 14,15; 20,21; 26,20]. Nutnost p. je zdůvodněna vyhlídkou na brzký konec tohoto věku s novým příchodem Kristovým [Zj 2,5.16; 3,3.19]. Cílem p. je život [Sk 11,18] v odpuštění a shlázení hříchů [L 24,47; Sk 2,38; 3,19; 5,31; 8,22].

N. U Pavla nechybí sice pojem p. [Ř. 2,4; 2K 7,9n; 12,21; 2Tm 2,25], ale častěji vyjadřuje tutéž skutečnost jinými výrazy. Zejména mluví o smrti starého člověka a o povstání k životu novému [Ř 6,1-13] nebo o novém stvoření [2K 5,17; Ga 6,15]. Také Jan popisuje víru tak, že zahrnuje i odvrát od zlého. Jeho pojem *znovuzrození [J 3,3-8] není arci prostě totožný s pojmem p., ale s jistě strany osvětluje tutéž základní skutečnost a ukazuje její nejhlubší rozměry. Pravá víra předpokládá totiž narození z Boha [J 1,12; 3,3-8; 1J 3,6,9; sr. Mt 18,3]. Žd 6,4-6 zdůrazňuje závažnost dokonalého p., ježto druhé p. po svévolném odpadnutí od Krista není už možné [sr. Žd 12,17]. Kdo ve svém životě prožil rozhodný obrat a stal se tak novým stvořením, a potom přesto odstoupil od živého Boha [Žd 3,12] a vědomě a dobrovolně hřešil [Žd 10,26], propadá zlořečení Božímu [Žd 6,8] a Božímu

[668] Poklad

poslednímu soudu [Žd 10,27nn]. Přivéstí takového člověka k novému p. se vymyká lidským možnostem.

Katolická církev vytvořila nauku o hříších těžších a lehčích, jež možno odčinití t. z v. »svátostí pokání«, t. j. zpovědi, spojenou se soudním výrokem zpovídajícího kněze a s dobrými skutky, jimiž prý je možno viny odčinití. Reformace tyto názory, jež závažnost hříchu zlehčují, zavrhl. Není zásadního, vnějšně zjstitelného rozdílu všedních a smrtelných hříchů; žádný úřad v církvi také nemá plnou moc svrchovaně rozhodovat o odpuštění. Pokání se vždy obrací k Bohu samému, ujištění odpuštění je dáno jen v Kristu a je přijímáno vírou v něho. Zpovídat se z vin bratru u víře může být živou duchovní potřebou a důležitou pomocí, ale nemá se proměnit ve formální úřední úkon. V důsledku toho osobní zpověď z praxe reformačních církví skoro úplně vymizela, sotva k jednoznačnému duchovnímu prospěchu.

Poklad, stč. = co se skládá na hromadu, zvl. o penězích a drahocennostech. Kral. tak většinou překládají hebr. *’ôšár*, odvozené podobně jako stč. poklad od slovesa hromadit, kládati na hromadu. Většinou jde o to, co se skládá [zlato, kovy, nádoby, obilí a pod., na př. Joz 6,19,24; 1Kr 7,51; 14,26; 15,18; 1Pa 26,20,26; 2Pa 32,27; Př 10,2; 15,16; Am 3,10], nebo také o místo, kde se to skládá [Dt 28,12; 1Kr 15,18; 2Kr 20,15; Jb 38,22; Ž 135,7], tedy pokladnice [Jr 38,11], stodola [Jl 1,17], obilnice [Mal 3,10], sklep [1Pa 27,27], špižirna [2Pa 11,11], zbrojnice [sr. Jr 50,25]. »P-y skryté v písku« [Dt 33,19] prý znamenají podle některých malé lastury korýšů, z nichž se vyrábělo barvivo. »P-y skryté« u Iz 45,3 jsou drahocennosti, uschované v tajných skrýších, jakých podle starověkých vyprávění [Xenofon] měl na př. král Kroisos pohádkové množství. Kyrovi se dostaly všechny do rukou. Také Babylon měl plno takových p-ů [Jr 50,37; 51,13]. Zdá se, že v pokladnicích královských bývaly ukládány i důležité státní listiny [Ezd 5,17]. Primitivní představy, že vodstvo, sníh, kroupy a vítr jsou uloženy ve velkých zásobných nádržích, tvoří podklad básnického zpracování v Ž 33,7 [Zeman překládá: »Shrnuje vody mořské jako stoh, do nádrží ukládá hluboká vodstva]; Jb 38,22; Ž 135,7 [Zeman: »Vyvádí vítr ze svých komor«, Jr 10,13]. Podle Iz 33,6 bude mít Sión místo p-ů, vyloupených Assyřany, p., t. j. nevyčerpatelnou zásobárnu síly, spásy, moudrosti, poznání a svaté bázně v samém Hospodinu. Za to p-ové bezbožně nabytí nebo lživým jazykem shromáždění nejsou k ničemu [Př 10,2; 21,6, sr. 15,16; Jr 15,13]; a spoléhání na p-y je bezbožnost, která neujde trestu [Jr 48,7; 49,4]. V apokryfních knihách SZ se mluví o p—u almužen, uschovávaném v nebi [Tobiáš 4,8nn], o víře, složené na p. [4Ezd 6,5], jímž se lze vyplatit při posledním soudu.

Ježíš rozhodně zamítal shromažďování pozemských p-ů nejen proto, že jsou pomíjející [Mt 6,19; L 12,16-21], ale především proto, že zotročují srdce [Mt 6,21; Mk 8,36], svádějí k falešným úsudkům [sr. L 12,15,19n; R 1,18nn], vedou k falešné praxi [Jk 5,3, sr. R 2,5] a ochromují schopnost vidět věci Boží [Mt 6,23]. Proto Ježíš doporučuje těm, kdo se hlásí k němu jako učedníci, aby raději prodávali své statky a za takto získané peníze dávali almužny a tak se připoutávali k nebi [L 12,33n; 16,9; 18,22nn], kde si tak hromadí p. [*thésaurus*], jenž je potáhne za sebou [Mt 19,21; 6,21]. Ježíš tu mluví obraty, běžnými v tehdejší židovské teologii, ale zbavuje je myšlenky záslužnictví. Jen ten, kdo je »v Bohu bohatý«, t. j. bohat v očích Božích, před Bohem [L 12,21], má naději na život v království Božím na této zemi i potom. A bohat před Bohem je pouze ten, kdo čerpá z pokladů moudrosti a známosti v Kristu [Ko 2,3], takže jeho srdce se stává pokladnicí [Mt 12,35], v níž jsou ukládány a z níž vycházejí jen dobré věci [sr. Ga 5,22]. V 2K 4,7 srovnává Pavel evangelium s p-em, jehož sláva vyzařuje z jeho srdce přesto, že je tělesně sláb a podoben ustavičným nebezpečím a nesčetným utrpením. »Máme ten poklad v nádobách hliněných«, aby tím více vynikla přenesmírná Boží moc. Podobný obraz máme ve 2Tm 1,12,14, kde je užito řeckého výrazu *parathéké* [= něco u někoho složeného k úschově, svěřenství, ale také zástava]. Podle Kral. to vypadá tak, jako by pisatel 2Tm složil něco u Boha [sr. 2Tm 4,8]. Podle novějších vykladačů však jde o něco, co bylo Bohem svěřeno pisateli epístoly [Žilka překládá: »Jsem přesvědčen, že jest mocen zachovat až do onoho dne toto své svěřenství; Škrabal: »Jsem přesvědčen, že jest schopen zachovat svěřený mi poklad až do onoho dne«], tedy evangelium. Pisatel důvěruje Bohu, že ze své moci zachová na zemi neporušenou pravdu evangelia, aby se lidé až do konce světa mohli poučovat o Kristu. Tento p. má opatřovat i Timoteus skrze Ducha sv. [sr. 1Tm 6,20].

Také království Boží je přirovnáváno k p-u, ukrytému v poli [Mt 13,44], pro nějž je ten, kdo jej nalezne, ochoten obětovat všechno, co má. Neboť kdo má tento p., nepotřebuje nic více; vše ostatní mu bude přidáno [Mt 6,33]. Poněkud obtížnější je výklad oddílu Mt 13,51n. »Učitel umělý v království nebeském« [Žilka: »Učenec, který se stal učedníkem království nebeského«; Škrabal: »Vykladatel Písma, který je zběhlý v učení o nebeském království; Hejčl-Sýkora: »Učitel, vyučený v království nebeském«] je podoben hospodáři, který ze svého p-u [= zásobárny, pokladnice] vybírá nové i staré věci«, aby kryl potřeby své domácnosti. Ježíš tu končí svá podobenství protikladným srovnáním křesťanského učitele s židovským zákoníkem. Kdo byl vyučen v pravdách království Božího anebo se zaměřením na království nebeské, je schopen vybírat [tak se to obvykle vykládá] nejen ze Zákona

a Proroků [to staré, Mt 5,17nn], ale i z toho, co přinesl Ježíš Kristus [to nové], aby posloužil k spase svým posluchačům. Důraz je položen na rozmanitost toho, co se vybírá. Snad se chce říci, že bohatství království Božího je tak nepřeborné, že může uspokojit všechny [sr. Ko 2,3]. Ale z jakého důvodu je zde položeno »protož«, t. j. jak souvisí toto podobenství s předchozími výroky, lze těžko říci.

Pokládati ve významu klásti [1S 28,9; Ž 78,7; p. duši = obětovati se J 10,18], ve významu souditi, za co míti, domnívati se, mezi co počítati, vážiti si [Jb 41,18.25; Iz 5,20; Sk 7,60; Ř 14,10; 1K 7,36; F 3,8; Žd 8,13; 11,26]. Ž 84,7 lze také překládat: »Procházejíce dolinou bezvlahou, činí ji místem pramenitým« [Zeman] nebo »Jdouce přes údolí pláče, ve studnici je proměňují« [Karafiát].

Pokladnice *Poklad. V jerusalemském chrámu v nádvoří pro ženy bylo na sev. straně u sloupořadí postaveno 13 nálevkovitých pokladnic, do nichž věřící kladli peněžní dary [Mk 12,42]. P-i u Mt 27,6 [řecky *korbanás*] je míněn chrámový poklad, rozmnožovaný dobrovolnými dary [*Korban]. Ve SZ nečteme nic o zákazu, o němž je tu řeč [ale sr. Dt 23,18]. Ale snad se při židovském názoru na krev rozumělo samo sebou, že cena krve nepatří do chrámového pokladu. P-i u J 8,20 [řecky: *gazofylakion*] je míněna nejspíše pokladní síň, t. j. nádvoří žen, na jehož sev. straně byly jednak zmíněné pokladnice, jednak místnosti, v nichž byly hromaděny dary k podpoře chrámu.

Pokleknouti *Klekat. *Klaněti se.

Pokléska, stč. = poklesek, poklesnutí, klopýtnutí, v přeneseném smyslu provinění, vina, hebr. *ašmá* [1Pa 21,3; sr. Ezd 9,6.7.13], řecky *paraptóma* [= chybný krok, provinění, Mt 6,14].

Poklesnouti se, stč. = podvrtnouti se, klesnouti, klouznouti; omýlití se. Hebr. *mút* [= zakolísati, klopýtnouti, Ž 13,5; 38,7; 66,9], *kásal* [= klopýtnouti o něco, zakopnouti Jr 50,32], býti vyčerpán a tedy náchylný ke klopýtání [Ž 105,37; Jr 31,9].

Poklesnutí *Pokléska. Hebr. *d'chi* [= pád; Ž 56,14; 116,8], *séla'* [= klopýtnutí, pád, záhuba Jr 20,10; zhroucení, bída Jb 18,12; Ž 38,18].

Poklona, pokloniti se *Klaněti se. *Kle-kati. Před králem a vznešenými osobami bylo zvykem činiti p-u, právě tak před modlitbou a po ní. P. byla výrazem hluboké úcty. Spočívala v hlubokém úklonu, při čemž ruce byly složeny na prsou [Gn 24,26; Ex 34,8; 1S 1,38; Neh 8,6]. Někdy šlo o padnutí na zem, takže se jí tvář nebo čelo dotýkaly [Gn 19,1; 33,3; Nu 22,31; 1S 20,41; Jb 1,20]. V některých případech byla p. opakována třikrát až sedmkrát na důkaz upřímnosti a dokonalé úcty. K Žd 11,21 [Hejčl-Sýkora: »Poklonil se směrem k hrotu své berly«; Škrabal: »Poklonil se nad vrcholem své hole«]; viz *Hůl.

Pokoj [část domu] *Dům.

Pokoj [hebr. *šalom*, řecky *eirénē*] v bibli

neznamená jen a především to, co my označujeme výrazem *mír, po případě doba míru, tedy opak války, ukončení války, ač i v tomto významu se toto slovo v bibli vyskytuje [Sd 4,17; 1Kr 4,24; 5,12; 2Kr 20,19, kde se myslí na ustálenost poměrů; Kaz 3,8; snad také Sk 24,3]. Hebr. *šálóm*, *šálém* znamená neporušenost, celost [na př. o závaží Dt 25,15, o kameni Dt 27,6], dokonalost [na př. o mzdě Rt 2,12], něco dokončeného [1Kr 9,25], úplného. P. může tedy míti význam hmotného blahobytu [Jb 5,19-26; Ž 37,11; Za 8,12], spokojenosti [sr. Sd 19,20; sr. Ž 4,9; Iz 55,12], štěstí [tak překládají Král. hebr. *šalom* v Ž 73,3, sr. Iz 48,22], zdraví [Ž 38,4; Iz 57,18n], síly a zabezpečení [Sd 6,23; Dn 10,19], dlouhého života [Gn 15,15], úspěchu v podnikání [Sd 18,5n; 1S 1,17], vítězství ve válce [Sd 8,9; 1Kr 22,27n] a pod. P. je opakem zlého [Ž 28,3; Př 12,20], především však soulad, harmonie v pospolitosti rodiny i větších celků [Ž 125,5]. Hledati, obmysletí p. znamená přát někomu neporušenost, celost, dokonalost, zkrátka: dobro [Dt 23,6; Jr 29,7; 38,4]. P. znamená tedy také určitý vztah mezi lidmi [1Kr 5,12], zaručující důvěru a vzájemnou bezpečnost [Gn 43,23; Sd 19,20]. Otázka »Pokojný-li jest příchod tvůj?« [1S 16,4n] znamená »Míniš to s námi dobře?« P. ovšem může být nabídnut [Dt 20,10-12; Sd 21,13; 1S 20,42], ale pod podmínkou, že ten, s nímž bude uzavřen p., nebude narušovat jednotu Izraele [Dt 23,6; Ezd 9,12]. Zprostředkovatel takové nabídky se nazýval posel, jednatel p-e [Iz 33,7]. Je přirozeno tedy, že p. a smlouva stojí v úzkém vztahu [Joz 9,15].

Izrael byl ovšem přesvědčen, že p. v každé ze zmíněných podob je dar Boží [Lv 26,6; Nu 6,26; Ž 29,11]. Neboť p. byl u Izraele především pojem náboženský, i když jeho ovocem může být také hmotný blahobyt. Hospodin je p. [Sd 6,24], působí p. nejen na výsostech [Jb 25,2], ale i v lidských končinách [Ž 147,14; Iz 45,7], přeje p-e svému služebníkovi [Ž 35,27, sr. 1Kr 2,33], ať jde o levity [Mal 2,5] nebo jiného věrného Izraelitu [Ž 4,9]. Proto je oprávněná modlitební výzva: »Žádejtež p-e Jerusalemu« [Ž 122,6]. P. je znamením a výsledkem spásy Hospodinovy [Ž 85,9-14]. Zvláště velcí proroci spojovali p., spásu, spravedlnost a soud v jeden celek [Iz 48,18; Jr 33,8-14; Za 8,16-19; sr. Ž 119,165], a Iz 32,17 prohlašuje p. za ovoce *spravedlnosti, kterou způsobuje Bůh. »Nemajíť žádného p-e bezbožní« — to bylo přesvědčení proroků [Iz 48,22]. Právě proto vedli od vystoupení Micheáše, syna Jemlova [1Kr 22,5nn], až po Ezechiele urputný boj proti falešnému a povrchnímu spoléhání na Boha u falešných proroků, kteří zvěštovali »pokoj, ač není žádného p-e« [Jr 6,14; 8,11; 12,12; 14,13n; 30,5; Ez 13,10.16; Mi 3,5nn]. Neboť pro hřích Izraelův Bůh sám »odjal svůj p. od lidu tohoto« [Jr 16,5]. Ale když byl vykonán Boží soud [r. 597

[670] Pokoj

a 586 př. Kr.], ujišťují titíž proroci, že Bůh nemá s lidem myšlení o trápení, ale o p-i [Jr 29,11], o takovém p., že přivede k úžasu národy země [Jr 33,9]; neboť to bude p., založený na spravedlnosti a na přímém vyučování Bohem [Iz 54,13n]. Ohlašovat takový p. je totéž co zvěstovat dobré a spásu [Iz 52,7]. Tak se stává p. hlavním obsahem eschatologické naděje Izraelovy [Iz 55,12; 57,19], kdy Bůh uzavře novou smlouvu s Izraelem [Ez 34, 25-30; 37, 26; sr. Iz 54,10].] Panství, jež zřídí Bůh sám anebo prostřednictvím svého Mesiáše, bude panstvím p-e [Iz 2, 2-4; 9,6n; Mi 5,4n; Ag 2,7-10; Za 9,9n], jež přijde k dobru i okolním národům [Iz 53,5]. Bude to návrat rajskeho stavu [Iz 65,25; Ez 34, 25-28]. Až na nepatrné výjimky [na př. Pl 3,17] je p. skoro výhradně pojmem s dosahem sociálním, vyjadřujícím vztah mezi lidmi nebo mezi Bohem a lidskou společností. Při tom má p. čím dál tím uží příbuznost s pojmem *požehnaní, zvláště v literatuře mezi SZ a NZ. Pozdravy »Pokoj vám!«, »Jdi v p—i!« znamenaly pozdnímu židovstvu přání Božího požehnání. Odejít v p-i = odejít s požehnaním [sr. Gn 26,31; 28,21]. Zákoníci pak se soustředili na zdůrazňování p-e mezi jednotlivci a za největší ctnost prohlašovali sjednání p—e mezi rozvadenými, dovolávající se Gn 13,8, neboť svár a závist podle jejich názoru zdržují příchod Mesiášův. Tu a tam se už ozývají nz tóny.

NZ navazuje svým pojmem p. na vrcholky sz prorocství. *Eiréné* je mu především uskutečněním eschatologické spásy, otevření »cesty p-e« [L 1,79]. Také chvalo zpěv andělů při narození Ježíšově [L 2,14] vyjadřuje, že spása přišla na zem [L 2,29n]. Podobně je rozuměti L 19,42 [ku pokoji = ke spáse] a L 19,38b: »P. na nebi«, t. j. spása byla připravena na nebi a nyní přichází v Ježíši Kristu [sr. Zj 12,10; 19,1]. Právě proto je Bůh nazýván Bohem p-e [Zd 13,20] a prototyp Mesiášův, Melchisedech, »králem p-e« [Zd 7,2]. Neboť Bůh, popřípadě Kristus, přemohl nebo přemůže satana [Ř 16,20]. Vítězství nad satanem je jednou z podstatných stránek spásy, a tím i p-e. A toto vítězství nad satanem se projevilo především ve vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých [Zd 13,20]. Proto také evangelium, radostná zvěst o spáse, má název evangelium p-e [Ef 6,15 sr. 2,17; Iz 57,19; Sk 10,36; Ř 10,15]. Je to p., který dává Bůh [Ko 1,2] a odkazuje Ježíš Kristus [J 14,27 sr. Ř 1,7; Ga 1,3; F 1,2; 2Te 1,2]; »svět« jen přeje p. a touží po p-i, ale Kristus jej dává přes všecko soužení ve světě [J 16,33]. Když Ježíš někomu řekl »Jdiž v p-i!« nebo »P. vám!«, bylo v tom víc než v obvyklém pozdravu židovských současníků [Mk 5,34; L 7,50]. Byl to dar spásy a všeho, co s ní souvisí; dar, vydobytý jeho smrtí a zmrtvýchvstáním [J 20,19-23. 26]. Tentýž pozdrav v ústech Ježíšových učedníků znamenal rovněž nabídku spásy [Mt 10,12-15; L 10,5-9], jež mohla být buď přijata

nebo odmítnuta. Také Pavlovy pozdravy v epistolách [Ř 1,7; 1K 1,3; 2K 1,2; 1Tm 1,2; 2Tm 1,2; sr. 2J 3 a j.] byly prohloubením obvyklých židovských pozdravů právě proto, že pisatel myslel na spásu, uskutečněnou v Ježíši Kristu. Proto také pisatelé epistol spojují p. s milostí, milosrdenstvím a láskou [Ju 2]. Vyzývá-li Žd 12,14 čtenáře, aby »následovali p-e« [Zilka: »Usilujte o p.«], povzbuzuje je k tomu, aby společně se všemi špeli ke spáse [sr. v. 13], jež jediná je s to uchrániti srdce i myšlenky v Kristu Ježíši [F 4,7], protože je ovládá jako vítězná rozhodčí moc [Ko 3,15]. Je možno říci, že p. je novým životním principem věřícího člověka, jeho novým normálním stavem, stavem spásy. Proto Pavel jmenuje jedním dechem »život a p.« [t. j. věčný život] jako výsledek, k němuž směřuje proměněné smýšlení člověka [Ř 8,6, sr. 2K 5,17]. Věřící, který očekává podle slibu Páně nové nebe a novou zemi, má usilovat o to, aby se jich dočkal »bez poskvrny a úhony« ve stavu spásy [»v pokoji«, 2Pt 3,14; sr. 1Te 5,23; Žd 13,20n], do něhož byli uvedeni Boží milostí. Podle Ko 3,15 p. Boží uvádí věřícího do jednoho těla, církve.

Tento stav spásy [pokoj] se ovšem jeví ve třech důsledcích nebo základních rysech. Především jako usmíření s Bohem. Kristus je náš p., naše spása tím, že zabil [Kral. »vyhladil«] skrze kříž příčinu nepřátelství mezi pohany a Izraelem a Izraelem a Bohem. Touto příčinou nepřátelství byl Zákon. Jeho vyprázdněním [zničením] v těle Kristově padla zeď jak mezi pohany a Izraelem, tak mezi Izraelem a Bohem [Ef 2,14-17]. Ř 5,1 se soustřeďuje výhradně na tento p. s Bohem [sr. Ř 5,10], do něhož byl věřící člověk smrtí Kristovou přenesen [sr. Ef 2,16], když byl nejdříve usmířen rozpor mezi nadzemským světem a zemí [K 1,19n]. - Už Ef 2,14-17 mluví o p-i mezi lidmi jako o důsledku spásy, kterou přinesl Kristus. Tato myšlenka je ve svých praktických důsledcích a účincích sledována v Ř 14,17n. Království Boží, o něž mají křesťané usilovat, je budováno tam, kde panuje spravedlnost [opak úrazu a pohoršení, v. 13], radost [opak zármutku, v. 15] a spasitelný p. z Ducha sv. [sr. Ga 5,22] mezi údy Kristova těla [sr. 2K 13,11; Ef 4,3; 1Te 5,13; Jk 3,18; 1Pt 3,11.9]. V těchto citátech je p. téměř souznačný s láskou. V 1K 7,15 zdůvodňuje Pavel svou radu, aby se křesťan nevzpíral příliš usilovně rozvodu nábožensky smíšeného manželství, dala-li k němu podnět strana pohanská, tím, že křesťan byl povolán k míru. »Dát podnět k rozvodu by bylo porušením míru právě tak jako vzpírání se mu tvrději« [J. B. Souček, Výklad 1K, str. 81]. I když tu má výraz p. poněkud jiné zabarvení než v Ř 14,17, přece jen i zde jde o zavedení normálního, Bohem chtěného a zdravého stavu, který byl hříchem porušen. V 2Tm 2,22 vyzývá pisatel Timotea, aby ve spojení s těmi, kteří vyzývají Pána z čistého srdce, usiloval o spravedlnost, lásku a p., t. j. o to, co

slouží ke spáse. Jistě jev tom zahrnuto i odmítnutí pošetilých a neukázněných sporů mezi lidmi [2Tm 2,23]. Neznamená to ovšem p. za každou cenu [Mt 10,34n; L 12,51], ač věřící mají, pokud na nich záleží, usilovat o zjednáni p-e mezi rozvaděnými [Mt 5,9] a udržovat p. se všemi [R 12,18] s nejvyšší sebekázní [Mk 9,50]. — O vnitřním p-i jako důsledku nového poměru mezi Bohem a člověkem mluví R 15,13. Je to stav duše, která je »v pořádku«, »neporušená«, t. j. duše, proměněná Boží milostí. *Pokojně.

Pokoj míti o něco, stě. = nestarat se o to [Gn 43,23; Sd 6,23; 2Kr 4,23]. *Pokoj.

Pokojen, stě. = pokojný, zachovávající pokoj, krotký, tichý, spokojený, bez odporu. Tak překládají Kral. 1Te 4,11 řecké *hēsycha-zein* [= chovati se klidně]. Žilka: »Zakládejte si na tom, abyste žili klidně«. Pavel tu myslí na klidný občanský život. Totéž sloveso překládají u L 23,56 »odpočinouti« [podle předpisu o sobotním klidu], u L 14,4 »mlčeti«, ve Sk 11,18 »spokojiti se« [Žilka: umklí], ve Sk 21,14 »dāti pokoj« [Žilka: umklí jsme].

Pokojiti, stě. = pokoj zjednávat [Př 18,18, sr. 16,33], uklidňovati [Sk 19,35].

Pokojné oběti *Obět.

Pokojně, pokojný. Tak překládají Kral. ve SZ většinou odvozeniny hebr. kořene *šlm* [*Pokoj] ve smyslu klidný [Jb 22,21], mírumilovný [Gn 34,21; 37,4; Dt 2,26; 1S 16,4; Př 3,17; Jr 9,8; Dn 11,21], nerušený [Jr 12,5; Za 8,12], bezpečný [Ž 122,6: »Kěž jsou v bezpečí ti, kdo tě milují«, přátelský [Na 1,12]. Hebr. *nachat* [= klid, odpočinutí, sr. Kaz 4,6; 6,5] překládají Kral. v Kaz 9,17 »pokojně«, rovněž *m'núchá* = uklidnění, odpočinutí, Kral. »odtušení« ve smyslu odlehčení, potěšení, sr. 2S 14,17; Iz 28, 12; Jr 45,3] překládají pokojný v 1Pa 22,9. Konečně tak překládají i kořen *šlj* [= spokojený, bezpečný] u Jb 12,6; 21,23.

I v NZ je tak překládáno několik řeckých výrazů. *Eirénopeios* [= ten, jenž tvoří pokoj] je u Mt 5,9 označením těch, kteří vynakládají všechno své úsilí na smíření proti sobě bojujících stran. Bůh je nazve svými syny, protože nesou rysy jeho charakteru. *Eiréneuein* [= udržovat pokoj, žít v pokoji] v 1Te 5,13 lze překládat: »Mezi sebou žijete v pokoji« [Žilka] nebo »Mějte s nimi pokoj« [Hejčl-Sýkora] podle toho, které řecké čtení je správnější. Ale už Pastýř Hermův, který toto místo pětkrát cituje, myslí na vzájemný poměr údů sboru všeobecně. Nevěstka Raab projevila svou víru v mimořádné posláni lidu izraelského a tím také víru v Boha tak, že pokojně [*met' eirénés* = mírumilovně, přátelsky] přijala vyzvědače [Žd 11,31]. Moudrost šúry, o kterou mají věřící usilovat, je na rozdíl od hořké závisti a rozdrážděnosti *eiréniké* = ochotná k smíru, mírumilovná [Jk 3,17]. Obsahově příbuzný je výraz *prays* v 1Pt 3,4 jenž znamená mírným *tichý [Mt 5,5; 11,29; 21,5] ve smyslu trpělivého snášení bezpráví při plném spoléhání na Boha [sr. Nu 12,3; Ž 25,9; 34,3 a j.]. Dalšími

Pokoj míti-Pokora [671]

výrazy, jež Kral. překládají pokojně, pokojný, jsou *hēsychia, hēsychios* [= klid, klidný] v 2Tě 3,12 a 1Tm 2,2. Posledním výrazem je sloveso *eupsychein* = býti dobré myslí, F 2,19.

Pokolení, to, co vyjde z jednoho kolena, t. článku lidské nebo jiné rodiny, rod [*genus*], druh [*species*], kmen [*tribus*]. Tak překládají Kral. ve SZ hebr. 1. *dór* [= generace, období, věk] o lidech, žijících přibližně v téže době, téže generace, periody, charakterisované určitými osobnostmi [na př. Noé Gn 6,9 nebo nejvyššího kněze, Nu 35,25-28, nebo krále, Iz 23,15], událostmi [Gn 15,16] nebo vlastnostmi [Dt 32,5; Ž 78,8; Př 30,11nn]. Dějiny se pro Izraele skládají z p. [1Pa 16,15; Ž 145,13; Iz 13,20]. Tentýž hebr. výraz překládají Kral. L někdy národ [Ž 61,7; 90,1; Jr 2,31; Jl 2,2] nebo věk [Ex 3,15] nebo rodina [Ž 14,5; 73,15; 112,2; Jr 7,29] nebo přebývání [Iz 38,12]. - 2. Hebr. *tól'dót* [odvozeno od *jálad* = ploditi děti] ve smyslu část kmene, čeled' [1Pa 7,2.4.9; 9,9; 26,31]. - 3. Hebr. *šebet* = kmen [Ex 28,21; Sd 20,2; 1Kr 11,13; Oz 5,9], ale také pododdělení kmene [Nu 4,18] nebo Izrael ve svém celku jako dědictví Hospodinovo [Jr 10,16 sr. 51,19]. *Čeled'. *Rod. - 4. Hebr. *mín* [= odrůda, druh: Gn 1,11; 7,14; Lv 11,14nn; Dt 14,13n]. V též smyslu je také hebr. *mišpáchá* [= čeled'] přeloženo v Gn 8,19 jako p.

V NZ se pokolením [řecky: *genea*] míní obyčejně současná generace [»p. toto« Mt 11,16; 12,41n; 23,36; Mk 8,12; 13,30; sr. Žd 17,25], obyčejně charakterisovaná přívlastky »zlý« [Mt 12,45; Sk 2,40], »zlý a cizoložný« [Mt 12,39; sr. 16,4; 17,17], »zlý a převrácený« [L 9,41, sr. F 2,15; Dt 32,5.20], »cizoložný a hříšný« [Mk 8,38]. Přesto však Bůh prokazuje své milosrdenství těm, kteří se ho bojí »od p. až do p.«, t. j. všem generacím [L 1,52]. Kral. často výraz *genea* překládají také slovem národ [Mk 9,19; L 17,25; F 2,15], věk [L 21,32; Sk 13,36; 14,16; 15,21; Ef 3,5], rod [Mt 1,17; Sk 8,33]. U Mt 3,7; 12,34 je tak přeloženo řecké *gennéma* = plemeno [sr. L 3,7; Mt 23,33]. Jan Křtitel i Ježíš přirovnávají farizeje, zákoníky i saduceje ke zplozenčím zmijí, aby ukázali na jejich lstivost a jedovatost. — A ještě jeden řecký výraz [*genos*] je překládán pojmem p. ve smyslu národ [Sk 7,19; 2K 11,26; Ga 1,14; F 3,5].

Pokora, pokorně, pokorný. Tyto pojmy patří ke zvláštnostem bibl. zbožnosti, jimiž se liší od zbožnosti současných náboženství, zvláště náboženství starých Řeků, kterým byly tyto pojmy v oblasti náboženské naprosto cizí. Snad se jim blíží řecký pojem umlknutí před božstvem [*sigé*], ale ani zde není dosaženo hloubky bibl. myšlení] Bible pokorou myslí nejen opak pýchy [hebr. *zadón* Př 11,2, které Kral. v Dt 17,12 překládají vzpoura], nýbrž ochotné, nereptavé snášení ponížení, útlaku, opovržení u víře v Boha, v něhož skládá všechno svou naději. Je příznačné, že stě. pokora

[672] Pokořiti se-Pokoušeti

znamená trpělivost. Pokora vzniká na základě poznání vlastního hříchu anebo s tímto poznáním nerozlučně souvisí [sr. L 18,11-14]. Projevuje se sebezapíravou službou všem, což už je převážně rys nz.

V SZ tak Kral. překládají hlavně dva hebr. výrazy [*'ánáv* a *sánúa'*], zatím co LXX pod tento pojem zahrnuje také hebr. *šáfál* [= nízký; nepatrný, bezvýznamný, ponížený, opovržený, na př. Jb 5,11; Ž 138,6; Iz 57,15], *'aní* [= bezzemek, chudý, na př. Ex 22,25; Lv 19,10, který stojí pod zvláštní ochranou proroků, na př. Iz 3,14n; 10,2, a ovšem i Boha, takže se tento výraz během doby stává označením zbožného, sr. Iz 41,17], *'ebjôn* [= chudý, nuzný; zbožný trpitel, sr. Iz 32,7], *rás* [= chudý, 1S 18,23], *dal* [= chudý, Iz 11,4; 25,4], *dakká* [= něco rozdrčeného, potřený, Ž 34,19]. To, že LXX překládá všechny tyto výrazy jedním pojmem, ukazuje jednak, jak byl tento pojem cizí západnímu myšlení, jednak však pozornému čtenáři naznačuje, jak různý přízvuk může mít slovo pokora. Hebr. *'ánáv* označuje toho, kdo se ochotně podřizuje Bohu a jeho vůli a pokládá se za jeho naprostého služebníka [Ž 76,10; 147,6; 149,4; Př 3,34; 16,19]. Hebr. *sánúa'* znamená ukázněný, sebeovládající [Př 11,2; sr. Mi 6,8]. Hebr. *tach^anún* [= úpění, lkání] překládají Kral. výrazem pokorná modlitba [Ž 28,2,6; 31,23; 116,1; 130,2; Jr 3,21; 36,7].

Nz pojem pokory [*tapeinofrosyné*, *tapeinos*] má své kořeny v Ježíši Kristu a jeho příkladu. Jeho vtělení bylo výrazem jeho pokory. »Ačkoli měl božskou podobu, nepokládal rovnost s Bohem za žádoucí kořist, nýbrž zbavil se božského obsahu, přijal podobu služebníka, narodil se v podobnosti s lidmi, zjevem se ukázal jako člověk, ponížil se [= pokořil se], stal se poslušným až po smrt« [Žilka F 2,6nn]. Klasickým příkladem jeho pokory je J 13,3-15. Ač věděl, že mu Otec dal všecko v ruce, že vyšel od Boha a půjde zase k němu, přece jako »tichý a pokorný srdcem« [Mt 11,29] se přepásal a počal konati otrockou službu učedníkům. Pravá pokora vede toho, jenž je silný, k obětavé službě slabým. V tom smyslu jest chápati F 2,3, kde pokora, opak »zaujatosti a ješitnosti« [= sobectví a ctižádostivosti, Kral. »sváru a marné chvály«], projevuje se tím, že pokládá druhé za znamenitější, důstojnější sebe a tudíž za předmět své služby. Proto Pavel připojuje: »Nehleďte [jen] každý na vlastní zájem, ale každý také na zájem druhého« [Žilka, F 2,4]. Podobně vyzývá 1Pt 5,5 v souvislosti s napomenutím, aby se mladší podřizovali starším: »Všichni vespolek se opásejte pokorou, neboť Bůh se staví proti pyšným, ale pokorným dává milost« [Žilka]. I pokora před Bohem se projevuje v ochotném sebe-podřizování druhým a ve skromnosti i před lidmi [Sk 20,19, které Knopf sotva právem překládá: »Sloužil jsem Pánu za ustavičného ponižování, slz a těžkostí«]. Proto Ef 4,2 staví

pokoru do jedné linie s tichostí, snášlivostí a láskou. Sr. Ko 3,12, kde Kral. překládají řecké *tapeinofrosyné*: »nízké o sobě smýšlení«. Jk 4,6 míní pokorou naprosté podřizování se Bohu v důvěře, že dá svou milost a že není třeba žádostivě šilhat po světě a jeho rozkoších. V 2K 10,1 staví Pavel vedle sebe křesťanskou skromnost [pokoru] a ochotu k sebeobětování a náročivou rozhodnost a přisnost. Křesťanský kazatel musí mít obojí, avšak nikdy nesmí zapomínat na mírnost a laskavost Kristovu a zbraně jeho boje při vši rozhodnosti nesmí být tělesné, nýbrž duchovní. V Ko 2,18,23 jde o falešnou, pošmournou pokoru judaistických bludařů, kteří věřícím vnucovali asketické sebezapořování a týrání těla jako cestu k pravé moudrosti. Pavel to odsuzuje jako »libovольné pobožnost-kářství« [viz Žilkův překlad!]. *Ponížiti [se], ponižovati [se].

Pokořiti se, podrobiti se, podvoliti se [Gn 16,9], ponížiti se v pokání [2Pa 36,12, sr. 2Pa 12,6n; 1Kr 21,27nn], prositi za slitování [Jb 9,15], hledati milost [sr. Est 4,8], pokorně prositi [sr. Est 8,3], vrhnouti se k nohám [Př 6,3: »Vrhni se k nohám přítele svého a doléhej na něj«], pokorně přijímati [činy ruky Boží, 1Pt 5,6, sr. Dt 3,24].

Pokoušeti, ve smyslu vystaviti, podrobiti zkoušce, zkoušeti [J 6,6; Žd 11,17], zkoušeti něčí spolehlivost, pravdivost, a to nejčastěji z nedůvěry nebo ze zlého, nepřátelského úmyslu. Dt 6,16 [Mt 4,7; L 4,12] zakazuje p. Boha; neboť každý projev nedůvěry — a tím je i neposlušnost — je popouzením Boha k hněvu [Dt 9,22] a jeho drážděním [Ž 78,56]. Bůh je sice trpělivý a dlouhoshovivající [Mal 3,15], Izraelci však pokoušeli Boha ustavičně [Ex 17,2,7; Nu 14,22; Ž 78,18.56; Žd 3,9n překládá Žilka: »Kde mě vaši předkové podrobili zkoušce, zdali se osvědčím, ačkoli viděli mé činy po čtyřicet let«], takže se musel dostavit soud. Achas odmítl nabízené znamení od Boha pod záminkou, že jej nechce pokoušeti [Iz 7,12]. Židé pokoušeli [zkoušeli] Ježíše jednak z nedůvěry v jeho mesiášství [Mt 16,1; Mk 8,11; L 11,16], jednak z pochybnosti o jeho učení [Mt 19,3; 22,35nn; Mk 10,2; L 10,25], jež podezírali z kacířství, a konečně, aby jej vydráždili k neprozřetelnému výroku, pro nějž by ho mohli zničit [Mt 22,18; Mk 12,15; L 20,23; J 8,6]. Petr ve Sk 5,9 obviňuje Zafiru, že se spojila se svým mužem, aby svou lží pokoušeli [uráželi, zarmucovali] Ducha sv. Tentýž Petr prohlašuje ve Sk 15,10 za pokoušení Boha, kdyby apoštolský »sněm« žádal na něm nějaké nové rozhodnutí (sr. v. 5) ve věci uvěřivších pohanů, když přece v události s Kornéliem [Sk 10] už dal jasnou odpověď. Pavel pak v 1K 10,9 prohlašuje na pozadí události na pochodu Izraelců pouští každou účast na pohanských obětních hostinách za pokoušení [dráždění] Pána [Kral.: Krista], které se vymstí tím spíše, že čtenáři jeho epistoly stojí na konci starého a na počátku nového věku. O tom, jak d'ábel pokouší k pádu [Mt 4,1; Mk 1,13; L 4,2; 1K 7,5; 1Te 3,5;

Zj 3,10], viz *Pokušení, *Pokušitel. V tom smyslu Bůh nikdy nepokouší [Jk 1,13], i když zkouší. *Zkusiti.

Pokoušeti se, učiniti pokus [sr. Gn 44,23; Dt 4,34], snažiti se o něco, osměliti se, odvážiti se [Sk 9,26; 16,7; 24,6; 26,21].

Pokoušín *Pokoušeti. *Pokušení. *Zku-siti.

Pokoutně, pokoutný, postranně, tajně, tajný. Chléb p-í [Př 9,17], tajně jedený [sr. Př 20,17]. Sk 26,26 překládá Zilka: »Neboť se to nezběhlo někde v koutku«.

Pokrm. Podle Gn 1,29n se lidé i zvířata v době předhistorické živili výhradně potravou rostlinnou. Teprve po potopě bylo Bohem dovoleno jísti i zvířata pod podmínkou, že z nich bude vycezena krev [Gn 9,3]. Je příznačné, že je to spojeno s výrokem: »Strach váš a hrůza vaše buď na všeliký živočich země a všecko ptactvo nebeské. Všecko, což se hýbe na zemi, a všechny ryby mořské v ruce vaše dány jsou« [Gn 9,2]. Teprve návrat ráje, kdy »lev jako vůl jísti bude plevy«, obnoví původní stvořitelství řád [Iz 11,7].

Také potrava průměrného Izraelce byla téměř výhradně rostlinná. Jen při náboženských, tedy i rodinných slavnostech, při vzácné návštěvě [Gn 18,6], a ovšem hlavně při obětních hostinách ve svatyni bylo požíváno i maso. Sám David byl uctěn jen rostlinnou stravou a živočišnými produkty [2S 17,28n]. Ovšem, v době královské král a boháči se na tuto stravu neomezovali [1Kr 4,22n; Am 6,4n]. Nejvíce se pojídalo obilí [pšenice a ječmen] buď prostě vymnuté [Lv 23,14; Dt 23,25; 2Kr 4,42; Mt 12,1] nebo upražené [Lv 2,14; Rt 2,14] nebo »zetřené« [= rozdrčené, Lv 2,16]. Obilí se ovšem i mlelo na mouku, již bylo používáno k pečení *chleba [Sd 7,13; J 6,9,12] nebo jiného pečiva [Nu 15,20]. Z luštěnin jsou v bibli jmenovány hlavně boby a čočka [2S 17,28, sr. Gn 25,34], jichž bylo několik druhů. Ze zeleniny byly oblíbeny okurky, melouny, por, cibule a česnek [Nu 11,5], hořké byliny, požívané při slavnosti *fáze [pascha, Ex 12,8], hořčice [Mt 13,31] a j. Z ovocných stromů [Lv 19,23] stál v popředí olivovník, jehož plodů bylo užíváno nejen k tlačení *oleje, který sloužil k maštění všech pokrmů [Ex 29,2; Lv 2,4; 1Kr 17,12], nýbrž i k jídlu, a to buď čerstvých nebo naložených v soli. Sd 9,8nn se zmiňuje o fíkovníku, jenž patřil k nejdůležitějšímu potravinovému bohatství země [Iz 28,4; Jr 24,2, kde ranním ovocem jsou míněny fíky]. Fíky byly také sušeny a lisovány do hrud [koláčů, 1S 25,18; 1Pa 12,40; Iz 38,21] právě tak jako vinné hrozny [Nu 6,3; 1S 25,18; 1Pa 12,40]. 11. zv. »lahvice« [*Flaše] byly hrudy hrozinek [2S 6,19]. Ovšem velká část hrozňů byla zpracována na víno. Také byly pěstovány datlové palmy [2Pa 31,5; Oz 1,12], jabloně různého druhu [Jl 1,12], moruše, bobovník obecný [svatojanský chléb, L 15,16], mandlovník a ořechy různých druhů. Původně za božskou stravu, zakázanou člověku ve stavu nějaké nečistoty [na př. 1S. 14,26nn]

Pokoušeti se-Pokrm [673]

byl považován med včel domácích i divokých [Dt 32,13; 1S 14,25], jež v denním životě pro všední potřebu zpravidla nahrazovala sladká syropovitá šťáva, která vytékala z některých stromů. Oleje s moukou, případně i se syropem, se užívalo k pečení různých moučníků [Ez 16,13.19, sr. Ex 16,31; Nu 1,8].

Požívání masa bylo omezeno na zvířata kulticky čistá [*Čistý, *Nečistý, Lv 11; Dt 14,4-20]. Z domácích to byly kozy [L 15,29], brav a skot [Gn 18,7; 1Kr 4,23; Př 15,17; Neh 5,18; L 15,23]. Kozi mléko bylo pokládáno za pochoutku [Př 27,27]. Z divoké zvěře šlo hlavně o srnu a jelena [Gn 27,5nn; Dt 12,15, sr. 14,5; 1Kr 4,23]. Maso jedli vařené [Ex 23,19] i pečené [Ex 12,8]. Zakázán byl vepř [Lv 11,7; Dt 14,8; sr. Mt 8,30nn], velbloud, zajíc, králik a osel [ale viz Gn 32,15; 2Kr 6,25]. Také některé druhy ryb byly zakázány k požívání [Lv 11,9nn; Dt 14,9n; sr. Nu 11,5; Dt 33,19; Neh 13,16 sr. 3,3]. Dovolené ryby byly otevřeny, vyvrženy, nasoleny a sušeny na slunci, takže, mohly snadno sloužit za pokrm na cestách [J 6,9]. Také někteří z ptáků byli vyňati z požívání [Lv 11,13-19; Dt 14,11-18]. Pěstování byli holubi [Iz 60,8], později za perské periody i slepice [Mt 23,37; 26,34], snad i husy [1Kr 4,23 »ptactvo vykrmené«]. Mezi dovolené ptactvo patřily koroptve, křepelky. Chudina nepohrdla ani vrabci [Mt 10,29; L 12,6]. Rozumí se, že i vejce všech kulticky čistých ptáků tvořila součást výživy [Dt 22,6; Iz 10,14; L 11,12]. Pro úplnost je třeba zmíniti se ještě o kobylkách [různé druhy kobylek a jejich vývojová stadia popisuje Lv 11,22n]. Assyřany byly pokládány za pochoutku a Arabové je pojídají dodnes různě upravené [hlavně smažené, vařené, nasolené i sušené na slunci a pak rozemleté na jakousi mouku]. Sr. Mt 3,4; Mk 1,6. Palestinské kobylky bývají až 13 cm dlouhé a na prst silné.

Pokrmly byly kořeněny solí, kmínem [Iz 28,35], koliandrem [Ex 16,31; Nu 11,7], rozetřenými listy hořčičnými [nikoli semínky], mátou, routou, koprem a p. Pepř přišel do Palestiny až v době poježišovské.

Krev byla zakázána vůbec [Lv 3,17; 7,26n; 17,10nn; Dt 12,16.23-25; 15,23; 1S 14,32nn], rovněž požívání některých tukových částí [Lv 3,3nn; 7,22nn], jakož i zvířat zdechlych [Dt 14,21; Lv 17,15] nebo roztrhaných či udávených dravou zvěří [Ex 22,31]. Zvířata musela býti zabita předepsaným způsobem, aby krev pokud možno všechna vytekla [kóšer]. Sr. také Gn 32,32, kde je zakázáno jísti šlachy ze zadních kýt s podivuhodným odůvodněním. Souvislost prodáváného masa s pohanskými oběťmi vedla k zákazu jeho požívání [Ex 34,15; Dn 1,8; sr. Sk 15,20. 29; 1K 8,10; 10,91.28].

V době, kdy se Izraelci stali obyvateli měst, vznikly i potravinářské obchody. V Jerusalemě byly na př. »ulice pekařů« [Jr 37,21], rybná a bravná brána [Neh 3,1.3], za Nehemiáše

[674] Pokropiti

slyšíme o obchodnících, kteří přiváželi potraviny do města [Neh 13,15n]. Potraviny byly kupovány na trzích, v branách a dokonce i v chrámu [J 4,8; 13,29; Mt 25,9, sr. J 2,16]. 1K 10,25 mluví o »masných krámech«. Jistě, že takové krámy byly i v městech palestinských.

Příprava pokrmů v domácnosti patřila ženám [Gn 18,6; 1S 28,24; L 10,40]. Jen na dvoře královském a v zámožnějších rodinách mívali kuchaře [1S 9,23] nebo kuchařky [1S 8,13]. Také při větších svatyních museli být levité, kteří obstarávali vaření obětního masa [Lv 8,31; 1S 2,13nn; Ez 46,24]. V nejstarších dobách se peklo tak, že maso bylo kladeno přímo na rozžhavené kameny [1Kr 19,6; J 21,9]; větší kusy [na př. velkonoční beránek] byly pečeny na rožni.

Jedlo se obvykle jen dvakrát denně: kolem poledne [oběd, Mt 22,4; L 11,38; J 21,12n], kdy horko nedovolovalo těžkou práci a nutilo k odpočinku [Rt 2,14], a pak kolem západu slunce po práci [Gn 19,1-3; Ex 12,18; L 17,7; večeře L 14,17]. To ovšem nevylučovalo možnost jísti i jindy [Ex 16,12]. Původně se při jídle sedělo na zemi se zkříženýma nohama [Gn 37,25], později na stolicích [1S 20,24n] u stolu [1Kr 10,5; 13,20], ještě později byl přijat syrský zvyk ležeti u nízkých stolů na lehátkách [Am 3,12; 6,4; Est 1,6; Ez 2 3,41], při čemž byl stolující opřen o levý loket. Na každém lehátku leželi šikmo ke stolu tři až čtyři muži, a to tak, že hlava jednoho se téměř dotýkala prsou druhého [J 13,23; 21,20]. Nejčestnější místo zaujímal ten, kdo neměl nikoho za svými zády. Také lehátka bývala různě vysoká. Ti, kdo byli posazeni na nejvyšším lehátku, byli pokládáni za nejváženější hosty [sr. Gn 43,33; 1S 9,32; Mt 23,6; L 14,8]. Pravou rukou se jedlo. Jen ženy a děti u jiných stolů stále po starém způsobu seděly. Za dob Ježíšových bylo dbáno na umývání rukou před každým jídlem pro zachování kultické čistoty [Mk 7,3; J 2,6]. Ženy pak nebo otroci přinesli pokrmy na stůl [Mk 1,31; L 10,40; 1Kr 10,5; J 2,5], pán domu pronesl modlitbu [sr. 1S 9,13; Mt 15,36; 26,26; Sk 27,35] a pak se jedlo. Vidliček a nožů se při stolu obvykle neužívalo. Jedlo se rukou [Př 19,24; 26,15, avšak Př 23,1n mluví o užívání nože], při čemž kousky chleba nahrazovaly lžiči [Mt 26,23; J 13,26]. Po jídle nastalo opět umývání rukou, k čemuž sluhové podávali nádobu s vodou. Pak bylo při bohatších hostinách, při nichž býval ustanoven i zvláštní správce, podáváno ovoce, nad nímž byla pronesena nová modlitba. Hlavně v této druhé části bylo také podáváno víno, rozředěné vodou. Hudba a tanec [2S 19,35; Iz 5,12; Am 6,4nn; Mt 14,6; L 15,25] a jiné druhy zábavy [na př. dávání hádanek, Šd 14,12nn] bývaly součástí hostin. Stolování bylo ukončeno modlitbou [Dt 8,10].

Ježíš a prvokřesťanská církev se stavěli lhostejně ke kultickým předpisům o čistotě. Mk 7,19 překládají novější vykladači: »I praví

jim:... Nerozumíte, že co zvenčí vchází do člověka, nemůže ho poskvřnit, poněvadž nevchází mu do srdce, nýbrž do břicha, a vyjde do stoky? [- tím prohlašuje za čisté všechny pokrmy]«. Slova, uvedená v závorce, jsou chápána za poznámku čtenáře evangelia ve smyslu Ř 14,14.20. Ježíš tím prohlásil kulturní rozlišování mezi čistým a nečistým za překonané. Pavel prohlašuje v Ř 14,17 p. a nápoj za bezvýznamný v poměru k Bohu [1K 8,8; sr. 6,13]. Jen ohled na mdlého bratra může vést k tomu, že se věřící ochotně a dobrovolně vzdá požívání p-ů, na nichž se z náboženských důvodů uráží z nejistoty, zda nebylo obětováno modlám [1K 8,13; Ř. 14,15.20n], Žd 9,10 prohlašuje rozlišování mezi čistými a nečistými p-y a nápoji za pouhá »nařízení pro tělo« [Kral.: »Ospravedlňování tělesná«, Žilka: »Samá zevnější pravidla«,] určená nedokonalé staré smlouvě jen do té doby, než nastane náprava [v Kristu]. V novém, dokonalém řádu Božím toto rozlišování pozbylo platnosti, neboť p-y nejsou s to »upevnit srdce« [Žd 13,9]. 1Tm 4,3 prohlašuje proti bludařům. [Ko 2,16.21nn], že p-y jsou dary Boží, jež má věřící přijímat s díkyčiněním.

V obrazném smyslu mluví Ježíš o činění vůle Boží a dokonání jeho díla jako o svém p-u [J 4,34]. Chce tím říci, že poslušnost vůle Boží a plnění Bohem daného úkolu je mu právě tak nutné, nepostradatelné a nasycující jako hmotný chléb [sr. Mt 4,4]. Není to podceňování tělesného života, ale zdůraznění skutečnosti, že za určitých okolností [zde spasitelná rozmluva se samaritánskou ženou] konání Božího díla nasycuje tak, že člověk necítí tělesného hladu, a navíc, že právě onoho je především třeba pro získání a udržení toho života pravého, věčného. U J 6,27.32nn.51 prohlašuje Ježíš sebe [a svou přítomnost ve Večeři Páně] za pravý p., za chléb života, který je přijímán věrou [v. 29.35]. I Pavel mluví o Večeři Páně jako o duchovním p-u, přirovnávaném manně, jež byla pokrmem s nebe [1K 10,3, sr. Ex 16; Ž 78,24; 105,40; Př 9,5; Ž 63,6]. Tak jako manna byla mocným znamením Boží milosti ve staré smlouvě, tak v nové smlouvě Večeře Páně. V 1K 3,2 přirovnává Pavel počáteční vyučování, které udělil Korintánům o základních skutečnostech křesťanské víry při svém prvním působení mezi nimi, mléku, ne hutnému pokrmu [Žd 5,12nn] moudrosti [1K 2,6nn], protože Korintští nebyli ještě duchovně tak vyspělí, aby chápali nejhlubší moudrosti, skryté v evangeliu. Ale ani nyní nejsou s to přijímat hutný p., ježto jim v tom brání tělesnost, projevená v jejich řevnivostech a sporech. Jsou stále ještě začátečníci, ač se domnívali, že jsou »duchovní«.

Pokropiti. Kropení obětní krví mělo ve SZ trojí význam: jednak bylo symbolem kulturního očištění oltáře a kulturního nářadí [Lv 4,17; 5,9; 8,11; 14,16.27; 16,14n; Nu 19,4], jednak symbolem uzavření smlouvy lidu nebo kulturních osob s Bohem [Ex 24,8;

ý9,21], při čemž částí krve byl pokropen oltář jako ztělesnění Boží přítomnosti, druhou částí lid nebo kultické osoby, a konečně symbolem odstranění jakékoli souvislosti s tím, co je odsouzeno k zániku anebo propadlo Božímu soudu. To platilo zvláště při očišťování od malomocenství [Lv 14,7] a od dotyku s mrtvolou [Nu 19,18], jež obojí narušovalo pospolitost lidu Božího. Následky dotyku s mrtvolou byly odstraňovány pokropením vodou, v níž byl rozpuštěn popel červené jalovice. Je jisté přiznačné, že Žd 12,24, kde se mluví o pokropení krví Kristovou, navazuje pouze na Ex 24 [sr. 1Pt 1,2 s 2,9 podle Ex 19,6] a na Nu 19,9.13. 20n [Žd 9,13.19], tedy na symbol navázání obecnosti s Bohem a odstranění příčin, jež vylučovaly z pospolitosti lidu Božího. Tak se stal Kristus prostředníkem nové smlouvy [Kral.: Nového Zákona; sr. Žd 9,15; 1J 5,6]. Neboť krev býků a kozlů a popel jalovice sloužily jen k očištění těla, kdežto krev Kristova slouží k očištění svědomí od mrtvých skutků [Žd 9,13]. Volala-li už krev Abelova k nebi [Gn 4,10], tím hlasitěji volá krev Kristova, jež přinesla skutečnou spásu. Je jen třeba toto volání neodmítnout [Žd 12,24]. *Krev. *Oběť. *Skropení.

Pokruta, stč. od kroutiti, koláč, koláček, bochníček, hebr. *rakik* [= tenký obětní koláč, oplátka Nu 6,15.19, sr. Ex 29,2.23; Lv 2,4; 8,26].

Pokrytec. Tak překládají Kral. dva hebr. výrazy: 1. *cháněf* [= bohaprázdný, nešlechtný, kdo pohrdá Bohem] v Jb 8,13; 13,16; 15,34; 17,8; Ž 35,16; Př 11,9; Iz 9,17; 33,14. Tentýž výraz však překládají také pojmy svědce [Iz 9,16], ošemetný [Iz 10,6], nečistý [Jb 36,13]. - 2. na *lámim* [od hebr. *alam* = skrývati, tajiti 1Kr 10,3; Kaz 12,14] v Ž 26,4. Jde o tajnostkáře, lidi, číhající v záloze, k nimž žalmissa nevchází a s nimiž se nestýká. »Páchatí pokrytství« [Jr 23,11] je překlad hebr. slovesa *chánaf* [= páchatí bezbožnost, býti bohaprázdný]. Totéž sloveso překládají Kral. výrazem poskvrniti [Ž 106,38; Iz 24,5; Jr 3,1.9; Mi 4,11].

NZ zřejmě navazoval na SZ, i když v řeckém znění užívá výrazu *hypokrités* [= herec, který se vydává za někoho, kým není, který hraje něčí úlohu, něco předstírá], pro nějž v aramejštině není podkladu. Srovnáme-li Mt 24,51 s L 12,46, shledáme, že pro evangelisty *hypokrités* [pokrytec] a *apistos* [nevěřící, Kral.: nevěrný] jsou souznačné pojmy. Stejně pokrytství [Mk 12,15] a ničemnost [*ponéria*, Kral.: zlost, Mt 22,18] a lest [*panúrgia*, Kral.: chytrost, L 20,23]. V rukopisu vatikánském [4. stol.] a v syrském překladu [5. stol.] je u Mt 6,7 výraz p. nahrazen dokonce pojmem pohan. Také LXX hebr. *cháněf* překládá nejen výrazem p., nýbrž i pojmem bezbožník [*asebés*] a »jednající proti zákonu« [*paranomos*]. Zdá se tedy, že Ježíš, který mluvil aramejsky, neobviňoval farizeje a zákoníky vždycky z vědomého předstírání, nýbrž z toho, že i když jsou na venek zbožní - a sami se po-

Pokruta-Pokoušení [675]

kládají za zbožné a spravedlivé [L 18,9; sr. 6,42; 12,56; Mt 7,5] - vnitřně a v očích Božích jsou svěšti [profánní] a bezbožní. Ctí Boha rty, ale jejich srdce je daleko od Boha [Mk 7,6]; jsou jako obílené hroby, ale uvnitř jsou shnilí [Mt 23,27n]. Podle L 11,44 jsou dokonce neoznačenými hroby, takže ti, kteří se jich dotknou, stanou se duchovně nečistými. Netušili, že lidé, bijící do očí svou zbožností, jsou vnitřně narušení [sr. J 5,42].

Jsou ovšem v NZ místa - a zdá se, že je jich většina -, kde výrazy p., pokrytectví [Kral. pokrytství] opravdu míní to, co řecké *hypokrités*, *hypokrinomai* [herec, býti herec, vědomě předstíráti něco, čím člověk není]. Tak L 20,20 výslovně praví, že vyslanci kněží a zákoníků »se činili spravedlivými« [Žilka: »Stavěli se jako poctivci«]. P. je tu ten, který se vědomě ukazuje před lidmi jako zbožný člověk, ale v očích Božích jim není a oni sami ve svém nitru vědí, že jimi nejsou [Mt 6,2.5. 16; 22,18]. Ti všichni spadají pod přísný Ježíšův soud [Mt 23]. Pokrytectví v Ga 2,13 má poněkud jiný význam. Pavel tu vytýká křesťanům židovského původu, dokonce i Petrovi a Barnabášovi, že odmítali účast na společné večeři Páně s křesťany původu pohanského, ač dříve už souhlasili, že i tito lidé mají být uznáváni za plně křesťany. Obviňuje je ne z toho, že něco předstírají, nýbrž že nejednají zásadně [sr. L 13,15]. »Láska bez pokrytství« [Ř 12,9] = upřímná láska, jež má v ošklivosti zlo a lne k dobru, nenazývá zlo dobrem, snaží se odstraniti zlo, ale tím více se ujímá dobra. 1Tm 4,2 vytýká bludařům, že pokrytecky mluví lež, t. j. dávají přísné předpisy druhým [neženit se, nejíst určité pokrm], ale nemyslí to pro sebe vážně; na svém vlastním svědomí mají vypáleno znamení [Kral.: cejchované svědomí], t. j. jsou si vědomi tajných hříchů, jež chtějí zakrývat anebo smířit asketickými cvičeními. »Víra bez pokrytství« [2Tm 1,5] = spolehlivá, upřímná, nefalšovaná, nepředstírána víra. Jk 3,17 vypočítává mezi vlastnostmi moudrosti od Boha také její nepokryteckost, neošemetnost, bezelstnost [sr. 1Tm 1,5; 1Pt 1,22; J 1,48].

Pokrytý, stč. skrytý [2Kr 17,9], pokrytecky, s předstíráním [Jr 3,10].

Pokrytství, novoč. pokrytectví. *Pokrytec.

Pokrytý, stč. pokrytecký [Jb 34,30]. *Pokrytec.

Pokrývati se, stč. skrývati se, tajiti se před někým [2Pa 22,9].

Pokřtěn, pokřtiti *Křest.

Pokusiti se [Dt 4,34; Sk 19,13]. *Pokoušeti se.

Pokoušení, stč. zkouška, zkušeni, vyzkoušení [*Pokoušeti], zda někdo odpovídá určitým předpokladům [hebr. tvary a odvozeniny kořene *nsj* [*massá*], u Mal 3,15 jde o překlad hebr. *báchan*, řecky *peirasmos*]. Tak Bůh zkoušel věrnost Abrahamovu [Gn 22,1], »pro

[676] Pokušitel-Pole

zkušeni« Izraele projevil svou přítomnost na hoře Sinaj [Ex 20,20], zkoušel faraóna před očima Izraelovými [Dt 4,34; 7,19; 29,3], nechal projít p-m i kmen Lévi [Dt 33,8], podroboval zkoušce Izraele při putování pouští [Dt 8,2; 13,3; Ž 81,8], zkoušel Joba [Jb 3,26]. Zalmista sám prosí Boha, aby ho »zpruboval a zkusil« [Ž 26,2; 139,23n] a Jk 1,2nn vyzývá věřící, aby rozličná p. pokládali za největší radost, ježto vira, osvědčená vytříbením, působí vytrvalost. Každý věřící musí projít zkouškami ve své službě Kristu [Sk 20,19; sr. 14,22]. Někdy i mdloba kazatele evangelia může být p-m pro posluchače [Ga 4,13 překládá Žilka: »Vy jste mnou nepohrdli pro můj tělesný stav, ač byl pro vás p-m, a neodvrátili jste se ode mne s ošklivostí«]. Jindy takovou zkouškou může být i »oheň« [= pronásledování?], 1Pt 4,12]. P. je tu chápáno jako část výchovy, jež má vésti k dokonalosti a celosti. Když Bůh zkouší věřící, činí to ze spasitelných důvodů, nikoli, aby přivodil něčí pád [Jk 1,13 sr. 1K 10,13; Jr 29,1 lnn; sr. také Mt 15,21-28]. Ovšem, i v takových zkouškách je možno zavržit srdce [Ž 95,8].

V bibli má p. ovšem také význam svodu ke zlému, k odpadnutí od Boha a jím určené cesty. Ježíš Kristus sám prošel takovým p-m, v jehož pozadí viděl působení ďábelské [sr. 1Te 3,5; 1Pt 5,8], ale také zkoušku, do níž ho vedl sám Duch sv. [Mt 4,1nn; Mk 1,12n; L 4,1nn]. Tak jako vyvolený lid byl zkoušen po svém přechodu přes Rudé moře [symbol křtu] čtyřicet let na poušti, tak také Ježíš, jenž jako Mesiáš ztělesňoval a jaksí rekapituloval »dějiny« Izraele ve své osobě, byl pokoušen na poušti po čtyřicet dní, když byl pokřtěn od Jana v Jordáně a přijal mesiášské poslání. P. bylo trojího druhu, ale vykladači se různí v hodnocení významu jednotlivých jeho rysů. Přijmeme-li pořadí p. u L, zdá se, že šlo pokušiteli jednak o to, aby odvrátil Ježíše od uloženího poslání, jednak o to, aby si je nesprávně vykládal, a konečně aby při jeho uskutečňování užil nesprávných prostředků. V prvním p. pobízí satan Ježíše, aby zvolil raději pohodlí a zajištěnou bezpečnost než tvrdou cestu mesiášství. Jiní vykladači v tomto p. vidí podnět k zneužití mesiášských sil k sobeckým cílům. Ježíš překonal toto p. poukazem na to, že jsou vyšší statky než vlastní pohodlí a zabezpečení, a to slovy Písma: »Ne samým chlebem živ bude člověk« [Dt 8,3]. Druhé p. se týkalo otázky, zda mesiášské království má mít ráz politický, jak to očekával lid i jeho vůdcové, anebo čistě duchovní. Politický ráz by předpokládal užití násilí a lstivosti - poklonu satanovi -; Ježíš toto p. odmítl slovy Písma o naprosté poslušnosti a službě Bohu. V třetím p. šlo o metodu, jak nejlépe přesvědčit lid, že Ježíš má skutečně mesiášské poslání. Ježíš zavrhl toto p. jako něco, co pochybovačně podrobuje Boha zkoušce [Dt 6,16]. Všemi těmito p-mi v různé podobě prochází ustavičně

křesťanská církev a každý věřící. Ale právě proto, že mají nejvyššího kněze, jenž jim byl ve všem připodobněn [Zd 2,17n] a ve všem vyzkoušen podobným způsobem jako my [Zd 4,15] a zvítězil nad p-m, jsou s to, překonati tato p. právě s jeho pomocí [2Pt 2,9]. Ze jde o p. svrchovaně vážné a nebezpečné, naznačuje Písmo už tím, že za nimi vidí ďábelskou moc, i když Jk 1,14 připomíná, že každý bývá pokoušen od svých vlastních žádostí [Žilka: chtíčů, sr. 1Tm 6,9]. Neboť i zde stojí v pozadí výkladu představa Božího odpůrce, Pokušitele [sr. 1K 7,5; 2K 12,7].

Prosba otcenáše »Neuvoď nás v p., ale zbav nás od zlého [nebo: toho Zlého, Mt 6,13]« nemůže znamenat vzhledem k Jk 1,2.12 touhu po vytržení z tohoto věku, v němž pokušení je nevyhnutelné. Možná, že tu jde o vztah eschatologický: »Neuváděj nás do zkoušek, jež budou předcházeti konec světa« [sr. L 21, 21-36; Mt 24,11.24; 2Pt 2,9; Zj 3,10. Opak ve 2Pa 32,31; Ž 22,2; 27,9]. Pak by to byla prosba za spásu. Obvyklý však výklad je, že se v této prosbě žádá za uchránění před okolnostmi, obtěžkanými mravním a duchovním nebezpečím, v nichž by mohl selhat lidský odpor [Mt 26,41; L 8,13] a tak uvaliti novou vinu, za jejíž odpuštění prosí předcházející prosba. »Dojde-li však k podobným okolnostem, nedovol, abychom podlehlí zlu [Zlému]«.

Pokušitel. Tak překládají Kral. řecké *peirazón* [= v pokušení uvádějící, pokoušející] u Mt 4,3 a 1Te 3,5, jež označuje jednu z hlavních činností satanových: svádění k hříchu. *Dábel.

Pokuta, pokutován, pokutovaný. Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež většinou nějak souvisí s pojmem trestu nebo soudního nálezu [Ex 21,22], který ukládá peněžitou náhradu [Dt 22,19] nebo konfiskaci majetku [Ez 7,26; Př 17,26; Am 2,8]. Mezi pokutami jsou jmenovány u Ez 14,21 meč a hlad, zvěř lita a mor. V hebr. je zde užito výrazu *šefet* = soud. U Ez 14,10 jsou nepravost a pokuta vyjádřeny v hebr. týmž výrazem *'ávón* [= hřích, zločin]. Podobně hebr. *'ášám* znamená nejen vinu, ale i prostředek, jež vinu odčihuje [Nu 5,8]. U Iz 53,7 je hebr. výraz, který znamená dáti se ničit, utiskovat. Heger překládá: »Dal ničit se, týrat, neotevřel úst svých«. Také řecké *diké* [Ju 7] znamená trest.

Pole mělo ve stč. a má i dnes různý význam: rovina, planina; země okolo města nebo vesnice; část půdy, určená k osívání; otevřené, neopevněné místo k boji, bojiště; loviště; svaté [Boží] pole = hřbitov a pod. Stejně tomu bylo s hebr. *sádé*. Mohlo znamenat osevné p. [Gn 37,7] nebo pastvisko [Gn 37,14-16] nebo krajinu [Gn 14,7; Rt 1,6], ale také svaté p. [= hřbitov?, 2Pa 26,23; sr. Gn 23,9], kultické místo [Jr 13,27], Boží pole [Oz 12,11]. Je jistě porozuhodné, že se anděl Hospodinův zjevil ženě, sedící na p-i [Sd 13,9]. Během doby se na tento kultický význam výrazu *sádé* zapomnělo, takže jen pozorně exegesi se

podají vystihnout, zda jde o kultické nebo obyčejné pole. Někde Kral. výrazem p. překládají hebr. *bik'á* [= otevřené, široké údolí, Joz 12,7 sr. 11,17, údolí Libánské; rovina Maggeddo, Kral. »p. Maggeddo« Za 12,11; 2Pa 35,22], *chélek* [= oddíl, dílec, pole; p. Jezreel 2Kr 9,10.36n], *karmel* [= zahrada, zvl. ovocná, Iz 32,15n, ale snad i tu jde o kultické místo, viz Bič II., 112]. »P. valchářovo« [2Kr 18,17; Iz 7,3; 36,2] je hledáno někde na jv od Jerusalema, kde končil vodovod z »rybníka hořejšího« t. j. velké nádrže vodní [89 m dlouhé a 59 m široké], vytesané do skály sz od města. Nevíme dobře, co je míněno poli Jaharských [Ž 132,6 *Jahar]. »P. hrnčířovo« [Mt 27,7]. *Akeldama.

Poléci, stč. = poléknouti, nástrahu učiniti [Ž 9,16; 35,7; 119,110; Jr 18,22; 50,24 a j.].

Poledne má v české bibli dvojitý význam: jednak část dne, kdy slunce nejsilněji svítilo [odtud hebr. *soh'rajim* = dvojitě světlo mezi půlkami dne] a zdálo se, že stojí [odtud hebr. *n'kôn hajjôm* = stojící den], na př. Dt 28,29; 2S 4,5; Neh 8,3; Jb 11,17; Ž 37,6; 55,18; Iz 58,10; 59,10; Jr 6,4; Sk 26,13 a j., jednak označuje tu světovou stranu, kde slunce pro obyvatle sev. polokoule stojí v poledne, tedy jih, jižní stranu [půlnoc byla strana severní], hebr. *negeb* [= vyschlá země; také vlastní jméno pouště na jih od Palestiny], na př. Gn 12,9; 28,14; Jr 17,26; Sk 8,26; Zj 21,13 a j. Kral. »země polední« znamená ve skutečnosti Negeb [Gn 20,1], jejíž sev. část byla přidělena pokolením Juda a Simeon [Joz 15,21-32; 19,1-9]. Důležitějšími místy této »polední krajiny« [Negeb] byly Kádes [Gn 20,1], Bersabé [Joz 15,28], Sicelech [Joz 15,31], Arad [Nu 21,1] aj.

Polední *Poledne.

Polepšiti, polepšovati = zlepšiti, napravovati, opravit. Podle Kaz 7,3 »zřívá tvář polepšuje srdce«, hebr. »zarmoucenou tvář se napravuje srdce« [sr. Kaz 7,5; 2K 7,10].

Políbení, políbítí *Libání, líbati.

Políbení svaté [Ř 16,16; 1K 16,20; 2K 13,12; 1Te 5,26], políbení laskavé [1Pt 5,14], jimž se věřící na znamení úplného smíření a bratrství při bohoslužebných shromážděních, zvl. při Večeři Páně a křtu, pozdravovali, bylo v prvotní církvi obyčejem, který se udržel v některých církvích až do 13. stol. Teprve Obnovená Jednota bratrská v Ochránově opět obnovila tento zvyk. Jelikož pohané křesťany podezírali z nezřízeného pohlavního života, bylo toto líbání omezeno záhy jen na osoby téhož pohlaví. V katol. církvi nově zvolený papež líbá kardinály políbením na tvář, když mu tito dříve políbili nohu. V řecké církvi o velikonocích po prohlášení Kristova zmrtvýchvstání nejvyšší z církevních hodnostářů líbá nejprve všechny přítomné kněze a potom i ostatní věřící, kteří se k němu přiblíží.

Polití olejem, o němž je zmínka v Gn 28,18; 35,14 [hebr. *nesek*], je starobylý orientální zvyk náboženské úlitby, doložený ještě u Mi 6,7. Olej nebo jiná obětní tekutina [na

Poléci—Pomazání [677]

př. víno nebo polévka Sd 6,19n] byly vylévány na posvátné kameny právě tak jako na oltáře [sr. Sd 9,9.13].

Polívka, masová p., již se užívalo k náboženské úlitbě [Sd 6,19n; Iz 65,4]. *Polití olejem.

Pollux *Kastor a Pollux.

Položiti, klásti. Toto sloveso může mít v češtině vedle původního významu »klásti co kde« [Gn 18,8; 28,11; 44,1; 1S 21,6; 28,22; 1Kr 3,20; 17,19; Mk 15,46; L 2,7; 1K 3,11; 2K 3,15 a j.] také význam určití, ustanoviti [Jb 14,5; 38,9; L 2,34], pokládati za něco, míti za něco [2Pa 17,17; Mk 9,12; F 3,7; 2Pt 2,13], vydati [zkáze, Oz 11,8], obětovati, dáti [život, duši, J 10,18]. Hebr. a řečtina užívá při tom různých sloves.

Položiti se, vedle původního smyslu [2S 13,5; Jon 1,5] také ve smyslu usaditi se, bydlet [Gn 25,18], rozbítí stany [t. j. utábořiti se, Gn 31,25], oblehnouti [Joz 10,5; Sd 9,50; Jb 19,12; Iz 29,3; Jr 50,29 a j.].

Pomazání [olejem]. Už v článku *Mazání olejem bylo uvedeno, že šlo nejen o symbolické oddělení ke zvláštní službě v Božím spasitelném řádu [Gn 28,18; 35,14; Ex 30,26n; Lv 8,10], ale pokud se týkalo osob, i o vybavení k mimořádnému úkolu, na nějž nestačily přirozené lidské schopnosti, a o vtištění posvátné nedotknutelnosti [1S 26,11; 2S 1,14]. Pomazání byli kněží [Ex 29,7; 40,13], králové [1S 10,1; 15,1; Ž 89,21] a v jednom případě i prorok [1Kr 19,16, kde šlo o přenesení prorockého úřadu, kdežto jindy vybavil Bůh proroky svým Duchem bez symbolického mazání olejem]. Olej byl obrazem radosti ze spásy [Ž 45,8; Iz 61,3] a Božího Ducha [1S 16,13].

Zvláštní rozdíl je v užívání sloves *aleifein* a *chriein* v NZ. Prvého slovesa je užito vždy jen o pomazání těla olejem. Mt 6,17 vyzývá Ježíš své učedníky, aby půst pokládali za radostnou a slavnostní záležitost bez jakékoli okázalé pošmournosti, již se vyznačoval půst u Židů. Proto doporučuje, aby ten, kdo se postí, pomazal [*aleifein*] hlavy své olejem, jak se činvalo při radostných příležitostech [sr. 2S 14,2], a umyl svou tvář. I půst se má dít v skrytém, protože je výlučnou záležitostí mezi Bohem a člověkem. Mt 26,7; L 7,38.46; J 11,2; 12,3 pomazáním popisuje prokázání úcty k hostu, jaké bylo zvykem u Židů, při čemž u Mt 26,12 přijal Ježíš toto pomazání [*aleifein*] za předzvěstnou předjímku pomazání svého mrtvého těla [sr. Mk 16,1]. Mazání olejem bylo v hellenismu i židovstvu užíváno i jako léčebného a vymítacího prostředku, při čemž magicko-léčebný účinek se dal těžko odlišit od vymítání ďáblů, protože téměř každá nemoc byla považována za působení zlých duchů. V NZ se mluví o tom, že učedníci vymítali ďábelství, mazali olejem mnohé nemocné a uzdravovali [Mk 6,13], a tak osvědčovali, že jsou posly i nositeli právě přicházejícího království Božího. Jk 5,14n ukládá starším církve, aby ne-

[678] Pomazaný-Pomíjeti

mocného mazali olejem ve jménu Páně a modlili se za uzdravení těla a odpuštění hříchů. »Modlitba víry uzdraví nemocného... a bude jemu odpuštěno«. Vypadá to tak, jako by olej měl zde význam svátostný. Z tohoto mazání olejem [*aleifein*] se vyvinula v římskokatol. církvi t. zv. svátost posledního pomazání [*extrema unctio*], jež umírajícím měla svátostně zajistit odpuštění hříchů. Koncil ve Florencii r. 1439 tuto svátost schválil a koncil tridentský ji podbudoval učením, že odstraňuje poslední zbytky hříchů, posiluje duši a tím někdy vede i k tělesnému uzdravení. Mazání olejem předcházelo v katol. církvi také křest [jako prostředek vymítání zlých duchů] a rovněž uzavíralo křest [jako prostředek vylití Ducha sv.]. Reformace v zásadě odstranila jak poslední pomazání, tak i mazání olejem při křtu, protože ani jedno ani druhé neodpovídá principu o ospravedlnění pouhou věrou.

Reckého slovesa *chriein* je užito v NZ jen tam, kde se mluví obrazně o pomazání Krista Duchem svatým [L 4,18; Sk 4,27; 10,38; Žd 1,9, kde se mluví o pomazání olejem jásaní, spásy, Kral.: veselé] a o pomazání apoštolů závědkem Ducha sv. [2K 1,21]. Jde tu o činnost Boha, který vylévá Ducha sv. Podobně jest rozuměti 1J 2,20.27, kde se mluví o »pomazání« [*chrisma* = masť] od Svatého, t. j. Krista. Jde tu patrně o polemiku proti bludařským gnostikům, kteří upírali prostým věřícím dar Ducha sv. a pravou duchovní známost a nejspíše zavedli ve svém okruhu skutečné pomazání posvátnou masťou [Ex 29,7; 30,25; 40,9], aby tak naznačili vyšší stupeň zasvěcení. Pisatel epištoly se vztahem na J 14,26; 16,13 ujišťuje čtenáře, že oni mají pomazání Duchem svatým od Ježíše Krista a tudíž »znají všechno« a »nepotřebují, aby je kdo učil« [sr. Jr 31,34]. Zde jsou kořeny reformačního učení o všeobecném kněžství [1Pt 2,9], jež spočívá na přijetí Ducha sv.

Pomazaný *Mesiáš. *Mazání olejem. *Pomazání.

Pometlo. V Nu 4,14 jde vlastně o lopatu jak Kral. správně překládají na všech ostatních místech hebr. *já'im* [Ex 27,3; 38,3; 1Kr 7,40.45; 2Pa 4,11.16; Jr 52,18]. U Iz 14,13 je tak přeloženo hebr. *mat^uie'* [= koště], jež se v bibli vyskytuje pouze jednou.

Pomezi [hebr. *gebül, g^ebülá*] ve smyslu hranice [Nu 34,3n; Joz 13,23.27; 2Kr 3,16. V Dt 3,16 je tentýž výraz přeložen jednou pomezi, jednou hranice. U Ez 43,13.17 překládají Kral. obruba], anebo toho, co je těmito hranicemi vymezeno, tedy území [Mal 1,4]; Kral. překládají většinou výrazem končiny [Ex 10,14; 1S 5,6; 1Kr 1,3; 2Kr 15,16; Jr 15,13 aj].

Pomíjeti, pomínouti. Obě slovesa, jimiž Kral. překládají aspoň 14 různých hebr. výrazů a nejméně 9 řeckých, mají několikerý význam: jíti kolem, jíti mimo, přecházeti, přejíti, míjeti někoho [hebr. nejčastěji *'ábar*, Gn 18,3; 1Kr

20,39; Ž 144,4; Př 4,15; Pís 3,4; 5,6; řecky: *paragein* Mk 2,14; 15,21; J 9,1; *diaporeuesthai* L 18,36; *parechesthai* Mk 6,48; *antiparechesthai* L 10,31n; *paraplein* Sk 20,16], mizeti, zmizeti, přestati, zajíti, zahynouti [Jb 17,11; 30,15; 34,20; Ž 37,36; 39,7; 102,27, sr. Žd 1,11; Dn 7,14], odcházeti [Kaz 1,4; Oz 6,4; Zj 9,12; 11,14], letěti [Jb 20,8; Ž 90,10], ale také odchýliti se od něčeho, ustoupiti od něčeho, opominouti [hebr. *súr* Joz 11,15; řecky *hypostellein* = zameškati, zamlčeti Sk 20,20.27], padnouti na zem, nesplniti úkol [hebr. *náfal* o Božích zaslíbeních Joz 21,45, sr. 23,14; 1Kr 1,56; 2Kr 10,10], ukončiti, naplniti se [Gn 41,53 sr. 2Kr 8,3] a p. Kral. tak překládají i hebr. sloveso *nissa'* [=vytrhnouti, na př. stanový provaz Jb 4,21, kde Kral. místo stanového provazu mají slávu podle Gn 49,3; stejné sloveso je u Iz 38,12, kde druhé sloveso »stěhuje se« naznačuje, že jde o stan, i když stan života]. Iz 41,9 nejde o žádné pomíjení, nýbrž o nejvzdálenější kouty země, takže je nutno překládat: »Vychválil od končin země a povolal z nejzastrčenějších jejích koutů«. Myslí se patrně na Egypt, Cháran nebo Ur. Iz 31,5 je narážka na Ex 12,13, kde hebr. sloveso *pásach*, z něhož je odvozeno podst. jméno *pesach* = pascha, fáze, znamená kulhati, přes něco skočiti, tedy: nechat neporušené, vynechat. Hebr. *'álam* [Dt 22,1] znamená skrýti se před něčím, odeprítí pomoc.

Sz pisatelé jsou si bolestně vědomi pomíjitelnosti i nejdělsího lidského života [Ž 90,5n, kde hebr. *chálaf* může znamenat mizeti, ale také rašiti. Zeman překládá: »Odplavuješ je, jsou spánkem zrána, jako pomíjí tráva. Zrána vykvétá a raší, k večeru zkosena usychá«, sr. Jb 9,26; 17,11; Ž 90,10; 144,4; Kaz 6,12], zvláště pokrytců [Jb 20,8], bezbožníků [Ž 37,36] a bohatých [Jk 1,10], lidského zdraví [Jb 30,15], lidské dobroty [Oz 6,4], lidských generací [Kral.: věků, Kaz 1,4 sr. 1K 7,31], ano i vesmíru [Ž 102,27; Žd 1,11; 2Pt 3,10; Zj 21,1.4], zatím co Bůh, Boží zaslíbení, Boží slovo je nepomíjitelné [Joz 21,45; 23,14, sr. L 16,17]. Také panství Mesiášovu nebude konce [Dn 7,14; sr. L 1,33].

Podobně podle NZ pomine vše, co bylo stvořeno [Mt 5,18; 24,35; Mk 13,31; L 16,17; 21,33], i Zákon, jenž svou platnost uchová jen do konce »tohoto věku«, ztratí nakonec svou platnost [Mt 5,18]. Jedině slova Ježíšova nepodléhají pomíjitelnosti [Mt 24,35]. Eschatologické události očekávali první křesťané podle výroku Ježíšova ovšem ještě za své generace [Mk 13,30 sr. 2K 5,17]. Podobně podle Pavla je zbavena své platnosti a významnosti [*kataregeisthai* = býti zbaven působivosti, platnosti, účinnosti; Kral. 2K 3,7: »kteráž pomínouti měla«; v. 11: »To pomíjející«, v. 13: »pomíjející«, v. 14: »se odnímá«, Žilka: »pomíjí jen v Kristu«] po příchodu Kristově stará smlouva i se službou Zákonu [Kral.: Starý Zákon], ačkoli jí kdysi byla propůjčena taková sláva, že Mojžíš při jejím vyhlášení si musel zakrývat tvář, protože Izraelci nebyli s to po-

hleděti na svit jeho obličej [Ex 34,29nn], přesto, že to byl svit pomíjející, určený k zániku. Pavel dokonce tvrdí, že Mojžíš si kladl zástěru na tvář také proto, aby Izraelci neviděli »konec pomíjející záře« [Žilka, kdežto Kral. mluví o »cíli té věci pomíjející« 2K 3,13], t. j. jak tato zář poněmáhle mizí. Tato stará smlouva a s ní související služba Zákonu měla relativní, dočasnou hodnotu v době předkristovské, a to ještě jen negativní. Bylo to přisluhování smrti [v. 7]. Ale v Kristu — a jen v Kristu — byla tato stará smlouva zbavena hodnoty a působivosti [2K 3,13n. Podle Kral. a Žilky se vztahuje sloveso *katargeisthai* na onu zástěru, jež se odmíná v Kristu. Je však možno správněji vztahovati sloveso na starou smlouvu a překládati »v Kristu je zbavena účinnosti«. Ale Židé, kteří neuvěřili v Krista, stále mají při čtení Zákona Mojžíšova zástěru jak na Zákoně [Pavel tu naráží na plátěné šátky, do nichž byly svitky Zákona zabalovány před čtením i po něm], tak na svých srdcích, takže nejsou s to spatřiti slávu nové smlouvy, jež staré smlouvě propůjčovala lesk. Jejich svévolné zatvrzení jest jako trvalá rouška nad Starým Zákonem a starou smlouvou.

Pominouti se [pominutí smyslu], zblázniti se, bláznění [Dt 28,28; Za 12,4; Mk 3,21]. *Blázen.

Pominuly, předešlý, přešlý [Gn 31, 42].
Pomlouvání, pomlouvati, pomluvač.
 Pomluva, t. j. uvedení někoho nebo něčeho v lehkost, v ošklostivost nebo ve zlou pověst [Ž 31,14; Př 10,18; 25,10; Jr 20,10; Ez 36,3], je v bibli pokládána za příznak bláznovství [*Blázen] a přestupování Zákona o milování bližního. Těžký trest byl uvalen na ty, kteří zhaněli zaslíbenou zemi [Nu 13,33; 14,36n]. Zalmista si stěžuje Bohu na ty, kteří ho pomlouvají v bráně a prosí za vysvobození [Ž 69,13n]. Ježíš staví pomluvu na tutéž linii jako vraždu [Mt 5,21n] a Pavel uvádí pomlouvání v seznam neřestí, jimž jsou vydáni ti, kdo neuznali za hodno jej poznati [Ř 1,30; sr. 1K 5,11, kde Kral. mluví o zlolejši, Žilka o utrhači]. Křesťan ovšem jest nad jiné předmětem pomluvy pro svou víru v Krista [sr. Mt 5,11; 10,25], ale usiluje o to, aby protivníku nedával příčiny k pomlouvání [1Tm 5,14] a odplácel útržky, zlořečení a pomluvy dobrořečením [1Pt 3,9.16n]. Neboť jen tak osvědčí, že se stal novým stvořením v Kristu. *Zlolejec. *Zlořečiti.

Pomněti, vzpomínati, *pamatovati, Rozpomínati se na velké a spasitelné skutky Boží v minulosti, na Boží příkazy a zaslíbení, výstrahy a tresty a na vlastní hříchy patří k základním rysům bibl. zbožnosti [Ex 20,8; Dt 24,9; Mk 8,18; L 17,32]. Takové pamatování udržuje víru v čistotě, protože nutí k pokání [Zj 3,3]. Žd 13,3 vyzývá křesťany, aby osvědčili svou bratrskou lásku pamatováním na ty, kteří pro víru procházejí utrpením. Mají se vžít do jejich utrpení tak, jako by je sami snášeli [sr. Žd 10,32-34; 1K 12,26].

Pomoc, pomoci. Ve SZ tak překládají

Kral. většinou odvozeniny od kořene 'zr, v Ex 2,16; 2S 10,11 a v Ž 3,3 tak tlumočí hebr. *š'š'u'á* [sloveso *jásá'*], které v témž žalmu [v. 9] a jinde téměř napořád překládají výrazy *spasení nebo spomožení [sloveso *šp'm'ci*, na př. Ž 6,5; 33,17; 109,26 sr. Žd 2,18]. U kořene 'zr může jít o pomoc lidskou, hlavně však Boží. Bůh stvořil ženu jako pomoc, která by byla při muži [Gn 2,18 překládá Karafiát: »Kteráž by jeho roven byla«.]. Zákon předpisuje pomoc [v hebr. je užito jiného slovesa] i tomu, jenž má člověka v nenávisti [Ex 23,5], ale proroci vytýkají Izraeli, že hledá pomoci tam, kde ji není, dokonce i u bezbožníků [Iz 30,5; 31,1n; 57,10; Jr 37,7; Ez 12,14]. Pravý Izrael ví, že marná je pomoc lidská [Ž 60,13], a hledá pomoc jen u Hospodina [2Pa 14,11; 25,8; 46,2; J 21,1n; Oz 13,9], kterýž učinil nebe a zemi [Ž 124,8] a svému lidu pomáhá z milosrdenství [Ž 6,5; 109,26], spravedlnosti a svatosti, pro své jméno [Ž 124,8], při čemž jeho pomoc vedle vysvobození od nepřátel, chudoby, otroctví, soužení a pod. přináší také spásu, odpuštění a vysvobození z hříchu a smrti [*Špasení]. Proto tak často vedle pomoci je jmenována i spása a vysvobození [Ž 40,18; 79,9, sr. Iz 49,8; 2K 6,2]. Pomoc a spása je v posledku úkolem Mesiášovým [sr. Ž 89,20]. Zvláště NZ se soustřeďuje na Ježíše Krista jako na jediného Spomocníka. I za voláním, jež zdánlivě žádá jen pomoc ve svrchovaném nebezpečí, je skryta nz víra, že Ježíš Kristus je víc než jen lidská pomoc [Mt 14,30, řecky *sózein* = spasiti, vysvoboditi, nebo *boethein* = spěchatí na pomoc Mt 15,25; Mk 9,22.24; sr. Sk 16,9; 21,28; Zj 12,16]. Také posměch těch, kteří stáli pod křížem, byl nepřímým svědectvím o jeho pomocnický spasitelské úloze [Mt 27,40.42]. I po svém zmrtychvstání - a právě po něm víc než za pozemského života - osvědčoval se Kristus jako pomocník působením svého Ducha v srdcích modlitebníků [F 1,19, řecké *epichorégia* = podpora; Ř 8,26 o Duchu, který se ujímá naší slabosti, řecky *synantilambanesthai* = napomáhat; sr. L 10,40; spoluněsti břímě, Ex 18,22; Ž 89,22], takže jsou schopni činů víry a lásky. Právě proto, že Kristus trpěl, stal se schopným přispěti na pomoc [*boethein*] těm, kdo jsou pokoušeni [Žd 2,18]. Pavel ovšem docela dobře může říci, že to je Bůh, který mu poskytuje pomoc [*epikúria* Sk 26,22, sr. Žd 13,6]. Žd 4,16 jmenuje milost jako pomocníka v pravý čas. Ve 2K 8,6-15 mluví Pavel o ukončení sbírky v Korintě, při čemž vysvětluje, že nejde o to, aby sami upadli do nedostatku, když druhým uleví v tísní, nýbrž aby nastalo vyrovnání. »Za nynějších poměrů [Kral. »nyní přítomně«] váš nadbytek [má doplnit] jejich nedostatek, aby [jednou] i jejich nadbytek [doplnil] váš nedostatek [2K 8,13n]. Slova v závorkách jsou vsunuta pro lepší srozumitelnost.

Ve Sk 27,17 je »pomoc« odborný námořnický název, označující svázání lodi na trupu

[680] Pomocník-Ponížiti (se)

lany, zvláště v jejím středu, kde byl největší tlak, aby se za bouře nerozpadla. Při dnešní dokonale stavbě lodí toho není už třeba ani za největší bouře. 2Pa 28,21 v dnešním překladu: »Bylo mu podivuhodně pomáháno«. *Napomáhati.

Pomocník, ten, kdo pomáhá, spolupracovník [1Pa 12,18; Ž 107,12; Iz 31,3]. Žalmista se těší, že Bůh je mezi jeho pomocníky. Pavel nazývá ty, kteří ho podporují v šíření evangelia, svými p-y [Ř 16,3.9.21; F 2,25; 4,3; 1Te 3,2; Fm 1,24] nebo p-y v království Božím, t. j. v oblasti společného působení [Ko 4,11] nebo p-em mezi údy sboru [2K 8,23]. Sebe a své spolupracovníky prohlašuje za »p-y radosti«, t. j. za ty, kteří věřícím dopomáhají k pravé radosti a s nimi na ní spolupracují [2K 1,24; sr. 3J 3, kde se v témž smyslu mluví o pomocnících pravdy]. Ve všech citovaných místech je užito řeckého výrazu *synergos* [= spolupracovník]. Odtud dogmatický název synergismus, učící, že člověk na své spáse musí spolupracovat s Bohem. Reformace toto učení odmítla, protože narušovalo zásadu o svrchované milosti Boží. Jediné místo, které by při nedosti pečlivé exegesi mohlo vésti k t. z. v. náboženskému synergismu, je 1K 3,9 [Žilka překládá: »Jsme Boží spolupracovníci« Stejně Hejčl-Sýkora a Škrabal]. Ale zde nejde o spolupráci apoštolů s Bohem, nýbrž o spolupráci mezi apoštoly navzájem: »Pracujeme společně na Božím díle, v Boží službě«.

P. [řecky *antilémpsis*] v 1K 12,28 není označením nějakého úřadu v církvi, nýbrž každého věřícího, jenž je vybaven Duchem Božím zvláštní schopností ujmát se z pověření sboru chudých [sr. Sk 6,1nn] a »mdlých« [sr. Sk 20,35, kde je užito slovesa téhož kořene. Žilka: »Vůbec jsem vám ukázal, že se tak musíme prací ujmáti slabých«].

Pomořiti, stč. zmořiti, usmrtiti [1S 5,10].

Pomořský, stč. přímořský [Ez 26,16; Sof 2,5n].

Pomsta, pomstítí (se). *Mstítel, *Odměna, *Odplata.

Ponebí, stč. = strop; poschodí, patro [Pís 3,10; Ez 42,6; Sk 20,9].

Poněkud, stč. = na čas [Jb 24,24], v jistém smyslu [2K 2,5]. »Poněkud i zcela« [Sk 26,29] = ať zakrátko či zadlouho, dříve nebo později.

Poniženě. Tam, kde jde o prosbu za milost, vsunují Kral. tento výraz, zvl. tam, kde popisují modlitbu [1Kr 8,33; Př 18,23; Jr 36,7]. U kořene hebr. výrazu je vždycky *chmn* = milost.

Ponížiti (se). Toto sloveso a jeho odvozeniny mají už ve stč. mnohonásobný význam, jak je patrné také z toho, že tímto slovesem a jeho odvozeninami překládají Kral. ve SZ aspoň 16 různých hebr. výrazů, z nichž tři byly uvedeny v hesle *Pokora, *Pokořiti se [*'áni, šáfál, tach^anún*]. Poniženost a pokora jsou totiž souznačné výrazy. Většina míst, kde Kral. překlá-

dají ponižen, ponižený, ponížiti, má v hebr. kořen, špl [*šáfál, šáfal, šáfél*]. Ve významu učiniti nízkým, snížití [na př. zdi nebo pevnost] máme *špl* v Iz 25,12; 26,5, ale už zde prosvítá přenesený význam: učiniti [se] nepatrným, bezvýznamným, malým v očích Božích i lidských, pokořiti [1S 2,7; 2S 6,22; Ž 75,8; 138,6; Iz 2,12; 5,15]; Bůh trestá pýchu těch, kteří se chtějí něčím zdát a nedovedou se pokořit před ním [Iz 25,11; Ez 21,26; Dn 5,22; Sd 4,23; Ž 107,12; na obou posledních místech je hebr. *kána*], zato však ty, kteří se ponížují anebo byli všelijak poníženi, povyšuje [Ez 21,26 sr. L 1,52] a těší [sr. 2K 7,6], ale často sám ponižuje, aby zkoušel [Dt 8,2n hebr. *'aná*], Lv 16,29.31; 23,27; Nu 29,7 vyzývá k pravidelnému pokání v určité sváteční dny [Kral. ponížovati duši, životů«] a každé upřímné sebeponížení [hebr. *kán'a*], přiznání viny a uznání Božích nároků a jeho svrchovanosti je v očích Božích příznivě hodnoceno [Ex 10,3; Lv 26,41; 1Kr 21,29; 2Kr 22,19; 2Pa 12,6n.12]. Bůh vyslýchá modlitbu ponižených, utrápených, chudých [*'áni* Ž 10,17; sr. 102,18, kde je hebr. *'ar'ar* = nahý, Kral. ponižený], takže Př 16,19 prohlašuje, že »lépe jest poniženého ducha býti s poniženými, než dělití kořist s pyšnými« [sr. 15,33; 18,12, hebr. *'náva* = ponížení, pokora, soužení; sr. Jb 22,29]. Naděje, že veliké jest milosrdenství Hospodinovo, utěšuje pisatele Pl, třebas se v něm duše rozplývala [Kral. »ponižuje«, hebr. *šú^ach*] trápením a pláčem [Pl 3,20nn]. Za to »jazyk ošemetný v nenávisti má ponižené«, t. j. ty, jež sám zkrušil [hebr. *dak*, Př 26,28]. Někdy má výraz ponížiti význam potupiti [na př. znásilněním, hebr. *'aná*, Gn 34,2; sr. Dt 21,14; 22,24; Ez 22,1 On, sr. 18,6]. Jindy zase může jít o předstíranou poníženost, poddanství [Dt 33,29 Kral. »Tvoji nepřátelé ponížení budou« - hebr. *káchaš* = hubeněti, vyschnouti, na př. Ž 109,24 -, t. j. budou předstírat, že se vzdávají]; nepřátelé lidu Božího však v době uskutečněné Boží spásy budou přemoženi, potlačeni [Kral. ponížení Iz 60,14, hebr. *šáchach*] i když kdysi o něm platilo, že pro neposlušnost Božích zákonů musel sestoupiti hluboko pod Bohem určenou úroveň [hebr. *járad* = sestoupiti, Kral. ponížovati se, Dt 28,43].

V NZ jde o výrazy *tapeinos*, *tapeinún*, jež Kral. překládají střídavě pokorný [Mt 11,29], ponižený [L 1,52], nízký [Ř 12,16], pokořiti se [1Pt 5,6], ponížiti se [Jk 4,10], býti snižen [F 4,12]; dále *tapeinósis* [= ponížení, na př. L 1,48]. I zde jsou tedy *pokora a ponížovati se souvztažné výrazy. Kristus se zbavil své božské slávy a ponížil se, přijav lidství se všemi jeho důsledky [F 2,8; také Sk 8,33, jež Žilka správněji překládá: »Ponížením byl soud nad ním zrušen«]. Pavel se »ponížil« tím, že se vlastní prací staral o živobytí, když kázal v Korintě, ač se na něj vztahoval výrok Ježíšův Mt 10,9n [2K 11,7; sr. F 4,12]. Ježíš prohlašuje za největšího v království nebeském toho, kdo »by se ponížil [Žilka: »kdo je pokorný«] jako toto dítě« [Mt 18,4]. K tomu poznamenává

Schlatter: »*Tapeinos* se podobá dítěti tím, že se v svém myšlení a chtění soustřeďuje na to malé, nenápadné a bezprostřední, že není ponoukán vůlí k moci, ale ve své drobné, sobě přidělené oblasti vykonává s plnou láskou svěřený úkol; tím se liší pokora Ježíšova od všeho asketického sebeponožování«. Možná, že tu Ježíš myslil i na to, že dítě je hotovo přijímat veliké dary bez nejmenšího pomýšlení na to, že by si je muselo nějak vysloužit nebo za sloužit; jinými slovy: dítě je otevřeno tomu, čemu nábožensky říkáme milost. Ponižování se znamená také přijímat služebnickou úlohu [Mt 23,1 1n], poslední, bezvýznamné místo [L 14,7-11]. Ponižení může označovat stísněné, ubohé okolnosti, v nichž se kdo ocitl [L 1,48; sr. Sk 8,33]. Právě ponižení boháče [t. j. ztráta majetku a významnosti] je podle Jk 1,10 jedinou jeho příčinou k chloubě, protože pak může mít naději na proměnu svého srdce [sr. L 18,14,22-27]. Ponižení může být totožné s pokáním [Jk 4,10 sr. s v. 6-9], ale také se zahanbením [2K 12,21]. Ve F 3,21 stojí ponížení v protikladu ke slávě. *

Ponocný, noční, obyčejně vojenská stráž v městech [Pis 3,3 sr. 5,7; Ž 130,6].

Ponoukati, ponouknouti, pobídnouti, namluvíti, podnítiti, puditi, nabádati, ale také dáti znamení, pokynouti. Jr 25,30 myslí na radostné, nejspíše rytmické pokřiky vinařů při šlapání hroznů [sr. Jr 48,33; Iz 16,10; 63,1-6], jimiž se při práci povzbuzují. Ponoukati, popuzovati [ke zlému] může člověk [1Kr 21,25; Mk 15,11], ale i satan [2S 24,1]; i pohled na hvězdy je s to svést člověka k modlářství [Dt 4,19]; zneklidňovati, působiti na něho může Duch Hospodinův [Sd 13,25; L 2,27]. Zajímavý je obraz o ponoukání Hospodinově v Dt 32,11. Při rodopisci vykládají, že orlice vytahuje z hnízda, spleteného z trní, všechny měkké součásti [peří, srst, trávu a pod.], aby donutila mláďata k létání a opuštění hnízda. Povzbuzovati může srdce, osvícené Boží moudrostí [Ex 35,21; 36,2]; ústa, která chtějí jíst, podněcují k práci [Př 16,26], žádost duše vede k neuvědomělým činům [Pis 6,11]. Ve všech citovaných místech je užito pokaždé jiného hebr. výrazu. U L 5,7 jde o pokynuti tovaryšům. Ponoukati v 2Tm 4,2 znamená naléhati, trvati na něčem [řecky *efistamai*]. 1Te 4,16 překládá Žilka: „Sám Pán sestoupí s nebe, jakmile zazní výzva (Kral.: se zvukem ponoukajícím), jakmile se ozve hlas archanděla a Boží polnice.“

Pontus, rozsáhlý sv. kraj Malé Asie podél břehu Černého moře [Pontos Euxinos], od něhož také odvozuje své pojmenování [řecké *pontos* = moře]. Na j. hraničil v době nz na Galatii, na záp. na Bithynii. Vých. hranici tvořila řeka Halys, ale rozměry Pontu se ustavičně měnily podle politických okolností. P. byl už v nejstarších dobách obilní zásobárnou starého Recka. V NZ se vyskytuje toto jméno ve Sk 2,9n; 18,2; 1Pt 1,1. Ze všech těchto míst můžeme uzavíratí na značný počet Židů v této krajině. Z dějin P-u nejslavnější je doba po-

Ponocný-Poodstoupiti [681]

sledního ze šesti od r. 281 př. Kr. po sobě jdoucích Mithridatů, Mithridata VI., [121-63 př. Kr.], krále pontského, muže statečného a neobyčejně udatného, který hodlal založiti velkou říši proti Římanům. Opanoval okolní krajiny i sev. pobřeží Černého moře a založil nové království Bosporské. Chtěl dobýti též Malé Asie, kde měli tehdy Římané dvě provincie: Asii po Attalovi III. a Kilikii [Cilicii]; krom toho byly Bithynie a Kappadocie pod jejich ochranou. Mithridates vpadl do Efezu a odtud vydal rozkaz, aby byli pobiti všichni Římané, kteří zde měli v rukou všechny daně a poplatky a utlačovali obyvatelstvo. Tak prý bylo pobito 150.000 Italů. Z toho ovšem vznikla válka s Římany, která skončila mírem v Dardanu r. 85 př. Kr. Mithridates musel vrátiti vše, čeho dobyl, a nadto zaplatiti 3000 talentů válečné náhrady. R. 63 po smrti Mithridatově [sebevraždou] stal se P. římskou provincií, spojenou s Bithynií. Jen nakrátko se vlády nad P. zmocnil Farnaces, syn posledního Mithridata, ale byl poražen r. 47 př. Kr. Juliem Caesarem. Marcus Antonius zde r. 39 př. Kr. zřídil malé království, jež od r. 36 př. Kr.—63 po Kr. spravovala dynastie jakéhosi Polemona. Podle apokryfních Skutků Pavla a Tekly se zdá že tato dynastie byla příznivá křesťanství, jež sem nejspíše zanesl apoštol Pavel, ač o tom ve Sk není vůbec zmínky. Je tedy možné, že se sem křesťanství dostalo také jinak [z Efezu a p.]. V době nz jde buď o římskou provincii [1Pt 1,1; Sk 18,2], nebo o království a římskou provincii současně anebo o označení přímořských krajin černomořských obecně [Sk 2,9]. Křesťanství zde bylo značně rozšířeno kolem r. 110, jak vychází najevo z toho, že se z té doby zachoval dotaz pontského mistodržitele Plinia ml., adresovaný *císaři Trajanovi, jak se má chovati ke křesťanům, k nimž prý patřila množství mužů a žen všech věků a všech společenských vrstev, z nichž někteří vyznávají Krista už 20-25 let. Z P-u pocházel i první sběratel Pavlových epištol Marcion [narozen v pontském městě Sinope kolem r. 120 po Kr.], dále překladatel SZ do řečtiny Akvila, původně pohan, pak křesťan, konečně však žid. Žil za panování císaře Hadriana [117-138 po Kr.]. Jde tedy o jiného Akvilu než ve Sk 18,2, ač oba pocházeli z P-u.

Ponouknouti *Ponoukati.

Poobloupiti = z části oloupiti [Gn 30,37].

Poočerstviti, stč. trochu občerstviti. 2K 7,13 překládá Žilka: »Jeho duch ze všeho u vás došel klidu«.

Poodjiti, poodejdu, stč. = popojiti, dál odejiti [2S 6,3; Mt 4,21; 26,39], uchýliti se stranou [J 5,13].

Poodjiti, poodejmu, stč. = trochu odejmouti, ulehčiti [Jb 7,13].

Poodpočinouti, trochu si odpočinouti [Ř 15,32].

Poodstoupiti, trochu odstoupiti. Jb 7,16 prosí Boha, aby na něho nedoléhal, aspoň na

[682] Poodvěsti-Popouzeti

chvíli odstoupil, jinak že zahyne [sr. Jb 10,20].

Poodvěsti, trochu odvěsti, vylákat [Joz 8,6].

Popustiti, na chvíli opustiti, nechati na holičkách [Iz 54,7].

Popadnouti, chytiti, uchopiti [Ž 7,6; 48,7; 71,11; 139,10; Ez 21,24; Mk 14,51; L 5,5], lapiti [Jr 18,22], přistihnouti při něčem, dopadnouti [J 8,3], chytiti za slovo [L 11,54; 20,26].

Popatřiti. Tak překládají Kraličtí ve SZ celkem čtyři hebr. výrazy, nejčastěji *rá'á* = viděti, hleděti; o něco se starati, míti o něco nebo někoho zájem [na př. Iz 22,11]. Hebr. *šakaf* znamená původně vyklonit se [na př. z okna], vyhlížet, jak překládají Kral. na př. Sd 5,28; 2S 6,16; Ž 85,12 a j., kdežto v Dt 26,15; Ž 14,2; 53,3; 102,20; Pl 3,50 překládají slovesem popatřiti. Hebr. *páná* = ohlédnouti se, pozorně pozorovati [na př. 1Kr 8,28; Jb 6,28; Ž 25,16; 102,18; 119,132]. Tvar hebr. slovesa *nabat* = otevřít dokořán oči, vzhlédnouti [Iz 63,15; Pl 5,1].

Všecky tyto pojmy se pravidelně vyskytují ve sz modlitebním slovníku a mají určitou příbuznost s pojmem *navštíviti [sr. Ž 80,15, kde jsou oba výrazy vedle sebe]. Neboť prosí Boha o účinný zásahy [o požehnání Dt 26,15; o osvobození vězňů Ž 102,20; o vysvobození z trápení, pohanění a pod. Ž 119,153; Pl 1,9; 5,1; o odpočinek, úlevu Pl 3,49n; o proměnu zlořečenství v dobré 2S 16,12; o potrestání zrádců 1Pa 12,17; o slitování 1Pa 21,15; o smilování Ž 25,16; 119,132; o odplatu za násilí a krivdy 2Pa 24,22; Ž 59,5]. Lid Boží se při tom dovolává Boží všemohoucnosti a svrchovanosti [»popatřiz z příbytku svého s nebe« Dt 26,15; Ž 14,2; 53,3; 80,15; 102,20], jeho spasitelných činů v minulosti [JNeh 9,9] a doufá v tytéž činy v budoucnosti [Ž 102, 14-23]. Někdy zdůvodňuje svou prosbu o zákrok ujišťováním, že miluje rozkazy Hospodiny [Ž 119,159], ale i když vyzývá Boha k nejdůkladnějšímu prozkoumání modlitebníkova života, je to vždycky prosba o spasitelný zákrok [Ž 139,23n]. V pozadí všech těchto proseb je vědomí, že Bůh má se svým lidem smlouvu, že je jeho Otcem [Iz 63,15n], že jeho oči jsou věčně obráceny na jeho zemi, o kterou pečuje [Dt 11,12], a že se k svému lidu spasitelně sklání.

Seslání Ježíše Krista bylo vrcholným Božím popatřením a navštívěním [řecky *episkeptesthai* = popatřiti, zkoumavě se poohlédnouti, vyhlédnouti, navštíviti [L 1, 68.78] Božího lidu. Když však Izrael zklamal, stvořil si Bůh nový lid z pohanů [Sk 15,14 překládá Žilka: »Bůh předem učinil opatření, aby z pohanů získal lid, který by nesl jeho jméno«]. *Patřiti.

Popel na hlavě byl jedním z obvyklých znamení smutku nad úmrtím příbuzného nebo nad ponižením osobním [2S 13,19] nebo všeho

lidu [2S 15,32; Neh 9,1]. V době postu a všelijakých navštívěních sedávali kající v p-u [Jb 2,8; Iz 58,5; Jr 6,26; Ez 27,30]. Rabíni tento zvyk - sotva právem — vysvětlovali jako připomínku zásluh Abrahamových, který se z pokory přirovnával k prachu a p-u [Gn 18,23], neboť podobné postní a smuteční zvyky shledáváme i u pohanů [sr. Jon 3,6, sr. Jb 30,19; 13,12].

P. na oltáři po zápalné oběti byl shrnován do důlku, vytvořeného před oltářem na vých. straně [Lv 1,16], později byl vyvážen na čisté místo za ležením [Lv 4,12; 6,11]. Ve dnech tří výročních svátků býval p. odklizen ráno kněžskými, určenými k tomu losem. P. z červené jalovice [Nu 19,9], jež byla spálena podle předepsaného obřadu, býval vysypán za stany a upotřeben k rituálnímu očišťování [Nu 19,11-13]. V Žd 9,23 se upozorňuje na to, že

Scéna z egyptského pohřbu. Ženy sbírají prach a sypou si jej na hlavu jako projev zármutku. Hrobní malba z Beni Hassan.

tento popel sice očišťoval, ale zároveň znečišťoval ty, kteří jej připravili. Má se tím jako na pozadí vyzdvihnouti dokonale očišťující obět' Ježíše Krista.

Popis [stč. = soupis, seznam]. Ž 87,6 a Ez 13,9 mluví o p-ech, t. j. seznamech, které si pořizuje o svých lidech sám Hospodin. Zalmista blahoslaví toho, kdo v tomto seznamu je zanesen jako rodák ze Siona, jež je symbolem Božího lidu. Naproti tomu falešní proroci nejsou zapsáni »v p-u domu Izraelského«. Prakticky se to jeví v tom, že »mluví marnost a vidí lež« a uvádějí lid do falešných nadějí [Ez 13,7nn, sr. Ezd 2,59; Neh 7,5; Ž 69,29]. *Kniha. Ve Sk 5,37 jde o římský census, t. j. o p., pořízený z důvodů daňových, tedy o seznam poplatníků [*Celný, *Daň, *Popsání].

Popisovati, stč. zapisovati [do seznamu, výkazu mužstva, povinného vojenskou službou], sebrati a cvičiti vojsko, Jr 52,25.

Popleně, popleněný, poplěnití, novo-česky popleněn, popleněný, poplěnití. *Pleniti.

Popluží, stč. = prostor, který stačilo vzdělati jedno spřežení jedním pluhem; orné pole, dvůr s rolí [J 4,5; Sk 28,7].

Poplynouti, plynouti = plouti, plavati [Iz 25,11; Ez 47,5], téci [J 7,38, sr. s Pís 4,15; Ez 47,1-12; Jl 2,28; 3,18; Za 13,1; 14,8].

Popouzeti, t. j. dráždit [zvl. k hněvu 1Kr 14,9], hněvati, zlobiti, kormoutiti [1S 1,6; Ez 32,9], urážeti, zvl. Boha modlářstvím [Dt 4,25; 1Kr 14,15; 16,33; 22,54; 2Kr 17,11.17; 21,15;

Popravní-Popravčí [683]

Jr 7,18n; 44,3; Ez 16,26 a j.]. Ve SZ jde větší-
nou o překlad slovesa *k's*. V NZ tak Kral.
překládají pět různých řeckých výrazů: [o Bo-
hu] *parazélun* = dráždit k žárlivosti, buditi
žárlivost [1K 10,22]; *parapikrainein* = roz-
trpčiti [Žd 3,16, sr. Ž 95,8; Ex 17,1nn; Nu
14,29; 1K 10,10]; [o lidech] *prokalein* = vy-
zývati, dráždit [Ga 5,26], *proorgizein* = dráždit
k hněvu [Ef 6,4], *erethizein* = dráždit, na př.
přehnanou přísností [Ko 3,21]. Kdo uvěřil v
Krista, nedráždí ani Boha šilháním po jiných
božstvech, ani své bližní nebratrským chováním.

Popravní, popravčí [L 23,33; Mt 27, 33;
Mk 15,22; J 19,17], místo, kde bylo učiněno po
právu. Kral. tak překládají řecké *kranion* =
lebka. Žilka na všech uvedených místech má
»místo lebky«. *Golgota.

Popsaná kniha »z předu i z zadu« [Ez 2,
10] a »vnitř i zevnitř« [Zj 5,1] je svitek papýru
[*Papír] nebo *pergamenu, popsaný i po
hřbetní straně. Byl to neobvyklý způsob, proto
že normálně se psalo jen po vnitřní straně svit-
ku. *Písmo. Psaní. C.

Popsání, pořizení seznamu, v němž bylo
uvedeno jméno, pohlaví, stáří, společenské po-
stavení a majetek poplatníků. Podle L 2,1n da-
ňový soupis občanstva říše římské, nařízený cí-
sařem Augustem, vedl k tomu, že se splnilo
proroctví o narození Mesiáše v Betlémě [Mi
5,2; Mt 2,5n]. V říši římské, pokud je známo
z pramenů o prvním křesťanském století, konal
se takový soupis [latinsky: *census*] každého
čtrnáctého roku, a o Egyptě [r. 106 po Kr.] se
výslovně praví, že tamní obyvatelstvo muselo
jít k soupisu do svých rodných obcí, aby se
předělo možným podvodům. O těžkostech
s datováním soupisu z L 2,2 viz *Cyrenius. Sk
5,37 mluví snad o jiném soupisu [Kral.: popi-
su], který byl prováděn po připojení Judstva
k římské říši kolem 6.-7. r. po Kr. Tento soupis
vyvolal bouři odporu za vedení Judy Galilej-
ského [Josephus, Starožitnosti XVII, 13,5;
Válka židovská 11,8,1].

Popsatí. *Popisovati. *Popis.

Popuditi. *Popouzetí.

Popuzení. *Popouzetí.

Pór, hebr. *chásír* [= tráva], *Allium por-
rum*, cibulovitá zelenina, jež patřila vedle
cibule a česneku k nejoblíbenějším druhům
zeleniny u starých Izraelců, na niž se rozpo-
mínali i na poušti jako na egyptskou pochoutku
[Nu 11,4].

Poraditi se, společně se uraditi [1Pa
13,1; Neh 6,7; Mt 27,7; L 14,31], obrátiti se
o radu k někomu. Praví-li Pavel, že se nepo-
radil s tělem a krví, chce říci, že se neobrátil
na žádného člověka o radu [Ga 1,16]. »P. se
s Hospodínem« mívá ve SZ význam doptávati
se na věštbu pomocí *urim nebo jiným pro-
středkem [Sd 18,5; sr. Nu 27,21; 1Š 10,22;
22,13.15; 1Kr 22,8; 2Kr 22,13 a j.], ačkoli
losníci, zaklínači a hadači byli v Izraeli zaká-
zání [Dt 18,11].

Porata [staropersky = štědrý], jeden
z desíti Amanových synů [Est 9,8].

Porcius. *Festus.

Porfirián [z lat. *Porphyrio caeruleus*, druh
vodní slípký]. Tak překládají Kral. dva různé
hebr. výrazy: *tinšemet* [Lv 11,18; podle Ges-
nia druh sovy. Tentýž výraz překládají v Lv
11,30 slovem ještěrka, cizojazyčné překlady
mají chameleón nebo krtek] a *ráchám* [Dt
14,17]; tentýž výraz v Lv 11,18 překládají
labuť, kdežto jinajazyčné překlady mají sup,
kterého Arabové dodnes nazývají *rachám*.
Jde o egyptského supu, lat. *Neophron percno-
pterus*, který je bílý, jen křídla má černá. Při
letním tahu z j. Francie přes sev. Afriku a
Egypt do záp. Indie se vyskytuje i v Palestině].
SZ má na mysli nějakého rituálně nečistého
ptáka, jehož druh se nám dnes už sotva podaří
přesně zjistit.

Porfyretová podlaha [Est 1,6], podle
jedněch křišťálová, podle jiných vykládaná
z různobarevného mramoru.

Poroba, poddanství, otroctví, zvláště lidu
izraelského v Egyptě [Dt 6,12] a v *zajetí
babylonském [Ezd 9,9; Iz 14,2; Pl 1,3]. V Neh
5,18 je p-ou míněn obtížný poplatek, vymáhaný
Peršany na Židech. *Služba. C.

Porod, poroditi. *Naroditi se, narození.
*Nečistota, nečistý. Porodní *bolesti bývají
prorokům obrazem jednak utrpení, jímž musí
projít neposlušný lid pro své hříchy v přítom-
nosti Boží [Iz 26,17; Jr 49,24, sr. Ř 8,22],
jednak utrpení, jež bude předcházeti zrození
nového věku [J 16,20nn; Mt 24,8]. Neplod-
nému Siónu je dáno zaslíbení obzvlášť lehkého
p-u [Iz 54,1; 66,7n; sr. Ga 4,27] v době
nového slitování Božího. Ve Zj 12,1nn je
církve Kristova znázorněna jako nadpozemská
bytost, jež rodí ty, kteří ostříhají příkázání
Boží a mají svědectví [= osvědčení] Ježíšovo [Zj
12,17]. Jde tu o sz a vůbec židovský apo-
kalyptický, ale pokřesťanštěný obraz, podle
něhož svrchní Jerusalema je matkou všech
věřících [sr. Zj 21,2; Ga 4,26]. Z tohoto ne-
beského Jerusalema pochází také Mesiáš
[Zj 12,5].

Poroubati, stč. = posekati, pokáceti
[Ž 80,17].

Poroučeti, poručen, poručiti. Ve smyslu
rozkázati, přikázati Gn 12,20; 50,2; 1S 21,2;
vydati výnos Ezd 5,3; svěřiti dozor [nad úko-
lem] 2Pa 36,23, sr. Nu 3,36; 2Pa 9,27; Ž
31,6; dáti, odevzdati Gn 42,37. Pokaždé je
užito jiného hebr. nebo aram. výrazu. U Jon
3,2 překládají tak Kral. hebr. mluviti, neboť
to, co mluví Hospodin, je současně rozkazem.
Ž 18,48 jest snad lépe překládat: »Bůh, jenž
mne mstí a podmaňuje mi lidi«. V NZ jde
o tři řecké výrazy, z nichž *entellesthai* znamená
prostě přikázati, uložit [Žd 11,22, sr. Mt 17,9; J
14,31; Sk 13,47, kde je užito téhož řeckého
výrazu]. Sloveso *paratithenai* znamená svěřiti
k úschově, k opatrování [L 12,48; 23,46 sr. Ž
31,6; 1Pt 4,19; sr. 2Tm 2,2, kde jde nejen
o úschovu, ale o další působení a rozšíření],
doporučeti někoho [něco] někomu [Sk 14,23;

[684] Porouhání-Posečení kr.

20,32]. 1Tm 1,18 doporučuje pisatel Timoteovi zvěstování milosti místo Zákona [sr. 1Tm 1,8-17]. Sloveso *paradidonai* znamená odevzdání [Mt 25,14; Sk 15,40], dobrovolně, z lásky vydati [J 19,30 sr. Ř 4,25; 8,32], ponechat [1Pt 2,23], tradovati Mk 7,13; Sk 6,14; 1K 11,2; 15,3 [ale ovšem také zrazovati, zraditi!]. *Poručení.

Porouhání, porouhati se, stč. posměch, utrhaní; hanění, posmívání se. Ve SZ v českém překladu se tyto výrazy nevyskytují, ale věc je vyjádřena příbuznými pojmy jako útržka, hanění, utrhati, rouhati se [Lv 24,11; 2Kr 19,4.6.22; Iz 52,5; Ez 35,12], jež LXX překládá většinou výrazy *blasfēmein, blasfēmia*, jež označují popírání záchranné moci Boží, posměch jménu Božimu a urážení jeho slávy, vůbec lidskou zpupnost, jež je vždy snižováním důstojnosti a vyvýšenosti Boží. V NZ je těchto výrazů užito k označení chování, jež pohrdá jménem Božím nebo Kristem [Ř 2,24; 14,16] nebo Slovem Božím [Tt 2,5]. Falešní učitelé vydávají cestu pravdy v posměch [2Pt 2,2]. Poněkud záhadně je místo v 2Pt 2,10n. Podle Ju 8n, které je v 2Pt 2,10 citováno, tu jde o porouhání andělských mocností [»důstojnosti«, »vrchnosti«], jehož se dopouštějí gnostičtí bludaři. Snad se tito bludaři vyvyšovali nad samé anděly proto, že znali tajemné obřady a kouzelné formule, ačkoli o těchto bytostech neměli ani ponětí. Dopouštěli se tím něčeho, čeho se neodvážil ani archanděl Michal vůči ďáblu. Pohrdli Božími posly právě tak jako Sodomšti. — Řeckého *paradeigmatizein* [= vydati někoho veřejnému posměchu, pranýřovati, uvést v lehkost, sr. Mt 1,19] je užito v Žd 6,6 o těch, kteří odpadli od Krista. Tím Krista nejen znovu křížují, ale činí jej také předmětem veřejného posměchu mezi křesťany i po hany. *Rouhání.

Porozumětí, rozumem pochopiti, domýšletí se, poznati, seznati, postřehnouti [Sd 13,21; 1S 20,12; Iz 52,15; Mt 21,45; L 20,19.23; J 8,27 a j.]. *Poznati, znáti.

Poručení. Tak překládají Kral. tři řecké výrazy: *dogma, epitropé* a *epitagé*. První u L 2,1 označuje císařský výnos o soupisu poplatníků [královský rozkaz Žd 11,23; císařské ustanovení Sk 17,7]; druhý povolení, pověření [Sk 26,12]; třetí rozkaz, příkaz [Ř 16,26].

Poručiti. *Poroučeti.

Porušen, porušení, porušený, porušiti [se], porušovati. Ve SZ jde většinou o sloveso *šachat* a jeho odyozeniny, jež označují fyzický zánik a rozklad [Ž 16,10; Sk 2,27.31; 13,35.37; sr. Jr 13,7, kde je užito téhož hebr. výrazu] nebo hrob [Jb 33,22.24; jámu Jb 33,28] nebo podsvětí [Jon 2,7]. Dn 10,8 doznává, že jeho krása byla zničena hrůzou nad viděním. Viděti porušení = zemřít [Ž 16,10; 49,10]. U Dn 3,25 jde o aram. *ch^abál* = poškozování, zranění. Ve většině případů jde však o označení mravní i náboženské zkaženosti a zřůdnosti [Gn 6,11 n; Ex 32,7; Dt 31,29; 2Pa 27,2; Ž 14,1; Ez 20,

44; Oz 9,9; Sof 3,7]. Podobně je tomu v NZ, kde jde o řecké výrazy *fthora, diafthora* [= zánik, záhuba], *diaftheirein* [= zkaziti], *kataftheirein* [= pokaziti]. Na fyzický zánik myslí Sk 13,34.36n v navázání na Ž 16,10; 49,10; jde o opak věčného života [Ga 6,8]. Ř 8,21 předvídá, že s konečným vykoupením člověka se dostaví také vykoupení všeho stvoření z otroctví zániku, do něhož upadlo pádem člověka. Na mravní zhoubu myslí Pavel, když v 1K 15,33 citátem z Menandrovky komedie »Thais« [4. stol. př. Kr.] varuje čtenáře před obecnstvím s popěrači vzkříšení [Žilka: »Špatná společnost kazí dobrý mrav«]. V 1Tm 6,5 a 2Tm 3,8 jde o bludaře, kteří svou nepovolností zdravým slovům Pána Jezukrista, svou nadutostí, rozumářstvím a hádkami o slova docházejí až k zmatenosti myslí a domnívají se, že zbožnost je dobrým obchodem, pramenem hmotného zisku. O bludařích mluví také 2Pt 2,12.19. Přirovnává je k nerozumným zvířatům, určeným svou přirozeností k tomu, aby byla chytána a zabíjena. »Ve vlastní záhubě také sami se zahubí« [Žilka], protože jsou otroky zkázy. Zato věřící křesťané, jimž byla dána vzácná a nesmírná zaslíbení, aby se stali účastníky božské přirozenosti, uniknou ve světě zhoubné žádostivosti [2Pt 1,4; sr. 2K 3,18]. Nevěstka [Babylon], o níž mluví Zj 19,2, nakazila a hubila zemi svým smilným životem, ale byla už Bohem odsouzena.

Porušitelnost, porušitelný, podléhající zkáze, pomíjející, pomíjející, smrtelný. Tělo a krev, t. j. člověk v nynějším smrtelném stavu na zemi, nehodí se do království Božího právě proto, že je pomíjející. Člověk musí být opatřen při vzkříšení »tělem duchovním«, nepomíjejícím [1K 15,42n.50]. Stříbro a zlato jako hodnoty pomíjející nestačily na vykoupení člověka. Bylo třeba vzácné krve Krista jako čistého a neposkvrněného Beránka [1Pt 1,18], jež má nepomíjející hodnotu a účinnost [sr. 1J 1,7]. Živé a trvalé slovo Boží je nepomíjejícím semenem, z něhož pochází znovuzrození [1Pt 1,23]. Pohané se provinili tím, že zaměnili slávu nesmrtelného Boha za zpodobení obrazu nesmrtelného člověka [Ř 1,23]. *Neporušitelnost. *Neporušitelný.

Porůznu (Neh 4,19) tu a tam; jeden zde, druhý onde.

Pořád, stč. = řadem, po řadě, po pořádku, po sobě, jeden po druhém, postupně [Ž 40,6; Sk 18,23].

Pořádek = pořadí [Ex 28,10; 1Pa 23,6; 2Pa 5,11; 8,14; 1K 15,23 a j.].

Pořádně = po pořádku [Jb 23,4; L 1,1.3].

Pořádný = řádný, zákonný [Sk 19,39].

Posaditi[se]. *Seděti.

Posečení královské [Am 7,1]. K výsadem královým patřilo také přednostní právo žnouti na polích. Nevíme ovšem, zda se to vztahovalo na kterékoli pole anebo jen na vlastní pozemky, a to tak, že poddaní musili nejdříve požití tato královská pole a pak teprve mohli obstarat své pozemky. *Kral.

Posečkati. *Očekávání.

Posedlý [Mt 12,22; Sk 10,38], ďábelník, člověk ovládaný démony, zlými duchy, polo-božskými nadlidskými silami, což mělo podle obecného starověkého názoru za následek i fyzické, duševní a ovšem i mravní onemocnění. Démoni podle starověkých představ budí zlé vášně, nezřízené žádosti a snaží se podkopati ctnostný život. I bibličtí autoři používají těchto představ, aby jimi znázornili skutečnost a moc zla ve světě, zvláště v lidském životě. Saul je sz příkladem posedlého člověka. Na něm je také vidět, že posedlosti podléhají lidé, oslabení hříchem [sr. 1S 16,14 s 1S 13,8-14; 15,10-31]. V NZ čteme o hochu, stíženém němotou a příznaky epilepsie, na př. u Mk 9,14-29, sr. Mt 17,15.18; L 9,37-42; o člověku slepém a němém u Mt 12,22 sr. 9,32; L 11,14; o ženě, jež se nemohla vzpřímit v L 13,11.16; o šelacích u Mt 8,28. Sr. také 2K 12,7. Přitom NZ předpokládá, že duchové, kteří posedli člověka, mluví [Mk 1,23n; 3,11n; 5,7], že vyušili božství Kristovo dříve než obyčejní lidé [Mt 8,29, sr. Jk 2,19], že věští [Sk 16,16], že nejsou totožní s člověkem, kterého posedli [Mt 8,31, sr. Mk 5,5] a že stádo vepřů zdivočelo, když Ježíš dovolil zlým duchům vejít do nich [Mt 8,30nn]. Ježíš s jejich existencí vážně počítal a učedníky poučil, že jen modlitbou [a postem - dodatek pozdějších rukopisů] je možno získati nad nimi moc [Mk 9,29]. Vymítání ďáblů pokládal za důkaz, že se v jeho osobě vlomilo království Boží do tohoto světa [Mt 12,28]. Když se jeho učedníci vrátili z první misijní cesty a radostně sdělovali, že i ďáblové se jim poddávají v jeho jménu, Ježíš odpověděl: »Viděl jsem satana jako blesk padajícího s nebe... Avšak z toho se neradujte, že se vám poddávají duchové, ale raději se radujte, že jména vaše napsána jsou v nebesích [L 10,17-20]. Podle zvráceného úsudku lidu, svedeného náboženskými vůdci, Ježíš sám měl ďábelství [J 7,20; 8,48n.52; 10,20n]. Bylo to znamením naprostého odmítnutí Ježíše. XX

Posekání. *Údolí.

Posel jako ten, jenž přináší a odevzdává něčí vzkaz nebo zprávu, stál podle starověkých názorů pod zvláštní ochranou božstva, ježto obstarával tehdy jedinou možnost styku mezi lidmi. Posmívat se a utrhat poslům, zvl. královským, bylo něco neslýchaného [2S 10,1nn; 2Pa 30,10; sr. Mt 21,33nn] a vedlo často k vypovězení války. Ve státním styku byli poslové vlastně vyslanci, kteří odevzdávali úřední sdělení, přijímali peníze a uzavírali smlouvy, jež samy o sobě měly posvátný ráz. Už v době Chamurabiově se děje zmínka o státních p-ech. Perský král Kyros I. [bibl. Cýrus] podle Herodota zavedl r. 560 př. Kr. celý systém pro odevzdávání poselství, jakýsi druh pošty [sr. Est 3,13; 8,14; Jr 51,31]. Při hlavních silnicích byly ve vzdálenosti dne cesty nastaveny budovy s rychlými jezdci, kteří donesli poselství do další stanice. P. mívá doporučující listy královské, jimiž byli

Posečkati-Poshověti [685]

úředníci vyzývání, aby ho všemožně podporovali. P-ové také měli právo donutiti každého, aby jim zapůjčil zvíře nebo pomohl osobně [Mt 5,41; sr. také Mt 27,32]. Na rychlost p-ů [Iz 18,2], kteří podle starověkých zpráv urazili denně 80 km nebo dokonce prý až 240 km, navazuje Jb 9,25 své podobenství o pomíjitelosti života. Na poslu se vyžadovala dobrá paměť a bystrost mysli, aby mohl i ústně svěřené poselství přesně vyříditi [sr. Př 13,17; 26,6; Iz 42,19]. Také Bůh má své lidské p-y, zvláště proroky [2Pa 36,15; Iz 44,26; Ag 1,13] a kněze [Mal 2,7]. *Anděl.

Zvláště vítání byli doručitelé dobrých poselství [1Kr 1,42], na př. narození syna [Jr 20,15] nebo vítězství [1S 31,9; 2S 1,20; 4,10; 18,26n] nebo pokoje, spásy a vysvobození [Iz 52,7]. Semitština má pro přinášání radostného poselství samostatný kořen [*bsr*], kdežto jiné jazyky takového kořene vůbec nemají anebo musejí užívat výrazu složeného ze dvou pojmů [na př. řecké *eu-angelizesthai* = zvěstovati dobré]. Tato okolnost ukazuje, jak významné bylo mezi Semity radostné poselství. Souviselo s přízní božstva [sr. 1S 31,9] a jeho zvěstování bylo kultickým činem [Z 68,12, sr. Z 40,10]. Zvláště p. z Deuteroizaiáše [Iz 40nn] má ráz náboženský: oznamuje vítězství Hospodinovo nad celým světem, provolává návrat Boží na Sión a tím počátek nového údobí pro Izraele i pohany [Iz 40,5; 45,23-29; 49,1.6; 51,4, sr. Z 96,2nn]. Slovo p-a Hospodinova není pouhým oznámením něčeho, co teprve přijde, nýbrž zplnomocněným provoláním a tím už i nastolením nové, eschatologické skutečnosti, neboť Bůh sám vkládá toto tvůrčí slovo do úst poslových a tak vlastně mluví sám [Iz 51,16, sr. s 41,27; 40,9; 60,6]. I když u Iz 61,1 chybí výraz p., je obsah shodný s úkolem p-a: prorok je poslán, aby zvěstoval tichým a zkroušeným radostné poselství spásy.

Není divu, že NZ všechna tato místa pochopil ve vztahu na Mesiáše. Jan Křtitel je p-em [andělem], který předejde Krista [Mt 11,10]. Ježíš však je poslem a tvůrcem očekávaného eschatologického údobí radosti [Mt 11,5; J 5, 23; 8,29; 11,42; 12,45; R 8,3; Ga 4,4; 1J 4,9nn]. Jeho poselství prohlašuje a uskutečňuje novou dobu [L 4,18.43; 8,1; sr. Ef 2,17]. On sám je vtěleným poselstvím [Ef 2,14.16], jež se vztahuje i na zesnulé [1Pt 3,19; 4,6]. Ale Božími posly evangelia jako nové skutečnosti jsou také učedníci, apoštolové a evangelisté [L 9,2; 10,1; J 17,18; Sk 22,21; R 10,15 a j.]. Ovšem, p. není větší než ten, který jej poslal [J 13,16]. Svě poselství vyřizují na místě Kristově [2K 5,20], takže jsou nejen p-ové církvi, ale i sláva Kristova [2K 8,23]. *Apoštol. *Posílání.

Poshověti, stč. odložiti, míti strpení [Mt 18,26.29], čekati [Iz 46,9]. Z 52,11 »poshovím na jméno tvé« překládá Zeman »budu očekávat na tvé jméno« [*Očekávati; Gn 49,18; Z 37, 9; Iz 40,31]. Totéž hebr. sloveso [*kává*] však

[686] Posílati-Posiliti (se)

znamená také číhati [Ž 56,7 sr. 119,95].
*Prodlévati. *Shovívati, shovívání.

Posílati, poslati. *Posel. *Prorok. Ve SZ je tak většinou překládáno sloveso *šálách* [na př. Gn 32,3; Nu 20,14; Joz 7,22; Sd 6,35; 7,24; 9,31 o lídech, kteří někoho poslali; Mal 3,1; 2Pa 36,15 o Bohu], při čemž důraz leží na skutečnosti a důležitosti samotného posláni [aniž je vždycky sdělen obsah posláni, Gn 31, 4; 41,8.14] s vyzdvížením toho, jenž posílá, kdežto poslaná osoba ustupuje do pozadí. Jejím úkolem je prostě poslouchat a poselství vyřídit [Iz 6,8]. Sloveso *šálách* vyjadřuje vůli a cílevědomost posilajícího, ať už jde o člověka, jenž posílá [sr. Gn 24,1nn] nebo o Boha [sr. Gn 12,1nn; Ex 3,10; Sd 6,8.14; Iz 6,8; Jr 1,7; Ez 2,3; Ag 1,12; Za 2,11; 4,9; Mal 4,5]. Jak silně je hebr. slovesem zdůrazněna činná vůle a autorita posilajícího, je vidět na jeho spojení s rukou: »p. ruku« [Kral. »vztáhnouti ruku«, Ž 144,7; sr. Ex 9,15; 2S 6,6; Jb 2,5, které Kral. v Ž 18,17; 57,4 překládají »poslati«, ač je ze souvislosti jasno, že jde o vztážení ruky, i když v hebr. textu o ruce není řeči]. Zvláště tam, kde jde o Boha jako posilajícího, je zdůrazněna jeho svrchovaná vůle, jíž nelze odolat [Ex 3,10; 4,13; Am 3,8; Jr 20,7].

Hebr. *šálách* překládá LXX řeckým *apostellein*; NZ má dva výrazy: *apostellein* a *pempein*, při čemž synoptická evangelia slovesa *pempein* nikdy neužívají přímo o Bohu [Mt 11,2; 14,10; 22,7; L 7,10.19; 15,15; 16,27 proti Mt 10,40; 15,24; Mk 9,37; L 9,48, kde je užito slovesa *apostellein*]. U Jana je užito řeckého *apostellein* tam, kde jde o zdůvodnění Ježíšovy autority Boží autoritou, jež ručí a je odpovědná za jeho slova a činy [za Ježíšovou osobou a jeho slovy stojí sám Bůh, J 5,36.38; 6,29.57; 7,29; 8,42; 10,36; 20,21; viz zvl. modlitby Ježíšovy J 11,42; 17,3.8.18.21.23.25; sr. 1J 4,9n. 14; Ga 4,4], kdežto řeckého *pempein* je užito tam, kde jde o zdůraznění Boží bezprostřední účasti na díle Ježíšově [J 5,37; 6,44; 8,18; 12,49; 14,24, sr. J 5,30; 6,29; 8,16]. Neboť dílo Ježíše jako Syna Božího je dílo Boží nebo, jinak řečeno, dílo Ježíšovo vzniká z díla Božího [J 4,34; 5,17; 9,4, sr. 14,10]. Ježíš Kristus a Otec jsou jedno [J 10,34; 14,9n]. Proto Ježíš u Jana vedle formule »poslal mne Otec« užívá také formule »já jsem přišel« [J 10,10; 12,46n; 16,28; 18,37], aby tak byla vyzdvížena naprostá jednota vůle mezi ním a Otcem. Je jistě příznačné, že mluví-li Ježíš o seslání Ducha sv., vyjadřuje to Jan vždy slovesem *pempein*, nikdy *apostellein* [J 15,26; 16,7, sr. J 14,26; Ga 4,6]. I tu je zdůrazněna bezprostřední účast Kristova na díle Ducha sv. Jako Bůh poslal Syna, tak Syn posílá [*apostellein*; u J 20,21 je sloveso *pempein*] své učedníky a stojí za nimi svou autoritou i mocí [Mt 10,5.16; Mk 3,14; 6,7; L 9,2.52; 10,3; 22,35; J 17,18; Sk 22,21; Ř 10,15; 1K 1,17]. Také při svém druhém příchodu

pošle anděly, aby shromáždili jeho vyvolené se všech stran a koncín světa [Mt 24,31]. Sloveso *apostellein* pod vlivem výrazu *apostolos* [*Apoštol] se pomalu stává odborným názvem pro vybavení plnou mocí od Boha nebo Ježíše Krista k službě království Božího.

Posiliti (se), posilniti (se). Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež nadto na různých místech tlumočí různě. Nejčastěji jde o sloveso *cházak* = státi se silným; dodatí síly [na př. 2S 2,7; Neh 2,18; 6,9; Iz 35,3; Ez. 16,49; 34,16; Dn 10,19; 11,6]. Totéž sloveso překládají však také zatvrditi [Ex 4,21; 11,10; Joz 11,20, sr. Ex 7,13, kde Kral. překládají »posílilo se srdce faraonovo« — zatvrdilo se], zsiliti [= zatvrditi, Ex 9,12], obtížiti [= zatvrditi, Ex 10,20], Hebr. *ázaz* [= posilniti. Sd 6,34] překládají v Ž 68,29 = obdařiti silou, hebr. *sá'ad* [= posilniti, Gn 18,5; Sd 19,5.8.; 1K 13,7; Ž 41,4] překládají také podpirati [Ž 18,36; Př 20,28], zdržovati [ve smyslu udržovati Ž 104,15] a pod. [Pís 6,4 překládají Kral. výrazem posilovati také hebr. *ráháb*, ač hebr. sloveso znamená spíš znepokojovati, másti, naplňovati pýchou]. Všecka tato a podobná slovesa se shodují v tom, že označují přírůstek síly [dodatí síly, učiniti silnějším, obdařiti silou, povzbuditi, podepřiti, upevniti, utvrditi, vzmužiti se, nabrati síly, zmocniti se, zatvrditi a p.], způsobený Bohem, jediným zdrojem *moci a síly [Jb 36,22; Ž 105,4], buď potravou [1K 19,8; Pís 2,5; Pl 1,18; sr. Sk 9,19] nebo pevným rozhodnutím [2S 2,7; 2Pa 25,8; Neh 2,18] nebo zásahem druhých [Lv 25,35; Dt 1,38; Iz 35,3, sr. Ž 12,12; Iz 41,7; prostřednictvím anděla 1K 19,5nn, sr. L 22,43] nebo přímým zákrokem [Sd 6,34; 16,28; 1S 30,6; 1Pa 12,18; Ezd 7,28; Ez 34, 16]. *Očekávání na Boha a hledání Boha [Ž 105,4] je pro Izraelce souznačné s vyprošováním a nabýváním síly [Ž 27,14; 31,25; Iz 40,30n; sr. Neh 6,9; Ž 119,117]. Přítomnost Boží drtí bezbožníky, ale posilňuje věřící [Iz, 35,4; 41,10]. David se posilňuje v Hospodinu [1S 30,6] a podobně Za 10,12 posilňuje lid. Posilnění se projevuje v ustavičném chození ve jménu Božím [Za 10,12], v udatnosti a statečnosti [2S 2,7; 10,12], ve schopnosti slyšet Boží rozkazy [Dn 10,19], v konání vůle Boží [1Pa 28,10; Ž 119,117; Za 8,9] a jinak. Tak, jako Bůh posiluje své věrné [Ez 34,16], má posilovat i jeho lid [Jb 4,13; 16,5; Iz 35,3; Ez 16,49; sr. Žd 12,12], zvláště pastýři lidu [Ez 34,4]. Ti, kteří tak nečiní, uvalují na sebe Boží soud [Ez 13,22].

V NZ překládají Kral. čtyři různé řecké výrazy slovesy posilniti [se], posilovati [se], o nichž platí celkem totéž, co bylo řečeno o podobných výrazech ve SZ. Síla a moc mají zdroj v Bohu, takže jen ve styku s Bohem je možno siliti na duchu [*krataiústhai* — výrazu *kratos* [= moc, síla] je užito v NZ jen ve vztahu. k Bohu — L 1,80; 2,40], být silný [1K 16,13, sr. 2S 10,12; Ž 27,14; 31,25, také 1S 4,9]. Pisatel Ef 3,16 prosí za své čtenáře, aby jim dal Bůh svým Duchem posilněnu býti [Zilka:

»dal mocnou posilu«] na vnitřním člověku, t. j. aby posílil jejich víru [v. 17], jejich lásku [v. 18] a jejich poznání [v. 17n]. Síla křesťanova je výsledkem působení Boží [Kristovy] síly v něm, *endynamum* = obdařiti silou, 2Tm 4,17, sr. Ž 68,29. Totéž sloveso překládají Kral. ve Sk 9,22; Ko 1,11; 1Tm 1,12; 2Tm 2,1; Žd 11,34 výrazem zmocňovati se. [O Abrahamovi praví Pavel v Ř 4,20, že to byla víra, jež mu dala sílu, aby nepochyboval o Božím zaslíbení]. F 4,13 vidí zdroj síly v úzkém spojení s Kristem [sr. 1Tm 1,12; 2Tm 4,17; Ef 6,10n]. O ostatních místech [L 22,43; Sk 9,19 *enischyeim*; Žd 12,12 *anorthūn*] byla už učiněna zmínka. *Moc. *Síla. *Zmocniti se.

Poskakovati. Tak překládají Kral. pět hebr. výrazů, z nichž *kárar* znamená točiti se, tančiti [2S 6,14,16]; *rakad* = skákati radostí nebo strachem [Jb 21,11; Kaz 3,4; Ž 114,4,6; Iz 13,21], tančiti [1Pa 15,29]; *álas* [= radovati se, plesati, triumfovati Ž 68,4, sr. Ž 5,12; 9,3; 25,2; Př 11,10; 28,12; 1Pa 16,32]; *nūd* [= klátiti se, na př. 1Kr 14,15]; u Jr 48,27 jde snad o potřásání hlavou v posměchu nebo v lítosti; *dálag* = skákati [Iz 35,6, sr. Pís 2,8; 2S 22,30]. Ve Sk 3,8 řecké *hallesthai* = skákati, t. j. pohybovati se střídavě pomaleji a rychleji, vyskakovati [sr. Sk 14,10], o vodě: tryskati [J 4,14].

Poslán, poslati. *Posel. *Posílati.

Posledek, stě. = konec, zbytek. »K posledku = na konec [Jb 42,12 sr. 8,7; Jk 5,11].

Poslední, nejzazší, na př. věcně p. [Mt 5,26; L 12,59] nebo prostorově p. [Sk 1,8] nebo časově p. [2S 19,11; 23,1; Mt 12,45; 20,8,12; 27,64; L 11,26; J 7,37; 2Pt 2,20; Žj 2,19; sr. Mk 12,6,22] nebo konečně p. významem [Dt 28,44; L 14,9n; 1K 12,24], bezvýznamný. Ap. Pavel v 1K 15,8 připomíná v tomto smyslu, že jemu se ukázal Kristus nejposléze, t. j. naposledy jako *nedochůdčeti, protože je nejmenší z apoštolů a není hoděn nazývati se apoštol. Současně však v tomto »nejposléze« je obsažena skutečnost, že se Kristus od svého zjevení Pavlovi přestal už zjevovat, že tedy řada jeho zjevování po zmrtvýchvstání byla uzavřena. V 1K 4,9 Pavel ironicky poukazuje na blud Korintňanů, kteří se domnívali, že již vešli do království Božího. Pavel poukazuje na to, že o apoštolech tato výsada ještě neplatí. Bůh je doposud ponechal na podívanou celému světu a nechal je jako blázny, mdlé, opovržené až na konec [Kral.: »poslední«], kdy po všech ostatních, kteří skrze ně uvěřili, vejdou do království Božího. Ježíš radí, aby ten, kdo chce býti první, byl poslední a služebník všech [Mk 9,35, sr. 10,44], a vyslovil přesvědčení, že mnozí, kteří se domnívají být první, budou poslední a naopak [Mk 10, 31; Mt 19,30; 20,16; L 13,30].

Často má výraz p. význam eschatologický [*Den c. d. *Eschatologie. *Konec. *Nejposlednější], t. j. označuje dobu, kdy Bůh sám zasáhne do běhu dějin patrným způsobem [Iz 2,2; 30,8; Dn 9,27; Oz 3,5; Mí 4,1; Ag 2,10]. Pro křesťany *začaly* tyto p. dny přicho-

Poskakovati-Poslechn. [687]

dem Kristovým [Žd 1,1; 1Pt 1,20], jež je p-m *Adamem [1K 15,45nn], a od té doby trvají. Základními znaky těchto *p-ch dnů jsou jednak vyhlášení Ducha sv. [Sk 2,17], jednak obtížnost časů [Kral.: »nebezpečně časy« 2Tm 3,1], vystoupení posměvačů [2Pt 3,3; Ju 18] a Antikrista [1J 2,18]. Zakončením těchto p-ch dnů bude charakterisováno podle Žj 15,1; 21,9 p-mi sedmi ranami, přemožením p-ho nepřítele - smrti [1K 15,26] a p-m zatroubením [1K 15,51], po němž dojde ke vzkříšení mrtvých, k soudu a spáse [J 6,39n.44.54; 11,24; 12,48; 1Pt 1,15].

Výraz »p. věci« může označovat konec člověka, jeho konečný osud [Jb 8,7] nebo konečný výsledek snažení a života [Am 8,10, sr. Kaz 7,8; Dn 12,8] nebo i smrt [Dt 32,20]. Moudří proto uvažují o těchto p-ch věcech [Dt 32,29; Ž 73,17]. Ž 37,37 možno též překládat s Duhmem a Zemanem: »Pozoruj bezúhonného a hled' na upřímného [= dbej dokonalosti a hled' si upřímnosti], nebo muž pokoje má [šťastnou] budoucnost« [sr. Jr 29,11].

O formuli »první a poslední« viz *Alfa.

Poslední soud. *Soud.

Poslední večere. *Večere Páně.

Poslechnouti, poslouchati, poslušnost:

[Kral.: poslušenství]. Sloveso poslouchati má v češtině právě tak jako *šama'* v hebr. dvojitý význam: a) slyšeti, naslouchati, pozorně na-, slouchati [Gn 18,10 sr. Sk 12,13; Gn 23,15; Jb 15,17; 29,21; Př 13,1; Kaz 7,5; Iz 55,2; Ez 3,7]; b) býti poslušen, poslechnouti, činiti podle slyšené rady a vyslechnutého rozkazu [Gn 3,17; 28,7; Ex 24,7; Joz 1,17; Sd 2,20; Neh 9,16; Ž 81,12; Iz 42,24; Jr 26,5; 35,14,18; Oz 9,17; Ag 1,12 a j. Sr. s *hupakúein* Mk 1,27; 4,41; L 17,6]. Sloveso *šama'* má většinou tento druhý význam. Poslouchati příkázání, Zákon, slovo, hlas Boží znamená usposlechnouti. SZ si nedovede představit naslouchání Božího slova, jež by bylo pouze něčím trpným. Ozve-li se Boží slovo, je možno jen jedno ze dvojího: buď poslechnout anebo se vzepřít a vzbouřit [hebr. *márad* = pozdvihnouti se, odvrátiti se, odporovati Nu 19,9; Joz 22, 16.18.28n; Ez 2,3; 20,38; *mára* = odporovat, býti vzpurný Nu 20,24; 27,14; 1S 12,15; 1Kr 13,21,26; Ž 105,28; Iz 1,20; 63,10; sr. Sk 7,39.51 a j.]. Toto pojetí naslouchání Božímu slovu, příkázání, hlasu souvisí s pojmem smlouvy s Bohem. Izrael je lidem Božím, protože s ním Bůh učinil smlouvu. Jediným výrazem této smlouvy se strany lidu je naprostá a výhradní poslušnost Boha [Ex 19,5; Dt 6, 3n]. Vše ostatní je vedlejší anebo, lépe řečeno, je obsaženo a zahrnuto v poslušnosti, takže je možno říci, že poslušnost je obsahem s náboženství [1S 15,22, sr. s Mí 6,6nn]. Poslouchati a sloužití Hospodinu je jedno a totéž. Není to poslušnost mechanická a neosobní [sr. Iz 1,11-17], nýbrž dobrovolná, plynoucí z dobrovolné oddanosti a lásky [Joz 24,15].

[688] Posloužení-Posměch

21-27], vylučující jakýkoli pocit vypočítavé záslužnosti [Dt 11,27n; Iz 1,19; Jr 7,23; 11,1-8; Za 6,15], neboť poslušnost je cílem, nikoli prostředkem k cíli, jenž leží mimo ni. Poslušnost ve SZ úzce souvisí s věrností a vírou [sr. Gn 15,6 s Gn 22,18; Žd 11,8; Gn 26,5; Ex 4,8: »Neuvěři tobě a neposlechnou hlasu znamení«, ale důraz na poslušnost převládá, kdežto v NZ převládá důraz na víru jako na obsah křesťanského vztahu k Bohu.

Souvisí to snad s tím, že poslušnost v NZ označuje především obsah Kristova díla: jeho poslušnost až do smrti na kříži [F 2,8 sr. Iz 53] uskutečnila novou smlouvu s Bohem; skrze toto zástupné »poslušenství jednoho« byli »spravedliví učiněni mnozí« [R. 5,19; Žd 5,8n; 10,5-9]. Kristovo poslušné sebeobětování jako »rozkošná vůně« [Ef 5,2] odstranilo hořkost [hebr. *márar* = hořko a *mára* = vzpoura spolu souvisí] lidské vzpoury proti Bohu. Vírou se člověk stává účastníkem této dokonalé poslušnosti Kristovy, protože víra spojuje s Kristem. Právě proto víra stojí v popředí nz zvěsti. Je to ovšem víra, jež vede k poslušnosti [F 2,12], blíže označené jako poslušnost učení [R. 6,17], pravdy [Ga 5,7; 1Pt 1,22], evangelia [2Te 1,8 sr. R 10,16n]. Právě-li tu Pavel, že víra je ze slyšení, myslí tu ve smyslu sz *šama'* na poslušné slyšení] a Krista [2K 10,5]. Ti, které Bůh ve své spásitelné vůli předzvěděl, byli vyvoleni k poslušnosti [1Pt 1,2], t. j. stávají se poslušnými syny [1Pt 1,14]. Tato poslušnost je věřící přijetí spásitelné vůle Boží, zjevené v Ježíši Kristu. Víra se projevuje právě poslušností vůči zvěsti o Kristu [R 1,5; 16,26; sr. Sk 5,32; 6,7] a podrobuje se této zvěsti [2K 10,5n; R 15,18; 16,19; Fm 21]. Člověk, který se vydal v poslušnost Krista, přestal být otrokem hříchu [R 6,16n].

Z této poslušnosti, z tohoto podrobení Kristu prýští všechna ostatní poslušnost, o níž mluví NZ: 2K 7,15; Ef 6,1.5nn; Ko 3,20.22n; Fm 21; Žd 13,17; 1Pt 3,6. Tato poslušnost je v R 13,1nn; Tt 3,1; 1Pt 2,13n rozšířena i na vrchnosti [Př 8,15]. Je příznačné, že Kraličtí a téměř všechny překlady NZ v odkazech, uvedených v R 13,1, uvádějí také J 19,11. Kristovo podrobení Pilátovi je pro křesťana jedním z motivů, proč se podrobuje vrchnosti. Avšak nade vši poslušností stojí zásada, vyjádřená ve Sk 4,19; 5,29. *Neposlušenství.

Posloužení, posluhovatí. *Sloužiti.

Poslušen, poslušenství, poslušný. *Poslechnouti.

Posměch, posměvač, posmívati se. Hebrejščina má nejméně devět různých výrazů pro posměch a smích, aniž vždy činí rozdíl mezi radostným, nevinným smíchem a škodolibým, pohrdavým výsměchem. Naopak: většina z těchto výrazů má příchut' něčeho, co se nesrovnává s pravým vztahem k Bohu a k lidem [Př 17,7; 30,17]. Kaz 3,4 sice připouští, že je »čas pláče a čas smíchu«, ale Kaz 2,2;

7,3 naznačuje, jak o smíchu smýšlí ve skutečnosti. Smích pro SZ je totiž nejednou výrazem skutečné nebo domnělé povýšenosti [Př 21,24], převahy [na př. pštros podle Jb 39,18 se posmívá koni a jezdcí, kteří ho pronásledují] a lepší zpravenosti, takže v poměru k Bohu a jeho lidu hraničí až na hříšné pohrdání v povýšenecké sebejistotě. Gn 17,17; 18,12.13. 15 má sice vyložit jméno Izákovy [hebr. *jischák* od slovesa *sáchak* — smáti se], ale v pozadí je odsouzení povýšeneckého a nedůvěřivého úsměvu nad Božím výrokem. Gn 21,6 překládají Kral. v souhlase se LXX hebr. kořen *schk* výrazy »radost učiniti«, »radovati se« jako projev zbožné veselosti, ale tento verš je možno také chápat tak, že se Sára sama nyní stala předmětem nevěřícího posměchu. Ostatně je příznačné, že rabíni v midraších [výkladech] ke Gn a Ex hebr. *schk* uvádějí v souvislost s modloslužbou, proléváním krve a přestupováním předpisů o manželství. Tak vykládají zvl. Ex 32,6, kde Kral. hebr. »aby se smáli« překládají »aby hráli« [sr. Iz 57,4nn]. Hříšník je pro Izraelce současně posměvačem [hebr. *lis*, *lés*, Př 3,33n]: posmívá se všemu božskému [Z 1,1; 119,51; Př 1,22; 19,28; sr. Jr 6,10], zesměšňuje hřích [Př 14,9, kde Kral. mají »přikrývá hřích«, není schopen nápravy [Př 9,7n.12; 13,1; 14,6; 15,12], takže blázen, opilec a posměvač jsou pro Izraelce příbuzné pojmy [Z 39,9; Př 20,1; 24,9]. Zbožní jsou předmětem posměchu hříšníků, a to nejen tehdy, stíhá-li zbožné Boží výchovný trest [Jb 34,7; Ž 44,14n; 79,4; 80,7; 89,42; Pl 3,14; Ez 5,15; 23,32], nýbrž vždycky. Jejich zbožnost je jim směšná [2Pa 30,10; Neh 2,19; Jb 12,4; Ž 22,8n; 35,15; 109,25; 119,51; 123,4; Jr 20,7; 48,26n]. Bůh ovšem povýšenecké posměvače stíhá svými tresty [Iz 29,20]. Jednou z příčin pádu Izraelova je, že se *posmíval prorokům [2Pa 36,16] v bláhové sebejistotě [Iz 28,14-22]. Na druhé straně i bezbožní pro svou nepochopitelnou nadutost a falešné spoléhání na božstva nebo bohatství jsou předmětem posměchu zbožných a spravedlivých [1Kr 18,27; Jb 22,19; Iz 37,22; 2Kr 19,21], ale tento posměch je spojen se svatou bází nad Božími soudy [Z 52,7nn]. Bezbožnost, pýcha a rouhání je pro sz člověka něco nepochopitelného a směšného.

Čtyřikrát se mluví ve SZ o smíchu [posměchu] Božím [*śáchak*: Ž 2,4; 37,13; 59,9; Př 1,26, kde je řeč o Boží moudrosti], ale tento smích je výrazem Boží naprosté vyvýšenosti nad hříšníky, kteří se vzpírají uznat jeho svrchovanost.

V NZ jde hlavně o slovesa *gelán*, *katagelán* [= smáti se] a *ekmyktérizein* [= posmívati se] a subst. *gelós* [= smích]. Všecky tyto výrazy lze správně pochopit jen na pozadí sz zbožnosti. Když Ježíš řekl o Jairově dceři, že neumřela, ale spí, posmívali se mu ti, kteří byli shromážděni v domě, protože se domnívali, že jsou lépe zpraveni než on. Vyjádřili tak svou povýšenost nad Ježíšem a tudíž i nevěru [Mt 9,24]. Podobný význam má řecké *mykté-*

rizin u L 16,14n. Farizeové se tu Ježíšovi posmívali nejen proto, že byli bohatí a že nesouhlasili s jeho tvrzením o výlučnosti bohatství a zbožnosti, nýbrž proto, že si byli jisti svou povýšeností a duchovní převahou nad Ježíšem. Jejich posměch byl výrazem jejich zatvrzelosti k Božím zjevení v Ježíši Kristu. Stejně je tomu u L 23,35n, kde jde o naplnění Ž 22,7nn [sr. Mt 27,41; Mk 15,31]. Posměch patřil k mesiášskému utrpení Ježíšovu právě tak nerozlučně jako k utrpení sz věřících [sr. Mt 20,19].

U L 6,25 vyslovuje Ježíš své *běda nad těmi, kteří se nyní smějí, protože jednou, až dojde ke konečnému rozhodnutí, budou kvílit a plakat. Ze souvislosti je patrné, že jde o ty, kteří nyní nepočítají s Bohem vážně, spoléhají na bohatství, v němž mají své potěšení, jsou nasyceni [v. 24] a netouží po spravedlnosti [sr. Mt 5,6; L 6,21; Jk 4,8nn]. Zato ti, kteří nyní pláčejí, budou se smát, t. j. budou se radovat [Mt 5,4], protože se dočkají konečné spásy. Jde tu o navázání na Ž 126,2.

Posmíšek. *Posměch.

Posmýkání [smyk je nástroj, jehož se užívalo k mlácení obilí. Měl podobu saní bez kol nebo s koly. Jezdilo se jím po rozestřených klasech sem a tam]. Hebr. *za^{va}* (?) odvozeno od *zv'* = natřásti, hýbat; znepokojiti, špatně zacházeti. Kral. k 2Pa 29,8 připojují v Poznámkách vysvětlivku: »K posmýkání, t. aby místa jistého neměli, ale sem i tam postrkání byli«, sr. Dt 28,25; Jr 15,4; 24,9; 29,18; 34,17; Ez 23,46.

Posněsti, strpěti, trpělivě snášeti [2K 11,1]

Posouditi = rozvážiti, uvážiti, povážiti [Sd 19,30; Př 24,32; Jr 2,31], vyšetřiti [Sk 24,22].

Posouzený = zúžený [1Kr 6,4; Ez 40,16].

Postava, vnější vzhled, velikost, vzrůst [Gn 39,6; 1S 16,7; Pís 7,7; Iz 45,14; L 19,3; Jk 1,11 překládá Žilka: »Její [byliny] ladný zjev je zničen«]. U Mt 6,27; L 12,25 jde nikoli o p-u, nýbrž o délku života [Žilka: »Kdo z vás však může svou starostlivostí přidati k svému věku jedinou píď?«]. Totéž řecké slovo *hélíkia*, jež Kral. u L 2,52 překládají věk, překládají u J 9,21.23 »léta« ve smyslu: je plnoletý, dospělý. Poněkud nesnadný je výklad Ef 4,13. Hejčl-Sýkora překládá: »Až bychom se všichni sešli v jednotu víry a poznání Syna Božího a vyspěli v dokonalého [t. j. dospělého, zralého] muže a dosáhli [duchovním] vzrůstem míry plnosti Kristovy«. Jde tu o církev, jež má jednou ztělesňovat zralé, dospělé, dokonalé tělo Kristovo, celé naplněné Kristem. Práce apoštolů, proroků, evangelistů, pastýřů a učitelů buduje tuto církev. Ale dokonale vybudována, t. j. dokonalým tělem Kristovým bude teprve tenkrát, až se v ní sejdou všichni, kteří podle spasitelného plánu Božího jsou pro ni určeni a k ní patří.

Postávati = zdržovati se zastavováním, přerušovati chůzi [Jr 4,6].

Postavec, něco utkaného na stavu, zvl.

drahá tkanina [Ex 26,31; 28,5; Nu 4,6; 2Pa 3,14; Est 8,15; Ez 23,6 a j.], stánkové nebo chrámové opony, utkané z modrého a červeného purpuru, ze šarlatu dvakrát barveného a přesoukaného kmentu.

Postaviti ve smyslu ustanoviti, určití [Gn 41,34; 2Pa 25,16; Neh 6,7; Ez 3,17; Ř 4,17; 1Te 3,3; 5,9; 1Tm 2,7]; ve smyslu připraviti, přichystati L 1,17. »Postaviti Pánu« = postaviti před Pána, představití Pánu [L 2,22]. Jde tu o odborný výraz pro zasvěcení Bohu [Ex 13,2.12]. Téhož řeckého výrazu [*paristanai*] je užito v 2K 4,14, kde jde o poslední část spasitelného dění, kdy Korintští i Pavel po vzkříšení budou shromážděni před Božím trůnem, aby »se představili Bohu« [sr. Ko 1,22.28, kde je užito téhož řeckého slovesa]. »Postavovati se proti někomu« = bouřiti se, protiviti se, stavěti překážky [Joz 22,19; Jb 15,25; Ž 55,4; Pl 3,3; Ez 2,3; Dn 8,25]. *Vzdělati.

Postel. V Palestině byla p. přepychem. Chudí a pocestní spávali přímo na zemi, přikrytí pouze pláštěm [Gn 28,11; Ex 22,26; Dt 24,13]. Zámožnější lidé však užívali rohožky nebo žíněnky, jež mohla být snadno přenášena [Mt 9,6]. V době královské však se vyskytují už i p-e dřevěné [2Kr 1,4.6] nebo železné, k nimž náležely tyto součástky: 1. Žíněnka. 2. Pokrývka, často vyšívaná v pestrých barvách. V létě ovšem dostačilo tenké prostěradlo nebo plášť. 3. Kozí polštář [1S 19,13] nebo nějaká jiná poduška [podhlavník]. Dřevěné nebo železné konstrukce [Dt 3,11] bývaly všelijak ozdobeny [Am 3,12; 6,4; Př 7,16] a podle účelu upraveny [Gn 47,31; Est 1,6]. Sloupky byly vyřezávané, pozlacené nebo postříbřené. Většinou ovšem postačovala lavice, přistavěná ke stěně místnosti. Výraz »p. ložce« [Ž 132,3] = rozestlané lůžko. Ke Gn 49,4 viz Gn 35,22.

Příslušenství soukromé ložnice je vypočteno v 2Kr 4,10: postel, stůl, stolice, svícen. Při jeruzalemském chrámu byly pokojíky, patrně pro kněze, k přenocování. V takovém pokojíku byl ukrýván Joas [2Kr 11,2; 2Pa 22,11]. Že ložnice bývaly v »nejtajnějších«, t. j. nejsoukromějších místech domu, vysvítá z Ex 8,3; 2Kr 6,12. *Ložce.

Postíhati [nověji postíhati] = dohoniti, honiti, dotýkati se. Podle Oz 4,2 je úpadek v Izraeli tak veliký, že vražda se kupí na vraždu, takže se jedna dotýká druhé a tvoří nepřerušovaný řetěz. Podle Am 9,13 bude úrodnost země taková, že orač bude pobízet ženu, aby rychle dokončil svou práci, protože už bude třeba znovu orat půdu [sr. Lv 26,5].

Postihnouti = stihnouti, dopadnouti, dostihnouti, polapiti [Gn 19,19; 31,23; Ex 14,9; Dt 22,22; Ž 18,38; Př 30,6; Iz 21,3; Jr 2,26; 42,16; J 8,4 aj.].

Postiti se, *Půst.

Postlaný [Pís 3,10] = vydlážděný.

Postoupiti po někom, po něčem = následovati, dáti se za někým, jíti za někým

[690] Postranní-Posvěcen

[Ex 23,2; Dt 8,19; 1Kr 2,28; L 21,8; J 12,19]. P. ve smyslu couvnouti, ustoupiti zpět [2Kr 20,10; Jl 8,6], ve smyslu odevzdati Lv 25,28. 30.

Postranní, stč. = nepořádný, nepravý, mimo řád a obyčej; co se děje po straně. Syn p. = mimo manželství zplozený, nemanželský. Žena p. = cizí žena [Dt 23,2; Sd 11,2; Př 5,20; 7,5; 22,14; Iz 57,4].

Postrčen. U Jb 34,20 »uveden v neklidný pohyb«, »roztřesen« [hebr. *gá'aš*]. U Jr 23,12 »zahnání, rozptýlení« [hebr. *nádach*].

Postupovati [L 21,8]. *Postoupiti.

Posvátný, t. j. příslušný k svatyni [1Kr 8,4; 1Pa 9,29]. *Posvěcen, posvětili. Izrael znal také posvátné kameny [*masséba* Gn 28,18.20], p-é pahrbky a hory [1S 9,12; 10,13; Oz 4,13], p-é stromy [1Kr 14,23; 2Kr 16,4; Ez 6,13; 20,28; Oz 4,13; sr. Gn 21,33; 35,4,8], p-é háje [Dt 12,3; 2Kr 23,6, *'asérah*, dřevěný kůl, jenž snad byl kdysi živoucím stromem, sr. Mi 5,14; Dt 16,21], p-é prameny [1Kr 1,9] a p.

Posvěcen, posvětili. Tyto výrazy souvisí s pojmem *svatý. Svatý je pouze Bůh [Z 99,9] nebo jeho jméno [Z 99,3; 111,9] a vše, co nějak přijde do styku s Bohem nebo má vztah k Bohu nebo je jím užito nebo jemu vyhrazeno, má charakter svatosti, jest posvěceno. Nesmíme ovšem tento sz pojem v nejstarších dobách zaměňovati s naším pojmem svatosti, který je převážně mravní. Opakem svatého je ve SZ především obecný, profánní, normální [1S 21,4]. Později se ovšem pojem toho, co je svaté, prohluboval. Hebr. kořen *kdš* znamená původně oddělení [od obecného, všedního užívání, od všedního světa, Lv 20,26 sr. 10,10; 19,24n; Dt 20,6; Sd 17,3]. Věci a osoby samy o sobě nejsou svaté, ale svatost jim může být propůjčena tím, že jsou odděleny, že se dostanou do blízkosti Boží nebo věci a osob od něho už posvěcených [hora Sión je svatá, protože je na ní chrám, Z 2,6; 3,5; 24,3, sr. Ex 29,37; 30,29; Mt 23,17.19], anebo jsou od Boha prohlášeny za posvěcené [Gn 2,3; Ex 31,13; Lv 20,8; 21,23]. Při tom z počátku převládal názor, že to, co je posvěcené, je vybaveno zvláštními silami, jež mohou být nebezpečné všemu obecnému [Ex 19,12n.24; Sd 6,22n; 13,22, sr. Gn 28,17, zvl. pak vypravování o truhle Hospodinově 1S 5-7]. Posvěcenou, t. j. vyňatou z obecného užívání, mohla být země [Ex 3,5; Joz 5,15], jestliže se k ní přiblížil Bůh; posvěceno mohlo být město [Neh 11,1. 18; Iz 48,2; 52,1; Jl 3,17]; p-ými mohly být nádoby [1Kr 8,4], oltář [Ex 29,37; Nu 7,10; 2Pa 7,9], roucha [Ex 29,29] a osoby, jež jimi posluhovaly ve svatyni [Ezd 8,28; Ex 28,41; 29,1]; p. byl stánek [Nu 7,1] i chrám [1Kr 8,63; 9,3.7; 2Pa 29,5]; p-o mohlo být pole [Lv 27,21], pokrmů a plodiny [Lv 19,24n; 22,16], zvl. prvotiny [Ex 23,19], p-i museli být prvorození [Ex 13,2], svátky a dny [Ex 20,8. 11; 35,2; Lv 23; 25,10; Neh 8,9nn], shro-

máždění [Jl 2,16], celý »národ« [Ex 19,4nn; Lv 11,44; Dt 4,7]. I válka byla posvěcována. Vyzdvihnouti válku, vyhlásit boj, připravit, přistrojiti bojovníky zní v hebr. posvětit válku atd. [Jr 6,4; 22,7; 51,27n; Jl 3,9; Mi 3,5]. Bojovníci museli být p-i, t. j. muselo být u nich odstraněno vše, co by je mohlo oddělovat od zdroje síly, Boha [1S 21,5; Iz 13,3]. I vojenské ležení muselo být zbaveno všeho nečistého [Nu 5,3; Dt 23,14]. A možná, že výraz »mazati pavězy« [2S 1,21; Iz 21,5] znamená určitý druh svěcení posvátným olejem. Války izraelské byly »boje Hospodinovy« [Nu 21,14]. Začínaly obětmi [1S 7,9; 13,9n], při nichž podle Pedersena byl zpíván Z 20 nebo jiný podobný žalm. Vítězství začínalo ve svatyni. Do boje byly neseny posvátné předměty [Nu 10,35n; 31,6; 1S 4,3nn]. I válečná kořist musela být posvěcena, t. j. její část musela být odevzdána Bohu, aby ostatní část mohla být přivlastněna bojovníky a lidem [Nu 31,25-54; Sd 8,24-27; 2S 8,7n. 11n; Iz 23,18]. Právě na izraelských bojovnících je vidět, co prakticky znamená být p.: je to do určité míry vyšínutí z normálního, všedního života [1S 21,6; 2S 11,11], jež bylo u bojovníků dočasné, u Naze-rejců trvalé [Sd 13,4n.14; Nu 6,2-20]. V p-ých dnech se nesmělo pracovat [Ex 20,8-10; 35,3; Nu 15,32-36; Neh 10,31; Iz 58,13n; Jr 17,21 nn; Am 8,4-6, sr. L 6,5]. Smyslem těchto příkazů a zákazů bylo udržení a nabytí vnitřní životní síly ze styku se zdrojem síly, Bohem, nebo jeho Zákonem [Lv 20,7n; Nu 15,40; Dt 28,9n].

Druhou složkou svatosti [posvěcenosti] je kultická čistota. To, co je odděleno pro Boha, musí být kulticky čisté. Casem toto pojetí nabylo převahy, takže svatý, posvěcený = kulticky čistý. Jen člověk kulticky *čistý se směl blížit Bohu a přijmouti od něho potvrzení smlouvy a tudíž odpuštění skrze obět [Př 15,8; 21,27]. Kultické čistoty bylo dosahováno sepráním roucha a omytím těla [Ex 19,10.14; 30,17nn; 40,3 1nn], odstraněním všeho, co kulticky znečišťuje [Lv 12,4; 21,23; 22,3n.6n; Nu 19,20; Joz 7,13], zvláště však všeho, co nějak souviselo s cizími kultury [Lv 11,44]. Šlo to tak daleko, že byly zakázány i smíšené sňatky [Ezd 9,2; 10,10; Mal 2,11]. Neboť Izrael měl být »království kněžské a národ svatý« [Ex 19,6; Lv 19,2; 20,26] »símě svaté« [Ezd 9,2], »svatý lid« [Dn 8,24]. Zvláště *kněží, kteří »nesou nepravost svatyně«, t. j. jsou odpovědní za to, aby svatyně zůstávala ve »stavu posvěcení« jako středisko, odkudž se posvěcení šíří mezi lid, museli dbát toho, aby sami byli svatí [Ex 29; Lv 8; 10,9; 21,1n.6n.9, sr. s Ez 44,22.25nn; Lv 21,16nn]. Pro velekněze platily ještě přísnější zákony, protože jeho posvěcenost byla vyššího stupně než kněží a lidu [Lv 10,6n; 21,10nn]. Jeho povinností totiž bylo příslužovat ve svatyni svatých, kdežto kněží směli jen do svatyně a lid pouze do nádvoří; svatost Hospodinova byla soustředěna ve svatyni svatých. Usilí o posvěcení nakonec naplnilo celého Izraele, zvláště po návratu ze

zajetí. — To, co bylo posvěceno, nesmělo být ničím poskvrněno [Nu 35,33; Iz 24,5; Jr 3,1n]. Zvláště chrám musel být chráněn před znešvácením cizími kultury [Lv 20,2n, sr. Ez 20,39], ale i cizinci [Ez 44,7; Za 14,21, sr. Nu 1,51; 3,10] a kupčením [sr. Mt 21,12nn]. Jerusalem se měl stát svatým městem [Jl 3,17].

I když se na první pohled zdá, že pojem p. je více ceremoniální, naturalistický a kultický než mravní, přece jen obsahoval prvky, které nutně vedly k jeho zethisování. Možná říci, že etické prvky byly v zárodku obsaženy jak v pojetí posvěcení jako vyhrazení Bohu, tak v pojetí p. jako kultické čistoty. Především přesvědčení, že Bůh je osobní původce posvěcení [»Já jsem Hospodin, posvětitel váš« Lv 20,8; 21,23; Ez 20,12], stvořilo předpoklad pro osobní pojetí svatosti, jež musí být darována [Iz 6,7]. Stále hlubší chápání Boží svatosti [Iz 6,3,5; Ab 1,12n] nutně vedlo k projevům, na něž mohl navázat NZ [Ž 15; 24, 3-6; 51; Iz 1,4,16n; Jr 4,1-4; Ez 36,16-28]. Již t. zv. Zákon svatosti [Lv 17-26] s ustavičným refrémem »Já Hospodin Bůh váš« musel probouzet vědomí, že Izraelova svatost musí být měřena svatostí Boží. Bůh chce být »posvěcen uprostřed synů Izraelských« [Lv 22,32; Nu 20,12; 27,14], t. j. uznán a vyznáván v bázi a v důvěře jako svrchovaný Pán, který soudí a vysvobozuje [Iz 8,13, sr. 5,15n; 29,23; Ez 20,41]. »Posvětití« tu je totožné s vyvýšením a oslavením Božího jména mezi národy [Ez 28,22,25; 36,23; 38,16,23; 39,27]. Právě svými soudy [Lv 10,2n; Nu 20,13] i spásou Bůh sám sebe posvěcuje, t. j. zjevuje mezi národy svou podstatu. V době mezi SZ a NZ se stalo posvěcování jména Božího zachováváním jeho příkázání a bezúhonným životem nejvyšší zásadou a pohnutkou mravního jednání.

V NZ jde o řecký výraz *hagiazein* [= posvětití], známý skoro výhradně jen v biblické anebo pod biblickým vlivem stojící řečtině. Modlí-li se křesťan podle Ježíšova návodu »Posvěť se jméno tvé« [Mt 6,9; L 11,2], prosí za to, aby Bůh, jenž je *svatý, tuto svou svatost zjevil [sr. Ez 20,41; 38,16] nyní ve věřících a jednou při posledním soudu. Svou svatost ve věřících zjevuje tím, že jim dá při modlitbě okoušet svou vznešenost a vyvýšenost a probouzí v nich posvátnou bázeň [sr. Iz 6,3n]. Jiní vykladači se domnívají, že v této prosbě jde vlastně o slib: »Chceme posvěcovat [oslavovat svatost] tvé jméno«, jak to činili serafimové ve vidění Izaiášově [Iz 6,3]. Zdá se však, že neprávem. Subjektem posvěcení tu může být jen Bůh, ne člověk, právě tak, jako příchod království může uskutečnit a vůli svou na zemi prosadit jen Bůh.

Poněkud jiný význam má výraz »posvěcují sebe samého za ně« u J 17,19. Ježíš Kristus na základě svého božství [jen Bůh nebo Duch sv. může posvěcovat, Ř 15,16; J 6,69] sama sebe odděluje a určuje [posvěcují sebe = dávám se k dispozici Bohu, obětují sebe] za obět [J 1,29], když ho k tomu před jeho vtělením určil Bůh [J 10,36, sr. Jr 1,5], aby věřící

v něho »v pravdě« [zde snad na rozdíl od sqbětí, jež nebyly s to skutečně posvětití, sr. Žd 9,13n. *Pravda] byli posvěceni, t. j. stali se Božím majetkem a jeho služebníky. Toto posvěcení učedníků nazývá Ježíš J 17,17 posvěcením v pravdě, t. j. skrze pravé poznání Božího Slova, jímž Bůh v Kristu oslovuje věřící [sr. J 1,14,18; 14,7-9; 17,6,25n; 2K 4,6; Jr 9,23n; 31,34]. Jen toto posvěcení je s to zachovati učedníky od zlého na světě, t. j. vyjmouti je z nadvlády knížete tohoto světa. Ve stejném smyslu posvěcuje Kristus svou církev [Ef 5,26].

Toto sebeobětování Kristovo jako prostředek posvěcení zdůrazňuje zvl. Žd. V Adamovi [?Abrahamovi v. 16] po tělesné stránce jsou věřící a Kristus jedno [»z jednoho jsou všichni«, Žd 2,11,14], ale protože Kristus byl současně svatým Synem, jenž se dostal k cíli svého určení skrze utrpení [Žd 2,9n], očišťuje a posvěcuje svou sebeobětí [Žd 10,10,14; 13,12] ty, jež se nestydí »nazývat bratřími« [Žd 2,11]. Na základě tohoto očištění a posvěcení smějí věřící svobodně přistupovati k trůnu Božím [Žd 4,16; 10,19-22]. Věřící ovšem nesmějí »krev smlouvy, kterou byli posvěceni«, potupovat [Žd 10,29] svévolným upadáním do stavu neposvěcenosti, nýbrž osvědčovat životem svou svatost, jež jim byla vydobita Kristem [sr. Žd 10,22nn; 12,14; Zj 22,11]. Je tu patrná souvislost posvěcení se smírcí sebeobětí Kristovou.

To, co Žd nazývá očištěním a posvěcením [Žd 9,13n], nazývá Pavel *ospravedlněním a posvěcením, při čemž klade důraz na ospravedlnění. Ale všechny rysy ospravedlnění se shodují u Pavla s tím, co charakterisovalo pojem posvěcení ve SZ. »Věřící nejsou sami svoji«, »jsou Boží« [1K 6,19n], jsou živi pro Boha [Ř 6,11], jsou živou obětí [Ř 12,1]. Jiný důraz v terminologii souvisí s jeho východiskem. Pavel vidí hříšníka tvář v tvář Zákonu, vůči němuž se jeví jako vinník, neschopný jeho plnění, kdežto pisatel Žd vidí člověka poskvrněného a proto vyloučeného z Boží svatyně, pro Pavla posvěcení znamená přijetí za služebníka Božího [Ř 6,12-22], pro pisatele Žd schopnost pravé bohoslužby [Žd 12,14]. Pro oba je očištění [ospravedlnění] a posvěcení něčím darovaným v Kristu Ježíši [1K 1,2] nebo v Duchu sv. [Ř 15,16; 1K 6,11]. Být p. je pro Pavla být povoláným svatým, t. j. Boží povolání do království Kristova, jehož je uposlechnuto, posvěcuje [1K 1,9,23-30; 1Te 2,12]. 1K 6,11 [sr. Ř 6,4nn; Ko 2,12] pak ukazuje, že křest v Krista, pokřtění s Kristem je základem posvěcení i ospravedlnění [sr. 1K 1,30; Ef 5,26]. Ti, kdo byli Bohem [Kristem, Duchem sv.] posvěceni, obdrží dědictví v světle [Sk 20,32; 26,18, sr. Dt 33,3; Ko 1,12]. A jako ve SZ, tak i u Pavla styk s někým, kdo je p., posvěcuje [1K 7,14, sr. 1Tm 4,3-5], t. j. zahrnuje do oblasti Boží blízkosti. Ovšem, také u Pavla se musí svatost jako vztah k Bohu a ke

[692] Posvěcení-Poškvrna

Kristu projevovat v mravní čistotě [1Te 4,4,7; Ř 5,21-6,1nn]. *Posvěcení.

Zd 2,10 překládají Kral. řecký tvar *teleiósai* [= dokonalým učiniti] výrazem »posvětil«. Žilka překládá: »Slušelo zajisté, aby ten, kvůli němuž je všechno a skrze něhož je všechno, skrze utrpení dokonalým učinil vůdce spásy, jenž mnoho synů přivedl k slávě.« Žilka tomuto místu rozumí tak, že v něm jde o vyvrcholení Kristova božství, o zdokonalení jeho podstaty [Stejně Riggenbach]. Podobně překládá Hejčl - Sýkora: »Slušelo se zajisté na toho, k němuž a skrze něhož je všechno, aby [také] původce spásy, který přivedl mnoho synů k slávě, utrpením uvedl k jeho oslavení.« V poznámce dodává: »Právě tímto utrpením si získal Kristus, původce spásy, největší slávu.« Cremer-Kögel však, patrně správně, chápe toto místo v tom smyslu, že jde nikoli o podstatu Syna Božího, nýbrž o jeho mesiášské povolání, jímž procházel od stupně k stupni. Vyvrcholení a cíle dosáhlo toto povolání v utrpení na kříži. Tímto utrpením posvětil i věřící, t. j. zasvětil je Bohu. V tom smyslu překládá Skrabal: »Aby utrpením přivedl k cíli původce jejich spásy.« Tak bylo jeho povolání naplněno, jeho dílo ukončeno.

Posvěcení [řecky *hagiasmos*] je označením duchovního procesu, jehož předpokladem je svatost [Zj 22,11], získaná Božím posvěcením, t. j. smířením v Kristu [*Posvěcení]. Jde o stále větší a rozhodnější prokazování příslušnosti k Bohu, dosažené v Kristu skrze víru [Sk 26, 18]. Svatoť je základem, dokonalá svatost [posvěcení] je cílem věřícího [1Te 5,23n překládá Žilka: »Kéž vás Bůh pokoje posvětil skrz na skrz«]. Vůli Boží je, aby věřící dosáhli p. [1Te 4,3, sr. Lv 11,44; 1Pt 1,16], t. j. mravní čistoty [1Te 4,4; sr. 1Pt 3,7], v níž se uplatňuje Boží povolání. Opakem p. je mravní nečistota [1Te 4,7]. P. je výsledkem služby *»spravedlnosti« [Ř. 6,19] a vysvobození od hříchu [Ř 6,22]. Tento proces p. je umožněn tím, *že věřící přebývají v Kristu Ježíši [1K 1,30] a jsou ponoukáni Duchem sv. [2Te 2,13; 1Pt 1,2]. Jinak řečeno: P. je povolování Duchu sv. a bázeň před jeho zarmucováním [Ef 4,30]. Je to důsledek toho, že věřící se stává chrámem Ducha sv. [1K 6,19]. Ze p. není stav, nýbrž úsilí dětí Božích [sr. Ř 6,13,19; 2K 7,1 Žilka: »Provádíme až do konce své posvěcení v bázi Boží«, které byly posvěceny výkupným dílem Kristovým, o setrvání ve stavu svatosti a jeho prohloubení, je vidět z 1Tm 2,15; 2Tm 2,21 a Žd 12,14. Ukazuje to ostatně už úvod k 1Te 4,4 ve v. 1.: »Abyste se v tom rozhojnili více« [sr. 1Te 3,10-13]. Krátce lze říci, že p., způsobené Bohem v Ježíši Kristu, stojí na počátku duchovního a mravního života křesťanova, ne až na jeho konci. Jde však o růst v tomto p. Tak jako člověk, vytržený v těžké nemoci ze smrti do života, nabývá většího a dokonalejšího zdraví v tom životě, k němuž byl navrácen, tak také duchovně mrtvý člověk, navrácený

k duchovnímu životu posvěcením, jež je u Pavla totožné s ospravedlněním, má možnost v tomto duchovním životě se upevňovat. Ale i toto upevňování stojí pod svrchovaným vedením Kristovým [F 1,6].

Posvěcovati se. V 1Tm 4,4n mluví pisatel o zákazu některých pokrmů, na němž trvali bludaři, zdůrazňující askesi, odříkání. Soudí, že vše, co vyšlo ze stvořitelé ruky Boží, je dobré [sr. 1K 10,25n] a že bylo stvořeno k používání »věřícím a těm, kteří poznali pravdu« [1Tm 4,3], t. j. těm, kteří na základě své víry a poznání pravdy byli zbaveni strachu před démony [sr. 1K 8]. Nadto děkovnou modlitbou [a slovem], již je Bůh uznán za stvořitele pokrmů, je odstraněn jakýkoli jejich znečišťující vliv. Jsou posvěceny, t. j. očištěny. *Posvěcen. *Poskvrna. Iz 66,17 mluví o těch, kteří se podrobují očišťovacím a zasvěcovacím obřadům, aby se mohli zúčastnit kultických slavností v zahradách [Iz 65,3]. Napodobují při tom [Kral. »jeden po druhém«] kněze, jenž stojí uprostřed [sr. Ez 8,10nn]. Nevíme však, o jaký kult tu šlo. Ale prorok předvídá jeho zkázu.

Posvědčovati, stč. = dosvědčovati, dávatí za pravdu [Jb 29,11; Ab 2,11], přisvědčovati, pochvalně mluvití [L 4,22].

Posvětitel. *Posvěcen. *Posvěcení.

Posvětití (se). *Posvěcen. •

Posvěcení [stč. = památka posvěcení chrámu, hebr. *ch^anukká*] výroční židovská slavnost, zavedená Judou Makkabejským r. 165 př. Kr. na oslavu očištění a obnovení chrámu jeruzalémského, který byl r. 168 znesvěcen pohanskou modloslužbou na rozkaz Antiocha IV. Epifana [1Mak 4,52-59]. Slavnost byla též nazývána slavností světél a trvala 8 dní [od 25. měsíce Kislév, přibližně našeho prosince.] Podobala se slavnosti stánků [2 Mak 10,6n]. Židé ji dodnes zachovávají. J 10,22 připomíná, že Ježíš o této slavnosti v síni Šalomounově pronesl řeč, v níž veřejně prohlásil svou jednotu s Otcem.

Pošeptatí [Iz 7,18]. *Moucha.

Pošetilý, hebr. blázen [Jr 29,26, sr. 2Kr 9,11; Sk 26,24].

Poskvrna, poskvrniti, nověji poskvrna, poskvrniti. Stč. p. = skvrna [Lv 13,2], vráska, vada; úhona. Člověk, zvíře bez p-y = bez vady, dokonalého vzrůstu [Lv 4,3,28; 2S 14,25; Pís 4,7; Dn 1,4; Mal 1,7n]. Poskvrniti ženu = znásilnití [Gn 34,5,13; Ez 18,6,11]. Poskvrniti lože = dopustiti se cizoložství [Gn 49,4, sr. s Gn 35,22; 1Pa 5,1]. Poskvrněná žena = znesvěcená, zbavená panenství [Lv 21,7,14]. Většinou však jde ve SZ o kultické vady, jež znečišťovaly tak, že vylučovaly z účasti na bohoslužbách anebo vůbec zne-možňovaly bohoslužebný život, protože poskvrněly svatyni nebo chrám [*Čistý. *Nečistý]. To, co podle SZ poskvrněvalo, mělo v souhlase se starověkým názorem nějaký vztah k démonickému působení [na př. vše, co souviselo s pohlavním životem a jeho zrudnostmi, Lv 12; 15; 18; snad také tělesné vady byly

uváděny ve vztah k působení démonů] nebo k magii, hlavně však k cizím kultům [Nu 35,34; Jr 2,7,23; 7,30; Ez 20,30nn]. Tak poskvřňovaly dotek mrtvol [Lv 21,1nn; Ez 4,14; 9,7], malomocenství [Lv 13 a 14], určité pokrmy [Lv 19,6nn; Dn 1,8; Oz 9,4] aj. Oltář, jehož kameny byly otesávány železnými nástroji, byl kulticky poskvřněn [Ex 20,25]. Kdo se dotkl něčeho, co poskvřňuje, byl nejen sám nečistý, ale jeho dotek a sama přítomnost kulticky poskvřňovaly [Lv 5,3; 15,31; 20,3; Nu 5,3; 19,20; sr. J 18,28; Sk 21,8; 24,6]. Ezechiel vytýká kněžím, že nečiní rozdíl mezi svatým a poskvřněným [Ez 22,26], že poskvřňují svaté věci [Ez 22,26, sr. Sof 3,4], svatyni [Ez 44,7]; lidu pak, že poskvřnil [= znesvětil] sobotu [Ez 20,13; sr. Ex 31,14; Iz 56,2,6]. Tak bylo poskvřňováno [= zneuctováno] i svaté jméno Hospodinovo [Ez 36,20; sr. Lv 19,12], takže i »ta země poskvřněna jest« [Iz 24,5; sr. Ž 106,38; Jr 2,7; 3,1.2. 9]. Jr 23,15 vyčítá jerusalemským falešným prorokům, že svými prázdnými řečmi, jež vycházejí z vidin jejich srdcí, poskvřnili celou zemi. Proroci ovšem prohloubili obsah pojmu poskvřněnost a nečistota, takže zahrnoval především přestoupení Božích příkazů v oblasti mravní [Iz 1,15nn; 6,5; 24,5; 59,3; Oz 6,6,10; Ez 14,11, sr. Ž 89,32], a slibují jménem Božím, že vysvobodí lid ze všech poskvřn [Ez 36,25, 29].

NZ v zásadě přemohl ceremoniálně-kultické myšlení navázáním na proroky a hlavně pod vlivem Ježíšovým, a nahradil je myšlením nábožensko-mravním, což jest patrné i tam, kde ohled na křesťany původu židovského vedl k vydání určitých zásad pro křesťany původu pohanského [Sk 15,20]. Motivem tohoto usnesení byla bratrská láska podobně jako rady Pavlovy o požívání masa, obětovaného modlám [sr. 1K 8]. Ježíš jasně ruší všechny předpisy ceremoniálního zákona o tom, co poskvřňuje [řecky *koinūn* = činiti obecným, znečišťovati, znesvěcovati], t. j. vylučuje člověka z obecnosti Božího výrokem, zaznamenaným u Mk 7,15nn [Mt 15,11,20]. Nikoli pokrmy, nýbrž zlé myšlenky, necudnosti, cizoložstva, vraždy, krádeže, lakota, zloby, lest, nestřídmost, závistivý pohled, rouhání, pýcha, lehkomyšlnost. K v. 19 připsal nějaký opisovač: »Tím prohlašuje [Ježíš] za čisté všechny pokrmy« [Kral. »čistěcí všeliké pokrmy«]. Toto Ježíšovo prohlášení mělo pro křesťanství dalekosáhlý význam, protože je zásadně oddělilo od kultického židovství. NZ má na mysli především tyto mravně-náboženské poskvřny, i když užívá tu a tam kultické terminologie. Pavel srovnává církev s Božím chrámem, který nesmí být poskvřňován [řecky *ftheirein* = ničiti] světskou moudrostí, jež církev rozděluje a rozdvouje ve skupiny a strany [1K 3,16-20]. Ježíš Kristus vydal totiž sebe samého za církev, aby ji sám sobě postavil bez poskvřny [řecky *spilos* = skvrna] a vrásky [Ef 5,27]; jednotlivé její údy vyvolil před založením světa, aby byli svatí a neposkvřnění [řecky *amómos* = bez

úhony] a Pavel vyzývá Timotea, aby zachovával jeho příkazy, jež jsou z ducha Kristova, bez poskvřny [řecky *aspilos* = bez skvrny] až do příchodu Kristova [1Tm 6,14; sr. 2Pt 3, 14]. *Neboť do království Kristova nevejde nic obecného [řecky *koinon*, Kral. poskvřňujícího, Zj 21,27]. Výrazy, jichž je tu užito, až na dva nepatří ani do oblasti kultu. Ale Kral. je všude přeložil výrazy poskvřniti, poskvřna. Kultických vyřazuje užito však v 2K 7,1; Žd 12,15; Tt 1,15; Ju 8; 2Pt 2,20; Zj 3,4; 14,4 [*miainein*, *molynein*, *molysmos*]. 2K 7,1 vyzývá věřící, aby se očistili od všeliké poskvřny těla i ducha. Ze souvislosti je patrné, že se tu myslí na mravně-náboženskou úhonu, plynoucí z napodobení pohanského způsobu života. Věřící se mají naprosto odloučit od všeho pohanského [sr. 2K 6,14nn]. Podle Žd 12,15 ten, kdo odpadne od milosti Boží, poskvřňuje ostatní. Poskvřněnost rozumu a svědomí [Tt 1,15, sr. 1Tm 4,2nn] vede ke gnostické nauce o nečistotě některých pokrmů, což je rovno zapírání Boha skutky. Podle Ju 8 vystoupili v křesťanské církvi falešní učitelé, které pisatel nazývá »snáři« [Kral. »v hluboký sen pohřížení« sr. Dt 13,5]. Jejich hříchem je poskvřňování těla. Snad je tu myšleno na bezuzdné pohlavní výstřednosti, známé z různých současných kultů a mystérií [sr. v. 7; 2Pt 2,10-19]. Jsou při společných hodech lásky [*agapé*] nebezpečným skaliskem [řecky *spilas*, Kral. poskvřna], o něž může loď církve ztroskotat [Ju 12]. Věřící mají mít nad nimi lítost, přesvědčovat je, ale s nenapravitelnými mají přerušit všechny styky a mít v nenávisti i ten jejich šat, poskvřněný mravní bezuzdností [Ju 23]. Na podobné poskvřny myslí 2Pt 2,20 s vážným připomenutím, že ten, kdo jim jednou unikl na základě poznání Ježíše Krista, propadne ještě hrubším pokleskům, jestliže se znovu oddá těmto neřestem. Ve Zj 3,4 a 4,14 jde snad o symbolické vyjádření věrnosti ve víře. Církev je tu přirovnávána k nevěstě, která se svému nebeskému ženichovi nezpronevěřila [sr. 2K 11,2].

Pošlapati, rozdupati nohama nebo kopyty, šlapati [o hlíně Iz 41,25], výraz nejhlubšího opovržení [1S 2,29; Iz 14,19] a ponížení [Iz 10,6; 22,5; 28,3], ale také naprostého vítězství a zničení [Ž 44,6; 60,14; 91,13, sr. s L 10,19; Pl 1,15; Mal 4,3]. Mt 5,13 mluví o pošlapání soli. Souvisí to snad s tím, že soli se užívalo ke zvýšení žáru v topeništi; časem však tato sůl ztratila nejen svou slanost, ale i chemickou působivost a spíš dusila než podněcovala žár; proměnila se v tvrdou hmotu, jež byla [a je doposud v Palestině] prostě vyhazována na ulici. Žd 10,29 varuje před pošlapáním Syna Božího. Jestliže neposlušnost slov andělských [Žd 2,2n] a pohrdání mojžišovským Zákonem vedlo k nejtěžším trestům [Ex 31,14; Lv 17,14; Dt 17,2-7] po dosvědčení dvěma nebo třemi svědky [Dt 17,6], čím více svévolně hřešení, zejména odpadnutí a zapření

[694] Pošlý-Potěšen, potěšení

toho, jenž poznal Boží pravdu v Ježíši Kristu [sr. Žd 6,6]! Takové počínání je výrazem pohrdání Synem Božím a jeho krví, jež účinnost křesťan zažil na sobě [Zd 9,14n; 10,10] pod vlivem Ducha sv. [Zd 6,4]. Je to rouhání Duchu sv. [Mt 12,31].

Pošlý [Nu 24,19], pochoditi = pocházeti, vzejítí.

Pošmourný, pošmuřovati, stč. = zakaboněný, zachmuřený, zamračený, pokrytecký; kaboniti se, přetvařovati se [Mt 6,16]. V Ko 2,23 Kraličtí slovy »pokora pošmourná« vystihují jediné řecké slovo, které jinde překládají prostým »pokora«. Žilka tu překládá: »Dává si to jméno moudrosti, ale není to než libovolné pobožnůstkářství, „pokořování sebe“ a týrání těla.« Škrabal: »Mají zdání moudrosti ve zvláštním uctívání, y pokořování a nešetření těla.« Hejčl-Sýkora: »Ciní dojem moudrosti jako projev „zbožnosti, pokory a umrtvování těla“. Slovem „pokora“ tu apoštol myslí na svémocnou askesi, t. j. vnější pokořování až trápení těla odpíráním jeho přirozených potřeb. Tím se mělo podle mínění kolossenských bludařů gnostického rázu dojit k povznesení mysli k božstvu a ke styku s andělskými bytostmi, ale apoštol ironicky praví, že právě taková askese je ve skutečnosti jen »ukájením tělesnosti« [Žilka].

Pošta, t. j. rychlý běžec, *posel [Jr 51,31; Jb 9,25; 2Pa 30,6], vybíraný obyčejně z královské tělesné stráže. *Drabant.

Pošva, nověji pochva, kožené pouzdro na meč [1S 17,51; Jr 47,6; Ez 21,3; J 18,11], připsané k opasku [1S 25,13].

Pot [Gn 3,19; Ez 44,18]. Je známým zjevem, že se p. vyráží na těle nejen při tělesné námaze, ale také při silném rozrušení. Někdy při takovém rozrušení bývá p. zabarven krví. V lékařství má tento zjev jméno *diapedesis*, t. j. prosakování krve stěnami žil a tepen bez porušení tkáně [L 22,44].

Potahovati. *Táhnouti.

Potentát [z lat.] = mocnář, vládce [Dn 2,10].

Potěšen, potěšení, potěšiti, potěšovati [se]. Ve smyslu býtí rozradostněn, plesati [hebr. *gil* 23,24; sr. Ž 14,7; 21,2; Za 9,9 a j.]; býtí příjemný, utěšený [hebr. *ná'am*, Př 24,25: »Ti, kdo nestranně soudí, budou utěšeni«, nebo »Těm, kteří nestranně soudí, bude se dařit dobře«]; nejčastěji však ve smyslu *těšiti, povzbuzovati [*nchm*], na př. při úmrtí [Gn 37,35; 2S 10,2; 12,24; Jr 16,7], v těžkostech [Rt 2,13; Jb 6,10] a zármutku [Iz 66,3] a j., při čemž ve většině výskytů tohoto slovesa jde o spasitelné zasažení Boží [Iz 40,1; 41,27; 49,13; 51,3.12.19; 54,11; 61,2; 66,13]. Zalmista touží po Božím potěšování [Z 119,82], obveseluje se jím [Z 94,19]; Jb 15,11 se ptá, zdali potěšování Boha silného jsou malá, a Z 23,4 vyznává, že jej potěšují, t. j. posilují pastýřská hůl i prut Boží. Proroci předpovídají, že Bůh opět potěší svůj lid [Iz 57,18; Jr 31,13].

Ale i jiné hebr. výrazy souvisí s Boží činností [Z 51,10; 86,4; 119,82] nebo s účinností jeho Zákona [Z 119,70.92; Jr 15,16]. Potěšení vychází také ze vzpomínky na Jerusalema [Z 137,6], zatím co věštcí potěšují marností [Za 10,2]. Pl 1,16 nařiká, že Bůh-Potěšitel je od něho vzdálen.

Tyto skutečnosti vrhají světlo i na nz řecký výraz *parakalein* = domlouvati, t. j. naléhavě k někomu mluvití, jednak ve smyslu povzbuzovati, potěšovati, jednak ve smyslu prositi, jednak ve smyslu napomínati. Jde tu tedy o potěšování zvláštního druhu, jež zahrnuje prosbu [2K 5,10 překládají Kral. totéž sloveso »prosíme«], napomínání [Sk 2,40; 1Te 2,11; 2Te 3,12 překládají Kral. tentýž řecký výraz, který jinde překládají »potěšovati«, »napomínali jsme«] a potěšování [Sk 16,40; 2K 1,3nn; 7,13; 13,11; Ko 2,2; 1Te 3,7; 4,18 a j.]. Jde o potěšování, jež souvisí s evangeliem [L 3,18 překládá Žilka: »Ještě mnohým jiným napomínáním [*parakalein*] hlásal lidu radostnou zvěstí a spásou [2K 1,6; Mt 5,4, kde potěšení má eschatologický ráz, ježto konečné potěšení je ovocem království Božího]. Podle 1K 14,3.31 patří potěšování vedle učení a utvrzování k úkolům prorockým a spočívá na zvláštním obdarování Duchem svatým [sr. Sk 9,31], charismatem [Ř 12,8, Kral. »napomínání«]. Jeho cílem je utvrzení u víře [1Te 3,2.7; 2Te 2,17], posílení a povzbuzení [2K 13,11; 1Te 4,18]. A potěšení evangeliem je s vnitřní nutností zároveň zdůrazňováním závazku čili napomínáním. *Obrací se především na vůli. Pavel píše do Říma, že touží po tom, aby je utvrdil u víře [Ř 1,11], ale v dalším verši vykládá, co tím míní: »Abych spolu s vámi potěšen byl skrze společnou víru«. Povinností věřících je druhé v tomto smyslu »potěšovati«. Ne nadarmo se nazývá Barnabáš »synem utěšení« [Sk 4,36 Žilka: »Syn potěšení«] a Sk 13,1 připomínají, že Barnabáš patřil mezi proroky a učitele, že tedy z prorockých darů měl obzvlášť dar potěšování. Tak jako smyslem a posláním celého Písma je naučení a potěšení [Ř 15,4n], jehož zdrojem je Bůh, tak také smyslem poslání Ježíše Krista je potěšení [2Te 2,16, sr. F 2,1], jímž se cítí Pavel naplněn přese všecko soužení [2K 7,4, sr. 2K 1,3nn]. Je to splnění sz očekávání »potěšení izraelského« [L 2,25, sr. Iz 57,18]. Pavel nazývá své kázání *paraklésis* = potěšení [Kral. napomínání 1Te 2,3; 1Tm 4,13]. Dokonce i apoštolský list, zvěstující svobodu od ceremoniálního zákona, je nazýván potěšením [Sk 15,31].

Kral. překládají také jiné řecké výrazy slovesem potěšiti, na př. *anapauein* [= odpčinouti, Zj 6,11; 14,13; uklidniti] o vnitřním povzbuzení a osvěžení [1K 16,18, Žilka: »Uklidnili jste ducha mého i vašeho«; sr. Fm 20, kde Kral. totéž sloveso překládají výrazem »očerstviti«, Žilka: »Občerství mé srdce v Kristu«, sr. v. 7; 2K 7,13]. - *Paramytheomai, paramythia, paramythion* [= vyslovovati soustrast, těšiti J 11,19.31; 1K 14,3; F 2,1 Kral. utěšení] ve smyslu povzbuzování

[1Te 5,14 Žilka: »Těšte malomyslné«; 1Te 2,12]. - *Euthymos* [= klidně myslí; Sk 27,36 Hejčl-Sýkora: »Nabyli všichni dobré myslí«]. - *Parégoria* [= útěcha, potěcha, Ko 4,11]. - *Eufrosyné* [= radost, Kral. potěšení Sk 14,17]. Žádný z nich však nedosahuje významové plnosti slovesa *parakalein* a subst. *paraklésis*.

Potěšené, stč. = radostně. Ž 68,12 mluví o hlasatelkách, jež zvěstovaly vítězství [radostné poselství, sr. Ex 15,20n; Sd 5,1nn; 1S 18,6n].

Potěšený, stč. = dávající potěšení. Ž 37,37 je možno překládat s Duhem a Zemanem: »Neboť muž pokoje má [šťastnou] budoucnost« [doslovně: »Budoucnost muži pokoje«]. Iz 52,7 »potěšené věci« = zvěst pokoje [sr. Iz 61,1-3; Na 1,15; Ř 10,15; L 7,38]. Žd 12,11 překládá Žilka: »Každá výchova se ovšem pro okamžik nezdá radostnou, ale krušnou«.

Potěšitelný, stč. = schopný potěšovat [Za 1,3].

Potešiti(se). *Potěšen.

Potěšování. *Potěšen.

Potěšovati(se). *Potěšen.

Potíratí = podrobovati, pošlapati, sraziti, drtiti [Ž 44,6; 94,5; 143,3; Př 22,22; Am 4,1].

Potiskati, stč. = tlačiti [Gn 25,22].

Potkatí se, někdy ve smyslu utkatí se, bojovati [Iz 36,8; L 14,31].

Potknouti se, stč. = klopýtnouti, zaklopýtnouti [Ž 27,2].

Potlačení, -ý, potlačiti, stč. = pošlapání, pošlapati, utlačiti, utiskovati; útisk [Dt 28,33; Sd 5,13; Iz 1,17; 18,2,7; 42,22,24; Ž 119,122; Mt 7,6]. Potlačiti [*stenochórein*] v 2K 4,8 = = vhaněti do úzkých, stísňiti.

Potok l.Egyptský [Nu 34,3nn; 1Kr 8, 65; ve 2Kr 24,7 mají Kral. chybně podle Gn 15,18 *Reka Egyptská], dlouhé údolí *el 'Ariš*, které bylo obecně pokládáno za jz hranici mezi Palestinou a Egyptem a záp. hranici území, přiděleného pokolení Judovu [Joz 15, 4,47]. Bylo to suché a pusté údolí, známé už Assyřanům pod jménem p. E. Po silných deštích však tímto údolím protékal mohutný potok, živý přítok, z nichž jeden teče podél Kádes Barnea. Údolí, proměněné v potok, ústí do Středozemního moře asi 80 km jz od Gázy [uprostřed myšlené základny trojúhelníkovitého poloostrova Sinajského].

2. P. Gád je jiné označení pro Arnon. 2S 24,5 překládají někteří: »Uprostřed potoka [údolí] směrem ke Gád«.

3. P. ohnivý vycházel podle Dn 7,10 z trůnu Božího jako symbol jeho slávy [*Oheň] a soudu. Podle Žj 22,1 teče z trůnu Božího čistý p. živé vody jako symbol obživující moci Boží.

Ostatní p-y [Arnon, Bezor, Cedron, Cison, Jabok, Kana, Karit, Kedumim, Záred] hledej pod jejich jmény.

Potomní, stč. = pozdější, příští, budoucí [Gn 49,1; Ž 48,14; 78,6; Př 31,25].

Potopa. *Noe. Tradice o p-ě většího nebo menšího rozsahu je zachována téměř u všech staroorientálních, ale i jiných národů, kteří si vypravovali o katastrofě, jež postihla lidstvo,

pokud bylo těmto národům známo. Nejstarší sumersko-akkadská tradice ví o p-ě, jež trvala 7 dní a 7 nocí. Zná jména osmi až desíti předpotopních králů, i jméno zachráněného v korábu, jež byl nakonec obdarován bohy nesmrtností. Podobné vypravování zachoval nám církevní dějepisec Eusebius, který cituje doslova záznamy Berossovy o tradici, běžné v Babyloně za časů Alexandra Velikého [336—323 př. Kr.]. Nejúplnější tradice babylonská byla nalezena v knihovně Asurbanipa-lově [669-626 př. Kr.]. Je to t. zv. Gilgamešův epos, zachovaný na 12 hliněných tabulkách, z nichž jedenáctá je věnována p-ě. Způsobili ji bohové, kteří tím chtěli dokázat svou moc a sílu. Ale božstvo moudrosti, Ea, prozradilo tento plán Utnapištimovi, sídlícímu v Šuruppaku na Eufratu, který si vystavěl krychlový koráb o 6 poschodích. P. trvala

7 dní. Nakonec bohové vyčítali božstvu, odpovědnému za tuto spoušť, nerozum, jímž zahubil spravedlivého s nespravedlivým, a Ea osobním zásahem vyvedl Utnapištima a jeho ženu z korábu a propustil je s požehnáním, jež mu propůjčilo nesmrtnost. Jiná tradice, t. zv. churrijská, jmenuje hrdinu p-y Nach- molel a připomíná bibl. zprávu nejen tímto jménem [Nach, Noe], ale i tím, že nositele tohoto jména činí zakladatelem vinařství [sr. Gn 9,20]. Sluší též připomenouti, že archeologické vykopávky potvrzují jak sumerskou, tak gilgamešskou tradici. Města Kiš [u Babylona], Suruppak a mnohem dříve i Ur byla kdysi zaplavena a s nimi pochována prastará kultura, jejíž zbytky nyní objevují archeologové.

Avšak žádnou z těchto pohrom nelze ztožňovati s vypravováním v Gn, jež sice užívá obrazů a výrazů tehdy běžných, ale s docela jiným zaměřením. Rozsah bibl. p-y nelze ovšem z textu určit. Právě-li se, že »přikryty byly všechny hory nejvyšší, kteréž byly pode vším nebem« [Gn 7,19], nezapomínejme, že je to psáno s hlediska toho, který byl v korábě [sr. Ko 1,23, kde se mluví podobně o tom, že evangelium jest kázání všemu stvoření, kteréž jest pod nebem]. Účelem p-y bylo zničit zkažené lidské pokolení [Gn 6,7.13.17; 7,21-23] se vším tvorstvem, závislým na suché zemi. Byl to Boží soud nad bezbožností [Gn 6,5-13]. Oceán i liják, trvajících 40 dní a 40 nocí [Gn 7,11n], byly nástroji tohoto soudu. Nad nejvyššími horami bylo ještě 15 loktů vody, takže vše bylo zatopeno. Jen Noe se všemi a vším, co měl v korábu, byli zachráněni [Gn 7,17-23]. Zátopa trvala 150 dní, až konečně koráb stanul na horách Ararat. Teprve za pŕltřetího měsíce se objevily vrcholky hor [Gn 8,3-5]. Za další tři měsíce prvního dne prvního měsíce Noe sňal střechu korábu, ale teprve po dalších

8 týdnech dostal rozkaz od Boha, aby koráb opustil [Gn 8,13-15]. Současně Bůh vyslovuje rozhodnutí, že takovým způsobem už nebude zlořechiti zemi pro člověka [Gn 8,21n; sr. Iz 54,9].

[696] Potratiti-Potřítí

Rozdíl mezi staroorientálními tradicemi a bibl. vypravováním je zřejmý. Staroorientální tradice jsou polytheistické, bible zná Boha, Stvořitele nebe i země, který má svrchovanou moc nade vším, co stvořil; Bůh nenávidí hřích, přesto však je milosrdný a spravedlivý. Lidstvu, o němž platilo Ježíšovo povědění u Mt 24,38, dává lhůtu 120 let [Gn 6,3] a »kazatele spravedlnosti«, Noé [2Pt 2,5], aby přiměl jeho současníky k pokání. Uznává Noémovu poslušnost, sám za něj zavírá dveře korábu a rozpomíná se na něj, když soud byl vykonán [Gn 8,1].

N.
Ježíš srovnává dny před potopou s těmi, které bude předcházet jeho druhý příchod [Mt 24,37]. Na neposlušnost pokolení doby p-y i na záchranu Noéma a jeho rodiny v korábu vzpomíná a k vodě křtu tento prostředek záchranu typologicky přirovnává obtížný oddíl 1Pt 3,20n. V 2Pt 3,6n.10 se pak naznačuje, že jako první svět zahynul p-ou, tak nynější svět zahyne ohněm. Bude to »den soudu a zatracení bezbožných lidí«, jimiž nepohne ani dlouhoshovivavost Boží [2Pt 3,9].

X X
Potratiti, stč. = ztratiti [Jl 2,10]; nedonositi [o plodu Ex 23,26; Jb 21,10]. V 1Tm 1,19 je užito slovesa *apóthéomai* — zavrhuji [Ř 11,1.2; sr. 1S 12,22; Ž 94,14; Sk 7,39], odháním [Sk 7,27]. V 1Tm 1,19 se vlastně mluví o »odstrčení«, t. j. o svévolném, úmyslném odhození dobrého svědomí jako obtížné přítěže na palubě lodi, jež se tím stala hříčkou vášní. Ztroskotání u víře je výsledek takového počínání.

Potrestati. [*Káratí. *Trestati]. Ve starším českém jazyku toto slovo většinou znamenalo pokáratí někoho, domluvití někomu [Lv, 19,17; Př 19,25; Oz 7,15; Mt 18,15; L 17,3; 2K 6,9], také pokořiti [Ž 119,75], pohroziti [L 9,55], zakázati [L 19,39]. 2Pt 2,9 překládá Žilka: »Nespravedlivé hlídají k trestům ke dni soudu«, Škrabal: »Nespravedlivé šetřiti pro potrestání v den soudu«.

Potrhnouti se, stč. = sebou trhnouti, ve smyslu stavěti se, »činiti jakoby« [L 24,28].

Potroskotati, stč. = potlouci, pošlapati, roztrískati, rozlámati [Ez 6,6].

Potrásati se, stč. = sápati se. U Neh 9, 37 tak překládají Kral. hebr. *mášal* = vládnouti, panovati, míti k dispozici. U L 3,14 jde o překlad slovesa *diaseiein* = trásti; vydírati někoho. Je to právní výraz, který označuje zlé nakládání za účelem vydírání peněz.

Potřeba [jest potřebí], něco nutného a nezbytného k životu [přirozená p., t. j. vyprázdnění Sd 3,24; 1S 24,4], k živobytí [Ž 104, 14; Př 30,8; Ř 12,13; F 4,19; Jk 2,16; Sk 2,45; 20,34], k vykonání úkolu [Ex 1,14; 36,5; 1Pa 22,5; 2Pa 14,11; Ezd 7,20; J 13,29; 1K 12,21], k dosažení nebo udržení určitého duchovního stavu nebo zaslíbení [Žd 10,36 sr. F 1,24]. Nebeský Otec ví, čeho jest nám potřebí, dříve, než bychom ho prosili [Mt 6,8], takže není třeba být pohansky mnohomluvný, i když je

nutno stále se modlit bez omrzení [L 18,1]. Pro věřícího je třeba »jen jednoho« [L 10,42]; toužit a usilovat o království Boží [L 12,31], o poklad v nebi [L 12,33], o soustředění se na Krista [»přidržet se Krista bez všelike rozržitosti« 1K 7,35]. V 1K 7,26 překládají Kral. řecké *ananké* [= nouze, tíseň, starost, utrpení, strast] výrazem »potřeba«. Pavel tu myslí na tíseň doby, která bude předcházeti plně odhalení království Božího, zejména pak snad na nastávající pronásledování, jež na manžely dolehne tíživěji než na svobodné jednotlivce. Žilka překládá: »V nastávající tísní je to [svobodný stav] dobré«.

Potřebný, ve smyslu nuzný, potřebující [Ž 72,13; Př 3,27]; ve smyslu užitečný [2Tm 4,11], nutný [1K 12,22], nezbytný [Sk 15,28].

Potřebovati. Ve Sk 17,25 polemizuje Pavel proti zlidšťujícím představám Boha, jak byly běžné v pohanstvu. Bůh není bezmocná modla [sr. Iz 40,20; 41,7; 46,7; 1K 12,2; Ga 4,8n]; ničeho nepotřebuje, protože učinil vesmír a všecko, co je v něm, nebydlí v chrámech udělaných rukama, ani si nedává sloužití lidskýma rukama, jako by něčeho potřeboval. Stejně nepotřeboval Ježíš, »aby mu kdo vydával svědectví o lidské povaze; sám poznával, co je v člověku« [J 2,25]. Člověk však se jen ve své pýše domnívá, že ne-uje pokání [L 15,7], že si stačí sám [Zj 3,17, sr. 1K 12,21]. Jsou ovšem případy, kdy věřící v Krista ne-uje, aby jej někdo poučoval, jak si má počínat s falešnými učiteli, protože mocí darů Ducha sv. [»pomazání«] dovede rozeznati pravdu od lži [1J 2,26n překládá Hejčl-Sýkora: »Toto jsem vám napsal o vašich svědčích. Pokud se vás týká, ať ono pomazání, které jste přijali od něho, zůstává ve vás! A nepotřebujete, aby vás někdo učil. Ale jako to jeho pomazání vás poučuje o všem, tak je to také pravda, a není to lež.«

Potření, stč. = záhuba, pohroma, zničení, porážka [Př 17,19; Jr 4,6; 6,14; 8,21; 30,12; Am 6,2; Na 3,19 a j.].

Potřený, potřín = zdrcen [Ž 34,19; 38,9; 51,19 a j.], zmítán [Ž 77,5], zničen, přemožen [Iz 7,8; 8,9; 27,11; 30,31; Jr 51,8]. Mesiáš podle Iz 53,5 je »potřín pro nepravosti našek«. Jde tu o zástupné utrpení [sr. v. 4.6.10.11.12], jež nevinný Mesiáš dobrovolně snáší k prospěchu těch, kteří sami měli být trestáni za své hříchy. Teprve vyvýšení trpícího Mesiáše otevřelo věřícím oči pro tuto jeho zástupnou úlohu. Na Iz 53 navázal Ježíš [a celý NZ], když popisoval svou zástupnou sebeobět.

Potřítí = rozdrťiti [Ž 51,10; 72,4; 89, 24 a j.], rozmačkati, rozšlapati [Gn 3,15; sr. Ž 74,14; Ř 16,20], přelomiti, zlomiti [Ž 10, 15; 69,21; 74,14], zkaziti [Ž 44,3], roztrískati [Ž 58,7], zničiti [Ex 15,6; Dn 2,44] a pod. V navázání na Dn 2,34n.45 praví Ježíš L 20,18, že kámen, zamítnutý od stavitelů, odpovědných za stavbu království Božího, promění se v kámen zhouby, jenž na prášek rozdrťí a rozvěje ty, na něž padne [sr. Iz 8,15]. Kamenem tu míní Kristus sama sebe [sr. Iz 8,14n.].

Ř 9,32n; 1K 1,23; 3,11; Ef 2,20nn; 1Pt 2,4. 7n].

Potupa, potupen, potupiti. Ve stč. tupiti znamenalo původně kopati, bítí někoho nohama, v přeneseném smyslu potupiti = odsouditi; zničití, za nic položití, zahanbití, zavrhnouti, pohrdnouti [čím]. Podobně je tomu v hebr. aspoň u dvou výrazů, které Kral. překládají potupiti: *keles* [potupa Ž 44,14] je odvozeno od slovesa *kálas*, jež znamená původně pošlapati nohama, v obrazném smyslu vysmáti se, pohrdati [Ez 16,31], posmívati se [2Kr 2,23; Ez 22,5], podst. jméno: posměch [Jr 20,8]. Podobně hebr. *ke'limmá*, které Kral. překládají potupa [Ž 4,3; 44,14; 69,20; Jr 20,11; Ez 16,52.54; 32,24n; 34,29; 36,15; 39,26, *pohanění [Ž 69,8; Iz 61,7; Jr 3,25; Ez 44,13], útržka [Jr 51,51] je odvozeno od slovesa *kálam*, jež původně znamená zraniti, obrazně zahanbiti [Ž 44,10], dáti v potupu [Ž 40,15; 70,3]. Jiné hebr. výrazy, jež Kral. překládají p-a, p-iti jsou: *cháráf* [= drážditi (k boji), přeneseně vysmívati se, haněti (2S 21,21), činiti útržky (Ž 55,13), utrhati (Sd 8,15; Sof 2,8), v lehkost uvoditi (Iz 65,7)], na př. Ž 57,4. Zeman toto místo překládá správněji: »Potupí toho, který se na mne sápe«. Hebr. *cherpá* = (dráždění; výsměch, pohrdnutí, posměch, *hanění, *pohanění [Ž 69,20; 79,12], utržení [Ž 44,14]), na př. Jb 19,5; Ž 15,3; Pl 3,20; Dn 12,2. Hebr. *búz* nebo *bázá* (= pohrdati, *Pohrdání [Gn 25,34; 2Kr 19,21; Př 1,7; Pis 8,7 a j.], zahanbiti [Pis 8,1], uvozovat potupu [Př 6,30]), na př. Jb 12,21; Ž 31,19; 119,22; 123,3. Hebr. *cháfar* (= stydětí se [Jr 15,9; Mi 3,7], býti zklamán v nadějích, *býti zahanben, zapřítí se studem [Jr 50,12]), na př. Ž 83,18 [Zeman: »Zardí se«]. Tentýž význam má hebr. *búš* [Ž 14,6 překládá Zeman: »I když maříte záměry tichého, Hospodin je jeho útočištěm«, Duhm: »Záměry chudého učiníte směšnými«]. Tvar hebr. slovesa *chálal* [= znesvětití, profanovati, zlehčiti, poskvřniti (Ex 20,25; Ž 89,32.35)], na př. Pl 2. Nejzajímavější je tvar hebr. slovesa *rása'* [= prohlásiti za bezbožníka, za hodná trestu, za nespravedlivého, odsouditi (Dt 25,1; Jb 10,2; Ž 94,21; Př 17,15)], neboť se dotýká jak oblasti právní, tak náboženské [Ž 37,33; Př 12,2; Iz 50,9]. U Iz 50,7nn Služebník Hospodinův se těší, že Bůh jej ospravedlní v budoucím soudu, takže ho nikdo nebude moci »potupiti« [= odsouditi] jako se to stalo v minulosti.

Potupen, zesměšněn, vydán v pohrdání může být člověk člověkem [Ž 15,3]; zvláště žalmisté nařikají nad tím, že zbožní jsou stíháni potupou synů lidských [Ž 4,3; 14,6; 31,19; 69,20; 119,22; 123,3]. Dokonce i slovo Hospodinovo může být prorokovi k potupě, t. j. k hanbě mezi odpůrci Božími [Jr 20,8]. Po-tupí-li někoho Bůh, znamená to současně odsouzení, zavržení a zničení [Ž 83,18; Jr 23, 40; Dn 12,2]. Potupiti, zesměšniti, pohrdnouti [hebr. *nádaf*] lze i Hospodinem [Nu 15,30; tentýž hebr. výraz překládají Kral. v 2Kr 19,6.22; Iz 37,6.23; Ez 20,27 slovesem rouhati

Potupa, potupen [697]

se]. Potupiti, t. j. odsouditi, zatratiti, usvědčiti mohou také ústa [Jb 9,20; 15,6]. Hospodin svému lidu slibuje, že splní volání žalmistů [Ž 57,4; 119,22] a vytrhne jej z potupy [Iz 54,4; Ez 36,15].

V NZ jde o šest řeckých sloves, jež Kral. překládají výrazem potupiti. Slovesa *katakrinein* [= odsouditi] je užito o Ninivetských a »královně od poledne« [Mt 12,41.42; L 11,31.32], kteří »potupí«, t. j. budou příčinou odsouzení současníků Ježíšových u posledního soudu, protože Ninivetští činili pokání pod vlivem kázání Jonášova a královna ze Sáby se vydala na dalekou cestu, aby se mohla seznámit s moudrostí Salomounovou, kdežto současníci Ježíšovi nečinili pokání a nedali se poučiti, ač Ježíš je něco více než Jonáš nebo Salomoun. Podobně je rozuměti Žd 11,7, kde se praví, že Noe svou poslušnou vírou potupil svět, t. j. vynesl soud nad nevěřícím světem. Podle Mk 14,64 všichni Ježíše potupili, t. j. »prohlásili, že zasluhuje smrt« [Škrabal]. Tam, kde jde o Boha jako původce potupení, je vnesení soudu a vykonání rozsudku něco současného. Proto Kral. totéž řecké sloveso, které jinde překládají potupiti, u Mk 16,16 tlumočí »budeť zatracen«. Stejně je rozuměti výrazu potupiti v 1K 11,32 [při posledním soudu] a 2Pt 2,6. Podle Ř 8,3 Bůh potupil, t. j. odsoudil [vynesl soud a současně vykonal rozsudek] hřích na těle svého Syna. Bůh v jeho těle zničil a zahladil nadvládu hříchu; Zákon byl slab pro tuto úlohu [sr. Žd 7,18n]; ba naopak: odsuzoval hříšníka tak, že člověk při tom zahynul; byl Zákonem hříchu a smrti [Ř 8,2]. Příchodem Kristovým »v podobnosti těla hřícha«, t. j. jeho inkarnací, byl hřích, který nás odsuzoval [Ř 8,1], sám odsouzen, t. j. zbaven své vlády nejen v těle Ježíšově, ale v lidském těle vůbec. Stalo se tak bezhříšným životem, smrtí a zmrtvýchvstáním Kristovým, ovšem účinně jen pro ty, »kteří jsou v Kristu Ježíši« [Ř 8,1], jsou jeho majetkem [Jülicher], tedy jen pro věřící [sr. 2K 5,14n.17], za něž se Kristus přimlouvá [Ř 8,34]. Toto odsouzení hříchu je totožné s tím, co jinde nazývá Pavel smířením a ospravedlněním. Je to zrušení nepřátelství vůči Bohu [Ř 8,7; Ef 2,15n], vysvobození od Zákonu [oblasti] hřícha a smrti [Ř 8,2], tedy i následků odsouzení [sr. Ř 5,16.18, kde Kral. potupení je přetlumočením řeckého *katakrima* = odsouzení: rozsudek vedl k jeho vykonání, k odsouzení]. V Ř 14,23 je užito slovesa *katakrinein* ve smyslu »propadnouti odsouzení« o člověku, který přes své pochybnosti [rozpaky], t. j. proti svému přesvědčení víry jí maso obětované modlám anebo se nepostí o svátcích. Neboť tím opustil půdu víry. A kdo opustil tuto půdu, propadá Božimu odsouzení, protože nejednal z přesvědčení.

Řecké *apodokimazein* znamená podrobiti zkoušce a zavrhnouti, uznati za bezcenného, zbaviti úřadu, pohrdnouti [Žd 12,17], zamítnouti, hebr. *má'as*, na př. 1S 10,19; Iz:

[698] Potupa-Potupně

33,8; Mt 21,42; Mk 12,10; L 20,17; 1Pt 2,4. 7]. U Mk 8,31 [L 9,22] vypočítává Ježíš, že Syn člověka musí být »potupen« [= zavržen] od nejvyšší jeruzalémské rady, t. j. od starších, velekněží [úřadujících i bývalých] a zákoníků, t. j. theologů-právníků, kteří byli členy tohoto nejvyššího úřadu. Tak bude splněno proroctví ze Z 118,22, k němuž Ježíš připojuje proroctví z Oz 6,1n. Sr. L 17,25, kde Kral. totéž sloveso překládá »zavržen býti«.

Řecké *katadikazein* znamená odsouditi, zatratiti [hebr. rása' u Dn 1,10: přijíti o hrdlo]. U L 6,37 v rámci napomenutí, aby vyznavači Kristovi byli milosrdní, varuje Ježíš před nelaskavým posuzováním a »potupováním« [= odsuzováním] druhých [publikánů, Samaritánů a j.]. Sudičství bylo jedním z nejrozšířenějších zel v náboženském životě Ježíšových současníků. Vidíme to na důrazném odporu Pavlovi proti těm Židům, kteří by se chtěli škodolibě vyvyšovat nad pohany a soud Boží nad nimi přichvalovat svým vlastním souzením [Kral. potupovat, potupující R 2,1, řecky *krinein*]. Neboť to, z čeho Bůh odsoudil pohany, činí také sebejistí Židé a tak si jednou sami vyslouží Boží odsudek. A nejen to: i mezi pohany jsou takoví, kteří nemajíce Zákona žijí podle něho. Tito lidé se stanou soudci [Kral. potupí] Židů, kteří Zákon mají, ale nezachovávají jej [R 2,27]. Do téže oblasti nelaskavého sudičství patří pohrdání [*krinein*] těmi, kdo v síle víry se nerozpakují jíst maso obětované modlám. Vždyť přece Bůh je přijal, t. j. povolal mezi věřící [R 14,3.10] a konečný soud patří Kristu. Každé potupování čili odsuzování [*krinein*], odsuzování bratra je podle Jk 4,11 zasahováním do výsostných práv Božích [Božího Zákona] a tím i potupováním Zákona. Jen Bohu přísluší právo souditi a on tohoto práva využije proti všemu, co se spolčuje s ďáblem [Zj 18,8 Kral. »potupí«, *krinein* = souditi]. Jak blízko má toto odsuzování k vraždě, je vidět z Jk 5,6, kde je boháčům vytýkáno, že odsoudili [*katadikazein*], zamordovali spravedlivého, ač jim neodpíral. Sr. Sir 34,22n: »Chléb nuzných život jest chudých, a kdož odjímá jej, vražedník jest. Morduje bližního, kdož jemu živnost odjímá, a kdož připravuje nájemníka o mzdu, vylévá krev«.

Řecké *kataginóskein* [= něco na někom upozorovati, někoho prohlédnouti, potom i obviniti, odsouditi, zamítnouti] překládá Kral. výrazem potupovati v 1J 3,20n. Luther toto místo vykládá přibližně takto: Na lásce k bratřím můžeme měřiti svou zakotvenost v pravdě [1J 3,10.19], jestliže v této věci nás naše srdce »nepotupuje« [= neobviňuje], pak můžeme směle předstoupit před Boha. Ale i tenkrát, obviňuje-li nás srdce z mnohé nelaskavosti přese všecku naši snahu žiti v lásce, smíme se před Bohem upokojit, protože Bůh nás zná skrz naskrz a ví, že ho milujeme [sr. 1J 2,1; J 21,17]. Kalvín však vykládá toto

místo právě naopak: na bratrské lásce můžeme měřit opravdovost svého křesťanství. Obviňuje-li nás hříchem zakalené svědomí z nedostatku lásky, můžeme být přesvědčeni, že nám hrozí od Boha ještě větší odsouzení, protože Bůh je větší než naše srdce, není omylný soudce; jemu nezůstane nic utajeno. Proto upokojit své srdce před ním může jen ten, koho jeho svědomí neobviňuje.

Slovesa *enhybrizein* [= zesměšňovati, posmívati se, drze s někým jednati] je užito v Žd 10,29 o potupování Ducha milosti, jenž dosvědčuje, že smlouva uzavřená na Golgotě je dokonalým odstraněním hříchů [Žd 10,15nn]. Kdo popírá spásonosnou účinnost této smlouvy, pošlapává Syna Božího, zneuctívá krev smlouvy a zesměšňuje Ducha milosti [sr. Žd 6,4; 9,14].

Z podstatných jmen, která Kral. překládají potupa, potupení, dlužno jmenovati řecké *krima* [= rozsudek, trest]. L 23,40 překládá Žilka: »Vždyť máš stejný trest!« Téhož řeckého výrazu je užito v 1Tm 3,6. Kral. »potupení ďáblov«, t. j. buď »soud, který stihl satana« [Bengel, Žilka a j.] anebo spíš soud, který vykoná ďábel jako nástroj Božího trestání [Cremer-Kögel]. Někteří vykladači se domnívají, že tu vůbec nejde o ďábla, nýbrž o lidské pokušitele. 1Tm 5,12 překládá Žilka: »Již to zasluhuje odsouzení, že porušily [vdovy] první věrnost«, Škrabal: »Tak na sebe uvalují odsouzení, protože porušily první věrnost«. Ju 4 naznačuje, že se do církve vloudili falešní učitelé, kteří svobodě Božích dětí rozumějí tak, že jsou osvobozeni od mravního zákona a mohou se oddati bezuzdnému životu. Ale tyto lidé jsou předem zapsáni k Božímu soudu, odsouzení [Kral.: potupě].

Řecký výraz *atimia* [= zneuctění; bezectnost, hanba, ohavnost R 1,26] překládají Kral. výrazem potupa v R 9,21 a 2Tm 2,20. Na prvním místě hájí Pavel Boží svrchovanost při rozdávaní milosti. Bůh má právo i moc stvořiti jedny lidi k tomu, aby na nich ukázal své milosrdenství i slávu [»nádoby milosrdenství« R 9,23]; druhé, aby na nich zjevil svou shovívavost a potom trestající spravedlnost [»nádoby k potupě«, »nádoby hněvu«]. *Vyvolení. Na druhém místě je konstatováno, že i v církvi Kristově jsou dobří i zlí [Mt 13, 24] právě tak, jako ve velké domácnosti jsou nádoby k čestnému, slavnostnímu užívání, druhé pro všední potřebu [Kral. »ku potupě«]. Tak jako tyto nádoby jsou v domácnosti nepostradatelné, tak v církvi nutno počítat s nehodnými členy, falešnými učiteli. Na věřících jest, aby se sami drželi v úzkostlivé čistotě k posvěcené službě Pánu.

Ve 2K 7,3 je užito řeckého *katakrisis* [= odsouzení]. Žilka překládá: »Toto nepravím, abych vás odsoudil«. Úmysl Pavlův není odsuzovat, ale smířovat rozpory a opět získati důvěru korintského sboru.

Potupeni. *Potupa.

Potupně, s pohrdáním, s výsměchem [Jb 16,10].

Potupník, pohrdač [Sk 13,41, řecky *katafronētēs*, sr. Ab 1,5].

Potupný, rouhavý [2Pt 2,11].

Potupovati. *Potupa.

Potupující [R 2,1]. *Potupa.

Potvora, stč. nestvůra, obluda, o zvířatech zpotvořených nebo neobyčejné velikosti, odlišných od obyčejného, obvyklého druhu [Iz 13,22; Jr 50,39; Jk 3,7]. U Iz 13,22; Jr 50,39 je tak přeloženo hebr. *'i*, jež slovníky překládají šakal nebo hyena. Poněvadž však v seznamu šelem pouště se vyskytuje i satyr [Iz 13,21, hebr. *sá'ir* — chlupatý, Kral. příšera, nejspíše nějaký démon pouště; Lv 17,7 překládají Kral. tentýž výraz slovem ďábel, sr. 2Pa 11,15], je pravděpodobné, že i p. označuje nějakou mytologickou bytost [sr. Iz 34,13nn; Sof 2, 14]. U Jk 3,7 jde o dodatek Kralických překladatelů k výrazu označujícímu vodní zvířenu, mořské tvory.

Potvrditi, potvrzovati. Ve smyslu utvrditi, dodatí stálosti, upevniti, posilniti [hebr. *'amas* Dt 3,28, sr. Ž 89,22; Iz 41,10; zmocňovati, utvrditi rozechvělá kolena Jb 4,4; Iz 35, 3; hebr. *'azaz* Ž 68,29; podle některých: »Ukaž se silným v tom, co jsi mezi námi vy-dělal«; hebr. *kün* = podporovati dílo Ž 90,17; upevniti, utvrditi Iz 62,7]. Ve smyslu dosvědčiti jako pravdu, schváliti, zaručiti, stvrditi, ratifikovati [hebr. tvar slovesa *küm* — postavití, zdvihnouti; Nu 30,14.15], prohlásiti za platné [Rt 4,7; Est 9,32]. Když Bůh něco potvrzuje, zároveň to uskutečňuje, postavuje a splňuje [na př. slovo Ž 119,38; Iz 44,26; Jr 28,6; 29,10; sr. Dt 9,5; Jr 23,20; 30,24; smlouvu Ez 16,60.62; sr. Gn 6,18; 9,9.11.17; 17,7.21 a j., kde uzavříti smlouvu je vyjádřeno tímž hebr. slovesem, jež Kral. jinde překládají výrazy potvrditi, vzdělati, sr. Iz 58,12; 61,4]. Hebr. *chátam* [= opatřiti pečeti, zapečetiti Jr 32,10] je u Neh 9,38; 10,1 překládáno výrazem potvrzovati.

Nz řecký výraz *bebaiün* [= upevniti, utvrditi] je vzat z oblasti právní. *Bebaiōsis* je označením záruky, kterou dává prodávající kupujícímu, že prodávaný majetek není zatížen nějakým dluhem nebo závazkem vůči třetí osobě. Tohoto výrazu je užito Žd 6,16, jež Žilka překládá: »Přísaha je jim zárukou, která končí každý odpor«, Hejčl-Sýkora: Skončením všech jejich rozepří, aby věc byla naprosto jistá, bývá přísaha«. Tak také Bůh své zaslíbení, které dal Abrahamovi a jeho potomkům u víře, stvrdil přísahou, takže věřící mohou mít naprostou jistotu Boží přízně za bezpečnou naději. Jako ve SZ, tak i v NŽ to, co potvrzuje Bůh, činí současně skutečným, platným, působivým, takže se plní Boží slovo i jeho zaslíbení. Podle Ř 15,8 se stal Kristus potvrzením, t. j. splněním Božích slibů, daných praotcům, a tak podal důkaz Boží pravdivosti [Kral. pravosti]. Pravi-li Pavel v 2K 1,21, že »Bůh potvrzuje nás s vámi v Kristu«, užívá nejspíše křestní terminologie. Žilka překládá: »Bůh sám nás utvrzuje spolu s vámi v Kristu«. Ještě lépe překládá W. Bousset: »Ten však, který nás

Potupník-Poušť [699]

s vámi činí nezczitelným majetkem Kristovým a pomazal nás, je Bůh«. Doslova: »který nás učinil pevnými v Kristu«, t. j. věrnými jeho učedníky, takže mu čím dál tím neroz-lučněji náležíme [sr. Ef 4,14n; Ko 2,7; Žd 13,9]. U Mk 16,20 nejde o to, že by divy potvrzovaly platnost kázaného slova, nýbrž o to, že kázání slova je uváděno v platnost těmito divy; jde o vyjádření způsobu, jak se kázané slovo projevovalo.

Řecké *stérizein* [= posílití, podpírati, upevniti] je překládáno výrazem potvrditi u L 22,32; Sk 18,23; 1Te 3,2; Jk 5,8 [jinde utvrditi, na př. L 16,26; Ř 16,25; 1Te 3,13; 2Te 2,17; 3,3; 1Pt 5,10; 2Pt 1,12; Zj 3,2; nebo utvrzení, na př. Ř 1,11]. Je to sloveso sou-značné se slovesem *bebaiün* až na to, že nepatří do oblasti právní. Jde o utvrzování bratří, aby nekolísali ve věrnosti [L 22,32, sr. J 21, 16-18], o posilování učedníků [Sk 18,23; 1Te 3,2], o upevnění srdce, t. j. vzmužení vzhledem k bližjícímu se příchodu Páně [Jk 5,8].

Řecké *sfragizein* [= opatřiti pečeti, zapečetiti Mt 27,66; Zj 10,4; 20,3; 22,10; zpečetiti ve smyslu osvědčiti, dosvědčiti J 3,33] je překládáno u J 6,27 výrazem potvrditi o Kristu, jehož pravost Bůh dosvědčil svou pečeti. Míněno je tu vybavení Duchem sv. při křtu [Mt 3,16n; sr. 2K 1,22; Ef 1,13; 4,30; Zj 7,3, kde totéž sloveso je překládáno výrazem »znamenati«]. U L 11,48 je přeloženo českým »potvrzovati« řecké *syneudokein* [= souhlasiti, schvalovati]. Řecké *syμβιβάζειν* [= shrnouti, poučovati, vysvětlovati, vyučovati 1K 2,16; dokazovati] je přeloženo výrazem potvrzovati ve Sk 9,22. Žilka překládá: »Saul si počínal tím mocněji a uváděl do úzkých Židy svými důkazy, že Ježíš je Kristus«. Výrazem potvrzovati překládají Kral. ještě řecké sloveso *διισχυρίζεσθαι* [= určitě tvrditi] L 22,59; Sk 12,15.

Potýkáni = půtká, boj, utkání [Za 14,3].

Potýkati se = utkati se, bojovati [Dt 20,2; Jr 50,24; Oz 12,3n].

Poučiti. Českému čtenáři je dnes nesrozumitelný obrat u Jb 26,3: »Hned jsi základu dostatečně poučil«. Jindřich Hrozný překládá tyto ironické poznámky takto: »Jak jsi poradil nemoudrému, a projevil velkou rozmyslnost!« *Učiti.

Poučník, stč. = jemná tkanina, závoj [Iz 3,18].

Poukázati, stč. = poučiti [Jb 34,18], hádati se, usuzovati [Iz 1,18].

Poustka, stč. = pustá, opuštěná chalupa; pusté, opuštěné místo [Ž 79,7; 109,10; Jr 10, 25; 25,9].

Poušť v bibli může znamenati dvojí: buď stepní pastviny [tak nejčastěji v SZ], kam byl vyháněn dobytek [Ex 3,1, sr. Gn 16,7; 21,20; 1S 17,28; 25,21; Mt 3,1; L 15,4] a kde bylo bydliště divokých zvířat a ptáků [pelikána, Ž 102,7; divokého osla, Jb 24,5; Jr 2,24; sov, Pl 4,3; »draků pouště«, Mal 1,3, za nimiž se

[700] Poušť

tají symbolická jména démonů], hebr. *midbár*, řecky *eremos*, - anebo skutečnou poušť v našem slova smyslu, tedy bez vody a valného života [hebr. *rábá* = neplodná pustina, Iz 35,1.6; 51,3 nebo *jéšimón* (= zpustošený) Z 78,40; 106,14; Iz 43,19n nebo *chorbá*, Iz 48,21, od slovesa *chárab* = býti zpustošený, nebo *ch^orábóí*].

P. měla pro Izraelce přímo náboženský význam, neboť právě na ní pod vedením Mojžíšovým byl utvářen v lid Boží, na ní okoušel Boží moc [Dt 2,7], takže prorok pro nábožensky zjalovělého Izraele nevidí jiného východiska než opětný návrat na p. [Oz 2,14; Iz 32,16, není-li zde nějaká souvislost s výrazem *d^ebír* = velesvatyně, jak se domnívá Bič II,111]. Při putování p-i do země zaslíbené šlo v podstatě o poloostrov Sinajský, jenž se skládá zhruba ze čtyř pásem; z písčité pouště Sur [Ex 15,22], na niž navazuje poušť Fárán a Sin ze západu na východ poloostrova. Fárán a Sin jsou vápencovité planiny, na nichž Izraelci prý strávili téměř celých 38 let. Dalším pásmem, táhnoucím se ve velkém vypouklém oblouku k jihu, jsou pískovcové hory, dosahující až 1200 m výšky a bohaté na minerály. Čtvrtým pásmem je granitové pohorí, seskupené kolem *Sinaje.

V bibli máme jednak seznam stanic [Nu 33], jenž od pobytu pod horou Sinaj vypočítává nejspíše místa, kde se zastavila truhla Hospodinova, jednak souvislé vypravování o cestě [Ex 12 - Nu 25] a konečně narážky na jednotlivá místa v řečech Mojžíšových, v nichž ilustruje milost i soudy Boží [na př. Dt 11]. Mnohé z udaných míst nebylo lze doposud zjistit, o jiných pak panuje nejistota mezi badateli. Nejdůležitější z pustin, jimiž táhli Izraelci, jsou tyto: Poušť *Etam, po níž se brali tři dny směrem jihozápadním podél východního pobřeží zálivu Suezského [Ex 13,20; 15,22; Nu 33,6]. Význačným místem jsou tu hořké studnice v *Marah [snad dnešní *Ain Chavará*, Ex 15,23; Nu 33,8]. Pak následuje oasa *Elim, kde bylo 12 studnic a 70 datlových palm [Ex 15,27], potom opět pobřeží Rudého moře [Nu 33,10], odkudž měli poslední výhled na pobřeží africké [egyptské]. Odtud přišli na poušť *Sin mezi Elim a Sinaj [Ex 16,1]. Zde začal lid reptati, vzpomínaje na hrnce masa v Egyptě. Bůh jim dal mannu. Další stanice mají jména *Dafka a Halus [Nu 33,12-13], jež jsou ještě v poušti Sin. Odtud táhnouce podél pohorí *Oréb, položili se konečně v *Rafidim [Ex 17,1]. Nová vzpoura proti Mojžíšovi dala tomuto místu jména *Massah a *Meribah [Ex 17,2-7]. Následující stanice byla poušť *Sinai [Ex 19,1-2], kde se zdrželi celý rok. Tu se zběhly nejdůležitější události z počátečních dějin Izraele [Ex 19 - Lv]. Vydan Zákon, Nádab a Abiu, synové Aronovi spaleni v Tabbera, lid se klaněl zlatému teleti. Další stanicí byla poušť *Fáran, kde reptajícímu lidu byly dány křepelky [Nu 11]. Mor,

kteří nastal, dal místu přezdívku *Kibrot Hattáve [hrobové žádosti]. V *Hazerot byla z tábora na sedm dní vyloučena Maria, sestra Mojžíšova, pro reptání proti svému bratru [Nu 12]. Z pouště Fárán vyslal Mojžíš výzvědače do země zaslíbené [Nu 13,1.27]. Místo, kde se to stalo, má jméno *Kádes. Po návratu výzvědačů byl národ odsouzen putovati znovu po poušti celých 40 let osmnácti různými stanicemi, až vyrostlo nové, statečnější pokolení, které se znovu z Kádes pokusilo vniknouti do země zaslíbené. Z Kádes odešli směrem k hoře *Hor, kde zemřel Aron [Nu 20,24-29]. Potom obešli idumejskou a moabskou zemi a položili se u potoka *Arnon. Porazivše krále amorejské Seona a Oga z Bázan [Nu 21], utábořili se na rolích *Moabských před Jordánem. Moáb a Madiánští byli pobiti. Po přechodu přes Jordán [Joz 4,19-24] slavil Izrael hod beránka velikonočního v Galgala [Joz 5,10-12]. Manna přestala, jakmile se octli v zemi zaslíbené.

Vykladače Písma i cestovatele zaměstnávala otázka, zda bylo možné, aby se na těchto pustinách uživilo po 40 let tak obrovské množství Izraelců. Podle biblických zpráv vytáhlo z Egypta 600.000 mužů od dvaceti let výše. To znamená, že všech uprchlíků mohlo být přes 2 miliony. Nezapomeňme však, že tu nejde o údaje dějepisecké, kde by číslly byl vystižen skutečný stav! Funkce vyprávění je zvěstná. Nutno proto klást otazník k pokusům uhájit literu biblického podání stůj co stůj. Tak na příklad profesor Alois Musil vyslovil teorii, že Izraelci přešli poloostrov Sinajský a že to, co se vypravuje o pobytu na Sinaji, se odehrávalo vlastně v Arabii, kde jsou životní podmínky příznivější a kde prý také nutno hledati horu Boží Oreb. Jiní vykladači tvrdí, že šlo o postupnou emigraci, trvající 40 let. Bibličtí pisatelé ovšem jasně zdůrazňují, že pobyt na poušti byl možný jen za zázračného zasahování Božího [Dt 1,31 sr. Ex 16,1.4.14n.35; 16,12n; 17,3-7; Nu 10, 11; 11,4-6.31; 20,2-11] a že, ačkoli Izraelci neměli v ničem nedostatku [Dt 2,7], život na poušti byl často hrozný [Dt 1,19; 8,15], takže lid reptal [Ex 17,1n; Nu 20,2; 21,4n]. Někteří cestovatelé však tvrdí, že je možno i velkému množství za vedení dobrých vůdců, kteří znají skryté, podzemní zdroje vod, tuto cestu vykonat. Upozorňují na př. na t. zv. Studnice Mojžíšovy nedaleko Suez a jiné podzemní vody podél celé cesty, jichž lze dosáhnout kopáním [sr. Nu 21,17n]. Lid izraelský jistě prý neputoval v houfu, ale široce rozložen, takže mohl zužitkovat i pastviny, jichž v údolích bylo dost zvláště po deštích, jež zde za starověku byly hojnější než dnes, protože nebyl ještě vyhuben akát, zpracováváný Araby na dřevěné uhlí a jinak. Ale i tak nelze putování Izraelců po p-i chápat jako samozřejmost, nýbrž zůstává dokladem mimořádné a přímo zázračné Boží péče, která působila na vznikající vyvolený lid tak, že ve vyvedení z Egypta a v putování po p-i viděl předobraz eschatot-

logického vykoupení Božího. Podle tohoto rabínského názoru se Mesiáš zjeví na p-i [sr. Iz 32,15n; 35,1nn; 41,18n; Mt 24,26; Sk 21,38]. Snad s tímto pojetím souvisí i Zj 12,6.14, kde žena-církev je ukryta na p-i až do té doby, než se objeví Kristus a učiní přítrž řádění satanovu.

P. ovšem byla také místem, kde na člověka číhala všelijaká nebezpečí těla [2K 11,26; Žd 11,38; sr. L 10,30] i duše, neboť byla pokládána za sídlo zlých duchů [Mt 12,43; L 8,29; sr. Lv 16,10 *Azazel], takže se na ni uchýlovali jen pronásledovaní [1Kr 19,3n] nebo spiklenci [Sk 21,38; ale viz výše].

V NZ *eremos* označuje většinou opuštěnou krajinu (třeba i osamělé pastviště, L 15,4), jakou vyhledával Ježíš, chtěl-li na čas se svými učedníky uniknouti zástupům [Mt 14,13; 15,33; Mk 1,45; 6,31nn; 8,4; L 4,42; J 11,54] anebo chtěl-li se nerušené modlit [Mk 1,35; L 5,16]. I pokušení Ježíšovo na p-i [Mk 1,12n] se odehrávalo na nějakém osamělém místě, kam se Ježíš uchýlil k modlitbě [sr. Mt 4,2 s Mk 1,13]. Čtyřicet dní pokušení na poušti lze sotva srovnávat se čtyřiceti lety izraelského putování pouští [Dt 8,2n], jak se domnívají Kraličtí. Jde spíš o paralelu s čtyřicetidenním postem Mojžíšovým [Ex 34,28; Dt 9,9.18] a Eliášovým [1Kr 19,5.8], ač obě tyto příhody mají docela jiné záramování. Nejspíše však pisatelům tanul na mysli svrchu zmíněný názor o Mesiáši, který přijde z p-ě. Naznačuje to už vystoupení Jana Křtitele na p-i [Mt 3,3; Mk 1,3; L 3,4; J 1,23; sr. Iz 40,3].

Pobyt Izraele na p-i je v NZ jednak ilustrací svévolné neposlušnosti lidu Božího, jež vedla k jeho zkáze, a tak výstrahou pro nz lid [Sk 7,41nn; sr. Ž 78,17.40; 1K 10,5.11; Žd 3,8n.17], jednak obrazem času milosti, kdy Bůh ochraňoval svůj lid divy a zázraky [Sk 7,36; 13,18n; sr. J 3,14; 6,31.49] a mluvil k němu prostřednictvím Mojžíšovým [Sk 7,38.44]. Je to obraz toho, co se děje v Kristu mezi současníky a ustavičně [J 3,14n; 6,31nn.49n].

Pouta, jimiž byli poutáni vězňové nebo zajatci, bývala zhotovena z provazů [sr. Sd 16,7nn] nebo ze železa [Sd 16,21; Ž 105,18; 149,8; Dn 4,12] nebo mědi [2S 3,34] nebo jiného kovu [Pl 3,7]. Byla připevňována na ruce nebo na nohy a spojována řetězy [Mk 5,4; L 8,29]. Sk 12,6 naznačuje, že podle římského zvyku vězňové bývali přikováni ke dvěma strážným. *Okovy. *Vězení.

Poutník, Mt 27,7 doslovně cizinec. Kraličtí ve výkladech Šestidítky jasně říkají, o jaké cizince šlo: »[Ku pohřbu] hostinských lidí, cizozemců, totiž kteří z židovského národa nebyli a Židé s nimi ani po smrti se klásti nechtěli«. Naznačují tím, že šlo o zvláštní třídu lidí v Izraeli, o t. zv. *příchozí, hebr. *gérím*. Ti nejsou Izraelci rodem, ale připojili se ke společenství Izraele, jsou příchozí k smlouvě a mají zvláštní postavení před Zákonem. *Cizí. Podle Josefa Flavia [Válka židovská 6,9,3] bylo jednou zabito 255.000 velikonočních beránek. Není-li to číslo nadsazeno, před-

pokládalo by to aspoň milion poutníků a skutečných Izraelců, kteří přišli do Jerusalema k svátku [sr. Ex 23,14-17; Dt 16,16]. Č.

Povaha, stč. = vlastnost, přirozenost; obyčej, mrav, způsob. V 2S 7,19 tak překládají Kral. hebr. *tór* = řada, pořadí [sr. Est 2,12.15], nebo *tóra* = zákon. Kral. poznamenávají: »Ne jako Bůh a Pán, ale jako přítel milý s přítelem nakládá, tak ty se ke mně laskavě ukazovati ráčíš« [sr. 1Pa 17,17]. Jiní vykladači se domnívají, že tu David v jáсотu vidí, že nástupnictví jeho rodu »na dlouhé časy« se stalo téměř zákonem jako Boží ustanovení, jež řídí spasitelné dějiny, a vykládají místo mesiášsky. Jiní si nevědí s mistem rady a pokoušejí se o změny v textu.

Povaleč. Abimelechovi [Sd 9,4] a Jeftovi [Sd 11,3] pomocníci jsou nazváni povaleči. Hebr. výraz *rékim* [sg. *rék*] dal vznik aram. **rácha* z Ježíšova kázání na hoře [Mt 5,22]. Označuje člověka nejsoucího k ničemu, prázdného, bezcenného hmotně i mravně. Č.

Povážiti, stč. = na váze převážiti; uvážiti, rozebrati [myšlenkově], dokonale zkoumati, rozjímati [Sd 20,7]. »Považte [katamanthanein] kvítí polního« [Mt 6,28] = pozorujte a rozvažujte nad polními liliemi, jak rostou! Příroda ukazuje, jaké možnosti a prostředky má Bůh, a ten, kdo má pro to otevřené oči, může získati naprostou důvěru v toho, který je i jeho Stvořitelem. V Sk 12,12 je užito slovesa *synorán* [aor. *synidein*] = srozuměti, ujasnit si, uvědomiti si [sr. Sk 14,6]; ve Sk 15,6 slovesa *horán* [aor. *jidein*] = popatřiti; zkoumati, poraditi se, uvážiti; Žd 12,3 slovesa *analogizesthai* = uvažovati. Škrabal překládá: »Představte si přece toho, který snesl takový odpor hříšníků proti sobě, abyste neochabovali« Žilka doslovněji: »Všimněte si obdoby [analogie] s tím, jenž snesl...«

Povědom býti = znáti [1Kr 2,44; Ezd 7,25; Jr 5,4; Mí 3,1], býti znalcem [Sk 26,3; 1K 13,2].

Povědomost, stč. = znalost, chápavost [Dn 1,17]. »Dojítí povědomosti« [L 1,3] = = krok za krokem, bod za bodem projítí, seznámiti se s něčím jako pečlivý pozorovatel, důkladně vyzvěděti. Žilka: »Tu jsem se i já rozhodl, že všechno znova projdu«.

Pověrný [Iz 2,6], stč. = pověřivý. Hebr. *'ón'nim* = věstící podle oblaků [*'ánan*]. Jiní myslí na zpívání kouzelných průpovědek, jiní na hypnotisování.

Pověsiti, pověšený. Jeden z trestů, jimiž byli trestáni provinilci proti občanským, mravním a náboženským zákonům, bylo pověšení na dřevo, tedy patrně oběšení nebo ukřižování [Dt 21,22n; 2S 4,12; 21,9n], podle jiných nabodnutí na kůl po stětí hlavy. Podle Dt 21, 23 měl být pověšený na dřevě [stromě] téhož dne pochován, protože pověšený je zlořečený před Hospodinem a poskvrňuje zemi [sr. J 19,31; Sk 10,39; Ga 3,13].

Pověst, to, co se povídá, zpráva, stč.

[702] Pověšený-Povolán

povídačka pravdivá i smyšlená; lidské řeči; jméno dobré nebo zlé u lidí; sláva, hanba, pomluva. V hebr. jde většinou o kořen *šama'* = slyšeti; tedy to, co je slyšeno, co se povídá, co je roznášeno od ucha k uchu [Gn 29,13; Iz 23,5; Mk 1,28; 13,7 a j.]; na př. skutečnost, že s někým je Bůh [Joz 6,27; Nu 14,15; Dt 2,25; 9,9; 1Kr 10,1; Est 9,4], nebo že někoho posílá, aby vykonal jeho soud [Jr 6,24, sr. 37,5; 50,43], nebo že sám soudí [Na 3,19] a pod. P. o Hospodinovi = zpráva o jeho slávě a skutcích [Iz 66,19], o jeho moudrosti [Jb 28,22]. P. ve smyslu zlé zprávy, na př. 1S 2,24; 4,19; 2S 13,30; 1Kr 2,28; 2Kr 19,7; Jr 10,22; 49,14; 51,46; Ez 21,7 [zlá pověst Př 25,10 proti dobré p-i Př 15,30], zlé řeči [Gn 37,2, hebr. *d'barim* = slova], špatného jména [Dt 22,19; Neh 6,13, hebr. *šem rá'*] pomluvy, pohanění, ůtrhání [hebr. *dibbá*, Ez 36,3; sr. Nu 14,36; Z 31,14]. »Roznesla se pověst o nich po všem městě« [Rt 1,19] = celé město bylo vzrušeno [hebr. *hūm*]. Ve SZ bylo zakázáno roznášeti lživé p-i [Ex 23,1, sr. 20,16], ale učící jsou vyzýváni, aby se nelekali špatných zpráv [Jr 51,46, sr. Mt 24,6; Mk 13,7], jež předvídají eschatologické události. Z 112,7 blahoslaví člověka, který se bojí Hospodina, neboť takový »slyše zlé noviny, nebojí se«; jeho srdce je podepřeno důvěrou v Hospodina. V 2K 6,8 hrdě vyznává Pavel, že se prokazuje Božím služebníkem »skrže zlou i dobrou p.« t. j. ať je zahrnut pomluvou nebo pochvalou [sr. Mt 5,11; L 6,22; J 7,12; 1K 4,9-13; Ga 1,10; 1Pt 4,14].

Pověšený. *Pověsiti.

Povětrný, stč. = vzdušný, lehký, nestálý; planý o umění [poznání, moudrosti] Jb 15,2; o řeči [Jb 16,3 překládá Jindřich Hrozný »Jsou-li pak u konce řeči do větru ?«].

Povětrí, stč. = vzduch. Podle antického světového názoru sahal vzduch od země k měsíci; pak začínala, oblast hvězdného etheru. Sídlem nedokonalých duchů bylo právě p. Stejně židovství umísťovalo demony do p. Na tuto představu navazuje pisatel Ef 2,2, který předpokládá organisovanou říši démonů pod nejvyšším vládcem. Podle 1Te 4,17 půjdou ti, kteří se za svého pozemského života dočkají druhého příchodu Páně, jemu naproti »do p.«, t. j. do vzduchu, aby jej doprovodili k tisíciletému království. Je nejisté, zda Zj 9,2; 16,17 má nějaký vztah k Ef 2,2.

Povinen, býti dlužen, zavázán, vázán [Mt 23,16,18; L 17,10; Ř 15,1,27; Ga 5,3], při čemž bývá v pozadí myšlenka Božího světového pořádku a zákonitosti [Ř 13,5,7; 1K 7,3]. Ap. Pavel se cítí jako sz proroci pod zvláštním Božím tlakem [řecky *ananké*], jemuž se nemůže vyhnouti; je mu totiž svěřena část Božího spásitelného plánu. Kdyby se tomuto úkolu chtěl vyhnout, propadl by Božímu »běda« [1K 9,16 překládá Žilka: »Ze hlásám evangelium, to není mou chloubou; to na mně leží jako nutnost, a běda mi, nebudu-li hlásati

evangelium«]. U Mt 5,21n je tak přeloženo řecké slovo *enochos* = propadlý [soudu, peklu].

Povolán, povolání, povolati. Tak překládají Kral. většinou hebr. *kára'* — volati, nazvati, dáti jméno, řecké *kalein*, jež znamená totéž co hebr. *kára'*. Větu »Nazval Bůh světlo dnem« [Gn 1,5] lze překládat »Bůh dal světlu jméno den« [sr. Gn 17,19; 1S 1,20; Mt 1,21,23]. Ale slovesem *kára'* [*kalein*] je možno vyjádřiti i výzvu, zavolání, předvolání [Gn 3,9; 12,18; 49,1; Ex 8,8; Nu 24,10; Dt 25,8; 1S 3,16; Mt 2,7 sr. L 19,13; Sk 4,18; 24,2], pozvání [Ex 2,19, sr. Mt 22,3n.8.9, kde všude je užito řeckého *kalein*]. Dáti někomu jméno, nazvati jménem znamená ve SZ často víc než jen pojmenovati, protože jméno symbolisovalo podstatu a poslání člověka [sr. Oz 1,4,6.9; 2,1,16n.23]. Dáti jméno mohlo znamenati jednak vyhlášení za osobní vlastnictví, jednak určení k nějakému úkolu. Tak Abram byl přejmenován na Abrahama [Gn 17,5n; sr. Iz 51,2], Jákob na Izraele [Gn 32,28] a Šimon na Gěfu - Petra [J 1,43; sr. Mt 16,18; Mk 3,16]. *Jméno. Když Bůh zavolal Bezelele jménem, znamenalo to, že mu dal určité vybavení k úkolu [Ex 31,2n; 35,30]. Targum Onkelos [aram. překlad či spíše parafráze SZ] překládá obě místa takto: »Oslavil jsem Bezelele tím, že jsem mu dal jméno«. Dáti jméno znamenalo proměnění něčí bytosti tak, že byla schopna k nějakému úkolu a určení [sr. L 1,31n; J 1,42; 1J 3,1 překládá Žilka podle některých rukopisů »Smíme se nazývati dětmi Božími a jsme jimi«]. Zvláště t. zv. Druhý Izaiáš [*Izaiášovo proroctví] užívá slovesa povolati v tomto smyslu: Bůh povolal Jákoba jménem Izrael a tudíž se stal Izrael jeho majetkem a nositelem zvláštního poslání [Iz 43,1n, sr. 42,6; 45,3; 48,12,15; 62,2]. Totéž platí o Kyrovi [bibl. Cyrovi Iz 45,3n]. Tak se poněkud stává profánní slovo *kára'* odborným výrazem pro jistou stránku spásitelné činnosti Boží. Celý SZ je knihou, která vypravuje o lidu, jenž byl předzvěděn [*Předzvěděti] a předzřizen [*Předzříditi] a v plnosti času povolán ke svému poslání [sr. Ř 8,29n], i když často tohoto Božího volání nedbal [Iz 50,2]. Toto povolávání, jež bylo současně oddělením od ostatních [vyvoláním z řady], začalo Božím rozkazem Abramovi, aby vyšel z rodné země [Gn 12,1-3, sr. Žd 11,8; Iz 51,12]. Pokračovalo v Izákovi [Gn 21,12; sr. Ř 9,7; Žd 11,18], Mojžíšovi, kterého »zavolal« [hebr. *kára'*] Hospodin z prostředku kře [Ex 3,4] a pověřil vysvobozením lidu z Egypta. Později téhož Mojžíše povolal na horu Sinai, aby tam přijal knihu smlouvy [Ex 19,20]. Prostředníky Božího povolávání byli proroci, kteří ustavičně připomínali, že lid izraelský byl povolán svrchovaným činem Božím [Oz 11,1]. Myšlenka Božího volání a povolání je vyjádřena u Oz 1-3 obrazem Boha jako ženi-cha, který se uchází o Izraele jako o nevěstu. Podle proroků dějiny nejen Izraele, nýbrž i ostatních národů jsou závislé na Božím povo-

lání [Iz 41,4,9; 42,6; 46,11; 48,13,15; 49,1; 51,2; 54,6; sr. Am 9,7]. Povolání tu může znamenat vyvolání k životu, udělení existence [Iz 48,13, sr. Ř 4,17; 9,11].

Všecky prvky sz slov povolati, povolání, o nichž jsme se zmínili [dátí jméno, zavolati, dátí úkol, oddělití, pozvati, vyzvati], jsou obsaženy v nz výrazu *kalein* a jeho složeninách. Bůh nebo Ježíš volá a tudíž povolává. Ježíš povolává učedníky, aby jej následovali [Mk 1,20; 3,13]. Je dobrým pastýřem, který své ovce volá [řecky *fónein*] jménem jako své vlastnictví [J 10,3]. Tím je současně zve k mesiášské hostině [sr. Mt 22,1-14; L 14,16-24; Zj 19,9]. Nepřišel volati spravedlivých, ale hříšných [Mt 9,13; Mk 2,17; L 5,32]. Zvláště u Pavla a jeho žáků stojí v popředí myšlenka Božího [Kristova] povolávání. Sám se cítí povoláným apoštolem, pověřeným zvláštním úkolem [Ř 1,1; 1K 1,1; sr. Sk 13,2; 16,10]. Boží povolání má v citovaném už místě v Ř 8,30 vztah k Božimu předzřízením, *ospravedlnění a oslavení [*Oslaviti]. Je to pozvání k spasitelným Božím darům [Ř 11,29; 1Te 5,24; sr. 1Pt 1,15], pozvání, jež se vztahuje nejen na Židy, nýbrž i na pohany [Ř 9,24]. Z těchto spasitelných darů jmenuje Pavel společenství [Kral. účastenství] se Synem Božím [1K 1,9], pokoj [1K 7,15; Ko 3,15], milost Kristovu [Ga 1,6], svobodu [Ga 5,13], účast na údělu svatých ve světle [Ko 1,12 aspoň podle některých rukopisů], království Boží a slávu [1Te 2,12, sr. 1Pt 5,10], posvěcení [1Te 4,7], nabytí slávy Ježíše Krista [2Te 2,14], věčný život [1Tm 6,12]. Podle Žd 5,4 byl povolán i Kristus na velekněžství jako Aron; podle 1Pt 2,9 povolal nás Bůh ze tmy v předivně své světlo, i když to někdy znamená utrpení [1Pt 2,21]. Věřící dovede snášet zlé i zlořečenství, protože má jistotu, že obdrží dědičné požehnání a že k tomu byl povolán [1Pt 3,9]. Podle 2Pt 1,3 nás povolal Bůh k slávě a ctnosti [viz níže]. Bůh, Kristus, Duch sv. povolávají [*proskalein* = k sobě zavolati] k určité úloze [Sk 16,10; 2,39; 13,2]. Základem tohoto povolání je nevysvětlitelná, svrchovaná Boží nebo Kristova milost [Ga 1,6,15, sr. 2Tm 1,9], posvěcení Ducha a jím vzbuzená víra v *pravdu [2Te 2,13], spása, jež vedla k svatému povolání [2Tm 1,9], sláva a mocný čin Boží (2Pt 1,3 překládají Žilka, Škrabal i Hejčl: »Jenž nás povolal vlastní slávou a mocným činem« [Škrabal, Hejčl: mocí]). Jako prostředku k povolání užívá Bůh evangelia [2Te 2,14] a jeho výsledkem je jedna [společná] naděje [Ef 4,4]. Odpovědí na toto volání Boží v Kristu je jen víra ve smyslu poslušnosti, takže věřící = povoláný [Ř 1,6n; 8,28; 1K 1,2,24; Žd 9,15; Ju 1; Zj 17,14]. Povolání bývají ztotožňováni s *vyvolenými [Ř 8,33, sr. s v. 30; 1K 1,26, sr. s v. 27; zvl. Zj 17,14]. N.

V 1K 7,17-24 se v souvislosti s povoláním mluví též o stavu neboli sociálním postavení. V předpokladu, že příchod království Božího v plnosti je bezprostředně přede dveřmi, radí totiž Pavel, aby věřící neměnili svémocně nic

Povolán, povolání [703]

na situaci, v níž je zastihlo Boží p. k víře slovem zvěsti a darem Ducha sv., t. j. aby neměnili nic na vnějších poměrech, protože žádné zaměstnání, žádný stav, žádné vnější podmínky nečiní člověka Bohu bližším nebo vzdálenějším. Změnou stavu, zaměstnání, sociálního postavení se nic nezmění na člověkově vztahu k Bohu. Slovo p. samo o sobě má i v tomto výroku prvotně čistě náboženský význam [p. k víře], ale jakýmsi přenesením [metonymií] je při nejmenším připraven i druhotný význam sociologický: stav, společenské postavení. Prostřednictvím slovného užití středověkého [kde šlo hlavně o »povolání« mnišské] a potom zejména Lutherova vznikl novodobý význam p. = zaměstnání. Vraťme se však k Pavlovi. Nezáleželo mu na zachování poměrů, nýbrž v podstatě jen na tom, aby nebyly skládány nesprávné naděje v tuto změnu, aby význam vnějších podmínek pro dosažení spásy nebyl přeceňován. — Jiní vykladači [na př. Cremer-Kögel, K. L. Schmidt a j.] vzhledem k tomu, že současná řečtina nezná *klésis* ve významu zaměstnání, stojí na tom, že i v 1K 7,20 jde výhradně o povolání v náb. slova smyslu a překládají [proti Lutherovi]: »Jeden každý setrvej ve stavu povolání, v němž byl povolán«, t. j. v Pánu [v. 22,24], v naději [Ef 1,18; 4,4], ve způsobu života, který je hodný tohoto povolání [Ef 4,1; 2Te 1,11], v úsilí o svrchované, konečné povolání Boží v Kristu Ježíši [F 3,14, sr. Žd 3,1]. Pak by toto místo znamenalo asi totéž, co praví 2Pt 1,10: »Usilujte upevňovati své povolání a vyvolení« [Žilka, sr. 2Pt 1,5n. Jde tu o praktické osvědčování a dosvědčování toho, že věřící byl Bohem povolán a osloven. »Boží milostivé dary a jeho povolání jsou [sice] neodvolatelné« [Ř 11,29 v Žilkově překladu], zvláště ve vztahu k původnímu Božimu plánu, že se potomci praotců mají státí dědici vykoupení, ale právě příklad nevěřících Židů ukazuje, že Bůh na čas může zakrýti svou lásku vůči těm, kteří »nesetrali v dobroť« [Ř 11,22].

Odtud lze snad pochopiti Mt 22,1,4 [20, 16], kde Ježíš rozlišuje mezi povolánými a vyvolenými. Nevíme sice, jakých výrazů tu Ježíš užil v aramejštině, ale snad tu jde o paradoxní vyjádření toho, že povolání nebo vyvolení [oba výrazy na tomto místě mají týž obsah] nevytváří pro člověka nějaký nárok před svrchované soudícím a omilostňujícím Bohem. Boží povolání a dobrotivost jsou jen tehdy účinné, »budeš-li trvati v dobroť. Sic jinak i ty vyňat budeš« [Ř 11,22]. »Kdo se domnívá, že stojí, hleď, aby nepadl [1K 10,12]. Je totiž také možno »vypadnout z milosti« [Ga 5,4]. Jde snad o podobnou paradoxii jako u Mt 8,12, kde Ježíš zatvrzelé Židy nazývá »syny království«, kteří budou vyvrženi, nebo u Mt 19, 12n, kde Ježíš nazývá farizeje zdravými a spravedlivými.

Je možné, že i na některých jiných místech, kde vystačíme s překladem zavolati, svolati

[704] Povolání-Povýšen

[Mt 10,1; 15,32; 18,2; 20,25 a j., řecky *proskalein*], jde o zdůraznění mesiášského povolávání Ježíšova [např. Mk 3,13.23; 10,42]. XX

Povolání. *Povolán.

Povolání. *Povolán.

Povolání. *Povolán.

Povolávání. *Povolán. Stč. ve smyslu pokřikovati [Jb 30,5; Ž 70,4; Jr 12,6], ve smyslu nechat přivést [Sk 24,26, sr. v. 24, kde totéž řecké sloveso je přeloženo »zavolat«], ve smyslu dávat vznik [Ž 147,4; Iz 40,26; Ř 4,17] tím, že je něčemu dáno jméno [sr. Iz 41,4].

Povolání, povolný, od slovesa povoliti, t. j. býti po vůli. V 1Kr 12,7 tak Kral. překládá hebr. býti služebníkem, tedy doslova: »budeš-li sloužit lidu«. Povolnost je opakem neústupnosti, neposlušnosti [Ga 3,1], odporu, vzpurnosti [Iz 1,20], Žd 13,17 vyzývá věřící, aby se ochotně podrobovali, byli ústupní vůči vůdcům ve sboru [řecky *hypeikein*]. Ga 3,1 mluví o nepovolnosti, neposlušnosti pravdě [sr. 1Pt 4,17]. Jk 3,17 ukazuje, že pravá moudrost je ústupná, ochotná, snadno přemluvitelná k dobrému, k dobrému nakloněná [řecky *eupieithés*, Kral. povolná].

Povoliti, býti po vůli, věnovati pozornost [Gn 16,2; 21,12], zalíbiti se [2Pa 10,7 sr. Př 16,7], býti laskav, dobrý [Est 5,8; za dobré viděti Est 9,13]. Jb 21,29 překládá J. Hrozný v souhlase se slovníky: »Neptali jste se mimodoucích? Jejich důvodů nezatajíte« [hebr. tvar slovesa *nakar* — zneuznati, zavrhnouti, zapřít]. P. ve smyslu dovoliti [Mk 5,13], svoliti [Sk 18,20], souhlasiti [L 23,51], uposlechnouti [Sk 5,40], dát se přemluvit [Sk 21,14].

Povolovati, stč. uvolňovati, natahovati, činiti po vůli [Kaz 2,3], přijímati [manželsky Ez 16,32], poslouchati, na něco či někoho dbáti [Sk 23,21; Ř 2,8; 6,12], přiznávat, souhlasiti [Ř 7,16], svolovati [1Kr 7,12]. Ga 5,13 překládá Žilka přesněji: »Jen si nečinite ze svobody záminku tělesnosti«, Hečl-Sýkora: »Nezneužívajte svobody k službě tělu«, Škrabal: »Jen si nečinite ze svobody podnět k tělesnosti«. V 1Tm 6,3 je patrně vlivem lat. Vulgáty slovem p. přeloženo řecké sloveso *proserchesthai* = *přístupovati, něčím se zabývat, ale také držeti se, lnouti. Škrabal překládá: »Nelne k zdravým řečem našeho Pána Ježíše Krista«.

Povonění, stč. = čich [1Kr 12,17].

Povrhel, stč. — něco odhozeného, vyvrženého, opovrženého, vyvrhel [Ž 22,7; Pl 3,45; 1K 4,13]. *Smetí.

Povrhnutí, povrci, stč. = odhoditi, pohoditi [Gn 21,15; Ex 7,9; 32,19; 2S 1,21; 2Kr 2,16; Iz 34,3; Ez 6,5; 16,5; Mt 27,5; Mk 10,50; L 4,35].

Povstání, stč. = vstávání [Ž 139,2, sr. Pl 3,63], u L 2,34 návrat k novému životu. Ježíš se stane jedním příčinou k pádu [odmítnou jeho poslání a tak se vyloučí z účasti na jeho spasitelných darech], druhým, dosud

vzdáleným od Boha, a tedy padlým, pomůže povstati k novému životu [sr. Mt 10,34; R 11,11]. Tentýž řecký výraz *anastasis* je obvykle překládán *vzkříšení [L 20,35; J 11,25].

Povstati, povstávati, stč. = vstáti, vstávati [na př. z lože Joz 6,12; 2Kr 1,2; Jb 24,14; Ž 57,9; Kaz 12,4; ze země Ž 36,13; Př 24,16; Iz 24,20; 43,17; Am 8,14; ze sedadla v úctě před někým Lv 19,32; Est 5,9; Jb 29,8; Iz 49,7], postaviti se, vzpřimiti se [Gn 37,7; Ž 20,9; Mt 26,62; Mk 3,3], postaviti se nepřátelsky proti někomu [Gn 4,8; Nu 16,2; Dt 28,7; 33,11; Sd 9,18; 1S 22,13; 24,8; 2Kr 12,20; 1Pa 21,1; Ž 139,21; Kaz 10,4; Mi 2,8; Mt 10,21; 24,7; Mk 3,26; L 21,10; Sk 16,22; 18,12], vzbouřiti se [Sk 5,36n], vystoupiti jako svědek [Dt 19,15; Ž 35,11; Mt 12,45; L 11,32], vzniknouti, míti původ [Nu 24,17; Dn 7,24; 11,7], započítati [Sd 2,10; Dn 2,39], vystoupiti [Dt 13,1; 34,10; Sd 5,7; 1Kr 3,12; Mt 11,11; 24,11.24; L 7,16; J 7,52 (na posledních šesti místech je tak přeloženo sloveso, jež znamená »býti vzbuzen«); Žd 7,11.15]. V 2K 11,28 Kraličti svým »vojsko na každý den povstává proti mně« velmi volně překládají řecký výraz pravíci, že se denně děje nápor na apoštola; nesmíme zapomínat, že vojsko stč. = houf, shluk. Škrabal překládá: »Nehleď k jiným věcem, ten denní nával ke mně, ta starost o všechny církve!« Žilka: »Kromě zevnějších věcí ještě mě denní naléhavé povinnosti, starost o všechny církve«. Povstati může také znamenat rozhodnouti se, zdvihnouti se k činu [Joz 6,26; Sd 5,12; 1S 25,29; 2Pa 13,6; Iz 2,19; 14,22; 52,2; 60,1; Sof 3,8; L 1,39; Ř 15,12]. Prosby žalmistů, aby Hospodin povstal [Ž 3,8; 7,7; 9,20; 17,13; 102,14 a j.], mají nejspíše svůj původ v liturgickém volání, doprovázejícím vyzdvižení truhly úmluvy [Nu 10,35], když se měl Izrael vydat na pochod anebo do boje. Byla to prosba o Boží přítomnost a pomoc i výzva k spasitelnému zasažení Božím [Ž 44,27; 68,2].

Povstati v Ko 3,1 má smysl »býti vzkříšen« [opak smrti, sr. Ko 2,20]. Žilka překládá: »Byli-li jste tedy spolu s Kristem vzkříšení«. »Skutečnost, že jsme [křtem a vírou] vstípeni ve vzkříšení Kristovo, je pro nás závazkem, abychom hledali to, co je svrchu« [J. B. Souček, Výklad epístoly Kolossenským, 1947, str. 64].

Povydechnutí [Ezd 9,8] = povydechnutí.

Povýšen, povýšení, povýšiti (se). Povýšiti, stč. ve smyslu vyšším učiniti, zvelebiti, čest dáti [Gn 40,13; 2Kr 25,27; Jb 22,29; Ž 37,34; 110,7; Př 18,10; 29,25; Dn 5,19; Mt 23,12; L 1,52; Sk 5,31; 13,17; 2K 11,7; 1Pt 5,6 a j.]. Ježíš byl povýšen k božské slávě skrze zmrtyvýchvstání a nanebevstoupení [Sk 2,33; 5,31; F 2,9], ale jeho povýšení počalo paradoxně už v jeho vyvýšení se země na kříž [J 8,28; 12,32nn] v potupné smrti. Neboť jeho smrt se stala základem smíření s Bohem, spásy. Právě kříž Ježíšův měl a má neodolatelnou přitažlivost pro všechny [J 12,32], kteří se nevzpírají [sr. J 6,37nn], a zjevil podstatu

Kristovu [J 8,28]. J 3,14 srovnává ukřižování Ježíšovo s vyzdvižením měděného hada na kůl [Nu 21,8n] v době putování Izraelců po poušti. Had musel být takto vyzdvižen, aby byl viditelný se všech stran. Kdo u víře pohleděl na toto znamení Božího slitování, byl zachráněn. Právě tak se stane každému, kdo u víře vzhledne ke kříži Kristovu, znamení Boží spásy. Toto věřící vzhlížení ke kříži Kristovu je současně potvrzením jeho slávy.

Povyšovati hlas = zesilovati hlas [2Pa 5,13; Iz 40,9; 58,1]; povyšovati hlasu proti někomu = drze, povýšeně mluvíti s někým [Iz 37,23]. Povyšovati se = vypínati se, dívati se na někoho spatra [Ž 131,1; 140,9; Jr 13,15; o srdci Dn 5,20; 11,12; Mt 23,12; L 14,11], vzepřítí se, zdvihnouti se proti něčemu [2K 10,5; 2Te 2,4], zpychnouti, vyvyšovati se [2K 12,7].

Povyšení u Jk 1,9 má význam výše, vznešenosti. Chudý bratr se má chlubit, t. j. radovati se [sr. v. 2] svou vznešeností. Je přece dítětem Božím [sr. Ř 5].

Pozdržeti se = pozdržeti se [1S 21,7].

Pozastaviti se = zastaviti se [1S 12,16].

Pozčernalý = načernalý [Lv 13,6].

Pozdní, co pozdě přichází, roste, zraje [Ex 9,32]; nevzrostlý, slabý, vyčerpaný [Gn 30,42]. Pozdní dešť. *Dešť.

Pozdravení jest znamením přátelství a úcty při setkání, návštěvách a rozloučení. Způsob pozdravování byl v různých dobách u různých národů velmi rozmanitý [objetí, políbení, podání ruky, poklona], obvykle však doprovázený pozdravnou formulí, jež zvláště ve starém Orientě měla význam náboženský. Také Izraelci užívali rozmanitých pozdravných formulí a forem, jež se často proměnily ve složitý obřad [Ex 18,7]. O Abrahamovi a Lotovi čteme, že se při vítání cizinců sklonili až k zemi [Gn 18,2; 19,1]. Ž 2S 20,9 vysvětluje, že při pozdravu muž podložil pravici pod bradu druhého a přitiskl jeho vousy ke svým rtům. Jezdci sestupovali při p. s osla [1S 25,23] nebo s vozu [2Kr 5,21], takže zdržení cesty mohlo býti i značné. To ovšem nebylo důvodem pro prorokův [2Kr 4,29] i Ježíšův pokyn, aby se jejich poslové neobmeškávali obřadným pozdravováním [L 10,4], zahajováním rozhovorů a navazováním nových známostí dotazováním po zdraví, rodině a p. [sr. Gn 43,27], protože jejich poslání bylo tak naléhavé, že se měli přidržet i při vstupu do domu jen nejjednodušších pozdravných forem [Mt 10,12n; L 10,5]. Spíše šlo při nepozdravování o to, aby nebyla vyčerpána síla, kterou poslání přejala od posílajícího, jak upozorňuje Bič [I.214n]: »Bude nutno vyjítí od orientální představy o přenášení moci ducha. Gézi s rozkazem přijímá od svého pána i zvláštní moc. Té by pozbyl stykem s kýmkoli třetím a nemohl by pak splnit své poslání. Tak tomu bylo i v případě Ježíšově, když vyslal sedmdesát učedníků« [viz i níže!]. Slova, jimiž bylo p. prováděno, vyjadřovala přání zdaru nebo *požehnaní od Hospodina. »Učiniž Bůh milost s tebou«

Pozdržeti se-Pozdravení [705]

[Gn 43,29], »Požehnaná jsi ty od Hospodina« [Rt 3,10; sr. 1S 15,13; L 1,28], »Požehnaní Hospodinovo budíž s vámi. Dobrořečíme vám ve jménu Hospodinovu« [Ž 129,8], »Hospodin s tebou!« [Sd 6,12]. Bůž pozdravil žence slovy: »Hospodin s vámi!«, načež mu oni odpověděli: »Požehnej tobě Hospodin« [Rt 2,4]. Nejobvyklejší pozdrav, jehož se dodnes užívá mezi Židy i Araby, je »Pokoj vám!« nebo podobně [1S 25,6; L 24,36; 10,5], při čemž *pokoj zahrnoval i přání zdaru. Král byl pozdravován slovy: »Živ buď král na věky!« [1Kr 1,31; sr. Neh 2,3; Dn 2,4; 5,10; 6,6,21]. V době hellenistické se ujal pozdrav: »Zdráv buď!« [Mt 26,49; 27,29; 28,9; L 1,28]. Při loučení bylo rovněž přivoláváno Boží požehnaní na odcházející osoby [Gn 24,60; 28,1; 47,10; Joz 22,6; požehnaní Sk 20,1, rozžehnaní se Sk 21,6], Formule »Jdiž u pokoji!« znamenala totéž jako naše »S Bohem« [1S 1,17; 20,42; 2S 15,9; Mk 5,34; Sk 19,36; Jk 2,16], jenže ji Izraelci brali mnohem vážněji a opravdověji. Pozdrav jim totiž nebyl pouhým laciným slovem, nýbrž skutečnou silou, jíž se s pozdravem dostává tomu, kdo je pozdravován. Nejlépe je to vidět na Mt 10,12n; L 10,5, kde jsou učedníci vyzýváni, aby při vstupu do domu řekli: »Pokoj tomuto domu!« Ukáží-li se obyvatelé domu hodni tohoto pokoje, t. j. přijmou-li náležitě Ježíšova posla, pak se jich zmocní *pokoj jako skutečná moc. Podobných výrazů se užívá o odpočinutí Ducha Božího [Nu 11,25n; Iz 11,2; 1Pt 4,14, sr. L 1,40-44, zvl. v. 44] nebo o spočinutí kletby za vylitou krev [Mt 23,35; 27,25]. Nenajdou-li však v domě »syna pokoje«, t. j. člověka, na němž může Boží pokoj odpočinouti, vrátí se síla pokoje zpět k učedníkům, aby jí mohli užítí jinde. Moc, kterou byli učedníci vybaveni [Mt 10,1], stane se pro tento dům neúčinnou, což se rovná kletbě. P. měla ještě jiný význam: uváděla pozdravujícího a pozdraveného do nejužšího sdílného společenství. NZ nás upozorňuje na to, že přísní farizeové nepozdravovali příslušníky jiného náboženství [Mt 5,47], neboť se obávali, že i pouhým pozdravením by se mohli stát účastníky jejich bludů a zlých skutků [sr. 2J 10n].

Ježíš vytýká zákoníkům, že milují pozdravování na trhu [Mt 23,6n; Mk 12,38; L 11,43; 20,46], t. j. čekají, že je lidé pozdraví dřív, než oni pozdraví je, a tak jim prokáží čest, jež přísluší člověku vyššího postavení. Ježíš radí učedníkům, aby po takovém veřejném uznání cti netoužili, ale jeden druhého v uctivosti předcházeli [sr. Ř 12,10; Mt 5,47]. Je ovšem možno i p. zneužít k posměchu [Mk 15,18n] nebo ke zradě [Mt 26,49] nebo oklamání [2S 15,5; 20,9n].

»Pozdraviti církev« [Sk 18,22] může znamenati »navštívení církve« nebo povzbuditi ji proslovem [Sk 21,7] nebo zprávou [Sk 21,19]. Zdá se, že v prvotní církvi bylo zvykem za určitých příležitostí [na př. po přečtení apošto

[706] Pozdraviti-Poznání

lova dopisu 1Te 5,26] pozdraviti se navzájem »svatým políbením« [R 16,16; 1K 16,20; 2K 13,12; sr. 1Pt 5,14] a tak utvrditi pospolitost víry s apoštolem i vzájemně [sr. 1J 1,3]. Smečkání při pozdravu bylo zavedeno až v 16. a 17. stol. Dříve se tu a tam také smečkávalo, ale zvykem to nebylo.

Také pozdravy v dopisech měly ve starověku ustálenou formu. V nejstarších dobách býval nejprve označen adresát, pak přišel více nebo méně slavnostní pozdrav [zvl. v Orientě nábožensky slavnostní] a konečně bylo naznačeno, kdo tento pozdrav vyslovuje. Na př.: »Dariovi králi pokoj všeliký« [Ezd 5,7]. V době řecko-římské stálo na počátku jméno pisatelovo. Na př. »Král Alexander bratru Jonatanovi pozdravení [vzkazuje]«, 1Mak 10,18; sr. Sk 15,23; 23,26; Jk 1,1]. Často byl dopis ukončen pozdravem: »Mějte se dobře« [nejspíše převod latinského *Valete*, sr. Sk 15,29; 23,30]. Ap. Pavel vkládal někdy do svých pozdravů celou svou teologii, na př. R 1,1-7; 1Tm 1,1n, obyčejně však se spokojil se stručnějším »Milost vám a pokoj« [1Te 1,1] a podobně i své dopisy uzavíral [Ga 6,18; 1Te 5,26-28] s připojením pozdravů svých spolupracovníků [R 16,21-23; 1K 16,20n; 2K 13,12n; Ko 4,10.12.14; 2Tm 4,21; F 4,21n; Fm 23n], aby přesněji naznačil okolnosti, za nichž dopis vznikl a podepřel myšlenku obecnství [sr. 2J 13; 3J 15; 1Pt 5,13]. Někdy zvláště pozdravoval určité osoby nebo skupiny osob [R 16,3nn; Ko 4,15; sr. Žd 13,24] na utvrzení obecnství a společenství těch, kteří stojí v těže službě. Ekumenická myšlenka je vyjádřena v pozdravech R 16,16; 1K 16,19. Pavel tu mluví jako zástupce všech sborů, s nimiž jsou čtenáři jeho epístol spojeni u víře. Někdy připojoval vlastnoruční pozdrav k diktovaným dopisům [1K 16,21; Ko 4,18]; podle 2Te 3,17 by měl být takový přípis v každém jeho listu. Snad myslí na vlastnoruční ukončení dopisu, jež se odlišovalo od rukopisu pisařova [sr. Ga 6,11 nn; R 16,17-20]. *Požehnání.

Pozdraviti, pozdravování, pozdravovati, *Pozdravení.

Pozdvíhati, pozdvihnouti, pozdvihovati (se), nadzvednouti, zdvihnouti [Dt 22,4; 1S 20,41; Kaz 4,10; Am 5,2; Mk 1,31; 9,27; Sk 3,7; 9,41; 10,26], zvednouti [na př. oči, aby nehleděly jen k zemi a na nejbližší okolí, ale rozhledly se kolem. Gn 13,10.14; 18,2; 22,4; Nu 24,2; Dt 3,27; 1S 6,13; Iz 49,18; 60,4; Ez 8,5; L 6,20; J 4,35; sr. 8,10; pohlédly vzhůru Iz 40,26; 51,6; L 16,23]. Nejčastěji o modlitebním gestu ve výrazech »p. ruce« [Dt 32,40; 1Kr 8,22.38.54; Neh 8,6; Ž 28,2; 44,21; 63,5; 134,2; Pl 2,19; 3,41; 1Tm 2,8], »p. očí« [Ž 121,1; 123,1; Iz 38,14; Ez 18,6.12.15; 33,25; Dn 4,31; L 18,13; J 11,41; 17,1; sr. Mk 6,41; 7,34], »p. hlasu« [= hlasitě se modlití, Sd 21,2; Jr 7,16; Sk 4,24, sr. L 17,13; ale také hlasitě mluvití Sk 2,14; zvolati, volati Jb 38,34; L 11,27], »p. duše« [Ž 25,1; 86,4; 143,

8], »p. srdcí« [Pl 3,41], »p. tváří« [Ezd 9,6; Jb 22,26], takže se mohlo krátce říkati »p. modlitby« [= modlití se, 2Kr 19,4; Iz 37,4]. Rovněž při přísaze byla pozdvihována pravice nebo obě ruce [Dt 32,40; sr. Ex 6,4; Nu 14,30; Neh 9,15; Ž 106,26; Dn 12,7; Zj 10,5] stejně jako při žehnání [Lv 9,22; L 24,50]. Pozdvihovati ve smyslu posilovati, zase postaviti [Jb 4,4; Ž 41,11; 145,14; 146,8; 147,6; Iz 1,17]. Je-li Hospodin vyzýván, aby pozdvihl obličej svého nad někým nebo k někomu, je to prosba o milostivé popatření, t. j. o přízeň a pomoc [Ž 4,7; sr. Nu 6,26]. Pozdvížení ruky může být pokynem, aby se něco stalo [Iz 49,22, sr. 11,12]. Pozdvihnouti [se] proti někomu = postřvati, vzbouřiti [se], jednati nepřátelsky, na př. Ex 9,17; Nu 14,9; 1S 22,8 sr. 2S 20,21; 1Kr 11,26n; Iz 37,23; Ez 17,14. Pozdvihovati se ve smyslu zpychnouti, vyvyšovati se, vynášeti se, státi se nadutým, na př. 1Kr 1,5; Iz 3,16; 2K 11,20; 12,7; Dn 11,36; zvláště o srdci Dt 8,14; 17,20; 2Pa 25,19; 26,16; 131,1; Ez 28,5.17; Dn 5,20; Oz 13,6. »Pozdvihnouti paty« [hebr. učiniti velkou patu], t. j. pošlapati toho, kdo už leží, kopnouti [Ž 41,10], přeneseně: nadobro přerušiti obecnství [J 13,18; společné jídlo bylo obrazem dokonalého obecnství]. »Pozdvihnouti hlavu« = vzpamatovali se, vzmužiti se [Sd 8,28; Jb 10,15; Za 1,21]. »Pozdvihnouti meče« = vyhlásiti válku [Iz 2,4; Mi 4,3]; »pozdvihnouti rohů« = utiskovati, sužovati [Za 1,21, sr. 1Kr 22,11].

Jk 5,16: »Pozdvihne ho Pán«, řecky *exageirein* = vzkřísiti [1K 6,14], vzbuditi [R 9,7]. Hejčl překládá: »Pán mu ulehčí«, Škrabal: »Pán ho vzpruží«.

Pozdvížení srdce, ducha = pýcha [2Pa 32,26; Př 16,18]. P. ve smyslu znovupostavení, zbudování, Iz 49,6. Obět p. [Ex 29,28, sr. Z 141,2]. *Obět h.

Pozdychati, stč. = zdechnouti, umřítí [Jb 36,12 překládá J. Hrozný: »Zahynou, nic nevědouce«].

Pozlehčiti, stč. = trochu zlehčiti, nedotíratí tak těžce [1S 6,5].

Poznamenáný. Ju 4 mluví o bludařích, kteří již dávno jsou poznamenáni, t. j. určení k Božímu odsouzení. Jsou zapsáni v Boží soudní knize a označeni jako lidé propadlí odsouzení. Není řečeno, kdy tito bludaři byli do soudní knihy Boží zaneseni. Kalvín se tohoto místa neprávem dovolává, aby podepřel své učení o věčném předurčení [*aeternum Dei consilium*].

Poznání, poznati, poznávati, znáti. Nejčastěji je tak tlumočeno hebr. sloveso [a jeho odvozeniny] *jáda'* = znáti osobu nebo věc [Ex 1,8; Dt 8,3; 28,36; 1S 17,28; 2Kr 9,11; Iz 1,3 a j.], vnímati, uvědomiti si, zjištění [Gn 3,7; 42,33; Ex 16,16; 1S 3,20; Ž 20,7; 59,14; Iz 49,23; Dn 5,21]. Hebr. *nákar* = důkladným pozorováním zjištění Gn 42,7n; Sd 18,3; 1S 26,17; 1Kr 18,7; 20,41; Neh 6,12; Jb 2,12; Iz 61,9 a j. Na dvou místech je tak přeloženo hebr. *nachaš* = věštiti z poháru, obíratí se hadačstvím [Gn 44,5.15, sr.

Lv 19,26]. Při všech těchto výrazech nutno mít na paměti, že u Izraelců poznávání nemá v základě význam řeckého abstraktního, theoretického a tedy čistě rozumového pochodu, jenž vede k rozumovému pochopení a poznání; nejde také o pouhé konstatování skutečnosti nebo pravdy, nýbrž jde převážně o poznání, jež plyne z praktického zabývání se něčím; jde o poznání na základě zúčastněné zkušenosti ať dobré nebo špatné. Odtud pochopíme, že výraz »poznati ženu [muže]« znamená nejužší styk, tedy pohlavně obcovati [Gn 4,1; 17,25; 19,5,8; Nu 31,18,35; Sd 21,12]. Skutečnost je pro Izraelce to, co se děje, a poznání je citové, volní i rozumové pochopení tohoto dění. Poznání Boha na př. není myšlenková představa věčné bytosti jako nejvyššího principu světa, nýbrž okoušení jeho moci [Jr 16,21 sr. Ž 77,15; 106,8; Dt 11,2nn; Iz 41,20], trestání [Iz 42,25; 49,26; Ez 25,14], spásy a spravedlnosti [sr. Ž 98,2; Mi 6,5]. Bůh ve SZ je chápán a poznáván nikoli abstraktně jako nejvyšší jsoucnost, nýbrž konkrétně jako svatá vůle, jež sleduje určitý cíl, vystupuje s požadavky, omilostňuje a soudí. Poznání Boha je v podstatě uctivé a poslušné uznání jeho moci, milosti a nároků. Znání jméno Boží znamená vyznávání je, hlásit se k němu, vzdávat mu čest a doufat v něj [Ž 9,11; 91,14]. Ze nejde jen o theoretické poznání, je vidět také z toho, že neznati Boha není jen poblouzení [Ž 95,10], nýbrž také vina [1S 2,12; Jr 2,8; Oz 11,3], jež se rovná zatvrzelosti [Iz 1,3nn; Jr 8,7; 9,6; Oz 4,1]. Znati Boha, t. j. poslušně uznat jeho nároky i činy, je totiž hlavní povinností člověka [Dt 4,39; Ž 46,11; Iz 43,10, kde české věziž, vězte, může věděti je překladem hebr. *jáda*; viz dále 1Pa 28,9; Jr 9,24; 31,34; Oz 2,20; 6,3; Př 3,6]. Neboť to, co poznáno býti může o Bohu, Bůh sám v dostatečné míře zjevil [Ž 19,2; Ř 1,19n], a jen neposlušnost tohoto zjevení vede k zatemnění srdce se všemi jeho mravními i náboženskými důsledky [Ř 1, 21-28; sr. Jr 10,14].

Ale i tam, kde bible mluví o tom, že Bůh zná člověka, nejde jen o Boží vševědouce [Gn 20,6; 2Kr 19,27; 1Pa 28,9; Ž 40,10; 44, 22; Am 5,12], nýbrž o milostivé zabývání se člověkem, péči o člověka [nebo o živočiha, Ž 50,11], přiznávání se k člověku [Ž 144,3; sr. Gn 18,19; Ex 33,12; Iz 55,5], takže znati, poznati tu může znamenat také *vyvoliti za předmět zvláštní péče [Jr 1,5; Oz 13,5; Am 3,2; sr. Sk 22,14].

Také sz poznání hříchů neznamená jen prosté, nezúčastněné konstatování skutečnosti, nýbrž současně vyznání a přiznání u vědomí, že jde o ohrožení samého bytí, tedy poznání, jež vede k pokání [Gn 3,7; Jr 2,19; 3,13; 14,20; sr. Ř 7,7].

V rabinské theologii a v hellenistickém židovstvu se sice neztratil sz pojem poznání, ale pod vlivem polemiky s pohanstvím a misijního úsilí mezi pohany byl položen důraz na skutečnost, že existuje pouze jediný Bůh

Poznání, poznati [707]

a že pohanští bohové nejsou Bohem [sr. 1K 8,4]. Pravého poznání lze podle názoru tohoto židovstva dosáhnout jen studiem Zákona [sr. J 7,19; Ř 2,20; Ž 1,2]. Poznání se blíží k pojmu vědění.

V NZ řecká slovesa *ginóskein*, *epiginóskein* [= znati, poznati] a subst. *gnósis* [= známost, poznání] mají všechny odstíny českých výrazů. Kral. je proto také různě překládají, aby vystihli nejprůměrnější smysl: pocítiti [Mk 5,29, sr. L 8,46], znati ve smyslu zpozorovati [Mk 8,17, sr. 12,12; 2K 2,4], věděti [Mt 12,15; L 2,43; 7,39; J 6,15; Jk 2,20], poznati ve smyslu srozuměti, seznati [J 4,1; 5,6, sr. L 1,22], zvěděti ve smyslu dověděti se [Mk 5,43; 15,45; L 9,11; J 11,57; Sk 9,24; 17,13; sr. Mt 10,26], zvěděti ve smyslu přesvědčiti se [Mk 6,38; J 7,51; sr. L 1,18; 1K 4,19; 2K 13,6], konstatovati [sr. J 4,53], znati ve smyslu mít vědomost [L 12, 47n; J 1,49; 7,49; Sk 1,7; R 2,18], věděti ve smyslu rozuměti [L 18,34, sr. Sk 8,30; 1K 14,9], uměti [Mt 16,3], poznati ve smyslu seznámiti se [Ř 7,7], rozeznati [J 7,17] a jinak.

Na mnohých místech však prosvítá sz pojetí slovesa *ginóskein* ve smyslu poznati a současně uznati, t. j. vyvoditi důsledky pro svůj život [J 1,10; 8,52; 17,25]. Na př. všude tam, kde Kral. mají výzvy »vězte, věziž«, lze podle Bultmanna překládati »dejte si říci!« [L 10,11; Sk 2,36; 2Tm 3,1; Jk 5,20]. Tam, kde NZ mluví o poznání Boha, jeho vůle, cest, spásy, spasitelných darů, jde vždy o jejich poslušné a věčné uznání, přijetí a sebedrobení jejich působení [Ř 3,17, sr. Iz 59,8; Ř 10,19; Žd 3,10, sr. Ž 95,10; L 19,42,44; Sk 22, 14; Ko 1,6; Ga 2,9; 2Pt 2,21]. Jde totiž o zvláštní poznání. Bylo umožněno novou smlouvou v Kristu [Žd 8,8-11 podle Jr 31,34], má svůj základ v Duchu svatém [1K 12,8 Kral. »řeč umění«, Žilka: »slovo poznání«], soustřeďuje se na Boží spasitelné dary [1K 2,12, sr. L 1,77, jež Žilka překládá: »Dát jeho lidu poznání spásy v odpuštění jejich hříchů«] a je měřitelné láskou, jež je tímto poznáním vyvolána. Zvláště v okruhu Janově jsou láska a poslušnost kriteriem poznání Boha [1J 4, 6nn,20; sr. J 13,35; 1J 2,3-6; 3,6]. Poznat Boha [prostřednictvím Ježíše Krista, sr. J 1,18] znamená totiž osobně se s ním seznámit, vstoupit s ním do osobního styku. Tak jako Syn zná Otce [J 7,29; 8,55] a »je v něm« [J 10,38; 14,11; 17,21] a Otec v Synu, tak učedníci Kristovi poznali Syna [1J 2,3] a zůstávají v něm [1J 2,5n]. Poznání Syna a zůstávání v něm jsou pojmy souznačné [1J 5,20]. A jako Otec, jenž má život sám v sobě, dal Synu, jenž v něm zůstává, aby měl život v samém sobě [J 5,26], tak také ti, kteří jsou v Synu, t. j. poznali Syna [J 17,3], mají věčný život. Ale kdo má věčný život, věří v Syna [J 3,36], takže můžeme říci, že poznat Syna znamená podle Jana v něho věřit [sr. J 6,69]. A věřit v Syna znamená poznat Otce [J 14,

[708] Pozor míti-Pozoun

7-9]. Jiné poznání Otce není možné [J 1,18, sr. Mt 11,27]. Poznat Otce znamená přijmout čin Boží lásky v Ježíši Kristu [J 17,7n.25], t. j. uvěřit. Při tom je u Jana vztah mezi vírou a poznáním zvláštní. O Synu se nikdy nepraví, že věří v Otce, nýbrž že ho zná, t. j. že s ním žije v dokonalém obecenství. Těm však, kteří uvěřili v Syna, je zaslíbeno poznání *pravdy [J 8,31n; J 10,38; 14,20, sr. 6,69; 1Tm 4,3], jestliže vytrvají v plnění jeho příkazů [J 7,17]. Na druhé straně však poznání vede k víře a posiluje ji [J 16,30; 17,7n; 1J 4,16]. Víra a poznání jsou jakoby rubem a lícem téže mince. Kdo uvěřil v Krista, poznal pravdu [2J 1n], Otce [1J 2,14.21] a je mu zaslíbeno vždy hlubší poznání této pravdy, setrvává-li ve víře.

Na několika místech je výraz poznání Boha spojen s obratem »býti poznán od Boha«, ano je v tento obrat jakoby převrácen. [1K 8,3; 13,12; Ga 4,9], což je ozvěnou sz myšlenky vyvolení [viz výše!]. Na vyvolení myslí Pavel také v Ř 11,33, kde Kral. řecké *gnósis* [= poznání] překládají výrazem umění. Jde tu o Boží spasitelnou vůli, která řídí dějiny podle zásad jen Bohu známých [sr. Iz 40,12nn; 55,8n; Př 30,1nn].

To, co bylo řečeno o slovesech *ginóskein*, *epiginóskein*, platí také o subst. *gnósis*, *epignósis* [= poznání], jež Kral. překládají nejčastěji slovem umění [na př. L 1,77; 1K 1,5; 12,8 a j.], ale také známost [2K 4,6; Tt 1,1; F 1,9 a j.] a poznání [2Tm 2,25; 3,7; Fm 6 a j.]. Je ovšem přirozeno, že v hellenistickém světě, kde *gnósis* měla velkou úlohu jak ve filosofii, tak v mystických hnutích [gnostických], nabyl nz pojem i odstínu theoretického ve smyslu vědění o Bohu, jak tomu bylo už v rabínské theologii [viz výše!]. V tom smyslu píše Pavel v Ř 2,20, že Židé na rozdíl od pohanů, »kteří jsou ve tmě«, mají poznání [Kral. »umění«] a pravdu, vtělené v Zákoně, t. j. mají vědomost o jediném Bohu a jeho požadavcích. Pavel pokládá za svůj úkol býti nástrojem šíření vůně poznání [Kral. »známosti«] Božího na každém místě [2K 2,14] a osvícení lidí poznáním [Kral. »známosti«] Boží slávy na tváři Kristově [2K 4,6]. Jeho boj je veden proti každé pýše, která se zdvihá proti poznání [Kral. »umění«] Boha [2K 10,5]. Ježíš vytýká současným theologům, že vzali lidu »klíč poznání« [Kral. »umění« L 11,52] právě svým složitým, lidu nepřístupným vykladačstvím Zákona. Ale ve všech uvedených příkladech prosvitá sz názor, že opravdové poznání Boha je událostí setkání s Bohem a že tedy má mravně náboženské důsledky; nejde jen o theoretické přijímání nějakého učení nebo osvojení nějakých vědomostí. V pastorálních epištolách se proto výraz *epignósis* mohl stát označením onoho rozhodujícího poznání [Kral. »známosti«] pravdy, t. j. pravého učení v protikladu k bludům, po případě poznání Boha a Ježíše Krista [1Tm 2,4; 2Tm 2,25; 3,7; Tt 1,1, sr.

Žd 10,26; 2Pt 1,3.8; 2,20]. Toto poznání má dvě charakteristické známky; ustavičně se prohlubuje, je-li podle něho jednáno [Zilka překládá F 1,9: »Za to se modlím, aby se vaše láska ještě víc a více rozhojňovala v důslednějším poznání a ve všem citění; to vás uzpůsobí, abyste se mohli přesvědčiti o tom, na čem záleží«; sr. F 3,12; 2Pt 3,18], a slouží k budování církve [Ř 15,14; Zilka překládá Fm 6: »Aby jejich účast v tvé víře projevovала účinek v poznání všeho dobra, jež jest v nás pro Krista«] tím, že věřícího naučí »žítí, jak je důstojno Pána k jeho úplné libosti« [Zilka Ko 1,9n; sr. 3,10; 2Pt 1,3.5n].

V polemice proti gnostickým směrům, jež slibovaly těm, kdo projdou mystickými obřady a cvičeními, zvláštní poznání tajemství Božího, zdůrazňuje Ko 2,2n, že v Kristu jsou skryty všechny poklady moudrosti i poznání [sr. Ef 3,19; 4,13], jež převyšuje všechno, »co si živě říká poznání« [Kral. »umění«], a jehož se má Timoteus varovat [1Tm 6,20]. Je to gnóse [Kral. »známosti«], která nadýmá [1K 8,1], v nic přijde [1K 13,8 Kral. »umění«], zatím co víra, láska a naděje, jež plynou z poznání Krista a od Krista, zůstávají. Toto poznání Krista má pro Pavla takovou cenu, že všechno ostatní pokládá za bezcenný brak [Kral. smetí, F 3,8], jen aby poznal jej a moc jeho vzkříšení. Pavel i Jan užívají sice gnostické terminologie ve své práci v oblasti gnostické filosofie, ale úplně mění její obsah. Někteří badatelé vidí i u Mt 13,11 a zvláště u Mt 1,27 vliv gnostické terminologie. Obsahově však i tato místa plně souhlasí s celkovým nz pojetím, zvláště s názory janovského okruhu. Mt 11,27 chce vyzdvihnout jedinečný vztah věřícího ke Kristu; tento jedinečný vztah zahrnuje i prvek poznání. *Pravda. *Vyvoliti.

Pozor míti na někoho, pozorovati, věnovati pozornost někomu [na př. Gn 37,11; Ž 37,37; Sk 8,10 aj.].

Pozorovati, stč. = pozor míti, poslouchati [Dt 32,1; Ž 17,1; 86,6; Př 4,1; Pis 8,13; Jr 6,17; Mal 3,16; Sk 2,14 a j.].

Pozoun [hebr. *šofár*, Pa 15,28; 2Pa 15,14; Ž 98,6; Oz 5,8 Kral. truba] jest jasně znějící nástroj [sr. Ex 19,16.19] z rohu beraního, kamzičího nebo i volského, kterého užívali Izraelci k troubení na počátku léta milostivého

Izraelské pozouny. Podle reliéfu na vítězném oblouku císaře Tita v Římě.

Pozůstati-Požehnutí [709]

[Lv 25,9], na počátku nového roku, k účelům válečným [Joz 6,1-20; Sd 3,27; 6,34; 1S 13,3; Jr 4,5,19, sr. Jb 39,24] jakož i strážným na věžích, blížil-li se nepřítel [Jr 6,1; Am 3,6; Ez 33,4,5]. Stříbrných trub [hebr. *ch^hsós^hr^há*] se užívalo obdobně ke svolávání lidu [Nu 10, 1-10] buď k bohoslužebným shromážděním nebo k vojenské výpravě [Nu 31,6; Oz 5,8], při korunovaci [2Kr 11,14; 2Pa 23,13] a pod. Kral. většinou překládají *trouba.

Pozůstati, stč. zůstati [Gn 22,5; 24,55; Sk 9,43; 17,14; F 1,24n a j.], zbyti [Ex 12,10; 2Pa 31,10; Ezd 9,15; Iz 24,6; Mk 8,8; 1Te 4,15 a j.].

Pozůstaviti, stč. zanechati, ponechati [Gn 33,15; Joz 10,40; Jr 49,9; Sof 3,12; R 9, 29; 1Pt 2,21].

Pozvaný [1Kr 1,49; L 14,7]. *Host.

Požádati, nejčastěji ve smyslu *žádati [2S 19,38; Ž 2,8; Iz 7,11; Mt 14,7; L 1,63; 1Pt 3,15], vyprositi [Ž 21,5; J 11,22], býti chtivý, žádostivý, zatoužiti [Ex 20,17; Dt 5,21; 7,25; Joz 7,21; Mt 5,28; R 7,7; 13,9], vyhledávati [L 12,48]. L 11,50 překládá Žilka: »Vina... bude přičtena tomuto pokolení«. *Prosba.

Požehnutí [hebr. *b^hr^hká*] znamenalo v nejstarších dobách v celém Orientě zvláštní životní sílu, která člověku umožňuje úspěch na světě. Izraelec ovšem nerozeznával mezi touto vnitřní mohutností a jejím vnějším důsledkem, Obojí ztotožňoval, takže mu požehnutí znamenalo brzy vnitřní sílu, brzy životní štěstí. Podle jakosti požehnutí [tedy jakéhosi daru a nadání pocházejících od Boha] se liší lidé mezi sebou: Juda měl schopnost vládnouti, Leví jako nositel obzvlášť silného požehnutí byl nadán schopnostmi kněžskými a prostřednickými mezi Bohem a lidem izraelským. Ale i neživé věci mohou být nositeli požehnutí: sobota je dnem požehnanějším než ostatní dny [Ex 20,11; sr. Gn 2,3; Ez 34,26]. Vše, co projevuje nějak život, je nositelem požehnutí: Iz 65,8.

Zvláště náčelníci kmene a králové mají býti požehnanými lidmi, aby jejich rady byly dobré. Ideálem izraelského krále je »předivný rádce« [Iz 9,6], na němž odpočine Duch Hospodinův, Duch moudrosti a rozumnosti, Duch rady a síly, Duch umění a bázně Hospodinovy [Iz 11,2].

Typickými postavami v tomto směru jsou David a Saul. David byl požehnaným králem, protože s ním byl Hospodin od samé mladosti. Být požehnan znamená býti s Hospodinem: Gn 26,3; 1S 16,18. Jeho požehnanost se projevila ve vítězství nad Goliášem a hlavně v tom, jak dovedl získávat přátele [1S 18,1-2]. Saul začal stejně jako David: když byl pomazán od Samuela za krále, jakási nová schopnost vstoupila do jeho duše. Ale Hospodin záhy opustil Saule. A tak došlo k boji mezi Saulem a Davidem, kterého Saul musel považovati podle vnějších událostí za uchvatitele požehnutí, jež původně patřilo jemu [1S 18, 12,28n]. Je ovšem pokořen Davidovou velkomyslností [1S 24,18-22] a na konec musí přede

všemi vyznat »Požehnaný jsi, synu můj Davide!« [1S 26,25].

Stejně jako králové byli nositeli Božího požehnutí i patriarchové izraelští. Abraham [Gn 12,1-3; 26,3] přenesl svoje požehnutí na Izáka. Pro přísahu Abrahamovi požehnal Hospodin Izákovi [Gn 26,5,24]. Z Izáka přešlo požehnutí na Jákoba. S Jákobem šlo požehnutí do Hárán. Zde z něho těžil Lában, který před Jákovým příchodem byl chudým farmářem, za přítomnosti Jákovovy však bohatství jeho jen rostlo. Proto byl Lában velmi nerad, když Jákoob chtěl od něho odejít. Z Jákoba přešlo požehnutí na Josefa, kvůli němuž Bůh žehnal Putifarovi [Gn 39,2n]. I ve vězení získával Josef přátele [Gn 39, 21-23], což bylo zřejmým důkazem toho, že je nositelem požehnutí.

Izraelci zdědili požehnutí po praotcích a sami se měli stát požehnutím celému světu [Iz 19,24, sr. Gn 12,3; 18,18; 22,18; 26,4; 28,14]. Národové, kteří touží po požehnutí, musejí přijíti k Izraelovi [Iz 65,16; Jr 4,2; Ž 72,17]. Ale i jednotlivci se stávají požehnutím celému svému okolí. Popis požehnaného krále je v Ž 72.

Za vši požehnanosti člověka stojí Bůh. On je původcem požehnutí [Gn 26,3,28; 49,25; 1 3,19; 10,7; 16,18; 18,12,14 atd.], on může i lofečenství proměnit v požehnutí [Dt 23,5; Neh 13,2], ale požehnutí samo je mohutností lidské duše. [K biblické představě duše však sr. *Člověk 6.] V lidské duši pracuje Bůh. Dává-li Bůh Jákovovi bohatství, znamená to, že duše Jákovova je schopna vytvořit bohatství.

Míti úspěch znamená v řeči sz míti požehnutí. Komu se nevede šťastně, není požehnan [Jr 22,30]. Ale k tomu, aby měl někdo úspěch, musí být obdařen moudrostí [1S 18, 14; Jb 12,13-15; Jr 3,15]. Pak ovšem přýští z něho požehnutí na všechny strany. Je člověkem požehnaným, na němž závisí prospěch rodiny i kmene, po případě národa. Před svou smrtí může přenést požehnutí na nejstaršího svého syna. Neboť přenášení požehnutí nelze na kohokoliv, nýbrž jen na toho, kdo je schopen přijmouti požehnutí. Balám měl dar udíleti požehnutí [Nu 22,6], ale ne na každého [Nu 22,12 sr. 23,20]. Stejně přechází požehnutí s otce nejčastěji na nejstaršího syna: Gn 48,15n. Protože jde o přenášení, je třeba, aby při požehnutí žehnající a žehnaný byli v nejužším styku: Izák před žehnutím Jakoba požívá Jakobovy krmě, Jakobova vína, líbá Jakoba a pak teprve ho žehná. Odtud zvyk vzkládání rukou na hlavu žehnaného: Nu 27,18-20. Aron, dávaje lidu požehnutí [Nu 6,22-27], byl k němu obrácen tváří v tvář s pozvednutými rukama do výše ramenou, jako by vkládal na lid žehnající jméno Hospodinovo. Je-li žehnutí přenášením určité síly, pak lze žehnat i předměty, na př. prorockou hůl [2Kr 4,29], kámen nebo oběť [1S 9,13]. Truhla úmluvy

[710] Požehnání

byla zvláštním nositelem Božího požehnání. Každý dar je kusem požehnání, částí vlastní duše dárce: Joz 14,13; 15,19; Sd 1,15; Gn 33,11; 1S 25,18.27; 30,26; 2Kr 5,15. Požehnání se přenáší i *pozdravy na rozloučenou [Gn 47,10; Joz 22,7; 2S 6,18; 1Kr 8,66], neboť i slovo se může stát nositelem požehnání právě tak jako kletby.

Je-li kdo požehnaným, jeví se to podle výkladů Pedersenových zvláště v jeho schopnosti mít mnoho potomků [Gn 1,22; 12,2; 13,16; 26,24; 28,14; 35,11; 48,4]. Při tom nebylo hlavním vodítkem to, že početná rodina nebo kmen se snadněji ubrání nepříteli a vykoná více práce, nýbrž spíše to, že člověk s mnoha potomky prospívá v duších svých potomků; jeho duše se rozšiřuje. Čím více potomků, tím větší je duše otceva. Mít rozsáhlou rodinu nebo »dům« je vrcholem požehnání podle názoru staroizraelského [2S 7,11-16.29; 1Kr 2,24; 11,38 atd.]. Požehnaná žena rodí děti. Proto izraelské ženy všecko vynaložily na to, aby měly co největší schopnost plodivou [Gn 30,14n *Jablečka; 1S 2,20n]. Je zřejmo, že žena mohla být požehnanou jen ve styku s mužem. I sebevětší její požehnání sloužilo vlastně jen rozšíření duše mužovy.

Požehnaní se jeví i v bohatství stád a v úrodě [Gn 26,12-14; 27,27n; Lv 25,21; Jb 29,1-6, sr. 21,8-13; 42,12]. Nejkrásnější popis toho, co Izrael rozuměl požehnaním, je v Dt 28,1-13; Gn 49,8-12.22-26. I pozdější proroci mluví podobně: Jl 2,14; Za 8,12n; Mal 3,10n. Samo sebou se rozumí, že k požehnaní patří i vítězná vedení válek [Gn 27,29; Nu 24,17n; Dt 33,11].

Ve SZ význam p. záhy zduchovněl. Souviselo to s tím, že Bůh byl svrchovaným dárce p. [Dt 28,12; Ž 90,17], jež bylo vázáno na poslušnost člověkovu [Dt 28,1nn; sr. 11,26nn; 30,1nn.15nn; Lv 26,3nn; Ž 24,4n] a jeho doufání v Hospodina [Jr 17,5.7], takže každé žehnání bylo nakonec vyprošováním p. od Hospodina [Gn 48,15n; 2S 7,29; 1Pa 16,2]. Poněvadž pak p. Hospodinovo je možno ztratit, bylo třeba za ně prosit, znovu je přijímat a znovu se o něm ujišťovat. Před svou smrtí žehná Mojžíš lidu, aby jej ujistil Boží přízní [Dt 33,1nn]. Stejně tak činí Jozue [Joz 22,6n], velekněz Eli [1S 2,20], David [2S 6,18], Šalomoun [1Kr 8,14.55n. *Dobrořečítí] a j. Teprve poněmáhle se stalo žehnání výsadou kněžskou [Lv 9,22n; Dt 10,8; 21,5; 1Pa 23,13] a jednou z hlavních součástí kultu [Nu 6,22-27; v době Ježíšově směl jen kněz, a to pouze v jerusalemském chrámě žehnati těmito slovy, při čemž vyslovil i jméno *Jahve*, jež se jindy nesmělo vysloviti]. Při tom je příznačné, že nejen Bůh žehná, nýbrž i věřící žehnají Hospodina. Kral. tu hebr. *báarak* překládají dobrořečítí [Gn 24,48; Dt 8,10; Sd 5,2.9; Ž 16,7; 34,2]. Původně snad šlo při tom o názor, že zdroj požehnání, který je v Bohu, může být žehnáním rozhojněn, zlořečením

umenšován. Ale v kultickém životě Izraelově žehnati Hospodina znamenalo vzdávati mu čest, dobrořečiti mu na výraz vděčnosti za přijaté milosrdenství [Jb 1,21; Ž 113,2; Dn 2,20]. Požehnaný Hospodin [Gn 9,26; 14,20; 1Kr 8,56; Ž 28,6; 66,20; 72,18 a j.] = chvályhodný Hospodin, který je zdrojem požehnání [sr. Ř 1,25; 9,5; 2K 1,3; Ef 1,3; 1Pt 1,3]. Každá modlitba před jídlem a po jídle počínala formulí »Požehnaný Hospodin« [Dt 8,10] a ovšem i jiné modlitby. V t. zv. *S^emóné - 'esré*, hlavní modlitbě židovstva, již se modlil každý Žid třikrát denně, je 18krát opakována tato formule.

NZ značně prohloubil sz pojem p. tím, že jej uvedl v úzké spojení s Mesiášem, v němž se plně uskutečnilo p., dané Abrahamovi [Mesiáš je onen tajemný Melchisedech, jenž dal požehnání už požehnanému Abrahamovi Žd 7,1.6n], a s vírou, t. j. důvěrou v Boží zaslíbení [Žd 11,20n sr. L 2,34]. Je příznačné, že na rozdíl od SZ [Gn 12,2; 26,29; Dt 28,3nn; Sd 17,2; Rt 2,20] člověk nikdy není nazván požehnaným [řeckým *eulogētos* = ten, jenž má být veleben. Tohoto výrazu se užívá jen o Bohu Mk 14,61; L 1,68; R 1,25; 9,5; 2K 1,3; 11,31; Ef 1,3; 1Pt 1,3 sr. Zj 5,12.13; 7,12]. Je však o lidech užíváno slovesného tvaru [participia pasivního perfekta *eulogēmenos*]; na př. Maria je nazvána *eulogēmenē* = ta, již Pán požehnal; [L 1,42 sr. Dt 28,3n; Sd 5,24], požehnaná mezi ženami, protože je matkou Mesiášovou. Mesiáš je vitán jako požehnaný [Mt 21,9; Mk 11,9n; L 19,38; J 12,13], protože přichází »ve jménu Páně« a přináší království Boží. Ježíš žehná dítkám [Mk 10,16] a učedníkům [L 24,50n], a Petr shrnuje posláni Ježíšovo slovy: »Poslal jej (Bůh), aby vám žehnal tím, že se každý z vás odvrátí od svých špatností« [Žilka Sk 3,26]. Pavel pak je přesvědčen, že přijde do Říma »v plnosti Kristova požehnání« [Žilka R 15,29 podle lépe dosvědčených rukopisů].

Tam, kde jde o sz a židovský zvyk žehnání před jídlem, překládají Kral. dobrořečítí [Mk 6,41; L 24,30] nebo požehnatí [Mt 14,19; Mk 8,7] ve smyslu děkovati. Stejně tomu bylo u poslední *Večeře [Mt 26,26; Mk 14,22 Kral. »dobrořečil«, Žilka: »požehnal«; sr. 1K 10,16, kde Pavel připomíná, že při Večeři Páně »dobrořečíme kalichu dobrořečení«, protože jím se stáváme účastni na krvi Kristově].

Mluví-li Mt 25,34 o »požehnaných Otce« Ježíšova, jsou tu míněni ti, kterým Otec požehnal, t. j. u nichž v Kristu došlo splnění ono požehnání, jež bylo kdysi dáno Abrahamovi [Ga 3,8n.14; Žd 6,14; Ef 1,3]. Jsou to ti, kteří byli povoláni, aby dědičně obdrželi požehnání; pro ně platí už v tomto životě zákon Ježíšův: dobrořečit [žehnat] a nezlořečit [L 6,28; Ř 12,14; 1K 4,12]. Tito požehnaní se kryjí s těmi, jež Ježíš obyčejně nazývá *blahoslavenými.

Ve Sk 18,21 a 2K 2,13 překládají Kral. řecké *apotassethai* [= rozloučiti se] výrazem požehnatí.

Požitek, stč. = zisk, užitek, úrok [Mt 25,27].

Poživání = užívání [1Tm 6,17].

Požřítí, novoč. = pozřítí, pohliti, polknouti [Ex 7,12; 15,12; Nu 16,32; Jon 2,1; Zj 10,9 a j.].

Práce. V otrokářské společnosti starých Řeků i Římanů byl činěn rozdíl mezi prací tělesnou a duševní v tom smyslu, že tělesná práce byla pokládána za méněcennou pro vzdělaného, bohatého a politicky svobodného člověka. Tělesná p. byla údělem otroků. Svobodného člověka je důstojný jen sport, politický nebo jiný rozhovor na tržištích nebo při hostinách, činnost státnická a válečná a po příp. i literární. Stoická filosofie podceňovala tělesnou práci také z toho důvodu, že nepočítala s nápravou tohoto světa. Tvrdí se, že nedostatek vážnosti k tělesné práci vedl k tomu, že Řekové a Římané učinili jen malý pokrok v přírodních vědách ve srovnání s filosofií a matematikou. Podobně je tomu doposud i v buddhismu, jenž v kontemplativním životě vidí ideál lidského bytí. Ani islám necení práci příliš vysoko.

Assyrští otroci jdou kácet les. Přes rameno nesou pily a sochory, na voze vezou provaz. Reliéf z Ninive.

U Izraelců se však neshledáváme s pohrdáním tělesnou p-i. Naopak: p. byla pokládána za Boží rozkaz a úděl člověka, jak vysvítá z vypravování o stvoření světa, kde člověku bylo uloženo, aby podmaňil zemi a všecko její tvorstvo [Gn 1,28 sr. Ž 8!], podobně jako z vypravování o ráji, který měl člověk »dělat a ostříhat« [Gn 2,15]. Také Desatero obsahuje rozkaz: »Šest dní pracovati budeš a dělati všeliké dílo své« s odůvodněním, že »v šesti dnech učinil Hospodin nebe a zemi, moře a všecko, což v nich jest« [Ex 20,9.11]. P. je pro biblické pisatele tak samozřejmá jako východ slunce nebo to, že lvičata denně vycházejí na lov [Ž 104,19-23]. Právě účelná práce odlišuje člověka od ostatních tvorů [Ž 104,23]. Poctivá p. přináší Boží *požehnání [Ž 65,10-14, sr. 2Pa 15,7; Ž 128,2; Př 10,16; 14,23; Iz 53,11; 1K 15,58]. Bůh dává moudrost a umění řemeslníkům, »aby vtipně smysliti uměli«, jak se co dělá [Ex 35,30 - 36,2]. Zvláště Přísloví je plno napominání k pilné práci [Př 6,6-11; 18,9; 31,10-31] a apokryfní Ecclesiasticus [Moudrost Sirachova] 7,15 výslovně praví:

Požitek-Práce [711]

»Neměj v nenávisti těžkého díla a orby, kterouž stvořil Nejvyšší« a ví, že bez pracovníků »nebývá vzděláno město« [38,37]. Bibličtí pisatelé nepovažovali za nutné zamlčeti, že Saul,

Zajatí Izraelci pracují na stavbě paláce assyrského krále Sargona. Reliéf z Chorsabadu.

první král izraelský, byl povolán ke svému úkolu, když šel »za voly s pole« [1S 11,5], a že Ježíš, Spasitel světa, byl »tesařem« [Mk 6,3, řecky *tektón* = stavební řemeslník], a tak vzal na sebe »podobu služebníka« [F 2,6], ačkoli byl »ve způsobu Božím«. Ve svých podobnostech o království Božím užíval Ježíš příkladů ze života práce, takže bychom z nich mohli sestavit popis pracovních a obchodních poměrů tehdejší doby. Také on odsuzuje lenost [Mt 25,14-30] a vyslovuje zásadu, že dělník je hoden své mzdy [L 10,7, sr. Mt 10,10]. Volá-li do království Božího, volá k práci v Božích službách [sr. Mt 20,1nn]. V nz době bylo zvykem, že každý učitel Zákona se musel naučit nějaké tělesné práci, aby mohl vydržovat sebe i rodinu. Také Pavel se držel této zásady [Sk 18,3 sr. 20,34], ačkoli podle 1K 9,4-15 a 2Te 3,7-10 by měl právo - podle nařízení Páně [Mt 10,10; 1Tm 5,18] - nechat se vydržovat církví [sr. F 4,15nn; 2K 11,9; 1K 9,6-15]. Jakmile se křesťanství octlo na hellenistické půdě, muselo začít bojovat proti hellenistickému podceňování tělesné práce. V 2Te 3,6-10 na adresu těch, kteří se domnívali, že vzhledem k brzkému příchodu Páně není třeba pracovat, vyslovuje zásadu: »Nechce-li kdo dělati, ať také neji« a vyzývá je, aby pokojnou prací svých rukou si vydělali svůj chléb. Bez p. by sbor klesl na úroveň žebráků a byl by pohoršením těm, »kteří jsou vně« [1Te 4,1 1n]. Ef 4,28 napomíná, aby každý pracoval svými rukama, protože by jinak neměl z čeho udělit nuznému [sr. Mt

[712] Práh-Prach

5,42; Ř 12,11]. Jk 5,4 pak zadržování mzdy prohlašuje za křivdu, volající k nebi. Je možno říci, že křesťanství znamená ve starém světě nové hledisko na tělesnou i duševní práci, zvláště když stvořilo pojem *povolání a věrnosti v povolání, které dal Bůh člověku.

Bible ovšem také tvrdí, že p. trpí tam, kde člověk propadl hříchu. Naznačuje to už vypravování o *pádu člověka [Gn 3]. Celá oblast lidské p., jež měla být radostnou spoluprací na společném dobru, stala se jevištěm lidského soupeření a bratrovražedných hádek [Kain a Abel Gn 4]; země plodí »trní a bodláčí« [Gn 3,18]. Rád, který měl Bůh na mysli při stvoření světa a člověka, určeného k práci, byl narušen lidskou vzpourou proti Bohu. P., jež měla být radostnou činností, stala se tvrdou nutností a zákonem. Zvláště kniha Kazatel hovoří o bezúčtosti p. [Kaz 1,3; 2,10n. 18-22; 3,9n; 4,4,8; 5,15; 6,7, sr. Ž 90,10 a 73,5; Iz 65,23]. Ve stejném duchu mluví apokryfní kniha Ecclesiasticus [38,25-41].

Ale tomu, jenž byl Kristem zbaven tíživé a drtící nadvlády Zákona a vykoupen z hříchu, který usiluje nejprve o království Boží a jeho spravedlnost, p. se proměňuje v radostnou službu lásky. Je v Kristu, t. j. přestává žít v oblasti Zákona a stává se opět tvorem, jenž je schopen naplnit původní určení, dané člověku. Jeho denní p. je zbavena kletby. I když Mt 11,28nn se vztahuje především na ty, kteří jsou upracováni a usouzení nesnesitelným břemenem zákonických předpisů, v přeneseném smyslu platí o všech pracujících a obtížených. Neboť jho lásky, které na věřícího vkládá Kristus, ulehčuje i každodenní práci, kterou se věřící učí chápat jako bratrskou a sesterskou službu, jež je současně službou Bohu [sr. 2K 6,4nn; 1Te 1,3; Ef 6,6n; Ko 3,23n]. Pak nezáleží na tom, čím sloužíme, zda prací tělesnou nebo duševní. Jde vždy o to, co potřebuje lidská společnost. Je příznačné, že i svou práci v církvi popisuje Pavel řeckým výrazem *kopos*, *kopián* = p., spojená s námahou; nalopotiti se, těžce pracovati, ale v 1K 15,10 upozorňuje na to, že ho k této p-i uzpůsobuje jemu přítomná milost Boží. Je to lopota, která jej však naplňuje hrdoostí a radostí [2K 11,23; 1K 15,10]. Neboť se námáhá o dokonalého člověka v Kristu [Ko 1,28n]. Často je ovšem naplněn bázní, aby se nelopotil nadarmo [Ga 4,11; 1K 3,8; 1Te 3,5; F 2,16]. Také o p-i jiných ve sboru užívá týchž výrazů [1K 15,58; 2K 10,15; 1Te 5,12]. Je to p. lásky [1Te 1,3], v Pánu [Ř 16,12], jež je hodná vyššího uznání [1Te 5,12; sr. 1K 16,16; 1Tm 5,17]; p., nesená naději v Bohu [1Tm 4,10]. P. ve sboru je tedy námahavá p., rovná tělesné p-i [Sk 20,35; 1K 4,12; 2Te 3,8]. Ve 2. stol. však se přestalo mluvit o p-i v církvi výrazy *kopos*, *kopián*, kterých řečtina užívala pro tělesnou práci. Zdály se - patrně pod vlivem hellenismu - nedůstojnými výrazy pro duchovní p-i.

Je tedy zřejmo, že bible pokládá p-i za nutnou a užitečnou činnost člověka [sr. J 6,27; Mt 6,25-34], i když v ní nevidí všecek smysl života. V období Zákona byl sedmý den určen k odpočinku. Tak jako je člověk určen k tomu, aby se podílel na tvůrčí p-i Stvořitelově, tak je určen také k tomu, aby se sdílel o jeho odpočinek [Gn 2,1-3; Ex 20,11]. Tento odpočinek sedmého dne je pak předobrazem onoho eschatologického odpočnutí, jež je připraveno Božím lidu [Žd 4,9-11; Zj 14,13].

Pracovati o = namáhati se o něco, zasažovati se o něco, usilovati o něco, o něco se snažiti [různé řecké výrazy, J 6,27; Sk 24,16; Ko 1,29].

Vidělo mi se pracno = v mých očích to bylo lopocením [Ž 73,16].

Práh. U svatyní po pravidle kamenný. P. a brána byly pokládány za posvátné. U vchodu do domu za nejstarších dob byly přinášeny oběti za rodinu; v assyrštině *suppú* = modlitba je odvozeno od *sippu* = práh [hebr. *saf*]. V Egyptě je dodnes nad p-em obětováno na uvítanou pána domu a podle Herodota byl obětován vepř Osiridovi u p-u domu. Šlápnouti nedbale na p. bylo pokládáno za zhoubné. Proto v Sýrii dodnes jsou nevěsty přenášeny přes p. domu ženichova. Podobné zvyky jsou známy ze starého Recka, Říma a Indie. Někteří badatelé se domnívají, že i slavnost *fáze, hebr. *pesach* [od *pásach* = skákat, tančit], má původ v nějakém prastarém obřadu, při němž Izraelci přeskakovali p., když předtím u p-u obětovali. Hebr. *bassaf* [Kral. »v medenicí« Ex 12,22] lze také překládati »na prahu«. Klostermann pak překládá 1Kr 18,21: »Dokudž skákati budete přes oba prahy?« [místo masoretského *s'ippim* čte *sippim*], t. j. budete s touže posvátnou úctou vstupovati do svatyně Boží a Bálovy. Podobně jest rozuměti Sof 1,9 [podle LXX]: »Navštívím v ten den každého, kdo [s posvátnou hrůzou] přeskakuje p., avšak naplňuje dům pánů svých [nebo spíše Hospodinův!] nátiskem a lstí«, t. j. přichází s rukama poskvrněnými krutostí a nespravedlností. V 1S 5,1-5 máme lidový výklad skutečnosti, že Filištinští přeskakují práh své svatyně. Poněvadž p. i brána svatyně byly posvátné [podle Ez 47,1 vycházel zpod chrámového p-u posvátný pramen], bylo považováno za zvláštní výsadu, státi se strážným p-u [2Kr 22,4; 23,4; 1Pa 9,19; Ž 84,11; Jr 35,4; sr. Est 2,21, nejdě-li tu podle LXX o »strážné života« 1S 28,2].

Prahnutí = povlovným horkem schnouti, vysychati, chřadnouti [Ž 32,3; Iz 41,17; Pl 4,8].

Prach, hebr. *'áfár*, jež Kral. překládají také prst' [Gn 26,15; Lv 17,13; 1Kr 18,38; Am 2,7], země [Jb 7,21; 8,19; 22,24; 28,2], popel [Nu 19,17], ale také násep [Ab 1 10], může tak jako *popel symbolisovati ponižení, nicotu, nestálost a křehkost ve rčeních jako »váletí se v p-u« [Mi 1,10], »žrání nebo lízání p.« [Gn 3,14; Iz 49,23; 65,25; Mi 7,17], »seděti v p-u« = činiti pokání [Iz 47,1; sr.

Jb 16,15; 42,6], »dávati ústa do p.« [Pl 3,29] = ponížiti se v lítosti, »sraziti v p.« [Iz 25,12; 26,5], »vzdvihnouti z p-u« = povýšiti [1S 2,8; Ž 113,7], »setřiti jako p.« = úplně zničiti [2Kr 13,7; 23,15] = »potřiti jako p.« [2S 22,43] a j. Pravi-li bible, že člověk byl učiněn z p-u a že se navrátí v p., naznačuje tím jeho nicotu [Gn 2,7; 3,19; 18,27; Jb 10,9; 30,19; 34,15; Ž 103,14; 104,29; Kaz 3,20]. P. jest také označením hrobu [Jb 17,16; 19,25; 20,11; 21,26; Ž 22,16.30; 30,10]. Na druhé straně slouží p. k označení velkého množství [Gn 13,16; 28,14; Nu 23,10; 2Pa 1,9; Jb 27,16; Za 9,3].

»Házeti p. [prst] nad hlavu« = »sypati p. na hlavu« bylo výrazem hlubokého smutku [Jb 2,12; sr. Joz 7,6; 1S 4,12; 2S 1,2; 13,19; Neh 9,1; Pl 2,10; Ez 27,30]. Zuřivost Židů při výstupu Pavlově je ve Sk 22,23 názorně vystižena tím, že si rvali pláště a házeli prach do vzduchu, snad proto, že neměli po ruce kameny anebo se je neodvážili házet, protože u Pavla stál také římský velitel. »Vyráziti p. z noh na někoho« bylo znamením naprostého oddělení se od někoho, zřeknutí se někoho a odmítnutí odpovědnosti za někoho [Mt 10,14; Mk 6,11; L 9,5; 10,11; Sk 13,51; 18,6].

Prach *a p a t e k á ř s k ý = lékárnický prášek [Pís 3,6].

Prak jest jednoduchá zbraň pastýřů na východě, skládající se z kusu kůže, upevněné s obou stran provazy. Do kůže se vkládal zaoblený kámen, roztočil nad hlavou, při čemž se jeden z provazů pustil, takže kámen prudce vyletěl. Starověcí národové užívali p-u i ve válce [Egyptané, Assyřané, Peršané a j.]. Mezi Izraelci vynikli zvláště příslušníci kmene Benjaminova jako prakovníci, kteří dovedli zacházet s p-em i levačkou [Sd 20,16; 1Pa 12,2]. David zabil Goliáše p-em [1S 17,48nn].

Assyřti prakovníci. Reliéf z Ninive.

O Bohu se praví, že »vyhodí z praku obyvatele země« [Jr 10,18], která se oddala modlářství.

Prakovník je člen zvláštního oddílu vojska, který byl vyzbrojen prakou [2Kr 3,25; 2Pa 26,14].

Pramen. Tak překládají Kral. nejméně šest různých hebr. výrazů, ježto význam stč. »pramen« byl mnohonásobný; p. vlasů [Sd 16,13]; naleziště [na př. stříbra Jb 28,1]; p. vody [Ž 46,5]; zřídlo, zdroj, vychodiště [2Kr 2,21; Ž 107,33.35; Iz 41,18; 58,11]; hebr. *mákôr* a *mabbû'a* označují to, co dnes myslíme p-em [Př 5,18; 10,11; 13,14; 14,27; 18,4; Jr 2,13; 9,1; 17,13; Iz 35,7; 49,10]. Jinde tatáž hebr. slova, jež tlumočí výrazem p. ['ajin a j.], překládají také studnice, potok, tok a p. Nevysychající p-y byly ve starověku pokládány za posvátné. Ukazuje na to na př. jméno »dračí p.« [Kral. »studnice draková« Neh 2,13], jenž vyvěral někde na křížovatec údolí Gedronského a Hinnomského pod Jerusalemem. Snad byl tento p. spojen s hadím kultem. V přeneseném smyslu se mluví o p-i života [Př 10,11; 13,14; 14,27], moudrosti [Př 18,4], p-i vod živých [Jr 2,13; 17,13]. Jk 3,11 na p-i jenž z téhož zřídla nemůže chrliti sladkou hořkou vodu, ukazuje na vnitřní rozdvojenost člověka, jenž týmž jazykem dobrořečí Bohu a zlořečí lidem. *Studna.

Praporec. Každý kmen izraelský, putující po poušti, měl svůj vlastní p. [Nu 1,52], po případě *korouhev [Nu 2,2]. Nevíme, jak vypadaly. Pravi-li »milý« v Pís 6,3 o své přítelkyni, že je »hrozná jako vojsko s praporci«, chce tím naznačit její podmaňující sílu.

Prášek [Iz 29,5; 40,15]. *Prach.

Prašivina, prašivost, stč. strup, svrab. Často je tím v bibli označeno malomocenství [Lv 13,2; 22,22] nebo jeho jistý druh, zvaný ustavičná p. [Lv 21,20]; jindy pohlavní nemoc [Dt 28,27] nebo různé lišaje [Iz 3,17]. P. jako všechny nemoci měla za následek kultickou nečistotu [Lv 14,54-57]. C.

Práštění = praskání [Kaz 7,6].

Práv býti, zůstati = míti pravdu [Jb 11,2; Iz 41,26].

Pravda. 1. Máme-li uspokojivě vystihnout biblické pojetí p-y, musíme si povšimnout také míst, v nichž v českém překladu nalézáme jiné české výrazy, a to nejen slova příbuzného kořene jako *pravý, *pravdomluvný, *pravost, *právě, nýbrž i pojmy na pohled vzdálenější jako *spravedlnost [spravedlivý], *upřímnost, *stálost [stálý] a zejména *věrnost [věrný] a *víra. Všecka tato slova jsou totiž v Kralické bibli občas překladem výrazů, jejichž obvyklý překlad je p. Tato pestrost a na pohled až nepřehlednost překladová je už sama o sobě náznakem toho, že biblický pojem p-y má zvláštní povahu a nekryje se s běžným pojímáním.

2. V SZ podkladem slova p. jsou dvě příbuzná a obsahem si blízká hebrejská slova *met a *múná. Obě jsou odvozena od téhož

[714] Pravda

kořene '-m-n , který je nám povědomý ze slůvka »amen«. Význam tohoto slůvka je v katechismu vystihován slovy »stane se tak vpravdě a jistě«, což správně odpovídá základnímu významu onoho hebrejského kořene: býti pevný, jistý, stálý, spolehlivý, věrný; v tak zvaném kausativním kmenu [hifilu] znamená toto sloveso: pokládati za spolehlivé čili: důvěřovati, ano někdy přímo: věřiti. Na tomto pozadí pochopíme, že »met« označuje pevnost a zajištěnost nějaké věci, ještě častěji však spolehlivost, stálost a věrnost nějaké osoby. Význam příbuzného »múná« je v podstatě stejný, je při něm však ještě o něco větší důraz na osobní věrnost, takže někdy - na př. snad Ab 2,4 - může nabýt i významu »víra«, tehdy totiž, myslí-li se na spolehlivost a věrnost člověka v poměru k Bohu. Oba pojmy jsou v důležitých sz výrocích vyjádřením osobních vztahů mezi lidmi, zejména však mezi Bohem a člověkem. Zároveň patří k pojům, které vystihují základní a celostní řádnost, harmoničnost a normálnost těchto vztahů podobně jako na př. pojmy »spravedlnost [sr. i »ospravedlnění 1, str.558, sloupec 2], »pokoj, »milosrdenství; není tedy náhodou, že se tyto pojmy často objevují v sousedství pojmu p-y.

P. v SZ tedy není něco, co člověk pouze vidí, pozoruje, bere na vědomí, nýbrž je v prvé řadě něčím, co přijímá, prožívá nebo sám činí. P. je harmonie člověka s objektivním řádem života, při čemž je tu na rozdíl od ostatních příbuzných pojmů zdůrazněno, že tato harmonie je spontánní, že člověk nejen formálně a snad z vnějšího přinucení, nýbrž z celé bytosti souhlasí s tímto řádem, takže není žádného rozporu mezi jeho konáním a jeho srdcem. Pro SZ je charakteristický obrat »činít pravdu«, obvykle ve spojení »činít milosrdenství a p-u«. Tímto obratem se vystihuje takové jednání, jímž se zakládá, prokazuje a utvrzuje řádný, normální, t. j. pokojný a milosrdný vzájemný poměr [sr. Gn 24,49; 47,29; Joz 2,14]. Je zde jasně vidět, jak p. v sz pojetí těsně souvisí s pospolitostí, vyjadřující a zajišťující její spolehlivou soudržnost a závaznost.

Odsud se snadno pochopí, že se pojem p-y často objevuje v právních souvislostech. Je požadováno, aby se soud dál podle p-y, t. j. podle spolehlivě a správně zjištěného stavu věci i podle správné normy, která odpovídá nadosobnímu řádu. V tomto smyslu se Dt 22,20 mluví o pravé [pravdivé] žalobě a Dt 13,14; 17,4 o zjištění »p-y a jisté věci«, Ez 18,8; Za 7,9; 8,16 o pravém [pravdivém], t. j. spravedlivém soudu. Proto také je předním znakem mesiášského Služebníka Hospodinova, že bude vynášeti soud podle p-y [Iz 42,3], jako zase naopak je znevážení a zneuctění této soudní p-y hlavním příznakem zkázy a rozvratu, o němž mluví Iz 59,4.14.15, sr. Jr 7,28. - V tomto právním pojetí p-y je jedna složka, která je jakoby mostem od prvotního hebrej-

ského [a vůbec staroorientálního] pojetí p-y jakožto řádnosti a spolehlivosti ve vztahu k pospolitosti k novějšímu [původně řeckému, viz oddíl 3] pojetí p-y jakožto shody lidského poznání se skutečným stavem věci. Má-li totiž soud být »pravý«, t. j. spravedlivý, musí se zakládat na spolehlivém, skutečnosti odpovídajícím zjištění toho, čemu se v novodobé právní mluvě říkáva skutková podstata. Proto pojem p-y [týká se to hebr. »met« více než »múná«] nabývá na jedné straně také významu »pravá, spolehlivě a správně zjištěná skutečnost«, na druhé straně významu »pravdivost, pravdomluvnosti V tomto smyslu se mluví o pravdomluvném svědku Př 14,25, ale také o »právě«, t. j. pravdivě promluveném slovu prorockém Jr 23,28. Zde tedy pojem p-y vyjadřuje i pravdivost, t. j. realitu a legitimitu [skutečnost a oprávněnost] zjevovatelského aktu prorockého.

Tím jsme u náboženského smyslu pojmu p., který je v SZ ovšem základem všeho. P. mezi lidmi, p. vzájemných lidských vztahů je zakotvena v p-ě Hospodinově. Vždyť pospolitost Izraele, která je konkrétním rámcem oné osobní a vztahové, dějící se p-y, není jen pozemským lidským svazkem, nýbrž spočívá na »smlouvě, kterou s Izraelem ve své svrchovanosti uzavřel Hospodin. On smlouvu utvořil, on ji také střeží a je zárukou její spolehlivosti a trvalosti. Uvedený již obrat »činít p-u« a zejména »činít milosrdenství a p-u« má nejčastěji podmětem Hospodina [Gn 32,10; 2S 2,6; Ž 20,1 1n; 57,4; 61,8; 115,1 a mn. j.]. Spojení těchto dvou slov by bylo nesnadno pochopitelné, kdyby milosrdenství označovalo jen lidské citové hnutí a p. shodu lidského poznání, po př. lidské výpovědi, se skutečností. V SZ však »milosrdenství« znamená v prvé řadě vztah odpovídající solidaritě a závaznosti smlouvy, p. pak spolehlivost a věrnost v téže smlouvě; jde tedy o dvě stránky téže skutečnosti, která je zakotvena v Hospodinu a v jeho jednání. P. Hospodinova je jeho věrnost a stálost jako Pána smlouvy, která není zviklána ani nevěrností lidskou [sr. nz formulaci 2Tm 2,13!]. Jinak řečeno, p. je platností a spolehlivostí Božích slibů i ovšem neofesitelností jeho příkazů a hrozeb [Ž 19,8; 33,4; 119,128]. P. Hospodinova - a odvozeně i p. mezi lidmi - se tedy projevuje a uskutečňuje v časovém dění, právě v tom, že jeho smlouva odolává a jeho sliby se plní. Na to může navázat eschatologické a soteriologické pojetí p-y [sr. Ž 40,11; 117,2; 146,6]. Je odsud vysvětlitelné, proč Kraličti směli Ž 31,6, doslovně »Bůh p-y«, přeložit »Bůh věrný«. Stejně je na tomto pozadí vysvětlitelné, že pojem p-y může příležitostně označovat takový lidský postoj, který odpovídá věrnosti Hospodinově. Patří sem nejen Ab 2,4, nýbrž i Ž 85,11-12, kde se milosrdenství [a spravedlnost] uvádí na straně Boží, kdežto pravda [a pokoj] na straně lidské. Kraličti zde ovšem »met« přeložili slovem »víra«, ne neprávem potud, že tím naznačili, že pro SZ »věřit« v náboženském smyslu znamená chovat se tak, jak to odpovídá věrnosti

čili p-ě Boží, t. j. očekávat a spoléhat na něho ve všech okolnostech života.

I Boží p. má ovšem ty znaky, které jsme viděli při odvození p-ě lidské. Je spravedlností Božího soudu [Ž 19,10; 111,7; 119,66]. A ovšem: v Božím jednání, v Boží smlouvě, v slovu Božího příkazu i zaslíbení se zjevuje sama skutečnost nejskutečnější, takže odsud pojem p-y nabývá také významu shody s pravou skutečností. Vždyť on, Hospodin, je jediný Bůh pravý [pravdivý] a živý [Jr 10,10] na rozdíl od neskutečných, nicotných bůžků pohanských [sr. Ž 115,4-8; Iz 40,19-20; 44,10-19]. Na tomto základě bylo písemně zachycené zjevení později označeno jako »spis pravdy« [Kral. »psání pravdomluvné« Dn 10,21], a ještě později se slovo p. stalo označením židovství jako pravého zjeveného náboženství v protikladu k pohanství. Pojem p-y tím byl nepochybně poněkud zvnějšněn, ale doznívá tu ještě základní sz poznání, že Bůh ve své svrchovanosti, neotřesitelné věrnosti a stálosti svého smluvního milosrdenství, v němž se člověku zjevuje k jeho záchraně, je zdrojem poslední a pravé p-y života i poznám.

3. V LXX jsou hebr. slova označující p-u nejčastěji překládána řeckým *alétheia* a jeho odvozeninami, i když *ἠμῖν* bývá někdy překládáno slovem *pistis* [věrnost, také víra]. Původním významem *alétheia* jest neskrýtoost, odhalenost; vyjadřuje tedy, že nějakou věc [nebo událost a pod.] můžeme jasně vidět, druhému ukázat, výstižně pochopit a vyslovit, že je přístupná našemu pozorování a poznávání. Tento pojem bývá spojován se slovesy znamenajícími vnímání [vidět, slyšet, hledat...] a sdělování [říci, oznámiti, ukázat...], nikoli však jako v SZ se slovesy činění: *alétheia* je pravá skutečnost předmětu, která tu už předem jest, nezávisle na našem jednání, a kterou můžeme jen dodatečně správně poznat. To, co jsme správně poznali, je ovšem pro nás právě tím průhledné, přehledné a proto i spolehlivé; nadto člověk, který věci správně poznává, ukazuje a vyslovuje, jest právě na základě toho pravdivý, t. j. spolehlivý, hodnověrný. Odsud i řecký pojem p-y [a zejména přídavné jméno pravdivý a pod.] nabývá významu osobní spolehlivosti a blíží se tím pojetí sz; proto *alétheia* není nevhodným překladem *ἠmet*. Podklad a celá orientace pojmu se však od hebrejského přece jen výrazně liší: v každém z nich se spíše jen na okraji objevuje to, co je v druhém významovým středem.

Řecké pojetí p-y jakožto nezakrytoosti, přístupnosti věci našemu vnímání a poznávání bylo vhodným východiskem pro kritickou otázku, zda opravdu poznáváme věci správně, zda se naše vnímání, chápání a vypovídání kryje se skutečností. Protikladem p-y je v tomto pojetí zdání, falešné domnění, omyl. Ona kritická otázka se ptá, co je vlastně pravé jsoucnost a jeho podstata, a dále: jak, za jakých podmínek je můžeme poznati. Na tuto otázku rozličnými způsoby odpovídalo soustavné zkoušení [vědecké] zkoumání v Řecku počíná

Pravda [715]

jící i řecká spekulativní filosofie, která hledala pravé bytí cestou abstrakce. Celý tento způsob kladení otázky je SZákonu ovšem cizí; natolik lze říci; že sz pojetí pravdy je předkritické. SZ však klade kritickou otázku jiného druhu, totiž zda člověk sám stojí celou svou bytostí v p-ě, t. j. zda svou životní orientací a svým činěním správně odpovídá tomu řádu, který je jediným základem života a tedy i pravého poznání, jsa zakotven ve věrnosti Hospodinově. S hlediska této sebekritické otázky se ne dosti kritickým jeví zase myšlení řecké, mající sklon předpokládati bez dalšího zkoumání, že s člověkem samým je vše v podstatě v pořádku a že otázky začínají teprve tam, kde člověk má poznávat a ovládat vnější svět [počítaje v to po případě i jeho vlastní tělo a ovšem životní okolnosti].

Základní orientace řeckého pojetí p-y jako pravé, vlastní skutečnosti na rozdíl od klamu a zdání zůstává i tehdy, když spekulativní filosofie v době hellenistické přechází v mystický dualismus gnostického rázu, jemuž je zdáním celá hmotná, smysly vnímaná pomíjitelná skutečnost, kdežto trvalou p-ou je božství, s kterým se člověk stýká, ne-li splyvá, ve vytržení ducha, v němž pohasínají všechny normální obsahy lidské mysli. I zde p. je právě jsoucnost, jež poznáváme, byť jinak než normálním vnímáním, ani zde nejde v prvé řadě o p-u jako osobní věrnost milosrdnému a příkazujícímu Bohu.

4. V NZ se užívá řeckého *alétheia* a jeho odvozenin, ale myšlenkový základ je sz. I slovně je to patrné, když J 3,21; 1J 1,6 nalézáme obrat »činit p-u.« Právě-li Ef 4,21, že p. jest v Ježíšovi, chce tím říci, že v osobě a díle Ježíše Krista došly událostního potvrzení Boží sliby a spasitelné záměry: p. je tu tedy stálostí a spolehlivostí Boží. Podobně je Ř 15,8 řečeno, že Kristus se stal služebníkem obrizky, [t. j. přišel na svět právě v Izraeli] ve jménu či v zastoupení Boží p-y [Kral.: pro Boží pravost], t. j. právě proto, aby potvrdil platnost zaslíbení daných lidu staré smlouvy. Pojem p-y označuje věrnost Boží i Ř 3,7, jak vyplývá ze souvislosti 3,3-7. Stejný základní význam má i pojem p. evangelia [Ga 2,5.14]: ve zvěsti o Ježíši Kristu přichází k člověku spasitelná věrnost Boží. Proto je možno mluvit i o slovu p-y [Ef 1,13; Ko 1,5; 2Tm 2,15; Jk 1,18]: zvěstování slova je událostí, již se pravda čili věrnost Boží vždy znovu pro nás stává skutečností. Zároveň je ovšem pravdivý i obsah tohoto zvěstování, neboť správně ukazuje naši situaci před Bohem, naši vinu i Boží milosrdenství. Tím se nz pojetí pravdy blíží řeckému [poznání pravé skutečnosti], ale jeho základní se SZ shodná orientace se ukazuje v tom, že zjevování p-y evangeliem se obrací spíše ke svědomí než k rozumovému uvažování [2K 4,2] a že osvojení pravdy je mařeno spíše neposlušností než nedostatkem myšlenkových schopností [Ř 1,18; 2,8; Ga 5,7; sr. 1Pt 1,22].

[716] **Pravé, pravý-Pravice**

Zároveň »hebrejskému« i »řeckému« pojetí však odpovídá, mluví-li se o p-ě Boží proto, aby se vyzdvihla skutečnost jediného pravého Boha proti nicotě bůžků a model [Ř 1,25].

Dostí často je ovšem slov p., pravdivý [pravý, pravdomluvný], v pravdě a pod. užíváno v prostém nebo jakoby zeslabeném slova smyslu, bez důrazu na poslední základ ve věrnosti a p-ě Boží. Tak se [Mk 5,33; 12,14; 12,32 a paralely] slovem p. nebo v pravdě myslí prostě pravdomluvnost čili upřímnost na rozdíl od lži a přetvářky [sr. i F 1,18]. Podobně se i jinde slovem p. označuje pravdivost výpovědi [Ř 9,1; 2K 11,10; 12,6; 1Tm 2,7], i když v některých z těchto výroků je patrné, že osobní pravdomluvnost apoštolova je projevem jeho služby vlastní p-ě Kristově. - Jiný má slovo p. obecnější smysl ethický, označující řádnost života na rozdíl od nepravosti [1K 13,6; Ef 4,24; 5,9; 6,14]; v jednom z podobných míst, 3J 3-4, Kraličtí místo p. překládají upřímnost.

V některých nz výrocích biblický pojem p-y Boha věrného a spasitelně jednajícího vede k tomu, že slovo p. označuje soubor Božího zjevení a obsah víry, někdy přímo i v podobě přesně formulovaného vyznání. Navazuje se tu na užití židovské [sr. závěr oddílu 2]. Tento význam se ohlašuje již v některých Pavlových výrocích, které jsme již uvedli v jiných souvislostech [na př. 2K 4,2; Ga 5,7], velmi zřetelný je však zejména v t. zv. *pastorálních epištolách, kde p. někdy označuje takřka již soubor učení církvi svěřeného a v církvi uchovávaného [církve] sloup a pevnost p-y 1Tm 3,15, odvracet se od p-y je totéž co odpírati učení v církvi zvěstovanému 2Tm 4,4 a j.]. Sem patří i obrat »přijítí k poznání p-y«, což znamená uvěřit v Ježíše Krista a potvrdit tuto víru vyznáním a křtem [1Tm 2,4; 4,3; 2Tm 2,25; 3,7; Tt 1,1; Žd 10,26]. Nebezpečí, aby se toto užití pojmu pravdy neproměnilo ve vnější formalismus, čelí nejen Pavlovo odmítnutí podobného formalismu židovského domnívajících se, že v pevně formulovaném zákoně má zabezpečující ztělesnění p-y [Ř 2,20], nýbrž nadto jasné vědomí, že p., a to právě p. evangelia, p. slova, není pouhá sebesprávnější. formulace, nýbrž živá osobní moc, která vládne našemu životu a proti níž nic nezmůžeme [2K 13,8].

Zvláštní místo mají i v této věci spisy Janovy. Slovo p. je tam časté. Jde tu o p-u, která se stala v Ježíši Kristu [J 1,17]. Toto dobře sz pojetí je dovršeno a převyšeno, praví-li se, že Ježíš pravdou sám jest [14,6]; jest jí proto, že v jeho osobě k nám s trvalou platností přichází věrnost a milosrdenství Boží [1,14]. On přišel vydati svědectví p-ě [18,37], a to netoliko svými slovy, nýbrž svou celou bytostí, která nám ukazuje Otce [14,8-9]. S touto vtělenou p-ou se setkává Pilát, ale nepoznává ji, protože sám není z p-y, a proto se ptá, asi spíše bezradně než skepticky: Co

jest p.? [18,37-38]. U J stejně jako v celém Písmu je totiž p. především životní skutečností, nikoli pouhým nezaujatým a nezávažným poznáním věci. Je v protikladu ke lži, v které člověk jinak žije; proto se v blízkosti pojmu p-y několikrát objevuje pojem světla, jímž se vyjadřuje, že v p-ě Ježíšem přinesené můžeme správně vidět sami sebe ve vztahu k Bohu a proto se i správně orientovat v životě. Uplatňuje se tu ovšem i něco z »řeckého«, zejména však z »gnostického« pojetí p-y [viz odd. 3]: pravá skutečnost je člověku samému o sobě zahalena a uzavřena a otevírá se mu toliko Božím zjevením. Tma lži však nespočívá v pouhé nevědomosti, nýbrž v hříchu, a zjevení p-y není pouhým sdělením správného vědění, nýbrž mocí, která vysvobozuje z otroctví hříchu [8,32-36]. Proto i slovo Ježíšovo, které je zdrojem této p-y [8,31], nelze chápat jen jako poučení, nýbrž jako slovo mocného, tvůrčího rozkazu, v němž je možno a třeba zůstat. P. je založena ve slovu Božím, které je totožné s Ježíšovým posláním na svět a které dochází svého cíle tehdy, když se lidé posvěti v p-ě, t. j. přijmou slyšené slovo [17,17-19]. Neděje se to svěprávnou mocí lidskou, nýbrž právě přijetí Ježíše jako Slova i zůstávání v něm je dílem *Utěšitele, totiž Ducha p-y, který jediný uvádí ve všelikou p-u [14,17; 15,26; 16,13]. Proto je podle Jana možno vyjít ze tmy dřívějšího lživého způsobu života, vstoupit do nového vztahu k Bohu a tak se setkat s pravou, poslední skutečností života. To je modlitba [lépe: pravá pocta Boha] v Duchu a pravda [4,23n]. V ní se dovršuje a naplňuje p. Boží milostivé věrnosti, život lidský je postaven na spolehlivý základ a tím zároveň dochází svého uspokojení i touha po Bohu, po nalezení pravé poslední skutečnosti života. Janovské pojetí lze tak pokládat za shrnující a vrcholící zpracování všech základních motivů biblického pochopení p-y. S.

Pravé, pravý, stč. spravedlivý, správný [Ž 19,10; 119,128], upřímný, dobrý, náležitý, skutečný [J 1,9; Sk 12,9; F 4,8], pravdivý [J 4,37; 5,31 a mn. j.], opravdový [J 4,23; Žd 10,22; Dt 12,28; Rt 3,12; Jb 42,7; Iz 30,10; Jr 5,1; Ez 18,9; Mj 3,9; J 10,41], spolehlivý [Ž 19,8], přímý [Ž 33,4], věrný [Ž 119,30 »cesta věrnosti«] a jinak. Nazývá-li 1Tm 4,6 zvěst o Ježíši Kristu »pravým učením«, užívá v řečtině výrazu *kalos*, jež znamená zdravý, upotřebitelný, zdatný, řádný, krásný, dobrý a souhrn toho všeho.

Právě, stč. spravedlivě, pravdivě, náležitě, správně [L 7,43; 10,28; 20,21; 2Tm 2,15], po právu [Gn 27,36; Ž 58,2; Př 29,14; Jr 4,2; 23,28], opravdu [Mk 11,32; L 24,34; J 1,48; 6,55; 7,26; 8,31.36; Sk 12,11], skutečně [1Tm 5,5], zrovna [Ex 12,41; Pl 4,15; J 4,53].

Pravice. Pravá ruka byla ve starověku především symbolem moci. O Bohu se praví, že jeho p. dokázala síly [= činí mocné dílo] a vyvýšila se [Ž 118,15n]; v jeho přesilné p-i je spasení [Ž 20,7; 60,7; 63,9, sr. Ex 15,6.12], trestá ty, kdo se vzpírají jeho p-i [Ž 17,7; 21,9].

Jeho p. dala vyvolenému lidu zemi [Ž 44,4], je plná spravedlnosti [Ž 48,11; sr. Iz 41,10] a utěšení [Ž 16,8], nade vše pak jeho p. stvořila svět [Iz 48,13]. Posadit se po p-i znamená sedět na čestném místě [1Kr 2,19; 1Pa 6,39; Ž 45,10; 80,18; 110,1; sr. Mt 20,23]. Z p. vycházelo silnější pozeňání než z levice [Gn 48,14.17.18]. Vycházelo-li něco z pravé strany, bylo to příznivým znamením [u Reků na př. let ptáků. Ben-jamin = syn pravice, štěstí. Sr. L 1,11]. Tak i nebeský Zákon napsaný ohněm svítil lidu izraelskému z p. Hospodinovy [Dt 33,2]. Proto srdce moudrých je po jejich p-i, t. j. obrací se k p-i, kde je Zákon Boží [Kaz 10,2], kdežto v levici [Moudrosti] je bohatství [Př 3,16]. K této levici se obracejí jen blázni [= bezbožní, Kaz 10,2]. P-i se přísahá [Iz 62,9] a uzavírá smlouvu [1Mak 6,58; Ga 2,9]. Odtud si vysvětlíme Ž 144,8, zvláště když si uvědomíme, že v arabštině p. a přísaha jsou označeny týmž výrazem. [Sr. 2Kr 10,15]. Obhájce stál na pravé straně [Ž 109,31]. Levá strana totiž byla v boji chráněna štítem, kdežto pravá strana byla nechráněna. Ale také žalobce stál u soudu po p-i obžalovaného [Ž 109,6; Za 3,1].

Praví-li NZ, že při posledním soudu »požeňání Otce mého« budou postaveni na p-i [Mt 25,31nn], zlořečení na levici, je p-i označena šťastná, příznivá, spásná strana. Sk 2,33nn na základě Ž 110,1 dokazuje, že Kristus po svém zmrtvýchvstání byl p-i Boží vyzdvižen na p-i Boží [sr. Sk 5,31]. Ž 110,1 byl snad původně zpíván při nastolovacích slavnostech. Královský trůn s trůnním sálem byly umístěny na jižní, t. j. pravé straně chrámu, tedy »po p-i Boží«. NZ tento žalm vykládá mesiášsky [sr. Mt 22,41nn]. Ježíš si činí nárok na to, že bude sedět po p-i Boží ne proto, že je synem Davidovým, ale proto, že je Pánem světa [Mt 26,64; Mk 16,19; Sk 2,36]. Tak tomu rozuměl celý NZ [Sk 7,55n; Ř 8,34; Ef 1,20; Ko 3,1; Žd 1,3.13; 8,1; 10,12; 12,2; 1Pt 3,22; Zj 5,1]. Tento vzkrísěný Kristus má podíl na Boží slávě; uplatnil ji při seslání Ducha sv. [Sk 2,33].

Pravidlo, stč. = pravítko, míra, v přeneseném smyslu pravda, zákon, předpis, podle nichž se kdo spravuje; hebr. *káv* = šňůra k měření [Jb 38,5; Iz 28, 17; Za 1,16], a *ánák* = olovnice [Am 7,7n]. Řecké *kanón* je odvozeno ze semitského *káné* = třtina [1Kr 14,15], již se užívalo k měření. Pavel p-em myslí na normu, podle níž má člověk sám jednat nebo měřit jednání druhých. V Ga 6,16 ukazuje na to, že ti, kteří byli vykoupeni smrtí Kristovou, jsou vyňati ze staré skutečnosti se starými měřítky [pravidly], jako byly Zákon, obřizka, Izrael podle těla a p. Věřící se octli jako »nová stvoření« v nové skutečnosti. Jejich pravidlo je právě to, že pro ně neplatí stará měřítka. K těmto měřítkům, jež pocházejí z těla, je věřící naprosto lhostejný. Právě na této lhostejnosti se pozná, patří-li člověk k Božímu Izraeli. Praví-li Pavel v 2K 10,13, že se bude chlubit »podle míry pravidla, kterou mu od

Pravidlo-Právo [717]

měřil Bůh«, chce tím říci, že mu Bůh svěřil poslání, jež ho přivedlo až do Korintu jako prvního z misionářů. Práce v Korintu byla jeho Božím přidělem [tak překládá Žilka řecké *kanón*, které Kral. překládají »pravidlo«] Jakmile zjistil, že víra Korintských byla upevněna, obrátil svůj zrak ke Španělsku, kde ještě nikdo nepracoval. Neboť jeho zásada [pravidlo] byla kázati evangelium tam, kde jméno Kristovo nebylo ještě rozhlášeno [R 15,20n, sr. Iz 52,15]. Nechce se chlubit, jako jeho odpůrci v Korintě, tím, »co jest již hotovo na cizím přidělu« [Žilka 2K 10,16]. P., o kterém mluví Pavel v 2K 10,13, je tedy jemu Bohem přidělený úkol, k němuž mu byla vyměřena milost [Ga 2,9; R 15,15nn].

V R 12,6 je užito řeckého výrazu *analogia* [= správný poměr, proporce]. Žilka překládá: »Ať ho tedy užívá ve shodě s vírou«; Hejčl jasněji: »Ať ho užívá úměrně k své víře«.

Praviti má často hlubší význam než tomuto výrazu dnes dáváme. Zvláště tam, kde kral. překládají hebr. *n^eum* [= výrok, vyhlášení, předpověď]. Obsah tohoto výrazu je patrný čtenáři hebr. textu na př. 2S 23,1nn. Tam Kral. hebr. výraz *n^eum dávid* [= výrok Davidův] překládají »Rekl David«. Další verš pak praví, že Duch Hospodinův mluvil v něm [Davidovi], t. j. byl uchvácen mocí Ducha, což se projevilo v prorockém výroku. Jde ve skutečnosti nikoli o výrok Davidův, nýbrž o výrok, prohlášení Boží, které si našlo výraz v Davidově slově. Tak je tomu všude tam, kde *proroci ke svému výroku přidávají formuli *n^eum jahvé*, Kral. »praví Hospodin, dí Hospodin« [Gn 22,16; 1S 2,30; Iz 1,24; 56,8; Jr 23,31; Ez 12,25; Oz 2,16; 11,11; Am 2,11; 3,10; 6,8.14; 9,13; Za 12,1]. Jde tedy o výrok Boží, vdechnutý prorokům. Místo *n^eum* se též užívalo *dábár* [= *Slovo, Oz 1,1; Mi 1,1 a j.], jež se stalo odborným výrazem pro Boží oslovení [2S 7,4n], pro zjevení Boží neodvolatelné a prosazující se vůle v životě jednotlivce [1Kr 17,2.8; 2Kr 9,36; L 2,29; 3,2] i národů [1Kr 2,27]. *Mluvení, mluvíti.

Toto sz pozadí je patrné v Nz zvláště tam, kde jde o výroky Ježíšovy. On jako vtělené *Slovo pronáší výroky s absolutní platností a s nárokem na poslušnost [Mt 5,22.28; 10, 27; 18,22; 21,21; Mk 2,11; 13,37; 14,14; J 3,12; 8,25; 16,7; Zj 2,12.18; sr. 1K 7,12].

Právo, napravo. *Pravice. 2K 6,7, které Kral. překládají »skrže oděni spravedlnosti napravo i nalevo«, tlumočí Žilka: »Se zbraní spravedlnosti na útok a na obranu«.

Právo, stč. výsada, zvyk, nařízení, předpis, pravidlo, zákon, slušnost, povinnost, řád. Tak překládají Kral. tyto hebr. výrazy: *chók* [= hranice, zvyk, ustanovení, řád, Ex 15,25; Lv 6,18.22; 7,34; 1S 30,25], *chukká* [= zvykový zákon Ex 12,14; Lv 3,17], *chekek* [ustanovení Iz 10,1], *mišpát* [= soudní rozhodnutí, rozsudek Ž 119,7.108; Jr 32,8; oprávnění Jr 49,12; povinnost Ez 23,24; sr. Rt 3,13; 4,4];

[718] Pravost-Pres

dát [= královský výnos, nařízení, ustanovení Est 1,15; 3,8; 4,11; způsob, obyčej Est 2,12; právní zvyklost Dn 6,15; 7,25]; *tóra* [= učení, pravidlo, ustanovení Lv 11,46; 25,46; zákon Ex 12,49]; *s' dáká* [= nárok, právní nárok 2S 19,28]; *m'šárím* [= přímost, soudcovská spravedlnost Ž 99,4]. »Zběhlý v právích« = znalec práva, soudce [Dn 3,2]. »P. vražedníka« [Dt 19,4, hebr. *dábár*] = předpis, pravidlo pro vražedníka. Rt 3,13; 4,4 mluví o povinnosti nejbližšího příbuzného pojmuti za manželku bezdětnou vdovu nebo vykoupiti pole po zemřelém příbuzném [sr. Jr 32,8]. *Leviratní sňatek.

V NZ jsou tak přeloženy tyto výrazy: *dikaióma* [= právní ustanovení, právní a mravní řád, zákon Ř 1,32]; *exúsia* [= možnost, oprávnění, pravomoc, nárok 1K 9,12.18; 2Te 3,9; Žd 13,10; Zj 22,14]. *Hyiothesia* [= synovství, vlastně: osvojení za syna, adopce] překládají Kral. »p. synů« v Ga 4,5.

Viz článek Soudnictví u Biče I, 300nn. *Ospravedlnění. *Soud. *Soudce. *Spravedlnost.

Pravost, stč. jak co býti má, správnost; spravedlnost. »V pravosti« = ve spravedlnosti, spravedlivě [Ž 9,9; 72,2; 111,8; Iz 11,4]. »Země pravosti« [Iz 26,10], t. j. země, v níž je vše uspořádáno podle Božího Zákona. Ani dobré zákony a příklady, panující v takové zemi, nenapraví hříšníka a nenaučí ho spravedlnosti. »Pravost nemá průchodu« [Iz 59,14] = upřímnost, poctivost nemůže vstoupiti. »P. srdce« = upřímnost, poctivost srdce [Dt 9,5] je smyslu osobní zbožnosti [sr. 1Kr 9,4].

Ř 15,8 je užito slova *alétheia* [pravda], a proto je správnější překlad Žilkův: Kristus se stal služebníkem obřezaných »na důkaz Boží pravdivosti, aby stvrdil sliby dané praočům« Žd 1,8 mluví o Božím žezle [Kral. berle] jako o žezle p-i, doslova: přímosti, t. j. spravedlnosti.

Pravý. *Pravé.

Prázden, prázen býti, stč. = býti bez, býti zbaven [2S 3,29; Jr 49,12].

Prázdnno = prázdnota [Jb 26,7]. Na prázdno = nadarmo, pro nic za nic [Iz 45,18], bez účinku [Jr 50,9]. *Prázdny.

Prázdny, stč. = nic v sobě nebo na sobě nemající, dutý [Ex 38,7 o oltáři], bez obsahu [Gn 37,24; Šd 7,16; 2Kr 4,3; Neh 5,13; Iz 29,8; Jr 14,3; 51,34; Ez 24,11; Na 2,10], bez účinku [2S 1,22; Iz 55,11], neobsazený [1S 20,18.25; Mt 12,3], bez plodů [Oz 10,1], bez darů [Gn 31,42; Ex 3,21; 23,15; 34,20; Dt 15,13; 16,16; 1S 6,3; Jb 22,9; Mk 12,3; L 1,53].

Mt 12,36 mluví o p-ém slově [řecky *argos* = nečinný, neúčinný, o člověku, jenž nemá nic na práci, o poli, jež leží ladem; nepůsobivý, líný]. Myslí se tu na slova, jež nepůsobí nic dobrého, protože vycházejí ze špatného srdce [Mt 12,34n, *Marný]. 2Pt 1,8 je užito téhož slova; mluví se tu o určitých vlastnostech věřícího člověka, jež jej nenechají nečinným [Kral. prázdny], t. j. bez osvědčení křesťanského stavu ve sborovém i soukromém životě. Hejčl překládá: »Jsou-li tyto [ctnosti] ve vás a stupňují-li se, neudělají vás nečinnými ani neplodnými pro poznání Pána našeho Ježíše Krista«. Řecké slovo *kenos*, jehož základní význam je p. [viz Mk 12,3; L 1,53, 20,10-11], je v Kral. bibli překládáno slovy *marný nebo *daremný, po př. *nadarmo.

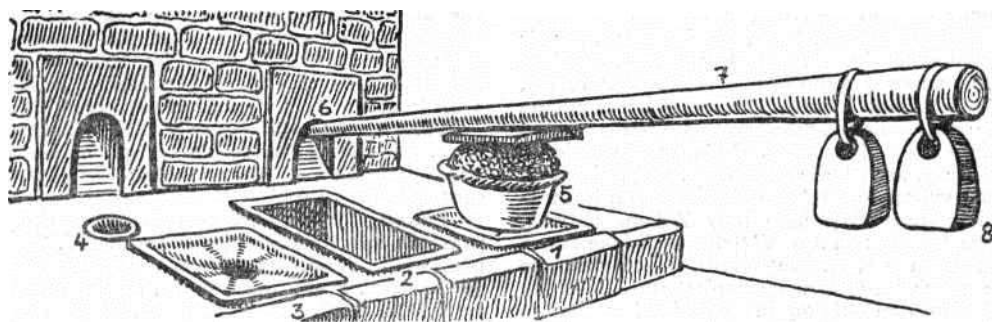
XX

Pražma [Lv 23,14; Joz 5,11; Rt 2,14; 1S 17,17; 2S 17,28], pražené obilí, sloužící za pokrm. Nejlepší, ale nevyzrálé klasy se sváží v menší hrsti, pod nimi se zapálí suchá tráva nebo trní a tak se sežehnou ostiny. Tím se měkké zrní upraží.

Preč, stč. = pryč [Iz 65,5].

Premování, stč. [z něm.] = obroubení, obruba, lemování, třepení [Nu 15,39].

Pres na víno se skládal ze dvou nebo tří [až čtyř] kamenných kádí, vytesaných obyčejně přímo do skály tak, že vždy z hořejší kádě vytlačené víno mohlo po žlábků téci do kádě spodnější [Iz 5,2; Mt 21,33; Mk 12,1]. Každá vinice v Palestině měla takový kamenný pres [lis]. Hrozny byly dopravovány do nejhořejší kádě, nohama lisovány tak dlouho,

Pres na víno. Rekonstrukce podle různých palestinských nálezů. 1. Výtlačná kád'. 2. Zdobná kád'. 3. Přečišťovací kád'. 4. Jímka pro postavení kvasné nádoby při plnění. 5. Lisovací koš. 6. Otvor pro opření páky. 7. Lisovací páka. 8. Závaží.

dokud vinná šťáva tekla silnějším proudem [Neh 13,15]. Potom takto vytlačené hrozny byly dále lisovány kládou, opřenou o převislou skálu nad nádrží [Jb 24,11]. Druhých nádrží se užívalo k přečišťování vína [Jl 3,13]. V Egyptě a nejspíš i jinde na východě se šlapači [presovníci Jr 25,30] drželi provazů, upevněných nad hlavami, aby při šlapání neztratili rovnováhu. Při tom zpívali nebo rytmicky vykřikovali, aby udrželi tempo [Iz 16,10; Jr 25,30; 48,33]. Že se při tom oděv šlapajících potřísnil, je patrné z Iz 63,1-3. Že Palestina oplývala vinnou révou, vysvítá z 2Kr 18,32 [sr. Nu 18,27,30], jakož i z toho, že p. a vinice jsou častým obrazem ve sz písničích k znázornění radosti a veselí [Ž 80,9; Iz 5,1nn; 16,9n; Jr 2,21; 48,33; Jl 2,24], ale také Božího soudu [Jr 25,30; Pl 1,15; Iz 63,1-6; Jl 3,14].

Podobně je tomu v NZ, kde Ježíš užívá p-u a vinice v svých podobenstvích [Mt 21,33; Mk 12,1; sr. L 20,9; J 15,1nn]. Zj 14,19n; 19,15 užívá při líčení Božího soudu výrazů vinařských, při čemž ve Zj 19,15 je soudící Mesiáš sám vinařem, jenž pošlapává a tlačí národy p-em hněvu a prchlivosti.

Presovník. *Pres.

Prchlivost, prudký hněv, zuřivost. Kral. tak překládají většinou hebr. *'af, chémá, chárón, kesef* a za'am, ať už jde o p. lidskou nebo Boží [*Hněv Boží]. Nejužívanějším výrazem je hebr. *'af* [Dt 29,20; 32,22; Sd 6,39; 2S 24,1; Ž 6,2; 69,25; 74,1; Iz 5,25; 10,25; Jr 2,35; Pl 3,66; 4,11; Dn 9,16 a j.], jenž původně znamená nos [*'appajim* = nosní dírky, chřipě]. Sloveso *'anaf*, z něhož je odvozeno subst. *'af*, znamenalo původně funěti. Pro Izraelce byl nos méně orgánem čichu [Ž 115,6; Am 4,10], zato tím více orgánem prchlivosti. Rozpálí-li se p. Boží, vystupuje dým z chřipí jeho [Ž 18,9]. Příbuzným výrazem pro p. je *chémá* [2S 11,20; 2Pa 12,7; Ž 37,8; 59,14; 89,47 a j.], jenž původně znamená žár, jed [Dt 32,33; Ž 58,5; 140,4; o jedu střel Jb 6,4], rozčilení, vzrušení, ducha [Ez 3,14, kde Kral. mají »hněv ducha«]. Výlučně o p-i Boží je užito hebr. *chárón* od slovesa *chárá* = vzplanouti. Kral. překládají »p. hněvu« [Ž 69,25; 78,49; Jr 25,38] nebo »hněv p-i« [Ex 32,10; Jr 4,8; sr. Dt 29,24]. Jiní překládají: zuřivý hněv, rozpálení hněvem. - Hebr. *kesef* [Nu 16,46; 18,5; Iz 60,10. Iz 34,2 mají Kral. hněv] je odvozeno od slovesa *kásaf* = vypuknouti, propuknouti, vyraziti; přeneseně vyjeti, obořiti se na někoho [Kral. často: rozhněvání 2Kr 3,27]. - *Za'am* znamená původně zlořečení, klnutí [sr. Nu 23,7n; Př 24,24]. Proto může Iz 30,27 říci, že »rtové jsou naplněny p-i« [sr. Jr 6,11; u Iz 26,20; Dn 8,19, překládají Kral. hněv; v Ž 78,49 zuřivost; u Ez 22,24; rozhněvání]. Můžeme souhrnem říci, že p. označuje vystupňovaný, náhlý, prudký hněv, »náramně rozhněvání« [1S 20,30; 2S 12,5-13,21].

Doplňkem k tomu, co bylo řečeno v heslech *hněv Boží a *Hněv lidský, nutno říci ještě

Presovník-Priscilla [719]

toto: SZ i NZ ví také o relativně oprávněném hněvu, mohli bychom dokonce mluvit o spravedlivém, posvátném hněvu člověka, jemuž nejde o obhajobu svých vlastních práv a nároků, nýbrž o pošlapaná práva a zneuznané nároky jiných, v prvé řadě ovšem Božích. Tam, kde se vážně počítá s hněvem Božím, nutno očekávat, že i hněv člověka dojde svého uplatnění. Tak se rozhněvala prchlivost Saulova dokonce pod vlivem Ducha Božího, když uslyšel o nešlechtnosti Ammonitských [1S 11,6n]; David se náramně rozhněval na vydrůžděného boháče, který vzal jedinou ovečku chudřasovu, aby pohostil pocestného [2S 12,5], Nehemiáš na nebratrské poměry v Jerusalemě [Neh 5,6]. Zvláště však tam, kde šlo o porušení nároků a svatosti Boží, čteme často o hněvu těch, kteří Boží věci zastávali [Ex 16,20; 32,19; Nu 31,14; 2Kr 13,19], takže Jeremiáš může říci, že je »plný p-i Hospodinovy« [Jr 6,11; sr. 15,17]. Naproti tomu ovšem zná SZ i bezbožný, sobecký hněv [Gn 4,5; 27,44n]. Zvl. přísloví a Zalmi varují před p-i, jež škodí člověku, působí zlo [Př 15,1; 22,24; 27,4], vede k hříchu [Př 29,22]. Ž 37,7-9, který nabádá k zanechání p-i, dokonce praví, že »zlostníci vyplenění budou« [Ž 37,9].

NZ mluví o hněvu Ježíšovu, jenž nenávidí to, co Bůh nenávidí [Mk 3,5], a je tedy vzhledem k nejužšímu spojení Ježíše Krista s Otcem zjevením hněvu Božího. Snad lze postřehnout stín hněvu i v řeckém *embrimásthai*, jež Kral. u J 11,33.38 překládají »zastonav duchem« [Žilka: »rozhorliv se v duchu«. Tentýž výraz překládají Kral. u Mk 14,5 »zpouzeti se na někoho«, Žilka: »horšiti se«, O spasitelném hněvu, probuzeném samým Bohem, čteme v Ř 10,19. Jde tu spíš o žárlivý odpor, který má Izraele přivést k pokání. V 2K 7,11 jmenuje mezi sedmi známkami pokání také »zahnutí hněvu«. Jde tu buď o hněvivé rozhořčení nad tím, který spáchal nepravost, anebo o opravdový hněv nad vlastním jednáním. Jinak však NZ jen velmi zdržlivě připouští lidský hněv, u jehož dveří číhá hřích [Ef 4,26], a napomíná k »zpozditosti k hněvu« [váhavosti k hněvu Jk 1,19]. Ko 3,8 [sr. Ef 4,31] vyzývá k odložení hněvu, p-i, zlobivosti, zlořečení a mrzkomluvnosti. Lidský hněv dává [poskytuje] místo ďáblu [Ef 4,26 sr. 6,4], zatím co potlačení hněvu dává místo Bohu [Ř 12,19]. Zatím co Boží láska zahrnuje v sobě i hněv nad nepravostí, lidská láska a hněv se navzájem vylučují [sr. 1K 13,5 o lásce, která se »nezpouzí«, neroztrpčuje].

Priscilla, jednou Priška [z lat. Prisca, 2Tm 4,19], žena *Akvilova, jež ho doprovázela na jeho cestách a projevovala neobyčejnou horlivost v šíření evangelia [Sk 18,1-3]. Z okolnosti, že bývá v NZ na některých místech jmenována před Akvilou [Sk 18,26; Ř 16,3; 2Tm 4,19], soudí někteří, že byla energičtější než její muž. V jejím domě se shromažďoval sbor [1K 16,19].

[720] Proběhnouti-Prokázati

Proběhnouti, proniknouti, proraziti [2S 22,30. Ž 18,30 vykládá Zeman: »Podniknu zteč na houf«].

Probodnouti ucho [Ex 21,6; Dt 15,17] bylo symbolickým úkonem, jímž otrok, jenž odmítl nabídnutou svobodu, protože si oblíbil svého pána, stával se otrokem navždy. Šlo vlastně o připíchnutí ucha k domovním dveřím, a to před svědky. Snad na tento zvyk navazuje Ž 40,7, kde místo Kral. »uši jsi mi otevřel« dlužno čísti: »uši jsi mi probodl«. Šlo tu o náznak poslušnosti, k níž se cítil pisatel žalmu zavázán. - P. židoviny = p. spánky, skráně [Sd 5,26].

Proceniti, stč. = cenu ustanoviti, oceniti, odhadnouti [Lv 27,14].

Procititi, většinou ze sna, probuditi se [Gn 28,16; 1Kr 18,27; Ž 3,6; 17,15; 59,6; Jr 31,26; Mt 1,24; Sk 16,27 a j.], ze smrti [Jr 51,39.57; Dn 12,2]; vystřízlivěti [Gn 9,24; Jl 1,5; 1K 15,34].

Prodaj, stč. = prodání, prodej [Lv 25,27; Neh 10,31].

Prodajný = prodejní, na prodej [Neh 13,20].

Prodati, prodán, prodaný. *Koupiti. *Obchod. *Otrok. Orientální obřadnost při uskutečňování koupě a prodeje popisuje Gn 23,3-17. O jiném starodávném zvyku čteme v Rt 4,7: Kdo uzavíral koupi, t. j. kdo prodával, zul před staršími města střevíc a podal jej kupujícímu na znamení, že mu předává právo na majetek. V Ž 60,10 je věta: »Na Edoma uvrhu obuv svou«, t. j. obsadím jej, bude můj. Ve SZ se často mluví o prodání celých národů nebo lidu. Na 3,4 nazývá Ninive mistryní kouzel [t. j. tajných praktik, jimiž lákala národy pod svou nadvládu, sr. Žj 18,2n], která prodávala národy, t. j. zbavovala je svobody anebo je zašantročila do otroctví [sr. Jl 3,3; Am 1,6n], což ovšem znamenalo i podrobení cizím bohům a tedy odloučení od Hospodina. Dokonce i Bůh »prodal« svůj lid do otroctví [Dt 32,30; Est 7,4; Ž 44,13] anebo prodá Egypty Babyloňanům [Ez 30,12]. SZ ovšem také ví, že to jsou vlastní nepravosti, které »prodávají« [zotročují] člověka [Iz 50,1; 52,3]. Ř 7,14 je výkřikem člověka, který si uvědomil, že jako tělesný, ne duchovní člověk, je zaprodaný hříchu, otrokem hřícha.

Prodavač. *Obchod. V nádvoří jerusalemského chrámu byly umístěny obchody s obětními zvířaty pro pohodlí těch, kteří chtěli obětovat. Stejně tu byly směnárný na výměnu cizích peněz za peníze chrámové [L 19,45; J 2,14]. *Penězoměnc.

Prodlení, stč. = prodloužení, průtah [Ž 21,5]. Bez p. [Jb 7,6] = beznadějně.

Prodlévání, prodlévati. Bez prodlévání = bez meškání, ihned [Ex 22,3]. Prodlévati ve smyslu váhati [Gn 19,16; Sk 22,16; meškati Sd 5,28, otáletí Gn 43,10; Ex 12,39; 32,1; Ž 40,18; 70,6; Kaz 5,4; Iz 46,13; dlouho se zdržeti L 1,21; dlouho nepřicházeti Mt 24,48;

25,5; L 12,45; býti daleko Iz 13,22. U L 18,7 je tak přeloženo řecké *makrothymein* = býti shovívavý, váhavý; nechat čekat. Viz překlad Žilkův a Škrabalův! *Shovívání.

Prodlíti, stč. = prodloužiti [Dt 4,40; 32,47; 1Kr 3,14; Jb 6,11; Iz 38,14], zdržeti se [Sk 19,8]. Prodlíti se = prodloužiti se [Ex 20,12], protáhnouti se [Ez 12,22 sr. 11,3; 2Pt 3,4]. »Když se již prodlilo« = když se už připozdilo, když už čas pokročil [Mk 6,35].

Prohlédati, stč. otevřítí oči pro něco [Dt 32,29], dát si pozor na něco [Ga 6,1], vzhlížeti k něčemu [Žd 11,26]. V Žd 12,15 je užito řeckého slovesa *episkopein* = dozíratí [tak jako pastýř dozírá na své stádo], aby se něco nestalo. Celý sbor má pečovatí o to, aby některý úd církve neodpadl od Boží milosti.

Prohlédnouti ve smyslu propátrati, prozkoumati [Nu 13,18.22; Sd 18,2]; ve smyslu přehlédnouti, míti výhled [nepravosti zabraňují výhled Ž 40,13]; ve smyslu otevřítí očí a vidět, nabýti zraku [Iz 42,18; L 18,42; J 9,11; Sk 9,12.17; 22,13]. U Mt 7,5 [L 6,42] je užito řeckého slovesa *diabolein*, užívaného v lékařství a znamenajícího bedlivé prozkoumání, jehož je třeba zvláště při očních operacích [Zahn]. »Sklo, které se p. může« [Zj 21,21] = průhledné sklo.

Prohlubně, studna [Ž 69,16], cisterna, v níž snad bývali někdy vězňeni zajatci [sr. Jr 38,6nn].

Prohnutí pod hůl. *Hůl.

Prohřešiti = dopustiti se hříchu [Oz 13,1; Jk 5,15].

Procházivati skrze ruce pastýřů [Jr 33,13]; o stádu, jež je počítáno. *Hůl.

Prochorus [řecké jméno]. Jeden ze sedmi mužů, vybraných jerusalemským sborem, aby pečoval o řecky mluvící vdovy. Snad sám patřil ke křesťanské chudině v Jerusalemě [Sk 6,5].

Prokázati, prokazovati, doklady dokázati skutečnost něčeho [Ezd 2,62; Neh 7,61; Sk 24,13; sr. Ž 17,7; Žd 11,14], projevovati [Ž 31,22; L 10,37; 1K 7,3; Žd 6,11]. Obrat v Ž 10,4 „pro pýchu, kterouž na sobě prokazuje, nedbá na nic“ překládá Zeman doslovně: „ohrnuje svůj nos: nebude mstit“, t. j. Bůh nebude pátrat.

Ř 1,4 tak překládají Kral. řecké *horizein* [= určení, ustanoviti] a v Poznámkách dodávají: »Prokázáno jest, že byl Syn Boží, tím: 1. že mocně svou mocí z mrtvých vstal, J 2,19; 10,17; 2. že vylil a vylévá na své věrné Ducha posvěcujícího«. Dnešní vykladači kolísají mezi názorem, zda řecké sloveso označuje vyhlášení, deklaraci Krista za Syna Božího, anebo jeho jmenování, dosažení do určité funkce. Zdá se, že nejpravděpodobnější výklad podává Zahn: Kristus, narozený jako syn Davidův, byl ve svém pozemském životě Synem Božím *en astheneiā* [= v slabosti; Kral. nemocný 2K 13,4, sr. Žd 5,2], byl však určen [některé řecké texty mají: předurčen] k tomu, aby se stal Synem Božím *en dynamēi* [= v moci; Kral.: mocně] a to skrze zmrtvýchvstání. Vzkříšením

Ježíše Krista uskutečnil Bůh také své určení. Toto synovství Boží v moci odpovídá postavení Ducha, jenž působí svatost [posvěcení, sr. Ř 8,15; 11,8; 2K 4,13; Ef 1,17 a j., kde všude jde o ducha, jenž něco působí]. Již dříve měl sice Ježíš Kristus tohoto Ducha, ale to, čím se projevovala Ježíšova existence, bylo »tělo«. Proto byl Synem Božím »v slabosti«. Nyní však dosel Syn Boží té slávy, jež mu jako Synu příslušela. Až do zmrtvýchvstání trval u Ježíše Krista rozpor mezi jeho podstatou a zjevem [sr. F 2,8], který zmrtvýchvstáním zmizel. Tak skutečně, podle Kral., byl Ježíš Kristus, syn Davidův, »prokázán« mocným Synem Božím. *Uložiti. *Ustanoviti. *Vystaviti.

Proklatý, prokletý, proklínání, proklítí. *Klatba. Ve SZ jde u všech těchto výrazů o hebr. kořen *chrm*, jenž je společný všem semitským jazykům a znamená něco zasvěceného, oddaného božstvu, takže je to vyňato buď úplně nebo částečně z lidského užívání. Tak Arabové pokládají posvátné území v Mekce a Medině za *charam*. Je zajímavé, že i slovo harém [arabsky *harim*] souvisí s tímto kořenem a označuje místo přístupné pouze jeho pánu a jeho eunuchům. Ostatním mužům bylo zakázáno. Zatím co u jiných Semitů kořen *chrm* označoval něco zasvěceného, posvátného anebo vyňatého z obecného užívání a tudíž nečistého [čeho se nikdo nesměl dotýkat], u Izraelců [a Moabanů] kořen *chrm* znamenal převážně naprosté zničení. Dt 20,17 překládají Kral.: vyhladiti, 2Pa 20,23: zmordovati. To, co bylo *chérem* [= proklaté], muselo být zničeno, neboť bylo ohavností Hospodinu a mohlo nakazit všechny lid nejen prokletím [*Kletba], nýbrž, pokud se týče lidí, i bezbožností [Dt 7,25n; 20,15-18].

Nejčastěji bylo *chérem* praktikováno ve válce, kde lze rozeznávat tři jeho stupně. Prvním bylo úplné zničení všeho a všech ohněm a mečem [Dt 7,1nn; 13,15-17; sr. 1S 15,3nn. 18]. Uchování něčeho z toho, co bylo takto proklaté, znamenalo, že prokletí bylo uvedeno na všechny »stany Izraelské« [Joz 6,18; 7,1 1n; sr. Dt 7,26]. Tak bylo vyhubeno Jábés Galád [Sd 21,10n], Jericho [Joz 6,26]; jako prokletí byli pobiti mečem Amalechitští [1S 15], potomci Chámovi a Gedorovi [1Pa 4,41]. Původní smysl tohoto počínání se snad zrcadlí v Nu 21,2n, kde vyhlazení Kananejských je vysvětlováno jako děkovaná oběť Hospodinu za pomoc ve válce. Neboť i války byly »boji Hospodinovými« [Nu 21,14] a vyhlazení nepřátel Izraelových bylo vyhlazením nepřátel Božích. Druhým mírnějším stupněm prokletí bylo, když mu propadli pouze muži, částečně též ženy a děti, zatím co dobytek a jiná kořist se stala majetkem vítězů [Dt 2,34n; 3,6n; 7,2; Joz 11,14]. Nejmírnější stupeň válečného prokletí je popsán na př. v Dt 20,10nn, kde jde pouze o vyhubení mužů [sr. Nu 31,17n; Sd 21,11n]. Poněvadž zlato, stříbro a jiná kovy jsou ohněm nezničitelné, měly být uloženy ve svatyni jako propadlé Bohu [Joz 6,24].

V právně-náboženském životě starého

Proklatý, prokletý [721]

Izraele bylo *chérem* [= vyhlazení] trestem za odpadlictví od Hospodina [Ex 22,20 sr. Lv 20,2nn]. Tento trest je v Dt 13,12nn rozšířen i na osady a města, jež se provinily modlářstvím. Zdá se však, že později tento příkaz byl chápán jako příkaz k vyloučení z pospolitosti izraelského lidu. Jen majetek vyloučených propadl prokletí [Ezd 10,8].

Určitým druhem *chérem* bylo soukromé zasvěcení určitých věcí [nebo i lidí?] Bohu. Kral. v tomto případě překládají *chérem* výrazy »posvětití« [Lv 27,28; Ml 4,13] nebo »oddati« [Hospodinu Nu 18,14]. Co bylo takto oddáno Bohu, nesmělo být prodáno ani vyplaceno, neboť se stalo »věcí nejsvětější Hospodinu«. Odtud se vyvinulo to, co bylo pojato pod pojem **korban* [Mk 7,11]. Někteří vykladači se ovšem domnívají, že zmínka v Lv 27,28n o lidech, takto »oddaných« Hospodinu, vztahuje se pouze na ty, kteří se provinili proti Zákonu, anebo že Lv 27,28n je jen zlomkem nějakého obširnějšího ustanovení. Podle Nu 18,14 a Ez 44,29 věci »oddané Hospodinu« patří kněžím.

Izrael se ničeho tolik nebál jako toho, aby na sebe nevedl kletbu Hospodinovu. Neboť to, co bylo Bohem prohlášeno za proklaté, propadlo jeho odsouzení a zničujícímu trestu [Nu 5,21; Iz 34,2n; 43,28; Jr 25,9; 44,12; 49,13; Za 14,11; Mal 4,6]. V době Ježíšově patřilo prokletí k druhému ze tří stupňů vyloučení z pospolitosti izraelské: prvním stupněm bylo vyloučení na 30 dní. Mohl je uložit každý kněz, zastávající soudcovský úřad. Provinilec sice směl do chrámu, ale musel zůstat pouze v nádvoří pro pohany a nikdo se mu nesměl přiblížit více než na 2 m. Druhým stupněm bylo *chérem*, t. j. vyloučení z náboženské pospolitosti navždy. Toto prokletí mohl vyslovit pouze desítičlenný soudní sbor, jmenovaný nejspíše nejvyšší radou židovskou. Bylo prováděno *zlořečením [Dt 28,16-46] a vyhlášováno za zvuku trub. Takto prokletý člověk se stal nábožensky i společensky bezprávným [sr. 1K 5,11; 2J 10n]. Třetím stupněm bylo zavržení [*Zavrhnouti], jež vyhlásila nejvyšší rada. Bylo to vymazání ze seznamu náboženské obce. Jméno postiženého smělo být vysloveno jen s hrůzou a kletbou. Mělo být úplně zapomenuto [sr. Ex 32,32n; Ž 9,6].

To nám pomůže pochopiti některá místa NZ, kde se mluví o prokletí [řecky *anathema*, sloveso *anathematizein*], Pavel v 1K 16,22; Ga 1,8n vydává Božímu prokletí ty, kteří káží jiné evangelium a nemilují Pána Ježíše. Snad tu navazuje na synagogální zvyk židovský, o němž jsme se svrchu zmínili. Určité světlo snad na toto místo vrhá Ř 9,3, kde Pavel [podle Žilková překladu] by si přál »sám býti prokletím vzdálen od Krista místo svých bratří, svých pokrevních příbuzných« [sr. Ex 32,32]. Pavel tu myslí na odloučení od Krista a vydání Božímu soudu. *Zlořečiti, zlořečení. Práví-li se ve Sk 23,14, že se čtyřicet Židů

[722] Prokřikování-Propast

»prokletím proklelo, že neokusí ničeho, dokudž nezabijí Pavla«, znamená to, že se tito lidé chtěli dát na pospas Boží klatbě, Božímu odsouzení, nesplní-li své předsevzetí [sr. Sk 23, 12,21], že tedy na sebe svolávali Boží soud. Téhož řeckého slovesa je užito u Mt 26,74 a Mk 14,71. Petr tu proklíná, t. j. svolává Boží soud na sebe a na ty, kteří ho prohlašují za jednoho z Ježíšových učedníků. U Mt 5,44 a L 6,28 je užito slovesa *katarásthai* = *zlořečiti [sr. Mk 11,21; Ř 12,14; Jk 3,9].

Prokřikování, prokřikovati, křik nebo výkřik vyrážeti, výskati [Iz 12,6; Ž 118,15; 65,14; 81,2; 95,1; 98,4; Iz 42,11; Za 9,9 a j.]. O válečném ryku Jb 39,25.

Prolamovati. Podle Jr 22,14 se nejprve postavila zeď a pak teprve byla v ní vylamována okna. »Ten, který prolamuje«, u Mi 2,13 je osvoboditel anebo vůdce oddílů, jenž měl za úkol odstraňovati překážky prolamováním zdí nebo bran. Někteří se domnívají, že jde o jeden z mesiášských titulů, známých Židům v době Micheášově.

Proměna, proměnění (se), proměňovati, změna; změnění [1S 10,6,9; 2Kr 8,11; 23,34; Iz 24,1; Dn 7,25; Am 5,7; 6,12; 8,10; Mi 2,4; Sk 6,14; Ga 4,20], vystřídati [Jb 14,14 překládá Hrozný: »Až přijde, kdo mne vystřídá«]. »Krajina, kdež není žádných proměn« [Jb 10, 22] = kde není řádu. »Přijímatí proměnu« = přijímali novou formu jako pečetní vosk po vtažení pečetítka [Jb 38,14]. Proměnění ve smyslu přetvařovati se, předstíratí Ž 34,1. David předstíral choromyslnost před Abimelechem [1S 21,13]. Proměňovati tvář = znetvořovati [Jb 14,20]. Proměňovati jméno = lichotiti [Jb 32,21n]. Ž 77,11 překládá Zeman: »I říkám si: To je má nemoc [chorobná představa], že se změnila pravice Nejvyššího«, t. j. že se už neprojevuje jeho moc tak jako dřive. - V Pís 1,11 jde nejspíše o stříbrné knoflíky nebo ozdobné kuličky.

U Boha, který je Otcem, t. j. původcem nebeských světél [hvězd], není změn právě tak jako není změn u hvězd, a na rozdíl od hvězd, jež mění své světlo změnou místa [»odvrácením«], není u Boha ani zatmění. Jak by mohl být příčinou duchovní tmy v člověku? Jk 1,17 snad užívá odborných hvězdářských výrazů.

Proměnění Páně [Mt 17,2; Mk 9,2; L 9, 29] mělo nejdůvěrnějším učedníkům jako zástupcům budoucí církve Kristovy ukázat, že utrpení a smrt Ježíšova [Mk 8,31] jsou jen cestou ke »slávě Otcově« [Mk 8,38]. Proměnění, t. j. odění nebeskou slávou, bylo předjímku eschatologické skutečnosti [sr. Žj 1, 14n], kdy se Syn člověka objeví ve »slávě své« [Mt 25,31nn]. Mělo posílit učedníky ve dnech Ježíšova utrpení a smrti a utvrdit v nich přesvědčení o tom, že Ježíš Kristus byl pověřen mimořádným úkolem.

Ve 2K 3,18 mluví Pavel o tom, že věřící bývají proměňováni už za svého pozemského života v touž podobu, jakou má Kristus, a to

tím, že mocí Ducha sv. patří na nebeskou slávu Kristovu, takže ji zrcadlí na své odhalené tváři. Toto proměňování je postupné, denně roste od slávy v slávu. Není chvilkové jako u Mojžíše, nýbrž trvalé. Je to proměňování v podobu Syna Božího [Ř 8,29], v podobu původního člověka [sr. Gn 1,27]. Je to předjímka konečného, eschatologického proměnění [sr. 1K 15,44nn.51n; F 3,21], jež očekává věřící při druhém příchodu Páně. Poněvadž zmrtvýchvstáním Kristovým přišel už nový věk a s ním Duch svatý jako závdavek [2K 1, 22] a prvotiny [začátek] budoucích věcí [Ř 8, 23], nastává už nyní působením Ducha sv., v němž je Kristus sám přítomen, ono z vnitřku pocházející proměňování podle obrazu Syna Božího, který věřícím dává účast na své slávě. Věřící totiž jako vykoupení Kristovi náleží ve smyslu eschatologickém už věku budoucímu [Ga 1,4], takže Pavel právem může na nich žádat, aby se nepřipodobňovali tomuto světu, ale proměňovali se obnovou své mysli jako ti, kteří už dnes žijí skrze Ducha sv. ve věku budoucím [Ř 12,2]. To, co bylo skrze Ducha dáno [proměnění v podobu Kristovu], je tu stavěno jako úkol a povinnost.

NZ užívá tu dvojný přibuzných sloves: *metamorfún* [ve většině už citovaných míst], jež znamená »přetvořit«, tedy v prvé řadě vnější změnu, ale nadto i proměnu od základu, proměnu v něco jiného; dále *metaschématizein*, jež má stejný základní význam, ale s menším důrazem na změnu samé podstaty, takže se více hodí na označení pouhé proměny vnější formy. Tak F 3,21 mluví o eschatologickém přetvoření těla našeho ponížení v podobu oslaveného těla Kristova. I při vzkříšení jde o tělo, ale bude to tělo s novými vlastnostmi. Nebude porušena souvislost s tělem, jen jeho schránka bude jiná [sr. 1K 15,42nn; dále 1S 28,8, kde v LXX je užito téhož slovesa]. V 2K 11,13-15 má sloveso *metaschématizein* význam »přestrojiti se«. Podle Pavla i lživí apoštolé, kteří pracovali v Korintu, se mohou tvářit jako pomocníci spravedlnosti.

Proměnný, stč. proměnlivý, pestrý, různobarevný [Gn 37,3.23.32.; 2S 13,18n]. Proměnné roucho [Iz 3,22] = slavnostní roucho měnivých barev.

Pronárod, stč. pranárod, nejvzdálenější pokolení, generace ať do předu nebo do zadu [Lv 23,14; 25,30; Př 27,24 a j.]. »Od národu do p-u« = po všechny generace [Ž 85,6].

Proniknouti nebesa [Žd 4,14]. Tak jako sz velekněz prošel předsíní a svatyní, aby mohl vejíti do svatyně svatých, tak Kristus pronikl, t. j. prošel různými nebeskými oblastmi [sr. 2K 12,2], aby vešel do nebeské svatyně svatých. *Nebe, nebesa.

Propadnouti, stč. = ztratiti, zvl. z trestu [Ezd 10,8].

Propast. Kral. tak překládají hebr. *ʿhóm*, praoceán jakožto zbytek chaosu, z něhož povstalo nebe i země [Gn 1,1]. Tento praoceán byl rozdělen v množství oddělených »studnic« [Ž 33,7 překládá Zeman: »Shrnuje vody

mořské jako stoh, do nádrží ukládá hluboká vodstva, jež se spojily při potopě světa [Gn 7,11]. Kral. tentýž výraz *t'hóm* překládají také hlubina [Ž 106,9; Iz 63,13; Ez 26,19], hlubokost [Ž 36,7], vrchoviště [Dt 33,13]. Z p-i, praoceánu vyvěrají všechny vody na zemi [Př 3,20; 8,24,28; Jb 38,30; Iz 51,10; Ez 31,4,15; Jon 2,6]. Na praoceánu spočívá země, upevněná sloupy [Jb 9,6]. Výraz *t'hóm* souvisí s mytologickým pojmem *tiámat*, jež označoval pranetvora, žijícího v moři [sr. Iz 27,1]. Není divu, že p. se stala obrazem podsvětí, *pekla, *sé'ól-u* [sr. Jon 2,6; Ž 71,20; Př 27,20, kde Kral. *sé'ól* překládají propast, sr. Ab 2,5]. Snad na to naráží i Ž 148,7. Ovšem, Bůh má ve své moci i p-i [Ž 135,6; Am 7,4].

V NZ řecké *abyssos* označuje podsvětí jako vězení neposlušných duchů [L 8,31; Zj 9,1n. 11; 11,7; 17,8; 20,1,3]: Antikrista, šelmy, knížete p-i [anděla], démonů a jiných netvorů. Po novém příchodu Kristově bude satan v této p-i svázan na tisíc let. P. však znamená také říši mrtvých [Ř 10,7, sr. Ž 107,26]. Podle L 16,26 je mezi nebeským rájem a peklem pevně položena velká propast [řecky *chasma* = rozsedlina] k zamezení přechodu z jednoho místa do druhého. V tomto bodě se liší podobství Ježíšovo od představ, běžných mezi současnými vykladači Zákona, kteří učili, že mezi rájem a peklem je pouhá stěna zšíří jednoho prstu. Ježíš svým podobstvím o nepřeklenutelné propasti zdůrazňuje, že duchovně promarněnou příležitost na zemi nelze už nikdy dohonit a že smrt je hranicí, za níž už nelze měnit rozhodnutí Božího soudu.

Propouštění, propustití manželku. Podle Mojžíšova Zákona směl muž propustit manželku, t. j. zrušit manželství, »nenašla-li milost před očima jeho pro nějakou mrzkost, kterouž by našel na ni« [Dt 24,1]. Mrzkostí minila škola Sammaiova v době Ježíšově manželskou zpronevěru, škola Hillelova jakoukoli příčinu [Mt 19,3], i když šlo třeba jen o přesolení masa. Novější židovští vykladači za mrzkost pokládají jednak znetvoření pohlavních údů, takže manželský styk není možný, jednak chyby mravní, které ohrožují zdárnou výchovu i rodinné soužití. Muž, který chtěl propustit manželku, mohl jí napsat lístek rozloučení [sr. Iz 50,1; Jr 3,8] v době Ježíšově tohoto znění: »Dne... měsíce... roku od stvoření světa... nebo podle letopočtu města... roku... já..., syn..., rodák z města..., svobodně a bez nátlaku zapudil jsem a poslal domů tebe..., dceru..., která jsi byla až dosud mou manželkou, a tímto tě skutečně zapuzuji. Jsi tedy volná a můžeš se svobodně zasnoubit s kýmkoli a nikdo ti v tom nemůže bránit. Toto je lístek propouštěcí podle Zákona Mojžíšova a Izraelova« [Miklík, Biblická archeologie str. 250]. Následovaly podpisy svědků. Tento lístek musel muž dát ženě a vlastní rukou ji vystrčit z domu. Podle Dt 24,2-4 nesměl se znovu oženit se zapuzenou manželkou ani tenkrát, byla-li novým manželem zapuzena anebo zemřel-li její nový manžel.

Propouštění-Prorocství [723]

Muž nikdy nesměl propustit manželku, kterou křivě obvinil z toho, že v době sňatku nebyla pannou [Dt 22,13-19, *Panenství]. Rovněž nesměl zapudit ženu, kterou si musel vzít za manželku, protože ji svedl před zasnoubením [Dt 22,28n]. Nerovnost mezi mužem a ženou byla patrná z toho, že žena neměla práva dáti muži lístek propuštění. Ale měla právo odejít od muže, bylo-li soužití nesnesitelné. Nesměla však uzavřít nový sňatek, nedostala-li od svého muže lístek propuštění.

Už Mal 2,16 praví, že Hospodin v nenávisti má propuštění, Ježíš pak vykládá Mojžíšovo ustanovení o rozluce z tvrdosti srdce Izraelova. »Z počátku nebylo tak« [Mt 19,3-9]. *Manželství považoval za nerozlučitelné, nešlo-li o cizoložství. Za cizoložství prohlásil i sňatek s rozloučenou ženou [Mt 5,31n; Mk 10,2-12; L 16,18; sr. 1K 7,10-17].

P. vězně o slavnosti pascha [bibl. *fáze] bylo zvykem od dob Makkabejských. Symbolizovalo tak propuštění Izraele z egyptské poroby. I Římané tento zvyk uchovali [sr. J 18,39].

Prorocký. *Prorok.

Prorocství ve smyslu předpověď [hebr. *né'bu'á'*] ve 2Pa 15,8; Neh 6,12; ve smyslu prorocká kniha ve 2Pa 9,29 [sr. Zj 22,7,10], Hebr. *massá'* [= výrok (Boží) o něčem nebo o někom] překládají Kral. jednak výrazem p. [Iz 14,28n], jednak *břímě [Iz 13,1], jednak pohružka [2Kr 9,25]. *Prorok.

V NZ má p. jednak význam předpovědi [1Tm 1,18; 14,14; sr. Sk 13,2; Zj 1,3; 22,19], jednak zvláštního obdarování [charismatu] Duchem svatým, jež činí člověka schopna »vykládat minulost a přítomnost a odhalovat pravdu Boží i pro budoucí časy« [Goltz k Ř 12,6; 1K 12,10] k budování církve. »P. spočívalo ve slovech napomenutí a povzbuzení, promlouvaných ve vytržení ducha«; »šlo tu o pokyny a výstrahy, dané zvláštním vnuknutím Božím [sr. Sk 13,2; 21,11; Zj 1,10; 14,13; 22,16nn], i o jiná prohlášení vůle Boží, vdechnutá Duchem. Vždy však to byly projevy srozumitelné, vyjádřitelné jasnou mluvou a pochopitelné rozumem« J. B. Souček, Výklad 1K, str. 148nn]. Pavel cení p. nad mluvení jazyky a přeje věřícím, aby tohoto daru měli a užívali nejvíce [1K 14,1nn.22nn]. 1Te 5,20 varuje čtenáře, aby p-m nepohrdali. Neboť církev je »vzdělána na základ apoštolský a prorocký« [Ef 2,20]. Že tu pisatel nemyslí na proroky SZ, nýbrž na proroky, žijící ve sborech, je patrné z Ef, 3,5: »Nyní zjeveno jest [tajemství Kristovo] svatým apoštolům a prorokům«. P. patřilo k základním známkám prvotní církve [Ef 4,11; 1K 12,28]. Ovšem, i pro proroky má Pavel napomenutí: p. musí být konáno úměrně k víře [Kral. »podle pravidla víry« Ř 12,6], »podle míry obdarování Kristova« [Ef 4,7; sr. 2K 10,13]. Vírou tu není míněno ustálenými slovy formulované křesťanské vyznání [regula fidei], nýbrž u víře přijaté zjevení vůle Boží

[724] Prorok

[sr. Sk 21,11; Zj 2,17; 1Tm 4,1; Ef 3,5; 1Pt 4,11; 2Pt 1,21]. Proroci totiž mohli upadnout v pokušení, do přijatého zjevení vkládat své myšlenky a hrát úlohu proroka i tenkrát, když je Duch sv. nepudí [sr. Jr 23,21.32]. Proto Pavel ukládá sborům, aby »rozsuzovali« pro-rocké výpovědi [1K 14,29; 1Te 5,19-21; 2Te 2,2]. Podle 1K 13,2 i nad p-m stojí láska. P-i bez lásky »není nic«. Jednou pak i p. přestanou [1K 13,8], protože jich nebude třeba, ale láska, to nejvyšší duchovní obdarování, má věčný charakter. *Prorok.

Prorok [stč. = předpovědník, věštec], hebr. *nábi'*, které je odvozeno od slovesa, jehož jeden tvar znamená »počinati si jako potrhlý«. Když se Saul octl mezi proroky a »prorokoval«, vzbudilo to pozornost těch, kteří ho dříve znali, a posměšnou otázku: »Což se stalo synu Cís? Zdali také Saul mezi proroky?« [1S 10,10nn]. Byla to narážka na extatické počínání p-ů, kteří u vytržení ducha si počínali jako lidé »posedlí«. Jiní srovnávají hebr. *nábi'* s arabštinou. Pak by znamenalo »oznamovati, prohlášovati« něčí vůli, mluvíti za někoho. V tom smyslu je Aron nazýván p-em Mojžíšovým [Ex 7,1 sr. 4,16]. Také řecké *profétés* je označením vykladače, jenž tlumočí sny, vidění, nesouvislé a nesrozumitelné výkřiky člověka v extatickém vytržení [řecky *mantis*]; *profétés* je tedy ten, jenž mluví jménem druhého, za něho, tedy ne v prvé řadě předpovídá budoucnost, nýbrž tlumočník, zvláště pak tlumočník vůle Boží nebo božstev [1Kr 18,19; Jr 2,8; 23,13].

Také v Izraeli máme stopy, a to dosti silné, onoho extatického druhu p-ů. Říkalo se jim »vidoucí« [hebr. *ró'é*, 1S 9,9, nebo *chóze*, Iz 30,10], protože nejvýznačnějším rysem u nich byla vidění a sny [1S 3,1], jež byly vyvolávány nejrůznějšími prostředky [zvláště u p-ů pohanských sousedů], jako hudbou [1S 10,5.10; 2Kr 3,15], tancem [1Kr 18,26-29] a sebezraňováním [proto je prorokovo tělo plno jizev, Za 13,6?], opojnými nápoji [Iz 28,7], samotou [1Kr 19,8; 2Kr 1,9], dlouhými modlitbami [Dn 9,21] a postem [Dn 10,3]. I prostředí jiných extatiků vedlo k vytržení [1S 10,10n; 19,19-24]. V takovém vytržení myslí, jež vedlo k viděním a snům, ztrácel »vidoucí« vědomí sama sebe, takže vydával nesrozumitelné výkřiky [jedná jako šílenec, sr. 1S 21,14, kde je v hebr. užito téhož slovesa jako u Oz 9,7], chvěje se [Dn 10,10n], oněmí [Dn 10,15; Ez 3,26; 24,27; 29,21; 33,22], klesá k zemi [Ez 1,28; 3,23], ustrne [Ez 3,15] nebo běží jako Eliáš [1Kr 18,46] nebo se uchyluje na hory [2Kr 2,16]. Zkratka: vidoucí je ovládnán cizí silou, ruka Boží je na něm nebo nad ním [2Kr 3,15; Ez 1,3; 3,14.22; 8,1; 37,1], uchopila ho [Iz 8,11], Duch Boží sestupuje na něho, takže je proměněn v muže jiného [1S 10,6.10], staví ho na nohy [Ez 2,2; 3,24], »posilňuje ho« [doslovně: obléká si proroka jako šat, Šd 6,34]. Prorok sám cítí, že je ovládnán silou,

proti níž nezmůže nic [Jr 4,19; 20,7, sr. Iz 21,3n]. O takovém vidoucím předpokládal prostý lid, že zná skrytá tajemství přírodní [sr. 1Kr 18,41-45; 2Kr 8,1nn.8n], že nahlíží do lidských duší, čte myšlenky i plány, a proto v něm viděl ráce ve všech záležitostech života [1S 9,6-12; 1Kr 22,13-28; sr. J 4,16-19]. JI 2,28n dokonce předvidá, že přijde čas, kdy i »mládenci vidění vidatí budou«, protože Duch Boží bude vyliť na všeliké tělo.

Od samého počátku však bible ukazuje, že u izraelských p-ů šlo převážně o něco jiného než o extatické stavy, vyskytující se u p-ů sousedních národů. P. byl člověk, oznamující autoritativně vůli Boží, stojící v mimořádné Boží blízkosti a pod mimořádným jeho vlivem. Už Abraham je v tom smyslu nazýván p-em [Gn 20,7, sr. Gn 15,1-18; 18,17.19.23-32], ale teprve Mojžíš je p-em v plném slova smyslu: Bůh si jej povolává k svému dílu [Ex 3,1 - 4,17], vkládá svá slova v jeho ústa [Dt 18,18], takže může mluvit s plnou autoritou jménem Božím [Nu 35,1n]. Byl jakýmsi vyslancem Božím u vyvoleného lidu, zvěstovatelem spravedlnosti, vykladačem minulosti i přítomnosti, varovatelem před následky neposlušnosti a ohlašovatelem Božích soudů. Na Mojžíše navazují všichni sz proroci, i když to není vždy výslovně řečeno. Ačkoli Samuel byl ještě nazýván vidoucím [1S 9,9], přece jen Izrael cítil, že se v něm obnovuje prorocká úloha Mojžíšova [1S 3,20]. A nazýval-li Amaziáš, kněz bethelský, Amose vidoucím Am 7,12 sr. 1,1; 8,1; 9,1], užíval tohoto starobylého titulu z posměchu proto, aby znevážil jeho prorocké poslání [sr. Am 7,15].

Téměř každý biblický p. ví o chvíli svého bezprostředního povolání od Boha [Ex 3,1 - 4,17; 1S 3,1-15.19-21; 2Kr 2,13n; Iz 6; Jr 1,4-10; Oz 1,2; Am 7,15]. Jen jednou se mluví o tom, že Bůh k povolání za p-a užil lidského prostřednictví [1Kr 19,16.19n]. Ze Ž 105,15 se soudilo, že p-i podobně jako králové bývali zřizováni k svému úřadu obřadným pomazováním olejem, ale žalmista tu mluví o patriaršických a myslí obrazně na pomazání Duchem Božím. O Eliášovi se sice praví, že má pomazati Elizea za proroka místo sebe [1Kr 19,16], ale zdá se, že i zde jde o obraznou řeč, protože Eliáš vyhověl Božímu rozkazu tím, že uvrhl na něj svůj plášť [1Kr 19,15, sr. 2Kr 8,13, kde rozkaz pomazati Hazaele za krále byl splněn pouhým vyřízením Božího rozhodnutí]. Pomazání Duchem Božím je ovšem předpokladem a podmínkou prorockého povolání [1Kr 22,24; 2Pa 15,1; 24,20; Neh 9,30; Ez 11,5; Jl 2,28; Mi 3,8; Za 7,12, sr. 1Pt 1,10n]. Sny, vidění a slyšitelné oslovení [Nu 7,89; 1S 3,4; Dn 9,21] ještě nebylo bezpečnou zárukou toho, že skrze p-a mluví Bůh.

Vedle p-ů Hospodinových byli totiž také falešní p-i. Mluvili-li ve jménu cizích božstev [Dt 18,20; 1Kr 18,19; Jr 2,8; 23,13], snadno byli rozeznatelní od p-ů Hospodinových. Ale bible upozorňuje také na p-y, kteří mluvili ve jménu Hospodinovu, a přece byli falešnými

p-y [Dt 18,20; Jr 23,16.32]. Bud' šlo o podvodníky, kteří z vlastního prospěchu předstírali, že mluví ve jménu Hospodinu [1Kr 22,5-28; Ez 13,17.19; Mi 3,11; Za 13,4], anebo o zbožné lidi, kteří se mylně domnívali, že mluví ve jménu Hospodinu. Vždyť i skuteční p-i se museli učit rozlišovat své osobní myšlenky od myšlenek Božích [1S 16,6n; 2S 7,3-16]! Proto Zákon rozeznává tři známky pravého proroctví: 1. Znamení [Ex 4,8; Iz 7,11.14], jež však nemuselo být zcela průkazné, protože mohlo jít o náhodu nebo podvod [Dt 13,1nn, sr. Ex 7,11.22; 2Te 2,9]. 2. Splnění předpovědi [Dt 18,21n; Jr 28,6-9]. 3. Obsah jeho učení [Dt 13,1.5]. Vede-li p. od zákona Božího v Desateru, není skutečným p-em. Skuteční p-i rozvíjeli to, co přijal Mojžíš; brali vážně Boží příkazy, stavěli se plně za Boží zjevení. Jen tak mohli také předvídat budoucnost, protože znali Boží zákony [Iz 38,5n; 39,6n; Jr 20,6; 25,11; 28,16; Am 1,5; 7,9.17; Mi 4,10]. Ale hlavním jejich úkolem bylo soudit minulost a zasahovati do přítomnosti poukazováním na Boží cesty [Iz 41,26; 42,9; 46,9nn; Mi 6,6nn].

Z jejich neotřesitelné víry v Boží svrchovanost a v jeho konečné vítězství ve světě vyrostla t. zv. mesiášská proroctví [*Mesiáš], jimiž vyrozumíváme nejen proroctví o svrchovaném Vysvoboditeli, nýbrž vůbec proroctví o tom, že Boží plány se světem budou naplněny přese všechny překážky a přese všechnu temnotu přítomného stavu věcí. Víra p-ů je nejsilnější právě tehdy, když všechny okolnosti nasvědčovaly opaku jejich naděje. Věřili, že konečné Boží vítězství bude uskutečněno buď prostřednictvím Mesiáše nebo bez něho. Zvláště od 2. stol. př. Kr. osoba Mesiášova stojí v popředí všech nadějí lidu izraelského právě vlivem p-ů. Ale už v dobách exilních a předexilních dovedli p-i líčiti osobu Mesiášovu takřka »křesťanskými« barvami: je to »pomazaný Boží« [Iz 45,1n], »David a pastýř« [Ez 34,23], »výstřelek z kořene Davidova« [Iz 11,1], »Syn člověka« [Dn 7,13], »Služebník« [Iz 41,8; 42,1; 52,13; 53,11 a j.], ten, který prolamuje [Mi 2,13] a j. Někdy není docela jasné, zda p-i myslí na jednotlivce nebo na lid anebo na ostatky izraelské. Ale Ježíš vztáhl všechna tato proroctví na sebe, zvláště pak proroctví o trpícím Služebníku Božím, který svým utrpením přináší celému světu milost pokání.

V Dt 18,15-19 je předpovídáno, že Bůh vzbudí proroka, podobného Mojžíšovi. Jeho slovo a poměr k němu budou rozhodovat o soudu Božím nad člověkem. Nz církev viděla tuto předpověď splněnou v Ježíši Kristu [J 1,46; Sk 3,22n; 7,37; J 17,8; 4,25], v jehož osobě se soustředil sz úřad královský, prorocký i kněžský. Ježíš sám se označoval za p-a [Mt 13,57; L 13,33] a za p-a jej pokládali i jeho současníci [Mt 21,11; L 24,19; J 6,14; sr. Mt 16,13-14]. I jako Vyvýšený vykonává svůj prorocký úřad v církvi: uděluje dary Ducha sv. apoštolům, p-ům a uvádí věřící ve všelikou pravdu [Ef 4,8.11; J 16,7-13]. Celý NZ si vůbec dává záležet

na tom, aby ukázal, že sz proroctví, zvláště o Mesiášově utrpení, byla naplněna v Kristu [L 24,25nn; Sk 3,18; 18,28; 1K 15,3; Mk 14,21; J 5,39, sr. Mt 2,15.17n] do všech podobností [Mt 1,22n; 2,5.23]. Celá sz historie byla NZ-u předobrazem nz církve.

Zvláštní pozornosti zasluhuje t. zv. sociální učení izraelských p-ů. Nejde při tom o nic jiného než o důsledky jejich teologie. První mohutnější vystoupení p-ů souvisí s pevným usazením lidu izraelského v zaslíbené zemi. Lid pastýřský, jehož vlastní byla step, kde majetek patřil rodině a kmenu, usadil se v zemi, kde chtěj nechtěj došlo k soukromému vlastnictví. Každá rodina nebo kmen dostaly kus vlastní půdy [Joz 13-21]. Různá úrodnost půdy i různá píle vedly k majetkovému rozlišení. Toto rozlišení bylo zvětšeno volným obchodem v městech, kde bohatí přidávali dům k domu a pole k poli. Vzniká otroctví ze zadluženosti [proletariát]. S bohatstvím vzrůstá požívačnost, roste kapitál. Sociální otázka stává se palčivou. Jsou sice kruhy lidí, kteří se stavějí proti zemědělství a vinařství [Nazarejští, kteří žádali návrat ke zvykům na poušti a bojovali proti pěstování vinné révy jako symbolu usedlického života, Am 2,11-12; Rechabitišti zavrhovali nejen pěstování vína, ale i bydlení v pevných domech. Sami bydleli ve stanech, 2Kr 10,15-17; Jr 35], ale teprve vystoupením p-ů dostává se sociální otázce pevné náboženské páteře. Mnozí z nich život usedlíků považují za Boží kletbu [sr. Gn 3,17nn], návrat na poušť za spásu [Oz 2,14]. Podle prorockých tradic, svedených ve SZ, Noé, zakladatel vinic, má v historii lidu smutnou úlohu [Gn 9,20nn]. Kain, bratrovrah, je zakladatelem prvního města [Gn 4,17]. Stavba města Babel je líčena jako vzpoura proti Bohu [Gn 11,1n].

Všecky tyto názory vyplývají ze základního prorockého přesvědčení, že Bůh je majitelem zaslíbené země, jež byla dobyta na jeho rozkaz, a proto smí být rozdělena jen podle jeho rozkazů. Bůh tuto půdu svému lidu jen propůjčil. Bůh je ochráncem slabých a chudých; každý svobodný Izraelec má podle toho nárok na část Boží zaslíbené země. Proto se obracejí p-i proti těm, kdo shromažďují majetek na úkor chudých [Iz 3,15; Jr 20,13; Mi 3,3; Sof 1,8-13; sr. Jb 24,2nn; Neh 5,1nn]. Znamky boje proti tvoření velkostatků můžeme vyčísti z 1Kr 21; Iz 5,8; Mi 2,1-2, ovšem že z důvodů náboženských! Také zřízení t. zv. milostivého léta [Lv 25,8-17.29-34], které mělo zameziti dědičné držení nakoupených statků v rukou několika jedinců, bylo výrazem přesvědčení, že Bůh půdu jen propůjčuje, nikoli dává. Půda měla být každého padesátého roku navracena těm, kdo se pro neúrodu nebo jiné příčiny zadlužili a své hospodářství zastavili. Pro domy v městech platilo právo zpětné koupě. Prorockým ideálem bylo, aby každý Izraelec měl vlastní střechu nad hlavou [vlastní hospo

[726] Prorok-Prorokyně

dářství, Mi 4,4; Za 3,10; Ez 45,1-8; 46,16-18; 48]. Každého sedmého a padesátého roku má být všechna rolnická práce zastavena. Jen to, co země dobrovolně vydá, má sloužit všem za potravu [Lv 25]. Jinými slovy: země se stala na rok zase společným majetkem všech. Stav, jenž panoval na poušti, byl zase obnoven. Zvláště Dt může být nazváno prorockým programem theokratického sociálního zřízení se starostí o vdovy a sirotky, chudé a slabé [sr. Dt 23,20; 24,6n.10-15.17-18; 15,9n; 15,3; 23,16n; 24,15.19-22]. Ztrátu politické samostatnosti pokládali p-i za trest Boží také za sociální nespravedlnost [Iz 3; Am 5,27; Mi 2,1-5]. Jejich důraz na tuto sociální spravedlnost vypadá někdy tak, jako by jí dávali přednost před kultem [Iz 1; 58; Mi 6; Ez 18]. Bůh, jemuž patří vyvolený lid na základě smlouvy, žádá na člověku soud, milosrdenství a věrnost [sr. Mt 23,23].

Někteří badatelé se domnívají, že proroci sdružovali žáky v prorockých školách nebo řáděch na různých místech zaslíbené země. 1S 10,5 mluví totiž o zástupu p-ů [hebr. *chebel*; 1S 19,20 hebr. *lah^aká?*] sestupujícím s »pahrbku Božího«. t. j. nejspíše nějakého kultistů, a z 1S 19,18n je patrné, že Samuel vydlé v *Náiot v Ráma. Targum Jonatanův vykládá výraz Náiot jako »dům pro vyučování«, místo pro studium, kolej, a odtud vznikla domněnka, že proroci shromažďovali žáky ve školách. Z textu však je patrné pouze to, že v Ráma bylo sdruženo několik lidí s prorockým darem, bydlících u Samuelova domu. Sílo, někdejší středisko izraelské bohoslužby, bylo Bohem opuštěno, a tak se proroci soustředili v Ráma ke společné bohoslužbě [sr. 1Pa 25,1-3], k pěstování společných modliteb za lid [sr. 1S 12,23; 15,11.35; 16,1] a k probouzení náboženského života mezi lidem na společných výpravách [1S 10,5.10]. Snad také připravovali střediska náboženské reformace v době, kdy na všech stranách hrozilo odpadlictví od Boha. Také dvě stě let později se shledáváme v severním království s prorockými společnostmi, založenými nejspíše Eliášem. Členové těchto společností se nazývali »syny prorockými« [1Kr 20,35-38.41; 2Kr 2,3.5; 9,1] podobně jako se nazývali členové určitých cechů [Neh 3,8.31; 12,28]. Byly to jakési řády dosti početné [1Kr 18,13; 2Kr 2,7.16; 4,42n], bydlící společně [2Kr 4,38; 6,1-4] i s manželkami [2Kr 4,1] na př. v Bethelu, Jerichu a v Galgala [2Kr 2,3.5; 4,38], tedy ve střediscích pohanské bohoslužby, kde působili reformačně. Nosili zvláštní kroj [2Kr 1,8; Za 13,4, sr. Mt 3,4] a snad měli i tonsuru [2Kr 2,23]. Živil se tím, co poskytovala příroda [2Kr 4,39, sr. Mt 3,4], ale byli také podporováni lidem [1S 9,8; 1Kr 14,2n; 17,9; 18,4; 2Kr 4,8.10.42]. Někteří měli soukromé jmění [1Kr 19,19.21]. Eliáš a po něm Elizeus tato střediska střídavě navštěvovali [2Kr 2,1.2.4; 4,38]. Byli nazýváni »pány« [2Kr 6,5], »Seděti před

prorokem« byl odborný výraz pro dotazování se na vůli Boží [2Kr 4,38, sr. Ez 8,1; 14,1-7; 20,1]. Zdá se, že i později existovala podobná prorocká společenstva [Iz 8,16; Am 7,14]. Někteří se domnívají, že z takových škol pocházejí i prorocké knihy a že Izaiáš, Jeremiáš atd. znamenají vlastně celý prorocký okruh [školu]. Jisto je, že proroci patřili mezi první historiografy za panování Davidova a Šalomounova [1Pa 29,29; 2Pa 9,29, sr. 2Pa 12,15; 13,22; 20,34 s 19,2]. Také Joz, Sd, 1S a 2S, 1Kr a 2Kr byly zařazeny do biblického kánonu pod společným titulem »Přední proroci« k označení toho, že jsou proniknuty prorockým duchem. Ze »Žadních proroků«, t. j. těch, jejichž knihy známe pod jménem knih prorockých [vyjma Dn], působili Ozeáš, Amos a prý i Jonáš [částečně v Ninive, 2Kr 14,25] v sev. království, ostatní v Judstvu anebo v exilu. V assyrském období [746/5 - cca 625 př. Kr.] působili Abdiáš, Ozeáš, Amos, Izaiáš, Micheáš, Nahum a také prý Jonáš. V období novobabylonském [625-586 př. Kr.] Joel, Jeremiáš, Abakuk, Sofoniáš. V exilu působili Ezechiel a »druhý« Izaiáš. Po návratu ze zajetí Aggeus, Zachariáš, Malachiáš. Datum působnosti většiny těchto p-ů je ovšem dosud sporné. Viz hesla o jednotlivých prorocích.

V NZ vystupují známí proroci nebo prorokyně jako Anna [L 2,36], Zachariáš [L 1,67], Simeon [L 2,25n], kteří očekávali »potěšení Izraelského« a »modlitbami a posty sloužili Bohu dnem i nocí«. Poslední p. ve sv. slova smyslu byl ovšem Jan Křtitel [Mt 14,5; 21,26; Mk 11,32; L 20,6], kterého Ježíš prohlásil za největšího p-a staré smlouvy, a přece za menšího, než je ten nejmenší v království Božím [Mt 11,9n; L 7,26n]. Apoštolové ve vylití Ducha sv. viděli naplnění prorocství Joela [2,28n], že prorokovati budou všichni, kdo otevrou srdce Duchu sv. [Sk 2,16n]. V 1K 14,5 staví apoštol prorokování nad extatické mluvení jazyky, protože p. vzdělává církev. Proroctví je tu považováno za zvláštní dar Ducha, který vede ke zvěstovatelské službě. Stojí hned vedle učitelství [Sk 13,1] a apoštolství [1K 12,28n; Ef 4,11]. Činnost p-a se snad omezovala jen na sbor [Sk 13,1n; 1K 14,4.22.24n.31; Ef 3,5], kdežto apoštol káže »nevěřícím«, tedy pohanům. P. je ve sboru nositelem nových zjevení vůle Boží, kdežto učitel vykládá pravdu slova Božího, které už je známo [sr. Žd 5,12].

Z p-ů křesťanských sborů, jmenovaných v NZ, známe podle jména Judu a Sílu v Antiochii Syrské [Sk 15,32], Agaba v Jerusalemě [Sk 11,27n] a čtyři dcery evangelisty Filipa [Sk 21,9]. Nejspíše však měl každý křesťanský sbor své p-y [1K 12,28n; 14,29; Ef 3,5; 4,11]. Ponenáhlu však p-ů ubývalo, zvláště když falešní p-ci uváděli sbory ve zmatek [sr. Mt 7,15; 24,11.24; 1J 4,1, sr. 2Pt 2,1], takže všechna duchovní odpovědnost musela být svěřována voleným činitelům sboru.

Prorokovati. *Proroctví. *Prorok.

Prorokyně. 1. Žena, povolána Bohem k prorockému úkolu [*Prorok]. Sestra Aronova

Maria byla p-i [Ex 15,20n] v tom smyslu, že vedla ženy k bohoslužebné oslavě Hospodinovy moci [sr. Nu 12,1n; Mi 6,4]. P-i byla i *Debora [Sd 4,4], u níž lid hledal radu a vedení [Sd 4,5,6,14]. Radu hledal velekněz u p. *Chuldy [2Kr 22,12-20]. V NZ čteme o p-i Anně z pokolení Asser [L 2,36], dále o čtyřech deérách evangelisty Filipa, prorokyních [Sk 21,9]. - 2. U Iz 8,3 jde nejspíše o ženu prorokovu.

Prosbá, prositi. Ve SZ i v NZ většinou o prosebných *modlitbách, při čemž je jemný rozdíl mezi *šé'élá, šé'lá* [= prosba, 1S 1,17,27; Ž 20,6, sr. Est 5,7,8; 7,3] a *ṛ'chinná, tach^a-nūnim* [= úpěnlivá, pokorná prosba o smilování Ž 55,2; 119,170; 130, 2; Jr 37,20; Dn 9,3. 17,23; Za 12,10] a *ṛešet* [= žádost, žádostivost, touha Ž 21,3]. Podobný rozdíl je mezi *nz deisthai, deésis* [zvl. o přimluvné modlitbě

Prosebný postoj při modlitbě. Oholení hlava je znamením smutku. Z egyptského pohřebního reliéfu v Thebách.

L 22,32; Ř 10,1; F 1,4; 1Tm 2,1n], *erótán* [původně tázati se, při čemž je očekávána příznivá odpověď, takže toto sloveso označovalo i prosbu; je to prosba srdečná, pokorná anebo aspoň uctivá, sr. Mt 15,23; L 4,38; J 19,31], a *aitein, aitesthai, aitéma* [= naléhavě žádati, Jk 4,2n]. Je příznačné, že Ježíš o své modlitbě mluví vždy jen výrazy *erótán* [J 14,16; 16,26; 17,9.15.20] a *deisthai* [L 22,32], nikdy *aitesthai*. Neboť tento poslední výraz znamená žádati něčeho především pro sebe. Kde se modlí Ježíš, nežádá nic pro sebe, nýbrž pro druhé. Sloveso *aitesthai* může mít v sobě i rys nepokorné, neoprávněné žádosti [sr. Mt 5,42; L 6,30]. Proto snad také nz pisatelé nikdy neužili tohoto výrazu o modlitbě Ježíšově; jen Marta u J 11,22 předpokládá, že Bůh dá Ježíšovi, co by »požádal« [aitein] od něho. Jen učedníci Ježíšovi žádají, prosí [aitein] Mt 6,8; 7,7n.11; 18,19; J 4,10; 14,13n; 15,16; 16,24,26; Ef 3,20; 1J 3,22; 5,14n] a modlí se [deisthai, Mt 9,38, sr. Sk 8,22], a Duch sv. se za ně přimlouvá [entynchanein, hyperentyn chanein,

Prosbá-Prostěradlo [727]

Kral. »prosi« Ř 8,26n], protože nevědí, zač se mají modlití, jak náleží. Ježíš slibuje svým učedníkům, že jejich prosby, předložené s odvoláním na jeho *jméno, vyslyší sám [J 14,13n] anebo jeho Otec [J 15,16; 16,23n.26n; sr. Mt 7,7.11; 18,19; 21,22; 1J 3,22; 5,14n]. *Modlitba.

Někdy má Kral. »prostiti« vyznám naléhati [Žilka Sk 25,24: »Naléhal na mne všechen židovský lid... a křičeli«, vyzývati [1K 4,16], napominati [2K 10,1; Ef 4,1], zváti, pozvati [L 7,36; 11,37; Sk 10,48; 18,20].

Proso [botan. jméno *Panicum miliaceum*], rozšířená obilnina, v záp. a j. Asii, sev. Africe a v j. Evropě; stébla dávají výborné krmivo dobytku, ze zrn se v Palestině vařila kaše nebo pekl chléb [Ez 4,9]. S přibývajícím blahobytem však vymizel tento chléb téměř úplně. Možná však, že hebr. *dóchan* označuje t. zv. indické p. [*Sorghum vulgare*, cirok obecný], pěstovaná zvláště v jz Asii a Indii a dosahující vyššího vzrůstu než u nás známé p.

Prospěch, zdar, úspěch, užitek [Gn 39,3,23; Neh 1,11; 2,20; Ž 118,25; Iz 48,17], pokrok [F 1.12.25; 1Tm 4,15]. »Nebudeš mítí p-u na cestách« [Dt 28,29] = nedojdeš k cíli. »Prospěšně to vykoná« [Iz 55,11] = úspěšně, se zdarem provede, prosadí.

Prospěšně. *Prospěch.

Prospěti, užitečným býti, pomoci [Jb 35,3; Iz 47,12; Mt 27,24; Mk 5,26; 8,36; R 2,25; 1K 15,32; Ga 5,2], býti pláten [1K 14,6; Jk 2,14], přispěti [Sk 18,27], získati [Žd 13,9].

Prospívati ve smyslu růsti, přibývati [Gn 26,13; 1S 2,26; 2S 5,10; L 2,52], předstihovati [Ga 1,14], jinak ve smyslu *prospěti, pomoci, býti užitečný [1S 12,21; Est 5,13; Jb 34,9; Př 10,2; 11,4; J 6,63; 12,19; 1K 13,3], mítí moc, zmoci, býti k něčemu, platiti, mítí význam [Ga 5,6]. V 1K 6,12 je užito výrazu. *symfeirein* [= býti prospěšný], který v době Pavlově byl základem hellenistické ethiky. Nejde tu o prospěšnost hmotnou, ale duchovní. Tentýž výraz překládají Kral. býti užitečný [Mt 5,29n; J 11,50; 16,7; Sk 20,20; 2K 8,10], býti k dobrému, dobré [Mt 19,10; 1K 7,35], býti k užítku [1K 12,7] aj.

Prost ve významu zbaven něčeho [na př. závazku přísahy [Joz 2,17], osvobozen [Jb 3,19], odloučen, rozloučen [1K 7,27]. »Abyste chodili p-i« [Lv 26,13] = se vztyčenou hlavou, napřímeně [o lidech, naplněných radostí nad osvobozením z otroctví].

Prostěradlo. Egyptské prostěradlo [Př 7,16] je překlad hebr. *étún*, jež označuje vlněné přezné *plátno, dovážené z Egypta. Používalo se ho k šití ženských šatů, ložního prádla, ale také k výrobě *plachet a vlajek [sr. Ez 27,7]. Řecké *othoné* [Sk 10,11; 11,5] je semitské slovo převzaté pro jemné lněné plátno. Zdrobnělina *othonion* [L 24,12; J 19,40; 20,5-7] značí plátěné pruhy, obinadla, jimiž byla pře vazována mrtvola po napuštění vonnými masťmi a zabalení do *rouchy, t. j. velkého

[728] Prostopášeň -Prostředn.

čtvercového plátna. Th. Zahn v komentáři k ev. Lukášovu upozorňuje, že obě slova [ve spojení se slovem rohy-*archai*, tak Sk 10,11; 11,5] jsou v klasické řečtině technické lékařské výrazy. C.

Prostopášeň, -ý [řecky: *asotos*], rozmářílý, nevázaný, zhýralý [L 15,13]. Prostopášeňnost [= nezřízenost, nepořádnost, bujnost, rozpustilost, Ef 5,18, sr. Tt 1,6; 1Pt 4,4]. 2Pt 2,7, kde je užito jiného řeckého výrazu, překládá Škrabal: »Zachránil... Lota, sužovaného chlípým chováním bezuzdných lidí«.

Prostranek, novoč. postraněk, prostranek, postraněk, část postroje tažných zvířat, provaz po stranách koně, jímž táhne vůz [Ž 129,4].

Prostranně, prostranno, -ý, opak: těsný, tedy prostorný [Ex 3,8; 1Pa 4,40; Mt 7,13], volný. »Prostranně mluvit« = plynně mluvit [Ž 18,20]. »Na p-ě« [Oz 4,16], o zatoulaném beránku, který bloudí na širých pastvinách a nemá stáda, k němuž by se připojil. Obraz nastávajícího rozptýlení vzpurného Izraele. Jiní toto místo vykládají tak, že Bůh Izraele zkrotí jako beránka. A jini konečně myslí na vykrmení beránka k zabiti.

Prostranství, prostranné místo; volnost, odlehčení, uvolnění, pohodlí [Ž 4,2].

Prostředník, hebr. *mōkī'ach* = rozhodčí [Jb 9,33], *mafī'at* = přímlovce, jenž se někoho ujímá [Iz 59,16, sr. Gn 23,8; Jr 36,25]; zástupce [Iz 53,12; řecké *mesitēs* [= jenž stojí uprostřed, mezi] znamenalo rozhodčího, vyjednaváče [míru], smírce, ručitele a tudíž i svědka uzavření smlouvy, správce sporného majetku, určeného soudem a pod. V náboženském názvosloví starověku bylo božstvo p-em [=ručitelem] smluv a přísah, ale také člověk [král, kněz, prorok], různé nebeské bytosti a zvláště zakladatel náboženství byli p-y mezi božstvem a lidmi. Jb 9,33 se ohlíží nejprve marně po p-u, který by rozhodl mezi ním a Bohem, s nímž se chce soudit [Jb 13,3], nakonec však dochází k závěru, že Bůh sám je jeho svědek v nebesích [Jb 16,19], vykupitel, který se jednou postaví nad jeho prachem [Jb 19,25], Job se tedy obrací na Boha jako na rozhodčího soudce proti Bohu jako tomu, který jej tak zle navštěvuje. Je to ojedinělé místo ve SZ, jež dosahuje téměř nz pojetí p-a. Bůh má ovšem své p-y, chce-li se zjevit. Především je to anděl Hospodinův [*mal'ak Jahvé* = posel Hospodinův, Gn 16,7; Ex 3,2; 14,19; Nu 20,16; Sd 2,1 a j.], duch Hospodinův [*ru'ach Jahvé*, 1Kr 18, 12; 2Kr 2,16; Iz 40,7; 59,19; Ez 3,14 a j.] a konečně *Moudrost. P-em byl i král, zvláště mesiášský král, kněz i prorok, především však *Mojžíš, jemuž se Bůh zjevil novým jménem [Ex 3,13n] a jenž vystupuje jako vyslanec, mluvčí Boží a prostředník nejen u lidu Božího [Ex 4,16.29n; 19,3nn.9nn.21nn; 20,18nn; Dt 5,5], ale i u faraóna [Ex 5,1; 7,1]. Mojžíš přijímal příkázání od Hospodina a sděloval je lidu [Ex 35,1.4; Lv 1,1; 4,1 n] a lid žádal Mojžíše, aby za něj mluvil s Bohem [Ex 20,19] a při

mlouval se u Boha [Nu 21,7; Dt 5,24nn; 18, 16]. Přímluvná modlitba byla základním úkolem Mojžíše, který se ztotožňoval s lidem i tenkrát, když se sám ničím neprovinil [Ex 32,30nn; Dt 9,8n.26nn]. Prostřednickou úlohu Mojžíšovu vyjadřuje pěkným obrazem Z 106, 23 [sr. Ez 13,5; 22,30]: Mojžíš se stavěl do mezery městských zdí, proražených Božím hněvem. Na druhé straně však Hospodin mluvil k Mojžíšovi jako mluvčí člověk se svým přítelem [Ex 33,11nn; Dt 34,10].

Jiným p-em je t. zv. *Služebník Hospodinův, původně asi konkrétní historická postava [na př. král v kultických slavnostech], jež se stala typem sz prostřednictví mezi Bohem a jeho lidem, Bohem a světem [Iz 42,1-4; 49,1-6; 50,4-9; 52,13-53,12]. Při tom je zdůrazněno zástupné utrpení tohoto p-a za hříchy Izraele a celého světa. Tento rys zástupného utrpení se ozyval už při líčení postavy Mojžíšovy [Dt 9,8n.26nn; jeho smrt mimo hranice zaslíbené země byla také součástí zástupného utrpení, Dt 3,23nn] a neopouští ani pozdější proroky, ale u Deuteroizaiáše dosáhl téměř nz hloubky. Lze krátce říci, že myšlenka prostřednictví je ústředním pojmem sz bohosloví, i když výraz sám je všelijak opisován.

Stejně je tomu v NZ. Ježíš sám zřejmě navazuje na postavu trpícího a vítězího Služebníka Božího [Mk 8,31; 10,35-45; J 10,17, sr. Iz 53,10; Mk 14,24 sr. Iz 42,6; 49,8; Jr 31,31; L 22,37, sr. Iz 53, 12 a j.], sebe pokládá za p-a zjevení Otcova [Mt 11,2] a je jist, že na poměru člověka k Synu se rozhoduje poměr Boží k člověku [Mk 10,32n]. Jako prostřednický Služebník uzavírá novou smlouvu s Bohem [Mt 26,26nn, sr. Jr 31,31nn].

Také Sk svým výrazem *pais* [= Syn, ale také služebník, jak je patrné z LXX, jež hebr. *ebed* = služebník překládá výrazem *pais*] navazuje na prostřednickou úlohu sz Služebníka Hospodinova [Sk 3,13 sr. Iz 52,13; Sk 4, 27, sr. Iz 60,1; Sk 3,14, sr. Iz 53,11; Sk 22,14, sr. Iz 53,7.11; a ovšem Sk 8,32-35]. Také u Pavla je učení o vykoupění nevysvětlitelné bez vztahu na prostřednickou úlohu Služebníka Hospodinova, vyjádřenou zvláště u Iz 53 [R 4,25, sr. Iz 53, 5.12; R 5,19, sr. Iz 53,11; R 8,33n, sr. Iz 50,8n a 53,12, kde »zástupce« je překladem hebr. kořene *pg'*; jenž u Iz 59,16 je přeložen výrazem »prostředník«, u Jr 36,25 »přímlovce«. Dále R 10,14-18; 15,21, sr. Iz 52, 13; F 2,7, sr. Iz 53,3.11n; snad také Ko 2,15, sr. Iz 53,12]. Vedle toho ovšem vvrazy jako »krze Pána našeho Ježíše Krista« [R 5,1n; 1K 8,6; Ko 1,16], »vKristu« [1K 3,1; 4,10, 15,19 a j.], jakož i paralela Adam - Kristus [R 5,12nn; 1K 15,22.45nn] ukazují na prostřednictví Ježíše Krista, kterého Pavel v 1Tm 2,5n výslovně jmenuje p-em [ve smyslu smírce] mezi Bohem a lidmi. Podobně 1Pt 2,22.24, sr. Iz 53,9.4.12.5. Také janovská literatura je proniknuta duchem deuteroizaiášovským. Výraz »Beránek Boží« [J 1,29, sr. Iz 53,7.4; Žj 5,6.12; 13,8 a j.] je snad už odborným výrazem, jehož se užívá ve starokřesťanské litur

gii, a zřejmě navazuje na prostřednickou úlohu Služebníka Hospodinova. Ježíš Kristus přišel ve jménu Otce [J 5,43], je cestou, pravdou a životem [J 14,6], a jako pravý p. [J 10,8] přimlouvá se u Otce [J 17; 1J 2,1]. V Žd 8,6; 9,15; 12,24 je Kristus výslovně uveden jako kněžský p. nově smlouvy, při čemž Žd 7,22 užívá řeckého výrazu *engyos* = ručitel. Jeho prostřednictvím i ručitelství je na rozdíl od sz p-ů dokonalé, protože je na jedné straně Syn Boží a může tedy zastupovat Boha, na druhé straně má podíl na našem těle, takže může zastupovat i člověka [Žd 4,15]. U Jk se myšlenka prostředníka nevyskytuje, ale je snad předpokládána.

Poněkud jiný význam má výraz p. na těžko srozumitelném místě Ga 3,19n, kde Pavel navazuje na rabínskou tradici, že Zákon [na rozdíl od zaslíbení] byl nařízen skrze anděly [sr. Sk 7,38.53; Žd 2,2] a dán skrze p-a [Mojžíše]. Zatím co rabíni v této tradici vidí slávu Zákona, vidí v ní Pavel důkaz jeho méněcennosti. Nikoli Bůh přímo, nýbrž pouze nepřímo skrze anděly stojí za Zákonem. A také to, že bylo třeba Mojžíše jako p-a, je Pavlovi důkazem, že Zákon skutečně byl nařízen skrze množství jednajících osob [anděly]. Neboť tam, kde jedná jednotlivec se stranou, mluví obyčejně sám. Bůh je jeden. Nepotřeboval tedy p-a a mohl mluvit přímo tak, jako mluvil přímo [bez p-a] k Abrahamovi, když mu dal zaslíbení [Ga 3,16]. Poněvadž však Zákon byl vydán v ruce p-a, je to pro Pavla důkazem, že za ním stojí množství jednajících osob [andělů]. Pavel se ovšem brání proti námitce, že by snad podceňoval Zákon. Výslovně praví [podle Žilkova překladu Ga 3,19], že »byl uveden v činnost dodatečně k vůli přestupkům [má tedy co činit ne se spásou a životem, nýbrž s hříchem], než přijde potomek [Kristus], na kterého se vztahoval slib.« Zákon je pouze vychovatelem [Kral. pěstounem] pro Krista [v. 24].

Prostý, stč. = jednoduchý, přímý; neumělý, nevzdělaný; volný, zbavený, svobodný. Tak překládají Kral. ve SZ jednak hebr. *tám* [Gn 25,27; Jb 1,1 a 2,3 říkají sprostný] = nevinný, bezelstný, a *dal* = neučený, nevzdělaný [opak vznešených a vzdělaných Jr 5,4]. V NZ jde o výrazy *akakos* — ten, jenž není schopen zlého a není zlému přípustný, tedy bezelstný, nevinný [*Nevina, nevinný]. Ř 16,18 varuje Pavel před bludaři, kteří lahodnými a pobožnými řečmi jsou s to svěsti bezelstné, mravně bezúhonné lidi. Ř 16,19 si přeje Pavel, aby věřící byli »nedotčeni ve zlém« [Žilka; Hejčl: bezelstní]. Ve Sk 4,13 a v 1K 14,16 jde o člověka nezasvěceného, laika [*idiótés*].

Proti. Tato předložka je v J 12,13 překladem řeckého výrazu *hypantésis*, jež znamená přátelské přijetí, setkání, schůzku. Totéž slovo v Mt 8,34 přeložili Kral., »v cestu« a poznámkuji je u Mt 25,1,6 »vstříc«. Žilka má »vyjítí naproti«.

Protivenství, protiviti se, protivník. V bibli většinou ve smyslu pronásledování, pro

následovati; ten, který pronásleduje, ačkoli Kraličtí těchto výrazů vůbec neužívají a také Jungmann uvádí jen nepatrný počet výskytů ve staročeštině, v níž vystačily pojmy p., p-iti se, p-k. Kral. tak překládají různé tvary. Hebr. *rádaf* [= býti za někým, následovati, pronásledovati], na př. Dt 30,7; Ž 7,2; 69,27; 109,16; 119,84.86.157.161; Pl 5,5; v NZ řecké *diókein, diógnos* [= následovati, pronásledovati, honiti; pronásledování], na př. Mt 5,1 On. 44; 10,23; 13,21; Mk 10,30; L 21,12; J 5,16; 15,20; Sk 7,52; 8,1; 9,4; 13,50; 22,4,7n; 26,14n; Ř 8,35; 12,14; 1K 4,12; 15,9; 2K 4,9; 12,10; Ga 1,13.23; 4,29; 5,11; 6,12; F 3,6; 2Te 1,4; 2Tm 3,11n], kde všude vystačíme s novočeskými výrazy pronásledování, pronásledovati; ten, který pronásleduje.

O jaké protivníky a jaké protivenství jde ve SZ, zvláště v Žalmech, nelze vždy přesně zjistiti. Někteří vykladači [na př. Duhm] se snad mylně domnívají, že původně šlo o osobní nepřátele, prý vůdce odpůrci strany snad dokonce o druha v úřadě [Ž 7,35; 38; 52; 55; 69; 109]. Přiznávají však, že záhy byla tato místa vykládána mesiášsky [sr. Sk 1,20] a vztahována na odpůrce Božího i jeho lidu. Nasnadě to bylo zvláště tam, kde je užit hebr. *satan, sátán* [viz níže!]. V NZ u slovesa *diókein* jde většinou o pronásledování z důvodů náboženských. Ježíš často upozorňoval své učedníky, že jejich údělem bude procházet pronásledováním [J 15,18.20]. Nesmí je to překvapit. Naopak, mají to pokládat za příležitost k osvědčení své věrnosti [Mt 5,44n; L 21,12; sr. Ř 12,14; 1K 4,12; 2K 4,9; Ga 6,12; 2Tm 3,12] a tedy za druh blahoslavenství [Mt 5,10n; sr. Jk 1,2; 1Pt 1,6; 3,14]. Předpověď Ježíšova se začala záhy plnit. Mučednictví Štěpánovo bylo počátkem prvního rozsáhlého pronásledování vyznavačů Kristových se strany Židů, jež vedlo k rozptýlení křesťanů [Sk 11, 19]. Po obrácení Saulově nastal na čas pokoj [Sk 9 31], protože Židé sami trpěli pod Caligulou. Za *Heroda I. Agrippy [Sk 12,1nn] nastala nová vlna pronásledování, jemuž podlehl apoštol Jakub a málem i Petr. Snad si tím Herodes chtěl získat popularitu u Židů. Pronásledování skončilo náhlým onemocněním a bolestnou smrtí tohoto vládce [Sk 12,23]. Ale i další nz spisy ukazují na to, že jednotlivci a církve procházeli pronásledováním, ač se nám nic nepraví o jeho druhu [1Te 2,14; Žd 10,32n; 1Pt 2,13-25; zvl. Zj].

Jiné hebr. výrazy, jež Kral. překládají protiviti se, protivník, je *satan, sátán* [= sočiti, osočovati, nevražiti, najížděti na koho, potíratí, obžalovávatí; odpůrce, žalobce, *Satan], na př. Nu 22,32; 1Kr 11,14.25; Ž 71,13; 109, 4,6.20.29; Za 3,1], při čemž může jít o žalobce při soudní při. Obžalovaný stál obyčejně po levici žalobcově [Ž 109,6; Za 3,1]. Hebr. *sar, sárar, sórér* [= nepřítel, býti nepřitelem] je tak přeloženo v 1S 2,32; Est 7,6; Ž 7,5; 27,2.12; 81,15; 89 24; Iz 1,24; 9,11; Na 1,2]. Hebr.

[730] Protivný-Prozřetelnost

márad [= vzepřítí se, vzbouřítí se, býti vzpurný] je přeloženo slovesem protiviti se na př. Joz 22,16; 2Kr 18,20; Iz 36,5; Neh 9,5; podobný význam má hebr. *mára* [Oz 13,16]. Hebr. *páša* [= odpadnouti; hřešiti], jež Kral. v 2Kr 8,20.22; 2Pa 21,8; 1Kr 12,19 a j. překládají odstoupiti, v 2Kr 1,1; 2Pa 21,10 a j. zprotiviti se, u Iz 1,2 strhnouti se, v 1Kr 8,50 a j. přestoupiti proti, u Iz 59,13 a j. zpronevěřiti se, překládají ve 2Kr 3,5 zprotiviti se. V Ž 10,2 je tak přeloženo hebr. *dálak* [= rozohniti se, hořeti netrpělivostí vůči někomu, dotíratí].

V NZ je tak vedle jmenovaného *diókein*, *diógnos* přeloženo množstvím řeckých výrazů jako *antikeisthai*, *antikeimenos* [= ležeti na-proti, býti odpůrcem; na př. L 13,17; 21,15; 1K 16,9; F 1,28; 2Te 2,4; 1Tm 5,14], *anti-diatithesthai* [= odporovati 2Te 2,25], *anti-piptein* [= vzdorovati, Sk 7,51], *antitassesthai* [= stavěti se proti, vzpírati se R 13,2; 1Pt 5,5], *anthistanai* [= stavěti se proti 2Tm 3,8; 4,15], *antilegein* [= odmílovati R 10,21; Kral. »protivný«, *atimazesthai* [=býti potupen, Sk 5,41], *synkakopathein* [= býti spolutrpitelem 2Tm 2,3], *kakopathein* [= trpěti 2Tm 2,9; 4,5], *synkakúcheisthai* [spolutrpěti Žd 11,25], *apeithein* [= býti nepovolný, neposlušný, nevěřící, R 15,31], *hypanantios* [= odpůrce, Žd 10,27], *antidikos* [= odpůrce, hebr. *sátán*, Mt 5,25; L 12,58; 18,3; podle některých vykladačů jde u Mt 5,25 a L 12,58 o eschatologický soud, při čemž u L 12,58 je Bůh současně odpůrcem, soudcem i biřicem. 1Pt 5,8 jde o ďábla [sr. Jb 1,6nn; 2,1nn; Za 3,1; Zj 12,10], *ex enantias* [= z odpůrci strany; ten, kdo odporuje Tt 2,8].

Protivný, stč. = protivící se, nepřátelský, nepřiznivý, vzpurný [Nu 24,8; Dt 21,18; Z 78,8; Př 26,23; R 10,21. *Protivenství, protiviti se].

Protrhnouti, protržení v Gn 38 29 o jednom z dvojčat, jež se při porodu násilně dralo z matčina lůna jako by chtělo předhonit druhé, o němž se porodní bába podle všech známek domnívala, že bude první.

Protřítí cestu [Jb 30,12], t. j. ušlapati cestu.

Protulovati se, vykračovati si, procházeti se [Ž 12,9; Iz 3,6].

Proud, přival, vír [Ž 18,5; 69,3.16; 124,4].

Proutek, hebr. *šebet* = kmen. O souhrnu pokolení izraelských na rozdíl od pohanů [Ž 74,2; sr. Jr 10,16; 51,19]. Hebr. *chóter* [Iz 11,1] = ratolest. Hebr. *jónék* = výhonek [Iz 53,2, doslovně kojeneček].

Provaz, provazec, provázek. Často je tím míněna stará délková míra k měření polí, označující vyměřené území, příděl, úděl [Dt 32,9; Joz 17,5; 2S 8,2; 1Pa 16,18; Ž 16,18; 78,55; Iz 34,17; Am 7,17]. »Zavrhnouti od sebe provazy« [Ž 2,3] = zbaviti se otrockého jha. Zde jde o p-y, jimiž je dobytče přivázáno k pluhu. »Vzítí p. na hlavu« = zavěšiti kolem krku na znamení naprosté oddanosti [1Kr

20,31]. »Potahovati p-y« [Oz 11,4] = přitahovati k sobě, o něžném jednání Božím s vyvoleným lidem. »P. stříbrný« u Kaz 12,6 označuje šňůru, na níž visí lampa se stropu [»číše zlatá« = nádoba na lampový olej]. Je to obraz drahocenného lidského života; snad bychom mohli říci, že p. stříbrný je symbolem nití života.

Prověsti, stč. = doprovoditi, převésti [Neh 2,7], řídití [Ž 139,10].

Províjení, stč. ozdobné překládání, protkávání [sr. Ex 39,3]. 1Pt 3,3 překládá Žilka: »Nechť nemají zevnější okrasy záležející v plestencích vlasů, v na vlekání zlatých šperků«.

Provinění. Tak překládají Kral. ve SZ hebr. *'ášám* [Lv 5,19; 1S 6,3; Jr 51,5], *chét'* [Gn 41,9], *péša'* [1S 25,28; Z 59,4; Jb 34,6; Př 19,11], *'ášmá* [Ezd 9,6.15] bez ohledu na různý obsah těchto výrazů, který je popsán v heslech *hřích a *oběť. V Ž 69,5 je tak přeloženo hebr. *šéker* [= lež, klam]: »Mají se ke mně nepřátelsky pro lživou příčinu« [Zeman].

Provoditi, stč. ve smyslu páchatí, činiti, jednati, prováděti [Sd 19,23; Z 31,24; 52,4; 71,19; Iz 32,6; 58,3; Ez 18,12; Ab 2,5; Sk 8,9]. »Moc p.« [R 7,5] = působiti. Ve smyslu doprovoditi [Sk 20,38], ve smyslu provésti skrze něco [na př. oheň, t. j. modlářsky obětovati 2Pa 33,6; Ez 20,26.31, sr. 16,20n].

Provyskování, provyskovati = prokřikování, prokřikovati [Iz 16,9n; Jr 20,16; 1S 30,16; Jr 50,11].

Prozřetelnost, stč. opatrnost, rozumnost, důmyslnost, předvidavost, prozřavost. V Př 1,4; 2,11; 3,21; 8,12 tak překládají Kral. hebr. *m'zimmá* [od slovesa *zámam* = mysletí, plánovati], které jinde překládají úmysl [Jr 23,20; 30,24], myšlení [Jb 42,2; Ž 10,4], usouzení [Jr 51,11], rada [Ž 10,2]. V Ex 23,8 jde o hebr. výraz *pikké^ach* = otevřených očí, vidoucí].

V Ž 41,2 jde o sloveso *sákal* [= ohleduplně jednati; Zeman překládá: »Kdo má porozumění pro slabého«] a v 1Pa 28,21 jde o lidi ochotné, důmyslné při práci. Nikde nejde o p. v dnešním našem smyslu, v němž mluvíme o p-i Boží, ač výraz *m'zimmá* by se k tomu hodil. Ale o Boží p-i, t. j. o jeho lidský rozum přesahující činnosti [Iz 55,8n], jež všecko řídí tak, aby nebyly rušeny jeho plány a cíle, ví celý SZ a NZ, i když se v nich pojem p. nevyskytuje. V pozdější, středověké tradici byl biblický doklad pro slovo prozřetelnost hledán v Gn 22,8.14, kde Vulgáta slova »Hospodin opatří« překládá »Dominus providebit«, což je příbuzné s lat. výrazem *providentia* = prozřetelnost. Tak však se biblicky dokládalo jen slovo — a to ještě ne příliš přesvědčivě. Věc sama, t. j. víra v Boží svrchované řízení všech věcí má však v Písmu mnohem širší základnu. Podle SZ Bůh i po ukončení svého stvořitelského díla stále ve světě pracuje, otcovsky o vše pečuje a řídí podle svých plánů [Jb 9,5nn; Ž 65,7nn; 145,15n] Vše ve světě má svůj čas, je předem promyšleno, určeno a vymezeno jeho vůlí [Jb 38,8nn.33; Př 8,29; Jr 5,22.24; 8,7; 31,35n; 33,25 a j.]. Bůh řídí dějiny svého

lidu [Dt 5,6; 32,39; 2Kr 19,25nn; Iz 43,19n] i osudy národů světa [Dt 32,8n; 1Kr 19,15nn; Iz 10,5nn; Jr 27,3nn; Am 2,1nn; 9,7 a j.]. Proto může oznamovat, co se stane [Iz 44,7], a určovat nástroje pro uskutečnění svých plánů [Iz 49,1nn; 54,16; Jr 1,5]. Jednotlivec je zařazen do tohoto Božího plánování a starostlivé péče [Jb 5,18nn; Ž 16,5nn; 22,10n; 73,23nn; 90,3; 139,5,16; Př 20,24; Iz 41,4]. I to, co se stane zdánlivě náhodou nebo losem, pochází od Boha [1S 10,19nn; 14,41; Př 16,33; sr. Rt 2,3; 1S 6,9]. I zlo podléhá svrchované moci Boží [Ex 4,21nn; Iz 45,7; 63,17; Jr 25,15nn; Am 3,5nn] a slouží jeho spasitelným úmyslům [Gn 50,20]. Za vším stojí osobní, o vše pečující, vše řídící Bůh, Stvořitel a Pán nebe i země [sr. Mt 11,25; Sk 17,24nn].

Ani v NZ se slovo prozřetelnost ve vlastním theologickém smyslu nevyskytuje, ač v soudobé *stoické filosofii bylo velice oblíbené a významné. V NZ však se příslušného slovesa [*pronoiein*] užívá toliko o lidském předvídaní, po př. záměrném jednání [Ř 12,17; 1Tm 5,8], podstatného slova *pronoia* jednak o předvídatosti vladaře [Sk 24,3], jednak dokonce o pečování a žádosti těla [Ř 13,14]. Snad se NZ tomuto pojmu takřka záměrně vyhýbá, protože je zatíženo pohanskými filosofickými spekulacemi. To, co je míněno pojmem p-i, je však v NZ častokrát vyjádřeno. Už tím, že Ježíš Kristus přinesl skutečnost spásy, zjeviv ve své osobě Boha jako dobrotivého Otce každého jednotlivce [Mt 5,45; 6,26nn; 10,29nn; Ř 8,28nn.35-39; F 2,13]. Ap. Pavel v Ř 9,11 rýsuje velkolepý obraz Boží p-i, která má za cíl království Boží [sr. Sk 14,16n; 17,26n.30n]. Věčný spasitelný plán Boží, který byl předem promyšlen [J 1,1] a v Kristu se stal dějinnou skutečností, dojde svého cíle až na konci tohoto eónu. [*Věk; sr. knihu Zj]. *Předuložití.

Prozřetelný. *Prozřetelnost.

Prst Boží. Tento výraz patří k t. zv. biblickým anthropomorfismům, jejichž úkolem není zlidšťování Boha, t. j. stavění jeho bytosti na lidskou úroveň, nýbrž učinit Boha člověku přístupným a znemožnit představu, že Bůh je nezúčastněná abstraktní idea anebo ustrnulý princip. Bůh je jednající osobnost. Podle Ž 8,4 jsou nebesa dílem prstů Božích; p. Boží činí divy [Ex 8,19], což teprve ruka Boží [Ex 13,3; 15,9; Rt 1,13 a j.]! Desatero napsal p. Boží [Dt 9,10]. Ježíš podle L 11,20 vymítal ďábly p-em B-m, t. j. jeho činnost byla výrazem bezprostředního a konkrétního zasažení Božího bez jakéhokoli užití lidských prostředků [vkládání rukou Mk 7,32-35 nebo jiných manipulací Mk 8,22-26; J 9,6n]. To znamená, že v Ježíšovi se začal Bůh ukazovat ve své bezprostřední vládě.

Prst. Hlinou, *prachem posypaná hlava [1S 4,12; 2S 15,32; Neh 9,1], byla symbolem hlubokého zármutku, často v důsledku veřejného *pokání.

Prsten, zvl. prsten s pečeti majitele [prsten pečatní Est 8,8], pokládal se za nutnou sou-

Prozřetelný-Prustvorec [731]

částku vybavení každého poněkud zámožnějšího orientálce. Byl to odznak hodnosti [Gn 41,42; Est 3,10]. Byl nošen na pravé ruce [Jr 22,24], ale také na šňůře kolem krku [Gn 38,18]. Byl zhotovován podle Miklíka z kovu nebo z perel, spojených zlatý ni nebo stříbrnými nitkami. Chudí se spokojovali s prsteny skleněnými, měli-li je vůbec. V pečatním prstenu byl zasazen kámen, do něhož byl vyryt nějaký znak nebo jméno majitele [Ex 28,11]. Zdá se, že se obyčej nositi p. udržel až do dob apoštolských [Jk 2,2] a že byl příznakem zámožnosti. *Pečeť.

Prsy požívající = kojenec. Hebr. matky měly zvyk *kojit děti až tři léta. Proto lze pod tímto slovem vidět i označení již odrostlejších a mluvících dětí [Ž 8,3; Pl 2,11-12; JI 2,16; Mt 21,16].

Prsy tepati; bít se v prsa [Na 2,7; L 18,13; 23,48] bylo znamením zármutku, beznaděje, ale také pokání. Bengel vykládá tento zvyk tak, že prsa byla ve východních předstávách sídlem svědomí.

Průba, prubovati, stč. zkouška, zkoušení, podrobiti zkoušce [Jb 13,9; Jr 9,7; Dn 11,35; 12,10; Za 13,9], výraz, převzatý z hutnictví a zlatnictví.

Průdch, stč. = otvor [Gn 7,11; 8,2; 2Kr 7,2; Ž 78,23 a j.].

Průchod, v obrazném smyslu »míti p.« = mít možnost vstupu [Iz 59,14], mít vstup volný, mít úspěch [2Tm 3,9].

Prustvorec, stč. z něm. *Brustwurz* = puškvorec, bot. *Calamus odoratus* nebo *Acorus calamus* - prsní puškvorec [Ex 30,23; Pis 4,14], hebr. *k'né bósem*, které Kral. překládají také třtina [Jr 6,20], vonné věci [Iz 43,24], vonná

Třtina, hustá tráva, tuhých přímých stébel. Část stébla a klas. (*Calama-grostis*). Obrázek patří k heslu Třtina, str. 1118 (Pozn. korektora K-1)

[732] Prut-Prvotiny

třtina [Ez 27,19] a jinak. Z puškvorcového kořene se vyráběla vonná součást posvátného oleje a obětín. Byl dovážen prostřednictvím Tyrských z Recka a západní Malé Asie, snad také z Indie.

Prut. Tak překládají Kral. nejméně čtyři různé hebr. výrazy, které mohou znamenat prut, větev v našem slova smyslu [Gn 30,37.41; Nu 17,2nn; Jr 1,11], ale také hůl [tak Kral. výslovně překládají výraz *makkél* v Gn 32,10; Ex 12,11; 1S 17,40.43; Za 11,7.10.14], kyj [Nu 22,27], dřevce [Ez 39,9], metlu, žezlo [Ž 2,9; sr. Ez 19,11; hebr. *šébet*], pastýřskou berlu [Ž 23,4], prut k bití [Iz 14,5], p. k vyloukání kmínu [Iz 28,27]. P. byl symbolem panovnické moci [Iz 14,5; Jr 48,17; Ez 7,10; Zj 2,27]. V Ex 25,32n označuje výraz p. rameno šestiramenného svícnu. U Ez 40,3.5; 42,16-19 pak šestiloktovou míru, hebr. *káné*, již užívali zedníci a stavitelé.

Prvé, stč. = prve než, dříve než [Gn 24,15; Kaz 12,2; Iz 7,16], nejprve [Mt 5,24], předtím, dříve [Iz 41,22; J 6,62; 20,10; Ř 11,35; 1J 4,19], předem [2Pt 3,17; Sk 10,41]. 1Tm 5,24 překládá Žilka: »Hříchů některých jsou zcela zřejmé a předem již vedou k odsudku«.

Prvnější - dřívější [Iz 42,9].

První, stč. = prvotní, prvnější, přednější, předešlý, dřívější, předcházející [Gn 40,13; Nu 6,12; Jb 8,7; Ž 89,50; Kaz 7,10; Iz 46,9; 65,17; Ag 2,10; Ef 4,22]. První v řadě [Ex 12,2.16; Mt 20,8.10; Sk 26,23; 1K 15,45.47; 1Tm 1,15n a j.], významný [Mk 9,35; 12,28n; Sk 16,12]. K výrazu »první i poslední« [Iz 41,4; 44,6; 48,12; Zj 1,11.17.22] viz *Alfa, *Poslední, *Nejposlednější.

Prvorozenství, prvorozený. Z náboženského charakteru izraelské rodiny vyplývá jednak mimofádné postavení otce jako obětníka a prostředníka mezi Bohem a ostatními členy rodiny, jednak obdobné postavení prvorozeného syna, který zaujímal otcovo místo po jeho smrti včetně všech náboženských povinností. Odtud se vysvětlují i různá zákonná ustanovení, jako že z dědictví po otci má obdržet dvojnásobek toho, co ostatní bratři [Dt 21,17]. Vdovy a dcery byly z dědictvých nároků původně vyloučeny, s výjimkou, že nebylo synů. Tu připadlo dědictví sice dcerám [Nu 27,1nn], ale nic se nepraví o tom, že by i náboženské povinnosti prvorozenců na ně přecházely. Prvorození synové - jako i prvorození samečci z domácích zvířat - náleželi Hospodinu [Ex 13,2]. Zákon Mojžíšův toto pravidlo vysvětluje vzpomínkou na zázračné zachránění Izraele z Egypta v noci, kdy anděl Hospodinův zbil všechno prvorozené Egyptanů [Ex 12,12n.23.29]. Zasněžení všeho prvorozeného Hospodinu mělo ovšem různou podobu. Zvířata kulticky čistá se obětovala, za oslátko bylo nutno buď obětovati jiné zvíře [jehně, kozle] nebo se mu zlomil vaz [Ex 13,13; 34,20], ale nemohlo se obětovati běžným způsobem. Nečisté hovado se vyplácelo podle určitých pra-

videl [Lv 27,27; Nu 18,15-18]. Mládě bez vady - pokud bylo z druhů, které se směly obětovat - bylo obětováno a při obětních hodech snědno ve svatyni, mládě, u něhož se zjistila nějaká vada, nesmělo se obětovat a lid je snědl v »branách svých«, a to od zvířat čistých i nečistých [Dt 15,19-23]. Děti ovšem nebyly obětovány, nýbrž vykupovány [Ex 13,13.15; 34,20; Nu 18,15]. Zvláštním výkupným za prvorozence byli levité, oddělení od ostatních pokolení izraelských pro službu ve svatyni [Nu 3,12.41.46; 8,13-19, sr. Ex 32,26-29]. Prvorození sami pak byli přinášeni před Boha do chrámu, sr. ještě L 2,22. Protože však prvorozenství znamenalo náboženské povinnosti, je nasnadě, že nemohlo být vázáno jen mechanicky na tělesné zrození, a nejednou SZ ukazuje, jak »prvorozeným« se stává mladší syn [Jáko Gn 27, sr. 25,29-34; Efraim 48,14nn; viz také 1Pa 26,10]. V souvislosti se svým kněžským posláním je i Izrael nazván prvorozeným Hospodinovým « [Ex 4,22; Jr 31,9, sr. Ex 19,6], tak jako jindy mesiášský král [Ž. 89,28].

B. Mt 1,25; L 2,7 označením Ježíše jako prvorozeného chce zdůraznit dosavadní panenství Mariino [sr. Ex 13,2.15; 34,19 a j.], ale také to, že Ježíš byl zasvěcen Bohu [Nu 18,15nn; L 2,23] a že mu náležely výsady prvorozenství [Gn 25,31; 49,3; 2Pa 21,3; sr. L 1,32]. Podle Ko 1,15 je Syn »prvorozený všeho stvoření« ne v tom smyslu, že by snad stál první v řadě ostatního stvoření jako jeden z ostatních, ale jako ten, který má výsadu, aby skrze něho a pro něho bylo stvořeno všecko. Nebo on jest přede vším nikoli jen časově, ale významem, a všecko jím stojí [Ko 1,16n]. Právě-li se v Ko 1,18 [sr. Zj 1,5], že Kristus je počátek, prvorozený z mrtvých, pak se tím opět vyzdvihuje jeho vyvýšenost, jež se projevila v jeho zmrtvýchvstání, »aby on ve všem prvotnost držel« [Žilka: »aby měl ve všem první místo«] a tak se stal *prvotinou, t. j. tím nejlepším, nejdůležitějším, nejvznešenějším ze všech zesnulých [1K 15,20]. Podobně výraz »prvorozený« v Žd 1,6 označuje vznešenost a vyvýšenost Syna, který se opět vrátí do světa, kde byl prvorozeným ze synů Božích, t. j. nikoli andělů, kterým podle v. 5 synovství nepřisluší, nýbrž těch, kteří se stali dětmi Božími skrze Krista [sr. Ř 8,29]. Právě v Kristu se soustřeďují všechna práva, výsady, ale také povinnosti toho, co nazývá SZ prvorozenstvím [sr. Ž 89,28]. Podle Žd 12,23 toto právo prvorozenství patří, ovšem, jen nepřímě skrze Krista, také věřící církvi — nejde-li tu spíše o označení věřících zesnulých — ve srovnání s ostatním světem [sr. Ex 4,22; Jr 31,9], po případě k ostatnímu stvoření [Jk 1,18; sr. Žd 12,16].

Prvorozený. *Prvorozenství.

Prvotiny, první zralé - a to nejlepší - ovoce stromů, obilnin a révy, jež bylo odevzdáváno Hospodinu jako projev díků za zemskou úrodu [Ex 22,29; 23,19; 34,26; Nu 18,12; Dt 26,2.10; Neh 10,37nn]. Bylo-li pole po prvé oseto nebo stromek zasazen, neužíval jejich

majetník výnosu po tři léta [Lv 19,23]. Výnos byl zasvěcen Bohu. První snop za lid byl přinášén do chrámu o slavnosti velikonoční [Lv 23,10], první chleby o slavnosti letnic nebo týdnů [Ex 34,22; Lv 23,15.17], prvotiny ostatních letních plodin o slavnosti stánků [Ex 23,16; Lv 23,39; Dt 16,13]. Výnos těchto obětí sloužil k výživě kněží [Dt 18,4; 2Pa 31,5nn]. Míra prvotin byla původně dobrovolná, později však byly žádány desátky [Dt 14,22] a pod. [Ez 45,13-16]. Talmud stanoví nejméně padesátý díl celé žně. Kdo bydlel daleko od Jerusalema, mohl dodávat ovoce sušené anebo odváděti přímo kněžím v nejbližším kněžském městě. Obřad při odvádění prvotin je dopodrobna předepsán v Dt 26, 5nn.

Obrazně je výrazu p. užito v Ř 8,23 o prvním závdavku Ducha [sr. 2K 5,5], R 11,16 o Izraeli, který byl Hospodinovou p-ou přesto, že někteří zklamali a z vyvolení vypadli; ale poněvadž jako u těsta [Nu 15,20n] obětovaná prvotina posvěcovala všecko těsto, tak také celek Izraele byl zasvěcen Hospodinu pro jednotlivé prvotiny víry [na př. Abrahama] a nepřestává mít úlohu v Božím spasitelském plánu přes dočasnou nevěrnost. Podobně R 16,5 [sr. 1K 16,15] mluví o prvním křesťanu v Achaji jako o p-ě, již byl Bohu zasvěcen celý kraj a na niž tedy spočívala mimořádná duchovní odpovědnost. 1K 15,20.23 je užito tohoto výrazu o Kristu jako p-ě vzkříšených, po niž budou následovat další, Jk 1,18 o těch, kteří byli zplozeni slovem pravdy jako ukázka toho, co Bůh ještě stvoří; Zj 14,4 o vykoupených 144.000, shromážděných na hoře Siónu, sloužících jako kultový personál v nebeském Jerusalemě.

Prvotnost, stč. = první, nejdůležitější místo [Ko 1,18; 3J 9].

Prým, stč. = obruba. Míněno je třepení [třapce], upevněné na čtyřech rozích přehožu [pláště], zvl. modlitebního [Dt 22,12 sr. Nu 15,38; Mt 23,5]. Tímto třepením se Židé odlišovali od pohanů [proto snad Samaritánka poznala, že Ježíš je Žid, J 4,9] a připomínali si, že jsou vyvoleným lidem. Kral. překládají také podolek [sr. Mt 9,20].

Prýstiti se, stč. = vystřikovati, vyvěrati jako pramen, prameniti [Pis 5,13; J 4,14]. V Gn 9,9n je výrazu užito o *vředech, »prýstících se na lidech *neštovicemi«, což je popis naskakování puchýřů černých neštovic [variola]. Předkralické bible mají zde překlad: »Účinění jsou vředové pryskýřů opuchlých«.

Přátelství. *Přítel.

Pře, spor, právní případ [Joz 20,4; Jb 5,8], rozepře, spor [Z 35,23; Iz 1,23; Pl 3,58], soudní jednání [2S 15,3; Jb 13,18], soudní případ [Dt 17,8; Z 140,13; Př 29,7; 31,5; Jr 5,28; 22,16], stav věci, právní stav [Mt 19,10], žaloba [Sk 19,38], záležitost [Sk 25,14]. Celý SZ je přesvědčen, že Bůh sám vede sporné a soudní případy svých věrných [1S 24,6; 1K 8,49; Z 35,23; 43,1; 54,3; 74,22; 119,154].

Prvotnost-Přebývání [733]

140,13; Př 22,23; Iz 51,22; Jr 51,10; Mi 7,9], a vytýká izraelským soudcům, že se ani nezabývají právními případy chudých a vdov [Iz 1,23; Jr 5,28]. 1K 6,1nn pak vyzývá křesťany, aby své spory nepřiváděli před pohanské soudy. Kladný smysl této výzvy není zcela nesporný. Většina vykladačů se přiklání k názoru, že apoštol vyzývá Korintské, aby se při svých sporech spokojili rozsouzením údu církve. Patrně tu šlo o spory všedního života, kterých by mezi věřícími vůbec nemělo být [sr. Mt 5,39]. Dojde-li přesto ke sporu, má sbor ustanovit jednoho moudrého muže, který má jednat jako rozhodčí soudce. Vedle tohoto pojetí, ke kterému se přiklonil i Kralický překlad, vyskytuje se i jiné, ovšem méně pravděpodobné pojetí, podle něhož »nejzadnější v církvi«, doslovně přeloženo »ti, kteří v církvi jsou pokládáni za nic« znamenají světské, pohanské soudce. V tomto případě by celá věta v. 4 byla ironickou řečnickou otázkou, nikoli příkazem. - Je příznačné, že Čeští bratři byli z reformačních církví jediní, kteří se ve svých řádech dovolávají tohoto místa.

XX

Přeběhnouti, u Ab 2,2 ve smyslu očima přehlédnouti, rychle přečísti, jedním pohledem zvládnouti. Tak podle Kral. překladu. Jiní překládají: »Aby ten, kdo čte, mohl při tom běžet« jako rychlý posel, jenž rozhlásí prorokovo vidění. »Běžet« prý podle Jr 23,21 znamená prorokovat.

Přebřati, stč. přečišťovati [Iz 48,10], *Pec.

Přebřísti, stč. = přebrodit [Ez 47,5].

Přebývání, přebývati, stč. život [Sk 17, 26; 2K 5,1]; bydlení [Nu 15,2; Iz 5,8], sídlo, příbytek [1K 8,30], žiti, trvati, bydlet, zůstávati [Z 15,1; 23,6 a j.]. Ve smyslu sz anthropomorfismu Bůh anebo jeho jméno přebývají v *mrákotě [1K 8,12; 2Pa 6,1], v chrámu [1K 9,3; Z 11,4; Ab 2,10; Mt 23,21], v Jerusalemě [1K 14,21; Z 135,21], na hoře [Ex 24,16; Z 68,17; 74,2; 132,14; JI 3,21], na Siónu [Z 74,2; 132,14; JI 3,21], na výsosti [Iz 33,5], u věčnosti [Iz 57,15], v nebesích [Z 2,4; 123,1; Mt 6,9], v nepřístupitelném, t. j. nedostupném světle [1Tm 6,16]; nakonec bude přebývati, t. j. bude dostupný ve svém lidu [Ez 37,27, sr. Lv 26,1 1n].

Praví-li Pavel o hříchu, že přebývá v jeho těle [mase R 7,17n.20], chce tím říci, že hřích vládne nad ním, že se v něm usídlil jako zlý démon [sr. Mt 12,43-45; L 11,26] nejen jako dočasný host, nýbrž jako vládce. Ale tak, jako v těle může přebývati hřích, tak v člověku, který uvěřil v Krista, přebývá jako ve svém chrámě Duch Boží [1K 3,16; R 8,9.11], a to trvale, nejen ve stavu vytržení. Neboť Bůh - k tomu dospělo starokřesťanské přesvědčení - »nebydlí v chrámech rukou udělaných« [Sk 7,48; 17,24], ač i tam může být dostupný, nýbrž ve věřícím srdci, a to skrze Ducha a Krista prostřednictvím víry [Ef 3,17, sr. 2K

[734] Přechekati-Předkládati

6,16; Jk 4,5]. V Kristu samém přebývala, t. j. usídlila se všechna *plnost božství [Ko 1,19; 2,9], takže kde on přebývá, přebývá Bůh. V Pavlovi přebývala, t. j. rozprostřela nad ním svůj stan, moc Kristova [2K 12,9]. Zvl. janovská literatura zdůrazňuje tuto myšlenku. Užívá při tom slovesa *menein* [= zůstává trvale, sr. 1Tm 2,15; 2Tm 3,14]. Otec přebývá, t. j. trvale zůstává v Synu [J 14,10], věřící přebývají v Kristu [J 6,56; sr. 15,4-7; 1J 2,6,27n; 3,6,24] a Kristus v nich [J 15,4-7; 1J 3,24]. Bůh přebývá v nich [1J 4,12-16n] a věřící v Bohu [1J 2,24]. Duch přebývá ve věřících [J 14,17]. Toto přebývání v Bohu se projevuje tím, že ve věřících přebývá, zůstává Slovo [J 5,38; 15,7; 1J 2,14, sr. Ko 3,16], věčný život [1J 3,15], láska [1J 3,17], pravda [2J 2], pomazání [1J 2,27], a obráceně věřící zůstávají v domě Božím [J 8,35], v milování Kristově [J 15,9n], ve světle [1J 2,10], v učení [2J 9], kdežto nevěřící zůstávají ve tmě [J 12,46] a ve smrti [1J 3,14].

Zvláštního výrazu je užito u J 1,14: *skénún* = rozbití stan k dočasnému ubytování na rozdíl od trvalého ubytování v domě. *Přibýtek.

Přechekati = přechkati, přežiti [Jb 14,6]. Ale v hebr. je užito výrazu *rásá* = cítiti uspokojení [nad vykonanou prací], míti zalíbení, takže Hrozný překládá: »Ať se těší jako nádeník ze svého dne«. Kral. ve svých poznámkách vysvětlují: »Zanechej ho tak při pokoji, bez takového trápení, ať ten čas tebou vyměřený s potěšením stráví«.

Přechísti, stč., ve Zj 7,9 ve smyslu spočítati, přepočítati.

Přechístiti, přechíslovati, přetavením vyčistiti drahé kovy od přimíšenin, odloučiti drahý kov od strusky [Kral. *trůska, Ž 66,10; Dn 12,10; Mal 3,3]. *Stříbro. *Zlato. Boží slovo je přirovnáno přetavenému, čistému kovu [2S 22,31; Ž 18,31; Př 30,5].

Předce, stč. = před sebe, kupředu, pořad, dále, vždy [Ex 14,15; Nu 13,31; Joz 4,18; 1Kr 19,4; 2Kr 2,11; Př 22,3; Mt 20,14], ale také v dnešním smyslu přece, nicméně, přesto [Joz 23,12; 2Kr 17,33; Jr 7,10].

Před(e). Tato předložka může míti různý význam. »Nebudeš míti jiných bohů přede mnou«, t. j. v mé přítomnosti, mimo mne [Ex 20,3]. Neboť Bůh je *horlivý a svatý Bůh, který nemůže vedle sebe trpěti jiné božstvo, jemuž by člověk důvěřoval. Je naprosto jiný než ostatní božstva a nemůže se s nikým dělit o svůj svrchovaný nárok na lásku a úctu [Ex 20,5; Dt 4,24; 6,15]. - Dt 4,37 praví, že Bůh z lásky k otcům vyvedl Izraele »před sebou mocí svou velikou z Egypta«. Před sebou, doslovně z hebr. »ve své tváři«, t. j. svou přítomností při nich [Ex 33,14]. Targum Onkelos [jeden z překladů Písma do aramejštiny] má zde »svým slovem« a rabíni vykládají, že Bůh vyvedl lid »andělem své přítomnosti«, a dovolávají se Iz 63,9. - »Jíti

před někým« v Ž 85,14 = připravit cestu [pro přízeň Boží]. - V Př 8,22 výraz »před skutky svými« znamená, že moudrost tu byla dříve, než se objevil první revelační čin Boží. Překladači tlumočí tento verš takto: »Hospodin měl mne jako počátek své cesty, jako první ze svých dávných skutků« [sr. Ko 1,15].

Předčítí, stč. = předcházeti [koho], jíti napřed, ve smyslu učiti [2Pa 23,13], vynikati [Kaz 2,15; Tt 3,8].

Předek, přední část věci [1Kr 8,8; 2Pa 5,9]; u Ez 27,25 jde snad o přirovnání lodí k ochranným dřevěným ohradám, jež chránily obchod. Překlady tohoto místa se navzájem velmi různí. Kautzsch tvrdí, že místo je nerozumitelné. P. znamená nejčastěji praotec [Gn 49,26; Jb 15,18; Ž 78,57; 109,14; 2Tm 1,3].

Předěsiti, předěšeni. *Děsiti se.

Předhradí, stč. = předhradbí, hebr. *chél*, nižší hradba, val [Pl 2,8; Iz 26,1; Na 3,8] před vlastní pevnostní hradbou [Ž 122,7].

Předcházeti, před někým jíti [sr. Ž 85,14], předstihovati, vésti [Ex 13,21; 14,19; Dt 31,8; Ž 68,8; Iz 52,12; Mt 2,9; 21,31], předstoupovati, jíti vstříc [Ž 88,14]. V R 12,10 má toto sloveso význam »výše [než sebe] ceniti, za lepšího [než sebe] pokládati« [Žilka: »Předstihujte se vzájemně v uctivosti«].

Předchvacovati, stč. = něco napřed, před jiným uchvátiti, vyrvati [na př. vítězství, cenu], násilím vzítí. Ko 2,18 překládá Žilka: »Nechť vás nikdo nepřipravuje o cenu, maje zálibu v „pokořování sebe“ a v uctívání andělů«; Souček: »Nechť vás nikdo neznehodnocuje...« »Pokořování sebe,« t. j. »přesvědčení, že k dosažení pravého božského života je nutná sebeumrtvující askese, jejíž pomocí by se člověk uzpůsobil a připravil pro vyšší život« [Souček, Výklad epištoly Kolossenským str. 61]. *Vydávati se.

Předivný. Něco, co vzbuzuje posvátnou hrůzu a úžas [Ž 65,6; 75,2; 106,7; Iz 9,6; 2Te 1,10; 1Pt 2,9; Zj 15,1,3]. *Děsiti se. *Podivení. [Doplňky *Diviti se.]

Předjítí, ve smyslu napřed jíti [Gn 32,21; Jb 21,33; Mt 14,22; Mk 6,45], jíti před kým [L 1,17], předstihnouti [Mk 6,33; J 1,15; 1Te 4,15], postaviti se proti [Ž 17,3], vyjítí vstříc [o Bohu, který vychází vstříc dříve, než se kdo modlí, Ž 21,4; 59,11], předjítí před někoho s něčím [Mi 6,6], předem něco učiniti [Mk 14,8], učiniti něco dříve, než se druhý k tomu odhodlá [= předejítí otázkou, Mt 17,25].

Předkládání [2Pa 2,4]. *Chléb 3.

Předkládati, stč. = klásti před někoho [1J 5,15], dávati na uváženou [Dt 11,26; Oz 12,10; 1Tm 4,6], nařizovati [Jr 44,10; 2Te 3,4,10; 1Tm 4,11]. »P. sobě« [Iz 38,13] = = uvažovati;jiní: upokojiti se [Ž 131,2] v naději, že to ráno bude lepší; jiní mění hebr. text a překládají: »O pomoc do rána volám«. V Ga 1,10 je užito řeckého *peithein* = přemlouvati, získati, Žilka překládá: »Snažím se teď získati lidi? Či Boha?«

Předložen, předložený. Býti předložen = státi v čele [Ř 12,8], býti představeným [1Te 5,12; 1Tm 5,17]. P-á naděje = naděje, ležící před námi [Žd 6,18], p-á sobě radost = sobě určená radost [Žd 12,2 je různě překládáno. Škrabal: »který pro radost sobě předloženou [=určenou] přestál kříž«, Žilka: »Jenž místo radosti, která se mu nabízela, podstoupil kříž«].

Předložití. *Předkládati.

Předměstí, hebr. *migráš* = pastvina; volný prostor kolem města [Joz 21,37; 1Pa 6,57; Ez 48,17].

Přední. O hlavě rodiny [Ex 6,14,25; Nu 1,4; 7,2; 32,28; Joz 23,2], o starším bratru, který zastupuje rodinu [1Pa 24,31], nebo o představeném města, soudci [Mi 3,11]; o knížeti, veliteli, šlechtě [Nu 21,18; Iz 19,13]; o vybraných, vyvolených, elitě [Z 78,31]; o představeném chrámu [Neh 11,11], hlavním strážci chrámových dveří [1Pa 9,26] a pod. P. ve smyslu nejlepší [Nu 18,12; Pl 1,1], významný [Mt 23,6; L 14,8; Sk 13,50], předák [L 19,47], první co do významu [Gn 39,9; Nu 13,3; Mt 20,27]. Kněžské třídy měly své představené, p. kněze, knížata a posléze *velekněze [Ezd 8,29; 10,5; Mt 2 4; 16 21; 20,18; 27,3 a j.]. Jan Křtitel u J 1,15.30 praví o Kristu, že je přednější než on, t. j. byl dříve než on [sr. J 1,1].

Přednější. *Přední.

Přednost, přední místo, vynikající postavení [Jr 13,18]. »Býti v p-i« = míti dozor, péči, držeti stráž; míti úřad [1Pa 26,30]. »Míti p.« = míti výsady, požívatí zvláštních ohledů [Jb 34,9]. U Jr 13,18 jde snad o ozdobu hlavy.

Předpovědět, předpovídání, předpovídati. Kral. tak překládají ve SZ hebr. kořeny *cházá* [= míti vidění; Pl 2,14; Ez 22,28 o falešných prorocích], *kásam* [= věštiti pomocí losů, Mi 3,6], *nágad* [= vypravovati, sdělovati, dávatí zprávu Iz 42,9; 43,12], *dábar*, *dábar* [= slovo, výrok; mluvití Gn 21,2; Jr 17,15], *'amar* [= mluvití Iz 38,15]. Je příznačné, že o předpovídání Božím je ve SZ užito většinou výrazů, kterých se užívá ve všedním životě o sdělení, výroku, mluvení. To, co řekne Hospodin, je současně předpovědí, která se jistě splní. Sz proroci se soustřeďovali na sdělování výroků Božích, jeho vůle, a tím také předpovídali to, co se stane. Sdělování vůle Boží má téměř vždy eschatologické předznamenání. Tak to chápali i Kral., když to, co »bylo pověděno« u proroků, tlumočí jako předpověď [Mt 3,3; 1Pt 1,11; 2Pt 3,2], a to, co Ježíš řekl napřed, chápali jako předpověď [Mt 24,25; Mk 13,23]. Také apoštolové »předpovídali«, t. j. předem ohlašovali utrpení, vyvstání posměvačů a budoucnost těch, kteří se oddávají skutkům těla [1Te 3,4; Ju 17; Ga 5,21]. V 2K 13,2 má řecké sloveso *prolegein* význam »říkati předem«. Na jednom místě je tak přeloženo řecké *proeuangelizesthai* = předem oznámiti radostnou zvěst [Ga 3,8]. Pavel tu říká, že Abrahamovi byla dána před

Předložen-Předstíhati [735]

zvěst evangelia v zaslíbení, že v něm požehnány budou všechny národy. Když se v Kristu, potomku Abrahamovu, naplnilo toto zaslíbení, stalo se z *pro-euangelion* [= předzvěsti evangelia] *euangelion* [= evangelium]. Žilka překládá: »Písmo, jako by předvíдалo, že Bůh z víry ospravedlní pohany, vyhlásilo Abrahamovi evangelium ve slovech...«

Představití, představovati. Tyto výrazy mají v bibli dvojí význam: a) postaviti v čelo, svěřiti něčí správě [Gn 39,4; Dt 1,13; Sd 11,11; 1Kr 18,3; Iz 60,17], dáti přednost [Gn 48,20]; b) předložití [Z 50,21; Jr 15,3], postaviti před [Z 16,8; 54,5; 86,14; 101,3].

Předstíhati, předstihnouti, předejiti, předběhnouti [Jb 30,27; Z 119,147n], předpadnouti [2S 22,19; Ž 18,19], obklíčiti [Z 17,11].

N.
Ža kralické: »to, což myslím, nepředstíhá úst mých« [Z 17,3] překládá Zeman: »Mé myšlení nejde dále než má ústa«, t. j. dávám si pozor na to, co mluvím. Jenže to by byla pochybná zásluha, v naprostém rozporu s duchem Písma, které přece nikde neospravedlňuje nevysslovenou myšlenku, protože ona právě je předpokladem jak slova, tak činu, tedy zjevného hříchu [zvl. Mt 5]. Je nutno správně rozumět celému žalmu a vědět, že jde o žalm královský, který nás uvádí do kulického dramatu novoroční slavnosti, do konkrétní situace před vysvozením krále od mocností temna [o čemž Z 18; sr. Bič: Poznámky k Žalmu 22 v Theol. příl. Křesť. revue 1952]. — Přeložme si v. 3 s potřebnými dodatky překladatelskými [v závorkách], bez nichž smysl hebr. originálu nevystihneme: »Přezkoušel's mé srdce, dohlédl's v noci, přetavil's mne, aniž jsi nalezl myšlenky [na nevěru při] mně. Nic [takového] nepřešlo přes má ústa«. Krále obklopuje noc, na kterou naráží i evangelijní údaj o tmě po vši zemi [Mt 27,45 a par.]. Do temnoty však proniká jasná záře od trůnu Nejvyššího [opona chrámová se roztrhla, Mt 27,51 a par.], Hospodin přezkoušel srdce svého pomazaného a přiznal se k němu - uprostřed noci, když jej přetavil nejtěžšími zkouškami a prokázal, že se osvědčil jako čistý kov bez strusky. Kralický překlad není dosti výrazný, aby podal celou náplň obsaženou v textu. Sice čteme v Poznámkách kralických, ke slovům: »...to, což myslím, nepředstíhá úst mých« správné vysvětlení: »t. nejsem na odpor řečem svým, ne jiné myslím o nepřátelích svých, než to, což i mluvím«, ale hebr. originál nezní tak všeobecně. O jaké myšlenky jde? Příslušné hebr. sloveso *zmm* [I.] = záměrně stojí tu ve zřejmé asonanci k výrazu *zimmótaj* od kořene *zmm* II. = hanebnost, neřest, krvesmilstvo, jakoby náznakem, že jde o myšlenku [záměr] na nevěru, t. j. o šilhání po jiných bozích. Tuto domněnku zvláště podpírá velmi nešdný text Ž 16,4 [sr. výše uvedený výklad Ž 22]. Pomazaný Hospodinův, král jakožto předobraz [figura] Krista, věrně

[736] Předuložití, předzříditi

setrvává při svém Bohu, třebas opuštěn ode všech a zle napadán nepřítelem. Není u něho nalezena nevera [zmm II], ba ani myšlenka [zmm I.] na ni. Tuto dvojznačnost hebr. textu ovšem komentáře přehlížejí. Bylo by však naprosto nebiblické domnívat se, že se tu rozlišuje mezi slovem a nevyslovenou myšlenkou, jako by toto na rozdíl od onoho bylo beztržné. Tak mohli soudit nejvýše zákoníci doby Ježíšovy, nikdy však nezdegenerovaní lidé staré smlouvy [sr. Ž 51]. Pro nás vážná připomínka snažit se vystihnout vždy ducha Písem a neulpívát na liteře! B.

Předuložití, předzříditi, předzvěděti a příslušná podstatná jména jsou výrazy, jimiž NZ označuje jednak Boží *prozřetelnost, jednak to, co křesťanské bohosloví nazývá predestinací, předurčením. V řečtině jde o výrazy *horizein* [= vymeziti hranici, uložiti, pevně stanovit, určit, na př. L 22,22; Sk 10,42; 2,23; 17,26n,31], *proorizein* [= předuložití, předzříditi, R 8,29.30; Ef 1,5; Sk 4,28; 1K 2,7; Ef 1,11], *proginóskein*, *prognósis*, obsahově blízké předcházejícímu [= předem poznati, předem věděti 2Pt 3,17; předzvěděti R 8,29; 11,2; 1Pt 1,20], *protithenai* [= před sebe stavěti, veřejně vystaviti, na př. v kultu R 3,25; předsevzítí, stanovití cíl Ef 1,9], *prothesis* [= předsevzetí, vůle, úmysl, rozhodnutí R 8,28; 9,11; Ef 1,9.11; 3,11; 2Tm 1,9; 3,10], *tassein* [= zařaditi, určití, stanovití Sk 13,48]. Vedle toho je ve SZ i NZ mnoho příbuzných pojmů, jež označují tytéž myšlenky.

1. Prozřetelnost. To, že Bůh jako všemohoucí Stvořitel a svrchovaný Pán řídí a určuje události [J 9,2n], časy [Sk 17,26; Ž 4,7], věci [Jb 37,15n; Mt 5,45; 6,30] a lidi [Iz 41,25; Sk 17,27n] podle své vůle [Ž 115,3] k svému dobrému cíli [Gn 45,8; Pš 16,4; Iz 42,6n; 2Pt 3,9], je jednotným názorem celé bible, jak je podrobněji ukázáno v hesle *Prozřetelnost. Iz 45,9nn; Jr 18,1nn přirovnává Boha k hrncíři, který tvoří nádoby podle své vůle a libosti [sr. Iz 45,7]. Není ve světě ani v životě člověka náhody [Gn 24,56; 45,8; 50,20; Ž 139,1-16; Iz 14,24nn; 37,26]. Vše musí sloužit jeho účelům i slávě [Ž 76,11; 148,8], čímž ovšem není zrušena samostatnost t. zv. druhotných příčin [Jb 38,33; Ž 148,6; Jr 33,20.25] a lidských činitelů [2Pa 36,22], kteří jsou voláni k odpovědnosti [Gn 22,1nn; Ex 16,4; Dt 8,2; 30,15]. Stejně je tomu v NZ, i když je důraz přesunut ze Stvořitele na Otce, Pána nebe i země.

Jestliže křesťanská církev na základě biblického zjevení trvá na víře v Boží prozřetelnost, činí tak proto, že 1. proti starověkému názoru o nepřerušitelném příčinném řetězu [kausální nexus] staví osobního Boha, který zasahuje do tohoto řetězu podle své svrchované vůle; 2. proti moderní skepsi, která popírá Boží prozřetelnost, protože se ve světě shledává s rozpory, jež zdánlivě s prozřetelností nelze spojit, staví víru ve všemohoucího, vševědoucího

a moudrého Otce, který věřícím zjevuje své tajemství; 3. proti monismu [pantheismu] staví Boha, Stvořitele nebe i země, který nemůže být v žádném případě s tímto světem ztotožňován, jenž udržuje tento svět v závislosti na sobě a při tom přece neruší jeho samostatnost, stále bdí nad ním a působí skrze t. zv. *causae secundae* [druhotné činitele]; 4. proti fatalismu a proti učení o zajetí jednotlivce do přírodních nutností staví nebeského Otce, který řídí i tu nejnepatrnější podrobnost tak, že hřích a utrpení nejsou nutným zlem, ale mohou se stát prostředkem k dobrému těch, kdo se poslušně podrobují Božímu vedení.

2. Předuložení. Poněvadž Boží prozřetelnost je vzhledem k člověku ve své nejhlubší podstatě soteriologická, spasitelná, založená na Božím nezvratném, věčném rozhodnutí, úmyslu [řecky *prothesis* Ef 1,9 Kral.: předuložil; Ef 1,11 Kral.: předuložení; Ef 3,11 Kral. předuložení; 2Tm 1,9 Kral.: uložení, sr. 2Kr 19,25], bylo třeba, aby Bůh předzvěděl, předzřídil, t. j. v posledku vyvolil nástroje pro uskutečnění tohoto předuložení [úmyslu]. Už SZ mluví o tom, že Bůh určil Seta [= ustanovený, určený] na místo Ábele [Gn 4,25]; Semovi byla dána přednost před Kanánem [Gn 9,26n]; Abraham byl vyvolen, aby v něm byli požehnáni všichni národové země [Gn 18,18]; vyvoleni byli Izák a Jákob [Gn 21,12; 28,1nn], izraelský lid [Za 8,20nn] a konečně i ostatkové k dobru všeho lidu [Jl 2,32]. Toto vyvolení nástrojů právě tak jako spasitelný úmysl mají původ ve svrchované vůli Boží [Am 3,2; Dt 7,6; »proto, že miloval vás Hospodiny Dt 7,7n; 10,15], tedy naprosto nezáviselo na jakýchkoli vnějších okolnostech.

Vrcholným nástrojem Božího úmyslu [předuložení] je Ježíš Kristus. Prorocké očekávání toho, který má přijíti podle předuložení Božího [Gn 49,10; Iz 9,6; 62,11; Za 9,9; Mal 3,1; 4,5], stalo se majetkem naděje lidu izraelského v době Ježíšově [Mt 11,3]. NZ je přesvědčen, že ten, který přijíti měl, přišel v Ježíši Kristu. Vše v jeho životě bylo uloženo, předuloženo [L 22,22 sr. Sk 17,31, kde Kral. »vystavil« = určil; dále Sk 10,42 »ustanovený« = určený; řecky *horizein*]. Ježíš věděl o své »hodině« [Mt 26,45; L 12,40.46; J 7,30; 12,27; 17,1], o »kalichu«, který mu byl určen [Mt 26,39 sr. 16,21; L 13,33]. Vše se dalo podle uložené rady a předzvěděni [prognósis] Božího [Sk 2,23; 4,28; Ga 4,4; Ko 1,19; 1Pt 1,20], a také vše v budoucnosti se stane podle Boží dávno uložené rady [Sk 10,42; 17,31; Ef 1,10].

3. Předurčení, předurčení. V Kral. překladu se sice tyto výrazy nevyskytují, ale církevní věrouka na základě lat. překladu řeckého *proorizein*, lat. *praedestinare* [= napřed určití] mluví o predestinaci, aby vyjádřila, že spasení je založeno ve věčném Božím vyvolení. V Ježíši Kristu, předuloženém nástroji Boží spásy, soustřeďují se a ztělesňují Boží spasitelné cíle, takže na poměru k němu se rozhoduje »osud« člověka. V Kristu jsou voláni všichni, ale tohoto poslání uposlechnou jen

vyvolení [Mt 22,14]. Přijetí Krista u víře znamená být zahrnut do Božího spasitelného předurčení, soustředěného v Kristu. Ale i ti, kteří přijmou Krista, jsou Bohem předzvěděni [1Pt 1,2], předzřiveni [Sk 13,48] a v posledku povolání prostřednictvím Ježíše Krista v Duchu svatém [Žd 9,15], protože byli »zapsáni v knihu života« [Zj 13,8; 17,8; 20,12-15]. Cílem tohoto spasitelného předurčení je naše sláva [1K 2,7] a synovství [Ef 1,5].

Nejpropracovanější výklad o Božím předurčení má Pavel v R 8,28nn; 9-11; Ef 1,1-12. V R 8,28nn naznačuje Pavel stupně Božího předurčení: uložení [*prothesis* — rozhodnutí] Boží — předzvěděni [*proginóskēin*] a předzřivení [*proorizein*], t. j. vyvolení těch osob, jež mají být připodobněny obrazu Syna Božího - *povolání - *ospravedlnění - oslavení [v budoucnosti]. Ti, kdo byli takto předurčení, mohou mít jistotu, že jim všechny věci napomáhají k dobrému. Východiskem spasitelného dění je tedy rozhodnutí Boží, anebo, jak to zdůrazňuje R 9,11, naprosto svrchovaná milost Boží [R 9,15n], nevázaná ani lidským zrodem do určitého lidu [R 9,7], ani lidskými zásluhami [R 9,16] nebo skutky [R 11,6]. Ještě víc je položen důraz na milost v Ef 1,1-12, ale tak, že milost = Ježíš Kristus. Věřící křesťan byl před založením světa vyvolen v Kristu [Ef 1,4], t. j. s ohledem na Krista. Jeho »osud« je určován Kristem a je na něm závislý, takže Boží určení, uložení o Kristu je současně Božím určením, uložením pro ty, kdo v něm skládají svou naději [Ef 1,12].

Logickým důsledkem předurčení ke spáse je myšlenka předurčení k zahynutí [zavržení]. Ap. Pavel si uvědomuje tento důsledek, ale otázkou: »O člověče, kdo jsi ty, že odmlouváš Bohu?« [R 9,20] naznačuje, že v těchto věcech nemají místo závěry formální logiky. Mluví o určení k záhubě jen jako o možnosti: »Což pak, jestliže Bůh chtěje...« [R 9,22], jako by se neodvážoval zařadit určité osoby do třídy lidí předem zavržených Bohem. Ide jen o logickou možnost, nikoli o skutečnost námi postizitelnou. Biblické svědectví [Ez 18,23.32; 2Pt 3,9] jasně ukazuje, že Bůh nemá zalíbení ve smrti hříšníka, že chce, »aby všichni ku pokání se obrátili«, že poslal svého Syna z lásky ke spasení každému, kdo v něho uvěří [J 3,14n]. Právě Syn vstoupil na místo těch, kteří zhřešili a jimž se nedostává slávy Boží [R 3,23; Mt 27,46; J 1,29; 1J 2,2]. Jestliže kdo přesto nedojde spásy, stane se tak proto, že se obrátil zády k předurčenému prostředníku spásy, Ježíši Kristu. Věřící křesťan má tedy plnou jistotu, že došel spásy z pouhé milosti Boží, jež byla dávno pro něho připravena - v tom právě je bezpečnost jeho víry -, na druhé straně však zdůrazňuje plnou odpovědnost člověka. Myšlenku Božího předurčení a svobodné vůle člověka se sotva kdy podaří sladit tak, aby byla uspokojena lidská logika [R 11,33n], právě tak, jako se nám nepodaří při trvání na Boží prozřetelnosti logicky vysvětlit skutečnost zla. *Vyvolení.

Předústojný-Přemáhati [737]

Předústojný [2K 3,10] = nesmírný.

Předzříditi. *Předuložiti.

Předzvěděti. *Předuložiti. Sloveso p. má v Ga 3,8 a Sk 2,31 význam »napřed, předem viděti, již dříve viděti« [řecky *proorán*].

Předzvěstovati, předpovídati [Sk 3,18; 7,52], slavnostně zvěstovati [Sk 3,24].

Přeháněti, přetavovati; o čištění kovů [Ž 12,7; Jr 9,7; Mal 3,3; Za 13,9]. *Stříbro.

Přehleděti se, přílišným hleděním se zkaziti [Jr 14,6, sr. Ž 119,82].

Přehlídati ve smyslu přes něco hleděti a nepozorovati toho, nedbáti na to, přehlédnouti [Lv 20,4; Ab 1,13, sr. 1S 12,3; Sk 17,30].

Přehršlí = obě ruce zlábkovitě spojené, obě hrsti v jedno spojené, přeplněná hrst [Kaz 4,6].

Přechovati, pro určitý čas chovati, živiti [Gn 47,17].

Přejistý smysl = jistota přesvědčení, plná jistota [Ko 2,2].

Překaziti (překážka), stč. = překážku činiti, zabrániti [Gn 11,6; Jb 42,2; Iz 47,3], uškoditi, poškoditi [Rt 2,22]. Pravi-li se, že »se postavil anděl, aby mu překazik [Nu 22, 22], je to myšleno tak, že se anděl stal jeho odpůrcem [doslova: satanem]. Nepravosti člověka překážejí tomu, aby Bůh plnil své sliby [Jr 5,25].

Recké *enkoptein* znamená původně zatarasiti cestu záseky a zářezy, aby nepřítel anebo běžec byl zdržen v postupu [sr. Iz 57,14]; přeneseně: zdržeti, zadržeti, rušiti, obtěžovati, unaviti. V duchovním vzrůstu a duchovní práci může nastati zdržení, jež způsobuje satan [1Te 2,18; sr. R 15,22] anebo jeho nástroje, ať už jsou míněni nevěřící Židé [sr. 1Te 2,16; L 11,52] anebo jiní lidé, kteří v práci překážejí [sr. Ga 5,7n]. Překážkou v šíření evangelia by se mohl stát sám Pavel [1K 9,12], kdyby proti svému svědomí užíval svého apoštolského práva dát se vydržovat [1K 9,4.7nn.14]. Neboť tak by mohl vzniknouti dojem, že káže evangelium ze zistných důvodů a že chudí posluchači, kteří ničím nemohou přispět k jeho vydržování, nemohou se také připojit k církvi [sr. Mt 6,24]. Lidský hřích, projevující se v nesprávném poměru muže a ženy v rodině, může činit překážky i společným modlitbám [1Pt 3,7, sr. 1K 7,5; také Žd 12,15, kde je užito slovesa *enochlein* = býti na obtíž, ke škodě].

Přelouzen, přeluzovati, stč. = přelstíti, oklamati, na svou stranu lákati. Ž 141,4 překládá Zeman: »Nepochutnával si na jejich pochoutkách«.

Přeluda, stč. lest, mámení, obluda. Hebr. *lilit*, ženský dvojenec babylonského *lilú*, božstva bouře [Iz 34,14].

Přeluzovati, sváděti [Př 16,29; 2Pt 2,14]. *Přelouzen.

Přemáhati, stč. předčiti, vítěziti [Ex 17, 11; Jb 14,20; Dn 7,21; R 12,21; 1J 5,4; Zj 6,2], usvědčovati [Tt 1,9], přesvědčovati [1K 14,24]. *Přemoci.

[738] Přemetati-Přepásán

Přemetati, ve smyslu přeházeti, prohlédati [Gn 31,34.37].

Přemisiti se, stč. = promísiti, řecky *enkrinein* = počítati se, do jedné řady zahrnouti [2K 10,12].

Přemoci, zdolati, získati převahu [2S 24,4; Ž 12,5], zvítěziti [Gn 30,8; 32,25.28; Sd 16,5; 1S 17,50; Oz 12,4 a j.]. Ježíš sebe nepřímo označuje za přemožitele, vítěze nad satanem [L 11,22], kterého svázal [Mt 12,29; Mk 3,27]. Nepřátelé Ježíšovi však raději předpokládali, že říše satanova je rozpolcená, než aby uznali vítězství Ježíšovo [L 11,17n]. Ježíš prorokuje svým učedníkům, že budou mít na světě soužení [J 16,33], a Zj 6,2; 11,7 předvidá pro »poslední dny«, že věřící na čas podlehnou svému i Božím nepříteli, jemuž bylo dáno přemáhati svaté [Zj 13,7]. Ale právě proto, že i tento nepřítel je v rukou Boha, který mu na čas dal přemáhati, mohou doufat, ba i mít jistotu, že Ježíš Kristus, lev a Beránek, v posledním zápase bude vítězem [Zj 5,5; 17,14] a s ním i ti, kteří na čas podlehli [Zj 15,2 sr. 3,21; 1J 5,4, sr. 2,13n; 4,4; R 12,21].

Mt 16,18 praví, že církev Boží nebude přemožena branami podsvětí [pekelnými], t. j. těmi, kteří se z těchto bran vyvalí, tedy pekelnými mocnostmi [sr. Zj 9,2; 11,7; L 8,31]. Neboť Ježíš Kristus, Pán církve, je onen silnější, který přemohl říši démonů [L 11,20nn]. Bludaři ovšem jsou otroky zkázy [Kral.: služebníci porušení], protože se dali přemoci svými hříšnými žádostmi, kterým skutečně věřící nepodléhají pro moc Ducha sv., v nich přebývajícího [Ga 5,16.24; 2Pt 2,19; L 11,24-26]. *Vítězství, zvítěziti.

Přemrštiti, stč. = mrštěním na dvě rozdělití, rozbití, rozbití. Hebr. *gázaz* v Na 1,12 znamená odříznouti, ostříhati, přeneseně zničití. Překlady tohoto těžko srozumitelného místa se v různých jazycích značně liší.

Přemýšletí, přemýšlování, přemýšlovati. Tak překládají Kral. dvanáct různých hebr. výrazů, z nichž některé [*hágá* Joz 1,8; Ž 1,2; 63,7; Př 15,28; *šú^hch*, *š^hh* Gn 24,63; Ž 119,15.27.48.148; *hágig* Ž 39,4; *hágút* Ž 49,4; *higgájón* Ž 19,15; Pl 3,62; *šichá* Ž 119,97.99] znamenají tiché rozjímání v samomluvě, dumání, rozvažování, meditaci - jiné plánování [*zámam* Ž 31,14; *chášab* Př 16,9; *mach^hšebet* Ž 33,10]. V Ž 94,19 [*sar'appim*] a Jb 4,13 [*s^e'ippim*] jde o pochybnosti, domněnky. Hebr. *móráš* u Jb 17,11 znamená přání. V Ž 77,4.13 jde o rozpominání [hebr. *zákar*].

Podobně v NZ máme celou řadu sloves, jež označují tiché rozvažování, promýšlení, uvažování, *dialogizesthai* Mk 2,8; 8,16; L 5,21.22; 12,17; *enthymesthai*, *dienthymesthai* Mt 1,20; Sk 10,19; *dialogismos* L 6,8; 9,47; 1K 3,20], starostlivou péči, uvažování předem [*promerimnán* Mk 13,11], rozhodování [*buleuesthai* 2K 1,17]. Vypočítává-li Pavel ve F 4,8, o čem mají věřící »přemýšlovat« [logi

zesthai], myslí nejen na tiché meditování, nýbrž také na rozhodnutí tyto věci uskutečňovat [sr. J 11,50, kde je užito téhož slovesa]. Podobný význam má sloveso *meletán* = v něčem se cvičiti, snažiti se o něco, hleděti si něčeho [1Tm 4,15]. *Mysliti. *Myšlení.

Přenašeti (se), přenesen, přenesení, přeněsti. Kral. překlad bible užívá těchto výrazů, označujících přesun z místa na místo [2S 6,2; 1Kr 8,4; 2Kr 16,14 a j.], v různém smyslu. Mezník nesměl býti přenašen [Dt 19,14; Př 22,28], a kdo přesunoval mezníky, byl prohlášen za zlořečeného [Dt 27,17] a bezbožníka [Jb 24,2], jež stihne Boží soud [Oz 5,10]. Bůh přenáší hory [Jb 9,5] a Pavel předpokládá, že i víra je s to přenašeti hory [1K 13,2, sr. Mt 17,20; 21,21], ale bez lásky není nic platná. Levitě nesměli p., t. j. zcizovati, ani prodávati, ani vyměňovati prvotinu země, jež jim byly přiděleny [Ez 48,14]. Přeněsti ve smyslu svěřiti, odevzdati, předati na př. království [1Kr 2,15] nebo dědictví [Nu 27,7]; ve smyslu zavěsti někam, na př. do zajetí [1Pa 9,1; Iz 24,20]; ve smyslu pohybovati se [Př 26,2]. Přeněsti hřích = odstraniti, dáti stranou hřích [2S 12,13, sr. Za 3,4], přeněsti kalich = odejmouti kalich [Mk 14,36; L 22,42], p. z úzkosti = vyvésti z úzkosti [Jb 36,16]. P. = dáti jiný smysl, převraceti [Ju 4], změnití [Žd 7,12]. Žd 12,27 překládá Žilka: »Slova „ještě jednou“ naznačují proměnu [Kral. přenesení] těch věcí, které budou přeneseny [poněvadž jsou jen stvořeny], aby zůstaly ty, které nemohou být otřeseny.«

Zvláštní význam má výraz »býti přenesen« v Žd 11,5, kde se praví: »Vírou Enoch přenesen jest«. Míni se tu vytržení, přenesení do nebe [Gn 5,24; sr. též apokryfní Sap 4,10; Sir 44,16], a to na základě víry a pro víru, která našla zalíbení u Boha. Ko 1,13 praví, že nebeský Otec vytrhl, t. j. vysvobodil nás z moci tmy, t. j. z oblasti zla, hříchu, demonických sil, a přenesl nás do oblasti, v níž vládne Kristus [sr. Ř 14,9; F 2,11]. Toto přesazení z jedné oblasti do druhé je tak skutečné, že se projevuje v daru a jistotě odpuštění hříchů, t. j. ve skutečné změně vztahu Boha k člověku [vykoupení, t. j. odpuštění hříchů je v Ko 1,13n přítomnou skutečností]. V 1J 3,14 se mluví o tom, že věřící byli přeneseni [přešli sr. J 5,24] ze smrti do života. Okoušejí to na tom, že milují bratry. Svět, v kterém žili, než uvěřili, se jim jeví jako svět nelásky, lhostejnosti a nenávisti a tudíž smrti; nyní však žijí životem, v němž láska, sdílnost, sebeobětování [1J 3,15nn] jsou jakousi samozřejmostí, dokazující, že už nyní žijí věčným životem.

Přepáliti, hebr. *sáraf* = přetaviti, tavením přezkoušeti, při čemž se užívalo zvl. rostlinné žiraviny [hebr. *bór*] k urychlení vyčišťovacího procesu. Iz 1,25 překládá Heger: »Jak louhem vytřím strusky tvé, tvé olovo oddělím všecko« [sr. Ž 26,2; Iz 48,10; Jr 6,29]. *Stříbro. *Zlato.

Přepásán, přepásaný, přepásati (se), pasem převázati, *opásati [se]. *Pás. *Pod

pásati. Iz 50,11 překládá Orelli: »Aj, vy všichni jste žháři a přepasujete se zápalnými šípy«, t. j. zastrkávejte je za pás, abyste mohli konat své žhářské dílo. Ale tyto šípy, které si připravili proti Služebníkovi Božím, budou pro ně samotné pekelným ohněm [sr. Iz 66,24].

Přepásání. V Ex 27,1 On [hebr. *ch^ašúkim*] jde buď o stříbrnou příčku, tyč, na níž byly zavěšeny záclony stánku, anebo spíš o kroužky, háčky, jimiž byly ozdobeny sloupy [sr. Ex 36,38; 38,10nn.17.19]. V Ex 28,8.27.28; 29,5; 39,5.20.21; Lv 8,7 jde o *pás přes nárameník [*efod]. V 2Kr 16,17 jde o lišty u podstavků [*Podstavec, sr. 1Kr 7,27n].

Přeskočiti zeď [2S 22,30; Ž 18,30]. Myslí se na ztečení nepřátelských hradeb.

Přesnice [podle přesných, t. j. přísně bez kvasu upravených chlebů, při tom požívaných], hebr. *massót*, slavnost přesnic, původně zemědělská složka jarní slavnosti *fáze [*pesach*]. Zatím co fáze trvala jediný den [Dt 16,7], trvaly po celých sedm dní [Ex 23,15; Lv 23, 5n; Dt 16,3.8; 2Pa 35,17]. Původně obě tyto slavnosti nikterak nesouvisely. P. byly patrně slavnosti, jíž Kananejci začínali žně. Izraelci po osídlení v Palestině ji historisovali v tom smyslu, že ji spojili se slavností fáze, jež připomínala útěk z Egypta [Ex 12,34.39]. Prvního dne slavnosti [patnáctého dne prvního měsíce, t. j. měsíce Nisan] musel být z domu odstraněn všechen kvas [Ex 12,15] a směl býti požíván jen nekvašený chléb [dnešní židovské macesy] na památku toho, že Izraelci při úniku z Egypta neměli času čekati na zkvašení chleba. Později bylo odstranění kvasu vykládáno jako symbolické odstranění všeho narušeného. Další podrobnosti u Biče II. 164-166.

V NZ je svátek p. připomenut na počátku vyprávění o posledních dnech Ježíšových [Mt 26,17; Mk 14,1.12; L 22,7] a ve Sk 12,3; 20,6 [kde však Kral. mají »po velikonoči«, Žilka: »po svátcích nekvašených chlebů«]. Na obrád tohoto svátku navazuje 1K 5,6-8, což vedlo některé z badatelů k přesvědčení, že 1K byl napsán kolem těchto svátků. Pavel tu kultické předpisy zduchovňuje a užívá jako obrazu pro mravní očistu. Je třeba odstraniti starý »kvas zlosti a nešlechtnosti«, mravní hniloby, a nahraditi jej »nekvašeným chlebem čistoty a pravdy« [Žilka 1K 5,8]. Člověk, křesťan [nebo: církev] je podle tohoto obrazu těsto, hřích jsou kvasnice. Odstranění hříchů je přípravou nového těsta [Kral.: »zadělání«]. Nový život takto od hříchů očištěných je slavností; Kristus, jenž žádá, ale také umožňuje obnovení, je beránek velkonoční. *Kvas.

Přesný chléb [Gn 19,3], koláče [Ex 29,2; Nu 6,19; 1Pa 23,29], oplatky [Lv 2,4], bez kvasnic. *Přesnice.

Přestati, přestávati vedle obvyklého smyslu ustati od čeho, upustiti, nechati, vzdáti se [Gn 8,22; Joz 5,12; Rt 1,18; 2S 24,21; 1Kr 8,54; Jb 31,1; Ž 36,4 a j.] také ve významu pominouti, konec vzíti [Iz 16,4; 29,20; Ez 34,25; 1K 13,8], spokojiti se [Lv 10,20; Jb 29,21]

Přepásání-Přestupník [739]

míti pokoj od čeho [1Pt 4J]. Ž 65,2 zní v přesnějším překladu: »Tobě umlknutí [umlknutí znepokojeného srdce před Bohem] chvalo zpěv, Bože na Sionu«.

Přestoupení, přestoupiti, přestupovati, vykročiti ze stanovených hranic, uchýliti se s cesty, padnouti vedle, v bibli v přeneseném smyslu o vědomém, i když skrytém, záluďném, věrolomném jednání, zvl. vůči Bohu [*Hřích], ale i lidem [Gn 31,36; 50,17]. Kralickým výrazům nejlépe odpovídá hebr. *‘ábar* = jíti za, překročiti [hranici Jr 5,22; sr. Ž 104,9], přeneseně překročiti slovo, příkázání, smlouvu; zákon nebo zákony [Nu 22,18; Dt 26,13; Joz 7,11.15; 23,16; 1S 15,24; Iz 24,5; Jr 34,18; Dn 9,11; Oz 6,7]. Hebr. *má‘al*, *ma‘al* [= jednati věrolomně, věrolomnost] je přeloženo výrazy přestoupení, přestoupiti na deseti místech [Lv 6,2; Nu 23,21; 31,16; Joz 7,1; 22,31; 1Pa 10,13; Ezd 9,4; Ez 14,13; 18,24; Neh 1,8]. Jednou je tak přeloženo hebr. *m‘rí* = vzpurnost, vzpoura [1S 15,23]. Ve všech ostatních případech jde o překlad hebr. *páša‘*, *péša‘* = odmítnutí, zpronevření, zrada, odpadnutí [*Hřích str. 224a]. Všechny tyto výrazy ukazují, že přestoupení ve SZ nemá co činiti s omluvitelným přestupkem, spáchaným z omylu nebo nevědomosti, nýbrž s vědomým proviněním proti známým Božím nařízením.

Podobně je tomu v NZ tam, kde jde o překlad řeckého *parabasis*, jimž je označeno překročení platného a známého i pochopeného závazku, zákona [R 4,15], tedy něco, co se připočítává k tíži člověka [R 5,13n; Ga 3,19; sr. R 2,23; Mt 15,2n; 1Tm 2,14; Žd 2,2; 9, 15]. V tom smyslu 1J 3,4 definuje hřích jako přestoupení Zákona [řecky *anomia* = protizákonnost, nezákonnost], a 2J 9 prohlašuje [podle recipovaného textu], že ten, kdo přestupuje [Zákon], nemá Boha. Jiné řecké texty tu však mají *proagón* [= kdo jde dále, t. j. nezůstává v učení Kristovu]. V NZ jsou ještě dva řecké výrazy, jež Kral. překládají p-i: *parerchesthai* = jíti mimo, nevěšmouti si, zanedbati [L 15,29] a *ptaiein* = naraziti, klopýtnouti, zmýliti se [Jk 2,10].

Přestřížení dnů [Iz 38,10]. Kral. v Poznámkách tvrdí, že výraz »p. dnů« je označení smutné noviny, kterou prorok přinesl Ezechiášovi o konci jeho života [sr. Iz 38,12]. Novější překladači v hebr. *d^omi* vidí označení klidu, pokoje [sr. Iz 62,7], jakému se na východě oddávali v poledne. Duhm překládá: »Pravím: Musím odejít o polednách svého života«, Heger: »Pravil jsem: Zemřít mám uprostřed života«, kdežto Orelli a j. má za to, že Ezechiáš myslí na klidné, nerušené dny života, jež se zdál míti před sebou. Nemoc na něj totiž přišla náhle, když už si sliboval klidné stáří. Orelli překládá: »Rekl jsem: V klidném běhu svých dnů mám sestoupiti do bran podsvětí; jsem trestán pro přebytek svých let.«

Přestupník, ten, který přestupuje Zákon

[740]Přestupování-Přiblížení

[Ž 37,38; 51,15; Iz 1,28; 53,12; Ř 2,27; Jk 2,9 a j.]. *Přestoupení.

Přestupování. *Přestoupení.

Přestupovati. *Přestoupení.

Přesukovaný, t. j. utkaný z nití kroucených ze dvou slabších v jednu [Ex 26,36; 36,8 aj.].

Přetížiti [2K 1,8]. *Obtěžovati. »Abych nepretížil« v 2K 2,5 = »abych neekl příliš mnoho«, »abych nepřetěžoval, abych nepřepínal«.

Přetrhnouti, stč. = konec učiniti, zastaviti [Dn 4,24, sr. Iz 55,7]. Sr. Ezd 4,24; Ž 106,30; Iz 25,5.

Přetrubování, stč. = přetrubované troubení, troubení s přestávkami, na poplach [Nu 10,5n].

Přetržen. *Přetrhnouti.

Přetři biti, přečistiti, převáti [Jr 15,7]. *Věječka.

Přežítelný. Žd 12,10 překládá Žilka: »Bůh nás vychovává k našemu dobru«, Škrabal: »k našemu prospěchu«.

Převiseti, stč. = přes něco dolů viseti [Ex 26,12].

Převítí, převívati, obilí převáti, přehazovati a tak větrem čistiti [Iz 41,16; Jr 4,11; 51,2].

Převrácenec, převrácenost, převráceně, -ý, stč. = zvrhlík, zvrhlost, zvrhle, ale také odpadlík [od víry, lat. *apostata*], odpadlictví. Kral. tak překládají množství výrazů, jež označují nevěmost, věrolomnost [*bágad*, Ž 69,6; 25,3; 78,57; 119,158; Př 13,2.15; 25,19], potlačování práva [*mutté* Ez 9,9], vzpouru [*páša'*, *péša'* 1S 24,12; Př 29,16; Iz 48,8; 58,1; Dn 9,24; Oz 8,1], překrucování [*sélef* Př 11,3; 15,4], útlisk [*'avvátá* Pl 3,59], hříšnost ve smyru odchýlení od Boha [*'ává* Dn 9,5; 1S 20,30; Př 12,8], odchýlenost, zvrácenost [Př 2,32; Iz 30,12], falešnost, plati chářství [*tahpiká* Dt 32,20; Př 2,12.14; 8,13; 10,31n; 16,28.30; 17,20; 23,23], klamavost, podvodnost, záłudnost [*'ikkéš*, *'ikkéšút* Dt 32,5; Ž 18,27; Př 4,24; 101,4; Př 11,20; 19,1; 22,5; 28,6], nepoctivost, nespravedlnost [*'avlá* Iz 59,3], neštěstí, bídu [*ámál* Jb 4,8], chtivost, to, co přináší neštěstí, pád, zkázu [*šhavvá* Ž 38,13; 55,11; 94,20; Př 17,4], odpadlictví [*mšúbá* Jr 5,6], ústup [*súg* Př 14,14], tvrdšíjnost, vzpurnost [*káše* Sd 2,19], pokroucenost [*'ákaš* Jb 9,20; Př 28,18], úkladnost [*pátal* = zaplésti (se) 2S 22,27; Př 8,8], převrácení vzhůru nohama [*hářak* Iz 29,16], překroucení [*'ákal* Ab 1,4] a bezbožnost, rouhavost [*rášá* Ž 71,4]. Společným jmenovatelem všech těchto výrazů je právě to, co vyjadřuje české převrácenost, to, co není normální, co je zvrácené, skreslené, znetvořené, ať už jde o poměr k lidem, k věcem nebo k Bohu. Je to něco, co plyne ze vzpoury a odporu k Bohu [Ž 18,27 překládá Zeman: »Záłudnému kladěš překážky«, sr. Lv 26,23n; R. 1,28 podle Škrabala: »Vydal je Bůh v ne

správné smýšlení«]. Pavel předvídá, že v církvi povstanou »muži, kteří budou mluvit řečí převrácené, aby za sebou strhli učedníky« [Škrabal Sk 20,30] a Tt 3,11 napomíná: »Člověka sektářského po jednom a druhém pokáraní odmítej, neboť víš, že takový člověk je zvrácený a hřeší« [Škrabal]. *Převraceti.

Převraceti, převrátiti. Vedle hebr. výrazů, uvedených v *Převrácenec, převrácenost [*hářak* [Jb 28,9; Jr 23,36], *'ákaš* [Př 10,9; Iz 59,8; Mi 3,9], *sářaf* [Př 19,3; 22,12]], překládají tak Kral. hebr. slovesa *nátí* [= ohnouti ti Ex 23,6; Dt 27,19; 1S 8,3; Př 17,23; 18,5; Am 2,7; 5,12], *'ávat* [= zkřiviti, zkaziti Jb 8,3; 34,12; Pl 3,36], *'ásab* [= kaliti, pokaliti Ž 56,6] a *šúb* [= obrátiti se; odvrátiti, učiniti odpadlíkem Iz 47,10]. V NZ jde vesměs o složeniny příbuzných sloves *strefein* [= obracet; *diastrefein* = odvracet L 23,2, pokřivovat Sk 13,10; *metastrefein* = obrátiti, změnit v opak Ga 1,7; *katastrefein* = překotiti Mt 21,12] a *trepein* [= otočiti; *anatrepein* = přivesti k pádu 2Tm 2,18; rozrušiti Tt 1,11]. Až na Mt 21,12; Mk 11,15 o všech těchto výrazech platí to, co bylo řečeno v hesle *Převrácenec, převrácenost.

Převrhlý, stč. = zvrhlý. Řecké *diabolos* v Tt 2,3 znamená vlastně ďábelský, pomluvačný.

Převyšovati, býti vyšší [1S 9,2; 10,23], předčiti [Jb 35,2; Př 31,29; Mi 7,4], odlišovati se příznivě, býti cennější [Mt 6,26; L 12,7]; »p. rozum« = nedáti se rozumem pochopiti, ve F 4,7 o Božím pokoji, jenž je bezpečnou ochranou věřících právě proto, že není závislý na tom, co dovedeme svými myšlenkami postihnout a proniknout.

Přezvědětí, stč. = domakati se, vyzvědětí, poznati, zkoumati [Jb 31,6].

Přezívati, přezývovati [Lv 11,3; Dt 14,6]. *Cistý. *Nečistý.

Příběh. Tak překládají Kral. hebr. *tól'dót* = rodina [Nu 1,20.22], rod [Gn 10,32], pokolení [1Pa 26,31]; v širším smyslu: sled pokolení a tedy i jejich dějiny, příběhy [Gn 6,9; 37,2; Nu 3,1]. V 1Pa 29,30 je tak přeloženo hebr. *'ét* = čas [události v určitém období].

Přiblížiti se, přibližovati se, blíže přistupovati, hebr. většinou *kářab* nebo *nágaš*, které Kral. překládají většinou slovesem *přistupovati, jde-li o kultické přiblížení Bohu, oltáři, svatyni a p. [Lv 21,18; Nu 18,22; Ez 44,15n; Nu 4,19; 8,19; Ez 44,13], ale také p. se [Ex 24,2; Sof 3,2; Iz 29,13; Jr 30,20]. Toto kultické přibližování k Bohu nebylo podle NZ dokonalé. Teprve kněžství Kristovo umožnilo bezprostřední styk s Bohem [Žd 7,19]. Ovšem, i podle SZ Hospodin je sám blízko, přibližuje se, t. j. pomáhá těm, kdo jsou srdce potřeňeno a zkroušeného [Ž 34,19; 69,19; 119,41; 145, 18].

Odtud pochopíme častý výskyt tohoto výrazu [řecky *engizein*, *engys*] v NZ, kde označuje bezprostřední blízkost, ba přítomnost toho, co bylo ve SZ předpovíáno, v Ježíši Kristu: v něm se p-ilo království nebeské [Mt

3,2; 10,7; Mk 1,15; L 10,9.11]. Ale jeho uskutecnění v plnosti je věcí »posledních dnů«. Právě-li Mt 26,45 Ježíš, že »se přiblížila hodina« [sr. Mt 26,18], míní tím počátek svých utrpení, jež jsou současně počátkem eschatologických událostí, spějících k druhému jeho příchodu v slávě. Ne nadarmo, ale v jiném smyslu, učedníci se domnívali, že Ježíšova blízkost Jerusalemu spadá v jedno s bezprostředním zjevením království Božího [L 19,11]. Ježíš však je nenechává na pochybách, že tomuto zjevení království Božího v plnosti bude předcházeti jeho smrt [Mt 21,34] a dočasný odchod [L 19,12-27], zkáza Jerusalema [L 21,20], změny v přírodě [Mk 13,24-37], soužení [L 21,21-36] a pod., a vybízí k ustavičné bdělosti. Prvotní církev žila v tomto znamení blízkosti posledních dnů [Ř 13,12]. »Pán blízko!«, bylo jejím přesvědčením a vyznáním [F 4,5; Žd 10,25; Jk 5,8; 1Pt 4,7; Zj 1,3; 22,10].

»Přiblížili se dnové tvoji« = přiblížila se tvá smrt [Dt 31,14; sr. Gn 47,29; L 7,2; F 2,30].

Přibuzenství, přibuznost, přibuzný.

Tak ve SZ překládají Kral. řadu hebr. výrazů, jež vyjadřují různé druhy p-í od přibuznosti, vzniklé sňatkem [hebr. *chátan* = oženiti se Joz 23,12], přes příslušnost k jednomu rodu nebo pokolení [hebr. *mólédet* = původ, rod Gn 12,1; 24,4; 31,3; Nu 10,30] nebo vzájemnou blízkost [*kárób* = blízký, 2S 19,42; Jb 19,14; Z 38,12] až k povinnosti a právu přibuzenskému [*gá'al* = vykoupiti, vyplatiti, *gó'él* = ten, který vykupuje; *g^eullá* = povinnost výkupná, Lv 25,25; Rt 2,20; 3,9 12; 4,1. 3.6.8.14; Jr 32,7n]. Přibuzenství předpokládá obvykle společného předka, ale mohlo být uzavřeno i smlouvou, při níž docházelo ke smíšení krve těch, kteří smlouvu uzavírali [sr. Ex 24, kde smlouva s Bohem byla uzavírána tak, že touž krví byl pokropen oltář i lid], aby tak bylo dosaženo pokrevního přibuzenství. Podle některých badatelů i mezi Izraelci byly doby, kdy rozhodoval původ po matce [t. zv. matriarchát]. Děti náležely k matčinu rodu. Snad o tom svědčí i některá místa jako Gn 42,38; 43,29; 44,20.27nn; Sd 8,19; 9,3, kde výraz bratr v plném slova smyslu je vyhrazen pouze synům těžce matky. Matka, nikoli otec, adoptovala cizí dítě za své [Gn 30,3]. I po uzavřeném manželství žena zůstávala členkou svého kmene. Vyplývá to na př. z obavy Eliezerovy, že Rebeka bude chtít, aby se Izák přiznil k její rodině [Gn 24,5], a z tajného útěku Jákobova od Lábana [Gn 31,31]. Ostatně sr. Gn 2,24. *Manželství.

Povinností přibuzného bylo vykoupiti z otroctví toho, jenž se pro chudobu nemůže sám vyplatiti [Lv 25,25.48n]; jeho povinností bylo i koupiti pozemek po zemřelém bezdětném přibuzném [Jr 32,8nn] a pojmouti jeho manželku za ženu [Rt 4,1-11 *Levirátní sňatek]; v primitivních dobách byla jeho povinností také krevní msta. Byla to ovšem povinnost celého kmene [2S 14,7; sr. Ex

Přibuzenství-Přibytek [741]

21,13; Nu 35,9-34; Dt 19,1-13; 24,16], všelijak omezená přesnými ustanoveními. Právě-li Job [Jb 19,25], že ví, že jeho vykupitel živ jest, srovnává Boha s oním hebr. *gó'él*, t. j. mstitelem, který pomstí jeho smrt a tak ho ospravedlní v očích současníků. I jinde častěji je Bůh nazýván »vykupitelem« [*gó'él*], t. j. tím, jenž se Izraele ujímá právem přibuzenství. On vykoupí Izraele z otroctví [Iz 43,1; sr. 41,14; 44,6; 47,4; 52,3; 60,16; 63,4.9].

V NZ jde o překlad řeckého *syngénés* = = přibuzný [L 2,44; 14,12; 21,16; J 18,26; Sk 10,24], krajan, soukmenovec, rodák [Ř. 9,3; 16,7.11.21].

Přibytek. Hebr. výrazy, jež Kral. překládají p., ukazují celý vývoj bydlení lidu izraelského od *stanu až po *pevnost a *dům. Pobyt ve stanech připomínají výrazy *'ohel* [2Kr 14,12; Jb 12,6] a *miškán* [Ex 26,1; 40,34.38; Lv 26,11; Nu 1,50; 24,5; 2 46,3; 49,12; 74,7; 84,2; 87,2; 132,5; Iz 32,18; Ez 37,27]; pobyt na poušti připomínají výrazy *navé*, *navá* = = pastvisko, luh, na němž se nomádi dočasně usadí k odpočinku [Jb 5,3.24; 8,6; Ž 83,13; Př 3,33; 21,20; 24,15; Iz 34,13; Jr 31,23]. Hebr. *tirá* označuje stanové ležení kočovníků, chráněné navršenými ohradami kamenů [Z 69,26]. Hebr. *m^egúrá* znamená buď shromaždiště, zásobárnu nebo dočasné bydliště v cizině, v níž člověk požívá ochrany [Z 55,16]. Pevnější, trvalejší bydliště, sídliště je označeno výrazy *móšáb* [Ex 10,23; Lv 23,3; Nu 24,21; Ž 33,14], *má'on* [Dt 26,15; 2Pa 30,27; 2 68,6; 90,1; 91,9; Za 2,13], *m^eóná* [Jr 21,13], *mákón* [Iz 18,4]. Hebr. *rébes* znamená doupe, pelech [Jr 50,6], *málón* noclehárnu [2Kr 19,23]. V přeneseném smyslu se mluví o p-u Božím výrazy *má'on* [Dt 26,15; 2Pa 30,27; 2 68,6; 90,1; Za 2,13], *jášab* [= bydlet, 2 33,14], *mákón* [Iz 18,4], *miškán* [Z 74,7; 84,2; 132,5; Ez 37,27], *navé* [Jr 31,23] a ovšem i *bařit* = dům [1Kr 6,16]. Bůh slíbil, že vzdělá svůj p., t. j. že bude bydlet uprostřed svého lidu [Lv 26,11; Ez 37,27]. Stánek úmluvy byl dočasný p. Boží [Ex 40,34.38; Nu 1,50] stejně jako město Boží [Z 46,5].

V NZ je výrazem p. [řecky *hyperíon*] označena plochá střecha domu, na níž byla obvykle zbudována lehká komůrka, Sk 1,13, sr. 2Kr 23,12] nebo dvorec, venkovský dům [řecky *epaulis*, Sk 1,20; Ž 69,26]. Řeckého *moné* [= pobyt, bydliště, místo pobytu] je užito u J 14,2.23. Někteří vykladači se domnívají, že tu jde o vliv iránského náboženství, které vniklo do pozdějšího židovství a vytvořilo sz představy o *š^e'ól-u* [*Peklo]. Spravedliví podle tohoto názoru buď jen projdou *š^e'ól-em* do *ráje anebo jdou přímo po smrti do nebeského světa [sr. L 16,22; 23,43], kde jsou zřízena místa pobytu v koncentrických kruzích kolem Božího trůnu. Origenes vykládá výraz p. u J 14,2 jako zastávky duše na cestě k Bohu. Ježíš tímto slovem chce spíše naznačit trvalé, věčné přebývání u Boha na rozdíl

[742] Příčina-Příčiněti

proti pomijitelnému a zatímnímu, přípravnému pobytu na zemi. V nebesích bude věřící trvale zůstávat právě tak, jako Kristus s Bohem bude trvale zůstávat ve věřících už za jejich pozemského života [J 14,23, sr. v. 17; Ex 25,8; 29,45; Lv 26,11; Ez 37,26n; Zj 21,3. 22n]. Příznačné pro Jana je, že tuto trvalou přítomnost Kristovu neomezuje toliko na církev, ale soustřeďuje ji i na jednotlivce.

Podle 2K 5,1 je lidské tělo stanem, který může být stržen [sr. Iz 38,12; 2Pt 1,13n]; avšak věřící se nemusejí ničeho obávat, protože je jim připraven dům od Boha, zhotovený nikoli rukama, nýbrž věčný v nebesích [sr. Mk 14,58]. Církev ovšem je také Boží stavba [1K 3,9, kde Kral. mají »vzdělání«, Ef 2,21, kde Kral. mají »stavení« za řecké *oikodomé*], jejímž úhelním kamenem [*Hlava úhelní] je Kristus a *apoštolové a *proroci jsou základem. Do této stavby jsou spolu vbudováni také věřící, takže všichni rostou v p., bydlíště Boží [Ef 2,22] na rozdíl od p. ďáblů [Z 18,2], jímž se stane Babylon [sr. Iz 13,21n; Jr 50,39; Sof 2,14].

Ju 6 praví o andělech, kteří opustili sobě svěřený p. a tím i strážní úkol v nebesích [knížetství], že jsou chováni k Božimu soudu. Pisatel tu navazuje na knihu Enochovu [12,4]. Enochova kniha tu myslí na Gn 6,2. Tito padlí andělé byli pokládáni za původce kouzelnictví, nemravnosti a různých ďábelských kultů.

*Přebývati.

Příčina, východisko, podnět, důvod, příležitost, záminka. Hebrejščina může určitým tvarem každého slovesa [t. zv. kausativním kmenem] vyjádřit, že někdo dal podnět k něčemu, byl příčinou něčeho [na př. Nu 16,41; 32,15; 2S 12,14; Mal 2,8], ale má také celou řadu výrazů, jimiž je opsáno české p., příležitost [Dn 6,5], záminka ke sporu [Sd 14,4; 2Kr 5,7; Jb 33,10], podnět [Jr 2,24], nastrojení, uložení [Boží 1Kr 12,15; 2Pa 10,15]. Bez příčiny = bez zavinění, bezdůvodně [Jb 2,3; 9, 17; Ž 7,5; 25,3; 35,7.19; 109,3; Př 3,30; 26,2; Pl 3,52]. »Z příčiny pokoje« = pokojně [1Pa 12,17]. »Příčinou někoho« = pro někoho, kvůli někomu [Ž 6,8; 69,7; Iz 49,19]. V Kaz 8,5n je tak přeloženo hebr. *mišpát* = soud, rozhodnutí, úsudek; to, co je správné.

Řecké *afomé* znamená v 2K 5,12 příležitost, podnět, východisko činnosti [v tomto případě chlouby]. Pavel tu vysvětluje, že při své písemné obraně proti pomluvačům, v níž odhaluje své pohnutky misijní práce, nesleduje svůj prospěch, ale prospěch čtenářů, aby se jim mohli chlubit jako vlastním apoštolem proti těm, kteří ho mezi nimi snižují pro osobní prospěch. V 2K 11,12 tentýž řecký výraz znamená pokryteckou záminku [sr. L 11,54]. Pavel by býval měl nárok na to, aby se dal vydržovat sbory, v nichž pracoval - v prvotní církvi to bylo samozřejmé - ale úmyslně se vzdává tohoto nároku, aby znemožnil záminku svých protivníků k pomluvě anebo aby se na

něho nemohli odvolávat, když sami káží ze ziskuchtivosti a zatěžují sbory svými nároky. Odpůrci totiž by byli rádi, kdyby i Pavel přijímal od věřících odměnu za svou práci. To by byla pro ně záminka, že Pavel činí totéž, co oni, že se od nich v ničém neliší. Tím se totiž tito odpůrci chlubil, jak ironicky dodává Pavel. - Při výkladu 1Tm 5,14 záleží na tom, jaký význam dáme výrazu »protivník«. Jde-li o odpůrce církve, ať už židovské nebo pohanské, pak bylo nebezpečí, že mladé vdovy svým neukázněným životem [sr. v. 11 n] budou dávat záminku protivníkovi k pomluvě proti církvi. Ale už Bengel, který sice myslí na pozemské odpůrce, upozorňuje na to, že »protivník« na některých místech znamená satana a že v. 15 skutečně mluví o satanu. To vede Bertrama v Theol. slovníku k NZ k tvrzení, že v 1Tm 5,14 jde o satana, jemuž vdovský stav je odrazištěm [Kral. příčinou] k svedení mladé vdovy na scestí. Jen tak prý lze vysvětliti důrazný požadavek, aby se mladé vdovy znovu vdávaly a tak odňaly satanu vnější podnět ke svodům. Ale nejen vdovství, nýbrž i sám Zákon může být podle Pavla [Ř 7,8.11] podnětem ke hříchu. Neboť v člověku odhaluje všecko jeho žádostivost, kterou by ani neznal, kdyby mu ji Zákon tak jasně nepopsal. Právě Zákon dává hříšnosti v člověku podnět, aby se zabývala různými zakazovanými žádostmi. Boží zákaz dráždí hřích k otevřenému odporu proti Bohu. Zákon ovšem není vinen na tomto hříchu právě tak, jako strom v ráji neměl viny na neposlušnosti Adamově nebo příchod Kristův na zamítnutí se strany Židů [J 15,22, sr. Žd 10,29]. Ale odpůrci křesťanovy víry si dovedou vzít každý dobrý Boží dar za záminku ke svodu, za materiál, s nímž pracují. Tak i křesťanská svoboda se může stát záminkou hříšné tělesnosti [sr. Ga 5,13, kde *afomé* je přeloženo »zámysl«]. Všecko, co dává Bůh ze své milosti, může se proměnit v příčinu k *pohoršení, v osidlo a *pokušení.

»Bez příčiny« u Mt 5,22 je vsunuto do některých řeckých rukopisů a překladů. Podle nejstarších a nejhodnověrnějších textů Ježíš zakazuje nenávistný hněv vůbec, aby zdůraznil, že Bůh nesoudí jen podle skutečných činů, ale už podle hnutí mysli, podle smýšlení, Zdá se, že i ono »kromě příčiny cizoložstva« [= kromě důvodu smilství] u Mt 5,32, je rozšířením stručnějšího a radikálnějšího výroku u Mk 10,11. »K mnohým řečem příčiny jemu dávati« [L 11,53] = zaplétati jej do řečí o mnohých věcech, zahrnovati jej všelijakými otázkami. 1Tm 2,14 je lépe překládati se Žilkou: »Žena byla svedena a dopustila se přestupku«, nebo se Škrabalem: »Dala se svěsti a přestoupila zákaz«. Na ostatních místech vystačíme překladem »důvod« [L 23, 22; Sk 4,21; 10,21; 13,28; 19,40; 2Tm 1,6.12].

Příčiněti, příčiniti, stč. = přikládati, přiložiti [Dt 12,7; 1S 14,26; Iz 11,11; Ez 30, 21; Oz 8,1; JI 3,13; Ab 2,15; Mk 4,29], přidávati, přimnožovati, rozmnožovati [Z 78,17; Jr 45,3]. V Ž 119,48 je tak přeloženo hebr.

násá' = pozdvihnouti [k přísaze nebo v modlitbě, sr. Gn 14,22; Ž 28,2; 134,2; 141,2; Pl 3,41]. Kral. chápuo toto místo jinak, jak vysvětluje z Poznámek: Nejen »vnitřními mocmi duše své, ale i zevně dokazovati chci toho, že sobě slova tvého vážím a v něm se nalézám«. V 2Pt 1,5 má sloveso *epichorégein* [= na svůj náklad poříditi výstup chóru se zpěvy; bohatě podporovati] význam připojit: »Snažte se připojit k své víře ctnost« [Skrabal]; »Ukažte v své víře [šlechtné] jednání« [Hejčl-Sýkora]; »Dospějte svou vírou k síle« [Žilka].

Přičiníti se, snažiti se, pilnost vynaložiti, starati se o něco [Neh 2,18.20]. V 2Tm 4,9 má tento výraz význam pospíšiti si: »Pospěš si, abys ke mně mohl brzy přijíti«.

Přičísti, přičítati = připsati, připočítati [Dt 21,8; Jb 19,11; Ž 22,31], vymýšleti proti někomu něco [Ž 41,8]. Ž 22,31 lze také překládat: »O Pánu bude vypravováno [budoucímu] pokolení« [Zeman v souhlase s Duhmem]. Sk 1,17 jest lépe překládati: »Počítal se k nám«. Fm 18 překládá Žilka: »Je-li ti něco dlužen, připiš to na můj účet. *Počítán, počítati, počten«.

Přidržeti se = držeti se [Nu 36,9; Jb 17,9; Iz 56,2], při někom býti, státi, připojit se [Sk 5,36], lnouti [Gn 2,24; Dt 10,20; 13,4; 30,20; Rt 1,14; 2S 20,2; Dn 2,43; Mk 10,7], lpěti [Ž 119,31], následovati [2S 2,10], chytiti se [L 15,15]. R 7,21 tak překládají Kral. řecké *parakeisthai* = býti po ruce, pohotově [Žilka: »Je mi pohotově zlo«]. 1K 7,35 překládá Skrabal: »Mám na mysli to, co vás zušlechťí a umožní vám nerušené býti u Pána«. V Tt 1,9 je tak přeloženo řecké *antechesthai* [= držeti něco před sebou k své ochraně; držeti se něčeho, ujmouti se něčeho, dáti si na něčem záležet, dbáti něčeho]. Smysl verše je ten, že biskup si má dát záležet na tom, aby jeho kázání přesně souhlasilo se spolehlivým učením.

Přihbí, stč. = přehyb; místo, kde se přehýbají kosti; odborně: jamka v páni, do níž zapadá hlavice kosti stehenní [Gn 32,25.32].

Přihlédati, přihlédnouti, přihlídati, stč. = zkoumavě přihlížeti, starati se o něco [Př 27,23; Ezd 3,9], vyříditi si, postarati se o něco [Sk 18,15].

Příhoda, stč. nehoda, neštěstí; co se přihodí, náhoda [Kaz 9,11]. Příhoda noční [Dt 23,10] = polluce.

Příhodně, trefně, vhodně, líbezně [Iz 50,4], ve vhodnou chvíli, příležitost [Mk 14,11].

Příhodnost, příhodný, stč. = vhodnost, vhodný [Mk 6,21], p. času = ustanovený čas [Sk 1,7], p. čas = pravý čas [R 13,11]. Čas příhodný = pravý čas [Ž 145,15]; vhodná příležitost [Mt 26,16]. Ve 2K 6,2; Žd 4,16 se myslí na mesiášský čas, na dobu určenou ke spáse [Iz 49,8n].

Příhrádek, stč. mezized' nebo něco touto zdí odděleného, oddělený prostor. V Ez 41,12n je tak označeno nejvnitřnější nádvoří chrámu podle Ezechielova vidění. V něm stála vlastní budova chrámová. *Chrám 2.

Přičiníti se-Přicházeti [743]

Přicházeti, příchod, přijítí. Vedle obvyklého významu ve smyslu »přibližovati se a dojíti« mají tyto výrazy, jimiž Kral. ve SZ překládají víc než 40 hebr. slov, také význam kulticko-náboženský. Už v antických modlitebních textech se prosí o příchod božstva a mluví se o tom, že božstvo přišlo [zjevilo se]. Ve SZ přichází věřící do svatyně, chrámu, aby se skláněl před Hospodinem nebo aby obětoval [1S 16,2.5; 1Kr 8,42; Ž 65,3; 86,9; Iz 1,12; Ag 2,8; Za 8,20n; 14,17]; také Hospodin nebo jeho hlas nebo Duch přichází k lidem [Ex 20,24; Dt 33,2; 1S 4,7; Ž 29,4; 101,2; Iz 50,2] buď ve snu [Gn 31,24] nebo v mimořádných úkazech přírodních [Ex 20,20] nebo jinak [Nu 22,9; Sd 15,14; 1S 4,7; 16,16]. Hlavní pozornost SZ-a je však soustředěna na eschatologický příchod Boží, jeho světla [Iz 60,1], jeho vykoupení [Iz 35,4; 59,20], jeho soudii [Iz 3,14], zvláště však jeho Mesiáše [Iz 59,20; Dn 7,13; Za 9,9], který se bere [= přichází] ve jménu Hospodinovu [Ž 118,26]. S tímto příchodem Božím a Mesiášovým souvisí i příchod rozhodujících posledních dnů, dne Hospodinoва [Iz 13,9; 35,4; 40,10; 66,15; Oz 9,7; Ez 21,29; Mal 4,1.5].

Tato naděje, že Bůh, Mesiáš, jeho den anebo jeho království přijdou, byla obzvláště živá v době nz. Podle lidového očekávání před příchodem Mesiášovým vystoupí Eliáš [Mt 11,14; 17,10.12; 27,49; Mk 9,11n; základem je tu Mal 4,5-6], a formule »ten, který přijíti má« byla označením Mesiáše [Mt 11,3; L 7,19n; sr. Mt 21,9; L 19,38]. Samaritánka pak očekává, že Mesiáš přinese i zjevení o pravém kultu [J 4,25]. Ježíš sebe sama označuje jako toho, který přišel, a Jana Křtitele prohlásil za Eliáše. [Podle evangelisty Jana má Křtitel sám toto vědomí: J 1,7.15.27.31], Všude tam, kde Ježíš praví, že přišel, aby kázal [Mk 1,38], volal hříšníky k pokání [Mk 2,17; L 5,32], naplnil Zákon a Proroky [Mt 5,17], pustil oheň na zemi [L 12,49], způsobil rozdělení mezi lidmi [Mt 10,34nn; L 12,51nn], prosvítá jeho mesiášský nárok a vědomí božského poslání. Zvláště evangelium Janovo je toho plné: Ježíš ví, že nepřišel sám od sebe [J 7,28; 8,42], nýbrž ve jménu Otce [J 5,43], ví, odkud přišel a kam jde [J 8,14], ví, že přišel, aby svědectví vydal pravdě [J 18,37], jako světlo, aby ten, kdo v něho věří, nezůstal ve tmě [J 12,46], ale měl život a hojnost [J 10,10]; přišel ne aby soudil svět, ale aby jej spasil [J 12,47]. Přesto však jeho příchod je soudem pro ty, kdo se postaví proti němu [J 3,19; 9,39]. Mesiášské vědomí poslání od Boha prosvítá i tam, kde Ježíš mluví o tom, že »přijde, jde, přišla hodina« [J 2,4; 4,21.23; 5,25; 7,30; 8,20; 12,23; 13,1; 17,1]. Jde o čas, který v svém spasitelném plánu ustanovil Bůh pro toho, kterého poslal. Ale i tam, kde Ježíš mluví o sobě nepřímo jako o Synu člověka, jasně prosvítá jeho mesiášský nárok. Syn člověka přišel, aby hledal a spasil zahynulé

[744] Příchozí

[Mt 18,11; L 9,56; 19,10; sr. Ef 2,17; 1Tm 1,15], aby sloužil a dal život svůj mzdu na vykoupení za mnohé [Mt 20,28; Mk 10,45]. Démoni ovšem jsou si vědomi toho, že přišel zhubit jejich moc [Mt 8,29; Mk 1,24; L 4,34]. Tím, že Ježíš přišel na tento svět, přišlo i království Boží a je mezi lidmi [L 11,20n], ovšem jen jako v předjímce, nikoli v plnosti.

Ale právě proto má rozhodující význam, aby lidé ve víře přicházeli k Ježíši Kristu, do úzkého styku s ním. Je příznačné, že toto přicházení k Ježíši Kristu je v nz vypravování obyčejně spojeno s projevem nejhlubší úcty [Mt 8,2; sr. 9,18; 14,33; 15,25; Mk 5,33]. Ježíš sám zve k sobě [Mt 11,28; J 6,35; 7,37], a kdo k němu přijde, nebude odmítnut [J 6,37]. Přijít k němu znamená ovšem stát se jeho učedníkem se všemi důsledky, jež jsou s tím spojeny [Mt 16,24; Mk 8,34; L 6,47; 9,23; sr. 14,27]. Ne každý je ochoten je přijmout [Mt 22,3; L 14,20; J 3,19n; 5,40]. Evangelista Jan vyzdvihuje z Ježíšových výroků ty, jež ukazují, že příchod k němu patří do oblasti Božího vyvolení. Jen ten, kdo je vyučen od Boha, jde ke Kristu [J 6,45.65], nepřijde na soud [J 5,24] a vyznává, že Kristus je ten, »kterýž měl přijíti na svět« [J 11,27].

Přese všecku jistotu, že v Ježíši Kristu přišel Mesiáš, Syn Boží v těle [1J 4,2; 2J 7; sr. 1J 5,6], a s ním i království Boží [Mk 11,10], hledí NZ do budoucnosti, kdy Mesiáš a království Boží přijdou v moci [Mk 9,1]. Už rabini v době Ježíšově znali dvě možnosti mesiášského příchodu: v nízkosti a v moci. Mluvili také o zjevení království Božího, jež až dosud zůstává skryto. I Ježíš učí své učedníky modlit se za příchod království Božího [Mt 6,10; L 11,2] a slibuje, že ten, kdo pro něj a pro evangelium »nyní v tomto času« opustil všecko, vezme stokrát více »v budoucím věku« [Mk 10,30; L 18,30]. Budoucí věk a království Boží, za jehož příchod se učedníci modlí, jsou souznačné pojmy. V tomto budoucím království Božím Ježíš bude slaviti se svými učedníky novou Večeří [L 22,18], jejíž předjímku byla Poslední večeře na této zemi a přicházení zmrtvýchvstalého Krista mezi učedníky [J 20,19.26; 21,13]. Příchod tohoto království totiž spadá v jedno s novým příchodem Syna člověka [Mt 16,27; 24,30; 25,31; 26,64; sr. L 23,42; Sk 1,11; Zj 1,7], který však je nevyzpytatelný [Mt 24,3.42nn; Mk 13,36 sr. L 17,22; Zj 16,15]. Předcházeti jej však bude kázání evangelia po všem světě [Mt 24,14], vystoupení a příchod falešných proroků [Mt 24,5], Antikrista [1J 2,18; 4,3] a mnohá utrpení [Mt 9,15; L 23,29; Zj 3,10; 7,14; sr. Sk 2,20]. Bude to příchod Boží a Kristův k poslednímu soudu [Mt 21,40; 25,19nn.31-46; L 13,6nn; 1J 2,28; Zj 11,18; 14,7.15; 18,10], ale také ke svatbě Beránkově [Zj 19,7; sr. L 22,18]. Při tom dojde k překvapující skutečnosti, že mnozí od východu i od západu

přijdou stoliti v království nebeském, zatím co mnozí »synové království« budou vyloučeni [Mt 8,11; L 13,29]. Zvláště janovský okruh zaznamenává vlastní výroky Ježíšovy o novém příchodu [J 14,3; 21 22n], předznamenáném příchodem *Utěšitele, Ducha sv. [J 14,16.26]. Právě Duch sv., jenž nahrazuje osobní přítomnost Kristovu, je janovskému okruhu zárukou, že Kristus znovu přijde [J 14,18; Zj 1,4.8; 2,5.16.25; 3,3; 22,20].

Také Pavel, jeho okruh a jeho sbory žijí v očekávání [brzkého] příchodu Kristova v slávě [1K 4,5; 11,26; 1Te 5,2; 2Te 1,10; 2Tm 4,1; sr. Zj 10,37; Sk 2,20; 3,20; 7,52], jež bude předcházeti hromadné odpadnutí a zjevení syna zatracení [2Te 2,3.8; sr. 2Pt 3,3n.10], ale také spása Izraele [R 11,25n]. Jk 5,7 vybízí k trpělivosti »až do příchodu Páně«.

»Přijít k čemu« ve smyslu dospěti [řecky: *katantán* = dojít k cíli] ve Sk 26,7, jež Žilka překládá: »A nyní stojím před soudem pro to, že chovám naději v sliby dané Bohem našim praotcům, naději, k jejímuž uskutečnění dvanačtero našich kmenů doufá dospěti vytrvalou službou Bohu dnem i nocí«. Pavel tu uznává vytrvalé úsilí Židů o dosažení Božích cílů, ví ovšem, že toto jejich úsilí je marné, pokud se nepodrobí Kristu [R 10,2n]. Podobný význam má sloveso přijít ve F 3,11 [Žilka: »abych mohl dospěti ke vzkříšení z mrtvých«], kde Pavel vyslovuje touhu po vzkříšení nikoli jen k soudu, ale k slávě Kristově a tak po účasti na moci vzkříšení Kristova, jež se zatím projevovala pouze účastí v jeho utrpení.

Příchozí. Hebr. většinou *gér* [= cizinec], někdy *tóšáb* [= přistěhovalec bez občanského práva, který se usadil v zemi jen na čas, Gn 23,4; Lv 25,23. Kral. toto slovo překládají také *podruh, na př. Lv 25,35; Ž 39,13]. *Gér* znamená ve SZ člověka neizraelského původu, který se usadil natrvalo mezi Izraelci [Ex 20,10; Lv 16,29; 17,8; 2S 1,13], neměl sice plného občanského práva, ale stál pod ochranou Boží a měl určité výsady a povinnosti. Izraelci sami byli »příchozí v zemi Egyptské« [Ex 22,21], a proto měli zacházet laskavě s p-mi v své zemi [Lv 19,33n; Dt 10,18n]. Zákon pamatoval v svých ustanoveních na tyto p. [Ex 22,21; 23,9]. Chudý p. požíval týchž výsad jako chudý Izraelce [Dt 24,19n]. P. se musel podrobovat ustanovením Zákona [Ex 12,19; Lv 16,29; 17,10; 18,26; 20,2; Nu 19,10, ale sr. Lv 17,15 s Dt 24,21]. Ovšem, nebyl přímo nucen k náboženským povinnostem. Nemusel přijímat obřizku, nebyl-li otrokem, a byl vyloučen z účasti na slavnosti fáze [Ex 12,43-46], ale mohl být pozván k obětnímu hodování [Dt 16,11.14] a směl obětovat určité oběti [Lv 17,8; Nu 15,14.26.29, sr. také Joz 9,21]. Platilo pro něho i práva útočištné [Nu 35,15]. Přijal-li obřizku, mohl se zúčastnit i slavnosti fáze [Ex 12,48n]. Stal-li se však otrokem, nevztahovalo se na něj právo milostivého léta [Lv 25,45n]. Zdá se, že po usazení Izraelců v Palestině tvořili p. zvláště společenskou třídu mezi Izraelci [sr. 2Pa 2,17].

Výjimku tvořili Ammonitští a Moabští, kteří se nesměli stát členy izraelské společenosti; jen syn Izraelce a Moabanky směl býtí připuštěn do shromáždění [Dt 23,3, sr. 7,31].

N.

Tento původně společenský a právní pojem, týkající se ovšem Izraele, lidu Hospodina, byl potom přenašen na vystižení vztahu člověka na jedné straně k Bohu, na druhé straně ke světu. Tak Izrael je často označován za příchodního a podruha u Hospodina, jemuž patří země [Lv 25,25; Ž 39,13], a věřící se pokládají za pouhé p. na tomto světě [Ž 119, 19], kteří hledají pravou vlast [sr. Žd 11,9. 13nn; 1Pt 2,11]. Na druhé straně však věřící v Krista Ježíše nejsou hosty a p-mi v Boží domácnosti, i když nepocházejí z Izraele podle těla, nýbrž jsou spoluměšťany svatých [Ef 2,19].

U L 24,18 jde o označení přesídleného Žida z diaspory [*paroikos*]; ve Sk 2,10 o ty, kteří - snad jako poutníci k svátkům - se přechodně ubytovali v Jerusalemě [řecky: *epidémintes* = kteří přicestovali]. V 1Pt 1,1 je užito výrazu, označujícího cizince, kteří nemají občanského práva [řecky: *parepidémios*, což je někdy překladem hebr. *tóšáb*], a jen přechodně se někde ubytovali. Označení jsou tak křesťané, kteří jsou členy Božího lidu [1Pt 2,10] a mají svou vlast v nebesích [1Pt 1,4; sr. Žd 11,13; Gn 23,4], nyní však jsou rozptýleni mezi národy [1Pt 2,11]. *Cizí. *Pohostinu.

XX

Přichylnější, stč. oddanější. 2K 7,15 překládá Skrabal: »A jeho srdce je vám ještě více oddáno, když si vzpomíná...«

Přichylnost, stč. = náklonnost, chuť. Tak překládají Kral. v Ř 10,1 řecké *eudokia* = dobrá vůle vůči někomu, jež ovšem nemá co činit s nějakou oblibou, jak se domnívají Kral. Apoštolova dobrá vůle vůči nevěřícím Izraelovi se projevuje v tom, že se modlí za jeho spásu [sr. Ř 11,13n; 1K 9,20]. Žilka překládá: »Jejich spásaje touhou mého srdce a mou prosbou k Bohu za ně.« Hejčl-Sýkora: »Touha mého srdce a modlitba k Bohu platí jim, aby byli spaseni.«

Přijít v 1Tm 3,16 je překladem řeckého *analambanesthai* [= býti vzat vzhůru, vyzdvižen], jež je ustáleným výrazem pro nanebevzetí Kristovo, tedy pro jeho oslavení [sr. Mk 16,19; Sk 1,2.11.22]. *Přijítí, přijmouti.

Přijemnost, příjemný, stč. = způsoblost k přijetí; to, co lze přijmouti; to, co se líbí. Tak překládají Kral. ve SZ jednak hebr. *chén* [= přízeň, milost, krása] v Př 22,11; 31,30; Kaz 10,12 a Př 1,9; 4,9, kde jde o líbezny věnec na hlavě, jednak *chánan* v Př 21,10 ve smyslu býti milostiv, slitovati se nad někým, jednak *rásôn* [sloveso *rásá* = býti příjemný, v Ex 28,38; Lv 7,18; Ž 19,5; Iz 60,7; Jr 6,20, jednak *ta^avá* [= žádostivý] v Gn 3,6, jednak *s^e'ét* [= pozdvižení, t. j. tváře, sr. Jb 11,15, opak: opadlost tváře Gn 4,6] v Gn 4,7, jednak *nichó^ach* [= příjemnost, zalíbení] v Gn 8,21;

Přichylnější Přijímání [745]

Ex 29,18 [o obětech], jednak *ná'am* [= býti milý] v 2S 1,26, jednak *tób* [= dobrý] v Ěst 8,5, jednak *kún* [= pevně postavití, připravití, na př. o pokrmech, Neh 8,10] v Ž 141,2 [Zeman překládá: »Nechť má modlitba před tvou tváří obstojí jako kadidlová vůně«], jednak *mátók* [= sladký, sr. Ž 19,11; Př 16,24; Pís 2,3] v Kaz 11,7, a konečně *nákar* ve významu uznati, přátelsky na někoho zříti u Jr 24,5. Jak z výše citovaných míst je patrné, mají výrazy p-ost, p-ý důležitý význam v kultickém životě. Jen oběti bez vady jsou příjemné Bohu [Lv 22,19nn], ale bezvadnost obětího zvířete musí být provázena i bezúhonností obětujícího [Jr 6,20], takže Iz 56,7 očekává, že jednou, v době spásy, kdy Bůh přivede také »cizozemce« k hoře své svatosti, i oběti jejich budou p-é Hospodinu. Myšlenka kultu byla časem ještě více zduchovněna a přenesena do oblasti nábožensko-mravní: »obět bezbožných ohavností jest Hospodinu, ale modlitba upřímných líbí se [jest příjemná] jemu« [Př 15,8; 16,7; 11,20 sr. Ž 69,32]. Být příjemným [t. j. přijatelným] Bohu = být zbožným.

Podobně je tomu v NZ. Kdo se bojí Boha a činí spravedlnost, je Bohu p-ý [Sk 10,35; Kral. řecké *dektos, euprosdektos* = přijatelný, p-ý překládají také vzácný, na př. L 4,24; 2K 8,12. Viz Fr. Šimek, Listy filol. 1940, str. 337-383, kde dovozuje, že vzácný je původně totéž co příjemný, t. j. co člověk rád vezme (vzítí): jak příjemný = co rád přijímá]. Kdo ve spravedlnosti, pokoji a radosti v Duchu svatém slouží Kristu, je milý [*arestos*] Bohu a uznávaný [Kral. příjemný, řecky: *dokimos*] od lidí [Ř 14,18]. Pavel prosí čtenáře své epístoly do Říma o přímluvné modlitby, aby jeho služba byla »příjemná svatým v Jerusalemě«, t. j. aby byla laskavě od nich přijata. V Ko 4,6 vyzývá pisatel čtenáře, aby každé jejich slovo bylo »v milosti« [Kral. příjemné], t. j. pronášené u vědomí Boží milosti. 2K 4,2 překládá Žilka srozumitelněji: »Tak se doporučujeme každému lidskému svědomí před Bohem«.

Přijetí. V Ř 9,4 jde o adoptování za syny, o synovství, jež Izraeli přes jeho nevěru přece jen náleží [Ex 4,22; Jr 31,9; Oz 11,1]. Právě proto doufá Pavel, že dočasně zavržení Izraele bude jednou zrušeno a jeho znovupřijetí přinese neskonale větší požehnání než jeho dočasná nevěra [Ř 11,15]. Pavel tu myslí na nový příchod Kristův, který přinese vzkříšení z mrtvých. - Žd 10,26 varuje ty, kteří schválně hřeší, t. j. kteří svým životem zapřou Krista a jeho obět, ačkoli už přijali jasné poznání pravdy, že nebudou už mít vyhlídky na nějakou jinou obět, jež by smyla jejich hříchy.

Přijímač. *Přijímání.

Přijímání osob, nadržování, stranické ohledy, stranicství, ohledy na osobu, její původ nebo vzezření, zjev [Lv 19,15; Dt 1,17; Jb 34,19; Ž 82,2; Př 18,5; 24,23, sr. Ex 23,3; 1S 16,7; Mt 22,16; Mk 12,14; L 20,21]. Bůh

[746] Přijímání, přijít

nikomu nenádržíje a nesoudí nikoho podle vnějšího vzhledu [Dt 10,17; 2Pa 19,7; Sk 10,34; R 2,11; Ga 2,6; Ef 6,9; Ko 3,25; 1Pt 1,17]. Jk 2,1 dovozuje, že víra v Ježíše Krista je neslučitelná s posuzováním člověka podle zámožnosti. Toto počínání prohlašuje Jk 2,9 za hřích [sr. v. 6].

Přijímání, přijít (nč. = přijmouti). V nábožensko-kultickém smyslu o Bohu, který přijímá oběť, protože je mu příjemná [Gn 33,11; Ž 51,18; Ez 20,40n; 43,27; Mal 1,10. 13 *Příjemnost, příjemný], nebo modlitbu tím, že se jí zaměstnává [Z 6,10; 39,13], nebo člověka [Jb 42,8], po případě lid [Lz 41,8; L 1,54]. Přijímá-li Bůh, znamená to, že vyvoluje [*Vyvolení]. Také člověk p-á požehnání od Hospodina [Z 24,5], ale také trestající a výchovně uložení Boží, jako kázeň [Jr 2,30; 5,3; 7,28; 17,23; Sof 3,2.7, sr. Jb 2,10; Žd 12,6], jeho slovo ve smyslu pokorného sebe-podrobení a uznání [Jr 9,20; nejde tu jen o sluchové vnímání, sr. Př 2,1; 4,10; 8,10; 10,8; 15,32; Kaz 4,13; Ez 3,10]. Zalmista je přesvědčen, že Bůh jej vysvobodí z moci *pekla a přijme ve svou slávu [Ž 49,16; 73,24, sr. Gn 5,24]. Přijímání hostí, pohostinnost byla v celém starověku, a ovšem i ve SZ a NZ pokládána za samozřejmou povinnost [Gn 18; Sd 19,18; 1Kr 17,10n; 1Pa 12,18; sr. L 9,53; J 4,45; 2K 7,15; Ga 4,14], později zvláště pokud jde o pronásledované pro víru [3J 5-8, sr. 1Tm 5,10]. Toto přijímání je zvláště tím způsobem zdůvodněno v Žd 13,2, sr. Mt 25,35. Jde o přijetí do nejužšího společenství.

Na sz pozadí pochopíme význam nz výrazů *dechesthai*, *lambanein* a jejich složenin. Mt 10,40nn navazuje na starověkou představu, že přijmout posla je totéž jako přijmout toho, který jej vysílá, a tak vstoupit s ním do obecnství. Kdo přijímá proroka nebo spravedlivého, vstoupí s nimi do tak úzkého obecnství, že se s nimi bude podílet i o jejich odplatu, která je jim připravena od Boha. Kdo přijme [t. j. vstoupí do poslušného obecnství Mt 10,24] učedníka Kristova, přijímá [t. j. vstupuje do obecnství] Krista a s ním i toho, kdo jej poslal, Boha. Apoštolové do určité míry zprostředkovávají obecnství s Bohem pro ty, od nichž jsou přijímáni. Zvláště *Evangelium Janovo zdůrazňuje význam přijetí Krista za Pána a Spasitele [J 1,12; 5,43], o p-i jeho svědectví [J 3,11.32n; 12,48; 17,8], jeho poslu [J 13,20]. Kdo jej přijímá, dostává se do obecnství s Otcem, od něhož Kristus přijal čest a slávu [2Pt 1,17; sr. Zj 5,12]. U Mt 18,5 [Mk 9,37; L 9,48] slibuje Ježíš svým učedníkům, že i ten, kdo v jeho jménu přijme [t. j. svým poselstvím a jinak se ujme] pacholátko, přijme Krista. Tím právě osvědčuje učedník Kristův svou odhodlanost, neměřit svou práci velkými výsledky na těch, kteří jsou mocní a urození, nýbrž spokojí se úspěchem« na malých, potřebných pomoci a nevzdělaných.

Zvláště často se mluví v NZ o přijímání slova Božího [Sk 2,41; 8,14; 11,1; 17,11; 1Te 1,6; 2,13; Jk 1,21] anebo toho, co tvoří obsah tohoto slova [Mk 10,15; L 18,17]. Nejde tu jen o rozumové přisvědčení k tomuto slovu, nýbrž o pokorné, důvěřivé sebedoprobení, jakého je schopno jen dítě. Přijmout slovo = přijmout lásku pravdy [2Te 2,10], přijmout milost [sr. 2K 6,1] = uvěřit. Je to patrné i na tom, že některé z rukopisů zaměňují sloveso p. za uvěřiti [na př. Sk 2,41]. Bůh sám musí toto přijetí umožnit skrze Ducha sv. [1Te 1,6; 2,13]; člověk ovšem může toto přijetí slova odmítnout [sr. J 1,11; 1K 2,14].

To, co věřící přijímá od Boha nebo Krista, je především Duch sv. [J 7,39; 20,22; Sk 1,8; 2,38; R 8,15; 1K 2,12], takže být křesťanem a přijmouti Ducha sv. je jedno a totéž [Sk 10,47; 19,2]. Právě Duchem sv. se odlišují věřící od světa, který není s to jej přijmouti pro svou nenávisť a zatvrzelou nevědomost [J 14,17]. Jen vírou lze přijmouti Ducha sv. [Ga 3,2.14], což je totéž jako přijmouti milost [R 1,5], dar spravedlnosti [R 5,17], zaslíbení věčného dědictví [Žd 9,15 sr. 12,28], známost pravdy [Žd 10,26], odpuštění hříchů [Sk 10,43 Kral.: vezme, sr. Sk 26,18] a pod. Věřící nemá nic, co by býval nepřijal, a to daro [sr. Mt 10,8; 1K 4,7].

»Býti přijat vzhůru« [1Tm 3,16] je nz formulí pro nanebevstoupení, nastolení Kristovo v slávu [sr. Mk 16,19; L 9,51; Sk 1,2.11.22; 3,21; 1Pt 3,22].

V Žd 2,16 má sloveso p. [*epilambanesthai*] význam pomocně se ujmáti, pevně k sobě přivínouti a tak dávati podíl na sobě. Podobný význam má p. [*proslambanesthai*] v R 14,1.3; 15,7: Tak jako Bůh nebo Kristus každého úda církve přijal bez výhrad do svého obecnství, tak mají navzájem věřící přijímat do svého křesťanského obecnství, a to bez jakýchkoli vnitřních výhrad, plynoucích z různých náboženských obyčejů. U Mt 11,14 p. = rozuměti, uznati.

Na mnohých místech naznačuje sloveso p., že jde o to, co bylo nazato od předků a zase dále předáváno a odevzdáváno, tedy o tradici [Mk 7,4]. Pavel ujišťuje, že to, co připomíná korintskému sboru o sv. Večeři Páně, přijal »od Pána« [1K 11,23], t. j. nikoli »v nějakém přímém zjevení, nýbrž prostřednictvím tradice, která se držela v církvi o oné poslední noci«; dále že jeho posluchači přijali přesně formulované evangelium [1K 15,1.3, sr. Ga 1,9. 12; 1Te 2,13], jež sám přijal od jiných a zase je věrně odevzdával ostatním, že přijali i způsob života [1Te 4,1; 2Te 3,6; F 4,9]. Ovšem, nejde tu o mrtvou tradici, protože i učení i způsob života u křesťana plyne v posledku z přijetí živého Krista za Pána [Ko 2,6], a to na základě určité, přesně formulované zvěsti o spasitelných událostech [sr. L 1,2; 1K 11,2; F 4,9 na rozdíl od falešných tradic židovského zákonictví Mk 7,3. 5n.13; Ga 1,14; Ko 2,8].

Ostatní výskyty sloves přijímati, přijít,

přijmouti jsou srozumitelné ze souvislosti.
*Vzítí.

Přijítí (příjdu). *Přicházeti, přichod.

Příjmi, stč. = příjmení, jméno rodu nebo k vlastnímu jménu přidané; přízvisko, jímž se odlišují lidé téhož jména [Mt 10,3; Sk 1,23; 4,36; 10,5; 12,12]. U Iz 45,4 jde o čestné jméno »můj pastýř«, »můj pomazaný« [sr. Iz 44,28; 45,1], jímž Hospodin pojmenoval Cýra [Kýra].

Přijmouti. *Přijímání.

Příkázání (nvč. = příkázání), příkázati, ve smyslu nařízení, vydaného od oprávněné autority [*Mandát]. Ve SZ jde většinou o překlad hebr. *misvá* [= předpis, na př. Ex 16,28; 20,6; Lv 27,34; Nu 15,40; Dt 4,2; 7,9; aj., 1S 13,13; 2Kr 2,3; Jb 23,12; většinou v žalmech; Pr 3,1; 4,4; 6,20.23; Kaz 12,13; Iz 48,18; Mal 2,4.], *sává* [= příkaz Ex 6,13], *chukká* [= ustanovení, Lv 18,3; 1Kr 3,3], *pikkúdim* [= rozkazy; to, co bylo uloženo 2 19,9; 103,18; 119,15.63.69.78.100.104.173], *pé* [= ústa, výrok, rozkaz Nu 14,41] a j. Příslušná slovesa jsou většinou *sává*, *ámar*, *dábar* a j. Může jít při tom o nařízení lidská [krále, Mojžíše 2S 18,5; Lv 9,5], při čemž Kral. raději užívají výrazů rozkaz [2Pa 35,10], rozkázání [2Pa 29,25; 35,16], nařízení [Dn 3,12], poručení a pod., kdežto výrazy příkázání, příkázati vyhrazují většinou pro Boha. Jde přitom o jednotlivé příkazy sz Zákona [Ex 15,26; Dt 10,13; 27,10; 2Kr 17,13], což je patrně zvláště tam, kde se vyskytuje příkázání pohromadě se Zákonem, na př. Ex 24,12; Joz 22,5. Oblíbeným výrazem pro plnění příkazů Božích je »ostříhati p.« [Dt 8,1.2.6.11; 26,18; 1Kr 8,58 a j.]. Židovští učitelé Zákona tvrdili, že v Pentateuchu je 613 p., 365 záporů a 248 příkazů, jež začínají slovesem »čiň!« Tím se stalo zachovávání těchto ustanovení velmi složité a obtížné. Mal 6,8 se sice snažil shrnouti všechny povinnosti člověka ve tři jednoduché příkazy a naučná literatura sz se pokoušela o krátkou summu všech příkázání [Kaz 12,13], ale židovští bohoslovci přesto trvali na tom, že pochopení ducha Zákona nesmí vést k opomíjení jednotlivých příkazů, a věřili, že je možné, aby člověk všechna vypočítaná p. zachovával [sr. Mt 19,20; L 15,29]. Pro prostého však a pod tíhou denních starostí stojícího člověka bylo takové zachovávání všech příkazů nemožné, protože je ani nemohl znát.

NZ řeckým *entolé* označuje jak Zákon, zvláště *Desatero [Mt 5,19; Mk 10,17nn; L 23,56], tak mojžíšovská ustanovení [Mk 10,5; J 8,5]. Ježíš bral a učil brát p. Desatera naprosto vážně [Mk 10,17nn] jako podmínku vejítí do života [Mt 19,17]. I u Mt 5,19, kde Ježíš mluví o »nejmenších«, t. j. nejméně závažných p-ch [podle pojetí zákoníků, kteří mluvili o lehkých a těžkých, t. j. důležitých p-ch], je míněno Desatero. Ježíš ovšem jako mesiášský Zákonodárce prohlubuje význam jednotlivých p. Desatera [Mt 5,2 Inn] a vytýká současným bohoslovcům, že svými ustanoveními, přijatými z tradice [řecky *paradosis*

Přijítí-Příkázání [747]

Mt 15,2; Mk 7,3.5.8n.13], zlehčují [Mt 15,6], ruší [Mk 7,9.13], přestupují [Mt 15,3] příkázání Boží. Na otázku po velikém, prvním, t. j. nejdůležitějším p. v Zákoně odpovídá, že jsou v podstatě dvě [Mk 12,30n], jež však tvoří organickou jednotu [Mt 22,39; »druhé je podobné«, řecky: *homoia*, Žilka: »Druhý (příkaz) je s ním stejný«]: milování Boha všemi silami a dary a milování bližního. Láska k bližnímu plyne z lásky k Bohu a je příležitostí, jak uplatnit a vyzkoušet lásku k Bohu. Jde tedy o dvojediné příkázání, na němž »visí« [Kral.: záleží] celý Zákon i Proroci [Mt 22,40]. Ježíš tu vyzdvihuje to, co znal i zákoník [Mk 12,32n; L 10,27], který si denně opakoval Dt 6,4n a Lv 19,18 pokládal za shrnutí druhé desky Desatera. Avšak v současné rabínské literatuře se vyskytuje spojení těchto dvou příkazů jen ojedinele.

P. ve smyslu pověření, uložení, úkol: nejde o rozkaz, jemuž je nutno se podrobit proti vlastní vůli, když Ježíš praví u J 10,18, že vzal příkázání od Otce, aby položil duši svou [= dal svůj život], anebo když podle J 12,49n vyřizuje na základě pověření [doslova: příkázání] Otcova jeho vzkazy, jež přinášejí věčný život, anebo když podle J 14,31 jedná tak, aby svět poznal, že Syn miluje Otce. Jde tu vždy o určení a zmocnění, pramenící z otcovské Boží lásky, jímž se Syn dobrovolně podrobuje [sr. J 15,10].

V podobném smyslu, ale s větším důrazem na imperativní složku [ve smyslu příkaz, povinnost] mluví Ježíš o novém p., jež dává svým učedníkům. Mají se milovati vespolek. Nové na tomto příkazu je jeho zdůvodnění: jako je Ježíš miloval, tak se mají milovat navzájem [J 13,34] a tak se stát pokračovateli jeho lásky. Láska Kristova je novým druhem lásky a příkaz k této lásce je tedy novým p-m [J 15,12.17], uskutečnitelným jen tomu, kdo si znovu a znovu dává posloužit Kristovou láskou. Zachovávání příkazů Ježíšových, t. j. jednání podle jeho vůle, jeho slova [J 8,5 1n, 55; 14,23; 17,6; sr. 1J 2,5], je důkazem a osvědčením lásky k němu [J 14,15.21; 15,10; sr. 1J 3,22.24; 5,2n; 2J 6]. Při tom jednotlivé příkazy nutno chápati jako různé stránky jediného p. lásky; ale zachovávání p. Ježíšových je možné jen tomu, kdo má osobní poměr lásky k němu. I v tom je jeho p. lásky nové.

U Pavla, který bojoval proti zákonictví jako cestě spásy, tvoří Zákon a příkázání vnitřní jednotu, při čemž Zákon je celek, p. pak jednotlivé příkazy Zákona [Mojžíšova]. Je to patrné na citovaném p. z Desatera Ř 7,7 [Ex 20,17], jež vybral proto, že zákaz »Nepožádáš« vystihuje niternost hříchu, něco, co se odehrává v srdci. Zákon a jeho konkrétní příkazy jsou svaté, spravedlivé a dobré přesto, že vedou k poznání a oživení hříchu [Ř 7,9-13], a to proto, že vedou k touze po *ospravedlnění [Ř 7,24] z víry a z milosti. Bůh ve

[748] Příkazatel - Příklad

své spasitelné prozřetelnosti užívá Zákona a přikázání, jež samy o sobě nemohou vést ke spáse, jako přípravného prostředku na cestě k dosažení spásy v Kristu [R 5,1]. Neboť Kristus vymazal svým životem a smrtí zápis [dlužní úpis], svědčící proti nám právě ustanoveními Zákona [Ko 2,14]. Kristus svou smrtí zrušil Zákon jakožto usvědčující a zatracující obžalobu proti nám, protože sám naplnil spravedlnost, kterou Bůh vyhledává na člověku. Tím také odstranil přehradu [Kral.: hradbu] mezi Židy a pohany. Tato přehrada podle Ef 2,15 zakládala se v »Zákoně příkazů s nařízenímí« [Kral.: »Zákon přikázání v ustanoveních« jež byla židovským výkladem Zákona]. Židé i pohané se tak dostali na jednu úroveň a v Kristu tvoří nového člověka [sr. Ko 3,10n], závislého jedině na milosti Boží, na Božím ospravedlnění. Toto ospravedlnění však vede k docela novému zachování Božích p., Boží vůle, jež Pavel nepřestává zdůrazňovat [1K 7,19]. Ovšem, základem a pohnutkou přitom je víra, účinkující láskou [Kral.: »víra skrze lásku dělající«, Ga 5,6]. To je projevem nového stvoření, způsobeného Kristem [Ga 6,15]. Všecka p. se také Pavlovi soustřeďují v příkazu lásky k bližnímu [R 13,9; Ef 6,2]. Právě-li Pavel v 1K 14,37, že jeho rada o mluvení jazyky [nebo o chování žen ve shromáždění?] je p-m Páně, pak snad chce říci, že »dané pokyny jsou odvozeny ze slova Božího, které pochází od Pána a jehož obecná platnost je doložena tím, že se ho dostalo každé církvi. Není to tedy pouhá osobní autorita Pavlova, nýbrž autorita apoštolská, opřená o církev a její tradici, v posledku pak o samého Pána« [J. B. Souček, výklad 1K, str. 156].

Také v Žd je Zákon a p. v poměru celku ke konkrétním jednotlivostem [Žd 7,5.16.18; 9,19]. P. znamená vždy některé ustanovení Zákona. Ale tato p. se ukázala být tělesná, mdlá a neužitečná [Žd 7,16.18] právě příchodem Kristovým; stala se zastaralými, protože nedovedla přivést člověka k dokonalosti.

Epištoly Janovy se obracejí proti falešnému učení gnostiků, kteří »poznání« a mystické zůstávání v Kristu [1J 2,6] stavěli nad nejjednodušší povinnost věřícího: lásku. Proto tyto epištoly nepřestávají zdůrazňovat, že věřící musí svou lásku k Bohu projevovat láskou k bratřím [1J 4,20 - 5,3] a ostříháním p. [1J 2,3; 3,22; 5,3]. Právě gnose [poznání] není dosažitelná bez pravého vztahu k p-m [1J 2,6.9]. Víra v Ježíše Krista je vždy spojena s milováním jedněch druhých [1J 3,23; 4,9nn]. Jako rozvinutí myšlenek z J 13,34 jest snad chápati 1J 2,7n; 2J 5. Na počátku křesťanského života slyšeli věřící přikázání o lásce; ale toto »staré« p. je věčně nové. Podobně jako v janovských epištolách je tomu i ve Zj [3,8.10; 12,17; 14,12; 22,7.9.14] a v 2Pt [2,21; 3,2], ačkoli tu už máme přechod k době, kdy učení apoštolské bylo pokládáno za »nový zákon«.

V 1Tm 6,14 má p. snad smysl svěřeného příkazu, úřadu v církvi.

Přehlédneme-li biblické výpovědi o p. a přikázování, neujde nám skutečnost, že Boží p., shrnutá v Zákon, souvisí se *smlouvou Boží s Izraelem, jejíž předobraz byla smlouva s Noémem a jeho pokolením [Gn 6,18nn] a patriarchy. P. Boží jsou proto jiným výrazem pro zaslíbení, jak je patrné z Dt 5,27-32. Právě plněním Božích p. je smlouva s Bohem utvrzována, a jejich neplněním porušována [Lv 26,14n]. V NZ je tato smlouva uskutečněna v Ježíši Kristu, jímž Bůh uplatňuje své smluvní nároky na člověka. J 6,28n to vyjadřuje tak, že plnit p. [činit skutek Boží] znamená »věřit v toho, kteréhož on poslal«, v Ježíše Krista. Lze říci, že Ježíš Kristus je pro nás jediným svrchovaným příkazem Božím. *Rozkázati. *Soud. *Ustanovení. *Zákon.

Příkazatel, stč. = učitel, řecky *epistatés* = představený, mistr [L 17,13].

Příkázati, příkazovati *Přikázání, *Rozkázati.

Příklad, stč. obraz, podobenství; vzor, na němž se něco ukazuje, jímž se něco popisuje a dokládá, jímž se něčemu učí [Sd 8,16; Jb 23,14; Ž 21,7; F 3,17; 1Te 1,7; 2Te 3,9; 1Tm 4,12; Tt 2,7; 1Pt 5,3], výstražný p. [Ez 5,15].

V 1K 10,6 je řeckého *typos* užito ve smyslu předobrazu, jenž prorocky ukazuje do budoucnosti jako výstraha [1K 10,11 překládají Kral. »figura« = podobenství; sr. R. 5,14].

V 2Tm 1,13 je užito řeckého *hypotypōsis* = vzor, nárys [Žilka: »Drž se vzoru zdravých slov«, názorný p. [1Tm 1,16]. Na některých místech je užito řeckého výrazu *hypodeigma* = model, odlitek, napodobenina, obraz [Kral. podobenství, Žd 8,5]. Žilka překládá Žd 9, 23n: »Obrazy nebeských zařízení [t. j. stánek a bohoslužebné nářadí] je nutno čistiti tímto způsobem [t. j. obětmi], ale vlastní nebeská zařízení vyžadují vznešenějších obětí než jsou tyto...«. Stánek, který Mojžíš viděl v duchu, když přebýval na hoře Orébu, byl nebeský stánek; stánek, který potom skutečně zhotovil, byl pouhou stínovou napodobeninou tohoto nebeského pravzoru a odkazuje na tento pravzor jako něco nedokonalého k dokonalému. Také sz kult odkazoval ke svému nebeskému základu a je pochopitelný jen tenkrát, je-li viděn jako odlesk toho, co učinil Kristus. Na ostatních místech, kde je užito výrazu *hypodeigma*, vystačíme s překladem p. Tak Ježíš umývá svým učedníkům nohy, t. j. koná otrockou službu, aby jim dal názorný p., jak si mají navzájem sloužit [J 13,15]. Proroci jsou příkladem, vzorem v utrpení a trpělivosti [Jk 5,10]. O zlém, odstrašujícím p-u se mluví v Žd 4,11; 2Pt 2,6, sr. Ju 7.

V 1Pt 2,21 je užito řeckého výrazu *hypogrammos*, který označuje předlohu nebo vzor, jež na př. ve škole předkresluje učitel na tabuli dětem, které ještě nedovedou psát; tedy: základní tahy. V epištole užito o Kristu, jenž svým chováním v utrpení zanechal stopy,

šlépěje jako předlohu k následování. Nejde tu o kopírování, napodobování [imitatio], nýbrž o rozhodnutí pro život v utrpení, jak jež Kristus své církvi předkresluje, při čemž nutno zachovávat základní linie [šlépěje] Kristova vzoru [sr. 1Pt 2,19n; Mt 5,10].

Příkladně věsti řeč v 2S 14,20 znamená, jak Kral. sami uvádějí v Poznámkách, totéž co okolkovati řeči, uvésti příklad, jenž by někomu otevřel oči pro podobné okolnosti.

Příkopa, stč. = struha na vodu, ale také násyp, val, hráz. U Dn 9,25 jde spíše o příkop než val.

Přikrytí, příkryvka bohoslužebného stánku, zhotovená z kozí [Ex 26,14; 35,11; 36,19; 39,34; 40,19; Nu 3,25; 4,10-12,25, sr. Nu 4,8]; víko, střecha korábu [Gn 8,13]. Obrazně o závoji a zastření, jež příkryvá pohanstvo, takže nemůže postřehnout Boží zjevení [Iz 25,7; sr. 2K 3,15]. U Iz 30,1 jde doslovně o splétání pletiva, přeneseně: zjednávatí spolek: »Zjednávatí spolek bez mého ducha«, t. j. aniž můj duch k tomu vede. Původně snad Šlo o odborný výraz pro úlitbu, která potvrdila uzavření smlouvy. *Přikrytí. *Ukrytí. *Zastěra. *Zastření.

Přikrytí, příkryvatí hřích, nepravost, přestoupení = odpustiti [Ž 32,1; 85,3; Př 17,9; R. 4,7], ale také zatajovati, ukryvatí [Př 14,9]. Jk 5,20 a 1Pt 4,8 citují Př 10,12, jež židovští vykladači vztahovali jednak na Boží lásku, jednak na Mojžiše a jeho přimluvné modlitby, a konečně i na Zákon [= láska]. Prvokřesťanští vykladači chápou tato nz místa tak, že hříchy toho, kdo uplatňuje lásku k druhým, bývají právě touto láskou napraveny a odčiněny [sr. Mt 6,14n; 18,35; Mk 11,25]. Tomu nesmíme ovšem rozuměti tak, jako by šlo o zásluhový skutek. I při uplatňování lásky k bližnímu jde o milostivé, nezasloužené odpuštění Boží, pro něž je však srdce připraveno vlastním odpuštěním. - P. hlavu, tvář [2S 15,30; Ez 12,6] je výraz smutku. V Ž 140,8 je tak vyjádřena Boží ochrana.

Přikryvadlo. V souvislosti se stolem pro předkladné *chleby [Ex 25,29] mluví Kral. o p-e, hebr. *kasvá* = pohár, miska, jichž se užívalo k úlitbě, nikoli k příkryvatí. Nic podrobnějšího však nám SZ o formě této úlitby nepraví [Ex 37,16; Nu 4,7; 1Pa 28,17], takže se jen na základě zjevů v současném pohanském kultu můžeme domnívat, že šlo o prastarou formu oběti, jež spočívala ve vylévání na př. vína při vinobraní, ačkoli to později bylo zakázáno [sr. Oz 9,4], nebo snad i vody k přivolání deště.

Přikvačítí, stč. = zašypati, pokrýti, přikrytí, zaplaviti [Jb 3,5; Ž 55,6; 88,8; 124,4; Iz 43,2], zachvátiti, omráčiti, přepadnouti [Jb 20,25; Ž 55,16], překvapiti, přepadnouti [L 21,34].

Přiliš, přilišně = nadmíru [Kaz 7,16n; Sk 17,22; R 7,13]. Přilišně v ranách [2K 11,23] = s nesčetnými ranami.

Přiložití k otcům [Sk 13,36] = pochovati vedle otců. P. smysl, srdce k něčemu = upnouti

Příkladně-Přimlouvati [749]

pozornost [Dt 32,46; Ž 48,14; Ez 40,4; 45,5; Ag 1,5].

Přimetati, stč. zaházeti [kamením Pl 3,53].

Přímě, stč. = přímo [Př 4,25; 13,6; Sk 14,10]; bezúhonně, zbožně [Př 13,6]. *Přímý.

Přimísiti se v 2K 10,12 má význam »počítati se«.

Přimíšený lid, Nu 11,4, sr. Ex 12,38. Pro Izraele jest příznačné, jak horlivě »získává duše« v nejrozličnějších situacích. Už Abram, táhnoucí z Gháran do země zaslíbené, bere s sebou »i duše, kterýchž dosáhl« [Gn 12,5] a podobně jako on i druzí praotci, kdykoli z cizího prostředí vycházejí do země, kterou jim zaslíbil Hospodin. Nevadí, že se mluví třeba jen o služebnících a děvkách, na př. uAbrama [Gn 12,16], Izáka [čeled', 26,14], Jákoba [32,5], vždyť to jsou služebníci druhu Eliezera Damašského, který je schopen státí se dědicem Abramovým [15,2n] a modlí se k Hospodinu, Bohu pána svého [24,12]. Snadně je proto Jákobovi nazvat je dokonce bratřími [31,46.54], třeba se jindy mluvilo jen o dvou houfech [32,7] nebo prostě o lidu [tamtéž]. Těmto údajům porozumíme jen, víme-li, že Izrael je lidem zvláštním [Ex 19,5], vyvoleným, »církvi« staré smlouvy, i když tím nechceme zastřít, že pojem církve v plnosti náleží až do NZ. Právě proto však, že Izrael měl toto jedinečné poslání, je přirozeno, že musil získávatí Pánu nové vyznavače všude. Nejinak jednal Josef v Egyptě, oženil-li se tam dokonce s dcerou »knížete«, t. j. vlastně kněze! Jeho synové Manasses a Efraim [Gn 46,20] nejsou tedy čisté krve, ale na té ani nezáleželo! Což nenapovídají už jména matek synů Jákobových [Gn 29n], že máme před sebou společnost, lidsky měřeno, velmi různorodou? A to ještě nemluvíme ani o různých čeledích, které se k Izraeli připojily po vyjití z Egypta a obsazení Palestiny. Jen příkladem: s Judou časem splynuli Kálefovci, kteří však podle Nu 32,12 a Joz 14,6.14 byli Genezejští, tedy příbuzní Edomců [Gn 36,11.42]. Totéž platí o Otnielovcích [Joz 15,15-19; Sd 1,11-15]. Cinejští pak dokonce stáli ještě za Saule ve svazku amalechitském [1S 15,6; 27,10]. S nimi jsou v 1S 27,10 jmenováni Jerachmeelovci, ačkoli jindy se Jerachmeel nazývá bratrem Kálefovým [1Pa 2,9.42]. Rovněž různá města kananejská se zapojila do svazku izraelského, na př. »chytráci gabaonitští« [Joz 9], město Sichem [Joz 24; Sd 8n] a j. A takového druhu byl i »lid přimíšený«, který s Izraelem vyšel z Egypta [Nu 11,4; Ex 12,38, sr. Lv 24,10], který se tedy k němu připojil nábožensky! Přirozeně byli tito proselyté mnohdy pro Izraele osidlem [Nu 11,4], takže někdy musilo dojít i k vylučování [Neh 13,3], zatím co jindy se mohli stát i příslušníky chrámového personálu [*Netinejští].

Přimlouvati, přimlúviti, stč. = domlouvati, kárati, hroziti, žehřati [Ž 106,9; Př 9,7n; sr. Jb 26,11; 2S 22,16; Ž 18,16; 103,

[750] Přimlouvati-Připodob.

7], činiti výtky [Mt 11,20]. Učedníci přimlouvati t. j. hrozili těm, kteří přinášeli své děti před Ježíše [Mk 10,13], ale Ježíš to nesl nelibě a pravil, že dětem nemají překážet v přístupu k němu. Podobně p-li, t. j. hrozili mnozí slepému žebrařku u Jericha [Mk 10,48], když se dovolával Ježíšovy pomoci. Poněkud jiný odstín má totéž řecké slovo [epitimán] u Mt 16,22: domlouvati, přemlouvati. Sr. Mk 8,32n, kde Kral. řecké *epitimán* v ústech Petrových překládají domlouvati, v ústech Ježíšových přimlouvati ve smyslu kárati. V ústech Ježíšových má *epitimán* většinou význam přísně nařizovati, poroučeti. Tak na př. když p-á uzdraveným ďábelníkům, aby ho nezjevovali [Mk 3,12], nebo nečistému duchu, aby umkl a vyšel z člověka [Mk 1,25; L 4,35; Mk 9,25], nebo horečce [L 4,39] a přírodním živlům [Mk 4,39.41, sr. Gn 1,28; Ž 106,9; Mk 11,23]. *Trestati.

Přimlouvati se, přimlúviti se, Stč přimlúvati se k čemu = hlásiti se, přidávati se, souhlasiti [s čím], na př. Ex 23,2; Sk 24,9. Jinde mají tato slovesa dnešní význam prositi za někoho, za něco [Jr 27,18], orodovati [*Orodování], na př. Jr 7,16; 18,20.

Přimlúvce, řecky *paraklétos*, patrně doslovný překlad latinského *advocatus*, tedy právní zástupce, který u soudu vystupuje jménem obžalovaného jako jeho obhájce. V 1J 2,1 je tak označen Ježíš Kristus jako ten, jenž je smířením za hříchy naše a celého světa, a jenž se nás zastává, ano stojí na našem místě na soudu Božím [sr. Mt 10,32-33; Ř 8,34]. Kraličti překládají tentýž řecký výraz slovem *Utěšitel, jde-li o označení Ducha sv. [J 14,16.26; 15,26; 16,7] jako toho, jenž jest zástupcem Boha, jakoby jeho obhájcem před lidmi. *Orodování.

Přímý, sr. *Pravý. *Právě. Bůh je silný, spravedlivý a p., hebr. *jašár* = spolehlivý, pravdivý, budící důvěru [Dt 32,4; Ž 25,8; 92,16]. V témž smyslu jsou p-é cesty, jimiž jde [Oz 14,9] anebo vede věřícího člověka [1S 12,23; Ezd 8,21; Ž 27,11; 107,7; Jr 31,9]; p-é jsou jeho rozkazy [Ž 19,9], soudy [Neh 9,13]. Hříšníci ovšem opouštějí cesty p-é [Př 2,13], bláznů se zdá jeho cesta p-á [Př 12,5; sr. 21,2]. Jinde je tak přeloženo hebr. ^emet [=*pravda, spolehlivost, bezpečnost]. Bůh vede po pravé, p-é, t. j. bezpečné cestě [Gn 24,48]. Zalmista prosí o p-ého ducha, hebr. *nákón*, t. j. upevněného, pevného ducha [Ž 51,12] a slíbuj, že si bude prozíravě [Kral. opatrně] počínat na cestě bezúhonné [hebr. *tammim*, Kral. přímé, Ž 101,2], t. j. že si bude počínat tak, aby zůstal bezúhonným. Ž 111,1 překládá Zeman: »Vyznávám Hospodina celým srdcem v důvěrném kroužku [t. j. v obecenství] přímých [hebr. *jašár* má zde význam poctivý, spravedlivý, upřímný v poměru k Bohu]. Podle Př 8,9 je řeč věčné Moudrosti spolehlivá [Kral. přímá] těm, kteří našli pravé poznání.

Mt 3,3 [Mk 1,3; L 3,4] cituje Iz 40,3n, aby ukázal, že v činnosti Jana Křtitele se naplnila předpověď sz proroka. Izaiáš měl na mysli vyrovnání a vyspravení cest a silnic, jež se ve starověku provádělo, kdykoliv nějaký panovník ohlásil svou návštěvu, a tak se stalo obrazem pro příchod království Božího. Hospodin povede v triumfálním průvodu svůj lid ze zajetí. Je tedy třeba, aby cesty byly vyspraveny. Evangelisté myslí na pokání jako na vyspravení cesty srdce pro příchod Mesiáše [Mal 3,1]. V Žd 12,13 [»přímé kroky čiňte nohama svýma«] vyzývá pisatel čtenáře, aby se na cestě víry nepohybovali nejistě, nýbrž namířili si přímo k cíli, k vyvýšenému Pánu a milosti Boží [Riggenbach]. Tak se věřící mají stát na cestě k Bohu vzpruhou pro zemlené [sr. Ž 73,2; Iz 35,3; Př 4,26n]. 2Pt 2,15 vytyká náboženským bludařům, že opustili p-ou cestu a vydali se na cestu hříšné nepravosti po vzoru starozákonního Baláma [sr. Ju 11; Nu 22,15-22].

»Přímá ulice« *Damašek.

*Upřímný.

Připadati, stč. ve smyslu přikřčovati se [na př. ke skoku Ž 10,10; Oz 5,2]; hoditi se, slušeti [Př 26,1, sr. 17,7; 19,10; L 5,36].

Připadně, stč. = jak se sluší, jak náleží. Žilka překládá 1K 7,35: »Abych vás vedl k tomu, co je slušné, a k nerušené oddanosti Pánu.« Hejčl-Sýkora: »[Radím] k tomu, co je vznešené a co by dalo svobodu bez překážky sloužení Pánu.« Škrabal: »Mám na mysli to, co vás zušlechťí a umožní vám nerušené býti u Pána.«

Připadnost, stč. = zevní vlastnost, která není podstatná; zevní okolnosti [Kaz 3,19; 9,2; sr. 2,16; Ž 49,13.21].

Připadnouti, přepadnouti, napadnouti [Gn 15,12; Joz 10,9; 2S 17,12; Jb 4,14; 15, 21], stihnouti [Dt 29,20, 32,35; Ž 35,8], dopadnouti, padnouti, dolehnouti [Pl 1,14; Ez 8,1; L 1,12], zmocniti se [Sk 10,10] a pod.

Přípís, stč. opis, kopie [Ezd 4,11; 5,6; 7, 11; Est 4,8].

Připodobněn, připodobnění, připodobnění (se). *Podobenství. *Podobnost. *Podobný. Hebr. *dámá* může znamenat býti rovný, totožný, stejný [Iz 46,5] nebo přirovnatí k něčemu, k někomu [Iz 40,18.25; Pl 2,13, sr. Ž 89,7], stejně si počínat [Pís 8,14], býti jako něco, někdo, tedy: býti podobný [sr. Iz 1,9; R 9,29; Ž 144,4].

V NZ řecké *homoiún* [= přirovnatí] je užito hlavně tam, kde jde o uvedení nějakého přirovnávání nebo podobenství [Mt 7,24.26; 11,16; Mk 4,30, sr. L 7,31; 13,18.20]. Ve Sk 14,11 je užito téhož slovesa ve smyslu vzítí na sebe podobu lidskou. Podle Žd 2,17 bylo nutno, aby se Kristus, v němž přebýval »věčný Duch« [Žd 9,14], stal pravým člověkem, připodobněn ve všem bratřím; jinak by nemohl vykonávat úkol milosrdného a věrného velekněze. Nejde tu o naprostou totožnost, nýbrž o schopnost projítí všemi zkouškami jako člověk, ovšem kromě hříchu [Žd 4,15];

Připojiti-Připomínání [751]

Ježíš Kristus byl skutečným člověkem, ale v jiné formě než my. Poněkud nesnadný je překlad i výklad Ř 6,5 podle toho, jak pochopíme a zařadíme výraz připodobnění [řecky *homoiōma* = podoba, obraz, jenž přesně souhlasí s předmětem, který znázorňuje, ale není s ním totožný]. Mnozí jej vztahovali na křest. Tak patrně chápe věc i Žilka, když překládá: »Jestliže jsme srostli s obrazem jeho smrti, srosteme též s jeho zmrtvýchvstáním«. To, co křesťan okouší při křtu, je podle tohoto pojetí slova apoštolova postaveno na roveň se smrtí Kristovou. Jenže uvedený překlad pozměňuje přesné znění originálu, které vlastně říká: Jestliže jsme srostli s podobou jeho smrti, srosteme též s podobou jeho zmrtvýchvstáním. Výraz »podoba« tedy stěží může být přímým [byť obrazným] označením křtu, nýbrž vztahuje se přímo na osobu Kristovu a na skutečnost jeho smrti a vzkříšení. Smyslem věty jest, že jsme se již stali plně účastnými téhož odumření starému věku, jež bylo uskutečněno smrtí Kristovou, což nám dává jistotu, že se stejně reálně staneme účastnými i života zvitězivšího jeho vzkříšením. Účast na smrti je křesťanu zprostředkována křtem, plná účast na vzkříšení je skutečností budoucí, která se v přítomnosti projevuje závazkem choditi v novotě života [Ř 6,3]. Výraz podoba, obraz, připodobnění tedy pravděpodobně označuje konkrétní postavu ukřižovaného, po př. zmrtvýchvstalého Krista. Jako jsme srostli s »obrazem« [tvarem, postavou] Kristovy smrti, tak srosteme s »obrazem« Kristova vzkříšení. — Jsou ovšem možné ještě jiné, mystičtější výklady, které zdůrazňují svátostnou přítomnost smrti Kristovy ve křtu, jejímž důsledkem je svátostná účast na zmrtvýchvstání s Kristem.

1Pt 3,20n má jiný obraz o křtu. Jeho předobraz [typos] vidí v potopě, v níž bylo zachráněno jen osm osob »skrze vodu« [Kral. »u vodě«]. Pisatel tu navazuje na rabínskou legendu, podle níž Noé a jeho rodina se utekli do korábu, až když už nastala průtrž mračen. Této okolnosti připodobňuje křest, jenž je mu obrazným protějškem [antitypos] úniku z potopy: také věřící budou zachráněni »skrze vodu«, t. j. křest, spojený s modlitbou k Bohu o dobré svědomí. Záchrana se uskutečňuje mocí vzkříšeného Ježíše Krista, jehož jméno je při křtu vzýváno a do jehož obecenství je pokřtěný přijat.

Žd 7,3 praví, že Melchisedech byl »připodobněn Synu Božimu« [afómoiómenos] tím, že nemá počátku ani konce. Tak se stal protějškem Syna Božího a ve své osobě představoval to, čím je Syn Boží ve své podstatě. Žilka poněkud zužuje význam řeckého tvaru, když překládá: »Byl bez otce, bez matky, bez rodokmenu, jeho dny neměly začátku a jeho život neměl konce, ale podobně jako Syn Boží zůstává knězem trvale«. Spíš se zdá, že Žd 7,3 chápe vypravování o Melchisedechovi jako předobraz Mesiáše: to, co se stalo v prehistorii, ukazuje a odkazuje na Krista.

Podle Ř 8,29 Bůh v Ježíši Kristu předzvěděl a předurčil ty, kdo ho milují, »aby byli připodobnění obrazu Syna jeho«, Žilka: »aby se jim dostalo podoby stejné s obrazem jeho Syna« [řecky: *symmorfos*, sr. F 3,21]. Kristus přešel v slávu. Podobná sláva je cílem, k němuž vede Bůh ty, kdo ho milují [sr. 1K 15,49; 2K 3,18]. Je proto pochopitelné, že Pavel varuje, aby se věřící nepřipodobňovali tomuto světu [Ř 12,2], t. j. nepřijímali způsoby [řecky: *sychématizein*] hříšného světa.

Připojili (se), připojovati (se).

1. Výraz »připojen jest k lidu svému« znamená »vešel do *3e ol-u*, podsvětí [*Peklo], Gn 25,8; 35,29; 49,29,33; Nu 20,24,26; Dt 32,50. P. se ve smyslu přidati se, spojení se [Gn 29,34; Jr 50,5; Za 2,11; Sk 2,41], přihnouti [Gn 34,3; Mt 19,5; 1K 6,16n; Ef 5,31], provozovati kult [Nu 25,3], přidávati, spojovati [Iz 5,8; Jk 2,1], pevně se spojení, srůstí [Žd 4,2] a pod.

2. Výraz »býti připojen k lidu svému« [Gn 25,8 a častěji] nebo »býti připojen k otcům svým« [Sd 2,10] pochopíme jen tehdy správně, je-li nám zřejmá duchovní podstata izraelské rodiny. V posledu totiž zde nerozhodovaly svazky pokrevní, byť i na ně SZ kladl velmi silný důraz. Základním pouitem členů rodiny byl jejich vztah k Bohu. Proto se mohl na př. i otrok stát dědicem svého pána [Gn 15,2n], byl-li zapojen do duchovního obecenství rodiny a modlil se k »Hospodinu, Bohu svého pána« [24,12], zatím co »syna zpuřného a protivného« jeho vlastní rodiče vydají na smrt [Dt 21,18-21, *Otec, člověk]. Něvyloučili se člověk sám z těchto duchovních svazků odpadem od Boha, neodloučí jej nikdo a nic ani od jeho lidu. Ani smrt ne. Výstižně to formuloval švýcarský starozákonník L. Köhler: »Jak horizontálně v současnosti, tak i vertikálně ve sledu minula a budoucna, náleží člověk s jinými k jednotě a společenství. Umře-li, je připojen ke svému lidu [Gn 25,8], je připojen ke svým otcům [Sd 2,10], usne s otcí svými a jest s nimi pochován [1Kr 14,31]...« Smysl těchto rčení jest tedy čistě náboženský a chce zdůraznit, že život lidský není hříčkou náhod a osudů, nýbrž je pevně zasazen do plánů Božích, jež ani smrt nezmaří. Být připojen ke svému lidu znamená projev radostného vědomí, že »nejsm sám svůj... a že vše mi ke spasení sloužití musí«, jak vyznáváme slovy katechismu. Rodina v biblickém pojetí se rozrůstá do rozměrů nadčasových, ano věčných a tvoří obraz té pravé Církve Páně, jež je také obecenstvím živých i mrtvých. B.

Připomenouti. *Připomínati.

Připomínání. Podle některých výkladů byla část oběti, hrst mouky smíchané s olejem a všechno kadidlo při suché oběti, spálena na oltáři. Tato spálená část oběti se nazývala p., poněvadž vystupující vůně měla uvést obětujícího u Hospodina v paměť [Lv 2,14-16;

[752] Připomínati-Přirození

5,12n; *Pamětné]. Při tom byl zpíván Ž 38, 1nn nebo 70,1nn [sr. 1Pa 16,4]. Jiní vykladači se domnívají, že jde o p. velkých skutků Hospodinových [sr. Ex 20,24; S2 18,18. *Památa. *Pamatovati].

Podle Žd 10,3 »při obětech děje se p. hříchů každého roku«, což je pisateli důkazem toho, že oběti nejsou s to odstranit hříchy; naopak, oběť kulticky zpřítomňuje hřích jako překážku obecenství s Bohem [sr. Nu 5,15]. To je ovšem výklad, jenž se naprosto lišil od židovských výkladů velikého dne smíření.

Připomínati může mít také význam honositi se, chlubit se [Ž 20,8; 71,16], na př. vyslovováním jména Božího při kultu [Iz 48,1; Am 6,10]. »Dobře p.« = v dobrém vzpomínati [1Te 3,6]. Jedním z úkolů Ducha sv. je p. vše, co Ježíš Kristus za svého života mluvil, a to tak, že se to stane trvalou, konečnou a spasitelnou vzpomínkou [J 14,26; sr. J 16,12-15]. Ale i věřící mají p., v paměť uváděti učení »cesty« apoštolů [1K 4,17; sr. 1K 11,2; 2Tm 2,14; 2Pt 1,12; 3,2] a tím se stavěti pod živý vliv zvěsti Ježíšovy. Nejde tu jen o pouhé zapamatování, nýbrž o nové sebeodevzdání Kristu. *Rozpomenouti se.

Připověděti se, stč. = zaslíbiti se, zavázati se [Dt 26,17n].

Připovídka, stč. průpovídka, problém. V Ž 49,5 je podle Duhma tento problém naznačen ve v. 13 a 21. Snad šlo o lidové rčení, nad nímž se žalmista zamýšlí. V Ž 78,2 chce žalmista uvažovati o záhadách v dějinách lidu Božího.

Připraviti (se), připravovati. Těmito slovesy bývá popisována tvůrčí a udržovatelská, ale i spasitelná a soudcovská činnost Boží. Ve SZ jde většinou o překlad hebr. *kûn*, které Kral. překládají také upevniti [Ž 65,7], utvrditi [1Kr 2,24; Ž 102,19], nastrojiti [Ž 147,8], sformovati [Ž 119,73], vzdělati [2S 7,24], přistrojiti [Sof 1,7]. Bůh působí v přírodě a dějinách na př. tím, že připravoval nebesa [Př 8,27], připravuje krkavci pokrm [Jb 38, 41], lidu izraelskému p-1 stůl na poušti [Ž 78, 19n] a místo v Palestině [Ex 23,20, sr. Ex 15,17]. Ale Bůh p-il, t. j. upevnil, i moudrost, která řídí svět [Jb 28,27], ale také svůj trůn k soudu [Ž 9,8] a peklo [Iz 30,33] hříšníkům.

V NZ se vztahují tato slovesa převážně na spasitelnou činnost Boží. Simeon vyznává, že jeho oči spatřily spasení, které Bůh v Ježíši Kristu p-1 před obličejem všech lidí [L 2,30n]. Svými podobenstvími naznačuje Ježíš, že to, co Bůh zdávna připravoval, je přítomno v jeho osobě [Mt 22,4,8; L 14,17], takže je možno zváti na mesiášskou svatbu. To hlavní a konečné však teprve přijde. Podle J 14,2n odešel Ježíš Kristus [t. j. zemřel a vstal z mrtvých], aby věřícím p-1 místo. Bůh připravil těm, kteří jej milují, to, co »oko nevidalo, ani ucho neslychalo, ani na srdce lidské nevstoupilo« [1K 2,9]; připravil jim od samého založení světa království jako dědičný úděl [Mt 25,34; sr.

1Pt 1,5; Žd 11,16; Zj 21,2]. Ovšem, Bůh sám tyto věřící p-1 k slávě [Ř 9,23] a určil jim předem způsob života [Ef 2,10].

Protějškem této Boží přípravy je lidská příprava, připravenost a hotovost. Ve SZ tato příprava k přijetí Božího zjevení měla kultický ráz [sr. Ex 19,11-15; 34,2] a Am 4,12 vyzývá lid, aby se připravil vstříc svému Bohu [sr. Ez 38,7]. Izaiáš pak vyzývá k přípravě cesty na poušti, aby Bůh mohl vyvésti z vyhnanství svůj lid na svědectví své spasitelné moci [Iz 40,3]. Evangelisté vidí v činnosti Jana Křtitele splnění prorocké výzvy [Mt 3,3; sr. L 1,17] a v jeho křtu na vyznání hříchů a na znamení pokání vnitřní přípravu pro příchod mesiášské doby. Podobenství o desíti pannách [Mt 25, 1-13], o hřivnách [Mt 25,14n] a pod. ukazují, v čem spočívá připravenost křesťanova [sr. Mt 24,44; L 12,40; Tt 3,1; 1Pt 3,15; Ef 6,15. *Hotov]. Sr. Zj 19,7.

Ve vidění, kterým popisuje Zj poslední události v tomto údobí dějin, se praví, že ženacírkev má od Boha připravené místo na poušti, aby unikla nástrahám »drakovým« [Zj 12,6].

Připravování. Židé podle rabínských předpisů nesměli v sobotu rozdělati oheň. Museli si tedy jídlo připravovati v pátek večer. Pátek se stal dnem p. [Mk 15,42; L 23,54; J 19,31,42] v širším slova smyslu. Pátek před velikonoční sobotou byl pokládán za zvlášť slavnostní [J 19,14,31]. Kral. řecké *paraskeuê*, jež překládají v uvedených místech výrazem den p., tlumočí také výrazem velký pátek [Mt 27,62].

Připuštěn. Kral. »V kterémžto i k losu připuštění jsme« [Ef 1,11] překládají Žilka a jiní srozumitelněji: »V něm i my jsme se stali dědici«.

Přirození, přirozený, stč. = přirozená, vrozená povaha; pokolení, rod [Jk 3,7]; příroda; původ; přirozenost. Kral. tak překládají v NZ řecké výrazy *fysis*, *fysikos*, *fysikós*, jimiž se označuje to, co je člověku dáno jeho fyzickou podstatou, vrozená vloha, vlastnost, povaha, stav; přírodou daný řád. Pavel konstatuje, že v pohanstvu ženy i muži zaměnili přirozený, přírodou daný styk za protipřirozený [Ř 1,26]. 2Pt 2,12 přirovnává falešné učitele k nerozumným zvířatům, zrozeným pudově k lovu a k záhubě [Kral.: »Za přirozením jdou, zplouzená k zjímání a zahynutí«]. Tak jako zvěř spěje k záhubě — je to zákon, daný přírodou — tak také tito učitelé spějí k zahynutí. Sr. Ju 10 v překladu Žilkové: »Čemu rozumějí, ovšem jen pudově jako nerozumná zvířata, v tom propadají zhoubě.« Pisatel tu myslí na tytéž falešné učitele jako 2Pt 2,12. Nemají Ducha Kristova [Ju 19], a proto nemohou rozumět ničemu z nadpřirozeného světa [sr. 1K 2,14n], ale pudově se ženou za tělesnými žádostmi a tím i do záhuby jako nerozumná zvířata.

Praví-li Pavel v Ga 2,15 o sobě a Petrovi, že oba jsou »přirození Židé«, míní tím, že jsou Židé rodem. Podobně je tomu v Ř 11,21, kde Pavel mluví o Židech jako o »přirozených

ratolestech«, t. j. o ratolestech, jež vyrůstají ze svatého kořene, z Abrahama, jež by tedy už na základě svého původu měly nésti zdravé ovoce. Naproti tomu pohané byli od přírody planým stromem, olivou [R 11,24], a museli být naroubováni na šlechtěný kmen, aby mohli nést ovoce víry. Pavel je ovšem - snad tu stojí pod vlivem stoické filosofie - přesvědčen, že někteří pohané »od přirození«, t. j. z přirozeného popudu a neuvědoměle, plní, ostříhají, zachovávají některé požadavky Božího Zákona [R 2,14.26n], ačkoliv psaného, zjeveného Zákona nemají. Tím dokazují, že mají Zákon napsaný na svých srdcích. Pavel tu spíše myslí na výjimky mezi pohany než na přirozenou vlohlu člověka [o němž vyznává, že všichni hřeší (sr. R 5,12; 7,18; 8,13)], aby mohl postavit vedle sebe »člověka od přirození neobřezaného« a Žida, jenž sice je obřezán, má Zákon, ale neplní jej. Všichni lidé jsou »od přirozenosti předměty Božího hněvu [Ef 2,3], i když některá přikázání, napsaná v srdcích, plníme. V 1K 11,14 se dovolává Pavel zdravého vkusu, když praví, že »samo přirození« [sama příroda] učí, že dlouhé vlasy jsou pro muže potupou. Potupnost dlouhých vlasů pro muže není ovšem založena na přírodě, nýbrž na společenském mravu, podmíněném místně i časově.

V Ga 4,8 vykládá Pavel, že jeho čtenáři kdysi sloužili bohům, kteří svou podstatou [Kral. »z přirozenosti«] nebyli bohy.

2Pt 1,4 mluví o účasti na božské přirozenosti. Je to rys, jenž je celkem cizí Novému Zákonu. Řecká církev 3. století navázala na toto místo své učení o zbožnění člověka už na této zemi. Nejde tu o to, co Pavel naznačuje ve 2K 3,18 [- Pavel by se nikdy neodvážil mluvit o účasti na božské podstatě -], nýbrž o tvrzení, že už během pozemského života je křesťan prostoupen božskou nesmrtností, jež ho činí schopna věčného života. Právě proto většina theologů tvrdí, že 2Pt 1,4 pochází od nějakého pisatele až z konce druhého století po Kr.

V Ž 32,4 jde o překlad hebr. *lašád*, jež se vyskytuje pouze dvakrát ve SZ a je slovníky překládáno výrazy tuk, morek, životní míza.

Přísaha v celém starověku byla původně slavnostním aktem, jímž přísahající svolával na sebe prokletí pro případ, že by jeho výrok nebyl pravdivý nebo slib nebyl dodržen. Aby dotvrdil přísahající závaznost svého slova, dovolával se svědectví nějaké vyšší bytosti, obyčejně božstva anebo božného panovníka anebo předmětů, jež božstvo zastupovaly anebo s nimiž božstvo nějak souviselo. Při tom byly jmenovány věci nebo osoby, přísahajícímu drahé, jež stejně s ním propadly kletbě, nebyla-li přísaha dodržena.

Ve SZ jsou výrazy p., přísahati překládána dvě slova: *šaha* [š^ebú'á] a *'alá* [proklínání]. První výraz znamená prý původně »dostati se pod vliv sedmi věcí«. Arabové při smlouvách potírali sedm posvátných kamenů krví těch, kdo smlouvu uzavírali. Na tento původní

význam snad ukazuje to, že Abraham při uzavírání smlouvy postavil sedm jehnic před Abimelecha, patrně k oběti [Gn 21,30n]. Druhý výraz znamená »proklínání«, zaklínání [Nu 5,21; 1Kr 8,31; 2Pa 6,22]. Někdy jsou oba výrazy spojeny k zesílení p-y. Přísahající se dovolával svědectví Božího a současně na sebe svolával kletbu Boží, jestliže přísežný slib nedodržel anebo jeho výrok nebyl pravdivý. Podle ustanovení Zákona směl Izraelec přísahati jen »ve jméno Hospodinovo« [Dt 6,13] nebo ve »jméno Hospodinově« [Dt 10,20; 1S 20,42; Jr 12,16]. Je tedy p. slavnostním vyznáním Boha a přiznáním se k němu [sr. Iz 19,18; 45,23; 48,1; Jr 12,16] a porušení p-y urážkou Boha [2Pa 36,13; Ez 17,13nn.18] a jeho jména [Ex 20,7; Lv 19,12; sr. Iz 48,1; Jr 12,16n; Mař 3,5]. Proto tolik záleželo na dodržení p-y. Ž 15,4 velebí toho, jenž zůstává věrný dané přísaze i tehdy, přináší-li mu to škodu [tak se tomuto místu aspoň zpravidla rozumí]. Ve skutečnosti mu to naopak uchová vlastní duši a její sílu, jež by byla nesplněním přísahy narušena. O závaznosti p-y svědčí Joz 9,15-19; Sd 11,31-35; 1Kr 1,29nn. Dovolávat se při přísaze jiných božstev bylo zakázáno [Joz 23,7; Jr 5,7; 12,16; Am 8,14; Sof 1,5]. Nejběžnější přísežná formule byla: »Živíť jest Hospodin!« [Sd 8,19; 1S 20,3; 25,26], nebo »Bůh jest svědek mezi mnou a tebou« [Gn 31,50; Jr 42,5], nebo »Toto ať mi učiní Bůh a toto přidá« [Rt 1,17; 1Kr 2,23], přičemž se patrně symbolicky naznačovalo, jakým trestem má Bůh postihnout krivopřísežníka. Jindy to bylo jasně vysloveno [Nu 5,21; Jb 31,8.10.22.40; Jr 29,22]. Jsou také zaznamenány přísahy, dovolávající se života krále [2S 11,11, sr. Gn 42,12], patrně jako svědka nebo zástupce božstva. Někdy se člověk zapřísahal Bohem i člověkem [1S 20,3; 25,26; 2Kr 2,2.4] nebo jen člověkem [1S 1,26; 17,55], jenž je tím vyzýván, aby se stal mstitelem případného nesplnění p-y. Izraelec však nikdy nepřísahal při svém životě [naše »na mou duši«], ježto člověk není jeho pánem. Přísežným gestem byla ruka, pozdvižená k nebi jako sídlo Božímu [Gn 14,22; Dt 32,40; Dn 12,7; Ez 20,5n; 36,7], takže výraz »pozdvihnouti ruku« znamená často »vysloviti přísežné ujištění« [Ex 6,8; Nu 14,30]. Jindy stačilo podání ruky [Ez 17,18]. O jiném obřadu p-y máme zmínku v Gn 24,9; 47,29. Přísahající vkládal ruku »pod bedra«, t. j. k pohlavnímu údu toho, jemuž přísahal. Snad tu šlo o stvrzení p-y i potomstvu. Jindy bylo k zesílení p-y obětně zabito zvíře a rozpušeno. Přísahající chodil mezi oběma půlkami; snad to bylo také symbolické svolávání osudu, jenž stihl zvíře, na toho, kdo porušil p-y [Gn 15, 8-18, sr. Jr 34,18]. I u Izraelců se přísahalo před oltářem [1Kr 8,31], jenž patřil Bohu, nebo skrze chrám [Mt 23,16nn] a pod. [Mt 5,33nn]; zdá se, že zvlášť účinné p-y byly podle lidového názoru vázány na určité svatyně,

[754] Přisedící-Přísloví

proto proroci - ovšem také z jiných důvodů - varovali před skládáním přísah v Bételu, Galgala a Samari [Oz 4,15; Am 5,5; 8,14].

SZ ani Talmud neznají přísahy svědků před soudem. Zato však zná SZ t. zv. očišťovací přísahu obžalovaného v případě, že není svědků [Ex 22,8.11; sr. Nu 5,11-28; Dt 21,1nn]. Dálo se to patrně tak, že žalobce vyřkl kletbu nad domnělým pachatelem, obžalovaný tuto kletbu na posvátném místě opakoval anebo řekl k ní Amen [sr. Nu 5,22]. Věřilo se, že Bůh tuto přísežnou kletbu slyší a provede, jestliže obžalovaný vypovídal křivě.

Zákon přísně zakazoval křivou p-u [Lv 19,12], ale trest přenechával Bohu [1Kr 8,31n; Za 8,3n; Mal 3,5]. Jen v případě ukvapené, nezaviněné křivé p-y dával předpisy pro její odčinění [Lv 5,4nn; 6,1-7]. Proroci znovu a znovu nařikají nad křivopřísežníky [Jr 5,2; 7,9; Za 5,3n; Mal 3,5], jimž se p. stala něčím nezávazným. Není divu, že mnozí měli posvátnou hrůzu před p-ou a raději se jí vyhýbali [Kaz 9,2]. Talmud zná za křivou p-u trest bičování, ale farizeové opatřili p-u tolika výjimkami a rozlišovali tolik stupňů p-y, že jí v podstatě znehodnotili.

SZ mluví také o p-e Boží. Ovšem, Bůh, jenž není na nikom závislý, může přísahat jen skrze sama sebe [Gn 22,16; Ex 32,13; Iz 45,23; Am 6,8, sr. Zđ 6,16n], skrze svou pravici [t. j. moc Iz 62,8], své velké jméno [Jr 44,26], svou svatost [Am 4,2]. Může dát jako záruku svůj život [»Živ jsem já« Nu 14,21-23.28; Dt 32,40; Jr 46,18] nebo důstojnost Jákovu [Am 8,7]. Ve SZ jde hlavně o čtyři p-y Boží: a) Bůh přísáhl Abrahamovi, Izákovi a Jakobovi, že jejich potomci budou přivedeni do zaslíbené země a budou mít zvláštní úlohu mezi ostatními národy [Gn 50,24; Dt 6,18.23; 7,13; Z 105,9nn]. V podstatě to znamenalo utvrzení smlouvy [Dt 4,31], příslib milosrdenství [Dt 7,12] a požehnání [Dt 7,14]. - b) Bůh se zapřísáhl Davidovi [Z 89,35nn.50; sr. Iz 55,3] a trvá na této p-ze i tehdy, když v době babylonského zajetí se zdálo, že na ni zapomněl. - c) Exilní i poexilní proroci se těchto p. Božích opět a opět dovolávají [Jr 11,5, sr. Ez 16; Oz 1-3] a rozšiřují jejich platnost i na pohany [Iz 45,23; 62,8; sr. 45,18.22]. - d) V Z 110,4 jde o p-u Hospodinovu mesiášskému knězi-králi. Celá sz zbožnost je založena na víře v platnost Božích přísah.

Těchto p. Hospodinových se dovolává i NZ a ukazuje, že jsou splněny příchodem a v osobě Ježíše Krista [L 1,68-73]. V něm se splnila p. i smlouva, neboť smlouva a p. je jedno a totéž. Zmrtvýchvstání Ježíšovo bylo splněním p-y Boží Davidovi [Sk 2,30n; Z 132,11; sr. 89,4n] a Zđ 7,20.21.28 vidí v Kristu splnění p-y mesiášskému knězi-králi [Z 110,4]. Zákon a p. jsou tu stavěny v protiklad. Zákon dosazoval na velekněžství slabé, hříšné lidi, ale Boží p., vyslovená až po vydání Zákona, určila k velekněžství Syna, dokonalého na věky

a tudíž schopného odstraniti hřích. Kristus jako zaslíbený Syn Davidův se posadil na mesiášský královský trůn.

Co se týče lidského přísahání, ukazuje Ježíš v kázání na hoře, že účastníci království Božího, naplnění jeho myšlenkami a silami, nepotřebují svá slova stvrzovat p-ou, protože mají být tak pravdiví, že jejich slovo stačí. Mezi sebou nemají vůbec přísahat [Kral. poněkud nerosrozumitelně: »Abyste nepřisáhali všelijak« Mt 5,34] ani skrze nebe, ani skrze zemi, ani skrze Jerusalem, což jsou jen opisy jména Božího, ani skrze svou hlavu, kterou člověk nemá ve své moci. V nové smlouvě se mají spokojit s prostým ano-ne [Mt 5,38; Jk 5,12]. Co je nad to, pochází od zlého, t. j. od ďábla, jenž budí sklon k lehkováznému užívání p-y. Možná však, že Ježíš tu myslí pouze na zlo, jež je ve světě. Čeští bratři v nejstarší době [v 15. století] a některé jiné křesťanské skupiny na základě těchto slov odmítali p-u vůbec. Je však příznačné, že Ježíš sám odpovídá na zaklínání velekněze [řecké *exorkizein* = něko-ho přísahou zavázati, sr. Ex 13,19; 1Kr 22,16; 2Pa 36,13], ač tu nejde vysloveně o p-u, a že i Pavel volá Boha za svědka [Ř 1,9; 2K 1,23; 11,31; Ga 1,20; 1Te 2,10; sr. Zđ 6,16]. Podle Zj 10,6 přísahá také anděl. Také starokřesťan-ská Didache [Učení dvanácti apoštolů] zakazuje pouze křivou přísahu, nikoli p-u vůbec. Je jisto, že NZ varuje před ukvapenou a zbytečnou p-ou [Mt 14,3-12] a židovskou kasuistikou, jež nebrala ohled na závažnost slova v Boží službě [Mt 23,16nn]. Tak na př. p-u, v níž nebyl výslovně jmenován Bůh, prohlašovali za neplatnou. Příklad ukvapené přísahy podává Mt 14,3-12 [sr. Est 5,3] a Petr je smutným dokladem křivé p-y [Mt 26,74; Mk 14,71]. *Slib. *Soud. *Zaklínati. *Zavázati.

Přisedící, ve smyslu soused, obyvatel [Rt 4,4], spolustolovník [J 13,28], ten, jenž sedí ve shromáždění [1K 14,30].

Přisehnouti se na kolena v Sđ 7,5 pravděpodobně neznámá jen prosté přikleknutí k vodě pro snazší, pohodlnější pití [tradiční výklad od dob židovského historika Josefa Flaviana], ale spíše kultický úkon pohanské modloslužby. Bojovníci se před bitvou zasvěcovali božstvům a museli projít očištným omýváním, jež znamenalo závazek božstvu. Pak ovšem ti z Gedeonových bojovníků, kteří se přisehnuli na kolena a rukama nosili vodu k ústům, byli kultičtí zasvěcenci božstvu [Bálovi]. Gedeonových tři sta, kteří jen »chlemtali« vodu, byli lidé Hospodinovi. C.

Přísežník, přísežný, ten, jenž se zavázal přísahou [1Tm 1,10]; to, co je zaručeno přísahou [Zđ 7,28]. *Přísaha.

Přísloví [jako literární druh].

Přísloví byla v Izraeli velmi oblíbená, jak o tom svědčí stejnojmenná kniha, a kromě ní je mnoho přísloví i v knize Kaz, Jb a porůznu i v jiných knihách. [V apokryfní knize Sirach a též Tobiaš.]

Hebrejský název pro přísloví je *másál*. Toto slovo značí kromě přísloví též posměšné

Příslaví [755]

výroky [na př. Iz 14,4; Ez 12,22; 18,2] a věštby, na př. výroky *Balámovy [sr. též Z 49,5; 78,2; Jb 27,1; 29,1]. Kořen, od kterého je toto slovo odvozeno, značí jednak »podo- bati se«, jednak »vládnouti«. Jestliže jsou tyto významy odvozeny od jediného původního, pak by jim bylo asi »představovati, represento- vati«. Slovo *másál* značí výrok, který má určitý význam a dosah, neboť je pronášen s určitou silou, a vyjadřuje určitou podobu, proto se tímto slovem mohou označovat i kouzelné výroky. V češtině by asi tento způsob vystihoval výraz »mocné slovo«, kterého užívá Erben v básni »Vrba«: »Pakli v býlí není síly, /mocné slovo neomýlí./ Mocné slovo mračna vodí, /v bouři lité chrání lodi./ Mocné slovo ohni káže, /skálu zdrtí, draka sváže./ Jasnou hvězdu strhne s nebe:/ slovo mocné zhojí tebe.«

Kromě toho se tímto slovem označují běžně v hebr. sz prozaické výroky a pořekadla původu lidového i podle nich a cizích vzorů tvořené výroky básnické, jež upravovaly »moudří«, učitelé moudrosti. Lidé v Palestině v dobách starých, jak svědčí SZ, i pro čtvrté století po Kristu překladatel jeho do latiny Hieronymus [Jeronym], i v době nové, jak svědčí početná sbírka tamějších arab. přísloví, propletali svou řeč příslovími a podobnými výroky. [Lze si představit podobný způsob vyjadřování podle řeči zemanů z Turce v Kalinčakově Reštaurácii.]

Jak přísloví vznikala, a jak jich bylo užíváno, ukazují doklady v historických a prorockých knihách SZ, na př. 1S 10,12; 24,14; 2S 5,8; Gn 10,9; Iz 10,15; Ez 18,2n. Z lidových přísloví a hádanek úpravou a napodobením vznikaly výroky umělé, při čemž působily i vzory cizí, neboť vzdělání učitelé moudrosti se dávali inspirovat i příslovími sousedních národů. Tak přímo v knize Př [22,17n] jsou úpravy egyptských přísloví Amenemopetových a náměty převzaté patrně ze sbírky Aniho. Původu asi babylonského jsou přísloví připojená ke knize Achikarově, jejíž aramejské znění bylo nalezeno mezi židovskými památkami z 5. stol. př. Kr. na Elefantině v jižním Egyptě. Příslovečná byla moudrost edomská [Abd 8] a východních národů arabských [Jr 49,7; též původci kap. 30 a 31 knihy Př patří sem, sr. Gn 25,14], sr. též 1Kr 4,30.

Pěstování přísloví v Izraeli je spojeno se jménem krále Šalomouna, jenž prý vytvořil 3000 přísloví [1Kr 4,29-34; sr. též 10,1-10]. Král Ezecháš dával sbírat přísloví [Př 25,1].

Avšak hlavním nositelem práce na přísloví byli »moudří« [Iz 5,21; Jr 18,18; Př 15,7; Kaz 9,11], zkušení a vzdělání lidé, kteří používali této formy při vyučování mravním naukám a snažili se, aby jejich přísloví byla stylisována co nejvýrazněji a tedy snadno zapamatovatelná. Proto také seřazovali k sobě přísloví, začínající stejnými hláskami [Př 11,9-12 v hebr. originálu], a tvořili přísloví číselná, patrně podle vzoru hádanek [na př. Př 30, 15-33], a krátké básničky, jednající o určitém

thematu, na př. o lenosti [Př 6,6-9]. Příslaví byla tradována v první řadě ústně [sr. Př 1,8; 4,1 a j.], proto jsou stylisována tak, aby byla snadno zapamatovatelná, avšak kolovaly i sbírky psané, jež můžeme sledovati i v biblické knize Př.

Příslaví [jako sz kniha]. Kniha Př je v hebr. bibli zařazena mezi »svaté spisy«, spolu s knihou Z a Jb jsou označeny jiným druhem akcentů, takže jejich přednes při synagogální bohoslužbě zněl jinak než přednes ostatních knih sz.

Co do obsahu a zaměření patří ke knihám moudrosti, obsahuje většinou přísloví, ale též napomenutí, zvl. v kap. 1-9. S ostatními knihami moudrosti ji spojuje i jméno Šalo-mounovo [Př 1,1; sr. 1Kr 4,29-34]. Tato kniha vznikla spojením několika menších sbírek přísloví. Je to patrně z toho, že některá přísloví se vyskytují v ní dvojmo nebo mají velmi blízké paralely: sr. 10,1 s 15,20; 10,6 s 10,11; 10,13 s 19,29; 10,15 s 18,11; což také svědčí o značném rozšíření a používání těchto přísloví. Celkem můžeme rozeznat v knize Př devět menších sbírek, které jsou jednak odlišeny nadpisy, jednak jinak uspořádány v starém řeckém překladu LXX.

I. kap. 1-9. Po úvodu [1,1-6] jsou jednak jednotlivá přísloví v rozsahu jednoveršovém [na př. 1,7-9; 3,1-12], jednak spojená v několikaveršové básničky [na př. 3,13-18.21-26 a dále, 6,1-5 a dále], větší celky tvoří napomínání v kap. 2, jež jest v hebr. originálu vlastně jedinou větou, zosobnění moudrosti v kap. 8 a srovnání moudrosti a bláznovství v kap. 9. Napomínání otce synovi jsou zvl. v kap. 1 a 4, varování před cizí ženou v kap. 5; 6,20-35 a 7.

II. kap. 10,1 - 22,16. Jak nadpis [10,1] označuje, jsou zde přísloví Šalomounova. Jejich počet je 375, což zřejmě souvisí s tím, že jméno Šalomounovo napsané hebr. písmenami [*S-l-m-h*] má číselnou hodnotu 375. [gematria v hesle *Počet.] V této sbírce jsou téměř napořád přísloví jednoveršová, jen málokde více přísloví spolu souvisí. V kap. 10-15 většinou druhá část přísloví tvoří protiklad části první, kdežto v další části od kap. 16 jsou spíše taková přísloví, kde druhá půle vyjadřuje totéž co půle první nebo ji doplňuje.

III. kap. 22,17 - 24,22. Tato sbírka měla původně samostatný nadpis »Slova moudrých«, který stál na začátku verše 22,17, jak dosvědčuje LXX. Avšak ve znění hebrejském se později tento nadpis dostal dovnitř věty, a tak i v bibli Kral. tento výraz »slova moudrých« již není pojat jako nadpis, nýbrž jako součást přísloví. V této sbírce jsou přísloví patrně původu cizího: sbírka 22,17 - 23,12 se úzce přimyká k egyptským příslovím Amenemopetovým, souboru to asi 30 dvou až tříveršových příslovných básniček. 23,13-14 jsou zas příbuzné se sbírkou označenou jménem Achikarovým, jež pocházela patrně z Babylona.

[756] Přísloví

IV. kap. 24,23-34. Pět výroků proti stranickosti v soudnictví.

V. kap. 25-29. Jak značí nadpis, shromáždili tato přísloví muži Ezechiáše, krále judského. Je jich 139, což patrně je ve vztahu s číselnou hodnotou jména [uvedeného krále judského] *Ch-z-k-j-h-v*, jež dává 136 [viz k odřezu II]. Tato přísloví jsou podobna sbírce II, jsou většinou jednoveršová, v kap. 25-27 jsou častá přirovnání, v kap. 28-29 spíše protiklady.

VI. kap. 30,1-14. Slova Agura, syna Jákef, z arabského kmene Massa [sr. Gn 25,14]. Obsahově jsou podobna závěru knihy Jb [40, 4n; 42,2-6].

VII. kap. 30,15-33. Číselné výroky.

VIII. kap. 31,1-9. Rady, které dávala kráľi Lemuelovi jeho matka, patrně též původu arabského.

IX. kap. 31,10-31. Chvála statečné ženy, která tvoří v hebr. originále abecední básně, t. j. první písmena každého verše jsou seřazena podle hebr. abecedy, jež měla 22 písmen.

Většina jednotlivých přísloví je původu velmi starého, z doby kráľovské a ještě starší, avšak jednotlivé sbírky byly asi uspořádané až v době kráľovské [II a V], po př. i po zajištění babylonském. Mladší jest úvod [kap. 1-9], kde se vyskytuje pozdní představa zosobněné moudrosti; ten pochází asi ze 4. stol. př. Kr., a v této době patrně byly i jednotlivé sbírky spojeny v tuto knihu.

Avšak jejich pořadí nebylo ještě nějakou dobu ustáleno, neboť řecký LXX překlad, vzniklý asi v 3. stol. př. Kr., má jednotlivé menší sbírky v tomto pořadí: I—III, VI, IV, VII, VIII, V, IX. Avšak tento překlad vykazuje i jiné podstatné rozdíly, více než 20 přísloví obsažených v hebr. textu je vynecháno, avšak zato má řecký překlad navíc téměř 50 přísloví jiných. Lze soudit, že hebr. znění bylo dodatečně upravováno tak, aby se počet přísloví v jednotlivých sbírkách přiblížil počtu danému číselnou hodnotou jména jejich původce [viz sbírku II a V].

Svým obsahem a zaměřením se přísloví, která nám podává LXX navíc proti dochovanému znění hebr., jež bylo upraveno později, zcela podobají příslovím v ostatní knize Př. Tak na př. za příkladem mravence jako vzoru píle je jako další příklad uvedena i včela [za veršem 6,8]: »Nebo jdi k včele, /a poznej, jak je pilná, /jak řádně dílo koná. /Výtěžek její námahy si berou kráľové i prostí lidé pro své zdraví, /je všem milá a vzácná, /ačkoliv jest slaboučká co do síly, /protože však ocenila moudrost, dostává se jí přednosti.« Nebo za v. 20,9: »Neříkej: Odplatím nepříteli, /ale počkej na Pána, aby ti pomohl.« Za v. 25,20: »Jako mol šatům a červ dřevu, /tak škodí zármutek člověka srdci.«

Ukázky těchto cenných přísloví z řeckého překladu svědčí o jeho pravděpodobné původnosti, také NZ navazuje právě na tato přísloví,

a bylo by záhodno je v českém překladu všecka zpřístupnit.

Kniha Př v té podobě, jak ji máme před sebou, působí na první pohled určitým dojmem neuspokojenosti. Jejím účelem však nebylo podávat nějakou mravoučnou soustavu, nýbrž poskytnout jednotlivé rady do života. Proto je účelné nečíst ji v celém rozsahu, nýbrž zamýšlet se vždy nad jednotlivými hutnými příslovími. Pro svou názornost a srozumitelnost byla tato kniha velmi oblíbená i napodobována; tak již ve starověku knihou Sirachovou.

Srovnáním s touto knihou na straně jedné a s egyptskými předlohami na straně druhé vynikne jasně svéráz starozákonní knihy Př. Egyptský vzor se zabývá světskou moudrostí. Má ovšem přítom i důraz na vnitřní zbožnost, kritizuje bezduché náboženské obřady, vybízí k pomoci sociálně slabým; izraelská kniha Př je aspoň v úvodu zaměřena více nábožensky. Zatím co egyptská přísloví stále obracejí pozornost k odplatě, které se dostane člověku v životě posmrtném, jsou izraelská přísloví, jako celé staroizraelské náboženství vůbec, zaměřena výhradně na tento svět: odměnou mravného života je zdraví, bohatství, hojné potomstvo. Egyptská přísloví jsou zaměřena spíše k výchově tehdejších vzdělanců, »písařů«, t. j. úředníků ve státní správě; izraelská přísloví jsou rázu obecnějšího, počítá se v nich spíše s rolníkem, který obdělává svá pole. Na druhé straně lze říci, že kniha Sirachova je daleko více zaměřena k určitým náboženským cílům, stále se v ní připomíná Zákon a žádá se oddaná jeho poslušnost, naproti tomu naprostá většina biblické knihy Př je pojata zcela obecně, a jen málo jejích výroků se přímo dotýká náboženství.

I když kniha Sir zřejmě daleko více vyhovovala požadavkům pozdějších zákoníků, nemohla se dostat do kánonu biblických knih, neboť pocházela až z doby pozdní [kolem r. 180 př. Kr.] a její autor, Ježíš, syn Sirachův, byl znám. Do židovského kánonu biblického, jež byl uzavřen podle tradice asi r. 90 po Kr., dostala se kniha Př, kryta jménem Šalomou-novým, podobně jako Kaz a Pís, avšak proti všem těmto knihám měli ještě po nějakou dobu zákoníci námítky věcného rázu. Avšak vnitřní hodnota této knihy Př, přestože náboženství v ní nevystupuje tak na povrch jako třeba v knize Sir, je přece větší, což dokazuje i skutečnost, že kniha Př je poměrně často uváděna v NZ:

Ř 3,15 [Př 1,16]; Ef 6,4 [Př 2,2]; Ko 2,3 [Př 2,3,4]; L 2,52 [Př 3,1-4]; Ř 12,17; 2K 8,21 [Př 3,4 LXX]; Ř 12,16 [Př 3,7]; Ef 6,4 [Př 3,11]; Žd 12,5-8 [Př 3,11-12]; Zj 3,19 [Př 3,12]; 1Pt 3,6 [Př 3,25]; Jk 4,6; 1Pt 5,5 [Př 3,34 LXX]; Žd 12,13 [Př 4,26 LXX]; Zj 3,14 [Př 8,22]; Jk 5,20; 1Pt 4,8 [Př 10,12]; 1Pt 4,18 [Př 11,31 LXX]; Jk 5,3 [Př 16,27]; Jk 1,19 [sr. Př 17,27]; 1J 1,8 [sr. Př 20,9]; Mt 15,4; Mk 7,10 [sr. Př 20,20]; 2K 9,7 [Př 22,8 LXX]; Ef 5,17 [Př 23,31 LXX]; Mt 16,27;

Ř 2,6; 2Te 4,14; Zj 2,23; 20,12; 22,12 [Př 24,12]; 1Pt 2,17 [Př 24,21]; Ř 12,20 [Př 25, 21,22]; 2Pt 2,22 [Př 26,11]; Jk 4,13n [sr. Př 27,1]. Sgt.

Pro izraelskou moudrost, stejně jako pro předoorientální vůbec, je příznačné, že byla darem Božím, nikoli schopností lidskou [sr. Bič II. 233 a III. 235]. Z toho vyplývají velmi závažné závěry i pro knihu ve SZ. Hebrejské *mášál* [přísl. 1] mělo těsný vztah k zaklínání a vskutku v původním textu najdeme mezi »přísl. 1« nejednu narážku na kouzelnictví [»aven, 6,12; 17,4; 19,28], jež je přirozeně odsuzováno jako vzpoura proti Bohu. Zde tkví také podstatný rozdíl mezi přísl. 1 a ostatními staroorientálními. Styčné body, které odborníci už dávno poznali, neznamení otrockou závislost na moudrosti okolních národů, nýbrž záměrně její překonávání jejími vlastními zbraněmi. A to nutně vedlo překladatele LXX k trapným rozpakům, jak přeložit takové polemické oddíly, zaměřené vysloveně protiegyptsky [LXX, jak známo, vznikla v Egyptě!]. Zvlášť výrazně tu vystupuje postava Pošetilosti. Jestliže Moudrost se všeobecně pojímá zosobněně [jako hypostase], je třeba stejně rozumět i Pošetilosti [kap. 9]. Na ni se zřejmě vztahují též výroky o »ženě zlé« [6,24], jež v hebrejské podobě skrývá jednak hrot proti egyptské bohyni Isis [hebr. *éset*: eg. *Eset*], jednak proti bohu Ré [hebr. *rá'* = zlý]. Stejným směrem ukazuje i její přívlastek »cizí« [tamtéž], jehož je nejednou užito právě o bozích cizích ve SZ [už Gn 35,2]. A konečně její rysy jako milostnice [7,5nn] zmíněný obraz egyptské Isidy jen dokreslují. - Je jisto, že sz Přísl. 1 prodělala dlouhý a složitý vývoj, který zatemnil smysl nejednoho oddílu, ale mluvit proto jen o pouhé morálce, jak se někdy činí, svědčí o naprostém nepochopení věci. Nezapomeňme, že »bázeň Hospodinova jest počátek umění« [1,7]. »Doufej v Hospodina celým srdcem svým, na rozumnost pak svou nespolehej« [3,5]. I »žena statečná« jest chválena proto, že »se bojí Hospodina« [31,30]. Právě toto náboženské zaměření celé knihy - i tam, kde se mluví zdánlivě o všedních občanských ctnostech, - rozhodlo o přijetí P. do kánonu sz., zatím co jiné sbírky mudroslovné [na př. Jesus Sirach] do něho pojaty nebyly pro svůj už příliš světský ráz. B.

Přísluhování, přísluhovati. Kral. překládají pět hebr. výrazů: *“bôdá* [= práce, Nu 4,26.47.49; 7,5.7.9; 1Pa 6,48; 9,13; 23,24], *šárét* [= kněžská služba, Ex 35,19], *mišmêret* [= nařízení, Lv 22,9], *m^elá'ká* [= práce, 1Pa 6,49] a *sábá'* [= posluhovati, původně o vojenské službě, přeneseně o posluze ve svatyni 1S 2,22], a příslušná slovesa. Jde většinou o kultickou službu při stánku nebo v chrámě [1S 2,11; 3,1] nebo o službu někomu, kdo stál Bohu blízko [1Kr 19,21]. *Sloužití. *Služba.

V NZ jde většinou o výrazy *diakonein*, *diakonia* [= sloužití, služba] a jednou o *epi-*

Přísluhování-Přísluše [757]

chorégia [= podpora, pomoc, pomocná služba; Ef 4,16 překládá Hejčl-Sýkora: »klouby, z nichž každý koná svou službu podle síly jednotlivým údům propůjčené«; Zilka: »Slučované každým pomocným kloubem, podle činnosti každému údu náležitou měrou přidělené«]. *Diakonia*, *diakonein* označuje především posluhování při stolech u oběda [večeře] nebo rozdělování jídel a jejich přípravu [Sk 6,1n; Zilka: »stravovací služba«, »sloužití při stolech«; sr. Mk 1,31; J 12,2]. V témž smyslu jest snad rozumět i Mk 1,13 [sr. Mt 4,11], kde se praví, že po čtyřicetidenním postu »andělé Ježíšovi přísluhovali«, t. j. opatřili jej potravou. Možná, že tu je narážka i na vypravování o Adamovi, který byl anděly vyhnán z ráje, zatím co druhému Adamovi andělé přísluhují [sr. J 1,52].

Je přirozené, že výraz *diakonia* byl rozšířen na každou *službu, jež plynula z křesťanské lásky k bližnímu a vedla k budování bratrské pospolitosti v církvi. V 2K 8,20 Pavel i sbírku pro jerusalemské chudé nazývá p-im [sr. Ř 15,25]. Podle Zj 2,19 stojí p-í v jedné řadě se skutky, láskou, věrností a trpělivostí. Tak jako údům církve byly dány různé *dary [charismata] k jejímu budování, tak jí byla dána rozličná p-í pro téhož Pána [1K 12,4nn]. Snad jsou tu míněny pomocné služby [*antilémpseis* 1K 12,28], záležící v péči o chudé a »mdlé« [*Pomocník] na základě pověření církve. R 12,7 počítá p-í mezi dary [charismata] Ducha sv. a jmenuje je uprostřed mezi proroctvím a vyučováním [sr. 1Pt 4,10n]. Není divu, že i zvěstování evangelia, zvl. pak apoštolát, jsou označeny jako p-í [Sk 1,17.25; 20,24; Ř 11,13; 2K 4,1; 6,3n]. Snad tu prosvítá původní význam výrazu *diakonia*: jde tu o předkládání Slova Božího jako chleba života. Bylo-li všechno usilování o naplnění Zákona p-im smrti [t. j. napomáháním smrti] a »pomsty« [Zilka: odsudku], pak probuzení víry skrze evangelium je p-í Ducha, spravedlnosti [t. j. prostředkující spravedlnost, 2K 3, 7-9]. Skrze zvěstování evangelia, t. j. skrze p-í Pavlovo vznikl sbor v Korintě jako list Kristův [2K 3,3]. Stejně jako apoštolové přísluhovali budoucí církvi i proroci svými proroctvími o spáse, milosti, utrpeních a slávě Kristově [1Pt 1,10-12].

V 1Tm 3,10.13 se snad už myslí na úřad diakonský [*Jáhen].

Jen jednou je užito řeckého *dúleuein* [= sloužití jako otrok] k označení služby v evangeliu [F 2,22], což souvisí se sebeoznačením Pavla jako *služebníka Ježíše Krista. Pavel tu staví tímto označením Timotea vedle sebe nejen jako pomocníka a přísluhovače, ale jako spolumužníka Kristova, který nemyslí na vlastní zájmy, nýbrž na zájmy svého Pána, Ježíše Krista.

Příslušetí, stč. = náležeti, slušeti [Ž 33,1].

Přísluše, příslušný, stč. = jak náleží, náležitě [2Pa 4,20]. V Tt 2,3 je tak přeloženo

[758] Přísně-Přistoupiti

řecké *hieroprepés* = co sluší těm, kteří stojí ve službě svatyně [sr. 1Tm 2,9]. »Stavení p-ě vzdělané« = budova dohromady spojená. V Ježíši Kristu celá stavba církve je pevně spojena, takže se nemůže rozpadnout [Ef 2,21].

Přísně, přísny, ve smyslu krutý, tvrdý, příkrý [Př 17,11; Iz 13,9; 19,4; 42,4; Jr 30,14; Ez 34,4; Mt 25,24; 2K 13,10; Ko 3,19], ostrý [Sk 5,28; Tt 1,13]; přísnější = horší [Žd 10,29]. »P-ě zapověděti« u Mk 1,43 znamená doslovně »obořiti se na někoho«, »po- hroziti někomu«, »ostře domluvitik«.

Přisouditi = usouditi, rozhodnouti se, uznati za dobré [L 23,24].

Přispěti, stč. = přispěchati, přiblížiti se, pospíšiti [Ž 22,10; 71,12; 80,3], zaměřiti kroky [Ž 74,3].

Přispořiti, stč. = rozmnožiti, rozhojniti, přidati [Př 28,20; L 17,5; 2K 9,10].

Přistati [1. sg. přistanu] také přiraziti k břehu [Jon 1,13; Sk 27,39; přistaviti loď Mk 6,53].

Přistáti, stč. = státi při čem [1. sg. přistojím], na blízkou čeho [Ž 45,10; 89,9]. Ve smyslu obsluhovati [1K 9,13], státi v něčem [na př. v bohoslužbě Žd 10,11].

Přistav, Palestina neměla pobřeží, příhodné pro stavbu p-ů. Jen několik zátok, chráněných skalami, dovolovalo přistati větším lodím. Tak na př. jeruzalemským přístavem byla *Joppe, kterou přebudoval Šimon Makkabejský, aby pozvedl obchod země; Tyřané a Sidoňané začali budovat přístavy v Azotu, Aškalonu a Gáze, Herodes Veliký se pokoušel v tomto směru o Cesareu [r. 22 př. Kr.] a pod. Jákob ve svém požehnání kreslí sídliště kmene Zabulon jako přístav [Gn 49,13]. Myslí se tu na blízkost Tyru a Sidonu anebo jezera Genezaretského. Mnohem příznivější pro budování p-ů byl rudo- mořský záliv Elatský [1Kr 9,26-28; 22,49n].

Přistaviti. *Přistati. Sloveso p. u Mk 6,53 je překladem řeckého výrazu, který se vyskytuje pouze zde a znamená p. loď ke kotvišti, zakotvití [u nízkého břehu].

Přistavovati stolici [trůn] nátisku [Am 6,3], doslovně přístrkovati trůn nátisku. Vykla-

Předoucí Egyptáné. Hrobní malba z Beni-Hassan. Otrok vpravo přede slabou lněnou nit na sítě. Žena (střed) krotí nit na vřeteno, druhá připlétá (kral. přísukuje) další nit k silnějšímu provázku pro tkaní stanového plátna. Vlevo třetí žena obsluhuje kužel.

dači překládají také: »kteří odmítáte uvažovat o dni bídy a dostali jste se k moci násilím.«

Přísti, předu. Předení lnu nebo kozí srsti bylo prací žen [Ex 35,25n]. Dálo se ručně, ježto kolovrat byl neznámý. Užívalo se při tom kužele a vřetena [Př 31,19]. Len nebo vlna byly natočeny na kuželi, jenž byl držen pod paždi anebo zabodnut do země, a z tohoto kužele byla vytahována vlákna, jejichž konec byl připevněn na vřeteno, jehož otáčením byla nit kroucena. *Tkadlec, tkáti.

Přistoupiti, přistupovati. Obě slovesa, jimiž jsou ve SZ překládány většinou výrazy *nágaš* [= blížiti se, *přiblížiti se], *kárab* [= = přiblížiti se] a *bó'* [= přijít, vejít], mají vedle obvyklého významu překročiti k něčemu tak, že u toho nebo před tím stojím [Gn 45,4; 2S 11,20; Jb 41,4], také význam připojití se ke komu nebo k čemu [Est 8,17], obcovati s kým [Ex 19,15; Lv 18,6.19; 20,16; Iz 8,3; Ez 18,6], jednati s kým [hebr. *ásá* 1Kr 2,9], státi v čem, na něco přistoupiti [hebr. *amad* 2Kr 23,3]. Většinou však mají slovesa význam kultický: Aron přistupuje ke dveřím stánku, aby přijal kněžské svěcení [Ex 29,4.8; 40,12; Lv 8,24, sr. Nu 8,9n]; shromáždění přistupuje a stojí před Hospodinem [Lv 9,5, sr. 1S 14,36], Aron přistupuje k oltáři [Lv 9,8], Mojžíš »přistupuje k mrákotě, kdež byl Bůh« [Ex 20,21], ale dokud nebyl kulticky připraven, nesměl vstoupiti na posvátné místo [Ex 3,5]. Je samozřejmé, že *cizí nesměli p. k stánku úmluvy [Nu 18,5] a za určitých okolností ani levitě nesměli p. k nádobám svatyně a k oltáři [Nu 18,3]. Ve své svatosti nepřiblížitelný Bůh přece jen dovoluje lidu smlouvy, aby k němu přistupoval prostřednictvím kultu, modlitby a ovšem i Zákona [sr. Ž 119,151.155]. Poněkud nesrozumitelný je překlad Ž 71,16. Doslovně zní tento verš takto: »Vejdu v projevy moci svého Pána«. Zeman překládá: »Budu se obírat projevy moci svého Pána«. Duhm se domnívá, že jde o protiklad k v. 15, kde v závěru žalmista prý vyznává, že se sice nevyzná ve svaté mantice, v posvátných číslech, jimiž se odhaluje budoucnost [Kral.: »ačkoli počtu nevim«], ale že mu stačí obírat se mocí Hospodinovou.

V NZ jde o slovesa *pareiserchesthai* [= vlouditi se, přidružití se dodatečně], *proserchesthai* [= přiblížiti se, něčím se zabývatí, dostaviti se před někoho]. Prvního slova je užito v R 5,20 o Zákoně, který nezaujímal hlavní místo v plánu Božím se světem, ale dostavil se, přidružil se k hříchu dodatečně jako vedlejší činitel, aby lidem hřích mohl býti přičítán. Tak ve skutečnosti rozmnožoval provinění, ale současně budil a živil touhu po milosti. Druhého slovesa je užito v našem slova smyslu o přiblížení, přidružení, připojení k někomu [Sk 10,28]. Andělé i satan přistupovali k Ježíšovi [Mt 4,3.11 *Přisluhovati], ale také ti, kteří v něho uvěřili [Mt 5,1; 8,25; 18,21; 28,9; Mk 6,35; L 8,24], slepí a jinak nemocní [Mt 9,28; 21,14; 9,20] a jejich příbuzní [Mt 8,5; 17,14], kteří hledali pomoc

anebo měli něco na srdci [Mt 9,14; 19,16; 20,20; 26,7]. V nepřátelském úmyslu k němu přistupovali zákoníci a farizeové, saduceové a starší [Mt 15,1; 16,1; 19,3; 26,50; L 23,36], ale i Jidáš [Mt 26,49; Mk 14,45]. Čtenáři, zvyklí na kultický význam těchto sloves ve SZ, vycífovali, že za přistupováním k Ježíšovi bylo něco z posvátné úcty [sr. Mt 20,20] anebo z trestuhodné neúcty. Je příznačné, že kdykoliv evangelia užívají slovesa *proserchesthai* o Ježíšovi, vždy tím naznačují jeho rozhodnutí mesiášsky zasáhnout ve prospěch člověka [Mk 1,31; L 7,14, sr. L 9,42; Mt 28,18]. Podobný význam má rozkaz Ducha sv. Filipovi ve Sk 8,29.

Kultický význam má toto sloveso v Žd 10,1, kde se mluví o tom, že oběti, nařízené Zákonem, nemohou nikdy dokonalými činit ty, kdož takto k Bohu p-ují. K Bohu, k hoře Sjónu [Žd 12,18,22] je možno p. jen s vírou [Žd 11,6], skrze Krista [Žd 7,25]. P. k Bohu je totéž co p. k trůnu milosti [Žd 4,16] a velebnězi Kristu [Žd 10,22, sr. 1Pt 2,4]. Všecky sz předpisy o přistupování k Bohu platí i zde. Jsou však přeneseny víc do oblasti mravní než kultické.

Přístrach, stč. = přestrašení; strach před strašidly a štrašidlo samo. V Ž 34,5 jde o úzkost, obavu. V Z 91,5 může jít o strach před lupiči nebo nočními dravci, ale také před demony. Pozdní židovstvo zná demony ranni, polední a večerní, působící nemoci [sr. v. 6].

Přistrojení, stč. = zhotovení [Iz 40,20].

Přistrojiti, stč. = připravit, přichystati [Gn 27,4; Jb 40,25; Ž 7,14; Iz 21,5; Jon 4,6].

Přístřeší, ohraničený a podstřešený prostor před hlavní místností, přehrada [Ez 40,12], podloubí [J 5,2].

Přístřítí, příkrytí, zakrytí [Gn 24,65; Nu 4,6; Sd 4,18; Iz 22,17], pokrýti [Ž 65,14], kolem dokola zahraditi [Jb 3,23].

Přístup, místo, jímž se přistupuje, cesta, vchod, dveře, řecky *prosaogé*. Podle R 5,2 má ospravedlněný věřící volný p. k milosti skrze Krista [sr. J 10,1-10], podle Ef 2,18 se nám dostalo skrze Krista p-u k Otcí, a to vírou [Ef 3,12]. Někteří vykladači chápou řecký výraz ve smyslu uvedení: Kristus je ten, který nás uvádí k Otcí, jako obřadník při audienci uvádí do přijímací síně panovníky. *Přistoupiti.

Přistupovati. *Přistoupiti.

Příšera, stč. = strašidlo, obluda, hebr. *sá'ir*, satyr, kozlu podobný démon, přebývající na poušti [Iz 13,21; 34,14; v Lv 17,7; 2Pa 11,15 je totéž slovo přeloženo výrazem ďábel; sr. Dn 8,21 »kozel chlupatý«]. *Azazel.

Příškrknouti, připáliti se [Dn 3,27].

Příšlý v těle [1J 4,2; 2J 7]. *Tělo.

Příští, stč. = příchod. Vždy o příchodu Ježíše Krista, o němž prvotní církev věřila, že jeho odchod po zmrtvýchvstání byl jen dočasný. Ve výročích Ježíšových se počítá s jeho novým a konečným příchodem [L 19,12-15; Mt 16,27; 24,30; Mk 8,38; L 12,35-46; 18,8; Mk 13,35nn] a učedníci sami kladou otázku

Přístrach-Přítel [759]

po znamení tohoto příchodu [Mt 24,3]. Ježíš také na tuto otázku odpovídá [Mt 24,39]. Nebyla to jen zvědavá otázka, nýbrž výraz touhy, již žila prvokřesťanská církev [Jk 5,8; sr. R 13,12; F 4,5; 2Pt 3,4; 1J 2,28]. Očekávala konečné zjevení Kristovy slávy ke konečné spáse věřících [Mt 24,27; 25,31; 2K 15,23; 1Te 4,14nn], jeho vítězství nad nepřáteli [Mt 16,27; 2Te 2,9] a konečné vybudování království Božího [2Tm 4,1, kde je užito výrazu *epifaneia*. Viz níže!]. Tak jako byl Ježíš Kristus na této zemi ponížěn, tak bude jednou na této zemi oslaven. Právě tato země bude jevištěm posledních rozhodujících spasitelných událostí, na této zemi bude vyvrcholen Boží spasitelný plán, ovšem s cílem nového nebe a nové země. Můžeme říci, že p. [řecky *parusia*] »Syna člověka« [Mt 24,27,37,39], Kristovo [1K 15,23], Pána našeho Jezukrista [1Te 3,13; 5,23] je obsahově totéž jako »zjevení Pána Ježíše s nebe s anděly moci jeho« [2Te 1,7; 1Pt 1,7], jeho den [1K 1,8, sr. s 1Te 3,13; 2K 1,14; F 2,16, sr. s 1Te 2,19; F 1,6, sr. s 1Te 5,23; 2Pt 3,10, sr. s Mt 24,37,39; 2Te 2,1n], který přijde náhle [Mt 24,39nn]. NZ zná ovšem i p. odpůrce Kristova, člověka hřicha, činitele nepravosti [Kral. bezbožníka; 2Te 2,3.4.8.9], který p-m Páně bude přemožen.

Pastorální epístoly užívají pro označení p. Páně výrazu *epifaneia* [= zjevení], a to jak pro jeho pobyt na této zemi [2Tm 1,10 sr. 1Pt 1,20], tak pro jeho nový příchod [2Tm 4,8, sr. 2Tm 4,1; 1Tm 6,14; 2Te 6,8; Tt 2,13]. Je to výraz, kterého užívala klasická řečtina o zjevení božstev, přinášejících pomoc. NZ však spíš tímto výrazem navazuje na apokalyptickou židovskou literaturu, která očekává zjevení Mesiáše nebo Boha, kteří přinášejí pomoc [sr. také 2Mak 12,22; 14,15; 15,27; 3Mak 5,8]. *Přicházeti, příchod.

Přítel. Podle Biblické konkordance [1933²] v níž však nejsou uvedeny všechny výskyty výrazu p. v Kral. textu, překládají Kral. slovy p., přátelé devět hebr. výrazů, nejčastěji *ré'a* [30x], *'áhab* [4x], *go'él* [7x], *'allúf* [2x], *chábér* [1x], *s'e'er* [1x], *m'juddá'* [1x], *'iš šálóm* [1x]. Hebr. *ré'a* znamená příslušníka téhož kmene [1S 30,26], blízkého příbuzného [Dt 13,7; Jb 2,11; 16,21; Ž 35,13; 88,19; Př 17,17; 19,6; 27,10; Pís 5,1], milence [Pís 5,16; v Pl 1,2 se snad myslí na modly nebo nevěrné spojence], bližního [Př 6,1,3; Kral. však většinou v těchto případech překládají bližní, nikoli p., na př. Ex 20,16n; Př 3,28n; 24,28 a j.]. Stupnice přátelství je uvedena v Ex 32,27: bratr, přítel, bližní. Zvláštní význam měl výraz »p. králův« [1Pa 27,33, sr. Gn 26,26; 2S 15,37; 16,16]. Jde tu patrně o titul nějakého úřadu [podobný titul je znám z egyptské a později syrsko-makedonské dvorní titulatury], i když to nevyplučovalo úzké vztahy příbuzenské a citové [2S 16,17].

Hebr. *go'él* označuje toho, jenž je jako nejbližší příbuzný zavázán výkupnou anebo

[760] Přítelkyně-Přivéstí

jinou povinností [*Příbuzenství]: byl mstitelem vraždy svého příbuzného [Nu 35,12.19nn; Dt 19,6.12; Joz 20,3.5.9], musel vykoupiti pozemek, který jeho příbuzný byl nucen pro chudobu prodat [sr. Lv 25,25; Rt 4,4.6] a pod.

Hebr. *chábér* znamená průvodce, sou-druha, tovaryše [Pís 8,13, sr. Kaz 4,10; Pís 1,7]. V pozdní hebr. znamenal *chábér* učitele Zákona, ale bez ordinace, anebo příslušníka náboženského kroužku, který usiloval o dokonalé plnění Zákona, tedy příslušníka »řádu«. Hebr. *šé'ér* označuje pokrevně příbuzného [Lv 21,2]; *méjudda'* [Rt 2,1] důvěrně známého; *'allúf* [Př 16,28; 17,9] důvěrníka; *'iš šé'lómí* = muž mého pokoje, t. j. ten, jenž chová ke mně přátelství [Jr 20,10].

Nejbližší našemu pojmu p. jsou hebr. výrazy, utvořené ze slovesa *'áhab* [= milovati; Př 14,20; 18,24; 27,6; Iz 41,8]. Bůh nazývá Abrahama svým p-em [Iz 41,8, sr. Jk 2,23]. K Mojžíšovi mluvil, »jako Mojžíšův člověk s p-em svým« [Ex 33,11; zde je užito hebr. *ré'a*].

V NZ jsou tak překládány výrazy *filos*, *hetairoi* a *syngenes*. Našemu pojmu p-e odpovídá nejvíce řecké *filos* = milý, drahý, vzácný; milovaný, přítel. Ježíš je nazýván p-em publikánů a hříšníků [Mt 11,19]; své učedníky nazývá přáteli [L 12,4; J 15,13-15], o Lazarovi prohlašuje, že je jeho a učedníků společným p-em [J 11,11]. Jan Křtítel je pro svou činnost nazýván p-em ženicha, t. j. Jan Křtítel měl čestnou úlohu připravit a přivést nevěstu do domu ženichova. Izrael je tu přirovnáván k nevěstě. Ženichem je Mesiáš [J 3,29]. Vyzývá-li Ježíš, abychom si činili p-e z »mamony nepravosti« [L 16,9; Žilka: »Získávejte si přátele«, chce tím říci, že mamona, bohatství, jež je samo o sobě potřisněné hříchem a tvoří překážku při vstupu do Božího království, hodí se nanejvýš k dobročinnosti a tím k získávání přátel pro tento i budoucí život. Jk 4,4 varuje před přátelstvím světa, láskou k světu; kdo miluje *svět, je nepřítelem Božím.

Řecké *hetairoi* odpovídá hebr. *chábér*. Označuje lidi, kteří mají navzájem závazný poměr. Tento poměr je porušen, jakmile jedna strana svůj závazek porušuje a nadto stojí na závazku druhé strany. V NZ je tohoto výrazu užito jen u Mt, a to vždy v oslovení. Pán vinice oslovuje jednoho z reptajících dělníků »příteli« [Mt 20,13]; stejně král oslovuje toho, jenž byl pozván na svatbu, ale odmítl slavnostní roucho [Mt 22,12]. Vina oslovených spočívala v tom, že plnění závazků [odměna; pozvání k hostině] očekávali pouze od druhého; sami se však závazkům vyhnu. U Mt 26,50 tak oslovuje Ježíš Jidáše. Vyjadřuje tím oboustranný závazek, který však Jidáš porušil. Je jistě příznačné, že i učedníci nikdy sebe neoznačovali tímto výrazem: znali vyvýšenost Ježíše Krista, věděli, co je milost. Proto se nazývali služeb-

níky [otroky] Ježíše Krista a mezi sebou bratřimi.

Řecké *syngenes* [L 1,58] znamená příbuzného rodem, sourodáka [sr. L 2,44; 14,12; 21,16; J 18,26 a j., kde Kral. totéž řecké slovo překládají výrazem příbuzný].

Přítelkyně. *Přítel: *šé'ér* [Lv 18,6]; *móda'* [Př 7,4]; *ra'já* [Pís 1,15; 2,2.10.13]; *syngenis* [L 1,36]; *filé* [L 15,9]. Jde většinou o ženský rod výrazů, uvedených v hesle *Přítel. V Rt 1,15 jde o hebr. výraz *jé'bámá* [= švagrová, žena bratrova nebo žena švagrova, sr. Dt 25,7.9].

Přítomně, stč. = osobně. V 2K 8,13 překládají Kral. řecké »v nynější době« výrazem »nyní přítomně«. Stačilo by »nyní«.

Přítomný, jsoucí před rukama; co tu jest; hotový. Přítomná pravda [2Pt 1,12] = ta pravda, jež byla přijata a jest tedy pohotově. Přítomné věci [1K 3,22] = to, co tu jest. P. věk [Ga 1,4] *Věk.

Přítovaryšiti se, stč. = přidružení se, připojení se, státi se spojencem [Ž 94,20; Sk 9,26].

Přitřhnouti, stč. = vléci, uchvátiti, poplapiti. U Oz 7,12 je v hebr. užito slovesa, jež znamená v určitém slovesném tvaru: sraziti. »Přitřhnouti k městu« [1Kr 20,12] = přistaviti vojenské berany k hradbám.

V NZ jde o překlad řeckého *helkein*, jež znamená [neodolatelně jakoby kouzelnou mocí] táhnouti, přitahovati. V klasické řečtině je užito tohoto slovesa při popisování magnetu. Ježíš u J 6,44 mluví o spasitelné činnosti Boží, jež k němu přitahuje lidi neodolatelnou silou [sr. Pís 1,4; 2S 22,17]. Totéž sloveso v též významu překládají Kral. u J 12,32 »potáhnou«.

Přitřž učiniti, stč. - umlčeti [Nu 17,10; Ž 8,3], klásti překážky [Jb 24,12], učiniti konec [Ž 46,10; 89,45; Oz 2,11], zrušiti [Ž 85,5] a pod.

Přitřítiti, stč. = přitisknouti [Nu 22,25],

Přiučastňovati se, stč. = účastným se učiniti, připojení se, míti podíl [Iz 44,11].

Přivábíti, zvukem, vábníčkou nebo navnadou přilákati, zlákat [Jb 31,9]; oklamati, v passivu: dát se oklamat, podvést [Ez 14,9; sr. 1Kr 22,23; Jb 12,16; Jr 4,10; 2Te 2,11].

Přivázati, uvázati [Mk 11,2.4; Mt 21,2; L 19,30; sr. Mk 5,3]. V přeneseném smyslu »míti povinnosti« o vzájemných závazcích manželů [Ř 7,2; 1K 7,27.39]. *Svázati.

Přivažčivý, stč. = opovážlivý, řecky *propetés* = ukvapený, unáhlený, 2Tm 3,4 [sr. Sk 19,36]. Žilka, Škrabal i Hejčl překládají: lehkomyšlný.

Přivéstí. Toto sloveso může míti v některých případech také kultický význam. Ne nadarmo překládají Kral. tvar téhož hebr. kořene *krb* a *ngš* přivéstí [Ex 29,10; 32,6] také obětovati [Lv 1,3; 3,3; 4,14; Am 5,25]. Přivéstí volka = obětovati [Ex 29,10]. *Přistoupiti. Téhož slovesa může být také užito jako odborného výrazu z oboru právního. Kral. překládají obyčejně postaviti [před soudce, Ex 21,6, sr. Sk 16,20]. Konečně může

jít také o výraz dvorního obřadu, v němž obřadník uvádí před panovníka. Všecky tyto tři významy prosvítají v 1Pt 3,18. Ježíš Kristus svou smrtí nás přivedl k Bohu tak, jako kněz přivádí oběť; současně však postavil nás před Boha jako před soudce, usmiřeného smrtí Kristovou. Tim nás zároveň uvedl jako nebeský obřadník do audienční síně Boží. Čtenář 1Pt 3,18, obeznalý ve SZ a v ceremoniálním uvádění ke dvoru panovníků, vyposlechl všecky tyto tři odstíny v jediném slovese [sr. 1Te 4,14; Zđ 2,10; 7,25; Ef 2,18; 3,12]. Pisatel 1Pt 3,18 nechce ovšem tvrdit, že křesťané mohou přivádět k Bohu tak, jako Kristus přivedl je. To, v čem stává Ježíše za příklad, je jeho ochota ke snášení křivd [sr. 1Pt 2,21; 4,1]. Při tom však nemůže mluvit o utrpení Kristově, aniž vyzdvihl jeho spasitelný význam.

Přivéstí zase. Tento výraz je překladem hebr. *šub š'but* = přivodití obrát, přivéstí do původního stavu [Dt 30,3; Jr 31,23; Ž 14,7; sr. Jr 16,15; 24,6; Ez 16,55]. Je to odborný výraz pro nové dosazení Izraele do zaslíbené země, jež bylo víc a více eschatologisováno, až vyvrcholilo v učení o napravení všech věcí. *Napraven, napravení.

Přivětivost, stč. = laskavost, přichylnost, vlídnost, přízeň. Tak překládají Kral. ve SZ tři hebr. výrazy: *rásón* = přízeň [Ž 5,13; Př 16,15]; *sód* = důvěrný rozhovor; styk, při němž se sděluje tajemství [Jb 29,4; sr. Ž 55,15; 25,14; Př 3,32]; *óná* = manželský styk [Ex 21,10; sr. 1K 7,3]. V NZ jsou tak přeloženy čtyři různé řecké výrazy: *epieikeia* = laskavost [Sk 24,4 sr. Tt 3,2], *filanthropia* = lidumilnost [Sk 28,2 sr. 27,3]; *filoxenia* = pohostinnost [Ř 12,13; Zđ 13,2; sr. 1Tm 3,2; Tt 1,8] a *ofeilé* = povinnost [čím je člověk manželsky povinen, manželský styk; 1K 7,3].

Přivětivý. *Přivětivost. V 1Tm 6,18 je řecký výraz *koinónikos*. Nejde tu jen o štědrost, ale o ochotu podílet se s druhými o všechno, co mám, tedy sdílnost, jež je obdobou sdílnosti Boha, který nám dává všechno v bohaté míře k užívání. Ve 2Tm 2,24 je tak přeloženo řecké *épios* = vlídný, mírný [opak hádavosti].

Přivětšiti, přivětšovati, stč. = zvětšiti, rozmnožiti [Jb 36,13; Př 13,11; Am 8,5].

Přivinouiti (se), přituliti se [Jb 24,8], ujmouti se [Ž 27,10], přidružiti se [Sk 8,29], odebrati se ke komu, navštívit [Sk 18,2].

Přivítati, stč. vinutím připojití [Sd 16,13].

Přivítatí [Mk 9,15] = pozdravití. *Pozdravení.

Přivlastniti, přivlastňovati, za vlastní přičísti, prohlásiti; něco někomu připsati [Jb 36,3], přisouditi [1S 18,8], obviniti [Jb 1,22], p. si = uchvátiti [1Kr 21,19], zděditi [Jb 7,3; Ez 47,13], přisuzovati si [Ez 28,2]. Podle Ř 4,6 Bůh přivlastňuje, t. j. přičítá spravedlnost bez skutků. V 1K 2,13 je tak překládáno řecké *synkrinein* = spojití; srovnávaní; měření, posuzování; vykládati. Kral. tu patrně měli na mysli takové předkládání duchovní pravdy, že se stane duchovním majetkem posluchačů.

Přivéstí-Pseudepigrafy [761]

V Poznámkách vysvětlují: »Slovy případnými a na věci Boží náležejícími kážice«. Žilka překládá: »Duchovní věci vykládáme duchovní řečí«. Podobně Hejčl-Sýkora i Škrabal. Je však možno překládat také: »Duchovní věci vykládáme duchovním lidem« [sr. Gn 40,8. 16,22; 41,12.13.15] nebo »duchovní věci srovnáváme s duchovními věcmi«. J. B. Souček [Výklad 1K] praví: »Základní smysl však je v každém případě dost zřetelný: duchovní pravdy nemohou být pochopeny lidskými silami, a proto při jejich poznání nelze navazovat na lidské předpoklady, nýbrž zase jen na dar a moc Ducha«.

Přivoditi, přivozovati, stč. = přiváděti, uváděti, vésti [2S 5,2; Ž 23,2; 107,30; Ez 34,4; Dn 12,3; Mal 1,8], působiti, způsobiti [Iz 44,14], svěstí [1Kr 15,26], poskytovat [Sk 19,24] a pod.

Přízeň světa u Jk 4,4 znamená nikoli přátelství, jež projevuje svět [sr. J 15,19; 17,14; 1J 3,13], nýbrž lásku k světu [sr. 1J 2,15].

Psán, psátí. *Napsán. *Pisař. *Písmo. *Písmo sv. Znalost psaní byla vzácná ve starověku a často výlučně majetkem kněží. Byly nalezeny hliněné tabulky, které svědčí, že často ani vysocí úředníci a králové neuměli číst, natož psát. Pisař býval proto vysokým státním úředníkem. V NZ máme několik zmínek, které odhalují způsob psaní Pavlových listů. Zdá se, že všechny byly psány podle Pavlova diktátu některým přítelem Pavlovým nebo pisařem z povolání. Tak Ř 16,22 se zmiňuje o pisaři Tertiovi. Pavel psal vlastní rukou jen závěrečné pozdravy, aby osvědčil pravost listu [2Te 2,2; 3,17, sr. 1K 16,21; F 1,11]. Slova v Ga 6,11 nutno překládat: »Jak velkými písmeny vám píši vlastní rukou«. Církevní otec Jan Zlatoústý překládá: »Jak hrubými, nevzhlednými literami píši«. Někteří badatelé z tohoto místa soudili na Pavlovu silnou krátkozrakost. Zdá se však, že Pavel jen zdůrazňuje nevzhlednost svého písma ve srovnání s úhledným kursivním písmem pisařů z povolání.

Psáni = písemná zpráva [2Pa 21,12; Sk 28,21], nápis [Dn 5,7], psaní, dopis [Ezd 4,18; 2K 10,11; 2Te 3,14].

Pseudepigrafy, vědecké jméno pro spisy židovského původu, kolující pod cizím, fingo- vaným jménem, ale nepřijaté do masoretského sz kánonu ani do LXX. Byly zavrženy jak synagogou prvního křesťanského století, tak křesťanskou církví - až na IV. Ezdráše, kterého bylo užíváno až do 16. stol. také v západní církvi - takže se mnohé z nich ztratily, mnohé známe jen podle jména a jen některé byly uchovány v menších odštěpených církvích. Zavrženy byly proto, že jejich obsah byl věroučně pochybný. V Biblickém slovníku se o nejdůležitějších z nich zmiňujeme jen proto, že byly citovány některými nz spisy. Bližší a obsírnější poučení najdeš v díle Bič, Palestina III, s. 328nn.

[762] Pseudepigraphy

Aristeův dopis chce být dokumentem z 3. stol. př. Kr. Aristeus, pohanský úředník egyptského vládce Ptolemaia II. Filadelfa, píše svému bratru Filokratovi, aby zprostředkoval u velekněze Eleazara překlad SZ do řečtiny. Eleazar vyhovuje: do Egypta posílá 72 překladatelů, kteří během 72 dnů pořídí překlad SZ do řečtiny. Tak prý vznikla LXX. Dopis pochází od nějakého alexandrijského Žida, jemuž šlo o vyvýšení židovstva. V datování se badatelé rozcházejí. Jedni tvrdí, že jde o léta 145-127 př. Kr., jiní mají za to, že dopis byl napsán ještě za vlády Ptolemaiovců. Dopis je zachován v t. zv. *koiné*, t. j. v řečtině, jíž byl napsán také NZ.

Jubilea neboli Malá Genesis. Ličí dějiny od stvoření světa po 50 období, z nichž každé končí jubilejním rokem [7x7 let; *Léto milostivé], při čemž se přidržuje vypravování Genese, ale rozšiřuje ji o angelo-logické spekulace, mnohé rituální předpisy a mnohé legendy [na př. o preexistenci Zákona], při čemž vyzdvihuje zvláště kmen Levi. Text knihy prý přijal Mojžíš na Sinaji z úst anděla a sepsal jej na Boží příkaz. Tato kniha je zachována pouze v ethiopštině a částečně v latině. Badatelé se domnívají, že hebr. text byl napsán nějakým farizeem někdy kolem r. 120 př. Kr. Některé části snad pocházejí z doby předmakkabejské.

První kniha Enochova navazuje na sz Enocha [Gn 5,24] a je citována v Ju 14. Je nám dochována pouze v ethiopštině [proto bývá nazývána též ethiopským Enochem] a částečně v řečtině. Byla nalezena při vykopávkách v Egyptě r. 1887. Enochovi, »kterého vzal Bůh«, byla dána vidění o dějinách Božího kralování na světě. Vedle toho je tu zpráva o pádu andělů, dále všelijaké astronomické výpočty, významná vidění a mravní naučení. Pro křesťanskou církev měly zvláštní význam kap. 37-71, kde se mluví o preexistentním Synu člověka a Vyvoleném Božím. Některí badatelé se domnívají, že tu jde o křesťanské vločky; jiní to popírají poukazem na to, že v Enochovi není nic o smrti a zmrtvýchvstání Syna člověka, což by křesťanští pisatelé nikdy nevynechali. Zdá se, že kniha byla sestavena z různých apokalyptických složek nějakým stoupencem farizejských názorů, a to v době, kdy farizeové byli pronásledováni posledním hasmoneovským vládcem [*Izrael, 9], tedy asi kolem r. 100 př. Kr. Jeví značnou směsici vlivů egyptských, iránských, babylonských a řeckých. Odvrací se od přítomnosti a hledí do budoucnosti. U prvotních křesťanů byla velmi oblíbena.

Druhá kniha Enochova, t. zv. staroslověnský Enoch, je překladem řeckého spisu, vyrostlého pod vlivem enochovské literatury patrně v Alexandrii před r. 70 po Kr. Vypravuje o putování Enochově nebesy, kde se mu dostává zjevení budoucnosti až k potopě; to, co mu bylo takto svěčeno, oznamuje svým

synům s příslušnými napomenutími, načež dochází k jeho vytržení do nebe. Spis, který byl později přepracován křesťansky, končí přehledem života Enochova.

Nanebevzetí Mojžíšovo, zachované, a to neúplně, v latině [*Assumptio Mosis*]. Je to v podstatě řeč Mojžíšova k Jozuovi, v níž předpovídá budoucí události, zvl. kolem panování Heroda Velikého, takže dobu vzniku lze klásti do prvních let po smrti Herodově [po r. 4 př. Kr.]. Zdá se, že Ju 9 cituje z ne-dochované části této knihy, když se zmiňuje o zápasu archanděla Michala s ďáblem o mrtvolu Mojžíšovu.

Mučednictví a nanebevstoupení Iza-iašovo s legendou o rozřezání pilou proroka Izaiáše, uzavřeného v dutém stromě, za krále Manassesse. Zdá se, že na tuto legendu, jež má obdobu v iránské legendě o Džemdžidovi, navazuje Žd 11,37, aspoň v jednom z řeckých rukopisů, kde místo »pokoušeni« čteme »rozřezání« [Hejčl i Žilka]. Spis, který je zachován v ethiopském překladu [byly nalezeny také zlomky řecké, latinské i staroslověnské], byl přepracován a rozšířen kolem r. 100 po Kr. nějakým křesťanem o vidění Izaiášovo, v němž předvídá příchod Kristův, založení církve a poslední soud. Ve 2. stol. po Kr. byla přidána část o nanebevzetí Izaiáše, jenž se dostává až do sedmého nebe a vidí sestoupení, narození, ukřižování i zmrtvýchvstání Kristovo. Teprve ve 3.-4. křesťanském století nabyl spis konečné podoby. Jeho židovský základ snad pochází z doby hned po Antiochově pronásledování Židů [koncem 2. stol. př. Kr.].

Zjevení Baruchovo, t. zv. Druhý Báruch na rozdíl od apokryfního Bárucha [*Apokryfy] nebo Syrská apokalypsa, ličí události před pádem a po pádu Jerusalema r. 586 př. Kr., aby tak zkrátka mohl mluvit o vyvrácení Jerusalema Římany r. 70 po Kr. Báruch pláče na rozvalinách města. Je ujištěn Bohem, že

i ostatní národy budou potrestány Bohem za své hříchy, že přijdou těžké doby na celý svět, ale pak nastane nová doba příchodem Mesiášovým, všeobecným zmrtvýchvstáním a soudem. Spis vznikl nejspíš mezi r. 100-130 po Kr., kdy na rozptýlené Židy těžce doléhaly otázky po smyslu dějin. Byl zachován úplně pouze syrský text a některé řecké zlomky. Recky, ethiopsky, armensky a staroslověnsky byl zachován i t. zv. III. Báruch [výměna dopisů mezi Jeremiášem a jeho písařem, návrat Židů ze zajetí, odštěpení Samaritánů, mučednická smrt Jeremiášova]. Recká apokalypsa čili IV. Báruch [Nanebevstoupení Baruchovo] pochází z 2. stol. po Kr. Vypravuje o vytržení Baruchově až do pátého nebe. Spis, původně židovský, byl přepracován křesťany v podání řeckém a zkráceném staroslověnském.

Čtvrtá Ezdrášova [*Apokryfy] byla napsána podobně jako Zjevení Baruchovo po pádu Jerusalema r. 70 po Kr., ačkoli své vidění datuje 30 let po r. 586. Obsahuje sedm vidění, jimiž se snaží utěšiti ty, kteří zápasili s jobov-

skou otázkou, proč trpí nevinní a plesají bezbožní, poukazem na přicházející nový věk s příchodem Mesiášovým a návratem desíti severních kmenů do zaslíbené země. Věří, že lidé v tomto věku budou naplněni Duchem Božím, takže budou mluvit jazyky. Kniha končí zprávou, že Ezdráš, naplněn Duchem Božím, nadiktoval pěti písařům 24 kanonických knih, určených pro veřejnost, a 70 apokalyps, určených pro zasvěcence. Kniha vznikla krátce před r. 100 po Kr. Dochovala se v latině, syrštině, ethiopštině, arabštině, armenštině a j. jazycích, což dokazuje její oblíbenost ve všech starých církvích Předního Orientu.

Závěti dvanácti patriarchů je spis, uchovaný ve dvou řeckých verzích, pak v podání armenském, staroslověnském a latinském s mnohými křesťanskými vložkami, jež však chybějí v armenském podání. Každý z dvanácti synů Jákobových tu vystupuje se svým životopisem a s naučením, jež z něho plynou pro potomky. Přitom jsou nejvíc vyznamenáváni Lévi a Juda. O Lévim se vypravuje, že byl vytržen až do sedmého nebe. Ždá se, že tu jde o synagogální kázání o praotcích z různých dob, zpracovaná v jeden celek kolem r. 70 po Kr., ve smyslu asketicko-pietistické zbožnosti, odvracející se od světa.

Sibyly, celkem 14 knih, z nichž se uchovalo 12, částečně původu židovského, částečně křesťanského, sebraných pod sběrné jméno orientální stařeny - věštkyně, přejaté i do věštní praxe současných Reků. Židé prohlašovali Sibyllu za snachu Noemovu. Poněvadž pak podobné knihy s rozmanitými předpověďmi byly hojně čteny, staly se Sibylly dobrou propagační židovskou pomůckou k šíření monotheismu a víry v příchod Mesiáše. Proroctví jsou psána v řeckých hexametrech. Nejstarší částí této knihy pocházejí z druhého stol. před Kr., nejmladší z prvního a druhého křesťanského století [zmínka o výbuchu Vesuvu r. 79 po Kr. a o nástupcích Hadrianových do r. 180 po Kr.]. Sbírka byla uzavřena v 6. stol. po Kr.

Ody Šalomounovy, celkem 42 písní, připomínajících Žalmy. Jsou dochovány pouze v syrštině a v koptštině. Původně snad byly psány řecky. Badatelé tvrdí, že pocházejí z 2. stol. po Kr. Podle Sellina jsou to křesťansko-gnosticky přepracované gnostické písně židovské.

Vedle těchto nejdůležitějších pseudepigrafů jsou známy ještě jiné, na př. Knihy Adamovy, Závět' Abrahamova, Jobova, Mojžíšova, zjevení Eliášovo, Sofoniášovo, Ezechiellovo a j. *Apokryfy.

Pšenice byla pěstována od nejstarších dob jak v Babylonii a Mesopotamii [Gn 30,14], tak v Palestině [Ex 34,22; Dt 8,8] a Egyptě [Ex 9,32]. V Palestině byla seta v říjnu, v listopadu a v prosinci, podle toho, kdy přišel podzimní déšť, který půdu změkčil. Ke žním docházelo v dubnu až červnu podle toho, jaká byla místní půda a podnebí.

Pšenice-Pštroš [763]

P. bylo užíváno jednak v podobě pražených klasů, jež byly vynímány a zrna požívána [Lv 2,14.16; Rt 2,14 *Pražma], jednak v podobě roztlučených a rozdrcených zrn [Lv 23,14]. Třicet až šedesát zrn v jednom klasu předpokládá Mt 13,8.

Egypt byl starověkou obilnicí středomořských krajů [Sk 27,6.38]. V Horním Egyptě byla pěstována pšenice mnohoklasá [*Triticum compositum*, Gn 41,5.7.22], mající na jednom stébku více klasů. Ezechiel vychvaluje p-i men-

Egyptská mnohoklasá pšenice.

nitskou [Ez 27,17], jež byla pěstována u amonského města Minnit. V 2Pa 27,5 čteme, že Král Jotam snad právě proto uložil Ammonitům poplatek, v němž je také 10.000 měr pšenice. Nejlepší p. se dodnes pěstuje na lávovité půdě již od Damašku. Je sklovitě průsvitná.

Pštroš africký, hebr. *ja'én*, *ja^{an}* [Lv 11, 16; Dt 14,15; Jb 30,29] jest uveden mezi nečistými ptáky; byl rozšířen po celé Africe, Arabii a Syrii [*Struthio camelus*]. Péra v slabých křídlech a v ocase mají měkké ostny a zkadeřený prapor. Pro tato péra stal se pštroš v jižní Africe již od pol. 19. stol. po Kr. domácím zvířetem. Samec se sdružuje se 3-4 samičkami, která nakladou 30-40 vajec do společného hnízda, které přikryjí pískem. Sluneční paprsky stačí úplně k tomu, aby vejce byla udržena teplá. Vejce, která se už nevejdou do společného hnízda, snesou samičky jednotlivě do písku na různých místech. Tato vejce slouží za potravu vylíhlým pštrošům. Na tato vejce

[764] Ptactvo-Publius

myslel asi pisatel Joba [39,13-16, kde je tak přeloženo hebr. *nósá* = brky], když káral p-a z nedbalosti vůči mlad'atům. Jinde překládají Kral. hebr. *já'éen* výrazem sova [Mi 1,8; Iz 13,21; 34,13; Pl 4,3].

Ptactvo, ptáče, pták. V Palestině se vyskytovalo velké množství ptactva, jehož druhy však namnoze nelze bezpečně zjistit, takže překlady se značně liší, a také Kral. tentýž hebr. výraz překládají často různými jmény [sr. Bič I. 40n]. Badatelé tvrdí, že se v Palestině vyskytovalo a dosud vyskytuje 348 druhů p-a buď trvale nebo přechodně, z nichž jen asi 30 patří výhradně k palestinským zvláštnostem. Toto bohatství p-a souvisí s nejrozmanitějším podnebím palestinským. Z dravců jsou ve SZ jmenováni *orel, *sup, *noh, *sokol, *havran, *krkavec, mořský orl, *jestřáb, *luňák, *krahulec, *káně, káně vodní [= radek mořský], *bukač, *kalous a mnoho druhů jiných *sov a pod. Z jiných ptáků byli známi *pelikán, *pštroš, *porfirián, *labuť, *kalandra, dudek [*Dedek], *křepelka, *vrabec a j. Z domácích byli nejnámější holub [*Holoubátko, Iz 60,8], *hrdlička a ovšem i kur domácí. Ale rozvoj drůbežnictví nastal asi až v době římské [Mt 23,37; 26,34; L 13,34]. Ptáci, kteří se živili masem, zdechlinami, červy a hmyzem anebo nějak souviseli s pohanskými kulty [sr. Dt 4,17; Ř 1,23], byli jako nečistí vyňati z požívání a ovšem i z oběti [Lv 11,13-19; Dt 14,11-20]. U jiných zvířat se směli obětovat pouze samečci, u ptáků se na rod nehledělo. Ptáci byli chytáni do sítí [Př 1,17] a *osidel [Oz 5,1; Am 3,5] anebo vhnáni do válcovité sítě [Jr 5,27 mají Kral. klec] anebo lákáni ohočenými druhy [Sir 11,31]. O stěhovavých ptácích máme zmínku u Jr 8,7. Z letu ptáků a jejich křiku a počínání [Gn 40,17] a někdy i z jejich vnitřností se věštilo. Bič II,154 se domnívá, že Kaz 10,20 naznačuje takové věštění. Snad i v pozadí Jb 12,7; 28,21; 35,11 je nářezka na ptakopractví.

Boží péče o ptactvo je Ježíši Kristu obrazem mnohem větší jeho péče o člověka [Mt 6,26; L 12,6.24]. Na rozdíl od ptáků však Syn člověka neměl, kde by hlavu sklonil [Mt 8,20].

Mk 4,32 [sr. Mt 13,32] navazuje na Ez 17,22n, kde strom poskytující hnízdiště ptactvu je ustáleným již obrazem mocné říše, poskytující domov a ochranu svým poddaným [sr. Dn 4,7-9], v tomto případě arci obrazem království Hospodinova, které dá pravý domov všem národům, i pohanským. Ve Zj 18,2 jsou nečistí ptáci zahrnuti mezi d'ábly a nečisté duchy, kteří budou obývat ve zříceninách Babylona [sr. Iz 34,14n]. Ve Zj 19,17 jsou dravci nástrojem Božího soudu.

Ptáčník, *Čížebník. Obrazně o tom, jenž klade nástrahy nevinným, nevědomým a nic netušícím a připravuje je o život anebo přivádí k mravnímu a náboženskému pádu [Z 124, 7; 91,3; Př 6,5; Oz 9,8].

Ptáti se, ve smyslu *tázati se [Gn 43,27; Ex 18,7; Sd 13,18; 1K 14,35], žádati o něco [Nu 27,21], vyptávat se, pátrati [Dt 4,32], žádati o věštbu [2Kr 1,2.6.16], hledati [Iz 11,10; Ez 34,6.8.11], toužiti [Iz 65,1; Jr 50,5].

Reckého *ereunán* [= vyslíditi, propátrati] je užito u J 5,39 o prozkoumávání Písem, jež obsahují svědectví o Kristu. Též slovesa je užito u J 7,52 ve smyslu pátrati. Opět se myslí na Písma. Jinde totéž sloveso překládají Kral. slovesem *vystihati* [1Pt 1,11], *zpytovati* [1K 2,10; sr. Ř 8,27; Zj 2,23]. U Ř 10,20 je tak přeloženo řecké *eperótán* [= vyptávat se]. Jde o citát z Iz 65,1, kde jsou popisováni lidé, kteří se o Boha nestarali, po něm netoužili a tudíž celým svým životem byli od něho odvráceni.

Ptolemis, v předřeckém starověku a zase i v novověku Akko nebo *Acho, prastaré přístavní město syrské na pobřeží Středomoří moře jižně od Tyru. V NZ je o něm jednou zmínka při vypravování o cestě Pavlově z Tyru do Cesareje [Sk 21,7]. Ježto bylo jediným kloudným a bezpečným přístavištěm v těchto místech, mělo důležitou úlohu v historii. Za války židovské bylo přístavištěm pro římská vojska. Vespasian i Titus navštívili tento přístav osobně. Později zde bylo sídlo křesťanského biskupa.

Publikán. *Celný.

Publius, »kníže«, doslova »první« či »předák« na ostrově Maltě, který po tři dny hostil Pavla a jeho průvodce po ztroskotání lodi, na níž se plavili do Říma [Sk 28,7n]. Byl

Ptáčníci loví velkou sklopnou sítí. Nástěnná malba z Theb. Klečící muž řídí z úkrytu lotosového houští zatažení sítě, která zachytila husy, kachny a vodní slípky. Vlevo nahoře jsou husí hnízda plná vajec a housat, dole skupina pelikánů. U nohou ptáčníků stojí koše sebraných vajec.

to pravděpodobně správce ostrova, delegát prokurátora na Sicílii, k níž Malta správně náležela.

Půda u Ez 40,17n je vlastně podlaha, vyložená kameny [sr. 2Pa 7,3; Est 1,6].

Pudens [= ostýchavý], křesťan v Římě, přítel Timoteův [2Tm 4,21]. Podle tradice byl hostitelem Petrovým a přítelem Pavlovým. Za císaře Nerona byl prý k smrti umučen.

Puditi, stč. = hnáti; nutiti [Jr 46,15; L 8,29]. O Ježíši se praví, že byl plný Ducha a v této plnosti byl voděn [Kral.: puzen] po poušti [L 4,1]. Podobně byl »v Duchu« [Kral.: »ponuknut od Ducha«] přiveden do chrámu Simeon [L 2,27]. Podle 2Pt 1,21 svatí Boží lidé mluvili, našáeni Duchem sv. [Kral.: »puzen Duchem svatým«]. Chce se tím říci, že tito lidé byli pouhými nástroji Božími při pronášení proroctví a že tedy také k výkladu je zapotřebí Božího Ducha [sr. Žd 1,1].

Půjčiti, půjčovati. Izraelci měli Zákonem přikázáno ochotně p. tomu ze soukmenovců, který upadl v nouzi [Dt 15,7-9], a to bezúročně [Ex 22,25; Lv 25,35-37]. Jen na cizinci mohly být žádány úroky [*Lichva, Dt 23,20], kdežto souvěrec mohl sama sebe prodat za otroka tomu, kdo mu vypomohl půjčkou [Lv 25,39; 2Kr 4,1]. Žádal-li půjčující záruku a neměl-li vypůjčující nic jiného než plášť, musel býti tento plášť vrácen do západu slunce v tom případě, byla-li to jediná příkryvka na noc [Ex 22,26n]. Vůbec pak bylo věřiteli zakázáno vejíti do domu budoucího dlužníka a vybírat si v zástavu to, co by se mu hodilo. Musel stát vně domu a čekat, co mu dlužník sám nabídne [Dt 24,10n]. Nikdo pak nesměl vzít v zástavu jeden z mlýnských kamenů, protože by rodině dlužníka znemožnil přípravu obilí k denní obživě [Dt 24,6]; bylo zakázáno vzít také smuteční roucho vdovy [Dt 24,17]. Sedmého roku, t. j. v létě milostivém, musel být dluh odpuštěn [Dt 15,1-11]. Někdy se mohl zaručit i přítel dlužníkův [Př 6,1; sr. Neh 5,5; Iz 50,1]. Přes nařízení Zákona praxe bývala jiná, jak dosvědčují prorocká kázání [Jr 15,10; Ez 18,13] a ustanovení, vydaná po návratu ze zajetí [Neh 5,1-13].

Podle římského práva mohl býti dlužník uvržen do vězení anebo s celou rodinou prodán do otroctví [Mt 18,25] anebo vystaven mučení, dokud nezaplátí [Mt 18,34]. Penězoměnci v době Ježíšovy byli jakýmsi zárodkem bankovního zřízení [Mt 25,27]. Podle Josefa Flavia byla v Jerusalemě veřejná budova, v níž byly ukládány doklady o půjčkách. Podle L 6,34n obnovuje Ježíš sz ustanovení o půjčování a odůvodňuje toto ustanovení odkazem na Boha, který je dobrotivý i k nevděčným a zlým. Katol. výklad tvrdí, že tu jde o zákaz brání úroků anebo protislužeb. Zdá se však, že Ježíš podle v. 34 radí, aby učedníci půjčovali i těm, od nichž nedoufají, že vůbec dostanou zpět, co půjčili. Souvisí to s Ježíšovým stanoviskem k mamonu [*Mammona].

Půjčouti, stč. = vzít, bráti, pojmouti [Dt 30,4].

Pukla, stč. = vypouklá ozdoba [1Kr 7,24].

Pul, jméno krajiny nebo národa, o nichž se zmiňuje Iz 66,19. Snad je to nějaký nilský ostrov [badatelé mají za to, že jde o ostrov Filai [*Philae*] v Horním Egyptě na hranicích Ethiopie] anebo africká krajina, jak soudí někteří, kteří v hebr. textu podle LXX čtou Put místo Pul. Put byl synem Chamovým [Gn 10,6; 1Pa 1,8]. *Put.

Pulerovaný, stč. [z lat. a něm.] = uhlazený, vytríbený, zpracovaný, čištěný [Ez 1,7].

Půlnoc, půlnoční, ve smyslu sever, severní, zatím co poledne, polední = jih, jižní [Gn 13,14; 28,14; Dt 3,27; 2Kr 16,14; Iz 41,25; L 13,29; Sk 27,12 a j.] *Poledne.

Puňtík [Mt 5,18], bod, řecky *keraiá* = = háček, čárka, označující na písmeně přízvuk nebo přidech; označení něčeho zdánlivě bezvýznamného.

Punt, stč. = podlouhlé, tkanicemi pošíté přikryvadlo ženských prsů, které se zastrkovalo za šněrovačku; náprsní krajka. Tak překládají Kral. hebr. výraz *batté nefes*, jež ovšem podle slovníků spíše znamenalo nádobku na voňavku [Iz 3,20].

Puntování, puntovati se, stč. [z něm.] = spiknutí, srocení; spiknouti se, smluviti se s někým proti někomu [Ezd 4,19; Ž 31,14; Iz 8,9].

Pupek. Tak překládají Kral. tři příbuzné hebr. výrazy: *šórer* [Pis 7,8], *šór* = pupeční šňůra [Ez 16,4. V Př 3,8 je totéž hebr. slovo přeloženo výrazem život] a *šárir* [= šlachá Jb 40,11. Hrozný překládá: »Jeho moc v jeho břišních svalech«]. P. v našem slova smyslu zní v hebr. *tabbūr*. Tohoto výrazu je užito ve SZ pouze v přeneseném slova smyslu o zaslíbené zemi jako pupku, t. j. středu světa [Ez 38,12].

Pur, *Purim.

Půra [= vinný lis?], služebník Gedeonův, snad zbrojnoš, který ho doprovázel při jeho noční návštěvě v ležení Madiánských [Sd 7,10n].

Purim, výroční slavnost 14. a 15. března [měsíce Adar] na památku vysvobození Židů z rukou Amana, který podle knihy Ester chystal vyhubení Židů po celé perské říši [Est 3,7; 9,15-32]. Židovka na trůně perském Ester, manželka perského krále Asvera, zachránila svou přímluvou i prozíravostí izraelský lid. V předvečer slavnosti koná se shromáždění, jehož hlavním programem je předčítání oddílu Gn 32-34 o setkání Jáko s Ezauem; o slavnosti druhého dne jest čtena kniha *Ester; kdykoliv předčítatel vysloví jméno Amanovo, zvolá celé shromáždění »Vyhlazeno budiž jeho jméno«. Kdykoliv je vysloveno jméno Ester, volá shromáždění: »Požehnaná budiž Ester«. Slavnosti předchází půst [Est 4,16], lidé se navzájem obdarovávají. I chudým jsou dávány dary [Est 9,22.26]. Zbytek slavnosti se tráví vesele za zpěvů a rado-

[766] Působení-Půst

vánek. Mužové se oblékali do ženských šatů, ženy do mužských; na střechách byly stavěny šibenice a na nich věšena vycpaná podoba Amanova, jež byla nakonec spálena.

Skutečný původ slavnosti, která patří mezi nejpozději zavedené, je nejistý. Slovo *púr* [Est 3,7; 9,26] není slovo hebrejské ani perské, nýbrž akkadské [*púrum* = los; *purrurum* = zničení]. Bible je vykládá jako los a od toho odvozuje jméno slavnosti [Aman losem stanovil den záhuby]. Ale dosud se v perských památkách nepodařilo najít toto slovo vůbec. Někteří myslí, že jde o perskou jarní slavnost, jiní zase mají za to, že jde o proměnu staré slavnosti na památku mrtvých [zoroastrismus], jiní konečně myslí na babylonskou slavnost novoroční. Ve 2 Mak 15,36n se tato slavnost jmenuje slavností *Mardocheovou. Jednoty doposud dosaženo nebylo. Je příznačné, že za nejstarších dob tato slavnost vůbec neměla běžný náboženský ráz a ani práce toho dne nebyla zakázána. Teprve v pozdější době synagoga nařídila půst a bohoslužebné shromáždění v předvečer slavnosti, na jejím počátku 14. Adaru a k jejímu ukončení. Je také zajímavé, že v celé knize Ester není ani jednou jmenován Bůh. Snad proto, že při slavnosti docházelo často i k opilosti, a tak se mohlo stát, že by někdo mohl klnout jménu Hospodinovu stejně jako Amanovu [sr. Bič II., 169].

Působení, ve smyslu rozkaz, nařízení, přísluha [řecky *diatagé*] ve Sk 7,53. Štěpán ve své řeči se přidržuje pozdně židovské tradice, podle níž vše, co se děje v přírodě a dějinách, tedy také vydání Zákona, je zprostředkováno anděly [sr. Sk 7,38]. Štěpán tu nechce snižovat význam Zákona jako později Pavel [Ga 3,19; sr. Žd 2,2], který také navazuje na židovskou tradici, ale s docela jiným cílem. V Ef 1,19 je tak přeloženo řecké *energeia* [= energie, působivost]. Moc Boží byla dokázána na vzkříšení Ježíše Krista a na jeho dosazení v nebeskou slávu. Na základě této moci mohou mít věřící jistotu o svém povolání v Boží slávu skrze vzkříšení z mrtvých.

Působiti, stč. = dělati [Gn 24,66], činiti, jednati tak, aby se něco stalo [Jb 34,11; Jr 50,6], většinou o Bohu a jeho jednání ve světě [Jr 14,22]. Podle Iz 45,7 »Bůh p-í pokoj a tvoří zlé«. Je to zřejmě polemická narážka na perský dualismus, podle něhož světlo a tma, spása a zlo pocházejí od dvou vzájemně nepřátelských božstev. Bůh Kyrovi [bibl. Cýrovi], svému pomazanému a povolnému králi, ukazuje, že příznivé i nepříznivé okolnosti mají jediný původ ve svrchované vůli jediného Boha. Že by Bůh tvořil zlé, nepatří k běžným myšlenkám SZ. U Iz 45,7 je nejspíše vysvětlitelná právě reakcí na perský zoroastrismus. Podle Z 25,9 p-í Bůh, aby pokoření, *tiši, odstrčení chodili podle práva [Kral.: »aby tiši chodili v soudu«]; jinými slovy: Bůh p-í svrchovaně spasitelsky [Z 74,12].

Na toto spasitelné jednání Boží je soustředěn zvláště NZ svými výrazy *katergazesthai* [= přivésti něco k dokonání, dokonalosti; Ř 5,3; 2K 9,11 a j.], *energein* [= působiti, tvořiti; 1K 12,6.11; Ef 1,11; F 2,13; 1Te 2,13] a *poiein* [= dělati, Žd 13,21]. Věřící nemají nic sami ze sebe; všechno při nich p-í Bůh [1K 12,6] skrze svého Ducha [1K 12,11] a podle své rady [Ef 1,11], a to nejen chtění, nýbrž i skutečné provedení tohoto chtění [F 2,13; Žd 13,21]. Užívá k tomu prostřednictví slova, které p-í jako energie ve věřících [1Te 2,13] překládá Žilka: »Ono také působí ve vás věřících«; Hejčl-Sýkora: »Ono se také jeví skutky u vás, kteří věříte«, nebo soužení [Ř 5,3], zármutku [2K 7,10] a zkoušek [Jk 1,3], nebo prostřednictvím lidí [2K 9,10n]. Člověk však se musí objevit před soudnou stolicí Kristovou, aby každý sklídl odplatu za to, co činil v těle, k čemu pracoval, ať to bylo dobré či špatné [2K 5,10].

Půst může označovat jednak skutečnost, které se musí podrobit člověk, nemající co jíst, nebo dobu, v níž se dobrovolně vzdává jídla [a pití], ve starověku obvykle z důvodů náboženských. Byly to jednak strach z démonů, kteří podle antického názoru se zmocňují člověka prostřednictvím jídla, jednak touha po náležité přípravě ke styku s božstvem anebo pro přijetí magických sil. Zsvěcení mysterií museli procházet rituálním postem. Mnozí vykladači uvádějí ve vztah k tomuto antickému pojetí přípravy pro styk s božstvem i sz vypravování o tom, že Mojžíš před přijetím Desatera »chleba nejedl a vody nepil« 40 dní a nocí [Ex 34,28; Dt 9,9; sr. 1Kr 19,8] anebo že Daniel před přijetím vidění hledal Boha »modlitbou, pokornými prosbami, v postu, v žini a popele« [Dn 9,3; 10,2n.12]. O dobrovolném, nepředepsaném postu [*súm*] z náboženských důvodů nemáme v Pentateuchu výslovného nařízení. Významem se mu však blíží výraz »ponižovatí budete duši svých« [Lv 16,29; 23,27.32; Nu 29,7]. »Trápiti duše své«, Iz 58,3; sr. Ž 35,13; 69,11] při slavnosti očišťování nebo smíření. Toto sebeponižování má působiti na Boha, aby odvrátil svůj hněv a smířil se se svým lidem. První zmínku o dobrovolném, nepředepsaném postu čteme ve 2S 12,16.22, kde se David postil na znamení pokání a aby podepřel prosbu za záchranu dítěte, které zplodil se ženou Uriášovou. Jindy byl postem utvrzován slib [1S 14,24; sr. Sk 23,12.14]. Příklady dobrovolných, nepředepsaných p-ů máme v 1Kr 21,27; Ezd 8,21; Neh 9,1; Est 4,3; Ž 35,13; 69,11; 109,24; Dn 6,18; 9,3. Jsou doprovodem úpěnlivé prosby anebo zármutku nad úmrtím [1S 31,13; 2S 1,12; 3,35; sr. 1Pa 10,12]. Někdy však byly vyhlášeny veřejné, všeobecné p-y [troubením] v dobách neštěstí a pohrom [Sd 20,26; 1Kr 21,9; 2Pa 20,3n; Jr 36,6.9; Jl 1,14; 2,1-15; Jon 3,5nn] na podporu modliteb [Ezd 8,21.23; Neh 1,4; Est 4,16; Iz 58,3n], kdy se lid cítil obtížen vinou [sr. 1S 7,6; Neh 9,1nn; Jl 2,12nn]. Sem patří i ono zmíněné

ponižování se před Hospodinem v den smíření. Den nařízeného p-u znamenal den naprostého pracovního klidu [Lv 16,29nn]. Přestoupení postního příkazu bývalo trestáno smrtí [Lv 23,29n]. P. byl po pravidle vyhlašován na den, t. j. od rána do večera [Sd 20,26; 1S 14,24; 2S 1,12], ojedinele na tři dny a tři noci [Est 4,16]. Mluví-li se o sedmidenním postu [1S 31,13; sr. 2S 3,35], míní se tím p. od rána do západu slunce každého dne. Daniel se postil tři týdny. Ale z Dn 10,2n je patrné, že nešlo o naprostý p., nýbrž o odříkání určitých pokrmů. Tělesné následky postu jsou popisovány v Ž 109,24.

Už z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že se p. stával čím dál tím více pravidelnou součástí kultu [Jr 14,12]. Tím se octl v nebezpečí zpovrchnění jako předepsaný, zbožný úkon. Proroci nepřestávali klást důraz na vnitřní proměnu člověka, jejímž vnějším výrazem měl být kult i s postem [Iz 58,1nn]. Pravý p., jenž má spasitelný účinek, musí vést k náboženským a mravním činům [Iz 58,6nn; Jl 2,12n; Za 7,5nn]. Zdá se však, že proroci mluvili nadarmo. Zvláště v zajetí, kdy p. nahradil obět', byl rozmnožen počet postních dnů.

Ze Za 7,1-7; 8,19 vyrozumíváme, že v době zajetí babylonského byly vedle dosavadních postních dnů zachovávány čtyři další, a to čtvrtého, pátého, sedmého a desátého měsíce na paměť počátku obležení Jerusalema v desátém měsíci [2Kr 25,1], jeho dobytí ve 4. měsíci [2Kr 25,3n; Jr 52,6n], zničení chrámu v pátém měsíci [2Kr 25,8n] a zavraždění Godoliáše a Izraelců, kteří byli s ním [2Kr 25,25] v sedmém měsíci. P. byl nařízen i na památku postu, který nařídila Ester [4,16], než se odhodlala jít ke králi [*Purim]. V době Ježíšově bylo až 28 postních dnů. V zákonickém náboženství poexilního židovstva zaujímal p. právě tak významné místo jako dobrý skutek, často bez ohledu na vnitřní stav člověka. P. byl pokládán za záslušnější čin než almužna. Pohanští spisovatelé prohlašovali dlouhé posty za něco, co charakterizuje Židy, kteří byli přesvědčeni, že p. »přivozuje odpuštění hříchů a léčí nemoci, vyhání duchy a svou silou dosahuje až k trůnu Božímu«. Zvláště farizeové se zavazovali k postu dvakrát týdně [druhý a pátý den; Mk 2,18; L 18,12]. P. byl pokládán za službu Bohu [L 2,37]. Také židovské sekty [Threapeuti] a učedníci Jana Křtitele dodržovali přísně postní dny, zdá se však, že nikoli tak z důvodů nábožensko-rituálních, jako spíše asketických.

Pro Nový Zákon je příznačné, že čtyřicetidenní p. Ježíšův [Mt 4,2; L 4,2] sice připomíná vypravování o čtyřicetidenním postu Mojžíšově na Sinaji, ale Ježíšův p. není přípravou na přijetí Božího zjevení. Ježíš se postí až po přijatém zjevení. P. je mu příležitostí, aby osvědčil ve křtu propůjčenou mesiášskou moc a uznaný mesiášský nárok. Ježíšův p. také není projevem asketického sklonu, nýbrž důkazem toho, že jako bytost, vedená Duchem [Mt 4,1; L 4,1], žije ve světě, v němž platí

jiné životní podmínky [Mt 4,4.11]. Nemáme sice žádné zprávy o tom, že by se Ježíš postil, ale je příznačné, že jeho odpůrci mu nikdy nevytýkali, že by nezachovával obvyklých postních předpisů. Ani Mt 11,19 není takovou výtka. V. 18 dokazuje, že šlo o zásadní odpor jak vůči Janu Křtiteli, tak vůči Ježíšovi. Otázka p-u při tom neměla významu. Podle Mt 6,16nn se zdá, že zachovávání dobrovolného p-u patřilo k obvyklým projevům zbožnosti také u posluchačů Ježíšových. Ale Ježíš dává p-u docela jiný smysl; p. je nikoli záslušný skutek, jímž by se měl člověk chlubit, nýbrž znamením a obrazem návratu k Bohu, pokání, jež se odehrává v skrytosti. A jako návrat k Bohu je záležitostí čistě osobní mezi ním a člověkem, tak i p. jako výraz tohoto návratu není určen pro veřejnost. A poněvadž návrat k Bohu je v podstatě něco radostného, nesmí p. nabýt rázu smutečního obřadu jako při pohřbu [Mt 6,16-18]. Podle Ježíšova názoru nelze vytýkat jeho učedníkům, že se neřídí příkladem farizeů a učedníků Jana Křtitele, kteří rozmnožovali počet postních dnů. Neboť pro jeho učedníky nastala mesiášská doba právě jeho příchodem - půst jako výraz smutku je v přítomnosti Mesiášově něčím protismyslným. Mesiášská doba je dobou radosti a nikoli smutku [Mk 2,18n; Mt 9,15]. Ovšem, i pro učedníky nastane doba postu, až Mesiáš dočasně odejde [J 16,20] a oni budou procházet dobou čekání na konečnou spásu. Ale ani potom nebude p. záslušným skutkem, nýbrž výrazem vnitřní připravenosti na nový příchod Mesiášův. P. starého způsobu a obsahu se nikterak nehodí do doby spasitelné přítomnosti Kristovy. Bylo by to totéž jako záplatování starého roucha novým sukem a nalévání nového vína do starých nádob [Mk 2,21n].

Starokřesťanská církev ovšem užívala postu jako prostředku k duchovnímu soustředění při důležitých rozhodnutích [Sk 13,3; 14,23]. Ze při takovém modlitebním soustředění, podepřeném postem, docházelo ke zjevení Boží vůle, je patrné ze Sk 13,2. V pavlovských sborech sice platil židovský kalendář [Sk 27,9], ale sotva lze z toho uzavírat, že by v těchto sborech měl p. nějaký zvláštní význam. Pavel se sice zmiňuje o svých postech, ale jde tu patrně o nedobrovolné zřikání se jídla, tedy o hlad [2K 6,5; 11,27]. Je příznačné, že v epištolách chybí jakákoli zmínka, o postech. A Ko 2,16-23 snad vůbec bojuje proti snaze učinit z postů předepsaný a závazný řád. Zdá se tedy, že aspoň v pavlovských sborech otázka postu neměla význačné úlohy. Zato tím větší důraz byl kladen na sebezapření, sebeovládání a snášení těžkostí a protiventství pro evangelium a Ježíše Krista [sr. Mk 8,35nn; 1K 9,24nn, sr. v. 23].

Je zajímavé, že v nejstarších rukopisech chybí u Mt 17,21; Mk 9,29; Sk 10,30 a v 1K 7,5 jakákoli zmínka o postu. Teprve pozdější

[768] Pustina-Pýcha

rukopisy, podle nichž překládali také Kral., mají tuto zmínku, patrně z vědomí, že modlitba a postní soustředění patří dohromady. Je to však i známka toho, že p. zvláště ve sborech židovského původu anebo s židokřesťanskou většinou nabýval opět důležitějšího významu. Podle »Učení dvanácti apoštolů« se křesťané na rozdíl od Židů - ti zachovávali pondělí a čtvrtek - postili ve středu a v pátek, aby tím dokázali své očekávání příchodu Kristova. Ve 2. stol. se ujal zvyk, jenž se stal příkazem, aby se každý křesťan postil v den pobývání Kristova v hrobě [velkonoční p.]. V neděli byl p. zakázán. Také bylo zvykem, aby se před křtem postili jak katechumen, tak jeho přátelé a ten, jenž vykonával křest. I před Večeří Páně se někteří postili na podporu modlitebního soustředění. Potraviny, které člověk ušetřil postem, byly rozdávány chudým. Teprve ve 3. stol. ožila v křesťanské církvi znovu židovská zbožnost, která v postu viděla obět. Do křesťanství se vloudily i dualistické prvky: p. byl pokládán za prostředek k potlačování těla.

Pustina, stč. = poušť. Hebrejština poušti myslí často jen pustu, poskytující třeba jen bídnu pastviňu, ale neobydlenou a častěji vyschlou [sr. Ž 107,35; Iz 35,6; 43,19; 51,3; 64,10 a j.]. *Poušť.

Pustiti, propustiti, zanechati [Gn 32,26], poslati pryč [Gn 21,14; Mk 5,12], vypustiti [Lv 14,7], zahnati [Lv 16,10], vydati do moci [Lv 26,22; Jb 8,4; Ž 81,13], spustiti [Zj 14,15] a pod. P. duši = vypustiti duši, zemřít [Mk 15,37]. P. oheň, stč. = vypalovati [L 12,49 *Oheň].

Pustý, prázdný [Gn 1,2], neplodný [Lv 16,22], kamenitý [Dt 21,4] a pod. Pusté moře [Dt 3,17] je jeden z názvů Mrtvého moře, protože leželo u pouště. Pusté místo [Mt 14,13; Mk 1,35,45; 6,31]. *Pustina. *Poušť.

Pušpan, zimostřáz [*Boxus longifolia*] hebr. *t' aššúr*, rostoucí podle Iz 60,13 na Libanonu. Nevíme, o jaký strom ve skutečnosti šlo. Někteří se domnívají, že jde o druh cedru, šerbin, jiní mají za to, že u Iz 41,19 a Ez 27,6 jde o zimostřáz, jehož tvrdé dříví se hodilo ke zhotovování psacích destiček a různých lodních součástek.

Put, jméno národa a kraje, tímto národem obydleného, někde v blízkosti Egypta a jiných afrických krajín [Na 3,9; Jr 46,9; Ez 27,10; 30,5]. Podle Gn 10,6 a 1Pa 1,8 byl praotcem Putských třetí syn Chámův. LXX u Jr a Ez je ztotožňuje s Libyjskými [Lubimskými] přes Na 3,9. Badatelé spojují P. s Punt, jež leželo na j. nebo jv od Kuš. Označuje prý dnešní Somálsko v Africe. Jiní se domnívají, že jde o nějaké praobyvatele Malé Asie nebo Egejských ostrovů.

Puteoli [latinsky = malé studně], město na sev. straně zálivu [nyní] neapolského, vzdáleného 11 km od Neapole. Jméno má po četných prohlubních nebo studních se sirna-

tými prameny. Původně [v 6. stol. př. Kr.] se nazývalo Diceaearchia. Vyšínulo se na věhlasné město obchodní s velkým přístavem, kde se soustředila veškerá doprava a obchod s Východem. Lodi z Alexandrie sem svázely z Egypta obilí. Cestující do Říma zde rádi nastoupili cestu po pevnině, aby se vyhnuli plavbě po nebezpečném skalnatém pobřeží. Město se jmenuje nyní Pozzuoli. Má hojně trosek zašlé slávy. I Pavel zde přistál na své cestě do Říma [Sk 28,13]. Za dob Pavlových zde žilo hodně Židů a jiných cizinců.

Putiel, tchán Eleazara, syna Aronova [Ex 6,25].

Putifar [= zasvěcený bohu Ra], egyptské jméno bohatého dvořana faraonova, hejtmana nad »drabanty« [Gn 37,36; 39,4-6], t. j. tělesnou stráží, který koupil Josefa. Na obvinění ženy Putifarovy z cizoložství byl Josef uvržen do žaláře [Gn 39,20].

Putifer [= zasvěcený bohu Ra], egyptské jméno tchána Josefova, jehož dceru Assenat pojal za manželku. Byl to asi velekněz boha Ra [slunce] v On, kde byla nejslavnější egyptská škola kněžská [Gn 41,45,50].

Putování, dočasný pobyt [Gn 37,1; 47,9; Ex 6,4; Ž 119,54; 1Pt 1,17], cestování [2K 8,19].

Putský. Příslušník jedné z čeledí, osazen v Kariatjeharim [1Pa 2,53].

Původ, stč. = začátek [Mi 1,13], původce, působce [Žd 5,9].

Puzen. *Puditi.

Pych, stč. = zpupnost [Dt 18,22], svévole; hebr. »v ruce vztažen«, »rukou vztaženou«, t. j. hrozivě, vzpurně [Nu 15,30]; pýcha [Ž 10,2].

Pýcha. Tak překládají Kral. řadu hebr. výrazů, z nichž některé jsou odvozeny z kořene *zvd* [*zéd, zúd, zádôn*], některé z kořene *g'h* [*ga'vá, gá'on, gé'út, gé'á, gévál*], některé z kořene *gbh* [*góbah, gabhút*] jiné z *jhr* [*jáhir*], *bzh* [*bizzájôn*] a pod. Hebr. *zvd* označuje něco, co se vzdouvá, překypuje; v přeneseném smyslu vše, co je drzé, zpupné, naduté; o člověku, jenž se činí větším, významnějším, než ve skutečnosti je [1S 17,28; Neh 9,10; Př 11,2; 13,10; 21,24; Iz 13,11; Jr 49,16; 50, 31; Ez 7,10; Dn 5,20; Abd 3 a j., sr. Ez 28, 2,6]. Hebr. *g'h* označuje vyvýšenost, vznešenost, majestátnost, hrdost [Jb 33,17; 35,12; Ž 31,24; 59,13; 73,6; Př 8,13; 14,3; 16,18; 29,23; Iz 14,11; 16,6; 23,9; 25,11; 28,1,3; Jr 13,17; Ez 16,49; Dn 4,34; Oz 7,10; Am 6,8; Na 2,2; Sof 2,10; Za 9,6; 11,3 a j.]. Hebr. *gbh* označuje to, co je vysoké; přeneseně povýšenost, povýšenectví, pohrdavost [Ž 10,4; Iz 2,17]; hebr. *jhr* má blízko k nadutosti a chlubitosti blázna [Ab 2,5]. Hebr. *bizzájôn* znamená pohrdání [Est 1,18]. Hebr. *ka'as* [Dt 32,27] znamená hněv, provokaci.

Význačným rysem biblické zbožnosti je názor o pýše jako o kořenu hříchu. Neposlušnost a p., jež si prisvojuje slávu a čest, příslušnou jedině Bohu, je podstatou hříchu. P. je přímou vzpourou proti Boží svatosti a jeho

svrchovanosti. Je-li pro jiné hříchy naděje na odpuštění, pro p-u odpuštění není. P. vyvolává Boží hněv [Př 16,5; Jr 50,31; Am 6,8], jehož následkem je smrt [Z 119,21; Am 6,8; Mal 4,1]. P. byla příčinou zmatení jazyků [Gn 11,1-9] a Božích soudů [Iz 16, 6nn, sr. Jr 48,29; Ez 16,49; Za 9,6]; [Z 31,24; Př 15,25; Iz 2,12,17]. Pyšní jsou úhlavními nepřáteli zbožných [Z 36,12; 86, 14; 119,51.69.85; 140,6]. Za p-ou přichází zahanbení [Př 11,2; 16,18; 29,23]; p-ou působí člověk svár [Př 13,10]. To jsou zákony, které Bůh vložil do světa. Jen v ústech blázna je hůl p-y, t. j. nezrocený jazyk, kterým jiné uráží [Př 14,3]. Bláznivý, nešlechtný a pyšný jsou pro sz zbožnost souznačné pojmy [sr. Z 73].

Nejblíže sz pojmu p. mají nz řecké výrazy *alazón*, *alazoneia* [asi = chvastoun, chvástání], jež původně označují povahu toho, jenž ze sebe dělá víc, než ve skutečnosti je; v LXX však znamenají většinou člověka, jenž se spoléhá jen na sebe. Kral. často překládají *chlouba, chlubný [Ř 1,30; 2Tm 3,2, kde je vypočtena celá řada souznačných výrazů]. V 1J 2,16 je výrazem *alazoneia* označeno chování člověka, který se domnívá, že si může život zařídit podle svého [Kral. »p. života«, Žilka »chlubivost života«. Sr. Jk 4,15n]. Souznačnými výrazy jsou *hyperéfános*, *hyperéfania*, jež označují opak *pokory [Jk 4,6. Sr. Mk 7,22; L 1,51; 1Pt 5,5].

Ju 16 má řecký výraz *hyperonkos* [= nabubřelý; honosný, drzý]. V 2Pt 2,18 překládají Kral. tentýž výraz slovem »přepyšný«. Jde o bludaře a rouhače, kteří mluví velmi honosně, ačkoli za jejich slovy tkví prázdnota; slibují svobodu, ač sami jsou otroky zkázy.

Pýchati-Pytlík [769]

Pýchati, stč. = pyšný býti, pyšně si vésti, pyšnit se [Jr 50,29].

Pykati, stč. = litovati, želeť [Ex 13,17].

Pyřiti se, stč. = [pýrem obrůstati], stydět se [Jr 31,19].

Pyšně, pyšný. Chlouba. *Pýcha.

Pytel. Hebr. výraz *sak* označuje jednak hrubou látku, tmavé barvy, zhotovenou buď z velbloudí nebo většinou z kozí srsti [»pytel žiněný«, sr. Zj 6,12], jednak p. v našem slova smyslu [Gn 42,25; Lv 11,32; Joz 9,4]. Pytlovina, smuteční žinice v podobě zástěrkovité suknice, nosila se na holém těle v době smutku [Gn 37,34; 2S 3,31; sr. 2Kr 19,1n; Ž 35,13; 69,12], kdy nahrazovala všechny ostatní součásti obleku [1Kr 21,27]; jindy se snad přes ni oblékalo ještě vrchní roucho [2Kr 6,30, sr. Jb 16,15]. Zdá se, že prorocký šat byl z pytloviny [Kral. žině Iz 20,2; sr. Zj 11,3]. Také zajatci anebo ti, kteří se chtěli dát zajmout, nosili na sobě pytlovinu [1Kr 20,31; sr. Iz 3,24]. Právě-li žalmista, že Bůh »odvázal jeho p.«, znamená to, že Bůh odňal jeho zármutek [Z 30,12].

Pytlík, vak, váček, v němž bylo nošeno závaží [Dt 25,13; Př 16,11; Mi 6,11] nebo vzácné kovy, jimiž se platilo [Př 7,20 sr. Gn 42,35 »uzlík«]. Podle Jb 14,17 má Bůh přestoupení člověka uložena v zapečetěném p-u, do něhož přikládá vždy novou a novou nepravost. Př 16,11 chce říci, že obchodní závaží, jsou-li přesná, odpovídají Božímu nařízení právě tak jako spravedlivé rozsudky.

U L 10,4; 12,33; 22,35n jde o váček, měsíc na peníze [sr. Mt 10,9], který patřil k výbavě zámožného člověka. *Mošna.